ПЕДАГОШКИ ФАКУЛТЕТ У УЖИЦУ
УНИВЕРЗИТЕТ У КРАГУЈЕВЦУ

КЊИЖЕВНО ДЕЛО ЉУБИВОЈА РШУМОВИЋА

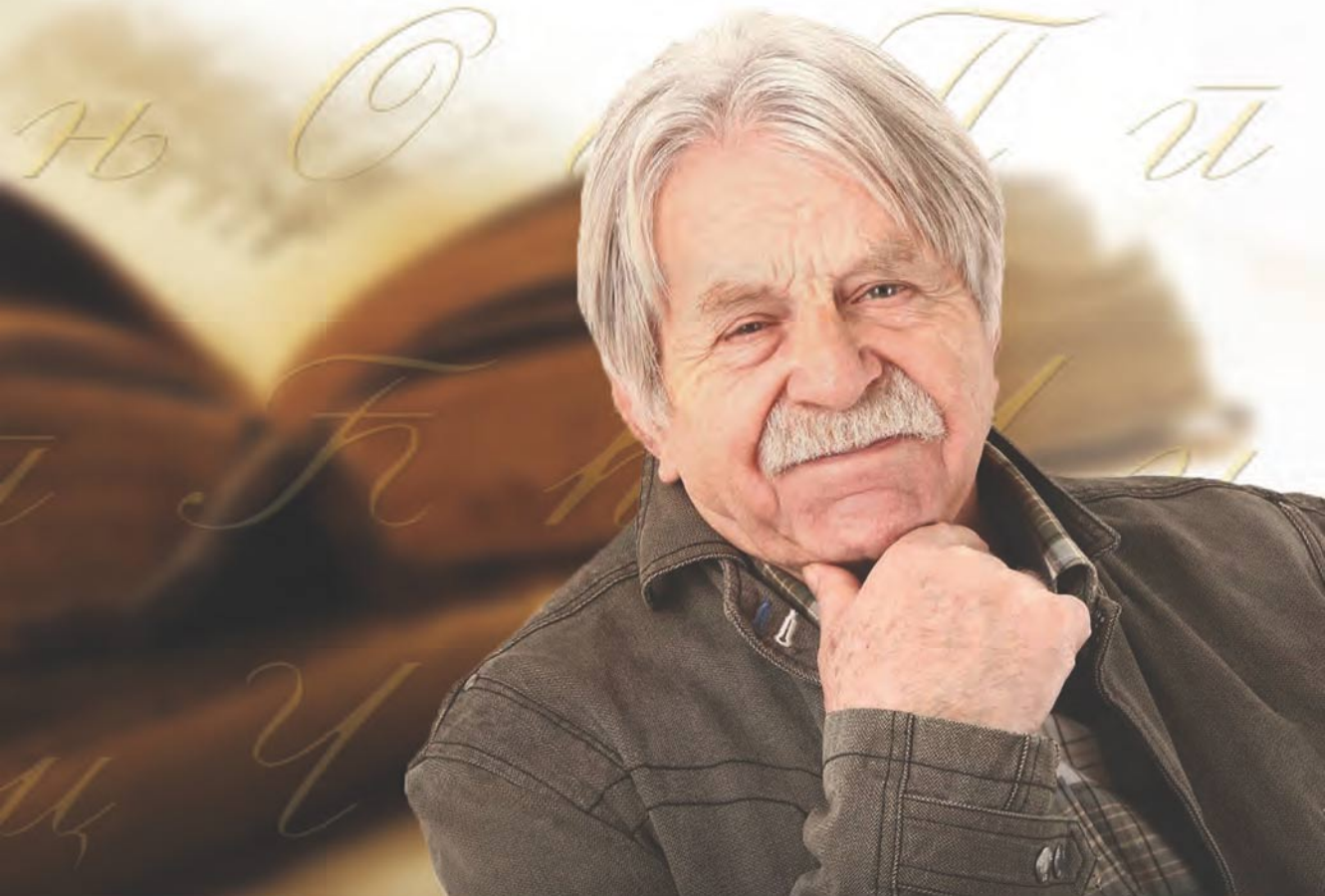

КЊИЖЕВНО ДЕЛО ЉУБИВОЈА РШУМОВИЋА

ЊИЖЕВНО ДЕЛО ЉУБИВОЈА РШУМОВИЋА

Издавач
ПЕДАГОШКИ ФАКУЛТЕТ У УЖИЦУ

За издавача
др Снежана Маринковић

Главни и одговорни уредник
др Снежана Маринковић

Програмски уредник
др Љиљана Костић

Програмски одбор
др Снежана Маринковић, др Милош Ковачевић, др Александар Милановић, др Горан Максимовић, др Славко Петаковић, др Мирјана Стакић

Рецензенти
др Мирјана Стакић
др Љиљана Костић
др Далиборка Пурић

Организациони одбор
др Љиљана Костић, мр Бранко Поповић, др Далиборка Пурић, др Оливера Марковић, др Светлана Терзић, др Мирјана Чутовић, Александра Бјелић

Организатор
Универзитет у Крагујевцу, Педагошки факултет у Ужицу (Србија)

Лектори
др Љиљана Костић
др Мирјана Стакић
Александра Бјелић

Преводиоци
мр Гордана Љубичић, енглески језик
др Светлана Терзић, руски језик

Техничко уређење
РЦ Педагошког факултета

Штампа
Издавачко предузеће „Епоха”, Пожега

Тираж
100 примерака

Ужице, 2019.

ISBN 978-86-6191-061-6

Штампање ове монографије помогло је Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

УНИВЕРЗИТЕТ У КРАГУЈЕВЦУ
ПЕДАГОШКИ ФАКУЛТЕТ У УЖИЦУ

КЊИЖЕВНО ДЕЛО ЉУБИВОЈА РШУМОВИЋА

Педагошки факултет
Ужице
2019.

UNIVERSITY OF KRAGUJEVAC
FACULTY OF EDUCATION IN UŽICE

LITERARY WORKS OF LJUBIVOJE RŠUMOVIĆ

Faculty of Education
Užice

2019.

САДРЖАЈ

Предговор *11–12*

I

БИБЛИОГРАФИЈА

Татјана Богојевић
Грађа за библиографију Љубивоја Ршумовића (1957–2018)..... *15–274*

II

УВОДНИ РЕФЕРАТИ

Драган Бошковић
Као да то није ништа или од игре до слободе:
поетика ршума у српској књижевности *277–286*

Милош Ковачевић
Стилско-језичке доминанте у „Зову тетреба" Љубивоја Ршумовића *287–306*

III

ПОЕТИКА ЉУБИВОЈА РШУМОВИЋА

Јован Љуштановић
Поезија за децу Љубивоја Ршумовића и историја
српске поезије за децу *309–320*

Тихомир Петровић
Дело Љубивоја Ршумовића – виша школа поучности *321–332*

Јелена Вељковић Мекић
Поезија Љубивоја Ршумовића: право на детињство *333–342*

Ненад Кебара
Другостепеност моралне поуке у Ршумовићевој поезији за децу *343–358*

Љиљана Костић
Сатира у поезији Љубивоја Ршумовића..... *359–370*

Милица Алексић
Модерна митологија: „Ујдурме и зврчке из античке Грчке"
Љубивоја Ршумовића *371–378*

Марина Кебара
Прецедентност дечјег нонсенса и језичке игре у поезији
Љубивоја Ршумовића *379–396*

Милена Зорић
Језичка игра у збирци „Ма шта ми рече"..... *397–406*

Милка Николић, Бојана Вељовић
Језичко-стилске одлике збирке „Обад" Љубивоја Ршумовића
(пословице као стилистичка доминанта)..... *407–420*

Јулијана Стевановић
Неологизми као стилско обележје прозе Љубивоја Ршумовића *421–428*

Gordana Ljubičić
Is it Possible to Translate Poetry? *429–440*

IV

ПЕДАГОШКИ ЗНАЧАЈ КЊИЖЕВНОГ ДЕЛА ЉУБИВОЈА РШУМОВИЋА

Бране Микановић
Педагогија доживљаја у књижевном делу Љубивоја Ршумовића *443–456*

V

КЊИЖЕВНО ДЕЛО ЉУБИВОЈА РШУМОВИЋА У НАСТАВИ

Далиборка Пурић, Мирјана Чутовић
Књижевно дело Љубивоја Ршумовића у функцији развијања
толеранције и уважавања различитости..... *459–474*

Садржај

Мирјана Стакић, Сања Маричић
Поезија Љубивоја Ршумовића као интегративни елемент повезивања српског језика и математике *475–490*

Кристинка Селаковић
Мотив митских бића у поезији Љубивоја Ршумовића као подстицај за ликовно стваралаштво ученика млађег школског узраста *491–504*

Марија Ивановић
Музичке игре у поезији за децу Љубивоја Ршумовића..... *505–518*

Маја Ћалић, Јелена Гркић Гинић
Интегративни приступ у обради песама Љубивоја Ршумовића у настави музичке културе..... *519–530*

CONTENTS

Foreword..... *13–14*

I

BIBLIOGRAPHY

Tatjana Bogojević
Material for the Bibliography of Ljubivoje Ršumović (1957–2018) *15–274*

II

INTRODUCTORY PAPERS

Dragan Bošković
As if it Were Nothing or from Play to Freedom:
The Poetics ofRšum in Serbian Literature *277–286*

Miloš Kovačević
Stylistic and Linguistic Dominants in Ljubivoje Ršumovic's "*Grouse Call*"..... *287–306*

III

THE POETICS OF LJUBIVOJE RŠUMOVIĆ

Jovan Ljuštanović
Ljubivoje Ršumovic's Poetry for Children and the History of
Serbian Poetry for Children *309–320*

Tihomir Petrović
The Work of Ljubivoje Ršumović – Higher Education School *321–332*

Contents

Jelena Veljković Mekić
The Poetry of Ljubivoje Ršumović: The Ring to Childhood *333–342*

Nenad Kebara
The Second Degree of Moral Learning in Ršumovic's Poetry for Children *343–358*

Ljiljana Kostić
Satire in the Poetry of Ljubivoje Ršumović *359–370*

Milica Aleksić
Modern Mythology: "*Ujdurme i zvrčke iz antičke Grčke*"
by Ljubivoje Ršumović *371–378*

Marina Kebara
Precedence of Child Nonsense and the Language Games
in the Poetry of Ljubivoje Ršumović *379–396*

Milena Zorić
The Language Game in the Collection of Poems "*Don't You Tell Me*" *397–406*

Milka Nikolić, Bojana Veljović
The Linguo-stylistic Characteristics of the Collection "*Obaď*" *by*
Ljubivoje Ršumović
(The Proverbs as a Dominant Stylistic Characteristic)..... *407–420*

Julijana Stevanović
Neologisms as a Stylistic Feature of Ljubivoje Ršumovic's Prose *421–428*

Gordana Ljubičić
Is it Possible to Translate Poetry? *429–440*

IV

THE PEDAGOGICAL IMPORTANCE OF LJUBIVOJE RŠUMOVIC'S LITERARY WORK

Brane Mikanović
Pedagogy of Experience in the Literary Work of Ljubivoje Ršumović..... *443–456*

V

LJUBIVOJE RŠUMOVIC'S LITERATURE IN TEACHING

Daliborka Purić, Mirjana Čutović
Literary Work of Ljubivoje Ršumović in the Function of Developing
Tolerance and Appreciating Diversity *459–474*

Mirjana Stakić, Sanja Maričić
Poetry of Ljubivoje Ršumović as an Integrative Element between Serbian Language and Mathematics *475–490*

Kristinka Selaković
The Motif of Mythical Creatures in the Poetry of Ljubivoje Ršumović as an Impetus for Artistic Creation of Pupils of Younger School Age *491–504*

Marija Ivanović
Musical Plays in Ljubivoje Ršumovic's Poetry for Children *505–518*

Maja Ćalić, Jelena Grkić Ginić
Integrative Approach to Ljubivoje Ršumovic's Poems in Musical Culture Teaching *519–530*

ПРЕДГОВОР

Научни скуп „Књижевно дело Љубивоја Ршумовића" одржан је 28. септембра 2018. године на Педагошком факултету у Ужицу Универзитета у Крагујевцу. Овим скупом повезана су два значајна јубилеја Љубивоја Ршумовића – шест деценија богатог књижевног рада и осамдесет година живота.

За расправу на скупу предложене су следеће теме:

- Концепција детета и детињства у књижевном делу Љубивоја Ршумовића;
- Фолклорни елементи у књижевном делу Љубивоја Ршумовића;
- Однос естетско – васпитно у књижевном делу Љубивоја Ршумовића;
- Однос модерно – традиционално у књижевном делу Љубивоја Ршумовића;
- Игра у поезији за децу Љубивоја Ршумовића;
- Нонсенс у поезији Љубивоја Ршумовића;
- Популарна култура у опусу Љубивоја Ршумовића;
- Завичајност у поезији Љубивоја Ршумовића;
- Љубивоје Ршумовић као прозни писац;
- Драмски текстови Љубивоја Ршумовића;
- Стил и језик Ршумовићевог књижевног дела;
- Компаративна истраживања изворних и преведених дела Љубивоја Ршумовића у контексту светске и југословенских књижевности;
- Књижевно дело Љубивоја Ршумовића у настави;
- Рецепција поезије Љубивоја Ршумовића на предшколском узрасту;
- Књижевно дело Љубивоја Ршумовића као језички предложак за успостављање међупредметне корелације;
- Педагошко-психолошки значај књижевног дела Љубивоја Ршумовића;
- Различитост и права детета у књижевном делу Љубивоја Ршумовића;
- Улога и значај илустрације у књигама Љубивоја Ршумовића;
- Рецепција Ршумовићевог књижевног дела у другим уметничким медијима (музика, ТВ, радио, позориште).

У монографији *Књижевно дело Љубивоја Ршумовића* заступљено је 20 радова истакнутих историчара српске књижевности и српске књижевности за децу, филолога, методичара и педагога, у којима се стваралаштво Љубивоја Ршумовића осветљава са више аспеката.

Поводом јубилеја – шездесетогодишњице књижевног рада – за овај скуп израђена је библиографија радова Љубивоја Ршумовића, од прве песме објављене у *Вестима* 1957. године до данас. Прва два рада су уводни реферати, док су остали радови саопштења са скупа, сврстана у три тематске целине.

У току припреме зборника, изненадила нас је непријатна вест да је преминуо др Јован Љуштановић. Саопштење са скупа овог врсног познаваоца књижевности за децу публикујемо у зборнику у нади да је то скроман допринос сећању на цењеног професора.

Монографија *Књижевно дело Љубивоја Ршумовића* представља део резултата остварених у оквиру научноистраживачког пројекта под називом *Настава и учење*: *проблеми*, *циљеви и перспективе*, регистрованог под бројем 179026, чији је носилац Педагошки факултет у Ужицу, који подржава Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије, а реализује се у периоду 2011–2019. године.

Издавање монографије помогло је Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

Редакција

I

БИБЛИОГРАФИЈА

Научни скуп
Књижевно дело Љубивоја Ршумовића
Педагошки факултет у Ужицу
28. септембар 2018.

ISBN 978-86-6191-061-6
УДК 012 Ршумовић Љ.
стр. 15–274

Татјана Богојевић[*]
Библиотека Матице српске, Нови Сад

ГРАЂА ЗА БИБЛИОГРАФИЈУ ЉУБИВОЈА РШУМОВИЋА (1957–2018)

Грађа за библиографију Љубивоја Ршумовића (1957–2018) обухвата монографске публикације и прилоге објављене у монографским и серијским публикацијама, у периоду од 1957. до 2018. године. Библиографски опис монографских публикација рађен је према Међународном стандарду за библиографски опис ISBD(M), а прилози у монографским и серијским публикацијама према Упутству за примену ISBD у опису компонентних делова. Грађа садржи 1800 библиографских јединица. Највећи број библиографских јединица рађен је *de visu*. Мали број јединица урађен је на основу секундарних извора.

У прикупљању грађе као основни извор коришћен је Електронски каталог COBIB.SR – узајамна библиографско-каталошка база података, затим лисни и електронски каталог Библиотеке Матице српске. Као незаобилазан извор, коришћене су и *Библиографија Југославије. Књиге, брошуре, музикалије*, као и *Библиографија Југославије. Чланци и прилози у серијским публикацијама, Серија Ц. Уметност, спорт, филологија, књижевност*. Осим тога, од великог значаја био је и списак прилога и књига, који је Љубивоје Ршумовић лично прикупио, као и претраживање листова, часописа, антологија у којима су заступљени песници и приповедачи за децу, како бисмо дошли до још неких неоткривених података.

Након уводног дела о изради библиографије, дата је кратка биографија Љубивоја Ршумовића. Библиографска грађа распоређена је у неколико целина: 1. Монографске публикације Љубивоја Ршумовића; 2. Приређене књиге и коауторска издања; 3. Прилози Љубивоја Ршумовића у монографским публикацијама; 4. Прилози Љубивоја Ршумовића у серијским публикацијама; 5. Интервјуи са Љ. Ршумовићем; 6. Плакати, илустрације и фотографије које је радио Љ. Ршумовић. Сви прилози у зборницима, антологијама, часописима и листовима обрађене су као посебне библиографске јединице у целини. Распоред библиографских јединица је хронолошки – према години издања, а у оквиру исте године јединице су распоређене према наслову, азбучним редом.

[*] tatjanabogojevic71@gmail.com

Сваки од прилога у серијским публикацијама садржи назив прилога, назив листа, ИССН број серијске публикације, годину издања, датум и број стране на којима се прилог налази.

Основну грађу допуњују и регистри (именски регистар, регистар књига Љубивоја Ршумовића, регистар прилога Љубивоја Ршумовића, регистар монографских публикација у којима су објављени прилози и регистар серијских публикација у којима су објављени прилози аутора). У регистрима је уз наслов књиге наведен и податак о аутору, уреднику, приређивачу, састављачу и сл. Уз наслов часописа и листова, који су распоређени азбучним редоследом, наведени су ISSN бројеви (међународни стандардни број за серијску публикацију). Именски регистар садржи имена аутора и личности који се помињу у библиографским јединицама. Имена су наведена азбучним редоследом у фонетском облику. Страна имена су транскрибована према *Правопису српског језика* из 2010. године, а уз њих дат је и изворни облик у огруглој загради. Сва имена, наслови и појмови у регистрима везани су за број библиографске јединице у којој се налазе.

Попис радова Љубивоја Ршумовића насловљен је као Грађа за библиографију, јер су пописана дела и прилози Љубивоја Ршумовића, а не и литература о њему. Осим тога, код тако великих и плодних писаца увек постоји могућност да нам је неки од прилога „промакао” и да се „скрива” далеко од очију библиотекара. У сваком случају, значај библиографије јесте управо у томе да сваки истраживач, који трага за подацима о неком аутору, на што бржи начин добије што прецизније информације о теми коју истражује. Надамо се да ће и ова библиографија, осим што приказује изузетан рад и несвакидашњи литерарни таленат Љубивоја Ршумовића, бити и основа научницима и књижевним историчарима за своје будуће публикације.

КРАТКА БИОГРАФИЈА ЉУБИВОЈА РШУМОВИЋА

Љубивоје Ршумовић рођен је у Љубишу 3. јула 1939. године. Основну школу похађао у Љубишу и Чајетини, гимназију у Ужицу, Филолошки факултет у Београду (Група за компаративну књижевност). Одмах након дипломирања (1965) радио је као сарадник програма за децу (1965–1968) на ТВ Београд, а након тога и као уредник у редакцији за децу (1968–1974), уредник документарног програма (1974–1980). Уређивао је ИП „Књижевне новине” (1983–1986), био управник позоришта „Бошко Буха” (1986–2002). Био је председник Културно-просветне заједнице Србије и један од оснивача и члан Управног одбора Задужбине Доситеја Обрадовића. Био је први председник Одбора за заштиту права детета Србије и један од његових оснивача. Веома рано је почео писати, а прве песме објавио већ као гимназијалац (1957. године у *Вестима* и *Књижевним новинама)*. Радећи на телевизији, снимио је преко 600 емисија, а једна од најпопуларнијих и највише емитованих је серија „Фазони и форе”. Радећи у документарном програму снимао је емисије о појединим етничким групама. Објавио је више од 80 монографских публикација, а како су многе доживеле више издања, можемо рећи да их има око 200, као и бројна коауторска издања. Осим тога, написао је близу 1000 прилога у монографским и више од 500 прилога у серијским публикацијама. Дела су му преведена на више страних језика. У позориштима је извођено више његових дела. Сарађивао је у бројним листовима и часописима. Био је члан Удружења књи-жевника (1973–2008). Аутор је неколико уџбеника за основне школе. Упоредо са књижевним радом, бавио се спортом. Био је први председник Карате клуба „Црвена звезда”, председник Карате савеза Србије и савезни судија у каратеу.

Добитник је три међународне награде: „Пуља” у Барију, за целокупно стваралаштво за децу; награда Унеска за *Буквар дечјих права* и европска песничка награда „Табвернакул” у Скопљу, 2012. године. Бројне су награде и признања које је добио у Србији: „Невен”, за књигу *Ма шта ми рече*, 1971; „Младо поколење”, 1971; „Бранкова награда”, 1971; Награда „Змајевих дечјих игара”, 1973; „Горанова плакета”, Луковдол, 1980; „Орден заслуга за народ са сребрним зрацима”, 1989; „Златни кључић”, Смедеревска песничка јесен, 1995; Награда „Невен” (са Добросавом Бобом Живковићем), за књигу *Буквар дечјих права*, 1996; „Октобарска награда града Београда”, 1996; Награда „Златни лептир”, за животно дело, Горњи Милановац, 1997; Прва награда за текст драме *У цара Тројана козје уши*, Котор, 1999; „Вукова награда”, 1999; „Златни беочуг”, за трајни допринос култури Београда, 2004; Награда „Мали принц”, за целокупно стваралаштво, Суботица, 2005; Награда „Повеља Мораве”, Удружења књижевника Србије и Књижевног друштва Мрчајевци, за укупно књижевно дело, 2005; Награда „Политикиног забавника” за књигу *Три чвора на трепавици*, 2007; Награда „Душко Радовић” и титула „Сарадник Сунца” (први добитник), за књигу *Три чвора на трепавици*, 2008; „Инстелова награда”, за

целокупно стваралаштво, Београд, 2008; Награда „Мирослав Антић” (први добитник), за књигу *Бели пакети*, Нови Сад, 2008; награду „Принц дечјег царства Тамарис”, Бањалука, 2009; Награда „Бранко Ћопић” за књигу *Сунчање на месечини*, 2010; Награда „Мали принц”, Међународног фестивала позоришта у Суботици, 2010; Награда „Табернакул”, у Македонији, за целокупно песничко дело, 2012 (заједно са Миланом Кундером, који је добио исту награду за прозу); Награда „Доситејево перо” за књигу *Видовите приче*, 2014; Награда „Вијенац Козаре”, за укупан допринос српској књижевности и култури, 2014; Признање за животно дело, Академија Иво Андрић, 2015; Награда за животно дело Удружења за очување традиционалних вредности Београда „6 април”, 2017; Повеља „Капетан Миша Анастасијевић”, за лепоту писане речи и афирмацију српске књижевности”, 2018.

МОНОГРАФСКЕ ПУБЛИКАЦИЈЕ

1965.

1.

Тандара мандара : и још једна прича / Љубивоје Ршумовић ; [илустровао Бранко Миљуш]. – Београд : Борба, [б. г.] (Сарајево : Ослобођење). – 16 стр. : илустр. ; 15 cm. – (Жар-птица : библиотека за дечје поподне. Коло 19 ; 76)

1967.

2.

Причанка [Сликовница] / Љубивоје Ршумовић ; илустровао Марко Крсмановић. - Београд : Младо поколење, 1967. - 15 стр. : илустр. у бојама ; 24 cm. - (Библиотека Полетарац)

1970.

3.

Ma šta mi reče / LjubivojeRšumović. – Novi Sad : Zmajeve dečje igre : Kulturni centar, 1970 (Bački Petrovac : Obzor). – 94 str. : ilustr. ; 20 cm. – (Biblioteka „Detinjstvo” ; 8)

1971.

4.

Ма шта ми рече / Љубивоје Ршумовић. – 2. изд. – Нови Сад : Змајеве дечје игре : Културни центар, 1971 (Бачки Петровац : Обзор). – 94 стр. : илустр. ; 20 cm. – (Библиотека „Детињство” ; 8)

1972.

5.

Ма шта ми рече / Љубивоје Ршумовић ; [насловна страна, ликовно-естетска опрема и техничка редакција Радослав Зечевић]. – 3. допуњено изд. – Нови Сад : „Радивој Ћирпанов”, 1972 (Нови Сад : Просвета). – 137 стр. : илустр. ; 20 cm. – (Златна књига Детињства ; 1)
Награда „Невен” 1970. – „Младо покољење” 1970. – Бранкова награда 1971.

1973.

6.

Домовина се брани лепотом : велики школски час, Крагујевац, 21. октобар 1973. / Љубивоје Ршумовић. – Крагујевац : Установа Спомен-парк, 1973 (Београд : Култура). – 32 стр. ; 20 cm. – (Библиотека Велики школски час ; књ. 3)

7.

Још нам само але фале [Сликовница] / Љубивоје Ршумовић ; илустрације Душан Петричић. – Београд : Београдски издавачко-графички завод, 1973 ([б. м. : б. и.]). – [36] стр. : илустр. у бојама ; 26 x 29 cm

8.

Ma šta mi reče / Ljubivoje Ršumović ; [za ilustracije setio se Ljubivoje Ršumović]. – 4. izd. – Novi Sad : Radnički univerzitet „Radivoj Ćirpanov”, 1973 (Novi Sad : Štamparski pogon SNP-a). – 94 str. : ilustr. ; 20 cm. – (Detinjstvo ; 8)

9.

Ма шта ми рече / Љубивоје Ршумовић. – 5. изд. – Нови Сад : Раднички универзитет „Радивој Ћирпанов”, 1973 (Нови Сад : СНП). – 94 стр. : илустр. ; 21 cm. – (Библиотека „Детињство” ; 8)

1975.

10.

Још нам само але фале [Сликовница] / Љубивоје Ршумовић ; илустрације Душан Петричић. – 2. изд. – Београд : Београдски издавачко-графички завод, 1975 ([б. м. : б. и.]). – [40] стр. : илустр. у бојама ; 26 x 29 cm

11.

Još nam samo ale fale [Slikovnica] / Ljubivoje Ršumović ; ilustracije Dušan Petričić. – 2. izd. – Beograd : Beogradski izdavačko-grafički zavod, 1975 ([s. l. : s. n.]). – [40] str. : ilustr. u bojama ; 26 x 29 cm

12.

Ma šta mi reče / Ljubivoje Ršumović ; [za naslovnu stranu i ilustracije setio se Ljubivoje Ršumović]. – 6. izd. – Novi Sad : Radnički univerzitet „Radivoj Ćirpanov”, 1975 (Novi Sad : Prosveta). – 94 str. : ilustr. ; 20 cm. – (Detinjstvo ; 8)

13.

Невидљива птица [Сликовница] / Љубивоје Ршумовић ; илустрације Душан Петричић. – Београд : БИГЗ, 1975 (Београд : БИГЗ). – [33] стр. : илустр. ; 26 cm

14.

Nevidljiva ptica [Slikovnica] / Ljubivoje Ršumović ; ilustracije Dušan Petričić. – Beograd : Beogradski izdavačko-grafički zavod, 1975 ([s. l. : s. n.]). – [33] str. : ilustr. u bojama ; 26 cm

1976.

15.

Вести из несвести / Љубивоје Ршумовић. – Београд : Београдски издавачко-графички завод, 1976 (Београд : Београдски издавачко-графички завод). – 129 стр. : илустр. ; 20 cm. – (Библиотека Газела ; књ. 29)
Белешка о писцу: стр. 129.

16.

Domovina se brani lepotom / LjubivojeRšumović ; ilustrovao Vladimir Nikolić. – Novi Sad : RU „Radivoj Ćirpanov”, 1976 (Novi Sad : Budućnost). – 44 str. : ilustr. ; 20 cm. – (Detinjstvo ; 39)
Autorova slika.

1977.

17.

Zov tetreba : pjesme / LjubivojeRšumović. – Zagreb : Znanje, 1977 (Zagreb : Vjesnik). – 92 str. ; 20 cm. – (Biblioteka ITD)
Na koricama beleška o autoru i delu s njegovom slikom.

18.

Uspon vrtovima / LjubivojeRšumović ; [grafika Vladimir Veličković]. – Zagreb : Lj.Ršumović, V. Veličković i Zbirka Biškupić, 1977 (Zagreb : Liber). – [22] lista : grafike ; 40 cm.

1978.

19.

Zov tetreba : pjesme / LjubivojeRšumović. – 2. izd. – Zagreb : Znanje, 1978 (Rijeka : Riječka tiskara). – 92 str. ; 20 cm. – (Biblioteka ITD)

20.

Хајде да растемо / Љубивоје Ршумовић ; избор и поговор Милован Данојлић ; илустрације Драгана Атанасовић ; [дидактичко-методички текст Зора Меденица]. – Београд : Нолит : Просвета : Завод за уџбенике и наставна средства, 1978 (Београд : Београдски издавачко-графички завод). – 138 стр. : илустр. ; 18 cm. – (Лектира за III разред основне школе ; 9)
Разговор: стр. 125–128. – Поговор: стр. 129–133. – Речник мање познатих речи: стр. 134–135.

1979.

21.

Ma šta mi reče / Ljubivoje Ršumović ; [za naslovnu stranu i ilustracije setio se Ljubivoje Ršumović]. – 7. izd. – Novi Sad : Izdavački centar radničkog univerziteta „Radivoj Ćirpanov”, 1979 (Novi Sad : Prosveta). – 94 str. : ilustr. ; 20 cm. – (Detinjstvo ; 8)

22.

Ма шта ми рече / Љубивоје Ршумовић ; [насловна страна, ликовно-естетска опрема и техничка редакција Радослав Зечевић]. – 8. изд. – Нови Сад : Раднички универзитет „Радивој Ћирпанов”, 1979 ([б. м. : б. и.]). – 137 стр. : илустр. ; 20 cm. – (Златна књига „Детињство” ; 1)
Награда „Невен” 1970. – „Младо покољење” 1970. – Бранкова награда 1971.

23.

Магнет / Љубивоје Ршумовић ; [илустрације Шабан Абдула]. – Приштина : Јединство, 1979 ([б. м. : б. и.]). – 80 стр. ; 21 cm. – (Јединство ; 180)

24.

Мућевити мир / Душан Матић [Брајево писмо]. Зов тетреба / Љубивоје Ршумовић. – Београд : „Филип Вишњић”, 1979 (Београд : „Филип Вишњић”). – VIII, 98 стр. ; 34 cm
Према издањима из 1977. и 1978.

25.

Rošavi anđeo : pjesme / Ljubivoje Ršumović ; [crtež Ane Kapor, mlađe]. – Zagreb : Znanje, 1979 (Zagreb : Vjesnik). – 86 str. : ilustr. ; 20 cm. – (Biblioteka ITD)

26.

Хајде да растемо / Љубивоје Ршумовић ; избор и поговор Милован Данојлић ; илустрације Драгана Атанасовић ; [дидактичко-методички текст Зора Меденица]. – [2. изд.]. – Београд : Нолит : Просвета : Завод за уџбенике и наставна средства, 1979 (Београд : Београдски издавачко-графички завод). – 138 стр. : илустр. ; 18 cm. – (Лектира за III разред основне школе ; 9)
Разговор о песмама: стр. 125–128. – Поговор: стр. 129–133. – Речник мање познатих речи и израза: стр. 134–135.

27.

Хајде да растемо / Љубивоје Ршумовић ; избор и поговор Милован Данојлић ; илустрације Драгана Атанасовић ; [дидактичко-методички текст Зора Меденица]. – [3. изд.]. – Београд : Нолит : Просвета : Завод за уџбенике и наставна средства, 1979 (Београд : Београдски издавачко-графички завод). – 138 стр. : илустр. ; 18 cm. – (Лектира за III разред основне школе ; 9)

Стр. 125–128: Разговор о песмама / Зора Меденица. – Поговор: стр. 129–133. – Речник мање познатих речи: стр. 134–136.

28.

Хајде да растемо [Брајево писмо] / Љубивоје Ршумовић. – Београд : „Филип Вишњић”, 1979 (Београд : „Филип Вишњић”). – IV, 95 стр. ; 34 cm
Према издању из 1979. – Стр. 86–91: Поговор / Милован Данојлић. – Речник.

29.

У шетње без сметње : саобраћајна сликовница за први разред основне школе [Сликовница] / Љубивоје Ршумовић ; [илустровао] Будимир Војиновић. – [Нови Сад] : Покрајински савет за безбедност саобраћаја, 1979 ([б. м. : б. и.]). – [16] стр. : илустр. у бојама ; 19 cm

30.

U šetnje bez smetnje : saobraćajna slikovnica za prvi razred osnovne škole [Slikovnica] / Ljubivoje Ršumović ; [ilustrovao] Budimir Vojinović. – [Novi Sad] : Pokrajinski savet za bezbednost saobraćaja, 1979 ([s. l. : s. n.]). – [16] str. : ilustr. u bojama ; 19 cm

1980.

31.

Наши нови знанци саобраћајни знаци [Сликовница] / Љубивоје Ршумовић, [илустровао] Будимир Војиновић. – Нови Сад : Општинска конференција народне технике, Комисија за саобраћајну превентиву, 1980 ([б. м. : б. и.]). – [18] стр. : илустр. у бојама ; 19 x 24 cm

32.

Naši novi znanci saobraćajni znaci : saobraćajna slikovnica za predškolski uzrast [Slikovnica] / Ljubivoje Ršumović ; [ilustrovao] Budimir Vojinović. – Novi Sad : Opštinska konferencija narodne tehnike, Komisija za saobraćajnu preventivu, 1980 ([s. l. : s. n.]). – [16] str. : ilustr. u bojama ; 19 cm

33.

Utorak veče ma šta mi reče [Slikovnica] / Ljubivoje Ršumović ; [ilustrovao] Zlatko Bourek. – Zagreb : Mladost, 1980 ([s. l. : s. n.]). – [8] str. : ilustr. u bojama ; 22 cm

34.

Хајде да растемо / Љубивоје Ршумовић ; избор и поговор Милован Данојлић ; илустрације Драгана Атанасовић ; [дидактичко-методички текст Зора Меденица]. – [4. изд.]. – Београд : Нолит : Просвета : Завод за уџбенике и наставна средства, 1980 (Београд : Београдски издавачко-графички завод). – 138 стр. : илустр. ; 18 cm. – (Лектира за III разред основне школе ; 9)
Разговор о песмама: стр. 125–128. – Поговор: стр. 129–133. – Речник мање познатих речи: стр. 134–136.

35.

Хајде да растемо / Љубивоје Ршумовић ; избор и поговор Милован Данојлић ; илустрације Драгана Атанацковић ; [дидактичко-методички текст Зора Меденица]. – [5. изд.]. – Београд : Нолит : Просвета : Завод за уџбенике и наставна средства, 1980 (Београд : Београдски издавачко-графички завод). – 138 стр. : илустр. ; 18 cm. – (Лектира за III разред основне школе ; 9)
Разговор о песмама: стр. 125–128. – Поговор: стр. 129–133. – Речник мање познатих речи: стр. 134–135.

1981.

36.

Zov tetreba : pjesme / Ljubivoje Ršumović. – 3. prošireno izd. – Zagreb : Znanje, 1981 ([s. l. : s. n.]). – 130 str. ; 19 cm. – (Biblioteka Evergrin ; 9)

37.

Лопта не зна саобраћајне знаке : саобраћајна сликовница за други разред основне школе [Сликовница] / Љубивоје Ршумовић ; [илустровао] Будимир Војиновић. – [Нови Сад] : Покрајински савет за безбедност саобраћаја САП Војводине, 1981 ([б. м. : б. и.]). – [16] стр. : илустр. у бојама ; 19 cm

38.

Pričanka / Ljubivoje Ršumović ; [ilustracija, likovna oprema Radiša Lucić]. – Zrenjanin : Gradska biblioteka „Žarko Zrenjanin”, 1981 (Zrenjanin : Tipografija). – 85 str. : ilustr. ; 24 cm

39.

Путање части / Љубивоје Ршумовић ; [ликовна опрема Љубомир Пејовић… [и др.]]. – 1. изд. – Крагујевац : Светлост, 1981 (Крагујевац : „Никола Николић”). – 43 стр. : илустр. ; 24 cm. – (Библиотека Сазвежђе дечјих искри)

Белешка о писцу: стр. 45.

40.

Хајде да растемо / Љубивоје Ршумовић ; избор и поговор Милован Данојлић ; илустрације Драгана Атанасовић. – [6. изд.]. – Београд : Нолит : Просвета : Завод за уџбенике и наставна средства, 1981. – 138 стр. : илустр. ; 18 cm. – (Лектира за III разред основне школе ; 9)
Разговор о песмама / Зора Меденица: стр. 125–128. – Поговор: стр. 129–133. – Речник мање познатих речи.

1982.

41.

Питање части / Љубивоје Ршумовић. – 1. изд. – Крагујевац : Светлост, 1982 (Крагујевац : „Никола Николић”). – 43 стр. : илустр. ; 25 cm. – (Библиотека Сазвежђе дечјих искри)

42.

Сјај на прагу / Љубивоје Ршумовић. – Београд : Српска књижевна задруга, 1982 (Београд : Култура). – 77 стр. ; 21 cm. – (Савременик. Нова серија ; 32)
Стр. 71–77: На прагу пуног сјаја / Света Лукић.

43.

Хајде да растемо / Љубивоје Ршумовић ; избор и поговор Милован Данојлић ; илустрације Драгана Атанасовић. – [7. изд.]. – Београд : Нолит : Просвета : Завод за уџбенике и наставна средства, 1982 ([б. м. : б. и.]). . – 138 стр. : илустр. ; 18 cm. – (Лектира за III разред основне школе ; 9)
Поговор: стр. 129–133.

1983.

44.

Imate liRšuma? / LjubivojeRšumović. – Zagreb : Znanje, 1983 ([s. l : s. n.]). – 139 str. ; 20 cm. – (Hit : biblioteka moderne literature. kolo 21 ; sv. 125)

45.

Pesme uličarke / LjubivojeRšumović. – Zagreb : Znanje, 1983 ([s. l : s. n.]). – 55 str. : ilustr. ; 20 cm

46.

Хајде да растемо / Љубивоје Ршумовић ; избор и поговор Милован Данојлић ; илустрације Драгана Атанасовић ; [дидактичко-методички текст Зора Меденица]. – [8. изд.]. – Београд : Нолит : Просвета : Завод за уџбенике и наставна средства, 1983 (Београд : Београдски издавачко-графички завод). – 138 стр. : илустр. ; 18 cm. – (Лектира за III разред основне школе ; 9)
Разговор о песмама: стр. 125–128. – Поговор: стр. 129–133. – Речник мање познатих речи: стр. 134–136.

1984.

47.

Дете са седам језика / Љубивоје Ршумовић ; [изабрао и уредио Драган Лакићевић ; цртежи Богдан Јовановић]. – Београд : Рад, 1984 (Београд : Култура). – 108 стр. : илустр. ; 21 cm. – (Српска поезија за децу)

48.

Домовина се брани лепотом / Љубивоје Ршумовић [Брајево писмо]. Ко хоће да доживи чудо / Десанка Максимовић. – Београд : „Филип Вишњић”, 1984 (Београд : „Филип Вишњић”). – 202 стр. ; 36 cm
Стр. 200–202: И на крају о песнику / Драган Лукић.

49.

Славољубива звезда : поема о ћутању / Љубивоје Ршумовић ; [илустровао Зоран Миладиновић]. – [1. изд.]. – Београд : Задруга, 1984 (Аранђеловац : Напредак). – [20] стр. : илустр. ; 22 cm. – (Библиотека Незаборавник)

50.

Хајде да растемо / Љубивоје Ршумовић ; избор и поговор Милован Данојлић ; илустрације Драгана Атанасовић ; [дидактичко-методички текст Зора Меденица]. – [9. изд.]. – Београд : Нолит : Просвета : Завод за уџбенике и наставна средства, 1984 (Љубљана : Људска правица). – 138 стр. : илустр. ; 18 cm. – (Лектира за III разред основне школе ; 9)
Разговор о песмама: стр. 125–128. – Поговор: стр. 129–133. – Речник мање познатих речи: стр. 134–136.

1985.

51.

Deset ljutih gusara / Ljubivoje Ršumović ; slike Đorđa Milanovića. – Beograd : Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, 1985 (Ljubljana : Mladinska knjiga). – [20] str. : ilustr. ; 29 cm. – (Biblioteka „1001 radost” : slikovnice za decu starijeg predškolskog i mlađeg školskog uzrasta ; 15)

52.

Десет љутих гусара / Љубивоје Ршумовић ; слике Ђорђа Миљановића. – [1. изд.]. – Београд : Завод за уџбенике и наставна средства, 1985 (Љубљана : Младинска књига). – [20] стр. : илустр. ; 29 cm. – (Библиотека „1001 радост” : сликовнице за децу старијег предшколског и млађег школског узраста ; 15)

53.

Pevanka / Ljubivoje Ršumović ; [ilustracije Radovan Živankić]. – Zrenjanin : Gradska narodna biblioteka, 1985 (Zrenjanin : Budućnost). – 74 str. : note ; 20 cm. – (Biblioteka Književnost za decu i omladinu ; knj. 15)

1986.

54.

Jugoslav Vlahović : rasvetljen slučaj / [urednik Ljubivoje Ršumović ; tekst Slavko Timotijević ; prevod Zvezdana Popović]. – Beograd : Književne novine, 1986 (Beograd : Kultura). – 131 str. : ilustr. ; 24 cm. – (Biblioteka Luda kuća)
Uporedo srp. tekst i engl. prevod.

55.

Pevanka / Ljubivoje Ršumović ; [ilustracije Radovan Živankić]. – 4. izd. – Zrenjanin : Gradska narodna biblioteka „Žarko Zrenjanin”, 1986 (Senta : Udarnik). – 74 str. : ilustr. ; 21 cm. – (Biblioteka Književnost za decu i omladinu ; knj. 15)
Tekst pesama uporedo sa notnim zapisom. – Na koricama beleška o autoru s njegovom slikom.

56.

Pevanka / Ljubivoje Ršumović ; [ilustracije Radovan Živankić]. – 5. izd. – Zrenjanin : Gradska narodna biblioteka „Žarko Zrenjanin”, 1986 (Senta : Udarnik). – 74 str. : ilustr., note ; 21 cm. – (Biblioteka Književnost za decu i omladinu ; 15)
Tekst pesama uporedo sa notnim zapisom.

57.

Хајде да растемо / Љубивоје Ршумовић ; избор и поговор Радомир Животић ; дидактичко-методички текст Зора Меденица ; илустрације Драгана Атанасовић. – Београд : Нолит, 1986 (Београд : Београдски издавачко-графички завод). – 138 стр. : илустр. ; 18 cm. – (Лектира за III разред основне школе ; 8)
Разговор о песмама: стр. 125–128. – Поговор / Милован Данојлић: стр. 129–133. – Речник мање познатих речи: стр. 134–135.

1987.

58.

Vesti iz nesvesti / Ljubivoje Ršumović. – Čakovec : Zrinjski, 1987 ([s. l. : s. n.]). – 164 str. : ilustr. ; 24 cm. – (Biblioteka Pesnicima u pohode. Dela Ljubivoja Ršumovića ; 2)

59.

Obad : satirične pesme / Ljubivoje Ršumović. – Jubilarno izd. – Čakovec : „Zrinski” ; Beograd : Crvena zvezda, 1987 (Čakovec : „Zrinski”). – 164 str. : ilustr. ; 24 cm. – (Biblioteka Pesnicima u pohode. Dela Ljubivoja Ršumovića ; 6)

60.

Prvarica / [stihovi] Ljubivoje Ršumović ; [idejno rešenje] Branko Zdravković [likovno obogaćenje] Ljiljana Manzalović ; Mihailo Pisanjuk. – 1. izd. – Mostar : Prva književna komuna, 1987 (Ljubljana : Učne delavnice). – [58] str. : ilustr. ; 24 cm

61.

Сонгови и слонгови / Љубивое 'Ршумовиќ ; [избор, препев и поговор Ефтим Клетников ; илустратор Димче Исаиловски]. – Скопје : Детска радост, 1987 ([б. м. : б. и.]). – 94 стр. : илустр. ; 20 cm. – (Џебна библиотека Чинар)
Поезијата за деца на Љубивое 'Ршумовиќ: стр. 85–89. – Белешка за авторот: стр. 91.

62.

Хајде да растемо / Љубивоје Ршумовић ; избор и поговор Милован Данојлић ; дидактичко-методички текст Зора Меденица ; илустрације Драгана Атанасовић. – [2. изд.]. – Београд : Нолит, 1987 (Београд : Београдски издавачко-графички завод). – 138 стр. : илустр. ; 18 cm. – (Лектира за III разред основне школе ; 8)
Разговор о песмама: стр. 125–128. – Поговор: стр. 129–133. – Речник мање познатих речи: стр. 134–135.

1988.

63.

Vesti iz nesvesti / Ljubivoje Ršumović. – 1. izd. – Čakovec : „Zrinski” ; Beograd : Crvena zvezda, 1988 (Čakovec : „Zrinski”). – 164 str. : ilustr. ; 23 cm. – (Biblioteka Pesnicima u pohode. Dela Ljubivoja Ršumovića ; 2)

64.

Zov tetreba / Ljubivoje Ršumović. – 1. izd. – Čakovec : „Zrinski” ; Beograd : Crvena zvezda, 1988 (Čakovec : „Zrinski”). – 165 str. : ilustr. ; 23 cm. – (Biblioteka Pesnicima u pohode. Dela Ljubivoja Ršumovića ; 5)
„Jubilarno izdanje povodom trideset godina književnog rada” —> prelim. str. – Autorova slika.

65.

Još nam samo ale fale / Ljubivoje Ršumović. – 1. izd. – Čakovec : „Zrinski” ; Beograd : Crvena zvezda, 1988 (Čakovec : „Zrinski”). – 153 str. : ilustr. ; 23 cm. – (Biblioteka Pesnicima u pohode. Dela Ljubivoja Ršumovića ; 3)

66.

Ma šta mi reče / Ljubivoje Ršumović. – 1. izd. – Čakovec : „Zrinski” ; Beograd : Crvena zvezda, 1988 (Čakovec : „Zrinski”). – 149 str. : ilustr. ; 23 cm. – (Biblioteka Pesnicima u pohode. Dela Ljubivoja Ršumovića ; 1)

67.

Obad : satirične pesme / Ljubivoje Ršumović. – 1. izd. – Čakovec : „Zrinski” ; Beograd : Crvena zvezda, 1988 (Čakovec : „Zrinski”). – 164 str. : ilustr. ; 23 cm. – (Biblioteka Pesnicima u pohode. Dela Ljubivoja Ršumovića ; 6)

68.

Песме / Љубивоје Ршумовић ; [предговор Милован Данојлић]. – Београд : Рад, 1988 (Београд : Култура). – 113 стр. : слика аутора ; 20 cm. – (Библиотека „Дом и школа”)
Животворно поигравање језиком: стр. 5–7.

69.

Sjaj na pragu / Ljubivoje Ršumović. – 1. izd. – Čakovec : „Zrinski” ; Beograd : Crvena zvezda, 1988 (Čakovec : „Zrinski”). – 146 str. : ilustr. ; 23 cm. – (Biblioteka Pesnicima u pohode. Dela Ljubivoja Ršumovića ; 4)

70.

У шетње без сметње [Сликовница] : саобраћајна сликовница за први разред основне школе / Љубивоје Ршумовић ; [илустровао] Будимир Војиновић. – [Нови Сад] : Покрајински савет за безбедност саобраћаја, 1988 (Бечеј : Пролетер). – [16] стр. : илустр. у бојама ; 19 cm

71.

Úgy járj, hogy meg ne járd : közlekedési képeskönyv az általános iskolák első osztálya számára / Ljubivoje Ršumović ; [ilusztrálta] Budimir Vojinović. – [Újvidék] : Vajdaság SZAT Közlekedésbiztonsági Tanácsa, [1988]. – [20] p. : ill. ; 19 x 24 cm

72.

Фина питомина / Љубивоје Ршумовић ; илустрације: Михаило Писањух. – Београд : Завод за уџбенике, 1988 (Скопље : Нова Македонија). – [14] стр. : илустр. ; 29 cm

73.

Хајде да растемо / Љубивоје Ршумовић ; избор и поговор Милован Данојлић ; дидактичко-методички текст Зора Меденица ; илустрације Драгана Атанасовић. – [3. изд.]. – Београд : Нолит, 1988 ([б. м. : б. и.]). – 138 стр. : илустр. ; 18 cm. – (Лектира за III разред основне школе / Нолит ; 8)
Разговор о песмама: стр. 125–128. – Поговор: стр. 129–133. – Речник мање познатих речи: стр. 134–135.

1989.

74.

A labda nem ismeri a forgalmi jeleket : közlekedési képeskönyv az általános iskolák második osztálya számára / Ljubivoje Ršumović ; [ilusztrálta] Budimir Vojinović. – [Novi Sad] : A Vajdaság SzAT Közlekedésbiztonsági Tanácsa, 1989 (Bečej : Proleter). – [16] str. : ilustr. ; 19 x 24 cm

75.

Хајде да растемо / Љубивоје Ршумовић ; избор и поговор Милован Данојлић ; дидактичко-методички текст Зора Меденица ; илустрације Драгана Атанасовић. – 3. изд. – Београд : Нолит, 1989 (Београд : Војна штампарија). – 138 стр. : илустр. ; 18 cm. – (Лектира за III разред основне школе / Нолит ; 8)
Стр. 125–128: Разговор о песмама / Зора Меденица. – Стр. 129–133: Поговор / Милован Данојлић. – Речник мање познатих речи: стр. 134–135.

1990.

76.

Још нам само але фале / Љубивоје Ршумовић ; илустрације Душан Петричић. – Београд : Рад, 1990 (Љубљана : Дело). – [35] стр. : илустр. ; 24 x 27 cm

77.

Još nam samo ale fale / Ljubivoje Ršumović ; ilustracije Dušan Petričić. – Beograd : Rad, 1990 (Ljubljana : Delo). – 35 str. : ilustr. ; 24 x 27 cm

78.

Ма шта ми рече / Љубивоје Ршумовић ; за насловну страну и илустрације сетио се Љубивоје Ршумовић. – 15. изд. – Нови Сад : Дневник, 1990 (Нови Сад : Дневник). – 94 стр. : илустр. ; 20 cm. – (Едиција „Невен”)

79.

Pevanka / Ljubivoje Ršumović ; [ilustracije i rešenje korica Dušan Petričić]. – 6. izd. – Zrenjanin : Gradska narodna biblioteka „Žarko Zrenjanin”, 1990 (Zrenjanin : Budućnost). – 74 str. : note ; 21 cm. – (Biblioteka Književnost za decu i omladinu ; knj. 24)

80.

Питају ме зашто штрчим / Љубивоје Ршумовић ; избор и предговор Влада Стојиљковић ; [изложба у књизи Радослав Зечевић]. – Нови Сад : Дневник, 1990 (Бачки Петровац : Култура). – 80 стр. : илустр. ; 20 cm. – (Детињство ; 111) (Серија Златна књига детињства)
Ршум на брзака: стр. 7–8.

81.

Успавана лепотица : романтична комедија / Љубивоје Ршумовић ; [илустровао Добросав Живковић Боб]. – Горњи Милановац : Дечје новине, 1990 (Београд : Култура). – 66 стр. : илустр. ; 23 cm. – (Библиотека Цветник / Тик-так)

82.

Фина питомина / Љубивоје Ршумовић ; илустрације Михаило Писањук. – [2. изд]. – Београд : Завод за уџбенике и наставна средства ; Скопје : Детска радост, 1990 (Скопје : Нова Македонија). – [14] стр. : илустр ; 28 cm

83.

Хајде да растемо / Љубивоје Ршумовић ; избор и поговор Милован Данојлић ; дидактичко-методички текст Зора Меденица ; илустрације Драгана Атанасовић. – [5. изд.]. – Београд : Нолит, 1990 (Суботица : Бирографика). – 138 стр. : илустр. ; 18 cm. – (Лектира за III разред основне школе / Нолит ; 8)
Разговор о песмама: стр. 125–128. – Поговор: стр. 129–133. – Речник мање познатих речи: стр. 134–135.

1991.

84.

Вести из несвести / Љубивоје Ршумовић ; приредио аутор. – Београд : Београдски издавачко-графички завод, 1991 (Београд : Београдски издавачко-графички завод). – 133 стр. ; 20 cm. – (Поезија за децу / Љубивоје Ршумовић ; 1)

85.

Дете са седам језика / Љубивоје Ршумовић ; [илустрације Богдан Јовановић]. – [2. изд.]. – Београд : Рад, 1991 (Београд : БИГЗ). – 108 стр. : илустр. ; 21cm. – (Библиотека Полетарац : српска поезија за децу)

86.

Деца могу да полете : избор песама за децу / Љубивоје Ршумовић ; [изабрала и приредила Сеја Бабић ; илустрације Сузана Кубинец]. – Нови Сад : Завод за издавање уџбеника, 1991 (Бездан : Војводина). – 62 стр. : илустр. ; 20 cm. – (Домаћа лектира ; 3)

87.

Још нам само але фале / Љубивоје Ршумовић ; приредио аутор. – Београд : Београдски издавачко-графички завод, 1991 (Београд : Београдско издавачко-графички завод). – 136 стр. ; 22 cm. – (Поезија за децу / Љубивоје Ршумовић ; 3)
Белешка о писцу: стр. 133.

88.

Ма шта ми рече / Љубивоје Ршумовић ; приредио аутор. – Београд : Београдски издавачко-графички завод, 1991 (Београд : Београдски издавачко-графички завод). – 118 стр. ; 20 cm. – (Поезија за децу / Љубивоје Ршумовић ; 2)

89.

Моје љубавне песме / Љубивоје Ршумовић. – Београд : Научна књига, 1991 (Шабац : „Драган Срнић”). – 70 стр. ; 24 cm
На корицама белешка о аутору.

90.

Северозападни крокодил / Љубивоје Ршумовић. – Сараорци : Издавачка кућа Лаковић, 1991 (Крагујевац : „Никола Николић”). – 99 стр. ; 20 cm. – (Библиотека Млечни пут)
Белешка о писцу: стр. 99.

91.

Фазони и форе / Љубивоје Ршумовић. – 1. изд. – Београд : „Ршум”, 1991 (Земун : Графопублик). – 61 стр. ; 21 cm. – (Библиотека „Душко Радовић”)

92.

Фазони и форе / Љубивоје Ршумовић. – 2. изд. – Београд : „Ршум”, 1991 (Краљево : Слово). – 62 стр. ; 21 cm. – (Библиотека „Душко Радовић”)

93.

Хајде да растемо / Љубивоје Ршумовић ; избор и поговор Милован Данојлић ; дидактичко-методички текст Зора Меденица ; илустрације Драгана Атанасовић. – [6. изд.]. – Београд : Нолит, 1991 (Суботица : Бирографика). – 138 стр. : илустр. ; 18 cm. – (Лектира за III разред основне школе ; 8)
Разговор о песмама / Зора Меденица: стр. 125–128. – Поговор: стр. 129–133. – Речник мање познатих речи: стр. 134–135.

1992.

94.

Деца су украс света : изабране песме за децу / Љубивоје Ршумовић ; [цртежи и виньете Драгана Атанасовић]. – Београд : Српска књижевна задруга, 1992 (Београд : Војна штампарија). – 182 стр. ; 21 cm : илустр. – (Књига за децу и одрасле ; 30)
Белешка о писцу: стр. 177–178.

95.

Хајде да растемо / Љубивоје Ршумовић ; избор и поговор Милован Данојлић ; дидактичко-методички текст Зора Меденица ; илустрације Драгана Атанасовић Стојановић. – 7. изд. – Београд : Нолит, 1992 (Суботица : Бирографика). – 138 стр. : илустр. ; 18 cm. – (Лектира за III разред основне школе / Нолит, Београд ; 3)
Разговор о песмама: стр. 125–128. – Поговор: стр. 129–133. – Речник мање познатих речи: стр. 134–135.

1993.

96.

Хајде да растемо / Љубивоје Ршумовић ; избор и поговор Милован Данојлић ; дидактичко-методички текст Зора Меденица ; илустрације Драгана Атанасовић Стојановић. – [8. изд.]. – Београд : Нолит, 1993 (Суботица : Бирографика). – 138 стр. : илустр. ; 18 cm. – (Лектира за III разред основне школе ; 3)
Стр. 129–133: Поговор / Милован Данојлић. – Речник мање познатих речи: стр. 134–135.

1994.

97.

Деца могу да полете : избор песама за децу / Љубивоје Ршумовић ; [изабрала и приредила Сеја Бабић ; илустрације Сузана Кубинец]. – 2. изд. – Београд : Завод за уџбенике и наставна средства, 1994 (Нови Сад : Дневник). – 62 стр. : илустр. ; 21 cm. – (Домаћа лектира ; 3)

98.

Певанка / Љубивоје Ршумовић. – 7. изд. – Зрењанин : Градска народна библиотека „Жарко Зрењанин”, 1994 (Зрењанин : Будућност). – 63 стр. ; 22 cm. – (Библиотека Књижевност за децу и омладину ; књ. 32–33)
Насл. стр. приштампаног текста: Причанка / Љубивоје Ршумовић. – Приштампан текст штампан у обрнутом смеру.

1995.

99.

Буквар дечјих права / Љубивоје Ршумовић ; илустровао Добросав Боб Живковић. – Београд : SBM–„Ршум”, 1995 (Горњи Милановац : Графопринт). – [72] стр. : илустр. ; 30 cm. – (Пројекат Пријатељи деце Србије, Одбор за заштиту права детета)

100.

Доста је глупоће / Љубивоје Ршумовић. – Смедерево : Смедеревска песничка јесен ; Београд : Санба, 1995 (Београд : Санба). – 129 стр. ; 21 cm. – (Библиотека Златни кључић ; књ. 2)
Традиционално и модерно у поезији за децу Љубивоја Ршумовића / Слободан Ж. Марковић: стр. 125–129.

101.

Опасан сведок / Љубивоје Ршумовић. – Београд : Просвета, 1995 (Београд : Просвета). – 64 стр. ; 20 cm. – (Савремена поезија 1995)

102.

Песме / Љубивоје Ршумовић ; приредио Драган Лакићевић ; [илустратор Бојана Димитровски]. – Београд : Bookland, 1995 (Бор : Бакар). – 177 стр. : илустр. ; 21 cm. – (Српска књижевност за децу. Коло 2)
Змај двадесетог столећа / Драган Лакичевић: стр. [161]–170. – Хронологија живота и рада Љубивоја Ршумовића: стр. [171]–174.

103.

The Primer of Children's Rights / Ljubivoje Ršumović ; verse translated by Dragoslav Andrić ; [ilustrations] Dobrosav Bob Živković. – Beograd : SBM–RŠUM, 1995 (Gornji Milanovac : Grafoprint). – [70] str. : ilustr. ; 29 cm. – (Project Friends of the Children of Serbia, Committee on the Protection Children's Rights)

1996.

104.

Буквар дечјих права / Љубивоје Ршумовић ; илустровао Добросав Боб Живковић. – 3. изд. – Београд : „Ршум”, 1996 (Горњи Милановац : Графопринт). – [72] стр. : илустр. ; 30 cm. – (Пројекат Пријатељи деце Србије. Одбор за заштиту права детета)

105.

Деца могу да полете : избор песама за децу / Љубивоје Ршумовић ; [изабрала и приредила Сеја Бабић ; илустрације у књижном облику Сузана Кубинец]. – 3. изд. – Београд : Завод за уџбенике и наставна средства, 1996 (Нови Сад : Дневник штампарија). – 62 стр. : илустр. ; 19 cm. – (Домаћа лектира ; 3)

106.

Избор поезије за децу / Љубивоје Ршумовић ; [приредила Зорица Турјачанин ; илустрације Брана Николић]. – Бања Лука : Нови глас, 1996 (Нови Сад : Будућност). – 82 стр. : илустр. ; 21 cm. – (Школска лектира)
Игра је здравија од млека / Зорица Турјачанин: стр. 5–8. – Хајде да поразговарамо о делу: стр. 76–79. – Белешка о писцу: стр. 80–81.

107.

Ишли смо у Африку / Љубивоје Ршумовић ; [разговор са децом Сунчица Торбица]. – Нови Сад : Образовање, [1996] (Нови Сад : Graphic). – 56 стр. ; 17 cm. – (Библиотека Моја лектира. Коло 3)
Љубивоје Ршумовић – песме / Сунчица Торбица: стр. 53–56.

108.

Ово је време чуда : избор из поезије за децу / Љубивоје Ршумовић ; приредио Ласло Блашковић. – Нови Сад : ИНГ комерц, 1996 (Нови Сад : Просвета). – 65 стр. ; 17 cm. – (Едиција Ризница лепих речи. Коло 3 ; 7)
Дете је дете да га волите и разумете: стр. 5–6. – Разговор о песмама: стр. 59–62.

1997.

109.

Не вуците ме за језик / Љубивоје Ршумовић. – Нови Сад : Матица српска, 1997 (Београд : Војна штампарија). – 72 стр. ; 21 cm

110.

Ово је време чуда : избор из поезије за децу / Љубивоје Ршумовић ; приредио Ласло Блашковић. – Нови Сад : ИНГ, 1997 (Нови Сад : ИНГ). – 95 стр. : илустр. ; 17 cm. – (Едиција Ризница лепих речи. Коло 3)

111.

Откуд мени ова снага / Љубивоје Ршумовић. – Пожега : Епоха, 1997 ([б. м. : б. и.]). – 45 стр. ; 17 cm. – (Едиција Голуб. Коло 3)
Ко је Љубивоје Ршумовић: стр. 46.

112.

Све о Ршуму – Ршум о свему / [разговоре водио] Милош Јевтић. – Ужице : Културно-просветна заједница, 1997 (Београд : Калиграф). – 127 стр. : илустр. ; 21 cm. – (Колекција Одговори / Милош Јевтић ; књ. 45)

113.

Смешна прашума / Љубивоје Ршумовић. – Нови Сад : Школска књига, 1997 (Нови Сад : Школска књига). – 46 стр. ; 17 cm. – (Лектира. III разред ; 3)

1998.

114.

Буквар дечјих права / Љубивоје Ршумовић ; илустровао Добросав Боб Живковић. – 5. изд. – Београд : „Ршум”, 1998 (Горњи Милановац : Графопринт). – [72] стр. : илустр. ; 30 cm. – (Пројекат Пријатељи деце Србије, Одбор за заштиту права детета)

115.

Деца могу да полете : избор песама за децу / Љубивоје Ршумовић ; [изабрала и приредила Сеја Бабић ; илустрације Сузана Кубинец]. – 4. изд. – Београд : Завод за уџбенике и наставна средства, 1998 (Нови Сад : As impex). – 62 стр. : илустр. ; 20 cm. – (Домаћа лектира ; 3)
Тираж 8.000. – Деца могу да полете: стр. 6–8. – Кад би ми неко рекао: стр. 61–62.

116.

Одакле су делије : избор поезије за децу / Љубовије Ршумовић. – Горњи Милановац : Дечје новине, 1998 (Крагујевац : „Никола Николић”). – 238 стр. : ауторова слика ; 24 cm. – (Библиотека Златни лептир ; св. 5)
Поезија Љубивоја Ршумовића / Александар Јовановић: стр. 9–22. – Песма живог тренутка / Мића Данојлић: стр. 23–36.

117.

Смешна прашума : песме / Љубивоје Ршумовић ; [предговор и поговор М. С. Терзин ; илустровао Љубомир Сопка]. – 1. изд. – Нови Сад : Змај, 1998 (Нови Сад : Алфаграф). – 62 стр. : илустр. ; 17 cm. – (Едиција Књиге мог детињства. Коло 3)

1999.

118.

Деца су украс света : избор поезије за децу / Љубивоје Ршумовић ; [илустрације Добросав Боб Живковић]. – Београд : Драганић, 1999 (Београд : Култура). – 98 стр. : илустр. ; 22 cm. – (Библиотека Зелени чардак ; књ. 5)
Ауторова слика на корицама. – Стр. 95–98: О писцу и делу / Ј. З. [Јован Зивлак].

2000.

119.

Вести из несвести / Љубивоје Ршумовић. – Нови Сад : Прометеј, 2000 (Нови Сад : Прометеј). – 159 стр. ; 21 cm. – (Сабрана дела / Љубивоје Ршумовић ; књ. 5)
Ко се с ким игра? / Владета Јеротић: стр. 139–141. – Ршум, предводник наше деце / Раша Попов: стр. 143–148. – Вест и несвест маште / Драшко Ређеп: стр. 149–154. – На корицама белешка о делу с ауторовом сликом.

120.

Гујина стена : песме / Љубивоје Ршумовић. – 1. изд. – Београд : Info home, 2000 (Београд : Графокомерц). – 140 стр. ; 20 cm. – (Библиотека Заветно слово)
На кор. ауторова слика и белешка о њему.

121.

Још нам само але фале / Љубивоје Ршумовић. – Нови Сад : Прометеј, 2000 (Нови Сад : Прометеј). – 134 стр. ; 20 cm. – (Сабрана дела / Љубивоје Ршумовић ; књ. 3)
На корицама белешка о делу.

122.

Ма шта ми рече / Љубивоје Ршумовић. – Нови Сад : Прометеј, 2000 (Нови Сад : Прометеј). – 119 стр. ; 21 cm. – (Сабрана дела / Љубивоје Ршумовић ; књ. 1)
На корицама белешка о делу с ауторовом сликом.

123.

Причанка и певанка / Љубивоје Ршумовић. – Нови Сад : Прометеј, 2000 (Нови Сад : Прометеј). – 151 стр. : ноте ; 21 cm. – (Сабрана дела / Љубивоје Ршумовић ; књ. 2)
Текст песама упоредо с нотним записом. – На корицама белешка о делу с ауторовом сликом.

124.

Фундо пе чаворикане ортура / Љубивоје Ршумовић ; илустровао Добросав Боб Живковић. – Београд : „Ршум” ; Горњи Милановац : Графопринт, 2000 (Горњи Милановац : Графопринт). – [72] стр. : илустр. ; 30 cm. – (Пројекат Пријатељи деце Србије / Одбор за заштиту права детета)

125.

Успавана лепотица ; У цара Тројана козје уши / Љубивоје Ршумовић. – Нови Сад : Прометеј, 2000 (Нови Сад : Прометеј). – 256 стр. ; 21 cm. – (Сабрана дела / Љубивоје Ршумовић ; књ. 5)
На корицама белешка о делу с ауторовом сликом.

2001.

126.

A gyermekek jogainak ábécéje / Ljubivoje Ršumović ; illusztrálta Dobrosav Bob Živković ; [fordította Kontra Ferenc]. – Belgrád : Ršum, 2001 (Gornji Milanovac : Grafoprint). – [72] str. : ilustr. ; 30 cm

127.

Вуче вуче бубо лења : избор песама за децу / Љубивоје Ршумовић ; [приредио Петар Змијањац ; илустровала Нела Таталовић]. – Нови Сад : Агенција за откривање и развој талената „Никола Тесла”, 2001 (Нови Сад : ФБ принт). – 55 стр. : илустр. ; 17 cm. – (Библиотека „Модри летачи”. Коло 3)
Ршумовићева ршумонијада: стр. 5–6. – Ко се овде слонира, а ко телефонира?: стр. 53–54.

128.

Ма шта ми рече : песме / Љубивоје Ршумовић ; [приредио Никола Страјнић]. – Београд [тј.] Земун : Драганић, 2001 (Београд : Јанус). – 43 стр. ; 17 cm. – (Лектира за III разред основне школе / [Драганић])
Белешка о писцу: стр. 40–41.

129.

The Primer of Children's Rights / Ljubivoje Ršumović ; verse translated by Dragoslav Andrić, [Pavle Perenčević (questionnaire)] ; drawings by Dobrosav Bob Živković. – Belgrade : Ršum, 2001 (Gornji Milanovac : Grafoprint). – [72] str. : ilustr. ; 30 cm. – (Project Friends of the Children – Serbia, Committee for the Rights of a Child)

130.

У цара Тројана козје уши : приручна комедија која се бави митологијом и психологијом љубави са посебном пажњом према ђавологији детињства / Љубивоје Ршумовић. – Београд : Позориште „Бошко Буха”, 2001 (Београд : Чигоја штампа). – 117 стр. ; 20 cm. – (Бошко Буха ; 13)
„Јубиларно издање поводом 50-годишњице оснивања Позоришта Бошко Буха” —> прелим. стр.

131.

Успавана лепотица : романтична комедија / Љубивоје Ршумовић. – Београд : Позориште „Бошко Буха”, 2001 (Београд : Чигоја штампа). – 101 стр. ; 21 cm. – (Библиотека Буха ; 7)
„Јубиларно изд. поводом 50-годишњице оснивања Позоришта `Бошко Буха`” – –> прелим. стр.

2002.

132.

Abecedarul drepturilor copilul[u]i / Ljubivoje Ršumović ; ilustraţia Dobrosav Bob Živković ; [în româneşte Felicia Marina Munteanu]. – Belgrad : Rşum, 2002 (Gornji Milanovac : Grafoprint). – [72] str. : ilustr. ; 30 cm
Izv. stv. nasl.: Bukvar dečjih prava.

133.

Деца могу да полете : избор песама за децу / Љубивоје Ршумовић ; [изабрала и приредила Сеја Бабић ; илустрације Сузана Кубинец]. – 5. изд. – Београд : Завод за издавање уџбеника, 2002 (Нови Сад : „Будућност”). – 62 стр. : илустр. ; 20 cm. – (Домаћа лектира ; 3)
Деца могу да полете: стр. 6–8. – Кад би ми неко рекао: стр. 61–62.

134.

Деца су украс света / Љубивоје Ршумовић. – Нови Сад : 3Д+, 2002 (Београд : Word). – 44 стр. ; 17 cm. – (Лектира за основну школу : 3 разред / [3Д+, Нови Сад] ; 2)
Предговор: стр. 5–6. – Белешка о писцу: стр. 43.

135.

Ма шта ми рече : песме / Љубивоје Ршумовић ; [приредио Никола Страјнић]. – Земун : Драганић, 2002 (Београд : Јанус). – 43 стр. ; 17 cm. – (Лектира за III разред основне школе / [Драганић])
На насл. стр. назив места издавања: Београд. – Белешка о писцу: стр. 40–41.

136.

Ово је време чуда : избор из поезије за децу / Љубивоје Ршумовић ; приредио Ласло Блашковић ; [илустровао Стеван Брајдић]. – Нови Сад : Ризница лепих речи, 2002 (Нови Сад : Ризница лепих речи). – 64 стр. : илустр. ; 17 cm. – (Едиција Ризница лепих речи. коло 3)
Дете је дете да га волите и разумете: стр. 5–6. – Разговор о песмама: стр. 59–62.

2003.

137.

Десет љутих гусара / Љубивоје Ршумовић ; илустровао Драгољуб Јањић. – [1. изд.]. – Крагујевац : Клуб културе, 2003 (Крагујевац : Графостил). – 22 стр. : илустр. ; 30 cm
Кор. насл.

138.

Деца могу да полете : избор песама за децу : [домаћа лектира за 3. разред основне школе] / Љубивоје Ршумовић ; [изабрала и приредила Сеја Бабић ; илустратор Биљана Миросављевић]. – Београд : Завод за уџбенике и наставна средства, 2003 (Суботица : Минерва). – 69 стр. : илустр. у бојама ; 23 cm. – (Лектира ; 3)
Деца могу да полете: стр. 7–8. – Кад би ми неко рекао: стр. 68–69.

139.

Иза седам брда / Љубивоје Ршумовић. – 1. изд. – Ваљево : Merlin company, 2003 (Ваљево : Merlin company). – 61 стр. : илустр. ; 17 cm

2004.

140.

Алексине песме / Љубивоје Ршумовић ; [цртежи Алекса Ршумовић]. – Рума : Српска књига, 2004 (Рума : Српска књига Графампромет). – 168 стр. : илустр. ; 20 cm. – (Дечја књига Добрица. Српски писци ; књ. 26)
Ауторова слика. – Стр. 161–162: Похвале Ршуму / Владимир Миларић, Милован Данојлић, Филип Давид, Душан Радовић, Милан Пражић.

141.

Алексине песме / Љубивоје Ршумовић. – 2. изд. за Фазоне и форе. – Рума : Српска књига, 2004 (Рума : Српска књига Графампромет). – 168 стр. ; 20 cm. – (Дечја књига Добрица. Српски писци ; књ. 26)

142.

Буквар дечјих права / Љубивоје Ршумовић ; илустровао Добросав Боб Живковић. – 7. изд. – Београд : Пријатељи деце Србије, 2004 (Горњи Милановац : Графопринт). – [72] стр. : илустр. ; 30 cm. – (Пројекат Пријатељи деце Србије, Одбор за заштиту права детета)

143.

10 расних паса : [књига лајавица и бројалица] / Љубивоје Ршумовић ; илустрације Мирко Чолак. – Београд : Ринг, 2004 (Београд : Богдановић). – [28] стр. : илустр. ; 15 cm. – (Едиција Врабац / Ринг, Београд)

144.

Деца су народ посебан : буквар грађанског васпитања / Љубивоје Ршумовић ; илустровао Добросав Боб Живковић. – Београд : Народна књига – Алфа, 2004 (Београд : Алфа). – 104 стр. : илустр. ; 28 cm

145.

Живазбука : [животиње се муче да деца слова уче] / аутор Љубивоје Ршумовић ; илустрације Мирко Чолак. – Београд : Ринг, 2004 (Београд : Богдановић). – [32] стр. : илустр. ; 15 cm. – (Едиција Врабац / Ринг, Београд)

146.

Избор из поезије за дјецу / Љубивоје Ршумовић. – Српско Сарајево : Завод за уџбенике и наставна средства, 2004 (Лакташи : Графомарк). – 60 стр. ; 21 cm. – (Школска лектира : за четврти разред основне школе)

2005.

147.

Гујина стена / Љубивоје Ршумовић ; превео Зоран Пауновић = The Serpent's Rock / Ljubivoje Rsumovic ; translated by Zoran Paunovic. – Смедерево : Међународни фестивал поезије Смедеревска песничка јесен =Smederevo : International Festival of Poetry Smederevo's Poet Autumn, 2005 (Београд : Жиг). – 77 стр. : ауторова слика ; 18 cm
Упоредо срп. текст и енгл. превод. – Белешка о аутору: стр. 77.

148.

Десет љутих гусара : [књига уназадбројанка и успаванка] / Љубивоје Ршумовић ; илустрације Јагода Живадиновић. – Београд : Ринг, 2005 (Ваљево : Топаловић). – [33] стр. : илустр. ; 16 cm. – (Едиција Врабац / Ринг, Београд)

149.

Ма шта ми рече : песме и приче / Љубивоје Ршумовић ; [приредио Никола Страјнић]. – Нови Београд : Драганић, 2005 (Београд : Јанус). – 50 стр. ; 17 cm. – (Лектира за други разред основне школе / Драганић)
Белешка о писцу: стр. 49–50.

150.

Ово је време чуда : избор из поезије за децу / Љубивоје Ршумовић ; приредио Ласло Блашковић ; [илустровао Стеван Брајдић]. – 3. изд. – Нови Сад : Ризница лепих речи, 2005 (Нови Сад : Ризница лепих речи). – 64 стр. : илустр. ; 17 cm. – (Едиција Ризница лепих речи. коло 3)
Дете је дете да га волите и разумете: стр. 5–6. – Разговор о песмама: стр. 59–62.

2006.

151.

Буквар дечјих права / Љубивоје Ршумовић ; илустровао Добросав Боб Живковић. – 8. изд. – Београд : „Ршум" ; Г. Милановац : Графопринт, 2006 (Горњи Милановац : Графопринт). – [72] стр. : илустр. ; 30 cm

152.

Деца су украс света / Љубивоје Ршумовић. – Нови Сад : Знање, 2006 (Нови Сад : Знање). – 59 стр. ; 17 cm. – (Лектира за 2. разред / Знање, Нови Сад)

153.

Негде преко седам брда / Љубивоје Ршумовић ; [приредила Нада Јанковић]. – 1. изд. – Ваљево : Merlin company, 2006 (Ваљево : Merlin company). – 91 стр. : илустр. ; 17 cm
Белешка о песнику: стр. 91.

154.

Откуд мени ова снага / Љубивоје Ршумовић. – 3. изд. – Пожега : Епоха, 2006([б. м. : б. и.]). – 52 стр. ; 17 cm. – (Едиција Голуб. Коло 3)
Белешка о писцу: стр. 51–52.

2007.

155.

Бели пакети : изабране песме / Љубивоје Ршумовић. – Нови Сад : Инстел-инжењеринг ; Рума : Српска књига, 2007 (Рума : Српска књига). – 160 стр. ; 20 cm. – (Библиотека „Нај, нај, нај" ; књ. 6)

156.

Буквар дечјих права / Љубивоје Ршумовић ; илустровао Добросав Боб Живковић. – Београд : Просвета, 2007 (Горњи Милановац : Графопринт). – [72] стр. : илустр. ; 30 cm
Ауторова слика. – Белешка о аутору: стр. [70].

157.

Деца могу да полете : избор песама за децу : [лектира за 3. разред основне школе] / Љубивоје Ршумовић ; [изабрала и приредила Сеја Бабић ; илустратор Биљана Миросављевић]. – 7. изд. – Београд : Завод за уџбенике, 2007 (Београд : Едит принт). – 69 стр. : илустр. ; 23 cm. – (Лектира ; 3)
Деца могу да полете: стр. 7–8. – Кад би ми неко рекао: стр. 68–69.

158.

Још нам само але фале / Љубивоје Ршумовић ; илустрације Душан Петричић. – 5. изд. – Београд : „Ршум" ; Горњи Милановац : Графопринт, 2007 (Горњи Милановац : Графопринт). – [36 стр.] : илустр. ; 23 x 24 cm

159.

Ово је време чуда : избор из поезије за децу / Љубивоје Ршумовић ; приредио [и уредио] Ласло Блашковић, ст. ; [илустровао Стеван Брајдић]. – 4. изд. – Нови Сад : Ризница лепих речи, 2007 (Нови Сад : Ризница лепих речи). – 62 стр. : илустр. ; 17 cm
Дете је дете да га волите и разумете: стр. 5–6. – Разговор о песмама: стр. 59–62.

160.

Ршумдани : поводом педесетогодишњице књижевног рада Љубивоја Ршумовића : 1957–2007 / [уредник Драгица Радосављевић ; илустрације Душан Петричић ...[и др.]]. – 1. изд. – Нови Београд : Прво слово, 2007 (Београд : Политика). – 156 стр. : илустр. ; 31 cm. – (Библиотека Посебна издања / Прво слово)

161.

Три чвора на трепавици : сећање на крилато детињство / Љубивоје Ршумовић ; [илустрације Саша Стојановић].– Београд : Љ. Ршумовић, 2007 (Горњи Милановац : Графопринт). – 183 стр. : илустр. ; 23 x 24 cm. – (Библиотека Анима мунди)
Јубиларно ауторско изд. поводом 50-годишњице књижевног рада Љубивоја Ршумовића (1957–2007).

162.

Чини ми се вековима / Љубивоје Ршумовић ; изабрао и приредио Бранко Стевановић ; књигу препоручује Раша Попов ; [илустровао Борис Кузмановић]. – 1. изд. – Београд : Завод за уџбенике, 2007 (Суботица : Минерва). – 297 стр. : илустр. ; 20 cm. – (Библиотека Књига и по)
Ауторова слика. – Стр. 5–10: Ршум, чаробњак наших дана : писмо младом читаоцу / Раша Попов.

2008.

163.

Негде преко седам брда : избор поезије за децу / Љубивоје Ршумовић ; избор аутора ; предговор и методичка обрада Тиодор Росић ; [илустрације Срђан Ранков]. – Београд : Српска школа, 2008 (Ваљево : Merlin co). – 95 стр. : илустр. ; 21 cm. – (Лектира за други разред основне школе / [Српска школа])
Ауторова слика. – Стр. 5–8: Поетска игра Љубивоја Ршумовића / Тиодор Росић. – Белешка о песнику: стр. 89.

164.

Смешна прашума / Љубивоје Ршумовић ; [илустрације Биљана Миросављевић]. – Нови Сад : Школска књига, 2008 (Нови Сад : Школска књига). – 56 стр. : илустр. ; 17 cm
Поговор: стр. 55–56.

165.

Тајна ледене пећине : бајка / Љубивоје Ршумовић ; илустровала Љиљана Манзаловић. – Београд : Bookland, 2008 (Београд : „Филип Вишњић”). – 95 стр. : илустр. ; 21 cm. – (Библиотека Посебна издања / [Bookland])

2009.

166.

Бездан са дном / Љубивоје Ршумовић. – Краљево : Народна библиотека „Стефан Првовенчани”, 2009 ([Краљево] : Анаграф). – 36 стр. : илустр. ; 23 cm. – (Часопис Повеља ; 1/2009. Види чуда ; додатак бр. 8)
На оба кор. листа слике аутора и његових предака. – Публикација је посебно издање часописа Повеља.

167.

Жваке и цаке за прваке / Љубивоје Ршумовић ; [илустровала Сања Димитријевић]. – Крагујевац : Кораци, 2009 (Крагујевац : Графостил). – 33 стр. : илустр. ; 29 cm
Кор. насл. – Илустр. и на унут. стр. кор. листа.

168.

О том потом / Љубивоје Ршумовић ; илустровала Сања Димитријевић. – Крагујевац : Кораци, 2009 (Крагујевац : Графостил). – 156 стр. : илустр. ; 25 cm. – (Библиотека Вилин коњиц)
На корицама ауторова слика и белешка о њему.

169.

Поверење у сунце : љубавне песме / Љубивоје Ршумовић. – Пожега : Жиравац, 2009 (Пожега : Жиравац). – 160 стр. : илустр. ; 25 cm. – (Библиотека Изабрано / [Жиравац] ; књ. 2)
Ауторова слика. – Стр. 153–156: Ршум о Ршуму / Иван Ршумовић. – О песнику: стр. 157.

170.

Сунчање на месечини / Љубивоје Ршумовић ; [илустровао Дејан Мандић]. – Београд : Лагуна, 2009 (Београд : Марго-арт). – 189 стр. : илустр. ; 20 cm
О писцу: стр. 187–189.

171.

Сунчање на месечини / Љубивоје Ршумовић ; [илустровао Дејан Мандић]. – 2. изд. – Београд : Лагуна, 2009 (Београд : Марго-арт). – 189 стр. : илустр. ; 20 cm
О писцу: стр. 187–189.

172.

Тандара мандара / Љубивоје Ршумовић ; приредио Драган Лакићевић. – Београд : Bookland, 2009 (Београд : „Филип Вишњић”). – 148 стр. ; 21 cm. – (Библиотека Српска књижевност за децу / Bookland. Коло 15)
Стр. 133–137: Сликовница без слика – старе и нове приче / Драган Лакићевић. – Хронологија живота и рада Љубивоја Ршумовића: стр. 139–143. – Напомене уз текст.

173.

Чини ми се вековима / Љубивоје Ршумовић ; изабрао и приредио Бранко Стевановић ; књигу препоручује Раша Попов ; [илустровао Борис Кузмановић]. – 1. изд. – Београд : Завод за уџбенике, 2009 (Суботица : Минерва). – 297 стр. : илустр. у бојама ; 21 cm. – (Библиотека Књига и по)
Ауторова слика. – Ршум, чаробњак наших дана : писмо младом читаоцу: стр. 5–10.

2010.

174.

Деца могу да полете [Брајево писмо] : избор песама за децу / Љубивоје Ршумовић ; изабрала и приредила Сеја Бабић ; уредници штампе на Брајевом писму Живадин Живановић, Драгиша Ковачевић, Далибор Шипка. – Изд. на Брајевом писму, Према изд. Завода за издавање уџбеника, Нови Сад, 1991. – Земун : Школа за ученике оштећеног вида „Вељко Рамадановић”, 2010 (Земун : Ресурсни центар Школе за ученике оштећеног вида „Вељко Рамадановић”). – 54 стр. ; 30 cm

175.

Сунчање на месечини / Љубивоје Ршумовић ; [илустровао Дејан Мандић]. – 3. изд. – Београд : Лагуна, 2010 (Београд : Марго-арт). – 189 стр. : илустр. ; 20 cm
О писцу: стр. 187–189.

176.

Сунчање на месечини / Љубивоје Ршумовић ; [илустровао Дејан Мандић]. – 4. изд. – Београд : Лагуна, 2010 (Београд : Марго-арт). – 189 стр. : илустр. ; 20 cm
О писцу: стр. 187–189.

177.

Уједурме и зврчке из античке Грчке / Љубивоје Ршумовић. – Београд : Лагуна, 2010 (Београд : Марго-арт). – 254 стр. : илустр. ; 20 cm
О аутору: стр. 251–254.

178.

Хоћу поново да се родим / Љубивоје Ршумовић. – Београд : Bookland, 2010 (Београд : Академија). – 144 стр. ; 21 cm. – (Библиотека Златно коло Српске књижевности за младе)

2011.

179.

Жваке и цаке за прваке / Љубивоје Ршумовић ; [илустровала Сања Димитријевић]. – 2. изд. – Крагујевац : Кораци, 2011 (Крагујевац : Графостил). – 33 стр. : илустр. ; 28 cm
Кор. насл.

180.

Заувари : документ о срећи / Љубивоје Ршумовић ; [илустровао Борис Кузмановић]. – Београд : Лагуна, 2011 (Београд : Марго-арт). – 269 стр. : илустр. ; 20 cm
Мала биографија: стр. [271]. – На корицама ауторова слика.

181.

Избор из поезије за децу / Љубивоје Ршумовић ; [приредио Цвијетин Ристановић]. – 2. изд. – Источно Сарајево : Завод за уџбенике и наставна средства, 2011 (Лакташи : Графомарк). – 60 стр. ; 21 cm. – (Школска лектира [4] : за четврти разред основне школе)
Тираж 1.000. – Стр. 5–7: Игра и хумор у поезији Љубивоја Ршумовића / Цвијетин Ристановић. – Стр. 59–60: Разговор о дјелу / Ц. Р. [Цвијетин Ристановић]. – На корицама ауторова слика и белешка о њему.

182.

Кућа са окућницом / Љубивоје Ршумовић ; предговор Слађана Илић. – Београд : Српска књижевна задруга, 2011 (Нови Сад : Будућност). – XV, 340 стр. ; 19 cm. – (Српска књижевна задруга. коло 103 ; књ. 694)
Говор као есенција постојања: стр. VII–[XVI]. – Стр. 323–325: На прагу пуног сјаја / Света Лукић. – Речник: стр. 327–329. – Белешка о писцу: стр. 331–332.

183.

Сунчање на месечини / Љубивоје Ршумовић ; [илустровао Дејан Мандић]. – 5. изд. – Београд : Laguna, 2011 (Београд : Марго-арт). – 189 стр. : илустр. ; 20 cm
О писцу: стр. 187–189.

184.

Уједурме и зврчке из античке Грчке / Љубивоје Ршумовић. – 2. изд. – Београд : Лагуна, 2011 (Београд : Марго-арт). – 254 стр. : илустр. ; 20 cm
О аутору: стр. 251–254.

185.

Уједурме и зврчке из античке Грчке / Љубивоје Ршумовић. – 3. изд. – Београд : Лагуна, 2011 (Београд : Марго-арт). – 254 стр. ; 20 cm
О аутору: стр. 251–254.

2012.

186.

Буквар на детски права / Љубивое Ршумовиќ ; препев од српски јазик Версонуфие I Сонцев Миротихов и Гораздовски ; илустратор Александар Сотировски и Никола Сотировски. – Скопје : Табернакул, 2012. – [72] стр. : илустр. ; 31 cm
Превод дела: Буквар дечјих права / Љубивоје Ршумовић.

187.

Заувари : документ о срећи / Љубивоје Ршумовић ; [илустровао Борис Кузмановић]. – 2. изд. – Београд : Лагуна, 2012 (Београд : Марго-арт). – 269 стр. : илустр. ; 20 cm
Ауторова слика на корицама. – Мала биографија: стр. [271].

188.

Заувари : документ о срећи / Љубивоје Ршумовић ; [илустровао Борис Кузмановић]. – 3. изд. – Београд : Лагуна, 2012 (Београд : Марго-арт). – 269 стр. : илустр. ; 20 cm
Ауторова слика на корицама. – Мала биографија: стр. [271].

189.

Имате ли Ршума / Љубивоје Ршумовић. – Лозница : Вук, 2012 (Лозница : Вук). – 159 стр. ; 17 cm. – (Библиотека Ведрокази ; књ. 9)
Ауторова слика на корицама. – Стр. 150–152: Љубивоје Ршумовић, Имате ли Ршума, рецензија / Павао Павличић. – Стр. 153–155: Љубивоје Ршумовић : „Имате ли Ршума”, роман / Борис Чепин. – Биографија: стр. 156–159.

190.

Кад сам био велики : избор из савремене књижевности за децу југословенских народа и националних мањина / [приредила Оливера Шијачки ; илустровао Љубомир Сопка]. – 4. допуњено изд. – Нови Сад : Змај, 2012 (Врбас : Топаловић). – 61, 44, 62 стр. : илустр. ; 16 cm. – (Едиција Књиге мог детињства. Коло 2)
Садржи књиге: Кад сам био велики / Мислова Антић (I 5–I 61). Румена свануђа / Добрица Ерић (II 5–II 44). Смешна прашума / Љубивоје Ршумовић (III 5–III 62).

191.

Крушна мрва / Љубивоје Ршумовић. – Вршац : Књижевна општина Вршац, 2012 (Београд : Жиг). – 45 стр. ; 19 cm. – (Библиотека Несаница)
Стр. 41–45: Времена трошна а Словени стари / Драшко Ређеп. – На корицама белешка о аутору с његовом сликом.

192.

Ово је време чуда : избор из поезије за децу / Љубивоје Ршумовић ; приредио Ласло Блашковић ст. ; [илустровао Стеван Брајдић]. – 5. изд. – Нови Сад : Ризница лепих речи, 2012 (Нови Сад : Ризница лепих речи). – 62 стр. : илустр. ; 17 cm. – (Едиција Ризница лепих речи. Коло 3)

193

Питер Величанствени : радио-игре за децу / Љубивоје Ршумовић ; [илустрације Владислав Филиповић]. – Београд : Bookland, 2012 (Београд : Меграф). – 120 стр. : илустр. ; 21 cm. – (Библиотека Посебна издања / Bookland)

194.

Планирање прошлости : записи кречом по жабокречини / Љубивоје Ршумовић ; [илустрације Ранко Гузина]. – Београд : Лагуна, 2012 (Нови Сад : Артпринт медиа). – 245 стр. : илустр. ; 20 cm
Ко је аутор: стр. 243–245.

195.

Планирање прошлости : записи кречом по жабокречини / Љубивоје Ршумовић ; [илустрације Ранко Гузина]. – 2. изд. – Београд : Лагуна, 2012 (Нови Сад : Артпринт медиа). – 245 стр. : илустр. ; 20 cm

196.

Сунчање на месечини / Љубивоје Ршумовић ; [илустровао Дејан Мандић]. – 6. изд. – Београд : Лагуна, 2012 (Београд : Марго-арт). – 189 стр. : илустр. ; 20 cm
О писцу: стр. 187–189.

197.

Што на уму то на друму : одабране песме за малу и велику децу / Љубивоје Ршумовић ; приредио Горан Марковић ; [илустрације Јован Укропина]. – Чачак : Пчелица, 2012 (Чачак : Светлост). – 156 стр. : илустр. ; 21 cm. – (Библиотека Чудесни стихотворци ; књ. 6)
Ауторова слика. – Стр. 3–9: У поезији Љубивоја Ршумовића смех је озбиљна ствар / Миомир Милинковић. – Речник мање познатих речи: стр. 147. – Белешка о песнику: стр. 149–151.

2013.

198.

Видовите приче / Љубивоје Ршумовић ; илустровао Душан Петричић. – Београд : Лагуна, 2013 (Суботица : Ротографика). – 101 стр. : илустр. ; 20 cm. – (Мала Лагуна)

199.

Видовите приче / Љубивоје Ршумовић ; илустровао Душан Петричић. – 2. изд. – Београд : Лагуна, 2013 (Суботица : Ротографика). – 101 стр. : илустр. ; 20 cm. – (Мала Лагуна)

200.

Видовите приче / Љубивоје Ршумовић ; илустровао Душан Петричић. – 3. изд. – Београд : Лагуна, 2013 (Суботица : Ротографика). – 101 стр. : илустр. ; 20 cm. – (Мала Лагуна)

201.

Заувари : документ о срећи / Љубивоје Ршумовић ; [илустровао Борис Кузмановић]. – 4. изд. – Београд : Лагуна, 2013 (Београд : Марго-арт). – 269 стр. : илустр. ; 20 cm
Мала биографија: стр. [271]. – На корицама ауторова слика.

202.

Заувари : документ о срећи / Љубивоје Ршумовић ; [илустровао Борис Кузмановић]. – 5. изд. – Београд : Лагуна, 2013 (Београд : Марго-арт). – 269 стр. : илустр. ; 20 cm

203.

Избор из поезије за децу / Љубивоје Ршумовић ; [приредио Цвијетин Ристановић]. – 3. изд. – Источно Сарајево : Завод за уџбенике и наставна средства, 2013 (Лакташи : Графомарк). – 60 стр. ; 21 cm. – (Школска лектира : за четврти разред основне школе)
Стр. 5–7: Игра и хумор у поезији Љубивоја Ршумовића / Цвијетин Ристановић. – Стр. 59–60: Разговори о дјелу / Ц. Р. [Цвијетин Ристановић]. – На корицама ауторова слика и белешка о њему.

204.

Избор из поезије за дјецу / Љубивоје Ршумовић ; [приредила Јасмина Крњајић]. – Бања Лука : Нова школа плус, 2013 (Лакташи : Графомарк). – 32 стр. : илустр. ; 20 cm. – (Лектира за четврти разред основне школе)
Тираж 3.000. – Кор. ств. насл.: Избор из поезије за дјецу 4. – Предговор: стр. 3. – Биљешка о писцу: стр. 32.

205.

Још нам само але фале / Љубивоје Ршумовић. – Београд : Лагуна, 2013 (Суботица : Ротографика). – [36] стр. : илустр. ; 19 cm

206.

Ма шта ми рече / Љубивоје Ршумовић ; илустровао Драган Максимовић. – Београд : Лагуна, 2013 (Суботица : Ротографика). – 139 стр. : илустр. ; 20 cm. – (Мала лагуна)

207.

Невидљива птица / Љубивоје Ршумовић ; [илустровао] Душан Петричић. – Београд : Лагуна, 2013 (Суботица : Ротографика). – [36] стр. : илустр. ; 19 cm

208.

Провале и цаке / Љубивоје Ршумовић ; илустровао Младен Анђелковић. – 1. допуњено изд. књиге Фазони и форе. – Чачак : Пчелица, 2013 (Чачак : Светлост). – 176 стр. : илустр. ; 17 cm. – (Библиотека Пчелица плус ; књ. 11) – ja bi stavila –
Ауторова слика. – Белешка о писцу: стр. 173–176.

209.

Сунчање на месечини / Љубивоје Ршумовић ; [илустровао Дејан Мандић]. – 7. изд. – Београд : Лагуна, 2013 (Београд : Марго-арт). – 189 стр. : илустр. ; 20 cm
О писцу: стр. 187–189.

210.

Сунчање на месечини / Љубивоје Ршумовић ; [илустровао Дејан Мандић]. – 8. изд. – Београд : Лагуна, 2013 (Београд : Марго-арт). – 189 стр. : илустр. ; 20 cm
Тираж 1.000. – О писцу: стр. 187–189.

211.

Уједурме и зврчке из античке Грчке / Љубивоје Ршумовић. – 4. изд. – Београд : Лагуна, 2013 (Београд : Марго-арт). – 254 стр. : илустр. ; 20 cm
О аутору: стр. 251–254.

212.

Clairvoyant Tales / Ljubivoje Ršumović ; illustrated by Dušan Petričić ; translation Timothy John Byford. – Beograd : Laguna, 2013 (Subotica : Rotografika). – 101 str. : ilustr. ; 20 cm. – (Mala Laguna)
Nasl. izvornika: Видовите приче / Љубивоје Ршумовић.

213.

Clairvoyant Tales / Ljubivoje Ršumović ; illustrated by Dušan Petričić ; translation Timothy John Byford. – 2nd ed. – Beograd : Laguna, 2013 (Subotica : Rotografika). – 101 str. : ilustr. ; 20 cm. – (Mala Laguna)
Nasl. izvornika: Видовите приче / Љубивоје Ршумовић.

2014.

214.

Вид из Таламбаса : (намор за омладину) / Љубивоје Ршумовић ; илустровао Душан Петричић. – Београд : Лагуна, 2014 (Суботица : Ротографика). – 111 стр. : илустр. ; 20 cm. – (Мала Лагуна)

215.

Видовите приче / Љубивоје Ршумовић ; илустровао Душан Петричић. – 4. изд. – Београд : Лагуна, 2014 (Суботица : Ротографика). – 101 стр. : илустр. ; 20 cm. – (Мала Лагуна)

216.

Избор из поезије за дјецу / Љубивоје Ршумовић ; [приредила Јасмина Крњајић]. – Бања Лука : Нова школа плус, 2014 (Лакташи : Графомарк). – 32 стр. ; 20 cm. – (Лектира за четврти разред основне школе)
Предговор: стр. 3. – Биљешка о писцу: стр. 32.

217.

Изволте у бајку са Црвенкапом / Љубивоје Ршумовић ; илустровао Младен Анђелковић. – 1. изд. – Чачак : Пчелица, 2014 (Чачак : Светлост). – 87 стр. : илустр. ; 20 cm. – (Едиција Изволте у бајку)
Ауторова слика. – Белешка о писцу: стр. 83–86.

218.

Сунчање на месечини / Љубивоје Ршумовић ; [илустровао Дејан Мандић]. – 9. изд. – Београд : Лагуна, 2014 (Београд : Марго-арт). – 189 стр. : илустр. ; 20 cm
О писцу: стр. 187–189.

219.

Уједурме и звркче из античке Грчке / Љубивоје Ршумовић. – 5. изд. – Београд : Лагуна, 2014 (Београд : Марго-арт). – 254 стр. : илустр. ; 20 cm
О аутору: стр. 251–254. – На корицама белешка о делу.

220.

Што на уму то на друму : одабране песме за малу и велику децу / Љубивоје Ршумовић ; приредио Горан Марковић ; [илустрације Јован Укропина]. – 2. изд. – Чачак : Пчелица, 2014 (Чачак : Светлост). – 156 стр. :

илустр. ; 21 cm. – (Библиотека Чудесни стихотворци ; књ. бр. 6)
Ауторова слика. – Стр. 3–9: У поезији Љубивоја Ршумовића смех је озбиљна ствар / Миомир Милинковић. – Речник мање познатих речи: стр. 147. – Белешка о песнику: стр. 149–151.

2015.

221.

Десет љутих гусара : двојезично српско-енглеско издање / Љубивоје Ршумовић ; [насловна страна и илустрације Тамара Бајић ; превод Лазар Мацура]. – Београд : JPJ, 2015 (Земун : Невен). – 16 стр. : илустр. у бојама ; 27 cm. – (Двојезична српско-енглеска издања)

222.

Земља хода земљом : песме / Љубивоје Ршумовић. – Нови Сад : Културни центар Новог Сада, 2015 (Нови Сад : M&A принт студио). – 99 стр. ; 22 cm. – (Едиција Антићеви дани)
Тираж 300. – На корицама белешка о аутору с његовом сликом.

223.

Избор из поезије за дјецу / Љубивоје Ршумовић ; [приредила Јасмина Крњајић]. – Бања Лука : Нова школа плус, 2015 (Лакташи : Графомарк). – 32 стр. ; 20 cm. – (Лектира за четврти разред основне школе)
Тираж 3.000. – Предговор: стр. 3. – Биљешка о писцу: стр. 32.

224.

Изволте у бајку са Пепељугом / Љубивоје Ршумовић ; илустровао Младен Анђелковић. – 1. изд. – Чачак : Пчелица, 2015 (Чачак : Светлост). – 121 стр. : илустр. ; 20 cm. – (Едиција Изволте у бајку)
Ауторова слика. – Белешка о писцу: стр. 117–120.

225.

Крушна мрва / Љубивоје Ршумовић = Трошка лебна / Љубивое Ршумовиќ ; [превод Илија Бетински ; вињете Виктор Б. Шеќеровски]. – Панчево : Македонски информативни и издавачки центар, 2015 (Београд : Алка принт). – 88 стр. : илустр. ; 20 cm
Упоредо срп. текст и мак. превод. – Стр. 77–81: Времена трошна а Словени стари / Драшко Ређеп.

226.

Мариниране приче махом у стиховима : (литерарна туршија за докону децу) / Љубивоје Ршумовић ; илустровао Младен Анђелковић. – Зрењанин : Градска народна библиотека „Жарко Зрењанин”, 2015 (Зрењанин : ГНБ „Жарко Зрењанин”). – 147 стр. : илустр. у бојама ; 20 cm. – (Библиотека Књижевност за децу и омладину ; књ. бр. 68)
Ауторова слика.

227.

Негде преко седам брда / Љубивоје Ршумовић. – Београд : JPJ, 2015 (Београд : Невен). – 122 стр. ; 18 cm. – (Библиотека 5+)

228.

Провале и цаке / Љубивоје Ршумовић ; илустровао Младен Анђелковић. – 3. допуњено изд. књиге Фазони и форе. – Чачак : Пчелица, 2015 (Београд : Орологио). – 176 стр. : илустр. ; 17 cm. – (Библиотека Пчелица плус ; књ. бр. 11)
Ауторова слика. – Белешка о писцу: стр. 173–176.

229.

Сунчање на месечини / Љубивоје Ршумовић ; [илустровао Дејан Мандић]. – 10. изд. – Београд : Лагуна, 2015 (Београд : Марго-арт). – 189 стр. : илустр. ; 20 cm
О писцу: стр. 187–189.

230.

Три чвора на трепавици / Љубивоје Ршумовић ; илустровао Тихомир Челановић. – Београд : Laguna, 2015 (Београд : Марго-арт). – 283 стр. : илустр. ; 20 cm
„Јубиларно издање поводом педесет година од објављивања прве књиге 1965–2015." —> прелим. стр. – Тираж 1.000.

231.

Три чвора на трепавици / Љубивоје Ршумовић ; илустровао Тихомир Челановић.– 2. изд. – Београд : Laguna, 2015 (Београд : Марго-арт). – 283 стр. : илустр. ; 20 cm –
„Јубиларно издање поводом педесет година од објављивања прве књиге 1965–2015." —> прелим стр.

232.

Уједурме и зврчке из античке Грчке / Љубивоје Ршумовић. – 6. изд. – Београд : Лагуна, 2015 (Београд : Марго-арт). – 254 стр. ; 20 cm : илустр.

233.

Чини ми се вековима / Љубивоје Ршумовић ; изабрао и приредио Бранко Стевановић ; књигу препоручује Раша Попов ; [илустровао Борис Кузмановић]. – 1. изд. – Београд : Завод за уџбенике, 2015 (Лозница : Мобид). – 297 стр. : илустр. ; 21 cm. – (Библиотека Књига и по)
Ауторова слика. – Тираж 1.000. – Стр. 5–10: Ршум, чаробњак наших дана : писмо младом читаоцу / Раша Попов.

234.

Што на уму то на друму : одабране песме за малу и велику децу / Љубивоје Ршумовић ; приредио Горан Марковић ; [илустрације Јован Укропина]. – 3. изд. – Чачак : Пчелица, 2015 (Чачак : Светлост). – 156 стр. :

илустр. ; 21 cm. – (Библиотека Чудесни стихотворци / [Пчелица] ; књ. бр. 6)
Ауторова слика. – Стр. 3–9: У поезији Љубивоја Ршумовића смех је озбиљна ствар / Миомир Милинковић. – Речник мање познатих речи: стр. 147. – Белешка о песнику: стр. 149–151.

2016.

235.

Видовите приче / Љубивоје Ршумовић ; илустровао Душан Петричић. – 5. изд. – Београд : Лагуна, 2016 (Суботица : Ротографика). – 101 стр. : илустр. ; 20 cm. – (Мала Лагуна)

236.

Заувари : документ о срећи / Љубивоје Ршумовић ; [илустровао Борис Кузмановић]. – 6. изд. – Београд : Laguna, 2016 (Београд : Марго-арт). – 269 стр. : илустр. ; 20 cm
Ауторова слика на корицама. – Мала биографија: стр. [271].

237.

Избор из поезије за децу / Љубивоје Ршумовић ; [приредили Предраг Бјелошевић, Јелена Глишић ; илустрације Коста Миловановић]. – 1. изд. – Бања Лука : Арт сцена, 2016 (Бања Лука : Атлантик бб). – 78 стр. : илустр. ; 22 cm. – (Јежуркова лектира)
Ауторова слика. – Стр. 71–74: Пјесме за читање, пјевање и гонетање / Предраг Бјелошевић. – Биографија: стр. 75–76.

238.

Изволте у бајку са Снежаном / Љубивоје Ршумовић ; илустровао Младен Анђелковић. – 1. изд. – Чачак : Пчелица, 2016 (Чачак : Светлост). – 110 стр. : илустр. ; 20 cm. – (Едиција Изволте у бајку)
Ауторова слика. – Белешка о писцу: стр. 107–110.

239.

Имате ли Ршума / Љубивоје Ршумовић. – Београд : Лагуна, 2016 (Нови Сад : Артпринт медиа). – 160 стр. : ауторова слика ; 20 cm
Текст ћир. и лат. – Тираж 2.500. – Стр. 151–153: Recenzija I / Pavao Pavličić. – Стр. 154–156: Recenzija II / Boris Čepin. – Биографија аутора: стр. 157–160.

240.

Кућа са окућницом / Љубивоје Ршумовић. – Београд : Laguna, 2016 (Београд : Службени гласник). – 398 стр. ; 21 cm
Ауторова слика на корицама. – Тираж 2.500. – Стр. 377–380: На прагу пуног сјаја, из поговора првом издању књиге Сјај на прагу, 1982. године / Света Лукић. – Стр. 383–394: Окућница за оне који долазе / Слађана Илић. – О аутору: стр. 395–398.

241.

Планирање прошлости : записи кречом по жабокречини / Љубивоје Ршумовић ; [илустрације Ранко Гузина]. – 3. изд. – Београд : Лагуна, 2016 (Нови Сад : Артпринт медиа). – 245 стр. : илустр. ; 20 cm
Ко је аутор: стр. 243–245. – На корицама белешка о делу.

242.

Три чвора на трепавици / Љубивоје Ршумовић ; илустровао Тихомир Челановић. – 3. izd. – Београд : Laguna, 2016 (Београд : Марго-арт). – 283 стр. : илустр. ; 20 cm
„Јубиларно издање поводом педесет година од објављивања прве књиге 1965–2015.” —> прелим. стр.

243.

Уjдурме и зврчке из античке Грчке / Љубивоје Ршумовић. – 7. изд. – Београд : Лагуна, 2016 (Београд : Марго-арт). – 254 стр. : илустр. ; 20 cm
О аутору: стр. 251–254.

244.

Clairvoyant Tales / Ljubivoje Ršumović ; illustrated by Dušan Petričić ; translation Timothy John Byford. – 3rd ed. – Beograd : Laguna, 2016 (Subotica : Rotografika). – 101 str. : ilustr. ; 20 cm. – (Mala Laguna)
Nasl. izvornika: Видовите приче / Љубивоје Ршумовић.

2017.

245.

Буквар лепог понашања / Душанка Бојичић ; [илустрације Драган Стојановић]. – 10. изд. – Београд : Evro-Book, 2017 (Суботица : Ротографика). – [90] стр. : илустр. ; 30 cm
Стр. [2–3]: Душанки пуној душе / Љубивоје Ршумовић.

246.

Кућа са окућницом / Љубивоје Ршумовић. – 2. изд. – Београд : Laguna, 2017 (Нови Сад : Артпринт медиа). – 398 стр. ; 21 cm
Ауторова слика на корицама. – Стр. 383–394: Окућница за оне који долазе / Слађана Илић. – О аутору: стр. 395–398.

247.

Ма шта ми рече / Љубивоје Ршумовић ; илустровао Драган Максимовић. – 2. изд. – Београд : Лагуна, 2017 (Суботица : Ротографика). – 139 стр. : илустр. ; 20 cm. – (Мала Лагуна)

248.

Ово је време чуда : избор из поезије за децу / Љубивоје Ршумовић ; [илустровао Стеван Брајдић]. – 5. изд. – Нови Сад : Ризница лепих речи, 2017 (Нови Сад : Ризница лепих речи). – 63 стр. : илустр. ; 17 cm
Дете је дете да га волите и разумете: стр. 5–6. – Разговор о песмама: стр. 59–62.

249.

Сунчање на месечини / Љубивоје Ршумовић ; [илустровао Дејан Мандић]. – 11. изд. – Београд : Лагуна, 2017 (Београд : Марго-арт). – 189 стр. : илустр. ; 20 cm
О писцу: стр. 187–189.

250.

Три чвора на трепавици / Љубивоје Ршумовић ; илустровао Тихомир Челановић. – 4. изд. – Београд : Лагуна, 2017 (Београд : Службени гласник). – 283 стр. : илустр. ; 20 cm
„Јубиларно издање поводом педесет година од објављивања прве књиге 1965–2015.” —> прелим. стр.

251.

Шумкула у шкрипцу : баснословно бајковање / Љубивоје Ршумовић ; илустровао Душан Петричић. – Београд : Лагуна, 2017 (Суботица : Ротографика). – 94 стр. : илустр. ; 20 cm. – (Мала Лагуна)

2018.

252.

Десет љутих гусара : избор поезије за децу / Љубивоје Ршумовић ; приредио Тиодор Росић ; [илустрације Срђан Ранков]. – Горњи Милановац : Прима, 2018 (Горњи Милановац : НБС граф). – 100 стр. : илустр. ; 20 cm. – (Методички обрађена лектира. Други разред основне школе)
Ауторова слика. – Тираж 500. – Стр. 7–9: Песничка игра Љубивоја Ршумовића / Тиодор Росић. – Белешка о песнику: стр. 91. – Стр. 93–94: Разговор о поезији Љубивоја Ршумовића / Тиодор Росић.

253.

Ја сам Златиборац / Љубивоје Ршумовић. – Београд : [САНУ], 2018 ([б. м. : б. и.]) – [1] стр. ; 24 cm. – (Научни скупови / САНУ ; књ. 169. Одељење хемијских и биолошких наука ; књ. 11)
Р. о.: Етно-села и сеоске амбијенталне целине у Републици Србији и Републици Српској.

254.

Посвећене песме / Љубивоје Ршумовић ; [фотографије Н. Михајловић ... [и др.]]. – Београд : Ringier Axel Springer, 2018 (Београд : АПМ принт). – 62 стр. : фотогр. ; 16 cm

255.

Ршум за децу : избор песама и прича / Љубивоје Ршумовић. – Београд : Ringier Axel Springer, 2018 (Београд : АПМ принт). – 63 стр. : илустр. ; 16 cm

256.

Сунчање на месечини / Љубивоје Ршумовић ; [илустровао Дејан Мандић]. – 12. изд. – Београд : Laguna, 2018 (Београд : Марго-арт). – 189 стр. : илустр. ; 20 cm
О писцу: стр. 187–189.

257.

Три чвора на трепавици / Љубивоје Ршумовић ; илустровао Тихомир Челановић. – 5. изд. – Београд : Laguna, 2018 (Београд : Марго-арт). – 283 стр. : илустр. ; 20 cm

258.

Фазони и форе / Љубивоје Ршумовић ; илустровао Александар Стојшић. – Београд : Лагуна, 2018 (Суботица : Ротографика). – 95 стр. : илустр. ; 19 cm. – (Мала Лагуна)

ПРИРЕЂЕНЕ КЊИГЕ И КОАУТОРСКА ИЗДАЊА

1974.

259.

Koš! [Slikovnica] / Ljubodrag Simović, Ljubivoje Ršumović, Dušan Petričić ; [fotografije Ratomir Knežević]. – Beograd : Nolit, 1974 ([s. l. : s. n.]). – 48 str. : ilustr. u bojama ; 25 cm

1981.

260.

Tito piscima pisci Titu / priredili Radomir Andrić, Ljubivoje Ršumović. – Beograd : Književne novine ; Samobor : „Zagreb”, 1981 (Samobor : „Zagreb”). – 298 str., [7] str. s tablama ; 24 cm

1982.

261.

Koje ovo / [Dušan Radović ; priredili Ljubivoje Ršumović i Dušan Petričić]. – Beograd : Književne novine, 1982 ([s. l. : s. n.]). – 71 str. : ilustr. ; 22 x 24 cm. – (Biblioteka Lepe reči)
Autor utvrđen prema sadržaju knjige. – „Jubilarno izdanje povodom 60–godišnjice života i 35-godišnjice rada Dušana Radovića” --->str. [72].

262.

Народ пева Титу / приредили Радомир Андрић, Љубивоје Ршумовић. – Београд : Завод за уџбенике и наставна средства, 1982 ([б. м. : б. и.]). – 167 стр. : илустр. ; 21 cm
Лик у пјесми / Михаило Лалић: стр. 9–10. – Тито у народној песми / Стојан Ђорђић: стр. 159–164.

263.

Tito piscima pisci Titu / priredili Radomir Andrić, Ljubivoje Ršumović. – 3. izd. – Beograd : Književne novine, 1982 (Bor : Bakar). – 298 str., [7] str. stablama ; 24 cm

1983.

264.

Педесет година Земљорадничке задруге Љубиш : 1933–1983 : сведочење о настанку, развоју и раду / аутори Љубивоје Ршумовић, Радомир Андрић ; [идејно решење корица Недељко Бакић]. – [1. изд.]. – Београд : Задруга, 1983([б. м. : б. и.]) – 71 стр. : илустр. ; 22 cm
Кор. насл. : Љубиш 1933–1983. – Аутори преузети из колофона. – Од сеоског дућана до савремене организације / Раденко Станић : стр. 5–6.

1985.

265.

Seksualni životkamila / [priredili] ZvezdanaPopović, LjubivojeRšumović. – [S. l.] : Lj. Ršumović : M. Dramičanin, [1985] (Beograd : Kultura). – 16 str. ; 17 cm

1986.

266.

Monografija Crvena zvezda / [Ljubivoje Ršumović, Radoje Stanojević, MilanTomić]. – Beograd : Jugoslovenska revija, [1986] ([s. l. : s. n.]) (Beograd : Beogradski izdavačko-grafički zavod). – 253 str. : ilustr. ; 30 cm

1989.

267.

Цветник савремене југословенске поезије за децу / [приредио] Љубивоје Ршумовић ; [илустратор Лидија Тарановић ; карикатуре писаца Мирослав Настасијевић]. – Горњи Милановац : Дечје новине, 1989 (Београд : Привредни преглед). – 69 стр. : илустр. ; 22 cm. – (Библиотека Цветник. Тик-Так / [Дечје новине, Горњи Милановац])
Стр. 5: Неколико речи о Цветнику / Љубивоје Ршумовић.

1990.

268.

Босоного дјетињство : избор из стваралаштва / Бранко Ћопић ; приредио Љубивоје Ршумовић ; [цртеж на корицама Божидар Јакац]. – Нови Сад : Књижевна заједница Новог Сада : Културно-просветна заједница Војводине, 1990 (Бачки Петровац : Култура). – 156 стр. ; 20 cm. – (Едиција Читалачка значка)

269.

Полетарац Душана Радовића / [одабрали и уредили Драган Лакићевић, Душан Петричић, Љубивоје Ршумовић]. – Београд : Рад, 1990 (Љубљана : Дело). – 470 стр. : илустр. ; 34 cm
Радовић, пријатељ и уредник / Милован Данојлић: стр. 7–8.

270.

Полетарац. Том 1, Пролеће / Душан Радовић ; приредили Љубивоје Ршумовић … [и др.]. – 2. изд. – Београд : Рад, 1989 (Београд : Култура). - 210 стр. : илустр. ; 36 cm
Награда града Београда за издавачки подухват 1988. године.

271.

Полетарац. Том 2, Лето / Душан Радовић ; приредили Љубивоје Ршумовић … [и др.]. – 2. изд. – Београд : Рад, 1989 (Београд : Култура). - 205 стр. : илустр. ; 36 cm
Награда града Београда за издавачки подухват 1988. године.

272.

Полетарац. Том 3, Јесен / Душан Радовић ; приредили Љубивоје Ршумовић … [и др.]. – 2. изд. – Београд : Рад, 1989 (Београд : Култура). - 194 стр. : илустр. ; 36 cm
Награда града Београда за издавачки подухват 1988. године.

273.

Полетарац. Том 4, Зима / Душан Радовић ; приредили Љубивоје Ршумовић … [и др.]. – 2. изд. – Београд : Рад, 1989 (Београд : Култура). – 191 стр. : илустр. ; 36 cm
Награда града Београда за издавачки подухват 1988. године.

1994.

274.

Лирски покер / Душко Трифуновић ... [и др.]. – Београд : SBM – Ршум, 1994 (Горњи Милановац : Графопринт). – 196 стр. : илустр. ; 21 cm. – (Библиотека AnimaMundi).
Дописивање (у стиху) четири песника: Душка Трифуновића, Љубивоја Ршумовића, Драгана Радуловића и Моша Одаловића,

1995.

275.

Такнуто – ћакнуто / Драгослав Андрић, Љубивоје Ршумовић ; [илустрације Ранко Гузина]. – Београд : СБМ – Ршум, 1995 (Београд : Чигоја Штампа). – 140 стр. : илустр. ; 21 cm. – (Библиотека AnimaMundi)

1997.

276.

Види мене! : вежбе за духовно опуштање / Љубивоје Ршумовић, Драгослав Андрић. – Београд : Југопетрол, 1997 (Београд : Чигоја штампа). – 209 стр. ; 21 cm. – (Библиотека Искра)

2000.

277.

Kraljevska igra u Starom dvoru : „Memorijal Veselina Boškovića" / Ljubivoje Ršumović, Branislav Rakić. – Beograd : MV Grafika, 2000 (Beograd : MV Grafika). – 104 str. : ilustr. ; 21 cm

2002.

278.

Изненађења душе : избор најлепших песама деце песника са Читалачких сусрета / приредио Љубивоје Ршумовић. – Инђија : Пријатељи деце Општине, 2002 (Инђија : Хромограф). – 69 стр. ; 21 cm

2004.

279.

Азбуквар : за први разред основне школе / [приредио] Љубивоје Ршумовић ; илустровао Тошо Борковић. – Београд : Народна књига - Алфа, 2004 (Београд : Алфа). – 88 стр. : илустр. ; 29 cm

280.

Писменар : радна свеска за Азбуквар : [за први разред основне школе] / [приредио] Љубивоје Ршумовић ; илустровао Тошо Борковић. – Београд : Народна књига – Алфа, 2004 (Београд : Алфа). – 82 стр. : илустр. ; 29 cm

ПРИЛОЗИ У МОНОГРАФСКИМ ПУБЛИКАЦИЈАМА

1965.

281.

Како деца зими расту или једна хо-рукијада / Љубивоје Ршумовић.
У: Дечја поезија српска / [избор, редакција и предговор Бора Ћосић]. – Нови Сад : Матица српска ; Београд : Српска књижевна задруга, 1965. – Стр. 223.

282.

Телефонијада / Љубивоје Ршумовић.
У: Дечја поезија српска / [избор, редакција и предговор Бора Ћосић]. – Нови Сад : Матица српска ; Београд : Српска књижевна задруга, 1965. – Стр. 171.

283.

Уторак вече – ма шта ми рече / Љубивоје Ршумовић.
У: Дечја поезија српска / [избор, редакција и предговор Бора Ћосић]. – Нови Сад : Матица српска ; Београд : Српска књижевна задруга, 1965. – Стр. 163.

1970.

284.

Dr / LjubivojeRšumović.
U: Zeleni bregovi detinjstva : antologija nove srpske dečje poezije / [priredio] Vladimir Milarić. – Novi Sad : Zmajeve dečje igre : Kulturni centar, 1970. – Str. 200.

285.

Kako deca rastu ili jedna ho-rukijada / LjubivojeRšumović.
U: Zeleni bregovi detinjstva : antologija nove srpske dečje poezije / [priredio] Vladimir Milarić. – Novi Sad : Zmajeve dečje igre : Kulturni centar, 1970. – Str. 198–199.

286.

Utorak veče ma šta mi reče / LjubivojeRšumović.
U: Zeleni bregovi detinjstva : antologija nove srpske dečje poezije / [priredio] Vladimir Milarić. – Novi Sad : Zmajeve dečje igre : Kulturni centar, 1970. – Str. 197–196.

287.

Hajde da rastemo / LjubivojeRšumović.
U: Zeleni bregovi detinjstva : antologija nove srpske dečje poezije / [priredio] Vladimir Milarić. – Novi Sad : Zmajeve dečje igre : Kulturni centar, 1970. – Str. 195–196.

1972.

288.

Ау што је школа згодна / Љубивоје Ршумовић.
У: Плави зец : нова српска дечја поезија / [приредио] Милан Пражић ; [ликовна опрема Душан Петричић]. – Нови Сад : Змајеве дечје игре : Раднички универзитет „Радивој Ћирпанов”, 1972. – Стр. 130.

289.

Био једном један вук / Љубивоје Ршумовић.
У: Плави зец : нова српска дечја поезија / [приредио] Милан Пражић ; [ликовна опрема Душан Петричић]. – Нови Сад : Змајеве дечје игре : Раднички универзитет „Радивој Ћирпанов”, 1972. – Стр. 134.

290.

Вук и овца / Љубивоје Ршумовић.
У: Плави зец : нова српска дечја поезија / [приредио] Милан Пражић ; [ликовна опрема Душан Петричић]. – Нови Сад : Змајеве дечје игре : Раднички универзитет „Радивој Ћирпанов”, 1972. – Стр. 131.

291.

Гајите патке / Љубивоје Ршумовић.
У: Плави зец : нова српска дечја поезија / [приредио] Милан Пражић ; [ликовна опрема Душан Петричић]. – Нови Сад : Змајеве дечје игре : Раднички универзитет „Радивој Ћирпанов”, 1972. – Стр. 128.

292.

Домовина се брани лепотом / Љубивоје Ршумовић.
У: Плави зец : нова српска дечја поезија / [приредио] Милан Пражић ; [ликовна опрема Душан Петричић]. – Нови Сад : Змајеве дечје игре : Раднички универзитет „Радивој Ћирпанов”, 1972. – Стр. 144.

293.

Досадно ми је / Љубивоје Ршумовић.
У: Плави зец : нова српска дечја поезија / [приредио] Милан Пражић ; [ликовна опрема Душан Петричић]. – Нови Сад : Змајеве дечје игре : Раднички универзитет „Радивој Ћирпанов”, 1972. – Стр. 138–139.

294.

Дугме служи капуту / Љубивоје Ршумовић.
У: Плави зец : нова српска дечја поезија / [приредио] Милан Пражић ; [ликовна опрема Душан Петричић]. – Нови Сад : Змајеве дечје игре : Раднички универзитет „Радивој Ћирпанов”, 1972. – Стр. 143.

295.

Живот је плетен од танких нити / Љубивоје Ршумовић.
У: Плави зец : нова српска дечја поезија / [приредио] Милан Пражић ; [ликовна опрема Душан Петричић]. – Нови Сад : Змајеве дечје игре : Раднички универзитет „Радивој Ћирпанов”, 1972. – Стр. 132.

296.

Иза првог угла / Љубивоје Ршумовић.
У: Плави зец : нова српска дечја поезија / [приредио] Милан Пражић ; [ликовна опрема Душан Петричић]. – Нови Сад : Змајеве дечје игре : Раднички универзитет „Радивој Ћирпанов”, 1972. – Стр. 133.

297.

Једног зеленог дана / Љубивоје Ршумовић.
У: Плави зец : нова српска дечја поезија / [приредио] Милан Пражић ; [ликовна опрема Душан Петричић]. – Нови Сад : Змајеве дечје игре : Раднички универзитет „Радивој Ћирпанов”, 1972. – Стр. 148.

298.

Кад би ми неко рекао / Љубивоје Ршумовић.
У: Плави зец : нова српска дечја поезија / [приредио] Милан Пражић ; [ликовна опрема Душан Петричић]. – Нови Сад : Змајеве дечје игре : Раднички универзитет „Радивој Ћирпанов”, 1972. – Стр. 142.

299.

На пољу где се чавке чавче / Љубивоје Ршумовић.
У: Плави зец : нова српска дечја поезија / [приредио] Милан Пражић ; [ликовна опрема Душан Петричић]. – Нови Сад : Змајеве дечје игре : Раднички универзитет „Радивој Ћирпанов”, 1972. – Стр. 140.

300.

Ово је време чуда / Љубивоје Ршумовић.
У: Плави зец : нова српска дечја поезија / [приредио] Милан Пражић ; [ликовна опрема Душан Петричић]. – Нови Сад : Змајеве дечје игре : Раднички универзитет „Радивој Ћирпанов”, 1972. – Стр. 135.

301.

Од села до села путељак / Љубивоје Ршумовић.
У: Плави зец : нова српска дечја поезија / [приредио] Милан Пражић ; [ликовна опрема Душан Петричић]. – Нови Сад : Змајеве дечје игре : Раднички универзитет „Радивој Ћирпанов”, 1972. – Стр. 141.

302.

Плави кактус и клекиње / Љубивоје Ршумовић.
У: Плави зец : нова српска дечја поезија / [приредио] Милан Пражић ; [ликовна опрема Душан Петричић]. – Нови Сад : Змајеве дечје игре : Раднички универзитет „Радивој Ћирпанов”, 1972. – Стр. 136–137.

303.

Смешна прашума / Љубивоје Ршумовић.
У: Плави зец : нова српска дечја поезија / [приредио] Милан Пражић ; [ликовна опрема Душан Петричић]. – Нови Сад : Змајеве дечје игре : Раднички универзитет „Радивој Ћирпанов”, 1972. – Стр. 129.

304.

Телефонијада / Љубивоје Ршумовић.
У: Плави зец : нова српска дечја поезија / [приредио] Милан Пражић ; [ликовна опрема Душан Петричић]. – Нови Сад : Змајеве дечје игре : Раднички универзитет „Радивој Ћирпанов”, 1972. – Стр. 127.

305.

У једном дану / Љубивоје Ршумовић.
У: Плави зец : нова српска дечја поезија / [приредио] Милан Пражић ; [ликовна опрема Душан Петричић]. – Нови Сад : Змајеве дечје игре : Раднички универзитет „Радивој Ћирпанов”, 1972. – Стр. 145–146.

306.

Хајде да растемо / Љубивоје Ршумовић.
У: Плави зец : нова српска дечја поезија / [приредио] Милан Пражић ; [ликовна опрема Душан Петричић]. – Нови Сад : Змајеве дечје игре : Раднички универзитет „Радивој Ћирпанов”, 1972. – Стр. 147.

1973.

307.

Како деца расту или једна хо-рукијада / Љубивоје Ршумовић.
У: Ђаку прваку / [избор текстова Слободан Ж. Марковић ; илустрације Босиљка Кићевац ; портрети писаца Бранка]. – Београд : Културно-просветна заједница Србије, 1973. – Стр. 66–67.

308.

Смешна прашума / Љубивоје Ршумовић.
У: Ђаку прваку / [избор текстова Слободан Ж. Марковић ; илустрације Босиљка Кићевац ; портрети писаца Бранка Марић]. – Београд : Културно-просветна заједница Србије, 1973. – Стр. 68.

1974.

309.

ЗнанЬя не мешаю т человеку / Любивое Ршумович ; перевод В. Топорова.
У: Молодые поэты Югославии / [составителЬ Александр Романенко ; предисловие Михаила Луконина]. – Москва : Молодая гвардия, 1974. – Стр. 100.

310.

Я пастух в деревне / Любивое Ршумович ; перевод В. Топорова.
У: Молодые поэты Югославии / [составителЬ Александр Романенко ; предисловие Михаила Луконина]. – Москва : Молодая гвардия, 1974. – Стр. 98–100.

311.

Партизанские стихи / Любивое Ршумович ; перевод В. Топорова.
У: Молодые поэты Югославии / [составителЬ Александр Романенко ; предисловие Михаила Луконина]. – Москва : Молодая гвардия, 1974. – Стр. 98.

312.

Предговор / Љубивоје Ршумовић.
У: Како расте памет / Будимир Нешић ; илустровао Љубомир Кукуљ. – Београд : Слобода, 1974. – Стр. 3–4.

1975.

313.

Био једном један вук / Љубивоје Ршумовић.
У: Зелени брегови детињства : антологија нове српске поезије за децу / [приредио] Владимир Миларић. – 2. измењено и допуњено изд. – Нови Сад : РУ „Радивој Ћирпанов”, Центар за дијафилм и издавачку делатност : Змајеве дечје игре, 1975. – Стр. 199.

314.

Вук и овца / Љубивоје Ршумовић.
У: Зелени брегови детињства : антологија нове српске поезије за децу / [приредио] Владимир Миларић. – 2. измењено и допуњено изд. – Нови Сад : РУ „Радивој Ћирпанов”, Центар за дијафилм и издавачку делатност : Змајеве дечје игре, 1975.– Стр. 200.

315.

Detinjstvo, igra, sloboda / LjubivojeRšumović.
U: Divlje godine / Milan Brujić. – [Beograd] : Nolit, [1975]. – Str. 5–6.

316.

Домовина се брани лепотом / Љубивоје Ршумовић.
У: Зелени брегови детињства : антологија нове српске поезије за децу / [приредио] Владимир Миларић. – 2. измењено и допуњено изд. – Нови Сад : РУ „Радивој Ћирпанов”, Центар за дијафилм и издавачку делатност : Змајеве дечје игре, 1975. – Стр. 201.

317.

Ишли смо у Африку / Љубивоје Ршумовић.
У: Зелени брегови детињства : антологија нове српске поезије за децу / [приредио] Владимир Миларић. – 2. измењено и допуњено изд. – Нови Сад : РУ „Радивој Ћирпанов”, Центар за дијафилм и издавачку делатност : Змајеве дечје игре, 1975. – Стр. 198.

318.

Како деца расту или једна хо-рукијада / Љубивоје Ршумовић.
У: Зелени брегови детињства : антологија нове српске поезије за децу / [приредио] Владимир Миларић. – 2. измењено и допуњено изд. – Нови Сад : РУ „Радивој Ћирпанов”, Центар за дијафилм и издавачку делатност : Змајеве дечје игре, 1975. – Стр. 196–197.

319.

Уторак вече ма шта ми рече / Љубивоје Ршумовић.
У: Зелени брегови детињства : антологија нове српске поезије за децу / [приредио] Владимир Миларић. – 2. измењено и допуњено изд. – Нови Сад : РУ „Радивој Ћирпанов”, Центар за дијафилм и издавачку делатност : Змајеве дечје игре, 1975. – Стр. 195.

1976.

320.

Knjiga o sportu visoko razvijenog morala / Ljubivoje Ršumović.
U: Teki 1 i enpi kata : obavezni sastavi karate-tehnike za učenike i majstore / Ilija Jorga … [et al.]; [fotografije Vladimir Demnijevski, Alija Sahanić ; ilustracije Aleksandar Ćirić]. – Beograd : Sportska knjiga, 1976. – Str. 127–[128].

1977.

321.

Domovina se brani lepotom / Ljubivoje Ršumović.
U: Dosta su svetu jedne Šumarice : zbornik poema o Kragujevačkom oktobru / [urednik Đorđe Paunović]. – Kragujevac : Spomen-park „Kragujevački oktobar”, 1977. – Str. 83–101.

1978.

322.

Priča o gavranu i lisici / prema priči Lj. [Ljubivoja] Ršumovića.
U: Dijete i scenska lutka : priručnik za odgajatelje u dječjim vrtićima / Vlasta Pokrivka ; [fotografije Zlata Vucelić]. – 3. izd. – Zagreb : Školska knjiga, 1978. – Str. 86–88.

1979.

323.

Recenzija : udžbenik za majstore / Ljubivoje Ršumović.
U: Nunčaku i karate : veština borenja nunčakom zasnovana na elementima karatea / Ilija Jorga, Vladimir Jorga, Petar Đurić ; [fotografije Milutin Rajković, Aleksandar Ćirić ; ilustracije Aleksandar Ćirić]. – Beograd : Sportska knjiga, 1979. – Str. 245–246.

198?

324.

Над рукописом песама Милорада Цветковића / Љубивоје Ршумовић.
У: Радничко срце : песме / Милорад Цветковић. – Лесковац : М. Цветковић, 198?. – Стр. 3–4.

1980.

325.

Ако видите аждају / Љубивоје Ршумовић.
У: Хајде да растемо : поезија за децу предшколског узраста / [приредиле] Милана Перишић, Злата Видачек ; [илустрације Божидар Арежина Ариш]. – 2. прерађено и допуњено изд. – Београд : Завод за уџбенике и наставна средства, 1980. – Стр. 154.

326.

Begavčki / Ljubivoje Ršumović ; [preveo] Saša Vegri.
U: Pa mi verjamete : izbor jugoslovanskega modernega pesništva za mladino / [izbral, uredil in spremna beseda napisal Niko Grafenauer ; ilustriral Milan Bizovičar]. – Ljubljana : Mladinska knjiga, 1980. – Str. 191.

327.

Деца су украс света / Љубивоје Ршумовић.
У: Хајде да растемо : поезија за децу предшколског узраста / [приредиле] Милана Перишић, Злата Видачек ; [илустрације Божидар Арежина Ариш]. – 2. прерађено и допуњено изд. – Београд : Завод за уџбенике и наставна средства, 1980. – Стр. 14.

328.

Запертлана пертла / Љубивоје Ршумовић.
У: Хајде да растемо : поезија за децу предшколског узраста / [приредиле] Милана Перишић, Злата Видачек ; [илустрације Божидар Арежина Ариш]. – 2. прерађено и допуњено изд. – Београд : Завод за уџбенике и наставна средства, 1980. – Стр. 16.

329.

Зашто аждаја плаче / Љубивоје Ршумовић.
У: Хајде да растемо : поезија за децу предшколског узраста / [приредиле] Милана Перишић, Злата Видачек ; [илустрације Божидар Арежина Ариш]. – 2. прерађено и допуњено изд. – Београд : Завод за уџбенике и наставна средства, 1980. – Стр. 153.

330.

Има један / Љубивоје Ршумовић.
У: Хајде да растемо : поезија за децу предшколског узраста / [приредиле] Милана Перишић, Злата Видачек ; [илустрације Божидар Арежина Ариш]. – 2. прерађено и допуњено изд. – Београд : Завод за уџбенике и наставна средства, 1980. – Стр. 83.

331.

Кад сам пао – питалица / Љубивоје Ршумовић.
У: Хајде да растемо : поезија за децу предшколског узраста / [приредиле] Милана Перишић, Злата Видачек ; [илустрације Божидар Арежина Ариш]. – 2. прерађено и допуњено изд. – Београд : Завод за уџбенике и наставна средства, 1980. – Стр. 17.

332.

Knjiga o sportu visoko razvijenog morala / Ljubivoje Ršumović.
U: Teki 1 i enpi kata : obavezni sastavi karate – tehnike za učenike i majstore / Ilija Jorga, Vladimir Jorga, Petar Đurić ; [fotografije Vladimir Demnijevski, Alija Sahanić ; ilustracije Aleksandar Ćirić]. – 2. izd. – Beograd : Sportska knjiga, 1980. – Str. 127–[128].

333.

Лаке загонетке / Љубивоје Ршумовић.
У: Хајде да растемо : поезија за децу предшколског узраста / [приредиле] Милана Перишић, Злата Видачек ; [илустрације Божидар Арежина Ариш]. – 2. прерађено и допуњено изд. – Београд : Завод за уџбенике и наставна средства, 1980. – Стр. 33.

334.

Лако је пруту / Љубивоје Ршумовић.
У: Хајде да растемо : поезија за децу предшколског узраста / [приредиле] Милана Перишић, Злата Видачек ; [илустрације Божидар Арежина Ариш]. – 2. прерађено и допуњено изд. – Београд : Завод за уџбенике и наставна средства, 1980. – Стр. 43.

335.

Питала деца / Љубивоје Ршумовић.
У: Хајде да растемо : поезија за децу предшколског узраста / [приредиле] Милана Перишић, Злата Видачек ; [илустрације Божидар Арежина Ариш]. – 2. прерађено и допуњено изд. – Београд : Завод за уџбенике и наставна средства, 1980. – Стр. 18.

336.

Порука / Љубивоје Ршумовић.
У: Хајде да растемо : поезија за децу предшколског узраста / [приредиле] Милана Перишић, Злата Видачек ; [илустрације Божидар Арежина Ариш]. – 2. прерађено и допуњено изд. – Београд : Завод за уџбенике и наставна средства, 1980. – Стр. 38.

337.

Priča o gavranu i lisici / prema priči Lj. [Ljubivoja] Ršumovića.
U: Dijete i scenska lutka : priručnik za odgajatelje u dječjim vrtićima / Vlasta Pokrivka ; [fotografije Zlata Vucelić]. – 2. izd. – Zagreb : Školska knjiga, 1980. – Str. 86–88.

338.

Слон / Љубивоје Ршумовић.
У: Хајде да растемо : поезија за децу предшколског узраста / [приредиле] Милана Перишић, Злата Видачек ; [илустрације Божидар Арежина Ариш]. – 2. прерађено и допуњено изд. – Београд : Завод за уџбенике и наставна средства, 1980. – Стр. 33.

339.

Смешна прашума / Љубивоје Ршумовић.
У: Хајде да растемо : поезија за децу предшколског узраста / [приредиле] Милана Перишић, Злата Видачек ; [илустрације Божидар Арежина Ариш]. – 2. прерађено и допуњено изд. – Београд : Завод за уџбенике и наставна средства, 1980. – Стр. 153.

340.

Tam za sedmimi morji / Ljubivoje Ršumović ; [preveo] Saša Vegri.
U: Pa mi verjamete : izbor jugoslovanskega modernega pesništva za mladino / [izbral, uredil in spremna beseda napisal Niko Grafenauer ; ilustriral Milan Bizovičar]. – Ljubljana : Mladinska knjiga, 1980. – Str. 192.

341.

Ципеле / Љубивоје Ршумовић.
У: Хајде да растемо : поезија за децу предшколског узраста / [приредиле] Милана Перишић, Злата Видачек ; [илустрације Божидар Арежина Ариш]. – 2. прерађено и допуњено изд. – Београд : Завод за уџбенике и наставна средства, 1980. – Стр. 16.

342.

Звјозди / Љубивоје Ршумовић.
У: Мой дом : из современной советской и зарубежной поэзии для детей / Сост. М. А. Письменный. Худ. Ю. Ващенко. – М.: Детская литература, 1980.

1981.

343.

Већ на први поглед... / Љубивоје Ршумовић.
У: Пртине / Стеван Средојевић Полимски ; [за штампу припремио Радуле Радовић]. – Бачка Паланка : Књижевни клуб Дис, 1981. – Стр. 3.

344.

Dugme / / Ljubivoje Ršumović.
U: Mama : izbor dečjeg pesništva / priredio Vladimir Milarić. – Novi Sad : Radnički univerzitet „Radivoj Ćirpanov”, 1981. – Str. 55.

1982.

345.

Ау, што је школа згодна / Љубивоје Ршумовић.
У: Ау, што је школа згодна : књига за читање најмлађима / [Звонимир Балог ... [и др.]; приредио Владимир Миларић]. – Нови Сад : Издавачки центар Радничког универзитета „Радивој Ћирпанов”, 1982. – Стр. [6].

346.

Bio jednom jedan vuk / Ljubivoje Ršumović.
U: Ko se boji Vučka još / ilustrovao Jože Trobec. – Sarajevo : „Veselin Masleša” ; Novi Sad : Matica srpska ; Beograd : Narodna knjiga ; Cetinje : Obod ; Zagreb : Prosvjeta ; Beograd : Rad : „Vuk Karadžić”, 1982. – Str. [10].

347.

Vuk i ovca / LjubivojeRšumović.
U: Ko se boji Vučka još / ilustrovao Jože Trobec. – Sarajevo : „Veselin Masleša” ; Novi Sad : Matica srpska ; Beograd : Narodna knjiga ; Cetinje : Obod ; Zagreb : Prosvjeta ; Beograd : Rad : „Vuk Karadžić”, 1982. – Str. [11].

348.

Zver ljubavi : ko čija zver? /Ršum [LjubivojeRšumović].
U: Najlepši stihovi '81. i '82. : pesme emitovane u emisiji „Putokaz” Drugog programa Radio-Beograda / izbor: LjubivojeRšumović i Radomir Andrić. – Beograd : Radio-Beograd, Drugi program, 1982. – Str. 39.

349.

Куварице мање збори / Љубивоје Ршумовић.
У: ТВ куварице / Душан Радовић ; [илустрације Душан Петричић] ; с предговором Љубивоја Ршумовића. – [1. изд.]. – Београд : Народна књига, 1982. – Стр. [1–2].

350.

Kuvarice manje zbori / LjubivojeRšumović..
U: TV kuvarice / [tekst] Dušan Radović ; [ilustracije Dušan Petričić ; s predgovorom Ljubivoja Ršumovića]. – [1. izd.]. – Beograd : Narodna knjiga, 1982. – Str. 3–4.

351.

Novi vladari sveta : ko vlada svetom? /Ršum [LjubivojeRšumović].
U: Najlepši stihovi '81. i '82. : pesme emitovane u emisiji „Putokaz” Drugog programa Radio-Beograda / izbor: LjubivojeRšumović i Radomir Andrić. – Beograd : Radio-Beograd, Drugi program, 1982. – Str. 5.

352.

Piši ono što živiš : poruka ili naređenje /Ršum [LjubivojeRšumović].
U: Najlepši stihovi '81. i '82. : pesme emitovane u emisiji „Putokaz” Drugog programa Radio-Beograda / izbor: LjubivojeRšumović i Radomir Andrić. – Beograd : Radio-Beograd, Drugi program, 1982. – Str. 59.

353.

Recenzija : udžbenik za majstore / LjubivojeRšumović.
U: Nunčaku i karate : veština borenja nunčakom zasnovana na elementima karatea / Ilija Jorga, Vladimir Jorga, Petar Đurić ; [fotografije Milutin Rajković i Aleksandar Ćirić ; ilustracije Aleksandar Ćirić]. – Beograd : Sportska knjiga, 1982. – Str. 245–246.

354.

Reč dve umesto predgovora / Lj. [Ljubivoje]Ršumović.
U: Najlepši stihovi '81. i '82. : pesme emitovane u emisiji „Putokaz” Drugog programa Radio-Beograda / izbor: LjubivojeRšumović i Radomir Andrić. – Beograd : Radio-Beograd, Drugi program, 1982. – Str. 4.

355.

Хајде да растемо / Љубивоје Ршумовић.
У: Ау, што је школа згодна : књига за читање најмлађима / [ову књигу писали су и цртали Звонимир Балог... и др. ; књигу је приредио Владимир Миларић]. – Нови Сад : Издавачки центар Радничког универзитета „Радивој Ћирпанов”, 1982. – Стр. [20].

1983.

356.

Вертолет / Любивое Ршумович.
У: Двенадцать слонов : сказки югославских писателей / в пересказе Леонида Яхнина ; рисунки Сергея Алимова. – Москва : Детская литература, 1983. – Стр. 75.

357.

Игрушечная лошадка / Любивое Ршумович.
У: Двенадцать слонов : сказки югославских писателей / в пересказе Леонида Яхнина ; рисунки Сергея Алимова. – Москва : Детская литература, 1983. – Стр. 31.

358.

Iz recenzije / LjubivojeRšumović.
U: Bejko Ma i Družina Kla / Rade Dacić ; [ilustracije crteži dece iz zbirke Centra za likovno vaspitanje dece i omladine Vojvodine]. – Novi Sad : Dnevnik : Izdavački centar Radničkog univerziteta „Radivoj Ćirpanov”, 1983.

359.

Инструмент / Любивое Ршумович.
У: Двенадцать слонов : сказки югославских писателей / в пересказе Леонида Яхнина ; рисунки Сергея Алимова. – Москва : Детская литература, 1983. – Стр. 7.

360.

Как отпустит бородуь / Любивое Ршумович.
У: Двенадцать слонов : сказки югославских писателей / в пересказе Леонида Яхнина ; рисунки Сергея Алимова. – Москва : Детская литература, 1983. – Стр. 89.

361.

Какао / Любивое Ршумович.
У: Двенадцать слонов : сказки югославских писателей / в пересказе Леонида Яхнина ; рисунки Сергея Алимова. – Москва : Детская литература, 1983. – Стр. 25.

362.

Качели / Любивое Ршумович.
У: Двенадцать слонов : сказки югославских писателей / в пересказе Леонида Яхнина ; рисунки Сергея Алимова. – Москва : Детская литература, 1983. – Стр. 35.

363.

Невиданная птица / Любивое Ршумович.
У: Двенадцать слонов : сказки югославских писателей / в пересказе Леонида Яхнина ; рисунки Сергея Алимова. – Москва : Детская литература, 1983. – Стр. 59.

364.

Неизвестное направление / Любивое Ршумович.
У: Двенадцать слонов : сказки югославских писателей / в пересказе Леонида Яхнина ; рисунки Сергея Алимова. – Москва : Детская литература, 1983. – Стр. 53.

365.

Обиженная дверь / Любивое Ршумович.
У: Двенадцать слонов : сказки югославских писателей / в пересказе Леонида Яхнина ; рисунки Сергея Алимова. – Москва : Детская литература, 1983. – Стр. 93.

366.

Охота / Любивое Ршумович.
У: Двенадцать слонов : сказки югославских писателей / в пересказе Леонида Яхнина ; рисунки Сергея Алимова. – Москва : Детская литература, 1983. – Стр. 39.

367.

Персиковый малчьик / Любивое Ршумович.
У: Двенадцать слонов : сказки югославских писателей / в пересказе Леонида Яхнина ; рисунки Сергея Алимова. – Москва : Детская литература, 1983. – Стр. 45.

368.

Пол-автомобиля / Любивое Ршумович.
У: Двенадцать слонов : сказки югославских писателей / в пересказе Леонида Яхнина ; рисунки Сергея Алимова. – Москва : Детская литература, 1983. – Стр. 131.

369.

Польза от телевизора / Любивое Ршумович.
У: Двенадцать слонов : сказки югославских писателей / в пересказе Леонида Яхнина ; рисунки Сергея Алимова. – Москва : Детская литература, 1983. – Стр. 115.

370.

Солнечная энергия / Любивое Ршумович.
У: Двенадцать слонов : сказки югославских писателей / в пересказе Леонида Яхнина ; рисунки Сергея Алимова. – Москва : Детская литература, 1983. – Стр. 109.

371.

Способ проветривания / Любивое Ршумович.
У: Двенадцать слонов : сказки югославских писателей / в пересказе Леонида Яхнина ; рисунки Сергея Алимова. – Москва : Детская литература, 1983. – Стр. 105.

372.

Ткачи / Любивое Ршумович.
У: Двенадцать слонов : сказки югославских писателей / в пересказе Леонида Яхнина ; рисунки Сергея Алимова. – Москва : Детская литература, 1983. – Стр. 21.

373.

Филиппы / Любивое Ршумович.
У: Двенадцать слонов : сказки югославских писателей / в пересказе Леонида Яхнина ; рисунки Сергея Алимова. – Москва : Детская литература, 1983. – Стр. 121.

374.

Часы / Любивое Ршумович.
У: Двенадцать слонов : сказки югославских писателей / в пересказе Леонида Яхнина ; рисунки Сергея Алимова. – Москва : Детская литература, 1983. – Стр. 83.

1984.

375.

A maze tatine / Ljubivoje Ršumović.
U: Antologija savremene jugoslovenske poezije za decu. [Knj.] 1 / [priredili] Milovan Vitezović, Radomir Smiljanić. – Beograd : ILF : Zapis, 1984. – Str. 42.

376.

Аждаја свом чеду тепа / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – Београд : Српска књижевна задруга, 1984. – Стр. 169–170.

377.

Ако желиш мишице / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – Београд : Српска књижевна задруга, 1984. – Стр. 16.

378.

Ау што је школа згодна / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – Београд : Српска књижевна задруга, 1984. – Стр. 71–72.

379.

Au što je škola zgodna / Ljubivoje Ršumović.
U: Antologija savremene jugoslovenske poezije za decu. [Knj.] 2 / [priredili] Milovan Vitezović, Radomir Smiljanić. – Beograd : ILF : Zapis, 1984. – Str. 33.

380.

Begunci od kuće / Ljubivoje Ršumović.
U: Antologija savremene jugoslovenske poezije za decu. [Knj.] 2 / [priredili] Milovan Vitezović, Radomir Smiljanić. – Beograd : ILF : Zapis, 1984. – Str. 30.

381.

Била девојка Мара / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – Београд : Српска књижевна задруга, 1984. – Стр. 197.

382.

Било је пролеће месец мај / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – Београд : Српска књижевна задруга, 1984. – Стр. 85–86.

383.

Био једном један вук / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – Београд : Српска књижевна задруга, 1984. – Стр. 228–229.

384.

Bio jednom jedan vuk / Ljubivoje Ršumović.
U: Antologija savremene jugoslovenske poezije za decu. [Knj.] 1 / [priredili] Milovan Vitezović, Radomir Smiljanić. – Beograd : ILF : Zapis, 1984. – Str. 128.

385.

Вук и овца / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – Београд : Српска књижевна задруга, 1984. – Стр. 199.

386.

Генерале сило љута / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – Београд : Српска књижевна задруга, 1984. – Стр. 225.

387.

Generale silo ljuta / Ljubivoje Ršumović.
U: Antologija savremene jugoslovenske poezije za decu. [Knj.] 1 / [priredili] Milovan Vitezović, Radomir Smiljanić. – Beograd : ILF : Zapis, 1984. – Str. 17.

388.

Gnjavi me teča / Ljubivoje Ršumović.
U: Antologija savremene jugoslovenske poezije za decu. [Knj.] 1 / [priredili] Milovan Vitezović, Radomir Smiljanić. – Beograd : ILF : Zapis, 1984. – Str. 76–77.

389.

Господин Видоје Станић / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – Београд : Српска књижевна задруга, 1984. – Стр. 120–121.

390.

Два акрепа / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – Београд : Српска књижевна задруга, 1984. – Стр. 323.

391.

Domovina se brani lepotom / Ljubivoje Ršumović.
U: Antologija savremene jugoslovenske poezije za decu. [Knj.] 2 / [priredili] Milovan Vitezović, Radomir Smiljanić. – Beograd : ILF : Zapis, 1984. – Str. 78.

392.

Zamislite zemlju Srbiju / Ljubivoje Ršumović.
U: Antologija savremene jugoslovenske poezije za decu. [Knj.] 1 / [priredili] Milovan Vitezović, Radomir Smiljanić. – Beograd : ILF : Zapis, 1984. – Str. 190.

393.

Зашто аждаја плаче / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – Београд : Српска књижевна задруга, 1984. – Стр. 75.

394.

Змај / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – Београд : Српска књижевна задруга, 1984. – Стр. 167–168.

395.

Иза првог угла / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – Београд : Српска књижевна задруга, 1984. – Стр. 204–205.

396.

Има једно место / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – Београд : Српска књижевна задруга, 1984. – Стр. 119–120.

397.

Ima jedno mesto / Ljubivoje Ršumović.
U: Antologija savremene jugoslovenske poezije za decu. [Knj.] 2 / [priredili] Milovan Vitezović, Radomir Smiljanić. – Beograd : ILF : Zapis, 1984. – Str. 155.

398.

Jedanput u Parizu / Ljubivoje Ršumović.
U: Antologija savremene jugoslovenske poezije za decu. [Knj.] 2 / [priredili] Milovan Vitezović, Radomir Smiljanić. – Beograd : ILF : Zapis, 1984. – Str. 133.

399.

Једног змаја крај / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – Београд : Српска књижевна задруга, 1984. – Стр. 247–248.

400.

Кад би ми неко рекао / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – Београд : Српска књижевна задруга, 1984. – Стр. 194–195.

401.

Лепа Ката / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – Београд : Српска књижевна задруга, 1984. – Стр. 91.

402.

Откуд мени ова снага / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – Београд : Српска књижевна задруга, 1984. – Стр. 105–106.

403.

Priča o gavranu i lisici / LjubivojeRšmović.
U: Antologija savremene jugoslovenske priče za decu. I / Radomir Smiljanić, Milovan Vitezović. – Beograd : Zapis ; Aranđelovac : Napredak, 1984. – Str. 127–128.

404.

Priča o dečacima i slonovima / LjubivojeRšmović.
U: Antologija savremene jugoslovenske priče za decu. I / Radomir Smiljanić, Milovan Vitezović. – Beograd : Zapis ; Aranđelovac : Napredak, 1984. – Str. 133–134.

405.

Priča o mačku Mikelanđelu i lepim Veronikama / LjubivojeRšmović.
U: Antologija savremene jugoslovenske priče za decu. I / Radomir Smiljanić, Milovan Vitezović. – Beograd : Zapis ; Aranđelovac : Napredak, 1984. – Str. 131–132.

406.

Прича о проналазачу Америке Магелану Ђорђевићу из Пожеге / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске приче за децу / [приредио] Слободан Ж. Марковић. – Београд : Српска књижевна задруга, 1984. – Стр. 51–54.

407.

Прича о слону Крњи у којој учествује и слон Џон / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске приче за децу / [приредио] Слободан Ж. Марковић. – Београд : Српска књижевна задруга, 1984. – Стр. 24–27.

408.

Priča o tome kako je lisica Lukacija smislila osvetu gavranu Gavru / Ljubivoje Ršmović.
U: Antologija savremene jugoslovenske priče za decu. [Knj.] I / Radomir Smiljnjić, Milovan Vitezović. – Beograd : Zapis ; Aranđelovac : Napredak, 1984. – Str. 129–130.

409.

Тандара Мандара / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске приче за децу / [приредио] Слободан Ж. Марковић. – Београд : Српска књижевна задруга, 1984. – Стр. 81–86.

410.

У заседи иза петнаесте / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – Београд : Српска књижевна задруга, 1984. – Стр. 325.

411.

U zasedi iza petnaeste / Ljubivoje Ršumović.
U: Antologija savremene jugoslovenske poezije za decu. [Knj.] 2 / [priredili] Milovan Vitezović, Radomir Smiljanić. – Beograd : ILF : Zapis, 1984. – Str. 144.

412.

U jednom danu / Ljubivoje Ršumović.
U: Antologija savremene jugoslovenske poezije za decu. [Knj.] 2 / [priredili] Milovan Vitezović, Radomir Smiljanić. – Beograd : ILF : Zapis, 1984. – Str. 159.

413.

Уторак вече ма шта ми рече / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – Београд : Српска књижевна задруга, 1984. – Стр. 57.

414.

Utorak veče ma šta mi reče / Ljubivoje Ršumović.
U: Antologija savremene jugoslovenske poezije za decu. [Knj.] 1 / [priredili] Milovan Vitezović, Radomir Smiljanić. – Beograd : ILF : Zapis, 1984. – Str. 91.

415.

Hajde da rastemo / Ljubivoje Ršumović.
U: Antologija savremene jugoslovenske poezije za decu. [Knj.] 1 / [priredili] Milovan Vitezović, Radomir Smiljanić. – Beograd : ILF : Zapis, 1984. – Str. 13.

416.

Шта је он / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – Београд : Српска књижевна задруга, 1984. – Стр. 3.

417.

Шта једе мала ала / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – Београд : Српска књижевна задруга, 1984. – Стр. 73.

418.

Шта мајке из Ливна нису знале / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – Београд : Српска књижевна задруга, 1984. – Стр. 221.

1985.

419.

Ове песме су написане... / Љубивоје Ршумовић.
У: Крсмановина / [Милисав Крсмановић ; илустрације Предраг Луковић – Бајо]. – Београд : Књижевне новине, 1985. – Стр. 4–5.

420.

Priča o gavranu i lisici / prema priči Lj. [Ljubivoja] Ršumovića.
U: Dijete i scenska lutka : priručnik za odgajatelje u dječjim vrtićima / Vlasta Pokrivka ; [fotografije Zlata Vucelić]. – 3. izd. – Zagreb : Školska knjiga, 1985. – Str. 86–88.

1986.

421.

Мирослав Антеј војвођански / Љубивоје Ршумовић.
У: Срем / Мирослав Антић ; [ликовна опрема Јован Ракицић]. – Сремска Митровица : Дом омладине 1. новембар, 1986. – Стр. 5–6.

1987.

422.

A makacs hangyagyerek / Ljubivoje Ršumović.
U: Nincsen nagyobb öröm--- : (válogatás a jugoszláv nemzetek és nemzetiségek mai gyermekirodalmából) / [válogatta és sajtó alá rendezte Seja Babić ; fordította Túri Gábor, Fülöp Gábor, Brasnyó István ; illusztrálta Suzana Kubinec]. – 1. kiad. – Újvidék : Tankönyvkiadó Intézet = Novi Sad : Zavod za izdavanje udžbenika, 1987. – Str. 39.

423.

Аждаја свом чеду тепа / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – 2. изд. – Београд : Српска књижевна задруга, 1987. – Стр. 169–170.

424.

Ако желиш мишице / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – 2. изд. – Београд : Српска књижевна задруга, 1987. – Стр. 16.

425.

Ау што је школа згодна / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – 2. изд. – Београд : Српска књижевна задруга, 1987. – Стр. 71–72.

426.

Au što je škola zgodna / Ljubivoje Ršumović.
U: Čarobni govor djetinjstva : izbor suvremene dječje poezije jugoslavenskih naroda i narodnosti / priredio Ivo Zalar ; ilustrirala Nevenka Macolić. – Zagreb : Školska knjiga, 1987. – Str. 144.

427.

Bez naravoučenija / Ljubivoje Ršumović.
U: Nova srpska satira : antologija : 1945–1985. / [izabrao Milenko Pajović]. – Beograd : Rad, 1987. – Str. 217.

428.

Била девојка Мара / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – 2. изд. – Београд : Српска књижевна задруга, 1987. – Стр. 197.

429.

Било је пролеће месец мај / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – 2. изд. – Београд : Српска књижевна задруга, 1987. – Стр. 85–86.

430.

Био једном један вук / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – 2. изд. – Београд : Српска књижевна задруга, 1987. – Стр. 228–229.

431.

Вук и овца / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – 2. изд. – Београд : Српска књижевна задруга, 1987. – Стр. 199.

432.

Вук и овца / Љубивоје Ршумовић.
U: Čarobni govor djetinjstva : izbor suvremene dječje poezije jugoslavenskih naroda i narodnosti / priredio Ivo Zalar ; ilustrirala Nevenka Macolić. – Zagreb : Školska knjiga, 1987. – Str. 142.

433.

Генерале сило љута / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – 2. изд. – Београд : Српска књижевна задруга, 1987. – Стр. 225.

434.

Generale silo ljuta / Ljubivoje Ršumović.
U: Čarobni govor djetinjstva : izbor suvremene dječje poezije jugoslavenskih naroda i narodnosti / priredio Ivo Zalar ; ilustrirala Nevenka Macolić. – Zagreb : Školska knjiga, 1987. – Str. 142.

435.

Господин Видоје Станић / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – 2. изд. – Београд : Српска књижевна задруга, 1987. – Стр. 120–121.

436.

Два акрепа / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – 2. изд. – Београд : Српска књижевна задруга, 1987. – Стр. 323.

437.

Жабља басна / Љубивоје Ршумовић.
U: Čarobni govor djetinjstva : izbor suvremene dječje poezije jugoslavenskih naroda i narodnosti / priredio Ivo Zalar ; ilustrirala Nevenka Macolić. – Zagreb : Školska knjiga, 1987. – Str. 141.

438.

Zabranjeno gaziti travu / Ljubivoje Ršumović.
U: Nova srpska satira : antologija : 1945–1985. / [izabrao Milenko Pajović]. – Beograd : Rad, 1987. – Str. 220.

439.

Зашто аждаја плаче / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – 2. изд. – Београд : Српска књижевна задруга, 1987. – Стр. 75.

440.

Змај / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – 2. изд. – Београд : Српска књижевна задруга, 1987. – Стр. 167–168.

441.

Igrajte se značkama / Ljubivoje Ršumović.
U: Nova srpska satira : antologija : 1945–1985. / [izabrao Milenko Pajović]. – Beograd : Rad, 1987. – Str. 219.

442.

Иза првог угла / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – 2. изд. – Београд : Српска књижевна задруга, 1987. – Стр. 204–205.

443.

Има једно место / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – 2. изд. – Београд : Српска књижевна задруга, 1987. – Стр. 119–120.

444.

Једног змаја крај / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – 2. изд. – Београд : Српска књижевна задруга, 1987. – Стр. 247–248.

445.

Кад би ми неко рекао / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – 2. изд. – Београд : Српска књижевна задруга, 1987. – Стр. 194–195.

446.

Лепа Ката / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – 2. изд. – Београд : Српска књижевна задруга, 1987. – Стр. 91.

447.

На пољу дзе главча галки--- / Љубивоје Ршумовић.
У: Кед жадаш--- : вибор зоз сучасней поезиї за дзеци югославянских народох и народносцох / [вибрала и пририхтала Сея Бабич ; преложел Михал Рамач ; илустровала Сузана Кубинец]. – 1. вид. – Нови Сад : Завод за видаванє учебнїкох = Нови Сад : Завод за издавање уџбеника, 1987. – Стр. 39.

448.

Над рукописом песама Милоша Мићића / Љубивоје Ршумовић.
У: Излет у град : песме / Милош Мићић ; [избор песама и рецензије Љубивоје Ршумовић и Милојко П. Ђоковић]. – Ужичка Пожега : Књижевно друштво Развигор, [1987]. – Стр. 5–6.

449.

Откуд мени ова снага / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – 2. изд. – Београд : Српска књижевна задруга, 1987. – Стр. 105–106.

450.

Прича о проналазачу Америке Магелану Ђорђевићу из Пожеге / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске приче за децу / [приредио] Слободан Ж. Марковић. – 2. изд. – Београ : Српска књижевна задруга, 1987. – Стр. 51–54.

451.

Прича о слону Крњи у којој учествује и слон Џон / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске приче за децу / [приредио] Слободан Ж. Марковић. – 2. изд. – Београ : Српска књижевна задруга, 1987. – Стр. 24–27.

452.

Samoubistvo / Ljubivoje Ršumović.
U: Nova srpska satira : antologija : 1945–1985. / [izabrao Milenko Pajović]. – Beograd : Rad, 1987. – Str. 218.

453.

Sila nikom nije mila / Ljubivoje Ršumović.
U: Nova srpska satira : antologija : 1945–1985. / [izabrao Milenko Pajović]. – Beograd : Rad, 1987. – Str. 221.

454.

Song o lepom i ružnom / Ljubivoje Ršumović.
U: Čarobni govor djetinjstva : izbor suvremene dječje poezije jugoslavenskih naroda i narodnosti / priredio Ivo Zalar ; ilustrirala Nevenka Macolić. – Zagreb : Školska knjiga, 1987. – Str. 145.

455.

Тандара Мандара / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске приче за децу / [приредио] Слободан Ж. Марковић. – 2. изд. [фототипско]. – Београ : Српска књижевна задруга, 1987. – Стр. 81–86.

456.

Tužica dvorske budale / Ljubivoje Ršumović.
U: Čarobni govor djetinjstva : izbor suvremene dječje poezije jugoslavenskih naroda i narodnosti / priredio Ivo Zalar ; ilustrirala Nevenka Macolić. – Zagreb : Školska knjiga, 1987. – Str. 144–145.

457.

У заседи иза петнаесте / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – 2. изд. – Београд : Српска књижевна задруга, 1987. – Стр. 325.

458.

Уторак вече ма шта ми рече / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – 2. изд. – Београд : Српска књижевна задруга, 1987. – Стр. 57.

459.

Šta je još dosadno / Ljubivoje Ršumović.
U: Čarobni govor djetinjstva : izbor suvremene dječje poezije jugoslavenskih naroda i narodnosti / priredio Ivo Zalar ; ilustrirala Nevenka Macolić. – Zagreb : Školska knjiga, 1987. – Str. 143.

460.

Шта је он / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – 2. изд. – Београд : Српска књижевна задруга, 1987. – Стр. 3.

461.

Шта једе мала ала / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – 2. изд. – Београд : Српска књижевна задруга, 1987. – Стр. 73.

462.

Шта мајке из Ливна нису знале / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – 2. изд. – Београд : Српска књижевна задруга, 1987. – Стр. 221

1988.

463.

Већ у уводној песми / Љубивоје Ршумовић.
У: Чудна стаза / Драгомир Ћулафић ; [илустрације Слободан Станишић]. – Београд : Ново дело, 1988. – Стр. 45.

464.

Ко су, одакле су / Љубивоје Ршумовић.
У: Крвава бајка : песме о Крагујевачком октобру / Десанка Максимовић... [и др.] ; [уредник Милутин Милутиновић]. – Крагујевац : Спомен-парк Крагујевачки октобар, 1988. – Стр. 26–27.

465.

Отишао је добри Душко / Љубивоје Ршумовић.
У: Позив добрим људима / [текст Душан Радовић ; илустр. Милош Ћирић]. – Београд : Црвени крст Србије, 1988. – Стр. [29].

466.

Ponašam se poput Raše / LjubivojeRšumović.
U: Miševi i mačke – naglavačke : izbor najlepših pesama savremenih jugoslovenskih pesnika o mačkama i miševima / [izbor] Rade Obrenović. – Novi Sad : Zmajeve dečje igre, 1988. – Str. 29–30.

467.

Sporazum / LjubivojeRšumović.
U: Miševi i mačke – naglavačke : izbor najlepših pesama savremenih jugoslovenskih pesnika o mačkama i miševima / [izbor] Rade Obrenović. – Novi Sad : Zmajeve dečje igre, 1988. – Str. 27.

468.

U „Špijunskom pokeru” niko ne gubi / LjubivojeRšumović.
U: Špijunski poker / Milan Trešnjić. – Beograd : Književne novine, 1988. – 190 str. ; 18 cm. – (Biblioteka Dokumenti). – Str. 3–4.

1989.

469.

Bio jednom jedan vuk / LjubivojeRšumović.
U: Zvezdani kovači : pesme za decu : izbor / [izbor Dušan Jakovljev, Milorad Milenković Šum, Bogdan Džuver]. – Zrenjanin : Gradska narodna biblioteka „Žarko Zrenjanin”, 1989. – Str. 45–46.

470.

Braću ne donose rode / LjubivojeRšumović.
U: Zvezdani kovači : pesme za decu : izbor / [izbor Dušan Jakovljev, Milorad Milenković Šum, Bogdan Džuver]. – Zrenjanin : Gradska narodna biblioteka „Žarko Zrenjanin”, 1989. – Str. 41.

471.

Vuk i ovca / LjubivojeRšumović.
U: Zvezdani kovači : pesme za decu : izbor / [izbor Dušan Jakovljev, Milorad Milenković Šum, Bogdan Džuver]. – Zrenjanin : Gradska narodna biblioteka „Žarko Zrenjanin”, 1989. – Str. 45.

472.

Vuče vuče bubo lenja / Ljubivoje Ršumović.
U: Zvezdani kovači : pesme za decu : izbor / [izbor Dušan Jakovljev, Milorad Milenković Šum, Bogdan Džuver]. – Zrenjanin : Gradska narodna biblioteka „Žarko Zrenjanin”, 1989. – Str. 44–45.

473.

Dete / Ljubivoje Ršumović.
U: Zvezdani kovači : pesme za decu : izbor / [izbor Dušan Jakovljev, Milorad Milenković Šum, Bogdan Džuver]. – Zrenjanin : Gradska narodna biblioteka „Žarko Zrenjanin”, 1989. – Str. 39–40.

474.

Deca su ukras sveta / Ljubivoje Ršumović.
U: Zvezdani kovači : pesme za decu : izbor / [izbor Dušan Jakovljev, Milorad Milenković Šum, Bogdan Džuver]. – Zrenjanin : Gradska narodna biblioteka „Žarko Zrenjanin”, 1989. – Str. 40.

475.

Domovina se brani lepotom / Ljubivoje Ršumović.
U: Zvezdani kovači : pesme za decu : izbor / [izbor Dušan Jakovljev, Milorad Milenković Šum, Bogdan Džuver]. – Zrenjanin : Gradska narodna biblioteka „Žarko Zrenjanin”, 1989. – Str. 39.

476.

Iza prvog ugla / Ljubivoje Ršumović.
U: Zvezdani kovači : pesme za decu : izbor / [izbor Dušan Jakovljev, Milorad Milenković Šum, Bogdan Džuver]. – Zrenjanin : Gradska narodna biblioteka „Žarko Zrenjanin”, 1989. – Str. 43.

477.

Miroslav Antej vojvođanski / Ljubivoje Ršumović.
U: Miroslavu Antiću u spomen / [priredio Mita Golić]. – Kikinda : Književna zajednica Kikinde, 1989. – Str. 14–15.

478.

На пољу где се чавке чавче / Љубивоје Ршумовић.
У: Ако желиш--- : избор из савремене поезије за децу југословенских народа и народности : домаћа лектира за II разред основне школе / [изабрала и приредила Сеја Бабић] ; [илустратор Сузана Кубинец]. – 2. изд. – Нови Сад : Завод за издавање уџбеника, 1989. – Стр. 39.

479.

Nad rukopisom „Moje drugo ja” Momčila Paraušića / Ljubivoje Ršumović.
U: Moje drugo ja : đačka sveska / Momčilo Paraušić. knj. 1. – Pančevo : M. Paraušić, 1989. – Str. [67–68].

480.

Неколико речи о „Цветнику” / Љубивоје Ршумовић.
У: Цветник савремене југословенске поезије за децу / [приредио] Љубивоје Ршумовић ; [илустратор Лидија Тарановић ; карикатуре писаца Мирослав Настасијевић]. – Горњи Милановац : Дечје новине, 1989. – Стр. 5.

481.

Nemam pojma / Ljubivoje Ršumović.
U: Zvezdani kovači : pesme za decu : izbor / [izbor Dušan Jakovljev, Milorad Milenković Šum, Bogdan Džuver]. – Zrenjanin : Gradska narodna biblioteka „Žarko Zrenjanin”, 1989. – Str. 41–42.

482.

O mazama / Ljubivoje Ršumović.
U: Zvezdani kovači : pesme za decu : izbor / [izbor Dušan Jakovljev, Milorad Milenković Šum, Bogdan Džuver]. – Zrenjanin : Gradska narodna biblioteka „Žarko Zrenjanin”, 1989. – Str. 42.

483.

O pesmama Radmile Mudrinić/ Ljubivoje Ršumović.
U: Srce na dlanu : zbirka primenjene poezije / Radmila Mudrinić ; [ilustracije Momo Kapor]. – Beograd : Grafos, 1989. – Str. 8.

484.

Telefonijada / Ljubivoje Ršumović.
U: Zvezdani kovači : pesme za decu : izbor / [izbor Dušan Jakovljev, Milorad Milenković Šum, Bogdan Džuver]. – Zrenjanin : Gradska narodna biblioteka „Žarko Zrenjanin”, 1989. – Str. 46–47.

485.

U zasedi iza petnaeste / Ljubivoje Ršumović.
U: Zvezdani kovači : pesme za decu : izbor / [izbor Dušan Jakovljev, Milorad Milenković Šum, Bogdan Džuver]. – Zrenjanin : Gradska narodna biblioteka „Žarko Zrenjanin”, 1989. – Str. 47.

486.

Uzeo sam hartiju i olovku / Ljubivoje Ršumović.
U: Zvezdani kovači : pesme za decu : izbor / [izbor Dušan Jakovljev, Milorad Milenković Šum, Bogdan Džuver]. – Zrenjanin : Gradska narodna biblioteka „Žarko Zrenjanin”, 1989. – Str. 43–44.

1990.

487.

A makacs hangyagyerek / Ljubivoje Ršumović.
U: Nincsen nagyobb öröm--- : (válogatás a jugoszláv nemzetek és nemzetiségek mai gyermekirodalmából) : házi olvasmány az általános iskolák 2. osztálya számára / [válogatta és sajtó alá rendezte Seja Babić ; fordította Túri Gábor, Fülöp Gábor, Brasnyó István ; illusztrálta Suzana Kubinec]. – 2. kiad. – Újvidék : Tankönyvkiadó Intézet = Novi Sad : Zavod za izdavanje udžbenika, 1990. – Str. 39.

488.

Аждаја свом чеду тепа / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – 3. [фототипско] изд. – Београд : Српска књижевна задруга, 1990. – Стр. 169–170.

489.

Ако желиш мишице / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – 3. [фототипско] изд. – Београд : Српска књижевна задруга, 1990. – Стр. 16.

490.

Ау што је школа згодна / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – 3. [фототипско] изд. – Београд : Српска књижевна задруга, 1990. – Стр. 71–72.

491.

Била девојка Мара / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – 3. [фототипско] изд. – Београд : Српска књижевна задруга, 1990. – Стр. 197.

492.

Била једном једна Ката / Љубивоје Ршумовић.
У: Сток : српска љубавна поезија за децу / [приредио] Раша Перић. – Нови Сад : Цветник, 1990. – Стр. 87.

493.

Било је пролеће месец мај / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – 3. [фототипско] изд. – Београд : Српска књижевна задруга, 1990. – Стр. 85–86.

494.

Био једном један вук / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – 3. [фототипско] изд. – Београд : Српска књижевна задруга, 1990. – Стр. 228–229.

495.

Bio jednom jedan vuk / Ljubivoje Ršumović.
U: Zvezdani kovači : pesme za decu : izbor / [izbor Dušan Jakovljev, Milorad Milenković Šum, Bogdan Džuver]. – 2. izd. – Zrenjanin : Gradska narodna biblioteka „Žarko Zrenjanin”, 1990. – Str. 45–46.

496.

Braću ne donose rode / Ljubivoje Ršumović.
U: Zvezdani kovači : pesme za decu : izbor / [izbor Dušan Jakovljev, Milorad Milenković Šum, Bogdan Džuver]. – 2. izd. – Zrenjanin : Gradska narodna biblioteka „Žarko Zrenjanin”, 1990. – Str. 41.

497.

Временце / Љубивоје Ршумовић.
У: Избор песама за млађи узраст : „Ал' је леп овај свет” / [изабрао] Владислав Матић. – Нови Сад : Савез аматерских позоришних друштава Војводине, 1990. – Стр. 59.

498.

Вук и овца / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – 3. [фототипско] изд. – Београд : Српска књижевна задруга, 1990. – Стр. 199.

499.

Вук и овца / Љубивоје Ршумовић.
У: Смешно чудо : антологија српске хумористичке поезије за децу / [приредио] Драгутин Огњановић. – Горњи Милановац : Дечје новине, 1990. – Стр. 317.

500.

Vuk i ovca / Ljubivoje Ršumović.
U: Zvezdani kovači : pesme za decu : izbor / [izbor Dušan Jakovljev, Milorad Milenković Šum, Bogdan Džuver]. – 2. izd. – Zrenjanin : Gradska narodna biblioteka „Žarko Zrenjanin”, 1990. – Str. 45.

501.

Vuče vuče bubo lenja / Ljubivoje Ršumović.
U: Zvezdani kovači : pesme za decu : izbor / [izbor Dušan Jakovljev, Milorad Milenković Šum, Bogdan Džuver]. – 2. izd. – Zrenjanin : Gradska narodna biblioteka „Žarko Zrenjanin”, 1990. – Str. 44–45.

502.

Генерале сило љута / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – 3. [фототипско] изд. – Београд : Српска књижевна задруга, 1990. – Стр. 225.

503.

Господин Видоје Станић / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – 3. [фототипско] изд. – Београд : Српска књижевна задруга, 1990. – Стр. 120–121.

504.

Господин Видоје Станић / Љубивоје Ршумовић.
У: Смешно чудо : антологија српске хумористичке поезије за децу / [приредио] Драгутин Огњановић. – Горњи Милановац : Дечје новине, 1990 (Бор : Бакар). – 380 стр. ; 21 cm. – Стр. 319–320.

505.

Два акрепа / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – 3. [фототипско] изд. – Београд : Српска књижевна задруга, 1990. – Стр. 323.

506.

Два акрепа / Љубивоје Ршумовић.
У: Сток : српска љубавна поезија за децу / [приредио] Раша Перић. – Нови Сад : Цветник, 1990. – Стр. 30.

507.

Dete / Ljubivoje Ršumović.
U: Zvezdani kovači : pesme za decu : izbor / [izbor Dušan Jakovljev, Milorad Milenković Šum, Bogdan Džuver]. – 2. izd. – Zrenjanin : Gradska narodna biblioteka „Žarko Zrenjanin”, 1990. – Str. 39–40.

508.

Deca su ukras sveta / Ljubivoje Ršumović.
U: Zvezdani kovači : pesme za decu : izbor / [izbor Dušan Jakovljev, Milorad Milenković Šum, Bogdan Džuver]. – 2. izd. – Zrenjanin : Gradska narodna biblioteka „Žarko Zrenjanin”, 1990. – Str. 40.

509.

Domovina se brani lepotom / Ljubivoje Ršumović.
U: Zvezdani kovači : pesme za decu : izbor / [izbor Dušan Jakovljev, Milorad Milenković Šum, Bogdan Džuver]. – 2. izd. – Zrenjanin : Gradska narodna biblioteka „Žarko Zrenjanin”, 1990. – Str. 39.

510.

Дописна љубав / Љубивоје Ршумовић.
У: Сток : српска љубавна поезија за децу / [приредио] Раша Перић. – Нови Сад : Цветник, 1990. – Стр. 53.

511.

Досадно ми је / Љубивоје Ршумовић.
У: Избор песама за млађи узраст : „Ал' је леп овај свет” / [изабрао] Владислав Матић. – Нови Сад : Савез аматерских позоришних друштава Војводине, 1990. – Стр. 60.

512.

Зашто аждаја плаче / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – 3. [фототипско] изд. – Београд : Српска књижевна задруга, 1990. – Стр. 75.

513.

Змај / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – 3. [фототипско] изд. – Београд : Српска књижевна задруга, 1990. – Стр. 167–168

514.

Змај / Љубивоје Ршумовић.
У: Избор песама за средњи узраст : „Ал' је леп овај свет” / [изабрао] Владислав Матић. – Нови Сад : Савез аматерских позоришних друштава Војводине, 1990. – Стр. 69.

515.

Iza prvog ugla / Ljubivoje Ršumović.
U: Zvezdani kovači : pesme za decu : izbor / [izbor Dušan Jakovljev, Milorad Milenković Šum, Bogdan Džuver]. – 2. izd. – Zrenjanin : Gradska narodna biblioteka „Žarko Zrenjanin”, 1990. – Str. 43.

516.

Иза првог угла / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – 3. [фототипско] изд. – Београд : Српска књижевна задруга, 1990. – Стр. 204–205.

517.

Има једно место / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – 3. [фототипско] изд. – Београд : Српска књижевна задруга, 1990. – Стр. 119–120.

518.

Једнога дана / Љубивоје Ршумовић.
У: Избор песама за млађи узраст : „Ал' је леп овај свет” / [изабрао] Владислав Матић. – Нови Сад : Савез аматерских позоришних друштава Војводине, 1990. – Стр. 59.

519.

Једног змаја крај / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – 3. [фототипско] изд. – Београд : Српска књижевна задруга, 1990. – Стр. 247–248.

520.

Кад би ми неко рекао / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – 3. [фототипско] изд. – Београд : Српска књижевна задруга, 1990. – Стр. 194–195.

521.

Кад киша пада на море / Љубивоје Ршумовић.
У: Избор песама за средњи узраст : „Ал' је леп овај свет” / [изабрао] Владислав Матић. – Нови Сад : Савез аматерских позоришних друштава Војводине, 1990. – Стр. 69.

522.

Капетан је питао морнара / Љубивоје Ршумовић.
У: Сток : српска љубавна поезија за децу / [приредио] Раша Перић. – Нови Сад : Цветник, 1990. – Стр. 91.

523.

Керефеке / Љубивоје Ршумовић.
У: Избор песама за средњи узраст : „Ал' је леп овај свет” / [изабрао] Владислав Матић. – Нови Сад : Савез аматерских позоришних друштава Војводине, 1990. – Стр. 68.

524.

Лаве мајка му стара / Љубивоје Ршумовић.
У: Смешно чудо : антологија српске хумористичке поезије за децу / [приредио] Драгутин Огњановић. – Горњи Милановац : Дечје новине, 1990. – Стр. 315.

525.

Лепа Ката / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – 3. [фототипско] изд. – Београд : Српска књижевна задруга, 1990. – Стр. 91.

526.

Meden agan / Ljubivoje Ršumović.
U: Majka : 100 pesama o majci / priredio Raša Perić. – Novi Sad : Književna zajednica Novog Sada, 1990. – Str. 115.

527.

Moj se tata opet ženi / Ljubivoje Ršumović.
U: Stota knjiga Detinjstva / priredio Vladimir Milarić. – Novi Sad : Dnevnik, 1990. – Str. 173.

528.

На пољу где се чавке чавче / Љубивоје Ршумовић.
У: Избор песама за млађи узраст : „Ал' је леп овај свет” / [изабрао] Владислав Матић. – Нови Сад : Савез аматерских позоришних друштава Војводине, 1990. – Стр. 60.

529.

На пољу дзе главча галки--- / Љубивоје Ршумовић.
У: Кед жадаш--- : вибор зоз сучасней поезиї за дзеци югославянских народох и народносцох : домашнє читанє за II класу основней школи / [вибрала и пририхтала Сея Бабич ; преложел Михал Рамач ; илустровала Сузана Кубинец]. – 2. вид. – Нови Сад : Завод за видаванє учебнїкох = Нови Сад : Завод за издавање уџбеника, 1990. – Стр. 39.

530.

Nad rukopisom „Moje drugo ja” Momčila Paraušića / Ljubivije Ršumović.
U: Moje drugo ja : đačka sveska / Momčilo Paraušić. – 2. izd. – Loznica : Samostalna izdavačka radnja Dragan Đorđević, 1990. – Str. 67–68.

531.

Нека стиска / Љубивоје Ршумовић.
У: Избор песама за млађи узраст : „Ал' је леп овај свет” / [изабрао] Владислав Матић. – Нови Сад : Савез аматерских позоришних друштава Војводине, 1990. – Стр. 58–59.

532.

Nemam pojma / Ljubivoje Ršumović.
U: Zvezdani kovači : pesme za decu : izbor / [izbor Dušan Jakovljev, Milorad Milenković Šum, Bogdan Džuver]. – 2. izd. – Zrenjanin : Gradska narodna biblioteka „Žarko Zrenjanin”, 1990. – Str. 41–42.

533.

O mazama / Ljubivoje Ršumović.
U: Zvezdani kovači : pesme za decu : izbor / [izbor Dušan Jakovljev, Milorad Milenković Šum, Bogdan Džuver]. – 2. izd. – Zrenjanin : Gradska narodna biblioteka „Žarko Zrenjanin”, 1990. – Str. 42.

534.

Од села до села путељак / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – 3. [фототипско] изд. – Београд : Српска књижевна задруга, 1990. – Стр. 105–106.

535.

Од села до села путељак / Љубивоје Ршумовић.
У: Смешно чудо : антологија српске хумористичке поезије за децу / [приредио] Драгутин Огњановић. – Горњи Милановац : Дечје новине, 1990. – Стр. 318.

536.

Плави кактус и клекиње / Љубивоје Ршумовић.
У: Избор песама за млађи узраст : „Ал' је леп овај свет” / [изабрао] Владислав Матић. – Нови Сад : Савез аматерских позоришних друштава Војводине, 1990. – Стр. 59.

537.

Плави кактус и клекиње : непријатељ непријатељу / Љубивоје Ршумовић.
У: Смешно чудо : антологија српске хумористичке поезије за децу / [приредио] Драгутин Огњановић. – Горњи Милановац : Дечје новине, 1990. – Стр. 313–314.

538.

Прва љубав заборава нема / Љубивоје Ршумовић.
У: Сток : српска љубавна поезија за децу / [приредио] Раша Перић. – Нови Сад : Цветник, 1990. – Стр. 77.

539.

Прича о проналазачу Америке Магелану Ђорђевићу из Пожеге / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске приче за децу / [приредио] Слободан Ж. Марковић. – 3. [фототипско] изд. – Београд : Српска књижевна задруга, 1990. – Стр. 51–54.

540.

Прича о слону Крњи у којој учествује и слон Џон / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске приче за децу / [приредио] Слободан Ж. Марковић. – 3. [фототипско] изд. – Београд : Српска књижевна задруга, 1990. – Стр. 24–27.

541.

Тандара Мандара / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске приче за децу / [приредио] Слободан Ж. Марковић. – 3. [фототипско] изд. – Београд : Српска књижевна задруга, 1990. – Стр. 81–86.

542.

Telefonijada / Ljubivoje Ršumović.
U: Zvezdani kovači : pesme za decu : izbor / [izbor Dušan Jakovljev, Milorad Milenković Šum, Bogdan Džuver]. – 2. izd. – Zrenjanin : Gradska narodna biblioteka „Žarko Zrenjanin”, 1990. – Str. 46–47.

543.

Телефонијада / Љубивоје Ршумовић.
У: Смешно чудо : антологија српске хумористичке поезије за децу / [приредио] Драгутин Огњановић. – Горњи Милановац : Дечје новине, 1990. – Стр. 316.

544.

Tera nas da izmišljamo reči / Ljubivoje Ršumović.
U: Svaka kapa ima glavu : pesme za decu i osetljive / Nedeljko Radlović ; [likovna oprema Slobodan Milić]. – 3. izd. – Irig ; Novi Sad : Srpska čitaonica i knjižnica, 1990. – Str. 73.

545.

У заседи иза петнаесте / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – 3. [фототипско] изд. – Београд : Српска књижевна задруга, 1990. – Стр. 325.

546.

U zasedi iza petnaeste / Ljubivoje Ršumović.
U: Zvezdani kovači : pesme za decu : izbor / [izbor Dušan Jakovljev, Milorad Milenković Šum, Bogdan Džuver]. – 2. izd. – Zrenjanin : Gradska narodna biblioteka „Žarko Zrenjanin”, 1990. – Str. 47.

547.

У заседи иза петнаесте / Љубивоје Ршумовић.
У: Сток : српска љубавна поезија за децу / [приредио] Раша Перић. – Нови Сад : Цветник, 1990. – Стр. 63.

548.

У једном дану / Љубивоје Ршумовић.
У: Избор песама за средњи узраст : „Ал' је леп овај свет” / [изабрао] Владислав Матић. – Нови Сад : Савез аматерских позоришних друштава Војводине, 1990. – Стр. 69.

549.

У пољу где се чавке чавче / Љубивоје Ршумовић.
У: Избор песама за млађи узраст : „Ал' је леп овај свет” / [изабрао] Владислав Матић. – Нови Сад : Савез аматерских позоришних друштава Војводине, 1990. – Стр. 60.

550.

У џунгли пре неко вече / Љубивоје Ршумовић.
У: Избор песама за млађи узраст : „Ал' је леп овај свет” / [изабрао] Владислав Матић. – Нови Сад : Савез аматерских позоришних друштава Војводине, 1990. – Стр. 59–60.

551.

Uzeo sam hartiju i olovku / Ljubivoje Ršumović.
U: Zvezdani kovači : pesme za decu : izbor / [izbor Dušan Jakovljev, Milorad Milenković Šum, Bogdan Džuver]. – 2. izd. – Zrenjanin : Gradska narodna biblioteka „Žarko Zrenjanin”, 1990. – Str. 43–44.

552.

Уторак вече ма шта ми рече / Љубивоје Ршумовић.
У: Смешно чудо : антологија српске хумористичке поезије за децу / [приредио] Драгутин Огњановић. – Горњи Милановац : Дечје новине, 1990. – Стр. 312.

553.

Шта је он / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – 3. [фототипско] изд. – Београд : Српска књижевна задруга, 1990. – Стр. 3.

554.

Шта једе мала ала / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – 3. [фототипско] изд. – Београд : Српска књижевна задруга, 1990. – Стр. 73.

555.

Шта мајке из Ливна нису знале / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – 3. [фототипско] изд. – Београд : Српска књижевна задруга, 1990. – Стр. 221.

1991.

556.

Аждаја свом чеду тепа / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – 4. [фототипско] изд. – Београд : Српска књижевна задруга, 1991. – Стр. 169–170.

557.

Ако желиш мишице / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – 4. [фототипско] изд. – Београд : Српска књижевна задруга, 1991. – Стр. 16.

558.

Ако желиш мишице / Љубивоје Ршумовић.
У: Ризница дечје поезије / Јован Јовановић Змај... [и др.] ; [избор песама и белешке о песницима Радош Рубаковић]. – Београд : Едиција „Наша књига”, 1991. – Стр. 74.

559.

Ako neko pita / Ljubivoje Ršumović.
U: Bravo škola, ura za igranje / [muzika] Jovan Adamov ; [kaligrafija Vasilije Pavlović ; likovna oprema Milan Milić Jagodinski]. – Novi Sad : Zmajeve dečje igre, 1991. – Str. 36.

560.

Ana voli Milovana / Ljubivoje Ršumović.
U: Bravo škola, ura za igranje / [muzika] Jovan Adamov ; [kaligrafija Vasilije Pavlović ; likovna oprema Milan Milić Jagodinski]. – Novi Sad : Zmajeve dečje igre, 1991. – Str. 4.

561.

Ау што је школа згодна / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – 4. [фототипско] изд. – Београд : Српска књижевна задруга, 1991. – Стр. 71–72.

562.

Баба Рога / Љубивоје Ршумовић.
У: Ризница дечје поезије / Јован Јовановић Змај... [и др.] ; [избор песама и белешке о песницима Радош Рубаковић]. – Београд : Едиција „Наша књига”, 1991. – Стр. 76.

563.

Била девојка Мара / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – 4. [фототипско] изд. – Београд : Српска књижевна задруга, 1991. – Стр. 197.

564.

Било је пролеће месец мај / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – 4. [фототипско] изд. – Београд : Српска књижевна задруга, 1991. – Стр. 85–86.

565.

Био једном један вук / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – 4. [фототипско] изд. – Београд : Српска књижевна задруга, 1991. – Стр. 228–229.

566.

Бројање / Љубивоје Ршумовић.
У: Ризница дечје поезије / Јован Јовановић Змај... [и др.] ; [избор песама и белешке о песницима Радош Рубаковић]. – Београд : Едиција „Наша књига”, 1991. – Стр. 82–83.

567.

Вук и овца / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – 4. [фототипско] изд. – Београд : Српска књижевна задруга, 1991. – Стр. 199.

568.

Вук и овца / Љубивоје Ршумовић.
У: Ризница дечје поезије / Јован Јовановић Змај... [и др.] ; [избор песама и белешке о песницима Радош Рубаковић]. – Београд : Едиција „Наша књига”, 1991. – Стр. 79.

569.

Вуче вуче бубо лења / Љубивоје Ршумовић.
У: Ризница дечје поезије / Јован Јовановић Змај... [и др.] ; [избор песама и белешке о песницима Радош Рубаковић]. – Београд : Едиција „Наша књига”, 1991. – Стр. 79–80.

570.

Генерале сило љута / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – 4. [фототипско] изд. – Београд : Српска књижевна задруга, 1991. – Стр. 225.

571.

Генерале сило љута / Љубивоје Ршумовић.
У: Ризница дечје поезије / Јован Јовановић Змај... [и др.] ; [избор песама и белешке о песницима Радош Рубаковић]. – Београд : Едиција „Наша књига”, 1991. – Стр. 80–81.

572.

Glava mi u torbi / Ljubivoje Ršumović.
U: Bravo škola, ura za igranje / [muzika] Jovan Adamov ; [kaligrafija Vasilije Pavlović ; likovna oprema Milan Milić Jagodinski]. – Novi Sad : Zmajeve dečje igre, 1991. – Str. 10.

573.

Глава ми у торби / Љубивоје Ршумовић.
У: Ризница дечје поезије / Јован Јовановић Змај... [и др.] ; [избор песама и белешке о песницима Радош Рубаковић]. – Београд : Едиција „Наша књига”, 1991. – Стр. 73.

574.

Господин Видоје Станић / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – 4. [фототипско] изд. – Београд : Српска књижевна задруга, 1991. – Стр. 120–121.

575.

Два акрепа / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – 4. [фототипско] изд. – Београд : Српска књижевна задруга, 1991. – Стр. 323.

576.

Дете / Љубивоје Ршумовић.
У: Ризница дечје поезије / Јован Јовановић Змај... [и др.] ; [избор песама и белешке о песницима Радош Рубаковић]. – Београд : Едиција „Наша књига”, 1991. – Стр. 75.

577.

Деца су украс света / Љубивоје Ршумовић.
У: Ризница дечје поезије / Јован Јовановић Змај... [и др.] ; [избор песама и белешке о песницима Радош Рубаковић]. – Београд : Едиција „Наша књига”, 1991. – Стр. 84.

578.

Зашто аждаја плаче / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – 4. [фототипско] изд. – Београд : Српска књижевна задруга, 1991. – Стр. 75.

579.

Змај / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – 4. [фототипско] изд. – Београд : Српска књижевна задруга, 1991. – Стр. 167–168.

580.

Иза првог угла / Љубивоје Ршумовић.
У: Ризница дечје поезије / Јован Јовановић Змај... [и др.] ; [избор песама и белешке о песницима Радош Рубаковић]. – Београд : Едиција „Наша књига”, 1991. – Стр. 76.

581.

Иза првог угла / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – 4. [фототипско] изд. – Београд : Српска књижевна задруга, 1991. – Стр. 204–205.

582.

Има једно место / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – 4. [фототипско] изд. – Београд : Српска књижевна задруга, 1991. – Стр. 119–120.

583.

In cimp unde ciorovăaiesc ciorile / Liubivoic Rsumovici.
U: Daca vrei--- : selecţiuni din poezia contemporană pentru copii a popoarelor şi naţionalităţilor din Iugoslavia : lectură pentru clasa a II-a elementară / [selecţia şi prezentarea Seja Babić ; tălmăcirea versurilor Iulian Bugariu ; coperta şi ilustraţiile Suzana Kubinec]. – Ed. A 2-a. – Novi Sad : Institutul pentru editarea manualelor = Zavod za izdavanje udžbenika, 1991. – Str. 39.

584.

Ишли смо у Африку / Љубивоје Ршумовић.
У: Ризница дечје поезије / Јован Јовановић Змај... [и др.] ; [избор песама и белешке о песницима Радош Рубаковић]. – Београд : Едиција „Наша књига”, 1991. – Стр. 77.

585.

Јаворка Гвозденовић Шуњић: Беле кише / Љубивоје Ршумовић.
У: Беле кише / Јаворка Гвозденовић Шуњић. – Крушевац : „Ј. Гвозденовић Шуњић”, 1991. – Стр. [6].

586.

Једног змаја крај / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – 4. [фототипско] изд. – Београд : Српска књижевна задруга, 1991. – Стр. 247–248.

587.

Кад би ми неко рекао / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – 4. [фототипско] изд. – Београд : Српска књижевна задруга, 1991. – Стр. 194–195.

588.

Кажи птици да је птица / Љубивоје Ршумовић.
У: Ризница дечје поезије / Јован Јовановић Змај... [и др.] ; [избор песама и белешке о песницима Радош Рубаковић]. – Београд : Едиција „Наша књига”, 1991. – Стр. 81.

589.

Лако је пруту / Љубивоје Ршумовић.
У: Ризница дечје поезије / Јован Јовановић Змај... [и др.] ; [избор песама и белешке о песницима Радош Рубаковић]. – Београд : Едиција „Наша књига”, 1991. – Стр. 75.

590.

Лепа Ката / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – 4. [фототипско] изд. – Београд : Српска књижевна задруга, 1991. – Стр. 91.

591.

Мирослав Антеј војвођански / Љубивоје Ршумовић.
У: Мирославу Антићу у спомен / [приредио Мита Голић ; илустрације Мерсад Бербер… [и др.]. – Нови Сад : Дневник, 1991. – Стр. 16–17.

592.

Nemam pojma / Ljubivoje Ršumović.
U: Bravo škola, ura za igranje / [muzika] Jovan Adamov ; [kaligrafija Vasilije Pavlović ; likovna oprema Milan Milić Jagodinski]. – Novi Sad : Zmajeve dečje igre, 1991. – Str. 46.

593.

О мазама / Љубивоје Ршумовић.
У: Ризница дечје поезије / Јован Јовановић Змај... [и др.] ; [избор песама и белешке о песницима Радош Рубаковић]. – Београд : Едиција „Наша књига”, 1991. – Стр. 73.

594.

Откуд мени ова снага / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – 4. [фототипско] изд. – Београд : Српска књижевна задруга, 1991. – Стр. 105–106.

595.

Откуд мени ова снага / Љубивоје Ршумовић.
У: Ризница дечје поезије / Јован Јовановић Змај... [и др.] ; [избор песама и белешке о песницима Радош Рубаковић]. – Београд : Едиција „Наша књига”, 1991. – Стр. 73–74.

596.

Последња вест о Ивици и Марици / Љубивоје Ршумовић.
У: Ризница дечје поезије / Јован Јовановић Змај... [и др.] ; [избор песама и белешке о песницима Радош Рубаковић]. – Београд : Едиција „Наша књига”, 1991. – Стр. 85.

597.

Прва љубав заборава нема / Љубивоје Ршумовић.
У: Ризница дечје поезије / Јован Јовановић Змај... [и др.] ; [избор песама и белешке о песницима Радош Рубаковић]. – Београд : Едиција „Наша књига”, 1991. – Стр. 80.

598.

Priča o gavranu i lisici / prema priči Lj. [Ljubivoja] Ršumovića.
U: Dijete i scenska lutka : priručnik za odgajatelje u dječjim vrtićima / Vlasta Pokrivka. – 4. izd. – Zagreb : Školska knjiga, 1991. – Str. 86–88.

599.

Прича о проналазачу Америке Магелану Ђорђевићу из Пожеге / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске приче за децу / [приредио] Слободан Ж. Марковић. – 4. [фототипско] изд. – Београд : Српска књижевна задруга, 1991. – Стр. 51–54.

600.

Прича о слону Крњи у којој учествује и слон Џон / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске приче за децу / [приредио] Слободан Ж. Марковић. – 4. [фототипско] изд. – Београд : Српска књижевна задруга, 1991. – Стр. 24–27.

601.

Сонг из самоће / Љубивоје Ршумовић.
У: Ризница дечје поезије / Јован Јовановић Змај... [и др.] ; [избор песама и белешке о песницима Радош Рубаковић]. – Београд : Едиција „Наша књига”, 1991. – Стр. 78–79.

602.

Тандара Мандара / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске приче за децу / [приредио] Слободан Ж. Марковић. – 4. [фототипско] изд. – Београд : Српска књижевна задруга, 1991. – Стр. 81–86.

603.

Телефонијада / Љубивоје Ршумовић.
У: Ризница дечје поезије / Јован Јовановић Змај... [и др.] ; [избор песама и белешке о песницима Радош Рубаковић]. – Београд : Едиција „Наша књига”, 1991. – Стр. 77–78.

604.

У заседи иза петнаесте / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – 4. [фототипско] изд. – Београд : Српска књижевна задруга, 1991. – Стр. 325.

605.

У једном пољу / Љубивоје Ршумовић.
У: Ризница дечје поезије / Јован Јовановић Змај... [и др.] ; [избор песама и белешке о песницима Радош Рубаковић]. – Београд : Едиција „Наша књига”, 1991. – Стр. 83.

606.

Уторак вече ма шта ми рече / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – 4. [фототипско] изд. – Београд : Српска књижевна задруга, 1991. – Стр. 57.

607.

Хајде да растемо / Љубивоје Ршумовић.
У: Ризница дечје поезије / Јован Јовановић Змај... [и др.] ; [избор песама и белешке о песницима Радош Рубаковић]. – Београд : Едиција „Наша књига”, 1991. – Стр. 72–73.

608.

Чиста песма / Љубивоје Ршумовић.
У: Ризница дечје поезије / Јован Јовановић Змај... [и др.] ; [избор песама и белешке о песницима Радош Рубаковић]. – Београд : Едиција „Наша књига”, 1991. – Стр. 78.

609.

Шта је он / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – 4. [фототипско] изд. – Београд : Српска књижевна задруга, 1991. – Стр. 3.

610.

Шта једе мала ала / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – 4. [фототипско] изд. – Београд : Српска књижевна задруга, 1991. – Стр. 73.

611.

Шта мајке из Ливна нису знале / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – 4. [фототипско] изд. – Београд : Српска књижевна задруга, 1991. – Стр. 221.

1992.

612.

Аждаја свом чеду тепа / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – 5. [фототипско] изд. – Београд : Српска књижевна задруга, 1992. – Стр. 169–170.

613.

Ако желиш мишице / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – 5. [фототипско] изд. – Београд : Српска књижевна задруга, 1992. – Стр. 16.

614.

Ау што је школа згодна / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – 5. [фототипско] изд. – Београд : Српска књижевна задруга, 1992. – Стр. 71–72.

615.

Била девојка Мара / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – 5. [фототипско] изд. – Београд : Српска књижевна задруга, 1992. – Стр. 197.

616.

Било је пролеће месец мај / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – 5. [фототипско] изд. – Београд : Српска књижевна задруга, 1992. – Стр. 85–86.

617.

Био једном један вук / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – 5. [фототипско] изд. – Београд : Српска књижевна задруга, 1992. – Стр. 228–229.

618.

Био једном један вук / Љубивоје Ршумовић.
У: Дете није дете--- : избор песама за децу / [избор Душан Јаковљев, Бранислав Егић]. – Зрењанин : Градска народна библиотека „Жарко Зрењанин”, 1992. – Стр. 49.

619.

Вук и овца / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – 5. [фототипско] изд. – Београд : Српска књижевна задруга, 1992. – Стр. 199.

620.

Вуче вуче бубо лења / Љубивоје Ршумовић.
У: Дете није дете--- : избор песама за децу / [избор Душан Јаковљев, Бранислав Егић]. – Зрењанин : Градска народна библиотека „Жарко Зрењанин”, 1992. – Стр. 55.

621.

Генерале сило љута / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – 5. [фототипско] изд. – Београд : Српска књижевна задруга, 1992. – Стр. 225.

622.

Господин Видоје Станић / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – 5. [фототипско] изд. – Београд : Српска књижевна задруга, 1992. – Стр. 120–121.

623.

Два акрепа / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – 5. [фототипско] изд. – Београд : Српска књижевна задруга, 1992. – Стр. 323.

624.

Дете / Љубивоје Ршумовић.
У: Дете није дете--- : избор песама за децу / [избор Душан Јаковљев, Бранислав Егић]. – Зрењанин : Градска народна библиотека „Жарко Зрењанин”, 1992. – Стр. 6.

625.

Деца су украс света / Љубивоје Ршумовић.
У: Дете није дете--- : избор песама за децу / [избор Душан Јаковљев, Бранислав Егић]. – Зрењанин : Градска народна библиотека „Жарко Зрењанин”, 1992. – Стр. 10.

626.

Зашто аждаја плаче / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – 5. [фототипско] изд. – Београд : Српска књижевна задруга, 1992. – Стр. 75.

627.

Змај / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – 5. [фототипско] изд. – Београд : Српска књижевна задруга, 1992. – Стр. 167–168.

628.

Иза првог угла / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – 5. [фототипско] изд. – Београд : Српска књижевна задруга, 1992. – Стр. 204–205.

629.

Иза првог угла / Љубивоје Ршумовић.
У: Дете није дете--- : избор песама за децу / [избор Душан Јаковљев, Бранислав Егић]. – Зрењанин : Градска народна библиотека „Жарко Зрењанин”, 1992. – Стр. 12.

630.

Има једно место / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – 5. [фототипско] изд. – Београд : Српска књижевна задруга, 1992. – Стр. 119–120.

631.

Имам једну кокошку / Љубивоје Ршумовић.
У: Дете није дете--- : избор песама за децу / [избор Душан Јаковљев, Бранислав Егић]. – Зрењанин : Градска народна библиотека „Жарко Зрењанин”, 1992. – Стр. 57.

632.

Једног змаја крај / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – 5. [фототипско] изд. – Београд : Српска књижевна задруга, 1992. – Стр. 247–248.

633.

Кад би ми неко рекао / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – 5. [фототипско] изд. – Београд : Српска књижевна задруга, 1992. – Стр. 194–195.

634.

Лепа Ката / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – 5. [фототипско] изд. – Београд : Српска књижевна задруга, 1992. – Стр. 91.

635.

Над рукописом песама Кестен у Маријиним очима Ивана Ршумовића / Љубивоје Ршумовић.
У: Кестен у Маријиним очима / Иван Ршумовић. – Ужице : Културно-просветна заједница, 1992. – Стр. 5.

636.

Откуд мени ова снага / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – 5. [фототипско] изд. – Београд : Српска књижевна задруга, 1992. – Стр. 105–106.

637.

Прича о проналазачу Америке Магелану Ђорђевићу из Пожеге / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске приче за децу / [приредио] Слободан Ж. Марковић. – 5. [фототипско] изд. – Београд : Српска књижевна задруга, 1992. – Стр. 51–54.

638.

Прича о слону Крњи у којој учествује и слон Џон / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске приче за децу / [приредио] Слободан Ж. Марковић. – 5. [фототипско] изд. – Београд : Српска књижевна задруга, 1992. – Стр. 24–27.

639.

Тандара Мандара / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске приче за децу / [приредио] Слободан Ж. Марковић. – 5. [фототипско] изд. – Београд : Српска књижевна задруга, 1992. – Стр. 81–86.

640.

У заседи иза петнаесте / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – 5. [фототипско] изд. – Београд : Српска књижевна задруга, 1992. – Стр. 325.

641.

У она лепа времена / Љубивоје Ршумовић.
У: Баш најмање песме : антологија српског епиграма за децу / [приредио] Мирко С. Марковић. – Ириг ; Нови Сад : Српска читаоница и књижница, 1992. – Стр. 28.

642.

Уторак вече ма шта ми рече / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – 5. [фототипско] изд. – Београд : Српска књижевна задруга, 1992. – Стр. 57.

643.

Шта је он / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – 5. [фототипско] изд. – Београд : Српска књижевна задруга, 1992. – Стр. 3.

644.

Шта једе мала ала / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – 5. [фототипско] изд. – Београд : Српска књижевна задруга, 1992. – Стр. 73.

645.

Шта мајке из Ливна нису знале / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – 5. [фототипско] изд. – Београд : Српска књижевна задруга, 1992. – Стр. 221.

1993.

646.

Kad bi mi neko rekao / Ljubivoje Ršumović.
U: Poetske čarolije / priredio i pesme odabrao Rade Obrenović ; portrete naslikao Gradimir Smuđa ; krasnopisom pesme ispisao Oskar Štefan. – Novi Sad : Zmajeve dečje igre, 1993. – Str. 93.

647.

U jednom danu / Ljubivoje Ršumović.
U: Poetske čarolije / priredio i pesme odabrao Rade Obrenović ; portrete naslikao Gradimir Smuđa ; krasnopisom pesme ispisao Oskar Štefan. – Novi Sad : Zmajeve dečje igre, 1993. – Str. 92.

1994.

648.

Басна / Љубивоје Ршумовић.
У: Твоје песме / Душан Радовић, Мирослав Антић, Љубивоје Ршумовић. – Ријека Црнојевића : Ободско слово, 1994. – Стр. 79.

649.

Била једна девојка Мара / Љубивоје Ршумовић.
У: Твоје песме / Душан Радовић, Мирослав Антић, Љубивоје Ршумовић. – Ријека Црнојевића : Ободско слово, 1994. – Стр. 89.

650.

Био једном један вук / Љубивоје Ршумовић.
У: Твоје песме / Душан Радовић, Мирослав Антић, Љубивоје Ршумовић. – Ријека Црнојевића : Ободско слово, 1994. – Стр. 67–68.

651.

Браћу не доносе роде / Љубивоје Ршумовић.
У: Мама и тата су љубав : антологија српске поезије о родитељима за младе / [приредио] Воја Марјановић. – Београд : Књиготека, 1994. – Стр. 51–52.

652.

Вук и овца / Љубивоје Ршумовић.
У: Твоје песме / Душан Радовић, Мирослав Антић, Љубивоје Ршумовић. – Ријека Црнојевића : Ободско слово, 1994. – Стр. 85.

653.

Генерале сило љута / Љубивоје Ршумовић.
У: Мама и тата су љубав : антологија српске поезије о родитељима за младе / [приредио] Воја Марјановић. – Београд : Књиготека, 1994. – Стр. 52.

654.

Генерале сило љута / Љубивоје Ршумовић.
У: Твоје песме / Душан Радовић, Мирослав Антић, Љубивоје Ршумовић. – Ријека Црнојевића : Ободско слово, 1994. – Стр. 87.

655.

Глава ми у торби / Љубивоје Ршумовић.
У: Твоје песме / Душан Радовић, Мирослав Антић, Љубивоје Ршумовић. – Ријека Црнојевића : Ободско слово, 1994. – Стр. 71–72.

656.

Десет љутих гусара / Љубивоје Ршумовић.
У: Твоје песме / Душан Радовић, Мирослав Антић, Љубивоје Ршумовић. – Ријека Црнојевића : Ободско слово, 1994. – Стр. 73–76.

657.

Дете / Љубивоје Ршумовић.
У: Твоје песме / Душан Радовић, Мирослав Антић, Љубивоје Ршумовић. – Ријека Црнојевића : Ободско слово, 1994. – Стр. 70.

658.

Документарна поетика / Љубивоје Ршумовић.
У: Погледи, осмеси, људи : песме / Славица Тодоровић. – Београд : Заједница књижевних клубова Србије, 1994. – Стр. 3–4.

659.

Домовина се брани лепотом / Љубивоје Ршумовић.
У: Србија је велика тајна : мала антологија српске родољубиве поезије за младе / [приредио] Воја Марјановић. – Београд : Књиготека, 1994. – Стр. 58.

660.

Има једно место / Љубивоје Ршумовић.
У: Твоје песме / Душан Радовић, Мирослав Антић, Љубивоје Ршумовић. – Ријека Црнојевића : Ободско слово, 1994. – Стр. 80–81.

661.

Једна кишна кап је пала / Љубивоје Ршумовић.
У: Твоје песме / Душан Радовић, Мирослав Антић, Љубивоје Ршумовић. – Ријека Црнојевића : Ободско слово, 1994. – Стр. 90.

662.

Како деца расту или једна хо-рукијада / / Љубивоје Ршумовић.
У: Ђаку прваку / [приредио] Слободан Ж. Марковић ; [цртежи ликова писаца Градимир Смуђа]. – Београд : Просвета, 1994. – Стр. 50.

663.

Лаве мајка му стара / Љубивоје Ршумовић.
У: Твоје песме / Душан Радовић, Мирослав Антић, Љубивоје Ршумовић. – Ријека Црнојевића : Ободско слово, 1994. – Стр. 69.

664.

Lepi zlatni krug / Ljubivoje Ršumović.
U: 36. Zlatno pero Beograda [i] 3. Međunarodni bijenale ilustracije 1994 : Muzej „25. maj”, Beograd, od 1. do 28. septembra 1994 = The 36th Golden Pen of Belgrade [and] The 3rd International Biennial of Illustration 1994 : May 25th Museum, Belgrade, September 1–28, 1994 / fotografije Ljubinko Kožul ; prevod na engleski Boško Čolak-Antić]. – Beograd : Udruženje likovnih umetnika primenjenih umetnosti i dizajnera Srbije = Serbian Association of Applied Arts Artists and Designers, 1994. – Str. 10.

665.

Мајка / Љубивоје Ршумовић.
У: Мама и тата су љубав : антологија српске поезије о родитељима за младе / [приредио] Воја Марјановић. – Београд : Књиготека, 1994. – Стр. 51.

666.

Миш је добио грип / Љубивоје Ршумовић.
У: Твоје песме / Душан Радовић, Мирослав Антић, Љубивоје Ршумовић. – Ријека Црнојевића : Ободско слово, 1994. – Стр. 82.

667.

На лепом путу / Љубивоје Ршумовић.
У: Свеска на коцке / Олга Симеуновић ; [илустрације Михаило Ђоковић Тикало]. – Београд : СБМ Ршум, 1994. – Стр. 109–[110].

668.

О мазама / Љубивоје Ршумовић.
У: Твоје песме / Душан Радовић, Мирослав Антић, Љубивоје Ршумовић. – Ријека Црнојевића : Ободско слово, 1994. – Стр. 84.

669.

Ово је песма о крају / Љубивоје Ршумовић.
У: Твоје песме / Душан Радовић, Мирослав Антић, Љубивоје Ршумовић. – Ријека Црнојевића : Ободско слово, 1994. – Стр. 88.

670.

Откуд мени ова снага / Љубивоје Ршумовић.
У: Твоје песме / Душан Радовић, Мирослав Антић, Љубивоје Ршумовић. – Ријека Црнојевића : Ободско слово, 1994. – Стр. 77–78.

671.

Песме Нине Сератлић / Љубивоје Ршумовић.
У: Гледам с прозора / Нина Сератлић ; [илустрације Бранка Брадић]. – Београд : Interpress, 1994. – Стр. 7.

672.

Прича о проналазачу Америке Магелану Ђорђевићу из Пожеге / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске приче за децу / [приредио] Слободан Ж. Марковић. – 6. фототипско изд. – Београд : Српска књижевна задруга, 1994. – Стр. 51–54.

673.

Прича о слону Крњи у којој учествује и слон Џон / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске приче за децу / [приредио] Слободан Ж. Марковић. – 6. фототипско изд. – Београд : Српска књижевна задруга, 1994. – Стр. 24–27.

674.

Смешна прашума / / Љубивоје Ршумовић.
У: Ђаку прваку / [приредио] Слободан Ж. Марковић ; [цртежи ликова писаца Градимир Смуђа]. – Београд : Просвета, 1994. – Стр. 50.

675.

Сонг о викању / Љубивоје Ршумовић.
У: Твоје песме / Душан Радовић, Мирослав Антић, Љубивоје Ршумовић. – Ријека Црнојевића : Ободско слово, 1994. – Стр. 91.

676.

Тандара Мандара / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске приче за децу / [приредио] Слободан Ж. Марковић. – 6. фототипско изд. – Београд : Српска књижевна задруга, 1994. – Стр. 81–86.

677.

The beautiful golden cirle / LjubivojeRšumović.
U: 36. Zlatno pero Beograda [i] 3. Međunarodni bijenale ilustracije 1994 : Muzej „25. maj”, Beograd, od 1. do 28. septembra 1994 = The 36th Golden Pen of Belgrade [and] The 3rd International Biennial of Illustration 1994 : May 25th Museum, Belgrade, September 1–28, 1994 / fotografije Ljubinko Kožul ; prevod na engleski Boško Čolak-Antić]. – Beograd : Udruženje likovnih umetnika primenjenih umetnosti i dizajnera Srbije = Serbian Association of Applied Arts Artists and Designers, 1994. – Str. 10.

678.

Ципеле / Љубивоје Ршумовић.
У: Твоје песме / Душан Радовић, Мирослав Антић, Љубивоје Ршумовић. – Ријека Црнојевића : Ободско слово, 1994. – Стр. 83.

679.

Шта је оно / Љубивоје Ршумовић.
У: Србија је велика тајна : мала антологија српске родољубиве поезије за младе / [приредио] Воја Марјановић. – Београд : Књиготека, 1994. – Стр. 59.

1995.

680.

Аждаја свом чеду тепа / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – 6. [фототипско] изд. – Београд : Српска књижевна задруга, 1995. – Стр. 169–170.

681.

Ако желиш мишице / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – 6. [фототипско] изд. – Београд : Српска књижевна задруга, 1995. – Стр. 16.

682.

Ау што је школа згодна / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – 6. [фототипско] изд. – Београд : Српска књижевна задруга, 1995. – Стр. 71–72.

683.

Ау што је школа згодна / Љубивоје Ршумовић.
У: Учимо се време нам је : мала антологија српске поезије о школи, учитељима и ђацима / [приредио] Воја Марјановић. – Београд : Књижевни клуб „Бранко Ћопић”, 1995. – Стр. 41.

684.

Бабарога / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / саставио Драган Лакићевић ; [илустратор Бојана Димитровски]. – Београд : Bookland, 1995. – Стр. 331.

685.

Била девојка Мара / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – 6. [фототипско] изд. – Београд : Српска књижевна задруга, 1995. – Стр. 197.

686.

Било је пролеће месец мај / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / саставио Драган Лакићевић ; [илустратор Бојана Димитровски]. – Београд : Bookland, 1995. – Стр. 338–339.

687.

Било је пролеће месец мај / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – 6. [фототипско] изд. – Београд : Српска књижевна задруга, 1995. – Стр. 85–86.

688.

Био једном један вук / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / саставио Драган Лакићевић ; [илустратор Бојана Димитровски]. – Београд : Bookland, 1995. – Стр. 335.

689.

Био једном један вук / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – 6. [фототипско] изд. – Београд : Српска књижевна задруга, 1995. – Стр. 228–229.

690.

Брању не доносе роде / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / саставио Драган Лакићевић ; [илустратор Бојана Димитровски]. – Београд : Bookland, 1995. – Стр. 326–327.

691.

Vreme novih bajki / Ljubivoje Ršumović.
U: Bebino / Rade Savić ; [ilustracije Branislav Miljković]. – Kruševac : Kulturni centar Kruševac, 1995. – Str. 29.

692.

Вук и овца / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – 6. [фототипско] изд. – Београд : Српска књижевна задруга, 1995. – Стр. 199.

693.

Вук и овца / Љубивоје Ршумовић.
У: Нова антологија српске поезије за децу / [приредио] Воја Марјановић. – Горњи Милановац : Дечје новине, 1995. – Стр. 309.

694.

Вуче вуче бубо лења / Љубивоје Ршумовић.
У: Нова антологија српске поезије за децу / [приредио] Воја Марјановић. – Горњи Милановац : Дечје новине, 1995. – Стр. 310.

695.

Генерале сило љута / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – 6. [фототипско] изд. – Београд : Српска књижевна задруга, 1995. – Стр. 225.

696.

Генерале сило љута / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / саставио Драган Лакићевић ; [илустратор Бојана Димитровски]. – Београд : Bookland, 1995. – Стр. 340.

697.

Господин Видоје Станић / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – 6. [фототипско] изд. – Београд : Српска књижевна задруга, 1995. – Стр. 120–121.

698.

Два акрепа / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – 6. [фототипско] изд. – Београд : Српска књижевна задруга, 1995. – Стр. 323.

699.

Десет љутих гусара / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / саставио Драган Лакићевић ; [илустратор Бојана Димитровски]. – Београд : Bookland, 1995. – Стр. 336–337.

700.

Дете / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / саставио Драган Лакићевић ; [илустратор Бојана Димитровски]. – Београд : Bookland, 1995. – Стр. 341.

701.

Деца су украс света / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / саставио Драган Лакићевић ; [илустратор Бојана Димитровски]. – Београд : Bookland, 1995. – Стр. 325.

702.

Домовина се брани лепотом / Љубивоје Ршумовић.
У: Нова антологија српске поезије за децу / [приредио] Воја Марјановић. – Горњи Милановац : Дечје новине, 1995. – Стр. 313.

703.

Др / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / саставио Драган Лакићевић ; [илустратор Бојана Димитровски]. – Београд : Bookland, 1995. – Стр. 330.

704.

И животиње су људи / Љубивоје Ршумовић.
У: Приче из зоо врта / Вук Бојовић. – Београд : БМГ, 1995. – Стр. 7.

705.

Зашто аждаја плаче / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – 6. [фототипско] изд. – Београд : Српска књижевна задруга, 1995. – Стр. 75.

706.

Змај / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – 6. [фототипско] изд. – Београд : Српска књижевна задруга, 1995. – Стр. 167–168.

707.

Иза првог угла / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / саставио Драган Лакићевић ; [илустратор Бојана Димитровски]. – Београд : Bookland, 1995. – Стр. 332–333.

708.

Иза првог угла / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – 6. [фототипско] изд. – Београд : Српска књижевна задруга, 1995. – Стр. 204–205.

709.

Има једно место / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – 6. [фототипско] изд. – Београд : Српска књижевна задруга, 1995. – Стр. 119–120.

710.

Једног змаја крај / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – 6. [фототипско] изд. – Београд : Српска књижевна задруга, 1995. – Стр. 247–248.

711.

Кад би ми неко рекао / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – 6. [фототипско] изд. – Београд : Српска књижевна задруга, 1995. – Стр. 194–195.

712.

Лепа Ката / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – 6. [фототипско] изд. – Београд : Српска књижевна задруга, 1995. – Стр. 91.

713.

Лепа Ката / Љубивоје Ршумовић.
У: Нова антологија српске поезије за децу / [приредио] Воја Марјановић. – Горњи Милановац : Дечје новине, 1995. – Стр. 311.

714.

Ма шта ми рече / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / саставио Драган Лакићевић ; [илустратор Бојана Димитровски]. – Београд : Bookland, 1995. – Стр. 329.

715.

Миш је добио грип / Љубивоје Ршумовић.
У: Нова антологија српске поезије за децу / [приредио] Воја Марјановић. – Горњи Милановац : Дечје новине, 1995. – Стр. 308.

716.

На пола узбудљивог пута / Љубивоје Ршумовић.
У: Анђео – име – пламен : зборник песама / [уредник Мирослав Ивановић]. – Београд : Књижевна заједница Југославије, 1995. – Стр. 7.

717.

Над рукописом песама Милоша Мићића / Љубивоје Ршумовић.
У: Излет у град : песме / Милош Мићић. – Ужичка Пожега : Развигор, [1995]. – Стр. 5–6.

718.

Над рукописом „Поруке и пауке” Милојка П. Ђоковића / Љубивоје Ршумовић.
У: Поруке и пауке : [збирка песама] / Милојко П. Ђоковић. – Пожега : Књижевно друштво Развигор, 1995. – Стр. 93–95.

719.

О мазама / Љубивоје Ршумовић.
У: Нова антологија српске поезије за децу / [приредио] Воја Марјановић. – Горњи Милановац : Дечје новине, 1995. – Стр. 307.

720.

Од села до села путељак / Љубивоје Ршумовић.
У: Нова антологија српске поезије за децу / [приредио] Воја Марјановић. – Горњи Милановац : Дечје новине, 1995. – Стр. 306.

721.

Откуд мени ова снага / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – 6. [фототипско] изд. – Београд : Српска књижевна задруга, 1995. – Стр. 105–106.

722.

Прича о проналазачу Америке Магелану Ђорђевићу из Пожеге / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске приче за децу / [приредио] Слободан Ж. Марковић. – 6. [фототипско] изд. – Београд : Српска књижевна задруга, 1995. – Стр. 51–54.

723.

Прича о слону Крњи у којој учествује и слон Џон / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске приче за децу / [приредио] Слободан Ж. Марковић. – 6. [фототипско] изд. – Београд : Српска књижевна задруга, 1995. – Стр. 24–27.

724.

Реч за књигу / Љубивоје Ршумовић.
У: Репортер Луле на фудбалском дербију / Миодраг Лукић ; [илустрације у књизи Бранка Брадић]. – Београд : Сајамтурс, 1995. – Стр. 3–5.

725.

Сонг из самоће / Љубивоје Ршумовић.
У: Учимо се време нам је : мала антологија српске поезије о школи, учитељима и ђацима / [приредио] Воја Марјановић. – Београд : Књижевни клуб „Бранко Ћопић”, 1995. – Стр. 40.

726.

Тандара Мандара / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске приче за децу / [приредио] Слободан Ж. Марковић. – 6. [фототипско] изд. – Београд : Српска књижевна задруга, 1995. – Стр. 81–86.

727.

У заседи иза петнаесте / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – 6. [фототипско] изд. – Београд : Српска књижевна задруга, 1995. – Стр. 325.

728.

У једном дану/ Љубивоје Ршумовић.
У: Нова антологија српске поезије за децу / [приредио] Воја Марјановић. – Горњи Милановац : Дечје новине, 1995. – Стр. 312–313.

729.

Уторак вече ма шта ми рече / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – 6. [фототипско] изд. – Београд : Српска књижевна задруга, 1995. – Стр. 57.

730.

Уторак вече ма шта ми рече / Љубивоје Ршумовић.
У: Нова антологија српске поезије за децу / [приредио] Воја Марјановић. – Горњи Милановац : Дечје новине, 1995. – Стр. 305.

731.

Шта је он / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – 6. [фототипско] изд. – Београд : Српска књижевна задруга, 1995. – Стр. 3.

732.

Шта једе мала ала / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – 6. [фототипско] изд. – Београд : Српска књижевна задруга, 1995. – Стр. 73.

733.

Шта мајке из Ливна нису знале / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић. – 6. [фототипско] изд. – Београд : Српска књижевна задруга, 1995. – Стр. 221.

1996.

734.

Ау што је школа згодна / Љубивоје Ршумовић.
У: Деца воле чудне ствари : избор из савремене поезије за децу југословенских народа и националних мањина / приредио Ласло Блашковић. – Нови Сад : ИНГ комерц, 1996. – Стр. 35.

735.

Браћу не доносе роде / Љубивоје Ршумовић.
У: Мама и тата су љубав : мала антологија српске поезије о родитељима и деци / [приредио] Воја Марјановић. – 2. допуњено изд. – Београд : Књижевно друштво „Свети Сава”, 1996. – Стр. 57–58.

736.

Генерале сило љута / Љубивоје Ршумовић.
У: Мама и тата су љубав : мала антологија српске поезије о родитељима и деци / [приредио] Воја Марјановић. – 2. допуњено изд. – Београд : Књижевно друштво „Свети Сава”, 1996. – Стр. 58–59.

737.

Мајка / Љубивоје Ршумовић.
У: Мама и тата су љубав : мала антологија српске поезије о родитељима и деци / [приредио] Воја Марјановић. – 2. допуњено изд. – Београд : Књижевно друштво „Свети Сава”, 1996. – Стр. 57.

738.

На лепом трагу / Љубивоје Ршумовић.
У: Песме Лимом умивене : осамнаест година Лимских вечери дечје поезије / приредио Фарук Диздаревић. – Ужице : Културно-просветна заједница, 1996. – Стр. 164–165.

739.

Над књигом песама „Наша радост” Радосава Савића – Лаке / Љубивоје Ршумовић.
У: Наша радост : [песме] / Радосав Савић–Лака ; [илустровао Срђан Палибрк]. – Београд : Р. Савић, 1996. – Стр. 75–76.

740.

Над рукописом Отпевана времена / Љубивоје Ршумовић.
У: Отпевана времена / Зоран Р. Ковачевић ; [илустрације Александар В. Краварушић]. – Београд : Рад, 1996. – Стр. 73–74.

741.

Песник и публика заједно певају / Љубивоје Ршумовић.
У: У сунчевом крилу / Бранко Живковић ; [илустратор Злата Билић]. – Београд : Санба, 1996. – Стр. 4–5.

742.

Песник Разапете земље / Љубивоје Ршумовић.
У: Разапета земља : сузе за будуће песме / Добрица Ерић ; [илустрације Добрица Ерић]. – Земун : „Драганић” ; Горњи Милановац : Скупштина општине : Дечје новине ; Београд : Нолит, 1996. – Стр. 203–205.

743.

Предлажем да Маријине песме... / Љубивоје Ршумовић.
У: Ја сам ветар / Марија Вучинић. – Цетиње : Графос, 1996. – Стр. [1].

744.

Прича о мачку Микеланђелу и лепим Вероникама / Љубивоје Ршумовић.
У: Смешне приче : антологија српске хумористичке приче за децу / [приредио] Драгутин Огњановић ; [ликовни прилози Драган Михаиловић]. – 1. изд. – Ниш : Просвета, 1996. – Стр. 170–171.

745.

Прича о проналаску Америке Магелану Ђорђевићу из Пожеге / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске књижевности за децу. [Књ.] 2, Прича / [приредио] Драгољуб Јекнић. – Београд : МАК, 1996. – Стр. 252–253.

746.

Прича о проналаску Америке Магелану Ђорђевићу из Пожеге / Љубивоје Ршумовић.
У: Смешне приче : антологија српске хумористичке приче за децу / [приредио] Драгутин Огњановић ; [ликовни прилози Драган Михаиловић]. – 1. изд. – Ниш : Просвета, 1996. – Стр. 171–173.

747.

Само деца и прави песници… / Љубивоје Ршумовић.
У: Да ли ме знате / Стефана Илић ; превод и илустрације Стефана Илић = Kent ihr mich / Ilic Stefana ; Übersetzung und Illustration Ilic Stefana. – Београд : Рад = Rad, 1996. – Стр. [82].

748.

Umetnik izbliza / LjubivojeRšumović.
U: Svetlosti tajne : zapisi o Draganu Stojkovu / [priredio Saša Radojčić ; foto Duško Milijić]. – Beograd : Prosveta, 1996. – Str. 121.

749.

Und jedermann scheint es… / LjubivojeRšumović.
У: Да ли ме знате / Стефана Илић ; превод и илустрације Стефана Илић = Kent ihr mich / Stefana Ilic ; Übersetzung und Illustration Stefana Ilic. – Београд : Рад = Rad, 1996. – Стр. [82].

1997.

750.

Аждаја свом чеду тепа / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Данило Јокановић. – Београд : Књижевно друштво „Свети Сава”, 1997. – Стр. 95.

751.

Аждаја свом чеду тепа / Љубивоје Ршумовић.
У: Кад сам био велики : избор југословенске поезије за децу / [приредио] Вучина Д. Шћекић. – Зрењанин : Књижара Театар, 1997. – Стр. 102.

752.

Ау што је школа згодна / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Данило Јокановић. – Београд : Књижевно друштво „Свети Сава”, 1997. – Стр. 99.

753.

Ау што је школа згодна / Љубивоје Ршумовић.
У: Деца воле чудне ствари : избор из савремене поезије за децу југословенских народа и националних мањина / приредио Ласло Блашковић ; [илустровао Стеван Брајдић]. – Нови Сад : ИНГ, 1997. – Стр. 39.

754.

Баба Рога / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Данило Јокановић. – Београд : Књижевно друштво „Свети Сава”, 1997. – Стр. 94.

755.

Басна / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Данило Јокановић. – Београд : Књижевно друштво „Свети Сава”, 1997. – Стр. 97.

756.

Била једном једна Ката / Љубивоје Ршумовић.
У: Кад сам био велики : избор из југословенске поезије за децу. – Нови Сад : Школска књига, 1997. – Стр. 36.

757.

Било једно тужно море / Љубивоје Ршумовић.
У: Дан има највећи шешир : избор из савремене југословенске поезије за децу / [приредио Андреј Чипкар ; илустрације Маја Верзоти]. – [1. изд.]. – Нови Сад : „Тодор”, 1997. – Стр. 55.

758.

Био једном један вук / Љубивоје Ршумовић.
У: Кад сам био велики : избор из југословенске поезије за децу. – Нови Сад : Школска књига, 1997. – Стр. 35–36.

759.

Брађу не доносе роде / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Данило Јокановић. – Београд : Књижевно друштво „Свети Сава”, 1997. – Стр. 93.

760.

Вук о овца / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Данило Јокановић. – Београд : Књижевно друштво „Свети Сава”, 1997. – Стр. 97.

761.

Генерале сило љута / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Данило Јокановић. – Београд : Књижевно друштво „Свети Сава”, 1997. – Стр. 100.

762.

Генерале сило љута / Љубивоје Ршумовић.
У: Кад сам био велики : избор југословенске поезије за децу / [приредио] Вучина Д. Шћекић. – Зрењанин : Књижара Театар, 1997. – Стр. 43.

763.

Два акрепа / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Данило Јокановић. – Београд : Књижевно друштво „Свети Сава”, 1997. – Стр. 96.

764.

Добросав Обрадовић: Из света маште / Љубивоје Ршумовић.
У: Из [света] маште / Добросав Обрадовић ; [илустровао Добросав Обрадовић]. – Чајетина : КСЦ [тј.] Културно-спортски центар, 1997. – Стр. 3.

765.

Домовина се брани лепотом / Љубивоје Ршумовић.
У: Кад сам био велики : избор југословенске поезије за децу / [приредио] Вучина Д. Шћекић. – Зрењанин : Књижара Театар, 1997. – Стр. 159–160.

766.

Домовина се брани лепотом / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Данило Јокановић. – Београд : Књижевно друштво „Свети Сава”, 1997. – Стр. 100–101.

767.

Домовина се брани лепотом / Љубивоје Ршумовић.
У: Србија је велика тајна : мала антологија српске родољубиве поезије за младе / [приредио] Воја Марјановић. – 2. допуњено и прерађено изд. – Београд : Књижевно друштво Свети Сава, 1997. – Стр. 55.

768.

Зашто аждаја плаче / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Данило Јокановић. – Београд : Књижевно друштво „Свети Сава”, 1997. – Стр. 95.

769.

Ирена Тиодоровић: Како је Никола добио брата / Љубивоје Ршумовић.
У: Како је Никола добио брата / Ирена Тиодоровић ; [илустровао Мираш Вуксановић]. – Београд : Комуна, 1997. – Стр. [24–25].

770.

Лако је пруту / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Данило Јокановић. – Београд : Књижевно друштво „Свети Сава”, 1997. – Стр. 94.

771.

Лепа Ката / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Данило Јокановић. – Београд : Књижевно друштво „Свети Сава”, 1997. – Стр. 98–99.

772.

Људи више не живе у бризи / Љубивоје Ршумовић.
У: Кад сам био велики : избор југословенске поезије за децу / [приредио] Вучина Д. Шћекић. – Зрењанин : Књижара Театар, 1997. – Стр. 89.

773.

Миш је добио грип / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Данило Јокановић. – Београд : Књижевно друштво „Свети Сава”, 1997. – Стр. 96.

774.

На пола узбудљивог пута / Љубивоје Ршумовић.
У: Анђео – име – пламен : [зборник песама]. [Књ.] 2 / [главни и одговорни уредник Мијосав Стеван Средојевић Полимски]. – [1. изд.]. – Београд : Књижевна заједница Југославије, 1997. – Стр. 7.

775.

На пола узубудљивог пута : будућност поезије / Љубивоје Ршумовић.
У: Симболи Пријепоља : песничка будућност / [главни и одговорни уредник Мијосав Стеван Средојевић Полимски]. – 1. изд. – Пријепоље : Скупштина општине : Дом револуције ; Београд : Књижевна заједница Југославије, 1997. – Стр. 5.

776.

На пољу где се чавке чавче / Љубивоје Ршумовић.
У: Кад сам био велики : избор из југословенске поезије за децу. – Нови Сад : Школска књига, 1997. – Стр. 34–35.

777.

Над рукописом књиге Распевана азбука Слободана Стојиновића / Љубивоје Ршумовић.
У: Распевана азбука : песме за децу / Слободан Стојиновић ; [илустрације Сабина Хорват]. – Рума : Графампромет, 1997. – Стр. [64–65].

778.

Ово је време чуда / Љубивоје Ршумовић.
У: Кад сам био велики : избор југословенске поезије за децу / [приредио] Вучина Д. Шћекић. – Зрењанин : Књижара Театар, 1997. – Стр. 113.

779.

Pogovor : nad rukopisom Moje drugo ja Momčila Paraušića / Ljubivoje Ršumović.
U: Moje drugo ja : đačka sveska / Momčilo Paraušić. – [3. dopunjeno izd.]. – Beograd : Prosvetni pregled, 1997. – Str. 87–88.

780.

Понашам се попут паше / Љубивоје Ршумовић.
У: Кад сам био велики : избор југословенске поезије за децу / [приредио] Вучина Д. Шћекић. – Зрењанин : Књижара Театар, 1997. – Стр. 99.

781.

После Црвен бана... / Љубивоје Ршумовић.
У: На вр' села мога : еротске песме – Вуковим трагом / [приредио] Милорад Кецман. – [2. допуњено изд.]. – Београд : Емка, 1997. – Стр. 4.

782.

Телефонијада / Љубивоје Ршумовић.
У: Кад сам био велики : избор југословенске поезије за децу / [приредио] Вучина Д. Шћекић. – Зрењанин : Књижара Театар, 1997. – Стр. 100.

783.

Тера нас да измишљамо речи / Љубивоје Ршумовић.
У: Свака капа има главу : песме за децу и осетљиве / Недељко Радловић ; [илустрације Слободан Милић]. – 5. измењено и допуњено изд. – Горњи Милановац : Дечје новине, 1997. – Стр. 79.

784.

У заседи иза петнаесте / Љубивоје Ршумовић.
У: Кад сам био велики : избор југословенске поезије за децу / [приредио] Вучина Д. Шћекић. – Зрењанин : Књижара Театар, 1997. – Стр. 26.

785.

Хајде да растемо / Љубивоје Ршумовић.
У: Кад сам био велики : избор југословенске поезије за децу / [приредио] Вучина Д. Шћекић. – Зрењанин : Књижара Театар, 1997. – Стр. 48–49.

786.

Шта је лепо да се ради лети / Љубивоје Ршумовић.
У: Дан има највећи шешир : избор из савремене југословенске поезије за децу / [приредио Андреј Чипкар ; илустрације Маја Верзоти]. – [1. изд.]. – Нови Сад : „Тодор”, 1997. – Стр. 56.

787.

Шта је оно / Љубивоје Ршумовић.
У: Србија је велика тајна : мала антологија српске родољубиве поезије за младе / [приредио] Воја Марјановић. – 2. допуњено и прерађено изд. – Београд : Књижевно друштво Свети Сава, 1997. – Стр. 55–56.

1998.

788.

Баба са дедом седи / Љубивоје Ршумовић.
У: Бисери детињства : (песме о баки и деди) / избор Мирко М. Далмација. – Нови Сад : Прометеј, 1998. – Стр. 103.

789.

Ево још једног рукописа... / Љубивоје Ршумовић.
У: Други део мене / Дарко Грбић. – [1. изд.]. – Чајетина : Културно спортски центар „Чајетина”, 1998. – Стр. 3–4.

790.

Какав може да буде деда / Љубивоје Ршумовић.
У: Бисери детињства : (песме о баки и деди) / избор Мирко М. Далмација. – Нови Сад : Прометеј, 1998. – Стр. 104.

791.

Над рукописом песама Небо плаче због нас Данијеле Блажић / Љубивоје Ршумовић.
У: Небо плаче због нас / Данијела Блажић. – Трстеник : Прид, 1998. – Стр. 3.

792.

О сваком детињству може се још понешто рећи / Љубивоје Ршумовић.
У: Причао ми Страхиња / Љиљана Нинковић Мргић ; [илустрације Сузана Егановић]. – Београд : Interpress, 1998. – Стр. 59–60.

793.

Pogovor / LjubivojeRšumović.
U: Tajne velike I male : knjiga za roditelje / Snežana Babić Kekez ; ilustrovao Aleksandar Pedović. – Novi Sad : Matica srpska, 1998. – Str. 111.

794.

Читава драма... / Љубивоје Ршумовић.
У: Други део мене / Мирјана Ранковић Луковић. – [1. изд.]. – Чајетина : Културно спортски центар „Чајетина”, 1998. – Стр. 3–4.

1999.

795.

Аждаја свом чеду тепа / Љубивоје Ршумовић.
У: Неочешљане песме : избор песама за децу / [избор Бранислав Егић, Вучина Шћекић ; илустрације Радован Живанкић]. – Зрењанин : Градска народна библиотека „Жарко Зрењанин”, 1999. – Стр. 37.

796.

Ако желиш мишице / Љубивоје Ршумовић.
У: Неочешљане песме : избор песама за децу / [избор Бранислав Егић, Вучина Шћекић ; илустрације Радован Живанкић]. – Зрењанин : Градска народна библиотека „Жарко Зрењанин”, 1999. – Стр. 8.

797.

Ако неко каже... / Љубивоје Ршумовић.
У: Петорица из српског / Душко Трифуновић, Добрица Ерић, Љубивоје Ршумовић, Мошо Одаловић, Драган Радуловић ; [уредник Јован Зивлак] ; [фотографије Љубивоје Ршумовић]. – Земун : „Драганић” ; Београд : „Ршум”, 1999. – Стр. 193.

798.

Бог живи у свакоме... / Љубивоје Ршумовић.
У: Петорица из српског / Душко Трифуновић, Добрица Ерић, Љубивоје Ршумовић, Мошо Одаловић, Драган Радуловић ; [уредник Јован Зивлак] ; [фотографије Љубивоје Ршумовић]. – Земун : „Драганић” ; Београд : „Ршум”, 1999. – Стр. 184–185.

799.

Бог у мени / Љубивоје Ршумовић.
У: Петорица из српског / Душко Трифуновић, Добрица Ерић, Љубивоје Ршумовић, Мошо Одаловић, Драган Радуловић ; [уредник Јован Зивлак] ; [фотографије Љубивоје Ршумовић]. – Земун : „Драганић” ; Београд : „Ршум”, 1999. – Стр. 160.

800.

Бол је, човече / Љубивоје Ршумовић.
У: Петорица из српског / Душко Трифуновић, Добрица Ерић, Љубивоје Ршумовић, Мошо Одаловић, Драган Радуловић ; [уредник Јован Зивлак] ; [фотографије Љубивоје Ршумовић]. – Земун : „Драганић” ; Београд : „Ршум”, 1999. – Стр. 118.

801.

Већину песама... / Љубивоје Ршумовић.
У: Петорица из српског / Душко Трифуновић, Добрица Ерић, Љубивоје Ршумовић, Мошо Одаловић, Драган Радуловић ; [уредник Јован Зивлак] ; [фотографије Љубивоје Ршумовић]. – Земун : „Драганић” ; Београд : „Ршум”, 1999. – Стр. 126.

802.

Генерале сило љута / Љубивоје Ршумовић.
У: Неочешљане песме : избор песама за децу / [избор Бранислав Егић, Вучина Шћекић ; илустрације Радован Живанкић]. – Зрењанин : Градска народна библиотека „Жарко Зрењанин”, 1999. – Стр. 44.

803.

Године 1968... / Љубивоје Ршумовић.
У: Петорица из српског / Душко Трифуновић, Добрица Ерић, Љубивоје Ршумовић, Мошо Одаловић, Драган Радуловић ; [уредник Јован Зивлак] ; [фотографије Љубивоје Ршумовић]. – Земун : „Драганић” ; Београд : „Ршум”, 1999. – Стр. 82.

804.

Да бата има пара / Љубивоје Ршумовић.
У: Најкраће драме на свету / приредио Јован Ћирилов. – Вршац : Књижевна општина Вршац, 1999. – Стр. 112.

805.

Деда, Радиша је побегао... / Љубивоје Ршумовић.
У: Петорица из српског / Душко Трифуновић, Добрица Ерић, Љубивоје Ршумовић, Мошо Одаловић, Драган Радуловић ; [уредник Јован Зивлак] ; [фотографије Љубивоје Ршумовић]. – Земун : „Драганић” ; Београд : „Ршум”, 1999. – Стр. 109.

806.

Дете / Љубивоје Ршумовић.
У: Неочешљане песме : избор песама за децу / [избор Бранислав Егић, Вучина Шћекић ; илустрације Радован Живанкић]. – Зрењанин : Градска народна библиотека „Жарко Зрењанин”, 1999. – Стр. 22.

807.

Децу понекад треба... / Љубивоје Ршумовић.
У: Петорица из српског / Душко Трифуновић, Добрица Ерић, Љубивоје Ршумовић, Мошо Одаловић, Драган Радуловић ; [уредник Јован Зивлак] ; [фотографије Љубивоје Ршумовић]. – Земун : „Драганић” ; Београд : „Ршум”, 1999. – Стр. 132–133.

808.

Дечја уста пуна истине / Љубивоје Ршумовић.
У: Вештица се покајала / Тијана Совиљ. – Београд : Ин–прес : Глас деце, 1999. – Стр. 3–4.

809.

Добрица Ерић… / Љубивоје Ршумовић.
У: Разапета земља : сузе за будуће песме / Добрица Ерић ; [илустрације Добрица Ерић]. – [4. допуњено изд.]. – Београд : „Драганић”, 1999. – Стр. 211–212.

810.

Драги другари / Љубивоје Ршумовић.
У: Петорица из српског / Душко Трифуновић, Добрица Ерић, Љубивоје Ршумовић, Мошо Одаловић, Драган Радуловић ; [уредник Јован Зивлак] ; [фотографије Љубивоје Ршумовић]. – Земун : „Драганић” ; Београд : „Ршум”, 1999. – Стр. 6–7.

811.

Живот у стану / Љубивоје Ршумовић.
У: Петорица из српског / Душко Трифуновић, Добрица Ерић, Љубивоје Ршумовић, Мошо Одаловић, Драган Радуловић ; [уредник Јован Зивлак] ; [фотографије Љубивоје Ршумовић]. – Земун : „Драганић” ; Београд : „Ршум”, 1999. – Стр. 108–109.

812.

Зато што су... / Љубивоје Ршумовић.
У: Петорица из српског / Душко Трифуновић, Добрица Ерић, Љубивоје Ршумовић, Мошо Одаловић, Драган Радуловић ; [уредник Јован Зивлак] ; [фотографије Љубивоје Ршумовић]. – Земун : „Драганић” ; Београд : „Ршум”, 1999. – Стр. 169.

813.

Знањева кућа је ђак / Љубивоје Ршумовић.
У: Петорица из српског / Душко Трифуновић, Добрица Ерић, Љубивоје Ршумовић, Мошо Одаловић, Драган Радуловић ; [уредник Јован Зивлак] ; [фотографије Љубивоје Ршумовић]. – Земун : „Драганић” ; Београд : „Ршум”, 1999. – Стр. 42–43.

814.

Ја кад кажем ја / Љубивоје Ршумовић.
У: Петорица из српског / Душко Трифуновић, Добрица Ерић, Љубивоје Ршумовић, Мошо Одаловић, Драган Радуловић ; [уредник Јован Зивлак] ; [фотографије Љубивоје Ршумовић]. – Земун : „Драганић” ; Београд : „Ршум”, 1999. – Стр. 42–50.

815.

Ја – то је тема... / Љубивоје Ршумовић.
У: Петорица из српског / Душко Трифуновић, Добрица Ерић, Љубивоје Ршумовић, Мошо Одаловић, Драган Радуловић ; [уредник Јован Зивлак] ; [фотографије Љубивоје Ршумовић]. – Земун : „Драганић” ; Београд : „Ршум”, 1999. – Стр. 42–50.

816.

Кућа је симбол... / Љубивоје Ршумовић.
У: Петорица из српског / Душко Трифуновић, Добрица Ерић, Љубивоје Ршумовић, Мошо Одаловић, Драган Радуловић ; [уредник Јован Зивлак] ; [фотографије Љубивоје Ршумовић]. – Земун : „Драганић” ; Београд : „Ршум”, 1999. – Стр. 43.

817.

Лирски терор / Љубивоје Ршумовић.
У: Петорица из српског / Душко Трифуновић, Добрица Ерић, Љубивоје Ршумовић, Мошо Одаловић, Драган Радуловић ; [уредник Јован Зивлак] ; [фотографије Љубивоје Ршумовић]. – Земун : „Драганић” ; Београд : „Ршум”, 1999. – Стр. 216.

818.

Љубав је штетна / Љубивоје Ршумовић.
У: Петорица из српског / Душко Трифуновић, Добрица Ерић, Љубивоје Ршумовић, Мошо Одаловић, Драган Радуловић ; [уредник Јован Зивлак] ; [фотографије Љубивоје Ршумовић]. – Земун : „Драганић” ; Београд : „Ршум”, 1999. – Стр. 74.

819.

Љубомора / Љубивоје Ршумовић.
У: Најкраће драме на свету / приредио Јован Ћирилов. – Вршац : Књижевна општина Вршац, 1999. – Стр. 112–113.

820.

Магарац то каже / Љубивоје Ршумовић.
У: Петорица из српског / Душко Трифуновић, Добрица Ерић, Љубивоје Ршумовић, Мошо Одаловић, Драган Радуловић ; [уредник Јован Зивлак] ; [фотографије Љубивоје Ршумовић]. – Земун : „Драганић” ; Београд : „Ршум”, 1999. – Стр. 88–89.

821.

Мама и тата се гложе / Љубивоје Ршумовић.
У: Петорица из српског / Душко Трифуновић, Добрица Ерић, Љубивоје Ршумовић, Мошо Одаловић, Драган Радуловић ; [уредник Јован Зивлак] ; [фотографије Љубивоје Ршумовић]. – Земун : „Драганић” ; Београд : „Ршум”, 1999. – Стр. 36–37.

822.

Милици Вођевић писмо / Љубивоје Ршумовић.
У: Петорица из српског / Душко Трифуновић, Добрица Ерић, Љубивоје Ршумовић, Мошо Одаловић, Драган Радуловић ; [уредник Јован Зивлак] ; [фотографије Љубивоје Ршумовић]. – Земун : „Драганић” ; Београд : „Ршум”, 1999. – Стр. 208–210.

823.

Можда је требало... / Љубивоје Ршумовић.
У: Петорица из српског / Душко Трифуновић, Добрица Ерић, Љубивоје Ршумовић, Мошо Одаловић, Драган Радуловић ; [уредник Јован Зивлак] ; [фотографије Љубивоје Ршумовић]. – Земун : „Драганић” ; Београд : „Ршум”, 1999. – Стр. 156–157.

824.

Моја отаџбина / Љубивоје Ршумовић.
У: Петорица из српског / Душко Трифуновић, Добрица Ерић, Љубивоје Ршумовић, Мошо Одаловић, Драган Радуловић ; [уредник Јован Зивлак] ; [фотографије Љубивоје Ршумовић]. – Земун : „Драганић” ; Београд : „Ршум”, 1999. – Стр. 82.

825.

Моје играчке / Љубивоје Ршумовић.
У: Петорица из српског / Душко Трифуновић, Добрица Ерић, Љубивоје Ршумовић, Мошо Одаловић, Драган Радуловић ; [уредник Јован Зивлак] ; [фотографије Љубивоје Ршумовић]. – Земун : „Драганић” ; Београд : „Ршум”, 1999. – Стр. 30.

826.

Наука сматра да је Сунце / Љубивоје Ршумовић.
У: Петорица из српског / Душко Трифуновић, Добрица Ерић, Љубивоје Ршумовић, Мошо Одаловић, Драган Радуловић ; [уредник Јован Зивлак] ; [фотографије Љубивоје Ршумовић]. – Земун : „Драганић” ; Београд : „Ршум”, 1999. – Стр. 42–70.

827.

Нисам случајно... / Љубивоје Ршумовић.
У: Петорица из српског / Душко Трифуновић, Добрица Ерић, Љубивоје Ршумовић, Мошо Одаловић, Драган Радуловић ; [уредник Јован Зивлак] ; [фотографије Љубивоје Ршумовић]. – Земун : „Драганић” ; Београд : „Ршум”, 1999. – Стр. 99.

828.

Ова басна... / Љубивоје Ршумовић.
У: Петорица из српског / Душко Трифуновић, Добрица Ерић, Љубивоје Ршумовић, Мошо Одаловић, Драган Радуловић ; [уредник Јован Зивлак] ; [фотографије Љубивоје Ршумовић]. – Земун : „Драганић” ; Београд : „Ршум”, 1999. – Стр. 118–119.

829.

Ове строфе... / Љубивоје Ршумовић.
У: Петорица из српског / Душко Трифуновић, Добрица Ерић, Љубивоје Ршумовић, Мошо Одаловић, Драган Радуловић ; [уредник Јован Зивлак] ; [фотографије Љубивоје Ршумовић]. – Земун : „Драганић” ; Београд : „Ршум”, 1999. – Стр. 30.

830.

Опет у форми лимерика... / Љубивоје Ршумовић.
У: Петорица из српског / Душко Трифуновић, Добрица Ерић, Љубивоје Ршумовић, Мошо Одаловић, Драган Радуловић ; [уредник Јован Зивлак] ; [фотографије Љубивоје Ршумовић]. – Земун : „Драганић” ; Београд : „Ршум”, 1999. – Стр. 42–61.

831.

Рад је штетан / Љубивоје Ршумовић.
У: Петорица из српског / Душко Трифуновић, Добрица Ерић, Љубивоје Ршумовић, Мошо Одаловић, Драган Радуловић ; [уредник Јован Зивлак] ; [фотографије Љубивоје Ршумовић]. – Земун : „Драганић” ; Београд : „Ршум”, 1999. – Стр. 190–193.

832.

Семе народа / Љубивоје Ршумовић.
У: Петорица из српског / Душко Трифуновић, Добрица Ерић, Љубивоје Ршумовић, Мошо Одаловић, Драган Радуловић ; [уредник Јован Зивлак] ; [фотографије Љубивоје Ршумовић]. – Земун : „Драганић” ; Београд : „Ршум”, 1999. – Стр. 169.

833.

Смрт је релативна ствар / Љубивоје Ршумовић.
У: Петорица из српског / Душко Трифуновић, Добрица Ерић, Љубивоје Ршумовић, Мошо Одаловић, Драган Радуловић ; [уредник Јован Зивлак] ; [фотографије Љубивоје Ршумовић]. – Земун : „Драганић” ; Београд : „Ршум”, 1999. – Стр. 132.

834.

Споменари и дневници... / Љубивоје Ршумовић.
У: Петорица из српског / Душко Трифуновић, Добрица Ерић, Љубивоје Ршумовић, Мошо Одаловић, Драган Радуловић ; [уредник Јован Зивлак] ; [фотографије Љубивоје Ршумовић]. – Земун : „Драганић” ; Београд : „Ршум”, 1999. – Стр. 146.

835.

Страх од мене бежи / Љубивоје Ршумовић.
У: Петорица из српског / Душко Трифуновић, Добрица Ерић, Љубивоје Ршумовић, Мошо Одаловић, Драган Радуловић ; [уредник Јован Зивлак] ; [фотографије Љубивоје Ршумовић]. – Земун : „Драганић” ; Београд : „Ршум”, 1999. – Стр. 126.

836.

Сунчаница / Љубивоје Ршумовић.
У: Петорица из српског / Душко Трифуновић, Добрица Ерић, Љубивоје Ршумовић, Мошо Одаловић, Драган Радуловић ; [уредник Јован Зивлак] ; [фотографије Љубивоје Ршумовић]. – Земун : „Драганић” ; Београд : „Ршум”, 1999. – Стр. 42–43.

837.

Тетка је важна... / Љубивоје Ршумовић.
У: Петорица из српског / Душко Трифуновић, Добрица Ерић, Љубивоје Ршумовић, Мошо Одаловић, Драган Радуловић ; [уредник Јован Зивлак] ; [фотографије Љубивоје Ршумовић]. – Земун : „Драганић” ; Београд : „Ршум”, 1999. – Стр. 75.

838.

У заседи иза петнаесте / Љубивоје Ршумовић.
У: Неочешљане песме : избор песама за децу / [избор Бранислав Егић, Вучина Шћекић ; илустрације Радован Живанкић]. – Зрењанин : Градска народна библиотека „Жарко Зрењанин”, 1999. – Стр. 56.

839.

Успоменарка / Љубивоје Ршумовић.
У: Петорица из српског / Душко Трифуновић, Добрица Ерић, Љубивоје Ршумовић, Мошо Одаловић, Драган Радуловић ; [уредник Јован Зивлак] ; [фотографије Љубивоје Ршумовић]. – Земун : „Драганић” ; Београд : „Ршум”, 1999. – Стр. 146.

840.

Хлеб наш насушни / Љубивоје Ршумовић.
У: Петорица из српског / Душко Трифуновић, Добрица Ерић, Љубивоје Ршумовић, Мошо Одаловић, Драган Радуловић ; [уредник Јован Зивлак] ; [фотографије Љубивоје Ршумовић]. – Земун : „Драганић” ; Београд : „Ршум”, 1999. – Стр. 99.

841.

Четрдесет година се бавим децом... / Љубивоје Ршумовић.
У: Петорица из српског / Душко Трифуновић, Добрица Ерић, Љубивоје Ршумовић, Мошо Одаловић, Драган Радуловић ; [уредник Јован Зивлак] ; [фотографије Љубивоје Ршумовић]. – Земун : „Драганић” ; Београд : „Ршум”, 1999. – Стр. 20–21.

842.

Чини се да је... / Љубивоје Ршумовић.
У: Петорица из српског / Душко Трифуновић, Добрица Ерић, Љубивоје Ршумовић, Мошо Одаловић, Драган Радуловић ; [уредник Јован Зивлак] ; [фотографије Љубивоје Ршумовић]. – Земун : „Драганић” ; Београд : „Ршум”, 1999. – Стр. 89.

843.

Чудно другарство / Љубивоје Ршумовић.
У: Петорица из српског / Душко Трифуновић, Добрица Ерић, Љубивоје Ршумовић, Мошо Одаловић, Драган Радуловић ; [уредник Јован Зивлак] ; [фотографије Љубивоје Ршумовић]. – Земун : „Драганић” ; Београд : „Ршум”, 1999. – Стр. 42–60.

844.

Школо, школо ускоро те кречe / Љубивоје Ршумовић.
У: Петорица из српског / Душко Трифуновић, Добрица Ерић, Љубивоје Ршумовић, Мошо Одаловић, Драган Радуловић ; [уредник Јован Зивлак] ; [фотографије Љубивоје Ршумовић]. – Земун : „Драганић” ; Београд : „Ршум”, 1999. – Стр. 156.

845.

Шта није дете / Љубивоје Ршумовић.
У: Петорица из српског / Душко Трифуновић, Добрица Ерић, Љубивоје Ршумовић, Мошо Одаловић, Драган Радуловић ; [уредник Јован Зивлак] ; [фотографије Љубивоје Ршумовић]. – Земун : „Драганић” ; Београд : „Ршум”, 1999. – Стр. 20.

2000.

846.

Аждаја свом чеду тепа / Љубивоје Ршумовић.
У: Кад сам био велики : избор југословенске поезије за децу / [приредио] Вучина Д. Шћекић. – 2. допуњено изд. – Зрењанин : Књижара Театар, 2000. – Стр. 140.

847.

Basne za prvoklasne / Ljubivoje Ršumović.
U: Šahovske basne & šampioni razne ćudi : beleške o svetskim prvacima / Vladimir Mandić ; [ilustracije Aleksandra Prhal]. – [1. izd.]. – Beograd. – Str. 75.

848.

Генерале сило љута / Љубивоје Ршумовић.
У: Кад сам био велики : избор југословенске поезије за децу / [приредио] Вучина Д. Шћекић. – 2. допуњено изд. – Зрењанин : Књижара Театар, 2000. – Стр. 55.

849.

Домовина се брани лепотом / Љубивоје Ршумовић.
У: Кад сам био велики : избор југословенске поезије за децу / [приредио] Вучина Д. Шћекић. – 2. допуњено изд. – Зрењанин : Књижара Театар, 2000. – Стр. 217.

850.

Како деца расту или једна хо-рукијада / Љубивоје Ршумовић.
У: Ђаку прваку / [приредио] Слободан Ж. Марковић. – 3. поправљено и допуњено изд. – Београд : Народна књига-Алфа, 2000. – Стр. 32–33.

851.

Људи више не живе у бризи / Љубивоје Ршумовић.
У: Кад сам био велики : избор југословенске поезије за децу / [приредио] Вучина Д. Шћекић. – 2. допуњено изд. – Зрењанин : Књижара Театар, 2000. – Стр. 121.

852.

Над рукописом песама „За неки нови почетак” Бранислава Радовића / Љубивоје Ршумовић.
У: За неки нови почетак / Бранислав Радовић. – Суботица : Градска библиотека, 2000. – Стр. 5–7.

853.

Ово је време чуда / Љубивоје Ршумовић.
У: Кад сам био велики : избор југословенске поезије за децу / [приредио] Вучина Д. Шћекић. – 2. допуњено изд. – Зрењанин : Књижара Театар, 2000. – Стр. 156.

854.

Понашам се попут паше / Љубивоје Ршумовић.
У: Кад сам био велики : избор југословенске поезије за децу / [приредио] Вучина Д. Шћекић. – 2. допуњено изд. – Зрењанин : Књижара Театар, 2000. – Стр. 136.

855.

Предговор / Љубивоје Ршумовић.
У: Како расте памет / [приредио] Будимир Нешић. – Подгорица : Граматик, 2000. – Стр. 6–7.

856.

Смешна прашума / Љубивоје Ршумовић.
У: Ђаку прваку / [приредио] Слободан Ж. Марковић. – 3. поправљено и допуњено изд. – Београд : Народна књига-Алфа, 2000. – Стр. 34.

857.

У заседи иза петнаесте / Љубивоје Ршумовић.
У: Кад сам био велики : избор југословенске поезије за децу / [приредио] Вучина Д. Шћекић. – 2. допуњено изд. – Зрењанин : Књижара Театар, 2000. – Стр. 33.

858.

Хајде да растемо / Љубивоје Ршумовић.
У: Кад сам био велики : избор југословенске поезије за децу / [приредио] Вучина Д. Шћекић. – 2. допуњено изд. – Зрењанин : Књижара Театар, 2000. – Стр. 63.

2001.

859.

А мазе татине / Љубивоје Ршумовић.
У: Весела песма нек децу буди : антологија поезије за најмлађе / [приредио] Слободан Ристановић. – 2. изд. – Београд : Vukan's, 2001. – Стр. 30.

860.

А мазе татине / Љубивоје Ршумовић.
У: Песманка за прваке / [приредио Слободан Станишић ; илустрације Данило Миљин]. – Нова Пазова : Бонарт, 2001. – Стр. 54.

861.

Ако желиш мишице / Љубивоје Ршумовић.
У: Весела песма нек децу буди : антологија поезије за најмлађе / [приредио] Слободан Ристановић. – 2. изд. – Београд : Vukan's, 2001. – Стр. 26.

862.

Војничка песма / Љубивоје Ршумовић.
У: Весела песма нек децу буди : антологија поезије за најмлађе / [приредио] Слободан Ристановић. – 2. изд. – Београд : Vukan's, 2001. – Стр. 98.

863.

Вук и овца / Љубивоје Ршумовић.
У: Весела песма нек децу буди : антологија поезије за најмлађе / [приредио] Слободан Ристановић. – 2. изд. – Београд : Vukan's, 2001. – Стр. 64.

864.

Вук и овца / Љубивоје Ршумовић.
У: Отворен прозор : (антологија поезије за децу) / [приредио Слободан Станишић ; илустрације Здравко Зупан]. – Нова Пазова : Бонарт, 2001. – Стр. 89.

865.

Вук и овца / Љубивоје Ршумовић.
У: Песманка за прваке / [приредио Слободан Станишић ; илустрације Данило Миљин]. – Нова Пазова : Бонарт, 2001. – Стр. 31.

866.

Десет љутих гусара / Љубивоје Ршумовић.
У: Весела песма нек децу буди : антологија поезије за најмлађе / [приредио] Слободан Ристановић. – 2. изд. – Београд : Vukan's, 2001. – Стр. 22.

867.

Дете је дете--- / Љубивоје Ршумовић.
У: Весела песма нек децу буди : антологија поезије за најмлађе / [приредио] Слободан Ристановић. – 2. изд. – Београд : Vukan's, 2001. – Стр. 3.

868.

Деца могу да полете / Љубивоје Ршумовић.
У: Весела песма нек децу буди : антологија поезије за најмлађе / [приредио] Слободан Ристановић. – 2. изд. – Београд : Vukan's, 2001. – Стр. 6.

869.

Деца су украс света / Љубивоје Ршумовић.
У: Весела песма нек децу буди : антологија поезије за најмлађе / [приредио] Слободан Ристановић. – 2. изд. – Београд : Vukan's, 2001. – Стр. 8.

870.

Домовина се брани лепотом / Љубивоје Ршумовић.
У: Весела песма нек децу буди : антологија поезије за најмлађе / [приредио] Слободан Ристановић. – 2. изд. – Београд : Vukan's, 2001. – Стр. 99.

871.

Запертлана пертла / Љубивоје Ршумовић.
У: Весела песма нек децу буди : антологија поезије за најмлађе / [приредио] Слободан Ристановић. – 2. изд. – Београд : Vukan's, 2001. – Стр. 25.

872.

Зашто аждаја плаче / Љубивоје Ршумовић.
У: Весела песма нек децу буди : антологија поезије за најмлађе / [приредио] Слободан Ристановић. – 2. изд. – Београд : Vukan's, 2001. – Стр. 67.

873.

Зашто аждаја плаче / Љубивоје Ршумовић.
У: Песманка за прваке / [приредио Слободан Станишић ; илустрације Данило Миљин]. – Нова Пазова : Бонарт, 2001. – Стр. 55.

874.

Лаке загонетке / Љубивоје Ршумовић.
У: Весела песма нек децу буди : антологија поезије за најмлађе / [приредио] Слободан Ристановић. – 2. изд. – Београд : Vukan's, 2001. – Стр. 63.

875.

Nad rukopisom pesama za decu „Bara Mali vir” Nevenke Čalić / Ljubivoje Ršumović.
U: Bara Mali vir : pesme za decu / Nevenka Čalić. – [1. izd.]. – Beograd : Udruženje pisaca Srbije : Rantec, 2001. – Str. 59–60.

876.

О сваком детињству може се још понешто рећи / Љубивоје Ршумовић.
У: Причао ми Страхиња / Љиљана Нинковић Мргић ; [илустрације Сузана Егановић]. – 2. изд. – Београд : Interpress, 2001. – Стр. 59–60.

877.

Порука / Љубивоје Ршумовић.
У: Весела песма нек децу буди : антологија поезије за најмлађе / [приредио] Слободан Ристановић. – 2. изд. – Београд : Vukan's, 2001. – Стр. 7.

878.

Предраг Митровић: Небо на платну / Љубивоје Ршумовић.
У: Небо на платну / Предраг Митровић. – Краљево : Комино Траде, 2001. – Стр. 34–35.

879.

Predrag Mitrović, Nebo na platnu / Ljubivoje Ršumović.
U: Nebo na platnu / Predrag Mitrović. – Kraljevo : Komino trade, 2001. – Str. 34–35.

880.

Принцеза месеца Соње Јашин / Љубивоје Ршумовић.
У: Принцеза месеца / Соња Јашин. – Рума : Српска књига, 2001. – Стр. 47–50.

881.

Смешна прашума / Љубивоје Ршумовић.
У: Отворен прозор : (антологија поезије за децу) / [приредио Слободан Станишић ; илустрације Здравко Зупан]. – Нова Пазова : Бонарт, 2001. – Стр. 87.

882.

Телефонијада / Љубивоје Ршумовић.
У: Отворен прозор : (антологија поезије за децу) / [приредио Слободан Станишић ; илустрације Здравко Зупан]. – Нова Пазова : Бонарт, 2001. – Стр. 88.

883.

Шта је он / Љубивоје Ршумовић.
У: Весела песма нек децу буди : антологија поезије за најмлађе / [приредио] Слободан Ристановић. – 2. изд. – Београд : Vukan's, 2001. – Стр. 67.

2002.

884.

Изненађења душе / Љубивоје Ршумовић.
У: Изненађења душе : избор најлепших песама деце песника са Читалачких сусрета / приредио Љубивоје Ршумовић. – Инђија : Пријатељи деце Општине, 2002. – Стр. 5.

885.

Над рукописом књиге... / Љубивоје Ршумовић.
У: Распевана азбука : песме за децу и бојанка / Слободан Стојиновић ; [илустрације Сабина Хорват]. – Рума : Српска књига, 2002. – Стр. 67.

886.

Над рукописом песама за децу Мирослава Кокошара / Љубивоје Ршумовић.
У: Голуб : (изабране и нове песме) / Мирослав Кокошар ; [илустрације Миомир Нешић, Радмила Орешчанин ; портрет аутора Милан Недељковић]. – Београд : М. Кокошар, 2002. – Стр. [68–69].

887.

Одевене у рухо… / Љубивоје Ршумовић.
У: Обојене песме / Љиљана Јанаћковић ; [илустрације Бранислав Марковић, Ђорђе Васић]. – Нова Пазова : Бонарт, 2002. – Стр. 83.

888.

Та мала коју волим / Љубивоје Ршумовић.
У: Српска љубавна поезија : антологија / [приредио] Стојан Бербер. – Сомбор : Учитељски факултет ; Нови Сад : Прометеј, 2002. – Стр. 204.

889.

Уместо предговора – поздрав / Љубивоје Ршумовић.
У: Буквар лепог понашања / Душанка Бојичић ; [илустрације Драган Стојановић]. – 2. допуњено изд. – Београд : Евро, 2002. – Стр. [1–2].

2003.

890.

Бели пакети / Љубивоје Ршумовић.
У: Крила витезова / Љубивоје Ршумовић, Душко Трифуновић, Перо Зубац, Мошо Одаловић, Недељко Попадић. – Београд : Графо-сан, 2003. – Стр. 14–15.

891.

Био једном један вук / Љубивоје Ршумовић.
У: Крила витезова / Љубивоје Ршумовић, Душко Трифуновић, Перо Зубац, Мошо Одаловић, Недељко Попадић. – Београд : Графо-сан, 2003. – Стр. 20–21.

892.

Вук и овца / Љубивоје Ршумовић.
У: Крила витезова / Љубивоје Ршумовић, Душко Трифуновић, Перо Зубац, Мошо Одаловић, Недељко Попадић. – Београд : Графо-сан, 2003. – Стр. 17.

893.

Вук и овда / Љубивоје Ршумовић.
У: Нова антологија српске поезије за децу и младе / [приредио] Воја Марјановић. – 2. измењено и допуњено изд. – Београд : Портал, 2003. – Стр. 242.

894.

Вуче вуче бубо лења / Љубивоје Ршумовић.
У: Крила витезова / Љубивоје Ршумовић, Душко Трифуновић, Перо Зубац, Мошо Одаловић, Недељко Попадић. – Београд : Графо-сан, 2003. – Стр. 32–33.

895.

Вуче, вуче бубо лења / Љубивоје Ршумовић.
У: Нова антологија српске поезије за децу и младе / [приредио] Воја Марјановић. – 2. измењено и допуњено изд. – Београд : Портал, 2003. – Стр. 243.

896.

Гајите патке / Љубивоје Ршумовић.
У: Читанка за предшколце. Део 2, Плави зец, чудни зец, једини на свету – : [књижевност за децу] / изабрао Симеон Маринковић ; илустровала Сузана Кубинец. – Београд : Креативни центар, 2003. – Стр. 55.

897.

Генерале сило љута / Љубивоје Ршумовић.
У: Читанка за предшколце. Део 2, Плави зец, чудни зец, једини на свету – : [књижевност за децу] / изабрао Симеон Маринковић ; илустровала Сузана Кубинец. – Београд : Креативни центар, 2003. – Стр. 23.

898.

Господин Видоје Станић / Љубивоје Ршумовић.
У: Два алава лава : лудотека савремене српске поезије за децу / [приредио] Поп Д. Ђурђев. – Нови Сад : Дневник, 2003. – Стр. 100.

899.

Дете / Љубивоје Ршумовић.
У: Читанка за предшколце. Део 2, Плави зец, чудни зец, једини на свету --- : [књижевност за децу] / изабрао Симеон Маринковић ; илустровала Сузана Кубинец. – Београд : Креативни центар, 2003. – Стр. 9.

900.

Деца су украс света / Љубивоје Ршумовић.
У: Читанка за предшколце. Део 2, Плави зец, чудни зец, једини на свету --- : [књижевност за децу] / изабрао Симеон Маринковић ; илустровала Сузана Кубинец. – Београд : Креативни центар, 2003. – Стр. 8.

901.

Доктор мачак / Љубивоје Ршумовић.
У: Читанка за предшколце. Део 2, Плави зец, чудни зец, једини на свету --- : [књижевност за децу] / изабрао Симеон Маринковић ; илустровала Сузана Кубинец. – Београд : Креативни центар, 2003. – Стр. 97.

902.

Домовина се брани лепотом / Љубивоје Ршумовић.
У: Крила витезова / Љубивоје Ршумовић, Душко Трифуновић, Перо Зубац, Мошо Одаловић, Недељко Попадић. – Београд : Графо-сан, 2003. – Стр. 40.

903.

Домовина се брани лепотом / Љубивоје Ршумовић.
У: Нова антологија српске поезије за децу и младе / [приредио] Воја Марјановић. – 2. измењено и допуњено изд. – Београд : Портал, 2003. – Стр. 245.

904.

Дугме служи капуту / Љубивоје Ршумовић.
У: Читанка за предшколце. Део 2, Плави зец, чудни зец, једини на свету --- : [књижевност за децу] / изабрао Симеон Маринковић ; илустровала Сузана Кубинец. – Београд : Креативни центар, 2003. – Стр. 22.

905.

И ја имам душу / Љубивоје Ршумовић.
У: Крила витезова / Љубивоје Ршумовић, Душко Трифуновић, Перо Зубац, Мошо Одаловић, Недељко Попадић. – Београд : Графо-сан, 2003. – Стр. 26–27.

906.

Иза првог угла / Љубивоје Ршумовић.
У: Крила витезова / Љубивоје Ршумовић, Душко Трифуновић, Перо Зубац, Мошо Одаловић, Недељко Попадић. – Београд : Графо-сан, 2003. – Стр. 30–31.

907.

Ја када удахнем / Љубивоје Ршумовић.
У: Крила витезова / Љубивоје Ршумовић, Душко Трифуновић, Перо Зубац, Мошо Одаловић, Недељко Попадић. – Београд : Графо-сан, 2003. – Стр. 22.

908.

Ја ћу са птицама склопити савез / Љубивоје Ршумовић.
У: Крила витезова / Љубивоје Ршумовић, Душко Трифуновић, Перо Зубац, Мошо Одаловић, Недељко Попадић. – Београд : Графо-сан, 2003. – Стр. 23.

909.

Једна кишна кап је пала / Љубивоје Ршумовић.
У: Два алава лава : лудотека савремене српске поезије за децу / [приредио] Поп Д. Ђурђев. – Нови Сад : Дневник, 2003. – Стр. 99.

910.

Кад би мени неко рекао / Љубивоје Ршумовић.
У: Крила витезова / Љубивоје Ршумовић, Душко Трифуновић, Перо Зубац, Мошо Одаловић, Недељко Попадић. – Београд : Графо-сан, 2003. – Стр. 28–29.

911.

Какав може да буде деда / Љубивоје Ршумовић.
У: Читанка за предшколце. Део 2, Плави зец, чудни зец, једини на свету --- : [књижевност за децу] / изабрао Симеон Маринковић ; илустровала Сузана Кубинец. – Београд : Креативни центар, 2003. – Стр. 28.

912.

Лаве, мајка му стара / Љубивоје Ршумовић.
У: Читанка за предшколце. Део 2, Плави зец, чудни зец, једини на свету --- : [књижевност за децу] / изабрао Симеон Маринковић ; илустровала Сузана Кубинец. – Београд : Креативни центар, 2003. – Стр. 71.

913.

Лако је пруту / Љубивоје Ршумовић.
У: Крила витезова / Љубивоје Ршумовић, Душко Трифуновић, Перо Зубац, Мошо Одаловић, Недељко Попадић. – Београд : Графо-сан, 2003. – Стр. 37.

914.

Лако је пруту / Љубивоје Ршумовић.
У: Читанка за предшколце. Део 2, Плави зец, чудни зец, једини на свету --- : [књижевност за децу] / изабрао Симеон Маринковић ; илустровала Сузана Кубинец. – Београд : Креативни центар, 2003. – Стр. 28.

915.

Лаке загонетке / Љубивоје Ршумовић.
У: Читанка за предшколце. Део 2, Плави зец, чудни зец, једини на свету --- : [књижевност за децу] / изабрао Симеон Маринковић ; илустровала Сузана Кубинец. – Београд : Креативни центар, 2003. – Стр. 67.

916.

Лепа Ката / Љубивоје Ршумовић.
У: Нова антологија српске поезије за децу и младе / [приредио] Воја Марјановић. – 2. измењено и допуњено изд. – Београд : Портал, 2003. – Стр. 244.

917.

Миш је добио грип / Љубивоје Ршумовић.
У: Нова антологија српске поезије за децу и младе / [приредио] Воја Марјановић. – 2. измењено и допуњено изд. – Београд : Портал, 2003. – Стр. 242.

918.

Над рукописом песама за децу Мирослава Кокошара / Љубивоје Ршумовић.
У: Голуб / Мирослав Кокошар ; [илустрације Асканио Поповић, Милан Недељковић]. – Земун : АШ Дело, 2003. – Стр. 12–13.

919.

Нек ми се врати / Љубивоје Ршумовић.
У: Крила витезова / Љубивоје Ршумовић, Душко Трифуновић, Перо Зубац, Мошо Одаловић, Недељко Попадић. – Београд : Графо-сан, 2003. – Стр. 18–19.

920.

О мазама / Љубивоје Ршумовић.
У: Читанка за предшколце. Део 2, Плави зец, чудни зец, једини на свету --- : [књижевност за децу] / изабрао Симеон Маринковић ; илустровала Сузана Кубинец. – Београд : Креативни центар, 2003. – Стр. 40.

921.

О мазама / Љубивоје Ршумовић.
У: Нова антологија српске поезије за децу и младе / [приредио] Воја Марјановић. – 2. измењено и допуњено изд. – Београд : Портал, 2003. – Стр. 241.

922.

Од села до села путељак / Љубивоје Ршумовић.
У: Нова антологија српске поезије за децу и младе / [приредио] Воја Марјановић. – 2. измењено и допуњено изд. – Београд : Портал, 2003. – Стр. 241.

923.

Оста за мном / Љубивоје Ршумовић.
У: Крила витезова / Љубивоје Ршумовић, Душко Трифуновић, Перо Зубац, Мошо Одаловић, Недељко Попадић. – Београд : Графо-сан, 2003. – Стр. 13.

924.

Откуд мени ова снага / Љубивоје Ршумовић.
У: Крила витезова / Љубивоје Ршумовић, Душко Трифуновић, Перо Зубац, Мошо Одаловић, Недељко Попадић. – Београд : Графо-сан, 2003. – Стр. 24–25.

925.

Питалица / Љубивоје Ршумовић.
У: Читанка за предшколце. Део 2, Плави зец, чудни зец, једини на свету --- : [књижевност за децу] / изабрао Симеон Маринковић ; илустровала Сузана Кубинец. – Београд : Креативни центар, 2003. – Стр. 88.

926.

Порука / Љубивоје Ршумовић.
У: Читанка за предшколце. Део 2, Плави зец, чудни зец, једини на свету --- : [књижевност за децу] / изабрао Симеон Маринковић ; илустровала Сузана Кубинец. – Београд : Креативни центар, 2003. – Стр. 8.

927.

Предговор / Љубивоје Ршумовић.
У: Како расте памет / [приредио] Будимир Нешић. – Београд : Граматик, 2003. – Стр. 6–7.

928.

Сила ником није мила / Љубивоје Ршумовић.
У: Крила витезова / Љубивоје Ршумовић, Душко Трифуновић, Перо Зубац, Мошо Одаловић, Недељко Попадић. – Београд : Графо-сан, 2003. – Стр. 38.

929.

Сонг о ударању / Љубивоје Ршумовић.
У: Крила витезова / Љубивоје Ршумовић, Душко Трифуновић, Перо Зубац, Мошо Одаловић, Недељко Попадић. – Београд : Графо-сан, 2003. – Стр. 39.

930.

Теткин син / Љубивоје Ршумовић.
У: Читанка за предшколце. Део 2, Плави зец, чудни зец, једини на свету --- : [књижевност за децу] / изабрао Симеон Маринковић ; илустровала Сузана Кубинец. – Београд : Креативни центар, 2003. – Стр. 33.

931.

Тужица једног ловца / Љубивоје Ршумовић.
У: Крила витезова / Љубивоје Ршумовић, Душко Трифуновић, Перо Зубац, Мошо Одаловић, Недељко Попадић. – Београд : Графо-сан, 2003. – Стр. 26–27.

932.

У заседи иза петнаесте / Љубивоје Ршумовић.
У: Крила витезова / Љубивоје Ршумовић, Душко Трифуновић, Перо Зубац, Мошо Одаловић, Недељко Попадић. – Београд : Графо-сан, 2003. – Стр. 34.

933.

У једном дану / Љубивоје Ршумовић.
У: Нова антологија српске поезије за децу и младе / [приредио] Воја Марјановић. – 2. измењено и допуњено изд. – Београд : Портал, 2003. – Стр. 244–245.

934.

У џунгли пре неко вече / Љубивоје Ршумовић.
У: Два алава лава : лудотека савремене српске поезије за децу / [приредио] Поп Д. Ђурђев. – Нови Сад : Дневник, 2003. – Стр. 97–98.

935.

Улога роде у мојој породици током светске револуције / Љубивоје Ршумовић.
У: Крила витезова / Љубивоје Ршумовић, Душко Трифуновић, Перо Зубац, Мошо Одаловић, Недељко Попадић. – Београд : Графо-сан, 2003. – Стр. 14–15.

936.

Уторак вече ма шта ми рече / Љубивоје Ршумовић.
У: Нова антологија српске поезије за децу и младе / [приредио] Воја Марјановић. – 2. измењено и допуњено изд. – Београд : Портал, 2003. – Стр. 240.

937.

Уторак вече, ма шта ми рече / Љубивоје Ршумовић.
У: Читанка за предшколце. Део 2, Плави зец, чудни зец, једини на свету --- : [књижевност за децу] / изабрао Симеон Маринковић ; илустровала Сузана Кубинец. – Београд : Креативни центар, 2003. – Стр. 96.

938.

Ципеле / Љубивоје Ршумовић.
У: Читанка за предшколце. Део 2, Плави зец, чудни зец, једини на свету --- : [књижевност за децу] / изабрао Симеон Маринковић ; илустровала Сузана Кубинец. – Београд : Креативни центар, 2003. – Стр. 38.

939.

Шта је оно / Љубивоје Ршумовић.
У: Крила витезова / Љубивоје Ршумовић, Душко Трифуновић, Перо Зубац, Мошо Одаловић, Недељко Попадић. – Београд : Графо-сан, 2003. – Стр. 35.

2004.

940.

Ако желиш мишице / Љубивоје Ршумовић.
У: Читанка за предшколце и млађе основце. Део 3, Деца могу да полете : [књижевност за децу] / изабрао Симеон Маринковић ; илустровала Сузана Кубинец. – 1. изд. – Београд : Креативни центар, 2004. – Стр. 103.

941.

Ал би било фино / Љубивоје Ршумовић.
У: Читанка за предшколце и млађе основце. Део 3, Деца могу да полете : [књижевност за децу] / изабрао Симеон Маринковић ; илустровала Сузана Кубинец. – 1. изд. – Београд : Креативни центар, 2004. – Стр. 39.

942.

Бабарога / Љубивоје Ршумовић.
У: Читанка за предшколце и млађе основце. Део 3, Деца могу да полете : [књижевност за децу] / изабрао Симеон Маринковић ; илустровала Сузана Кубинец. – 1. изд. – Београд : Креативни центар, 2004. – Стр. 48.

943.

Генерале сило љута / Љубивоје Ршумовић.
У: Чаролије разнолије / приредио и опремио Мошо Одаловић. – Зрењанин : Градска народна библиотека „Жарко Зрењанин”, 2004. – Стр. 21.

944.

Десет љутих гусара / Љубивоје Ршумовић.
У: Читанка за предшколце и млађе основце. Део 3, Деца могу да полете : [књижевност за децу] / изабрао Симеон Маринковић ; илустровала Сузана Кубинец. – 1. изд. – Београд : Креативни центар, 2004. – Стр. 71.

945.

Деца могу да полете / Љубивоје Ршумовић.
У: Читанка за предшколце и млађе основце. Део 3, Деца могу да полете : [књижевност за децу] / изабрао Симеон Маринковић ; илустровала Сузана Кубинец. – 1. изд. – Београд : Креативни центар, 2004. – Стр. 118.

946.

Досадно ми је / Љубивоје Ршумовић.
У: Читанка за предшколце и млађе основце. Део 3, Деца могу да полете : [књижевност за децу] / изабрао Симеон Маринковић ; илустровала Сузана Кубинец. – 1. изд. – Београд : Креативни центар, 2004. – Стр. 51.

947.

Забрањено газити траву / Љубивоје Ршумовић.
У: Читанка за предшколце и млађе основце. Део 3, Деца могу да полете : [књижевност за децу] / изабрао Симеон Маринковић ; илустровала Сузана Кубинец. – 1. изд. – Београд : Креативни центар, 2004. – Стр. 47.

948.

Зашто ажда ја плаче / Љубивоје Ршумовић.
У: Читанка за предшколце и млађе основце. Део 3, Деца могу да полете : [књижевност за децу] / изабрао Симеон Маринковић ; илустровала Сузана Кубинец. – 1. изд. – Београд : Креативни центар, 2004. – Стр. 92.

949.

Има једно место / Љубивоје Ршумовић.
У: Читанка за предшколце и млађе основце. Део 3, Деца могу да полете : [књижевност за децу] / изабрао Симеон Маринковић ; илустровала Сузана Кубинец. – 1. изд. – Београд : Креативни центар, 2004. – Стр. 76.

950.

Ишли смо у Африку / Љубивоје Ршумовић.
У: Читанка за предшколце и млађе основце. Део 3, Деца могу да полете : [књижевност за децу] / изабрао Симеон Маринковић ; илустровала Сузана Кубинец. – 1. изд. – Београд : Креативни центар, 2004. – Стр. 115.

951.

Једног зеленог дана / Љубивоје Ршумовић.
У: Читанка за предшколце и млађе основце. Део 3, Деца могу да полете : [књижевност за децу] / изабрао Симеон Маринковић ; илустровала Сузана Кубинец. – 1. изд. – Београд : Креативни центар, 2004. – Стр. 23.

952.

Крава чува своје теле / Љубивоје Ршумовић.
У: Читанка за предшколце и млађе основце. Део 3, Деца могу да полете : [књижевност за децу] / изабрао Симеон Маринковић ; илустровала Сузана Кубинец. – 1. изд. – Београд : Креативни центар, 2004. – Стр. 96.

953.

Кратки биографски подаци о аутору / Љубивоје Ршумовић.
У: Племе Окиљевић и народни обичаји / Огњен Ј. Окиљевић. – Београд : Културно-просветна заједница Србије, 2004. – Стр. 314–316.

954.

Миладин из Љубиша / Љубивоје Ршумовић.
У: Од Србије до Југославије : хроника догађаја како их је доживео и оценио један савременик / Миладин Пећинар. – Београд : Институт за водопривреду „Јарослав Черни”. – Стр. 5–6.

955.

Молим вас децо / Љубивоје Ршумовић.
У: Чаролије разнолије / приредио и опремио Мошо Одаловић. – Зрењанин : Градска народна библиотека „Жарко Зрењанин”, 2004. – Стр. 22.

956.

Над рукописом „Свици у златном пољу” Слободанке Јешић / Љубивоје Ршумовић.
У: Тигар бјегунац : (приче и пјесме за дјецу) / Слободанка Јешић ; [предговор Љубивоје Ршумовић]. – Београд : Удружење писаца Србије, 2004. – Стр. 7–8.

957.

Nikica Pilipović: Vraćam zavičaju odnjeto / LjubivojeRšumović.
U: Vraćam zavičaju odnjeto / Nikica Pilipović. – Beograd : Naučna knjiga – Belgrafic, 2004. – Str. 1–2.

958.

Од села до села путељак / Љубивоје Ршумовић.
У: Чаролије разнолије / приредио и опремио Мошо Одаловић. – Зрењанин : Градска народна библиотека „Жарко Зрењанин”, 2004. – Стр. 20.

959.

Од села до села путељак / Љубивоје Ршумовић.
У: Читанка за предшколце и млађе основце. Део 3, Деца могу да полете : [књижевност за децу] / изабрао Симеон Маринковић ; илустровала Сузана Кубинец. – 1. изд. – Београд : Креативни центар, 2004. – Стр. 22.

960.

Откуд мени ова снага / Љубивоје Ршумовић.
У: Читанка за предшколце и млађе основце. Део 3, Деца могу да полете : [књижевност за децу] / изабрао Симеон Маринковић ; илустровала Сузана Кубинец. – 1. изд. – Београд : Креативни центар, 2004. – Стр. 103.

961.

Писмо у трави Радивоја Прокопљевића / Љубивоје Ршумовић.
У: Писмо у трави : песме / Радивој Прокопљевић ; поговор Љубивоје Ршумовић ; [цртежи Гордана Рацић]. – Рума : Српска књига, 2004. – Стр. 57–58.

962.

Питала деца / Љубивоје Ршумовић.
У: Читанка за предшколце и млађе основце. Део 3, Деца могу да полете : [књижевност за децу] / изабрао Симеон Маринковић ; илустровала Сузана Кубинец. – 1. изд. – Београд : Креативни центар, 2004. – Стр. 67.

963.

Прича о гаврану и лисици / Љубивоје Ршумовић.
У: Читанка за предшколце и млађе основце. Део 3, Деца могу да полете : [књижевност за децу] / изабрао Симеон Маринковић ; илустровала Сузана Кубинец. – 1. изд. – Београд : Креативни центар, 2004. – Стр. 74.

964.

Смешна прашума / Љубивоје Ршумовић.
У: Читанка за предшколце и млађе основце. Део 3, Деца могу да полете : [књижевност за децу] / изабрао Симеон Маринковић ; илустровала Сузана Кубинец. – 1. изд. – Београд : Креативни центар, 2004. – Стр. 116.

965.

Сонг о викању / Љубивоје Ршумовић.
У: Читанка за предшколце и млађе основце. Део 3, Деца могу да полете : [књижевност за децу] / изабрао Симеон Маринковић ; илустровала Сузана Кубинец. – 1. изд. – Београд : Креативни центар, 2004. – Стр. 76.

966.

Страх од мене бежи / Љубивоје Ршумовић.
У: Чаролије разнолије / приредио и опремио Мошо Одаловић. – Зрењанин : Градска народна библиотека „Жарко Зрењанин”, 2004. – Стр. 19.

967.

Телефонијада / Љубивоје Ршумовић.
У: Читанка за предшколце и млађе основце. Део 3, Деца могу да полете : [књижевност за децу] / изабрао Симеон Маринковић ; илустровала Сузана Кубинец. – 1. изд. – Београд : Креативни центар, 2004. – Стр. 115.

968.

Трагач за узбуђењем / Љубивоје Ршумовић.
У: Трагач / Марко Чучак. – Београд : М. Чучак, 2004. – Стр. 219–220.

969.

У самоћи / Љубивоје Ршумовић.
У: Читанка за предшколце и млађе основце. Део 3, Деца могу да полете : [књижевност за децу] / изабрао Симеон Маринковић ; илустровала Сузана Кубинец. – 1. изд. – Београд : Креативни центар, 2004. – Стр. 16.

970.

Феномен Гробаров / Љубивоје Ршумовић.
У: Коњ без јахача / Јаков Гробаров. – Београд : Заштита ДМ, 2004. – Стр. 354–355.

971.

Чему служе уши / Љубивоје Ршумовић.
У: Читанка за предшколце и млађе основце. Део 3, Деца могу да полете : [књижевност за децу] / изабрао Симеон Маринковић ; илустровала Сузана Кубинец. – 1. изд. – Београд : Креативни центар, 2004. – Стр. 35.

972.

Чиста песма / Љубивоје Ршумовић.
У: Читанка за предшколце и млађе основце. Део 3, Деца могу да полете : [књижевност за децу] / изабрао Симеон Маринковић ; илустровала Сузана Кубинец. – 1. изд. – Београд : Креативни центар, 2004. – Стр. 40.

973.

Школо, школо,ускоро те кречe / Љубивоје Ршумовић.
У: Чаролије разнолије / приредио и опремио Мошо Одаловић. – Зрењанин : Градска народна библиотека „Жарко Зрењанин”, 2004. – Стр. 18.

974.

Шта је он / Љубивоје Ршумовић.
У: Читанка за предшколце и млађе основце. Део 3, Деца могу да полете : [књижевност за децу] / изабрао Симеон Маринковић ; илустровала Сузана Кубинец. – 1. изд. – Београд : Креативни центар, 2004. – Стр. 114.

2005.

975.

Ако желиш мишице / Љубивоје Ршумовић.
У: Читанка за предшколце и млађе основце. Део 3, Деца могу да полете : [књижевност за децу] / изабрао Симеон Маринковић ; илустровала Сузана Кубинец. – 1. доштампано изд. – Београд : Креативни центар, 2005. – Стр. 39.

976.

Бабарога / Љубивоје Ршумовић.
У: Читанка за предшколце и млађе основце. Део 3, Деца могу да полете : [књижевност за децу] / изабрао Симеон Маринковић ; илустровала Сузана Кубинец. – 1. доштампано изд. – Београд : Креативни центар, 2005. – Стр. 48.

977.

Бели пакети / Љубивоје Ршумовић.
У: Песнички зборник / [избор песама Милан Гутић]. – Рума : Српска књига ; Нови Сад : Инстел-инжењеринг, 2005. – Стр. 59–60.

978.

Бели пакети / Љубивоје Ршумовић.
У: До смеха суза и аплауза : најлепше песме за децу / [приредио] Тоде Николетић]. – Врбас : Јабучка гора, 2005. – Стр. 105–106.

979.

Десет љутих гусара / Љубивоје Ршумовић.
У: Читанка за предшколце и млађе основце. Део 3, Деца могу да полете : [књижевност за децу] / изабрао Симеон Маринковић ; илустровала Сузана Кубинец. – 1. доштампано изд. – Београд : Креативни центар, 2005. – Стр. 91.

980.

Деца могу да полете / Љубивоје Ршумовић.
У: Читанка за предшколце и млађе основце. Део 3, Деца могу да полете : [књижевност за децу] / изабрао Симеон Маринковић ; илустровала Сузана Кубинец. – 1. доштампано изд. – Београд : Креативни центар, 2005. – Стр. 118.

981.

Досадно ми је / Љубивоје Ршумовић.
У: Читанка за предшколце и млађе основце. Део 3, Деца могу да полете : [књижевност за децу] / изабрао Симеон Маринковић ; илустровала Сузана Кубинец. – 1. доштампано изд. – Београд : Креативни центар, 2005. – Стр. 51.

982.

Забрањено газити траву / Љубивоје Ршумовић.
У: Читанка за предшколце и млађе основце. Део 3, Деца могу да полете : [књижевност за децу] / изабрао Симеон Маринковић ; илустровала Сузана Кубинец. – 1. доштампано изд. – Београд : Креативни центар, 2005. – Стр. 47.

983.

Зашто аждаја плаче / Љубивоје Ршумовић.
У: Читанка за предшколце и млађе основце. Део 3, Деца могу да полете : [књижевност за децу] / изабрао Симеон Маринковић ; илустровала Сузана Кубинец. – 1. доштампано изд. – Београд : Креативни центар, 2005. – Стр. 92.

984.

Здравица у српском народу / Љубивоје Ршумовић.
У: Песнички зборник / [избор песама Милан Гутић]. – Рума : Српска књига ; Нови Сад : Инстел-инжењеринг, 2005. – Стр. 62–63.

985.

Има једно место / Љубивоје Ршумовић.
У: Читанка за предшколце и млађе основце. Део 3, Деца могу да полете : [књижевност за децу] / изабрао Симеон Маринковић ; илустровала Сузана Кубинец. – 1. доштампано изд. – Београд : Креативни центар, 2005. – Стр. 76.

986.

Ишли смо у Африку / Љубивоје Ршумовић.
У: Читанка за предшколце и млађе основце. Део 3, Деца могу да полете : [књижевност за децу] / изабрао Симеон Маринковић ; илустровала Сузана Кубинец. – 1. доштампано изд. – Београд : Креативни центар, 2005. – Стр. 115.

987.

Једног зеленог дана / Љубивоје Ршумовић.
У: Читанка за предшколце и млађе основце. Део 3, Деца могу да полете : [књижевност за децу] / изабрао Симеон Маринковић ; илустровала Сузана Кубинец. – 1. доштампано изд. – Београд : Креативни центар, 2005. – Стр. 23.

988.

Крава чува своје теле / Љубивоје Ршумовић.
У: Читанка за предшколце и млађе основце. Део 3, Деца могу да полете : [књижевност за децу] / изабрао Симеон Маринковић ; илустровала Сузана Кубинец. – 1. доштампано изд. – Београд : Креативни центар, 2005. – Стр. 96.

989.

Лако је пруту / Љубивоје Ршумовић.
У: До смеха суза и аплауза : најлепше песме за децу / [приредио] Тоде Николетић]. – Врбас : Јабучка гора, 2005. – Стр. 107.

990.

Мој отац / Љубивоје Ршумовић.
У: Песнички зборник / [избор песама Милан Гутић]. – Рума : Српска књига ; Нови Сад : Инстел–инжењеринг, 2005. – Стр. 61.

991.

Над рукописом песама за децу Мирослава Кокошара / Љубивоје Ршумовић.
У: Голуб / Мирослав Кокошар ; [илустрације Асканио Поповић]. – Београд : Витез, 2005. – Стр. 12–13.

992.

Није да се хвалим / Љубивоје Ршумовић.
У: Невенова антологија савременог српског песништва : за децу и одрасле / приредио Рале Нишавић. – Нови Сад : Бистрица, 2005. – Стр. 97.

993.

Ово је поезија… / Љубивоје Ршумовић.
У: Сан дужи од ноћи : песме / Драгомир Лазаревић. – Београд : Д. Лазаревић, 2005. – Стр. 41.

994.

Од села до села путељак / Љубивоје Ршумовић.
У: Читанка за предшколце и млађе основце. Део 3, Деца могу да полете : [књижевност за децу] / изабрао Симеон Маринковић ; илустровала Сузана Кубинец. – 1. доштампано изд. – Београд : Креативни центар, 2005. – Стр. 22.

995.

Откуд мени ова снага / Љубивоје Ршумовић.
У: Читанка за предшколце и млађе основце. Део 3, Деца могу да полете : [књижевност за децу] / изабрао Симеон Маринковић ; илустровала Сузана Кубинец. – 1. доштампано изд. – Београд : Креативни центар, 2005. – Стр. 103.

996.

Питала деца / Љубивоје Ршумовић.
У: Читанка за предшколце и млађе основце. Део 3, Деца могу да полете : [књижевност за децу] / изабрао Симеон Маринковић ; илустровала Сузана Кубинец. – 1. доштампано изд. – Београд : Креативни центар, 2005. – Стр. 67.

997.

Поговор / Љубивоје Ршумовић.
У: Басне / Иван А. Крилов ; илустровао Предраг Тодоровић. – 1. изд. – Београд : Прво слово, 2005. – Стр. [49].

998.

Празник за духовне очи / Љубивоје Ршумовић.
У: Звездана преписка / Љиљана Јанаћковић ; [илустрације Дарко Марковић] = Ѕвезденаша преписка / Лилјана Јанаќковиќ; [илустрации Дарко Марковиќ] ; од српски препеал Гане Тодоровски. – Смедерево : Арка ; Скопје : Матица македонска, 2005. – Стр. 107–108.

999.

Прича о гаврану и лисици / Љубивоје Ршумовић.
У: Читанка за предшколце и млађе основце. Део 3, Деца могу да полете : [књижевност за децу] / изабрао Симеон Маринковић ; илустровала Сузана Кубинец. – 1. доштампано изд. – Београд : Креативни центар, 2005. – Стр. 74.

1000.

Рецензије / Љубивоје Ршумовић ... [и др.].
У: Сан дужи од ноћи : песме / Драгомир Лазаревић. – Београд : Д. Лазаревић, 2005. – Стр. 41–45.

1001.

Смешна прашума / Љубивоје Ршумовић.
У: Читанка за предшколце и млађе основце. Део 3, Деца могу да полете : [књижевност за децу] / изабрао Симеон Маринковић ; илустровала Сузана Кубинец. – 1. доштампано изд. – Београд : Креативни центар, 2005. – Стр. 116.

1002.

Сонг о викању / Љубивоје Ршумовић.
У: Читанка за предшколце и млађе основце. Део 3, Деца могу да полете : [књижевност за децу] / изабрао Симеон Маринковић ; илустровала Сузана Кубинец. – 1. доштампано изд. – Београд : Креативни центар, 2005. – Стр. 76.

1003.

Сонг о другарству / Љубивоје Ршумовић.
У: Невенова антологија савременог српског песништва : за децу и одрасле / приредио Рале Нишавић. – Нови Сад : Бистрица, 2005. – Стр. 96.

1004.

Телефонијада / Љубивоје Ршумовић.
У: Читанка за предшколце и млађе основце. Део 3, Деца могу да полете : [књижевност за децу] / изабрао Симеон Маринковић ; илустровала Сузана Кубинец. – 1. доштампано изд. – Београд : Креативни центар, 2005. – Стр. 115.

1005.

У заседи петнаесте / Љубивоје Ршумовић.
У: До смеха суза и аплауза : најлепше песме за децу / [приредио] Тоде Николетић]. – Врбас : Јабучка гора, 2005. – Стр. 108.

1006.

У самоћи / Љубивоје Ршумовић.
У: Читанка за предшколце и млађе основце. Део 3, Деца могу да полете : [књижевност за децу] / изабрао Симеон Маринковић ; илустровала Сузана Кубинец. – 1. доштампано изд. – Београд : Креативни центар, 2005. – Стр. 16.

1007.

Улога роде у мојој породици током светске револуције / Љубивоје Ршумовић.
У: До смеха суза и аплауза : најлепше песме за децу / [приредио] Тоде Николетић. – Врбас : Јабучка гора, 2005. – Стр. 109.

1008.

Уместо предговора – поздрав : Душанки пуној душе / Љубивоје Ршумовић.
У: Буквар лепог понашања / Душанка Бојичић ; [илустрације Драган Стојановић]. – 4. допуњено изд. – Београд : Евро, 2005. – Стр. [4–5].

1009.

Чему служе уши / Љубивоје Ршумовић.
У: Читанка за предшколце и млађе основце. Део 3, Деца могу да полете : [књижевност за децу] / изабрао Симеон Маринковић ; илустровала Сузана Кубинец. – 1. доштампано изд. – Београд : Креативни центар, 2005. – Стр. 35.

1010.

Чиста песма / Љубивоје Ршумовић.
У: Читанка за предшколце и млађе основце. Део 3, Деца могу да полете : [књижевност за децу] / изабрао Симеон Маринковић ; илустровала Сузана Кубинец. – 1. доштампано изд. – Београд : Креативни центар, 2005. – Стр. 40.

1011.

Шта је он / Љубивоје Ршумовић.
У: Читанка за предшколце и млађе основце. Део 3, Деца могу да полете : [књижевност за децу] / изабрао Симеон Маринковић ; илустровала Сузана Кубинец. – 1. доштампано изд. – Београд : Креативни центар, 2005. – Стр. 114.

1012.

Шта је рецимо досада / Љубивоје Ршумовић.
У: Невенова антологија савременог српског песништва : за децу и одрасле / приредио Рале Нишавић. – Нови Сад : Бистрица, 2005. – Стр. 98.

2006.

1013.

Ау што је школа згодна / Љубивоје Ршумовић.
У: С оне стране дуге / [приредио] Перо Зубац. – Рума : Српска књига ; Нови Сад : Медиа инвент, 2006. – Стр. 744.

1014.

Бели пакети / Љубивоје Ршумовић.
У: С оне стране дуге / [приредио] Перо Зубац. – Рума : Српска књига ; Нови Сад : Медиа инвент, 2006. – Стр. 749–750.

1015.

В джунглата / ЛЮбивое Ршумович.
У: Всичко, което растне, би искало да пее : подбор на срЪбска поезия за деца / [сЪбирали] Раша Попов, Поп Д. Джурджев ; превод от срЪбски Кирил НазЪров, Денко Рангелов = Све што расте, хтело би да пева : избор српске поезије за децу / [приредили] Раша Попов, Поп Д. Ђурђев ; превод и препев са српског Кирил Назаров, Денко Рангелов. – 1. изд. – Ниш : Братство ; Нови Сад : Змајеве дечје игре, 2006. – Стр. 88.

1016.

Вук / Љубивоје Ршумовић.
У: С оне стране дуге / [приредио] Перо Зубац. – Рума : Српска књига ; Нови Сад : Медиа инвент, 2006. – Стр. 745.

1017.

Вуче вуче бубо лења / Љубивоје Ршумовић.
У: С оне стране дуге / [приредио] Перо Зубац. – Рума : Српска књига ; Нови Сад : Медиа инвент, 2006. – Стр. 746.

1018.

Гајите патке / Љубивоје Ршумовић.
У: Читанка за предшколце и млађе основце. Део 2, Плави зец, чудни зец, једини на свету --- : [књижевност за децу] / илустровала Сузана Кубинец ; изабрао Симеон Маринковић. – 3. изд. – Београд : Креативни центар, 2006. – Стр. 55.

1019.

Генерале сило љута / Љубивоје Ршумовић.
У: Читанка за предшколце и млађе основце. Део 2, Плави зец, чудни зец, једини на свету --- : [књижевност за децу] / илустровала Сузана Кубинец ; изабрао Симеон Маринковић. – 3. изд. – Београд : Креативни центар, 2006. – Стр. 23.

1020.

Господин Видое Станич / Љубивоје Ршумовић.
У: Всичко, което растне, би искало да пее : подбор на срЪбска поезия за деца / [сЪбирали] Раша Попов, Поп Д. Джурджев ; превод от срЪбски Кирил НазЪров, Денко Рангелов = Све што расте, хтело би да пева : избор српске поезије за децу / [приредили] Раша Попов, Поп Д. Ђурђев ; превод и препев са српског Кирил Назаров, Денко Рангелов. – 1. изд. – Ниш : Братство ; Нови Сад : Змајеве дечје игре, 2006. – Стр. 90.

1021.

Господин Видоје Станић / Љубивоје Ршумовић.
У: Всичко, което растне, би искало да пее : подбор на срЪбска поезия за деца / [сЪбирали] Раша Попов, Поп Д. Джурджев ; превод от срЪбски Кирил НазЪров, Денко Рангелов = Све што расте, хтело би да пева : избор српске поезије за децу / [приредили] Раша Попов, Поп Д. Ђурђев ; превод и препев са српског Кирил Назаров, Денко Рангелов. – 1. изд. – Ниш : Братство ; Нови Сад : Змајеве дечје игре, 2006. – Стр. 91.

1022.

Десет љутих гусара / Љубивоје Ршумовић.
У: С оне стране дуге / [приредио] Перо Зубац. – Рума : Српска књига ; Нови Сад : Медиа инвент, 2006. – Стр. 738–740.

1023.

Дете / Љубивоје Ршумовић.
У: С оне стране дуге : Стр. 743.српско песништво за децу и младе од Захарије Орфелина до Љубивоја Ршумовића. Књ. 1 / [приредио] Перо Зубац. – Рума : Српска књига ; Нови Сад : Медиа инвент, 2006. – Стр. 737.

1024.

Дете / Љубивоје Ршумовић.
У: Читанка за предшколце и млађе основце. Део 2, Плави зец, чудни зец, једини на свету --- : [књижевност за децу] / илустровала Сузана Кубинец ; изабрао Симеон Маринковић. – 3. изд. – Београд : Креативни центар, 2006. – Стр. 9.

1025.

Деца су украс света / Љубивоје Ршумовић.
У: С оне стране дуге / [приредио] Перо Зубац. – Рума : Српска књига ; Нови Сад : Медиа инвент, 2006. – Стр. 741.

1026.

Деца су украс света / Љубивоје Ршумовић.
У: Читанка за предшколце и млађе основце. Део 2, Плави зец, чудни зец, једини на свету --- : [књижевност за децу] / илустровала Сузана Кубинец ; изабрао Симеон Маринковић. – 3. изд. – Београд : Креативни центар, 2006. – Стр. 8.

1027.

Доктор мачак / Љубивоје Ршумовић.
У: Читанка за предшколце и млађе основце. Део 2, Плави зец, чудни зец, једини на свету --- : [књижевност за децу] / илустровала Сузана Кубинец ; изабрао Симеон Маринковић. – 3. изд. – Београд : Креативни центар, 2006. – Стр. 97.

1028.

Дугме служи капуту / Љубивоје Ршумовић.
У: Читанка за предшколце и млађе основце. Део 2, Плави зец, чудни зец, једини на свету --- : [књижевност за децу] / илустровала Сузана Кубинец ; изабрао Симеон Маринковић. – 3. изд. – Београд : Креативни центар, 2006. – Стр. 22.

1029.

Душанки пуној душе / Љубивоје Ршумовић.
У: Буквар лепог понашања / Душанка Бојичић ; [илустрације Драган Стојановић]. – 6. изд. – Београд : Евро, 2006. – Стр. [2–3].

1030.

Живот / Љубивоје Ршумовић.
У: С оне стране дуге / [приредио] Перо Зубац. – Рума : Српска књига ; Нови Сад : Медиа инвент, 2006. – Стр. 751–752.

1031.

Зашто аждаја плаче / Љубивоје Ршумовић.
У: С оне стране дуге / [приредио] Перо Зубац. – Рума : Српска књига ; Нови Сад : Медиа инвент, 2006. – Стр. 747.

1032.

Земља дембелија / Љубивоје Ршумовић.
У: С оне стране дуге / [приредио] Перо Зубац. – Рума : Српска књига ; Нови Сад : Медиа инвент, 2006. – Стр. 748.

1033.

Има ли краја мајка му стара / Љубивоје Ршумовић.
У: С оне стране дуге / [приредио] Перо Зубац. – Рума : Српска књига ; Нови Сад : Медиа инвент, 2006. – Стр. 753–755.

1034.

Испеци па реци / Љубивоје Ршумовић.
У: С оне стране дуге / [приредио] Перо Зубац. – Рума : Српска књига ; Нови Сад : Медиа инвент, 2006. – Стр. 740.

1035.

Кад би ми неко рекао / Љубивоје Ршумовић.
У: С оне стране дуге / [приредио] Перо Зубац. – Рума : Српска књига ; Нови Сад : Медиа инвент, 2006. – Стр. 750–751.

1036.

Какав може да буде деда / Љубивоје Ршумовић.
У: Читанка за предшколце и млађе основце. Део 2, Плави зец, чудни зец, једини на свету --- : [књижевност за децу] / илустровала Сузана Кубинец ; изабрао Симеон Маринковић. – 3. изд. – Београд : Креативни центар, 2006. – Стр. 28.

1037.

Лаве, мајка му стара / Љубивоје Ршумовић.
У: Читанка за предшколце и млађе основце. Део 2, Плави зец, чудни зец, једини на свету --- : [књижевност за децу] / илустровала Сузана Кубинец ; изабрао Симеон Маринковић. – 3. изд. – Београд : Креативни центар, 2006. – Стр. 71.

1038.

Лаке загонетке / Љубивоје Ршумовић.
У: Читанка за предшколце и млађе основце. Део 2, Плави зец, чудни зец, једини на свету --- : [књижевност за децу] / илустровала Сузана Кубинец ; изабрао Симеон Маринковић. – 3. изд. – Београд : Креативни центар, 2006. – Стр. 67.

1039.

Лако је пруту / Љубивоје Ршумовић.
У: С оне стране дуге / [приредио] Перо Зубац. – Рума : Српска књига ; Нови Сад : Медиа инвент, 2006. – Стр. 747.

1040.

Лако је пруту / Љубивоје Ршумовић.
У: Читанка за предшколце и млађе основце. Део 2, Плави зец, чудни зец, једини на свету --- : [књижевност за децу] / илустровала Сузана Кубинец ; изабрао Симеон Маринковић. – 3. изд. – Београд : Креативни центар, 2006. – Стр. 28.

1041.

Миш је добио грип / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Тихомир Петровић. – Сомбор : Педагошки факултет, 2006. – Стр. 111.

1042.

Над рукописом песама Срећна породица Мирјане Антић / Љубивоје Ршумовић.
У: Срећна породица : песме и приче за децу / Мирјана Антић ; рецензент Љубивоје Ршумовић. – Рума : Српска књига, 2006. – Стр. 45–46.

1043.

О мазама / Љубивоје Ршумовић.
У: Читанка за предшколце и млађе основце. Део 2, Плави зец, чудни зец, једини на свету --- : [књижевност за децу] / илустровала Сузана Кубинец ; изабрао Симеон Маринковић. – 3. изд. – Београд : Креативни центар, 2006. – Стр. 40.

1044.

Питалица / Љубивоје Ршумовић.
У: Читанка за предшколце и млађе основце. Део 2, Плави зец, чудни зец, једини на свету --- : [књижевност за децу] / илустровала Сузана Кубинец ; изабрао Симеон Маринковић. – 3. изд. – Београд : Креативни центар, 2006. – Стр. 88.

1045.

Порука / Љубивоје Ршумовић.
У: Читанка за предшколце и млађе основце. Део 2, Плави зец, чудни зец, једини на свету --- : [књижевност за децу] / илустровала Сузана Кубинец ; изабрао Симеон Маринковић. – 3. изд. – Београд : Креативни центар, 2006. – Стр. 8.

1046.

Раскош документарне поетике / Љубивоје Ршумовић.
У: Школа љубави / Мирјана Булатовић ; илустрације Мошо Одаловић. – Београд : Завет, 2006. – Стр. 107–109.

1047.

Теткин син / Љубивоје Ршумовић.
У: Читанка за предшколце и млађе основце. Део 2, Плави зец, чудни зец, једини на свету --- : [књижевност за децу] / илустровала Сузана Кубинец ; изабрао Симеон Маринковић. – 3. изд. – Београд : Креативни центар, 2006. – Стр. 33.

1048.

У заседи иза петнаесте / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Тихомир Петровић. – Сомбор : Педагошки факултет, 2006. – Стр. 112.

1049.

У заседи иза петнаесте / Љубивоје Ршумовић.
У: С оне стране дуге / [приредио] Перо Зубац. – Рума : Српска књига ; Нови Сад : Медиа инвент, 2006. – Стр. 742.

1050.

Уторак вече ма шта ми рече / Љубивоје Ршумовић.
У: Всичко, което растне, би искало да пее : подбор на срЪбска поезия за деца / [сЪбирали] Раша Попов, Поп Д. Джурджев ; превод от срЪбски Кирил НазЪров, Денко Рангелов = Све што расте, хтело би да пева : избор српске поезије за децу / [приредили] Раша Попов, Поп Д. Ђурђев ; превод и препев са српског Кирил Назаров, Денко Рангелов. – 1. изд. – Ниш : Братство ; Нови Сад : Змајеве дечје игре, 2006. – Стр. 89.

1051.

Уторак вече ма шта ми рече / Љубивоје Ршумовић.
У: С оне стране дуге / [приредио] Перо Зубац. – Рума : Српска књига ; Нови Сад : Медиа инвент, 2006. – Стр. 743.

1052.

Уторак вече, ма шта ми рече / Љубивоје Ршумовић.
У: Читанка за предшколце и млађе основце. Део 2, Плави зец, чудни зец, једини на свету --- : [књижевност за децу] / илустровала Сузана Кубинец ; изабрао Симеон Маринковић. – 3. изд. – Београд : Креативни центар, 2006. – Стр. 96.

1053.

Феномен Гробаров / Љубивоје Ршумовић.
У: Коњ без јахача / Јаков Гробаров. – 2. измањено изд. – Београд : Admiral Books, 2006. – Стр. 7–9.

1054.

Ципеле / Љубивоје Ршумовић.
У: Читанка за предшколце и млађе основце. Део 2, Плави зец, чудни зец, једини на свету --- : [књижевност за децу] / илустровала Сузана Кубинец ; изабрао Симеон Маринковић. – 3. изд. – Београд : Креативни центар, 2006. – Стр. 38.

2007.

1055.

Аждаја свом чеду тепа / Љубивоје Ршумовић.
У: Од Змаја до Љубивоја : ризница српске поезије за децу / изабрао и уредио Ненад Кебара. – 2. изд. – Крагујевац : Лира, 2007. – Стр. 13–14.

1056.

Ако желиш мишице / Љубивоје Ршумовић.
У: Од Змаја до Љубивоја : ризница српске поезије за децу / изабрао и уредио Ненад Кебара. – 2. изд. – Крагујевац : Лира, 2007. – Стр. 11.

1057.

Ау што је школа згодна / Љубивоје Ршумовић.
У: Од Змаја до Љубивоја : ризница српске поезије за децу / изабрао и уредио Ненад Кебара. – 2. изд. – Крагујевац : Лира, 2007. – Стр. 41–42.

1058.

Била једном једна Ката / Љубивоје Ршумовић.
У: Кад сам био велики : избор из југословенске поезије за децу / [уредник Бранка Бубањ ; илустрације Младен Анђелковић]. – Нови Сад : Школска књига, 2007. – Стр. 39–40.

1059.

Био једном један вук / Љубивоје Ршумовић.
У: Кад сам био велики : избор из југословенске поезије за децу / [уредник Бранка Бубањ ; илустрације Младен Анђелковић]. – Нови Сад : Школска књига, 2007. – Стр. 40–41.

1060.

Васпитавање политике / Љубивоје Ршумовић.
У: Култура понашања јавних личности : посланици, политичари и функционери / Душанка Бојичић. – Београд : Алтера, 2007. – Стр. 5–6.

1061.

Вук и овца / Љубивоје Ршумовић.
У: Од Змаја до Љубивоја : ризница српске поезије за децу / изабрао и уредио Ненад Кебара. – 2. изд. – Крагујевац : Лира, 2007. – Стр. 89.

1062.

Вуче вуче бубо лења / Љубивоје Ршумовић.
У: Од Змаја до Љубивоја : ризница српске поезије за децу / изабрао и уредио Ненад Кебара. – 2. изд. – Крагујевац : Лира, 2007. – Стр. 21.

1063.

Генерале сило љута / Љубивоје Ршумовић.
У: Од Змаја до Љубивоја : ризница српске поезије за децу / изабрао и уредио Ненад Кебара. – 2. изд. – Крагујевац : Лира, 2007. – Стр. 96.

1064.

Дете / Љубивоје Ршумовић.
У: Од Змаја до Љубивоја : ризница српске поезије за децу / изабрао и уредио Ненад Кебара. – 2. изд. – Крагујевац : Лира, 2007. – Стр. 56–57.

1065.

Добрица Ерић… / Љубивоје Ршумовић.
У: Разапета земља : сузе за будуће песме / Добрица Ерић. – 7. допуњено изд. – Београд : Народна књига –Алфа, 2007. – Стр. 247–248.

1066.

Догађај који се слави – у Петровцу на Млави / Љубивоје Ршумовић.
У: Предели сећања : Петровац на Млави / [приредила] Зорка Кнежевић. – Рума : Српска књига ; Петровац на Млави : Скупштина општине : Културно–просветни центар, 2007. – Стр. 86–87.

1067.

Има једно место / Љубивоје Ршумовић.
У: Од Змаја до Љубивоја : ризница српске поезије за децу / изабрао и уредио Ненад Кебара. – 2. изд. – Крагујевац : Лира, 2007. – Стр. 62–63.

1068.

Ишли смо у Африку / Љубивоје Ршумовић.
У: Од Змаја до Љубивоја : ризница српске поезије за децу / изабрао и уредио Ненад Кебара. – 2. изд. – Крагујевац : Лира, 2007. – Стр. 16.

1069.

Ко су и шта су антибонтонци / Љубивоје Ршумовић.
У: Антибонтонци / Душанка Бојичић. – Београд : Алтера, 2007. – Стр. 5.

1070.

Лепа Ката / Љубивоје Ршумовић.
У: Од Змаја до Љубивоја : ризница српске поезије за децу / изабрао и уредио Ненад Кебара. – 2. изд. – Крагујевац : Лира, 2007. – Стр. 50–51.

1071.

Милеса / Љубивоје Ршумовић.
У: Моја мајка : (писци говоре о својим мајкама) / [приредиле] Мирјана Стефановић, Катарина Граната Савић. – Нови Сад : Змајеве дечје игре, 2007. – Стр. 119–122.

1072.

На пољу где се чавке чавче / Љубивоје Ршумовић.
У: Кад сам био велики : избор из југословенске поезије за децу / [уредник Бранка Бубањ ; илустрације Младен Анђелковић]. – Нови Сад : Школска књига, 2007. – Стр. 38.

1073.

Над новом књигом / Љубивоје Ршумовић.
У: Ко кога воли / Мирослав Кокошар ; [илустрације Милан Королија]. – 1. изд. – Београд : Прво слово, 2007. – Стр. 75.

1074.

Над новом књигом Мирослава Кокошара / Љубивоје Ршумовић.
У: На Тамнавском мосту и друге приче / Мирослав Кокошар ; [илустрације Милан Королија]. – 1. изд. – Београд : Прво слово, 2007. – Стр. 123.

1075.

Над рукописом За наше дете ћирилица љубави Златије Продановић / Љубивоје Ршумовић.
У: За наше дете ћирилица љубави : телесни, умни, осећајни и друштвени развој детета од зачећа до 20. године : приручник за маме и тате српског поднебља / Златија Продановић Младенов ; [предговор Љубивоје Ршумовић ; фотографије Ивана Достанић]. – Београд : Computerbook, 2007. – Стр. 7–8.

1076.

Над рукописом песама Драгутина Петровића: „У свету деце, шуме и баште, школе, забаве, збиље и маште” / Љубивоје Ршумовић.
У: У свету деце, шуме и баште, школе, забаве, збиље и маште : песме за мале и све остале / Драгутин Петровић. – Београд : Д. Петровић, 2007. – Стр. 205–208.

1077.

Откуд мени ова снага / Љубивоје Ршумовић.
У: Од Змаја до Љубивоја : ризница српске поезије за децу / изабрао и уредио Ненад Кебара. – 2. изд. – Крагујевац : Лира, 2007. – Стр. 51–52.

1078.

Прича о гаврану и лисици / Љубивоје Ршумовић
У: Луткарство и сценска лутка / Небојша Бобан Јовановић. – Нови Сад : Змајеве дечје игре, 2007. – Стр. 67–70.

1079.

Раскош документарне поетике / Љубивоје Ршумовић.
У: Школа љубави / Мирјана Булатовић ; [илустрације Мошо Одаловић]. – 2. изд. – Београд : Прво слово, 2007. – Стр. 107–109.

1080.

Распевана племенитост / Љубивоје Ршумовић.
У: Бонтон у стиху за твоју психу / Душанка Бојичић. – Београд : Алтера, 2007. – Стр. 5–6.

1081.

Родољубље на делу / Љубивоје Ршумовић.
У: О, Србијо, мила мати / Девети фестивал родољубиве поезије Србије „Велики Борак 2007” ; [главни и одговорни уредник Љиљана Вукић]. – Барајево : Књижевни клуб „Јован Дучић” : Скупштина општине, 2007. – Стр. 2.

1082.

Саобраћај са душом / Љубивоје Ршумовић.
У: Буквар понашања у саобраћају / Душанка Бојичић ; илустровао Тошо Борковић. – Београд : Новости, 2007. – Стр. 4.

1083.

Сребрне сјене Борислава Гавриња / Љубивоје Ршумовић.
У: Сребрне сјене : пјесме за дјецу и младе / Борислав Гаврић ; [избор и предговор Воја Марјановић]. – 1. изд. – Београд : Свет књиге, 2007. – Стр. 147–148.

1084.

Трагови сећања / Љубивоје Ршумовић.
У: Трагови сећања / Ненад Перић. – Београд : Н. Перић, 2007. – Стр. 186–189.

1085.

У књигама за децу... / Љубивоје Ршмовић.
У: Београдски Том Сојер / Недељко Попадић ; [илустрације Жељка Џогаз]. – Београд : BIGZ школство, 2007. – Стр. 132.

1086.

Уторак вече ма шта ми рече / Љубивоје Ршумовић.
У: Од Змаја до Љубивоја : ризница српске поезије за децу / изабрао и уредио Ненад Кебара. – 2. изд. – Крагујевац : Лира, 2007. – Стр. 11.

1087.

Хајде да растемо / Љубивоје Ршумовић.
У: Од Змаја до Љубивоја : ризница српске поезије за децу / изабрао и уредио Ненад Кебара. – 2. изд. – Крагујевац : Лира, 2007. – Стр. 75–76.

2008.

1088.

Ау што је школа згодна / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / приредио Тиодор Росић ; [илустрације Младен Ђуровић и Срђан Ранков]. – Београд : Српска школа, 2008. – Стр. 146.

1089.

Била једном једна Ката / Љубивоје Ршумовић.
У: Кад сам био велики : избор из југословенске поезије за децу / [уредник Бранка Бубањ ; илустрације Младен Анђелковић]. – Нови Сад : Школска књига, 2008. – Стр. 39.

1090.

Био једном један вук / Љубивоје Ршумовић.
У: Кад сам био велики : избор из југословенске поезије за децу / [уредник Бранка Бубањ ; илустрације Младен Анђелковић]. – Нови Сад : Школска књига, 2008. – Стр. 40–41.

1091.

Брању не доносе роде / Љубивоје Ршумовић.
У: Мама и тата су љубав : мала антологија српске поезије о родитељима и деци / [приредио] Воја Марјановић. – Нови Сад : 3Д+, 2008. – Стр. 60.

1092.

Вук и овца / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Миомир Милинковић. – 1. изд. – Чачак : Легенда, 2008. – Стр. 127.

1093.

Вук и овца / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / приредио Тиодор Росић ; [илустрације Младен Ђуровић и Срђан Ранков]. – Београд : Српска школа, 2008. – Стр. 144.

1094.

Вуче вуче бубо лења / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / приредио Тиодор Росић ; [илустрације Младен Ђуровић и Срђан Ранков]. – Београд : Српска школа, 2008. – Стр. 144.

1095.

Генерале сило љута / Љубивоје Ршумовић.
У: Мама и тата су љубав : мала антологија српске поезије о родитељима и деци / [приредио] Воја Марјановић. – Нови Сад : 3Д+, 2008. – Стр. 61.

1096.

Десет љутих гусара / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / приредио Тиодор Росић ; [илустрације Младен Ђуровић и Срђан Ранков]. – Београд : Српска школа, 2008. – Стр. 142–143.

1097.

Доктор мачак / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Миомир Милинковић. – 1. изд. – Чачак : Легенда, 2008. – Стр. 129.

1098.

Домовина се брани лепотом / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Миомир Милинковић. – 1. изд. – Чачак : Легенда, 2008. – Стр. 130.

1099.

Домовина се брани лепотом / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / приредио Тиодор Росић ; [илустрације Младен Ђуровић и Срђан Ранков]. – Београд : Српска школа, 2008. – Стр. 148.

1100.

Досадно ми је / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Миомир Милинковић. – 1. изд. – Чачак : Легенда, 2008. – Стр. 131–132.

1101.

Ишли смо у Африку / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / приредио Тиодор Росић ; [илустрације Младен Ђуровић и Срђан Ранков]. – Београд : Српска школа, 2008. – Стр. 140.

1102.

Куварице мање збори / Љубивоје Ршумовић.
У: ТВ куварице / [текст] Душан Радовић ; [илустрације] Душан Петричић. – 1. подгрејано изд. – Београд : Радио-телевизија Србије, 2008. – Стр. 7–13.

1103.

Мајка / Љубивоје Ршумовић.
У: Мама и тата су љубав : мала антологија српске поезије о родитељима и деци / [приредио] Воја Марјановић. – Нови Сад : 3Д+, 2008. – Стр. 59.

1104.

Маторци – та несносна створења / Љубивоје Ршумовић.
У: Дневник једне бесне тинејџерке / Драгутин Миниħ Карло ; [илустрације Слободан Срдиħ]. – Београд : Миниħ Д., 2008. – Стр. 2–3.

1105.

Мићунови радомири / Љубивоје Ршумовић.
У: Кад поета загонета. Књ. 3, Римодарови дарови / Радомир Мићуновић. – Београд : Алма, 2008. – Стр. 9–10.

1106.

Миш је добио грип / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / приредио Тиодор Росић ; [илустрације Младен Ђуровић и Срђан Ранков]. – Београд : Српска школа, 2008. – Стр. 142.

1107.

На путу где се чавке чавче / Љубивоје Ршумовић.
У: Кад сам био велики : избор из југословенске поезије за децу / [уредник Бранка Бубањ ; илустрације Младен Анђелковић]. – Нови Сад : Школска књига, 2008. – Стр. 38–39.

1108.

Над новом књигом Мирослава Кокошара / Љубивоје Ршумовић.
У: Ко кога воли / Мирослав Кокошар ; [илустрације Милан Королија]. – 2. изд. – Београд : Прво слово, 2008. – Стр. 75.

1109.

Над новом књигом Мирослава Кокошара / Љубивоје Ршумовић.
У: На Тамнавском мосту и друге приче / Мирослав Кокошар ; [илустрације Милан Королија]. – Београд : Прво слово, 2008. – Стр. 123.

1111.

Над рукописом збирке песама „Дете сунца” Јевђенија Јулијана Димитријевића / Љубивоје Ршумовић.
У: Дете сунца / Јевђеније Јулијан Димитријевић ; [илустрације Милош Крсмановић]. – 1. изд. – Чачак : Легенда : ОШ „Ратко Митровић”, 2008. – Стр. 116–119.

1109.

Над рукописом песама за децу Јабланке Павловић / Љубивоје Ршумовић.
У: Распуст : [песме за децу] / Јабланка Павловић. – 1. изд. – Сокобања : Heroes, 2008. – Стр. 71–73.

1112.

О сваком детињству може се још понешто рећи / Љубивоје Ршумовић.
У: Причао ми Страхиња / Љиљана Нинковић-Мргић ; [илустрације Сузана Егановић]. – 3. изд. – Београд : Интерпрес, 2008. – Стр. 59–60.

1113.

Питала деца / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / приредио Тиодор Росић ; [илустрације Младен Ђуровић и Срђан Ранков]. – Београд : Српска школа, 2008. – Стр. 145.

1114.

Посветна песма / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српског песништва : XIX–XX век. [3], Двадесети век. Књ. 2 / приредио Мирослав Егерић. – 1. изд. – Нови Сад : Orpheus, 2008. – Стр. 251.

1115.

Слон / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / приредио Тиодор Росић ; [илустрације Младен Ђуровић и Срђан Ранков]. – Београд : Српска школа, 2008. – Стр. 145.

1116.

Срећан пут Филипе / Љубивоје Ршумовић.
У: Траг у души / Филип Аничић. – 1. изд. – Београд : Прво слово, 2008. – Стр. 74–77.

1117.

У заседи иза петнаесте / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Миомир Милинковић. – 1. изд. – Чачак : Легенда, 2008. – Стр. 128.

1118.

У језгру праска / Љубивоје Ршумовић.
У: Језгро праска / [репродукције] Зоран Кричка ; [текст] Божидар Васиљевић ... [и др.]. – Рашка : Центар за културу, образовање и информисање „Градац”, 2008. – Стр. 19–21.

1119.

Уместо предговора – поздрав : Душанки пуној душе / Љубивоје Ршумовић.
У: Буквар лепог понашања / Душанка Бојичић ; [илустрације Драган Стојановић]. – 7. изд. – Београд : Evro-Giunti, 2008. – Стр. [2–3].

1120.

Умор ме додирује руком / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српског песништва : XIX–XX век. [3], Двадесети век. Књ. 2 / приредио Мирослав Егерић. – 1. изд. – Нови Сад : Orpheus, 2008. – Стр. 252.

2009.

1121.

Ау што је школа згодна / Љубивоје Ршумовић.
У: Небо нема међе ни границе : избор из поезије и прозе : народно стваралаштво, бајке, пословице, шаљиве приче, приче о животињама : други разред / Добрица Ерић ... [и др.]. – Пожега : Извор, 2009. – Стр. 25.

1122.

Била једном једна Ката / Љубивоје Ршумовић.
У: Небо нема међе ни границе : избор из поезије и прозе : народно стваралаштво, бајке, пословице, шаљиве приче, приче о животињама : други разред / Добрица Ерић ... [и др.]. – Пожега : Извор, 2009. – Стр. 23.

1123.

Био једном један вук / Љубивоје Ршумовић.
У: Небо нема међе ни границе : избор из поезије и прозе : народно стваралаштво, бајке, пословице, шаљиве приче, приче о животињама : други разред / Добрица Ерић ... [и др.]. – Пожега : Извор, 2009. – Стр. 27.

1124.

Вук и овца / Љубивоје Ршумовић.
У: Небо нема међе ни границе : избор из поезије и прозе : народно стваралаштво, бајке, пословице, шаљиве приче, приче о животињама : други разред / Добрица Ерић ... [и др.]. – Пожега : Извор, 2009. – Стр. 27.

1125.

Дете / Љубивоје Ршумовић.
У: Златно Гашино перо : 1994–2008 / [уредник Милица Матијевић]. – Лазаревац : Библиотека „Димитрије Туцовић” ; Рума : Српска књига, 2009. – Стр. 6–7.

1126.

Дете / Љубивоје Ршумовић.
У: Небо нема међе ни границе : избор из поезије и прозе : народно стваралаштво, бајке, пословице, шаљиве приче, приче о животињама : други разред / Добрица Ерић ... [и др.]. – Пожега : Извор, 2009. – Стр. 19.

1127.

Деца су украс света / Љубивоје Ршумовић.
У: Небо нема међе ни границе : избор из поезије и прозе : народно стваралаштво, бајке, пословице, шаљиве приче, приче о животињама : други разред / Добрица Ерић ... [и др.]. – Пожега : Извор, 2009. – Стр. 20.

1128.

Добрица Ерић… / Љубивоје Ршумовић.
У: Разапета земља : сузе за будуће песме / Добрица Ерић ; [цртежи Добрица Ерић]. – 8. допуњено изд. – Горњи Милановац : Графопринт, 2009. – Стр. 245–246.

1129.

Домовина се брани лепотом / Љубивоје Ршумовић.
У: Небо нема међе ни границе : избор из поезије и прозе : народно стваралаштво, бајке, пословице, шаљиве приче, приче о животињама : други разред / Добрица Ерић ... [и др.]. – Пожега : Извор, 2009. – Стр. 21.

1130.

Дугме служи капуту / Љубивоје Ршумовић.
У: Небо нема међе ни границе : избор из поезије и прозе : народно стваралаштво, бајке, пословице, шаљиве приче, приче о животињама : други разред / Добрица Ерић ... [и др.]. – Пожега : Извор, 2009. – Стр. 26.

1131.

Иза првог угла / Љубивоје Ршумовић.
У: Небо нема међе ни границе : избор из поезије и прозе : народно стваралаштво, бајке, пословице, шаљиве приче, приче о животињама : други разред / Добрица Ерић ... [и др.]. – Пожега : Извор, 2009. – Стр. 24.

1132.

Ишли смо у Африку / Љубивоје Ршумовић.
У: Кад срце засветлуца : антологија новијег српског песништва за децу и младе : (од Љубивоја Ршумовића до Јулије Марјановић) / [приредио] Перо Зубац. – Рума : Српска књига, 2009. – Стр. 23–24.

1133.

Крилате руке детињства: над рукописом песама Вере Цветановић / Љубивоје Ршумовић.
У: Крилате руке детињства : дечја поезија / Вера Цветановић ; предговор Љубивоје Ршумовић. – Ниш : Свен, 2009. – Стр. 7–11.

1134.

Кућа – венац мудрости : десета / Љубивоје Ршумовић.
У: Српски сонет / [приредио] Часлав Ђорђевић. – Београд : Службени гласник, 2009. – Стр. 272.

1135.

Луцкаста песма / Љубивоје Ршумовић.
У: Небо нема међе ни границе : избор из поезије и прозе : народно стваралаштво, бајке, пословице, шаљиве приче, приче о животињама : други разред / Добрица Ерић ... [и др.]. – Пожега : Извор, 2009. – Стр. 24.

1136.

Мени су просто сипали знање / Љубивоје Ршумовић.
У: Кад срце засветлуца : антологија новијег српског песништва за децу и младе : (од Љубивоја Ршумовића до Јулије Марјановић) / [приредио] Перо Зубац. – Рума : Српска књига, 2009. – Стр. 23–24.

1137.

Nad rukopisom knjige Zemunski motivi Branka Nikolića / Ljubivoje Ršumović.
U: Zemunski motivi. Knj. 1 / Branko Nikolić. – Beograd : Beoknjiga, 2009. – Str. 264–265.

1138.

Над рукописом песама Тачка на излету Предрага Бјелошевића / Љубивоје Ршумовић.
У: Тачка на излету / Предраг Бјелошевић ; [илустровао Коста Миловановић]. – Београд : Прво слово ; Бања Лука : Арт сцена, 2009. – Стр. 126–127.

1139.

Невидљива птица / Љубивоје Ршумовић.
У: Небо нема међе ни границе : избор из поезије и прозе : народно стваралаштво, бајке, пословице, шаљиве приче, приче о животињама : други разред / Добрица Ерић ... [и др.]. – Пожега : Извор, 2009. – Стр. 28.

1140.

Невиђени проналазак / Љубивоје Ршумовић.
У: Небо нема међе ни границе : избор из поезије и прозе : народно стваралаштво, бајке, пословице, шаљиве приче, приче о животињама : други разред / Добрица Ерић ... [и др.]. – Пожега : Извор, 2009. – Стр. 28.

1141.

Непознати правац / Љубивоје Ршумовић.
У: Небо нема међе ни границе : избор из поезије и прозе : народно стваралаштво, бајке, пословице, шаљиве приче, приче о животињама : други разред / Добрица Ерић ... [и др.]. – Пожега : Извор, 2009. – Стр. 28.

1142.

Ово је време чуда / Љубивоје Ршумовић.
У: Небо нема међе ни границе : избор из поезије и прозе : народно стваралаштво, бајке, пословице, шаљиве приче, приче о животињама : други разред / Добрица Ерић ... [и др.]. – Пожега : Извор, 2009. – Стр. 27.

1143.

Прстен / Љубивоје Ршумовић.
У: Кад срце засветлуца : антологија новијег српског песништва за децу и младе : (од Љубивоја Ршумовића до Јулије Марјановић) / [приредио] Перо Зубац. – Рума : Српска књига, 2009. – Стр. 24.

1144.

Рекоше ми / Љубивоје Ршумовић.
У: Кад срце засветлуца : антологија новијег српског песништва за децу и младе : (од Љубивоја Ршумовића до Јулије Марјановић) / [приредио] Перо Зубац. – Рума : Српска књига, 2009. – Стр. 21–22.

1145.

Руке моје мајке / Љубивоје Ршумовић.
У: Небо нема међе ни границе : избор из поезије и прозе : народно стваралаштво, бајке, пословице, шаљиве приче, приче о животињама : други разред / Добрица Ерић ... [и др.]. – Пожега : Извор, 2009. – Стр. 22.

1146.

Седмоглаву аждаху заболела глава / Љубивоје Ршумовић.
У: Небо нема међе ни границе : избор из поезије и прозе : народно стваралаштво, бајке, пословице, шаљиве приче, приче о животињама : други разред / Добрица Ерић ... [и др.]. – Пожега : Извор, 2009. – Стр. 29.

1147.

Смешна прашума / Љубивоје Ршумовић.
У: Небо нема међе ни границе : избор из поезије и прозе : народно стваралаштво, бајке, пословице, шаљиве приче, приче о животињама : други разред / Добрица Ерић ... [и др.]. – Пожега : Извор, 2009. – Стр. 26.

1148.

Спортски лов / Љубивоје Ршумовић.
У: Небо нема међе ни границе : избор из поезије и прозе : народно стваралаштво, бајке, пословице, шаљиве приче, приче о животињама : други разред / Добрица Ерић ... [и др.]. – Пожега : Извор, 2009. – Стр. 28.

1149.

Уместо предговора / Љубивоје Ршумовић.
У: Јарке боје љубави / Зорица Варадинац ; [слике у књизи Зорица Варадинац]. – 1. изд. – Београд : Обележја, 2009. – Стр. V–VI.

1150.

Хајде да растемо / Љубивоје Ршумовић.
У: Небо нема међе ни границе : избор из поезије и прозе : народно стваралаштво, бајке, пословице, шаљиве приче, приче о животињама : други разред / Добрица Ерић ... [и др.]. – Пожега : Извор, 2009. – Стр. 20.

1151.

Шта је било једном / Љубивоје Ршумовић.
У: Кад срце засветлуца : антологија новијег српског песништва за децу и младе : (од Љубивоја Ршумовића до Јулије Марјановић) / [приредио] Перо Зубац. – Рума : Српска књига, 2009. – Стр. 25.

2010.

1152.

Бјегунци од куће / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија Бранкове награде : 50. пут : 1954–2010 / [избор и поговор Јован Зивлак ; белешке о писцима и документација Стеван Брадић]. – 1. изд. – Нови Сад : Друштво књижевника Војводине, 2010. – Стр. 45.

1153.

Врата спаса Мирослава Кокошара / Љубивоје Ршумовић.
У: Врата спаса и друге приче / Мирослав Кокошар ; [илустрације Милан Королија]. – 1. изд. – Београд : Прво слово, 2010. – Стр. 129–130.

1154.

Душанки пуној душе / Љубивоје Ршумовић.
У: Буквар лепог понашања / Душанка Бојичић ; [илустрације Драган Стојановић]. – 8. изд. – Београд : Evro-Giunti, 2010. – Стр. [2–3].

1155.

Кад би ми неко рекао / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија Бранкове награде : 50. пут : 1954–2010 / [избор и поговор Јован Зивлак ; белешке о писцима и документација Стеван Брадић]. – 1. изд. – Нови Сад : Друштво књижевника Војводине, 2010. – Стр. 46.

1156.

Лазарица / Љубивоје Ршумовић.
У: Векотрај Лазе Костића / приредио и обрадио Хаџи Зоран Лазин. – Нови Сад : Завод за културу Војводине, 2010. – Стр. 190.

1157.

Мирјана Булатовић… / Љубивоје Ршумовић.
У: Сањао сам да ми гори школа / Мирјана Булатовић. – Београд : Граматик, 2010. – Стр. 61.

1158.

Мој отац / / Љубивоје Ршумовић.
У: Родитељ : отац у српском песништву / [приредио] Раша Перић. – Сремски Карловци : Културни центар Карловачка уметничка радионица, 2010. – Стр. 100–101.

1159.

Над збирком прича „Измишљено, али истинито” Владимира Булатовића – Бучија / Љубивоје Ршумовић.
У: Измишљено, али истинито : збирка прича / Владимир Булатовић Бучи ; [илустрације Маја Јосимовић]. – Ново Милошево : Банатски културни центар, 2010. – Стр. 83.

1160.

Над рукописом Животна мистерија дечака Јулијана аутора Луке Угрице / Љубивоје Ршумовић.
У: Животна мистерија дечака Јулијана / Лука Угрица. – Београд : Удружење српских издавача : Лута, 2010. – Стр. 5–7.

1161.

Над рукописом песама без наслова и без имена аутора / Љубивоје Ршумовић.
У: Киша почетница / Пеђа Вујовић. – Београд : Полис, 2010. – Стр. 127–128.

1162.

Пуно срце / Љубивоје Ршумовић.
У: Нипон расте са вама / приредила Тања Петровић. – Београд : Карате клуб Нипон, 2010. – Стр. 8.

2011.

1163.

Бог у мени / Љубивоје Ршумовић.
У: Пет пута пет / Раша Попов ... [и др.]. – Београд : Удружење српских издавача, 2011. – Стр. 39.

1164.

Лако је пруту / Љубивоје Ршумовић.
У: Пет пута пет / Раша Попов ... [и др.]. – Београд : Удружење српских издавача, 2011. – Стр. 33.

1165.

Над рукописом Опет у тегли Верославе Малешевић / Љубивоје Ршумовић.
У: Опет у тегли / Верослава Малешевић. – Београд : Чигоја штампа, 2011. – Стр. 153–154.

1166.

Случај са ујаком / Љубивоје Ршумовић.
У: Пет пута пет / Раша Попов ... [и др.]. – Београд : Удружење српских издавача, 2011. – Стр. 34.

1167.

Случај са течом / Љубивоје Ршумовић.
У: Пет пута пет / Раша Попов ... [и др.]. – Београд : Удружење српских издавача, 2011. – Стр. 35–36.

1168.

У џунгли пре неко вече / Љубивоје Ршумовић.
У: Пет пута пет / Раша Попов ... [и др.]. – Београд : Удружење српских издавача, 2011. – Стр. 37–38.

2012.

1169.

Да није звезда / Љубивоје Ршумовић.
У: С оне стране дуге : (антологија српске поезије за децу) / [приредио] Иво Мунћан = Dincolo de curcubeu : (antologia poeziei sârbe pentru copii) / [culegere de] Ivo Muncian. – Нови Сад : Змајеве дечје игре, 2012. – Стр. 135.

1170.

Dacă n-ar exista stele/ Ljubivoje Ršumović.
У: С оне стране дуге : (антологија српске поезије за децу) / [приредио] Иво Мунћан = Dincolo de curcubeu : (antologia poeziei sârbe pentru copii) / [culegere de] Ivo Muncian. – Нови Сад : Змајеве дечје игре, 2012. – Стр. 133.

1171.

Душанки пуној душе / Љубивоје Ршумовић.
У: Буквар лепог понашања / Душанка Бојичић ; [илустрације Драган Стојановић]. – 9. изд. – Београд : Evro-Giunti, 2012. – Стр. [2–3].

1172.

E un poate fi un bunic / Ljubivoje Ršumović.
У: С оне стране дуге : (антологија српске поезије за децу) / [приредио] Иво Мунћан = Dincolo de curcubeu : (antologia poeziei sârbe pentru copii) / [culegere de] Ivo Muncian. – Нови Сад : Змајеве дечје игре, 2012. – Стр. 136.

1173.

În pădurea nătăfleaţa / Ljubivoje Ršumović.
У: С оне стране дуге : (антологија српске поезије за децу) / [приредио] Иво Мунћан = Dincolo de curcubeu : (antologia poeziei sârbe pentru copii) / [culegere de] Ivo Muncian. – Нови Сад : Змајеве дечје игре, 2012. – Стр. 133.

1174.

Ишли смо у Африку / Љубивоје Ршумовић.
У: С оне стране дуге : (антологија српске поезије за децу) / [приредио] Иво Мунћан = Dincolo de curcubeu : (antologia poeziei sârbe pentru copii) / [culegere de] Ivo Muncian. – Нови Сад : Змајеве дечје игре, 2012. – Стр. 131–132.

1175.

Jura u pesmi / Ljubivoje Ršumović.
U: Franjo Mihalić : trčanje je moj život / Danko R. Vasović. – Novi Sad : Prometej, 2012. – Str. 211–212.

1176.

Какав може да буде деда / Љубивоје Ршумовић.
У: С оне стране дуге : (антологија српске поезије за децу) / [приредио] Иво Мунћан = Dincolo de curcubeu : (antologia poeziei sârbe pentru copii) / [culegere de] Ivo Muncian. – Нови Сад : Змајеве дечје игре, 2012. – Стр. 136.

1177.

Над рукописом песама за децу Школа на два гола Драгана Драгићевића / Љубивоје Ршумовић.
У: Школа на два гола : [дечја поезија] / Драган Драгићевић. – 1. изд. – Ниш : Sven ; Неготин : Крајински књижевни клуб, 2012. – Стр. 5–8.

1178.

Noi am fost în Africa / Ljubivoje Ršumović.
У: С оне стране дуге : (антологија српске поезије за децу) / [приредио] Иво Мунћан = Dincolo de curcubeu : (antologia poeziei sârbe pentru copii) / [culegere de] Ivo Muncian. – Нови Сад : Змајеве дечје игре, 2012. – Стр. 131–132.

1179.

Падај кишо / Љубивоје Ршумовић.
У: С оне стране дуге : (антологија српске поезије за децу) / [приредио] Иво Мунћан = Dincolo de curcubeu : (antologia poeziei sârbe pentru copii) / [culegere de] Ivo Muncian. – Нови Сад : Змајеве дечје игре, 2012. – Стр. 134.

1180.

Plouă plouă / Ljubivoje Ršumović.
У: С оне стране дуге : (антологија српске поезије за децу) / [приредио] Иво Мунћан = Dincolo de curcubeu : (antologia poeziei sârbe pentru copii) / [culegere de] Ivo Muncian. – Нови Сад : Змајеве дечје игре, 2012. – Стр. 134.

1181.

Pogovor / Ljubivoje Ršumović.
U: Pričao mi Gliga / Miroslav Nešić. – 1. izd. – Beograd : Šahovski klub „Beograd” : Sanimex, 2012. – Str. 245–248.

1182.

Поздрављамо / Љубивоје Ршумовић.
У: Пјесмарица с десет лица / Панто Стевић ; [илустрације Милорад Вицановић ... [и др.]]. – Бања Лука : Фондација „Бранко Ћопић”, 2012. – Стр. 6.

1183.

Priče obaveštenog obaveštajca: (nad autobiografskim beleškama Milana Trešnjića) / LjubivojeRšumović.
U: Iz kraljevstva Nikole Tesle : izlomljena kazivanja veterana OZNE / Milan Trešnjić. – 2. izd. – Jagodina : Gambit, 2012. – Str. 11–12.

1184.

Смешна прашума / Љубивоје Ршумовић.
У: С оне стране дуге : (антологија српске поезије за децу) / [приредио] Иво Мунћан = Dincolo de curcubeu : (antologia poeziei sârbe pentru copii) / [culegere de] Ivo Muncian. – Нови Сад : Змајеве дечје игре, 2012. – Стр. 133.

1185.

Цветник зрелог језика : (над рукописом збирке песама Жена, Милице Бакрач)] / Љубивоје Ршумовић.
У: Жена : сонети / Милица Бакрач. – Никшић : Матица српска, Друштво чланова у Црној Гори, 2012. – Стр. 105–106.

2013.

1186.

Зашто аждаја плаче = Чом шаркань плаче / Љубивоје Ршумовић.
У: Да ли ми верујете : (избор из српске поезије за децу) / [приредила] Меланија Римар = Чи ми верице : (вибор зоз сербскей поезиї за дзеци) / [пририхтала] Мелания Римар. – Нови Сад : Међународни центар књижевности за децу Змајеве дечје игре, 2013. – Стр. 55.

1187.

Кнегиња из Кнежице / Љубивоје Ршумовић.
У: Паучина од свиле / Ана Буква ; [илустратор Ана Буква]. – Бања Лука : Радио-телевизија Републике Српске, 2013. – Стр. 73–76.

1188.

Лет шарених лептирића / Урош Петровић ; Љубивоје Ршумовић.
У: Лет шарених лептирића : зборник радова чланова Литерарне секције Основне школе „Дринка Павловић” у Куршумлији / приредила Танкосава Милановић. – Куршумлија : Књижевни клуб „Милутин Ускоковић”, 2013. – Стр. 151–153.

1189.

Nad rukopisom Aleksandre Štakić... / Ljubivoje Ršumović.
U: Jezero ukletih labudova / Aleksandra Štakić. – Оџаци : Народна библиотека ”Бранко Радичевић”, 2013. – Str. 104–106.

1190.

Озбиљно озбиљна књига Александра Чотрића / Љубивоје Ршумовић.
У: Озбиљно смешна књига / Александар Чотрић ; илустровао Тихомир Челановић. – 1. изд. – Чачак : Пчелица, 2013. – Стр. 5–6.

1191.

Осврт на рукопис Драгана Драгићевића Дечја права и слободе / Љубивоје Ршумовић.
У: Дечја права и слободе : за децу и неодрасле / Драган Драгићевић ; предговор Љубивоје Ршумовић. – Пилот изд. – Ниш : Sven, 2013. – Стр. 5–6.

1192.

Питала деца = Питали ше дзеци / Љубивоје Ршумовић.
У: Да ли ми верујете : (избор из српске поезије за децу) / [приредила] Меланија Римар = Чи ми верице : (вибор зоз сербскей поезиї за дзеци) / [пририхтала] Мелания Римар. – Нови Сад : Међународни центар књижевности за децу Змајеве дечје игре, 2013. – Стр. 55.

1193.

Разапета земља… / Љубивоје Ршумовић.
У: Разапета земља : сузе за будуће песме / Добрица Ерић. – Београд : Српска књижевна задруга, 2014.

1194.

Свет Иване Достанић : над рукописом песама за децу „Исповест жутог капута” / Љубивоје Ршумовић.
У: Исповест жутог капута : изабране песме / Ивана Достанић ; [илустрације Владислав Филиповић]. – Београд : Bookland, 2013. – Стр. [54–55].

2014.

1195.

Над рукописом песама Радио за цара Љубомира Шуљагића / Љубивоје Ршумовић.
У: Радио за цара / Љубомир Шуљагић. – Пријепоље : Дом културе, 2014. – Стр. 3–4.

1196.

[Pisma] / Ljubivoje Ršumović.
U: Listář / Dušan Karpatský. – Praha : Torst, 2014. – Str. 275–276.

2015.

1197.

Ана воли Милована / Љубивоје Ршумовић.
У: Смејанка : најнеобичније и најсмешније приче и песме за децу / избор Гордана Малетић. – Београд : Bookland, 2015. – Стр. 103.

1198.

Вуку Стефановићу Караџићу писмо / Љубивоје Ршумовић.
У: Вук наш насушни / Милован Витезовић. – Нови Сад : Православна реч, 2015. – Стр. 458.

1199.

Документарна поетика / Љубивоје Ршумовић.
У: Погледи, осмеси, људи : песме / Славица Тодоровић. – Београд : Заједница књижевних клубова Србије, 1994. – Стр. 3–4.

1200.

Лепа Ката / Љубивоје Ршумовић.
У: Смејанка : најнеобичније и најсмешније приче и песме за децу / избор Гордана Малетић. – Београд : Bookland, 2015. – Стр. 103.

1201.

Над рукописом Вукашина П. Лугоње: У добру смо добро посрнули / Љубивоје Ршумовић.
У: У добру смо добро посрнули / Вукашин П. Лугоња. – Београд : Драслар партнер, 2015. – Стр. 188–189.

1202.

Pogovor / Ljubivoje Ršumović.
U: Knjiga za roditelje : tajne velike i male / Snežana Babić Kekez. – 2. izd. – Novi Sad : Pedagoško društvoVojvodine, 2015. – Str. 110.

2016.

1203.

Алат / Љубивоје Ршумовић.
У: И после детињства / Љубивоје Ршумовић ... [и др.]. – Ниш : Градска општина Медијана, 2016. – Стр. 24.

1204.

Вук и овца / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Миомир Милинковић. – 2. изд. – Чачак : Легенда, 2016.– Стр. 127.

1205.

Доктор мачак / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Миомир Милинковић. – 2. изд. – Чачак : Легенда, 2016. – Стр. 129.

1206.

Домовина се брани лепотом / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Миомир Милинковић. – 2. изд. – Чачак : Легенда, 2016. – Стр. 130.

1207.

Досадно ми је / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Миомир Милинковић. – 2. изд. – Чачак : Легенда, 2016. – Стр. 131–132.

1208.

Доста је глупоће / Љубивоје Ршумовић.
У: И после детињства / Љубивоје Ршумовић ... [и др.]. – Ниш : Градска општина Медијана, 2016. – Стр. 25.

1209.

Иза првог угла / Љубивоје Ршумовић.
У: И после детињства / Љубивоје Ршумовић ... [и др.]. – Ниш : Градска општина Медијана, 2016. – Стр. 19.

1210.

Ја када удахнем / Љубивоје Ршумовић.
У: И после детињства / Љубивоје Ршумовић ... [и др.]. – Ниш : Градска општина Медијана, 2016. – Стр. 27.

1211.

Једног зеленог дана / Љубивоје Ршумовић.
У: И после детињства / Љубивоје Ршумовић ... [и др.]. – Ниш : Градска општина Медијана, 2016. – Стр. 26.

1212.

Кад би ми неко рекао / Љубивоје Ршумовић.
У: И после детињства / Љубивоје Ршумовић ... [и др.]. – Ниш : Градска општина Медијана, 2016. – Стр. 19.

1213.

Какав живот човек води / Љубивоје Ршумовић.
У: И после детињства / Љубивоје Ршумовић ... [и др.]. – Ниш : Градска општина Медијана, 2016. – Стр. 19.

1214.

Клацкалица / Љубивоје Ршумовић.
У: И после детињства / Љубивоје Ршумовић ... [и др.]. – Ниш : Градска општина Медијана, 2016. – Стр. 24.

1215.

Ко шиша ђаке из Ниша / Љубивоје Ршумовић.
У: И после детињства / Љубивоје Ршумовић ... [и др.]. – Ниш : Градска општина Медијана, 2016. – Стр. 24.

1216.

Кора / Љубивоје Ршумовић.
У: И после детињства / Љубивоје Ршумовић ... [и др.]. – Ниш : Градска општина Медијана, 2016. – Стр. 27.

1217.

Моја глава док ради ради / Љубивоје Ршумовић.
У: И после детињства / Љубивоје Ршумовић ... [и др.]. – Ниш : Градска општина Медијана, 2016. – Стр. 26.

1218.

Молимо за фину тишину / Љубивоје Ршумовић.
У: И после детињства / Љубивоје Ршумовић ... [и др.]. – Ниш : Градска општина Медијана, 2016. – Стр. 25–26.

1219.

Над рукописом песама Јесам Жељке Аврић / Љубивоје Ршумовић.
У: Јесам / Жељка Аврић. – Нови Сад : Прометеј, 2016. – Стр. 87–89.

1220.

Над рукописом песама Надежде Танасковић Анитино прасе / Љубивоје Ршумовић.
У: Анитино прасе / Надежда Танасковић ; [илустрације Никола Масловара]. – Београд : Максимус ; [б. м.] : Удружење слободних уметника Аустралије, 2016. – Стр. 60–61.

1221.

Не волим тајне / Љубивоје Ршумовић.
У: И после детињства / Љубивоје Ршумовић ... [и др.]. – Ниш : Градска општина Медијана, 2016. – Стр. 23.

1222.

Нек ми се врати / Љубивоје Ршумовић.
У: И после детињства / Љубивоје Ршумовић ... [и др.]. – Ниш : Градска општина Медијана, 2016. – Стр. 21.

1223.

О нервозном човеку / Љубивоје Ршумовић.
У: И после детињства / Љубивоје Ршумовић ... [и др.]. – Ниш : Градска општина Медијана, 2016. – Стр. 23.

1224.

О успомени / Љубивоје Ршумовић.
У: И после детињства / Љубивоје Ршумовић, ... [и др.]. – Ниш : Градска општина Медијана, 2016. – Стр. 20.

1225.

Од села до села путељак / Љубивоје Ршумовић.
У: И после детињства / Љубивоје Ршумовић ... [и др.]. – Ниш : Градска општина Медијана, 2016. – Стр. 23.

1226.

Одакле су деца / Љубивоје Ршумовић.
У: И после детињства / Љубивоје Ршумовић ... [и др.]. – Ниш : Градска општина Медијана, 2016. – Стр. 26.

1227.

Позив на измотавање / Љубивоје Ршумовић.
У: И после детињства / Љубивоје Ршумовић ... [и др.]. – Ниш : Градска општина Медијана, 2016. – Стр. 23.

1228.

Прва помоћ изгубљенима / Љубивоје Ршумовић.
У: И после детињства / Љубивоје Ршумовић ... [и др.]. – Ниш : Градска општина Медијана, 2016. – Стр. 24.

1229.

Приче земунских аласа / Љубивоје Ршумовић.
У: Приче земунских аласа / Бранко Николић. – Земун : Б. Николић, 2016. – Стр. 241–242.

1230.

Пропис о каналима / Љубивоје Ршумовић.
У: И после детињства / Љубивоје Ршумовић ... [и др.]. – Ниш : Градска општина Медијана, 2016. – Стр. 24.

1231.

Рекли су о Тоду Николетићу / Љубивоје Ршумовић ... [и др.].
У: Свитац из ђачке клупе / Тоде Николетић. – Зворник : АСоглас, 2016. – Стр. 53–55.

1232.

Сам када седиш / Љубивоје Ршумовић.
У: И после детињства / Љубивоје Ршумовић ... [и др.]. – Ниш : Градска општина Медијана, 2016. – Стр. 20.

1233.

Свесем / Љубивоје Ршумовић.
У: И после детињства / Љубивоје Ршумовић ... [и др.]. – Ниш : Градска општина Медијана, 2016. – Стр. 22.

1234.

Трапави Милорад / Љубивоје Ршумовић.
У: И после детињства / Љубивоје Ршумовић ... [и др.]. – Ниш : Градска општина Медијана, 2016. – Стр. 21.

1235.

У заседи иза петнаесте / Љубивоје Ршумовић.
У: И после детињства / Љубивоје Ршумовић ... [и др.]. – Ниш : Градска општина Медијана, 2016. – Стр. 25.

1236.

У самоћи / Љубивоје Ршумовић.
У: И после детињства / Љубивоје Ршумовић ... [и др.]. – Ниш : Градска општина Медијана, 2016. – Стр. 20.

1237.

Цар свитаца / Љубивоје Ршумовић.
У: И после детињства / Љубивоје Ршумовић ... [и др.]. – Ниш : Градска општина Медијана, 2016. – Стр. 5–6.

1238.

Шта је оно / Љубивоје Ршумовић.
У: И после детињства / Љубивоје Ршумовић ... [и др.]. – Ниш : Градска општина Медијана, 2016. – Стр. 20.

1239.

У заседи иза петнаесте / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија српске поезије за децу / [приредио] Миомир Милинковић. – 2. изд. – Чачак : Легенда, 2016. – Стр. 128.

2017.

1240.

Била једном једна Ката / Љубивоје Ршумовић.
У: Кад сам био велики : избор из поезије за децу / [уредник Бранка Бубањ ; илустрације Младен Анђелковић]. – (2. изд.). – Нови Сад : Школска књига, 2017. – Стр. 39.

1241.

Био једном један вук / Љубивоје Ршумовић.
У: Кад сам био велики : избор из поезије за децу / [уредник Бранка Бубањ ; илустрације Младен Анђелковић]. – (2. изд.). – Нови Сад : Школска књига, 2017. – Стр. 40–41.

1242.

Душанки пуној душе / Љубивоје Ршумовић.
У: Буквар лепог понашања / Душанка Бојичић ; [илустрације Драган Стојановић]. – 10. изд. – Београд : Evro-Book, 2017. – Стр. [2–3].

1243.

Мишљење искуснијег колеге о Гоциним чаролијама / Љубивоје Ршумовић.
У. Гоцине чаролије. 2, Школа је чигра игре и знања / Гордана Јовић. – Трстеник : „Љубостиња”, 2017. – Стр. 79–80.

1244.

На пољу где се чавке чавче / Љубивоје Ршумовић.
У: Кад сам био велики : избор из поезије за децу / [уредник Бранка Бубањ ; илустрације Младен Анђелковић]. – (2. изд.). – Нови Сад : Школска књига, 2017. – Стр. 38.

1245.

Неколико речи о књизи... / Љубивоје Ршумовић.
У: Три дана / Љиљана Јовановић. – Београд : Студенички круг ; [Превлака] : Манастир Превлака, 2017. – Стр. 167–168.

1246.

Роман о Страји / Љубивоје Ршумовић.
У: Роман о Страји : (књига за децу и родитеље) / Андреј Јелић Мариоков ; илустрације Невена Митровић. – 1. изд. – Ваљево : Интелекта, 2017. – Стр. 71.

2018.

1247.

Дара Трифовић: Завичајне ватре / Љубивоје Ршумовић.
У: Завичајне ватре / Дара Трифовић. – Београд : Савез Удружења потомака ратника Србије 1912–1920, 2018. – Стр. 3–7.

1248.

Ја сам Златиборац / Љубивоје Ршумовић.
У: Етно-села и сеоске амбијенталне целине у Републици Србији и Републици Српској : зборник радова са научног скупа одржаног 11. априла 2017. године / уредник Драган Шкорић. – Београд : САНУ, 2018. – Стр. 11.

1249.

Над рукописом песама Благоја Рогача – Трептаји вечности / Љубивоје Ршумовић.
У: Трептаји вечности / Благоје Рогач. – Београд : Интерпрес, 2018. – Стр. 105–107.

1250.

Похвала љубави / Љубивоје Ршумовић.
У: Музиком до звезда / Драгана Михајловић Бокан ; [нотографија Драгана Михајловић Бокан ; илустрације Пеђа Трајковић]. – [Крушчић] : Панонске нити, 2018. – Стр. 102.

1251.

Предговор / Љубивоје Ршумовић.
У: Анегдоте карловачке : старе разгледнице и фотографије : антологија. (Књ. 5) / [приредио] Жарко Димић. – Сремски Карловци : Културни центар „Карловачка уметничка радионица”, 2018. – Стр. 7–8.

ПРИЛОЗИ ЉУБИВОЈА РШУМОВИЋА У СЕРИЈСКИМ ПУБЛИКАЦИЈАМА

1957.

1252.

Vodoravno / LjubivojeRšumović.
U: Književne novine. – ISSN 0023–2416. – God. 8, Nova serija, br. 55 (15. nov. 1957), str. 9.

1253.

Zlatibor / Ljubivoje Ršumović.
U: Ferijalac. – God. 3, br. 20/21 (jun–jul 1957), str.9.

1254.

Пролеће / Љубивоје Ршумовић.
У: Вести. – ISSN 0350–5014. – Год. 13, бр. 510 (11. апр. 1957), стр. 6.

1255.

Sam sam / Ljubivoje Ršumović.
U: Ferijalac. – God. 3, br. 25 (nov. 1957), str. [5].

1256.

Сунчани сат / Љубивоје Ршумовић.
У: Вести. – ISSN 0350–5014. – Год. 13, бр. 543/544 (29. нов. 1957), стр. 5.

1257.

Cipele / Ljubivoje Ršumović.
U: Književne novine. – ISSN 0023–2416. – God. 8, Nova serija, br. 55 (15. nov. 1957), str. 9.

1958.

1258.

Књиге / Љубивоје Ршумовић.
У: Радник. – ISSN 0481–6846. – Год. 9, бр. 446 (30. окт. 1958), стр. 6

1259.

Неизвесност / Љубивоје Ршумовић.
Додатак: Реч младих. – Бр. 3, стр. 4.
У: Вести. – ISSN 0350–5014. – Год. 14, бр. 553 (6. феб. 1958).

1260.

Последње / Љубивоје Ршумовић.
У: Трибина. – ISSN 0493–881X. – Год. 1, бр. 4/5 (авг.–септ. 1958), стр. 7.

1261.

Prozor / Ljubivoje Ršumović.
U: Rukovet. – ISSN 0035–9793. – God. 4, knj. 5, br. 11/12 (nov.–dec. 1958), str. 574.

1262.

Прстен / Љубивоје Ршумовић.
У: Трибина. – ISSN 0493–881X. – Год. 1, бр. 4/5 (авг.–септ. 1958), стр. 7.

1263.

Републици за рођендан / Љубивоје Ршумовић.
У: Црвена звезда. – Год. 8, бр. 344/345 (25. нов. 1958), стр. 1.

1264.

Руке / Љубивоје Ршумовић.
У: Радник. – ISSN 0481–6846. – Год. 9, бр. 450/451 (27. нов. 1958), стр. 20.

1265.

Србијо, опрости--- / Љубивоје Ршумовић.
Песма написана 2. 9. 1957. – Додатак: Реч младих. – Бр. 6, стр. 7.
У: Вести. – ISSN 0350–5014. – Год. 14, бр. 564/565 (6. феб. 1958).

1266.

Сухи шумарци / Љубивоје Ршумовић.
У: Трибина. – ISSN 0493–881X. – Год. 1, бр. 6 (1958), стр. 2.

1959.

1267.

Draganova pesma / Ljubivoje Ršumović.
U: Vidici. – ISSN 0506–8797. – God. 6, br. 48 (1959), str. 12.

1268.

Zaliv / Ljubivoje Ršumović.
U: Ferijalac. – God. 5, br. 40 (april 1959), str. [7].

1269.

Među travama / Ljubivoje Ršumović.
U: Ferijalac. – God. 5, br. 37 (jan. 1959), str. [4].

1270.

Поздрав Ужицу / Љубивоје Ршумовић.
У: Вести. – ISSN 0350–5014. – Год. 15, бр. 614/615 (20. април 1959), стр. 8.

1271.

Професор / Љубивоје Ршумовић.
У: Глас Шумадије. – ISSN 0431–9346. – Год. 2, бр. 81 (14. авг. 1959), стр. 4.

1960.

1272.

Без наслова : без посвете / Љубивоје Ршумовић.
У: Уствари. – ISSN 1821–2344. – Год. 3, бр. 13 (јул–авг. 1960), стр. 59.

1273.

Боље / Љубивоје Ршумовић.
У: Књижевне новине. – ISSN 0023–2416. – Год. 11, бр. 134 (16. дец. 1960), стр. 1.

1274.

Драганова песма / Љубивоје Ршумовић.
У: Уствари. – ISSN 1821–2344. – Год. 3, бр. 10 (јан.–феб. 1960), стр. 5–6.

1275.

Epska pesma / Ljubivoje Ršumović.
U: Mladost. – ISSN 0026–7031. – God. 5, br. 199 (3. avg. 1960), str. 6.

1276.

Исповест / Љубивоје Ршумовић.
У: Уствари. –ISSN 1821–2344. – Год. 3, бр. 10 (јан.–феб. 1960), стр. 7–8.

1277.

Јер / Љубивоје Ршумовић.
У: Панчевац. – ISSN 0031–0662. – Год. 9, бр. 378 (19. март 1960), стр. [6б].

1278.

Јер / Љубивоје Ршумовић.
У: Уствари. – ISSN 1821–2344. – Год. 3, бр. 10 (јан.–феб. 1960), стр. 6–7.

1279.

Lažni Pomet / Ljubivoje Ršumović.
U: Mladost. – ISSN 0026–7031. – God. 5, br. 220 (28. dec. 1960), str. 6.

1280.

Леда / Љубивоје Ршумовић.
У: Стремљења. – ISSN 0585–4229. – Год. 1, бр. 4 (нов.–дец. 1960), стр. 276.

1281.

Ljubav / Ljubivoje Ršumović.
U: Student. – ISSN 0039–2693. – God. 24, br. 18 (24. maj 1960), str. 7.

1282.

Нежна : Наташи Р. / Љубивоје Ршумовић.
У: Омладина. – ISSN 0039–2693. – Год. 1 (29. април 1960), стр. 8.

1283.

Nežno : Nataši / Ljubivoje Ršumović.
U: Student. – ISSN 0039–2693. – God. 24, br. 10 (3. april 1960), str. 12.

1284.

Neozbiljno / Ljubivoje Ršumović.
U: Mladost. – ISSN 0026–7031. – God. 5, br. 191 (8. jun 1960), str. 6.

1285.

Perlez / Ljubivoje Ršumović.
U: Student. – ISSN 0039–2693. – God. 24, br. 1 (jan. 1960), str. [5].

1961.

1286.

Bez naslova : bez posvete / Ljubivoje Ršumović.
U: Vidici. – ISSN 0506–8797. – God. 9, br. 59 (mart 1961), str. [7].

1287.

Дели деда поклоне / Љубивоје Ршумовић.
У: Вести. – ISSN 0350–5014. – Год. 16, бр. 651/652 (1. јан. 1961), стр. 11.

1288.

Elegija / Ljubivoje Ršumović.
U: Student. – ISSN 0039–2693. – God. 25, br. 8 (21. mart 1961), str. 6.

1289.

Zakletva junioru / Ljubivoje Ršumović.
U: Mladost. – ISSN 0026–7031. – God. 6, br. 272 (27. dec. 1961), str. 7.

1290.

Заувари / Љубивоје Ршумовић.
У: Данас. – ISSN 1821–438X. – Год. 1, бр. 6 (1. јан. 1961), стр. 5.

1291.

Moj dom / Ljubivoje Ršumović.
U: Student. – ISSN 0039–2693. – God. 25, br. 1 (1. jan. 1961), str. 7.

1292.

Nevreme čula / Ljubivoje Ršumović.
U: Student. – ISSN 0039–2693. – God. 25, br. 29/30 (28. nov. 1961), str. 11.

1293.

Njenom kosom more je umiveno / Ljubivoje Ršumović.
U: Student. – ISSN 0039–2693. – God. 25, br. 11 (11. april 1961), str. 4.

1294.

Portret / Ljubivoje Ršumović.
U: Mladost. – ISSN 0026–7031. – God. 6, br. 249 (19. jul 1961), str. 7.

1295.

Прва песма : Наташи / Љубивоје Ршумовић.
У: Вести. – ISSN 0350–5014. – Год. 17, бр. 703/704 (1. јан. 1961), стр. 6.

1296.

Silazak komete / Ljubivoje Ršumović.
U: Student. – ISSN 0039–2693. – God. 25, br. 13/14 (25. april 1961), str. 8.

1297.

Soba na mansardi / Ljubivoje Ršumović.
U: Mladost. – ISSN 0026–7031. – God. 6, br. 221 (4. jan. 1961), str. 6.

1298.

Tvojom kosom nebo je umiveno / Љубивоје Ршумовић.
У: Književne novine. – ISSN 0023–2416. – God. 12, br. 143 (21. april 1961), str. 9.

1299.

Укрштене речи / Љубивоје Ршумовић.
У: Дело. – ISSN 0011–7935. – Год. 7, књ. 7, св. 2 (1961), стр. 229–231.

1962.

1300.

Ambasadori srca / Ljubivoje Ršumović.
U: Student. – ISSN 0039–2693. – God. 26, br. 23 (23. okt. 1962), str. 6.

1301.

Divlje nebo : za N. / Ljubivoje Ršumović.
U: Student. – ISSN 0039–2693. – God. 26, br. 23 (23. okt. 1962), str. 6.

1302.

Dnevnik / Ljubivoje Ršumović.
U: Student. – ISSN 0039–2693. – God. 26, br. 11 (6. april 1962), str. 8.

1303.

Златибор / Љубивоје Ршумовић.
У: Вести. – ISSN 0350–5014. – Год. 18, бр. 752/753 (1. јан. 1962), стр. 6.

1304.

Ja nisam biljka ona--- / Ljubivoje Ršumović.
U: Studentski list – ISSN 0039–288X. – God. 17, br 27/28 (27. nov. 1962).

1305.

Knjiga proroka mrkog / Ljubivoje Ršumović.
U: Student. – ISSN 0039–2693. – God. 26, br. 1/2 (1. jan. 1962), str. 12.

1306.

Paun Petronijević : (1936–1962) / Ljubivoje Ršumović.
U: Vidici. – ISSN 0506–8797. – God. 9, br. 70 (nov. 1962), str. 2.

1307.

Suncokret protiv sveta / Ljubivoje Ršumović.
U: Vidici. – ISSN 0506–8797. – God. 9, бр. 70 (nov. 1962), str. 5.

1308.

Himna bitnika / Ljubivoje Ršumović.
U: Student. – ISSN 0039–2693. – God. 26, br. 6 (27. feb. 1962), str. 6.

1309.

Час историје / Љубивоје Ршумовић.
У: Вести. – ISSN 0350–5014. – Год. 18, бр. 779/780 (7. јул 1962), стр. 7.

1310.

Čovek na plus ljubav stepeni : fantastični traktat / Ljubivoje Ršumović.
U: Student. – ISSN 0039–2693. – Год. 26, бр. 11 (6. april 1962), str. 11.

1963.

1311.

Драганове песме : Милојку П. Ђоковићу / Љубивоје Ршумовић.
У: Вести. – ISSN 0350–5014. – Год. 19, бр. 804/805 (1. јан. 1963), стр. 7.

1312.

Zauvari / Ljubivoje Ršumović.
U: Vidici. – ISSN 0506–8797. – God. 10, br. 77 (jun 1963), str. 9.

1313.

Lomača : fantastična poema / Ljubivoje Ršumović.
U: Polja. – ISSN 0032–3578. – God. 9, br. 64/65 (jan.–feb. 1963), str. 13.

1314.

Рударска песма / Љубивоје Ршумовић.
У: Вести. – ISSN 0350–5014. – Год. 19, бр. 804/805 (1. јан. 1963), стр. 7.

1315.

Ruža / LjubivojeRšumović.
U: Student. – ISSN 0039–2693. – God. 27, br. 2 (9. april 1963), str. 10.

1316.

Snom da joj odolevam / Љубивоје Ршумовић.
U: Vidici. – ISSN 0506–8797. – God. 10, br. 77 (jun 1963), str. 6.

1317.

Трећа песма која се зове цветом : посвећена Саши и свим девојчицама које воле / Љубивоје Ршумовић.
У: Вести. – ISSN 0350–5014. – Год. 19, бр. 804/805 (1. јан. 1963), стр. 7.

1318.

Utorak / LjubivojeRšumović.
U: Student. – ISSN 0039–2693. – God. 27, br. 23 (5. nov. 1963), str. 6.

1319.

Cvet / LjubivojeRšumović.
U: Student. – ISSN 0039–2693. – God. 27, br. 2 (9. april 1963), str. 10.

1320.

Čas biologije / LjubivojeRšumović.
U: Savremenik – ISSN 0036–519X. – God. 9, knj. 17, br. 1 (jan. 1963), str. 62.

1321.

Čas istorije / LjubivojeRšumović.
U: Savremenik – ISSN 0036–519X. – God. 9, knj. 17, br. 1 (jan. 1963), str. 66.

1322.

Čas lepog pisanja / LjubivojeRšumović.
U: Savremenik – ISSN 0036–519X. – God. 9, knj. 17, br. 1 (jan. 1963), str. 63.

1323.

Čas listanja / LjubivojeRšumović.
U: Savremenik – ISSN 0036–519X. – God. 9, knj. 17, br. 1 (jan. 1963), str. 65.

1324.

Čas ljubavi / LjubivojeRšumović.
U: Savremenik – ISSN 0036–519X. – God. 9, knj. 17, br. 1 (jan. 1963), str. 64.

1964.

1325.

Zauvari / Ljubivoje Ršumović.
U: Vidici. – ISSN 0506–8797. – God. 12, br. 83 (mart 1964), str. 9.

1326.

Moj dom / Ljubivoje Ršumović.
U: Student. – ISSN 0039–2693. – God. 28, br. 1 (1. jan. 1964), str. 7.

1327.

Ненадове рукавице / Љубивоје Ршумовић.
У: НИН. – ISSN 0027–6685. – Год. 14, бр. 697 (17. мај 1964), стр. 7.

1328.

Planina / Ljubivoje Ršumović.
U: Vidici. – ISSN 0506–8797. – God. 12, br. 87 (okt. 1964), str. 5.

1329.

Putovanje / Ljubivoje Ršumović.
U: Vidici. – ISSN 0506–8797. – God. 12, br. 87 (okt. 1964), str. 5.

1330.

Rondo za Lorku / Ljubivoje Ršumović.
U: Vidici. – ISSN 0506–8797. – God. 12, br. 83 (mart 1964), str. 9.

1965.

1331.

Златибор / Љубивоје Ршумовић.
У: Вести. – ISSN 0350–5014. – Год. 24, бр. 930 (20. мај 1965), стр. 8.

1332.

Igra / Ljubivoje Ršumović.
U: Student. – ISSN 0039–2693. – God. 29, br. 10 (30. mart 1965), str. 6.

1333.

Jutro / Ljubivoje Ršumović.
U: Student. – ISSN 0039–2693. – God. 29, br. 10 (30. mart 1965), str. 6.

1334.

Какав може да буде деда / Љубивоје Ршумовић.
У: Змај. – ISSN 0351–3637. – Год. 12, br. 4 (април 1965), стр. 107.

1335.

Како је кишобран променио занимање / Љубивоје Ршумовић.
Додатак: Политика за децу. – Год. 27, бр. 668.
У: Политика. – ISSN 0350–4395. – Год. 62, бр. 18682 (7. окт. 1965), стр. 14.

1336.

Како је Магелан Ђорђевић из Пожеге пронашао Америку / Љубивоје Ршумовић.
Додатак: Политика за децу. – Год. 27, бр. 667.
У: Политика. – ISSN 0350–4395. – Год. 62, бр. 18675 (30. септ. 1965), стр. 13.

1337.

Квака / Љубивоје Ршумовић.
У: Змај. – ISSN 0351–3637. – Год. 12, бр. 3 (март 1965), стр. 81.

1338.

Mnogo pravaca / Ljubivoje Ršumović.
U: Student. – ISSN 0039–2693. – God. 29, br. 10 (30. март 1965), str. 6.

1339.

Mrav / Ljubivoje Ršumović.
U: Student. – ISSN 0039–2693. – God. 29, br. 10 (30. март 1965), str. 6.

1340.

Песма мрког јахача / Љубивоје Ршумовић.
У: Мали јеж. – ISSN 0350–5014. – Год. 5, бр. 172 (26. окт. 1965), стр. 3.

1341.

Pećina / Ljubivoje Ršumović.
U: Student. – ISSN 0039–2693. – God. 29, br. 12 (13. april 1965), str. 8.

1342.

Прича о гаврану и лисици / Љубивоје Ршумовић.
У: Змај. – ISSN 0351–3637. – Год. 12, бр. 4 (април 1965), стр. 108.

1343.

Priča o ribi--- I riba o priči / Ljubivoje Ršumović.
U: Male novine. – ISSN 0460–8550. – God. 10, br. 448 (22. feb. 1965), str. 7.

1344.

Прича о томе како је лисица Лукреција смислила освету гаврану Гаврилу / Љубивоје Ршумовић.
У: Змај. – ISSN 0351–3637. – Год. 12, бр. 4 (април 1965), стр. 109.

1345.

Створио си град / Љубивоје Ршумовић.
У: Политика. – ISSN 0350–4395. – Год. 62, бр. 18734 (28, 29. и 30. нов. 1965), стр. 16.

1346.

Уторак увече – ма шта ми рече / Љубивоје Ршумовић.
У: Мали јеж. – ISSN 0350–5014. – Год. 5, бр. 162 (18. мај 1965), стр. 8.

1347.

Fenomen putovanja / LjubivojeRšumović.
U: Polja. – ISSN 0032–3578. – God. 11, br. 80 (april 1965), str. 2.

1966.

1348.

Kakav može da bude deda / LjubivojeRšumović.
U: Male novine. – ISSN 0460–8550. – God. 2, br. 534 (17. okt. 1966), str. 9.

1349.

Obleto / LjubivojeRšumović.
U: Polja. – ISSN 0032–3578. – God. 12, br. 90 (feb. 1966), str. 7.

1350.

Razhovor s Dunčom / LjubivojeRšumović ; prel P. M. [Pavel Mučai].
U: Naši pionieri. – ISSN 2217–3315. – Roč. 23, č. 3 (nov. 1966), str. 7.

1351.

Rozprávka o všetkom / LjubivojeRšumović ; prel P. M. [Pavel Mučai].
U: Naši pionieri. – ISSN 2217–3315. – Roč. 23, č. 3 (nov. 1966), str. 7.

1352.

У плакару / Љубивоје Ршумовић.
У: Полетарац. – ISSN 0032–2547. – Год. 20, бр. 2 (окт. 1966), стр. 12–13.

1353.

Uloha z prirodopisu / LjubomirRšumović ; prel Juro.
U: Naši pionieri. – ISSN 2217–3315. – Roč. 23, č. 8 (april 1966), str. 5.

1967.

1354.

Досада / Љубивоје Ршумовић.
У: Полетарац. – ISSN 0032–2547. – Год. 20, бр. 4 (дец. 1967), стр. 4.

1355.

Лекција из природописа / Љубивоје Ршумовић.
У: Змај. – ISSN 0351–3637. – Год. 14, бр. 3 (март 1967), стр. 85.

1356.

Смешна прашума / Љубивоје Ршумовић.
У: Полетарац. – ISSN 0032–2547. – Год. 20, бр. 3 (нов. 1967), стр. 2.

1357.

Чудан лекар / Љубомир Ршумовић.
У: Полетарац. – ISSN 0032–2547. – Год. 20, бр. 2 (1967), стр. 14.

1968.

1358.

Запертлана песма / ЉубомирRšumović.
У: Полетарац. – ISSN 0032–2547. – Год. 20, бр. 6 (феб. 1968), стр. 16.

1359.

Шта ће деци телевизија / Љубивоје Ршумовић.
У: Радио ТВ ревија. – ISSN 0350–7432. – Год. 2, бр. 64 (17. мај 1968), стр. 16.

1970.

1360.

Прича о кртици / Љубивоје Ршумовић.
У: Змај. – ISSN 0351–3637. – Год. 17, бр. 11 (1970), стр. 274.

1361.

Успомене на Пауна Петронијевића / Љубивоје Ршумовић.
У: Расковник. – ISSN 0486–0187. – Год. 3, бр. 7 (пролеће 1970), стр. 119–121.

1971.

1362.

А мазе татине / Љубивоје Ршумовић.
У: Титов пионир. – ISSN 0351–8566. – Год. 23, бр. 2 (окт. 1971), стр. 10.

1363.

Др / Љубивоје Ршумовић.
У: Титов пионир. – ISSN 0351–8566. – Год. 23, бр. 2 (окт. 1971), стр. 11.

1364.

Иза првог угла / Љубивоје Ршумовић.
У: Титов пионир. – ISSN 0351–8566. – Год. 23, бр. 2 (окт. 1971), стр. 11.

1365.

Уторак вече ма шта ми рече / Љубивоје Ршумовић.
У: Титов пионир. – ISSN 0351–8566. – Год. 23, бр. 2(окт. 1971), стр. 10.

1972.

1366.

Annak a szép zöld nyárnak / Ljubivoje Ršumović ; ford. B. I.
U: Magyar Szó. – ISSN 0350–4182. – Évf. 29, sz. 112 (23. április 1972), str. 16.

1367.

Балада о брковима / Љубивоје Ршумовић.
Додатак: Политика за децу. – Год. 63, бр. 1537.
У: Политика. – ISSN 0350–4395. – Год. 69, бр. 21021 (13. април 1972), стр. 20.

1368.

Балада о моди / Љубивоје Ршумовић.
Додатак: Политика за децу. – Год. 63, бр. 1546.
У: Политика. – ISSN 0350–4395. – Год. 69, бр. 21082 (15. јун 1972), стр. 22.

1369.

Басна / Љ. Ршум [Љубивоје Ршумовић].
У: Борба. – ISSN 0354–6209. – Год. 60, бр. 242 (2. септ. 1972), стр. 9.

1370.

Гњави ме теча / Љубивоје Ршумовић.
У: Змај. – ISSN 0351–3637. – Год. 19, бр. 2 (феб. 1972), стр. 38.

1371.

Domovina se brani z lepoto / Ljubivoje Ršumović ; [prevela] Kristina Brenkova.
U: Ciciban. – ISSN 0350–8870. – Let. 28, št. 5 (1971/1972), str. 130.

1372.

Дрво се на дрво ослања – а човек на дете / Љ. Ршум[Љубивоје Ршумовић].
У: Борба. – ISSN 0354–6209. – Год. 51, бр. 319 (18. нов. 1972), стр. 9.

1373.

Један Зоран – збиља неуморан / Љ. Ршум [Љубивоје Ршумовић].
У: Борба. – ISSN 0354–6209. – Год. 51, бр. 214 (5. авг. 1972), стр. 9.

1374.

Једна је овца / Љубивоје Ршумовић.
У: Побједа. – ISSN 0350–4379. – Год. 29, бр. 11599 (7. септ. 1972), стр. 16.

1375.

Једнога дана / Љубивоје Ршумовић.
У: Змај. – ISSN 0351–3637. – Год. 19, бр. 2 (1972), стр. 38.

1376.

Моја глава док ради ради / Љубивоје Ршумовић.
У: Змај. – ISSN 0351–3637. – Год. 19, бр. 2 (феб. 1972), стр. 38.

1377.

Нека стиска / Љубивоје Ршумовић.
У: Змај. – ISSN 0351–3637. – Год. 19, бр. 2 (феб. 1972), стр. 39.

1378.

Поезија на позорници / Љубивоје Ршумовић.
У: Мај. – Год. 1, бр. 4 (1. нов. 1972), стр. 15.

1379.

Понашам се попут паше / Љубивоје Ршумовић.
У: Змај. – ISSN 0351–3637. – Год. 19, бр. 2 (феб. 1972), стр. 39.

1380.

У Титовом Ужицу прошле јесени / Љ. Ршум [Љубивоје Ршумовић].
У: Борба. – ISSN 0354–6209. – Год. 51, бр. 298 (28. окт. 1972), стр. 9.

1381.

Услед пролећа / Љубивоје Ршумовић.
У: Змај. – ISSN 0351–3637. – Год. 19, бр. 2 (феб. 1972), стр. 39.

1382.

Шта ми непријатељ значи / Љубивоје Ршумовић.
У: Борба. – ISSN 0350–7440. – Год. 51, бр. 312 (11. нов. 1972), стр. 9.

1973.

1383.

Aždaja / Ljubivoje Ršumović.
U: Modra lasta. – ISSN 0352–3586. – God. 19, br. 9/10 (1. i 15. siječanj 1973), str. 26.

1384.

Ако желиш мишице / Љубивоје Ршумовић.
У: Полетарац. – ISSN 0032–2547. – Год. 20 (дец. 1973), стр. 47.

1385.

Било једно тужно море / Љубивоје Ршумовић.
У: Змај. – ISSN 0351–3637. – Год. 20, бр. 8/9 (авг.–септ. 1973), стр. 205.

1386.

Био једном један вук / Љубивоје Ршумовић.
У: Змај. – ISSN 0351–3637. – Год. 20, бр. 8/9 (авг.–септ. 1973), стр. 204.

1387.

Био једном један Петар / Љубивоје Ршумовић.
У: Змај. – ISSN 0351–3637. – Год. 20, бр. 8/9 (авг.–септ. 1973), стр. 204.

1388.

Vzel sem svičnik in papir / Ljubivoje Ršumović ; [prevela] Kristina Brenkova.
U: Ciciban. – ISSN 0350–8870. – Let. 28, št. 10 (1972/1973), str. 290.

1389.

Војничка песма / Љубивоје Ршумовић.
У: Полетарац. – ISSN 0032–2547. – Год. 20 (јун 1973), стр. 50.

1390.

Гварели най будзем–- / Люубивое Ршумович ; прешпивал М. [Микола] Скубан.
У: Пионирска заградка. – ISSN 0351–3586. –Роч. 27, ч. 6 (феб. 1973), стр. 12.

1391.

Глава ми у торби / Љубивоје Ршумовић.
У: Змај. – ISSN 0351–3637. – Год. 20, бр. 8/9 (авг.–септ. 1973), стр. 205.

1392.

Две птице и неправда / Љубивоје Ршумовић.
У: Полетарац. – ISSN 0032–2547. – Год. 20 (јун 1973), стр. 58.

1393.

Десет љутих гусара / Љубивоје Ршумовић.
У: Полетарац. – ISSN 0032–2547. – Год. 20 (нов. 1973), стр. 50–51.

1394.

Дете / Љ. Ршум [Љубивоје Ршумовић].
У: Борба. – ISSN 0350–7440. – Год. 53, бр. 18(20. јан. 1973), стр. 9.

1395.

Диши дубоко / Љубивоје Ршумовић.
У: Полетарац. – ISSN 0032–2547. – Год. 20 (јун 1973), стр. 47.

1396.

Домовина се храни лепотом / Љубивоје Ршумовић.
У: Гороцвет. – ISSN 0352–3896. – Год. 1, бр. 1/4 (септ.–дец. 1973), стр. 38.

1397.

Досада / Љубивоје Ршумовић.
У: Титов пионир. – ISSN 0351–8566. – Год. 24, бр. 6 (феб. 1973), стр. 14.

1398.

Єдна овца шива / Люубивое Ршумович ; прешпивал М. [Микола] Скубан.
У: Пионирска заградка. – ISSN 0351–3586. – Роч. 27, ч. 6 (феб. 1973), стр. 12.

1399.

Има један--- / Љубивоје Ршумовић.
У: Полетарац. – ISSN 0032–2547. – Год. 20 (септ. 1973), стр. 26.

1400.

Имао сам--- / Љубивоје Ршумовић.
У: Полетарац. – ISSN 0032–2547. – Год. 20 (нов. 1973), стр. 35.

1401.

Кад сам пао први пут / Љубивоје Ршумовић.
У: Полетарац. – ISSN 0032–2547. – Год. 20 (јун 1973), стр. 13.

1402.

Једном кад ме звао рак / Љубивоје Ршумовић.
У: Змај. – ISSN 0351–3637. – Год. 20, бр. 8/9 (авг.–септ. 1973), стр. 204.

1403.

Јесен / Љубивоје Ршумовић.
У: Полетарац. – ISSN 0032–2547. – Год. 20 (септ. 1973), стр. 36.

1404.

Кад аждаја није у добром стању / Љубивоје Ршумовић.
У: Полетарац. – ISSN 0032–2547. – Год. 20 (окт. 1973), стр. 60–61.

1405.

Кад сам пао први пут / Љубивоје Ршумовић.
У: Полетарац. – ISSN 0032–2547. – Год. 20 (јун 1973), стр. 13.

1406.

Лептири са лепим главама / Љубивоје Ршумовић.
У: Змај. – ISSN 0351–3637. – Год. 20, бр. 8/9 (авг.–септ. 1973), стр. 205.

1407.

Ne veljűnk kacsát / Ljubivoje Ršumović ; ford. J. K. [Jung Károly].
Dodatak: Napsugar. – Sz. 50 (14. feb. 1973).
U: Magyar Szó. – ISSN 0350-4182. – Évf. 30, sz. 43 (14. feb. 1973), str.15.

1408.

Нокти кажу: Исеци нас---? / Љубивоје Ршумовић.
У: Полетарац. – ISSN 0032–2547. – Год. 20 (јун 1973), стр. 59.

1409.

Падај кишо / Љубивоје Ршумовић.
У: Полетарац. – ISSN 0032–2547. – Год. 20 (јун 1973), стр. 43.

1410.

Пукнєм од шмеяпя / Люубивое Ршумович ; прешпивал М. [Микола] Скубан.
У: Пионирска заградка. – ISSN 0351–3586. – Роч. 27, ч. 6 (феб. 1973), стр. 13.

1411.

Раз у Паризу / Люубивое Ршумович ; прешпивал М. [Микола] Скубан.
У: Пионирска заградка. – ISSN 0351–3586. – Роч. 27, ч. 6 (феб. 1973), стр. 13.

1412.

Родината се брани с красоти / Љубивоје Ршумовић ; [превео] Р. Т.
У: Другарче. – ISSN 0012–6632. – Год. 11, бр. 200 (1973), стр. 7.

1413.

Семенка од човека / Љубивоје Ршумовић.
У: Полетарац. – ISSN 0032–2547. – Год. 20 (јун 1973), стр. 42.

1414.

Слова А, Б, Д, Р и Ж / Љубивоје Ршумовић.
У: Полетарац. – ISSN 0032–2547. – Год. 20 (окт. 1973), стр. 3–7.

1415.

Слон / Љубивоје Ршумовић.
У: Полетарац. – ISSN 0032–2547. – Год. 20 (јун 1973), стр. 13.

1416.

Справуєм ше ягод паша / Люубивое Ршумович ; прешпивал М. [Микола] Скубан.
У: Пионирска заградка. – ISSN 0351–3586. – Роч. 27, ч. 6 (феб. 1973), стр. 13.

1417.

Телефонияда / Люубивое Ршумович ; прешпивал М. [Микола] Скубан.
У: Пионирска заградка. – ISSN 0351–3586. – Роч. 27, ч. 6 (феб. 1973), стр. 13.

1418.

Telefonijada / LjubivojeRšumović ; [prevela] Kristina Brenkova.
U: Ciciban. – ISSN 0350–8870. – Let. 28, št. 8 (1972/1973), str. 227.

1419.

То је јаче од мене / Љубивоје Ршумовић.
У: Полетарац. – ISSN 0032–2547. – Год. 20 (септ. 1973), стр. 17.

1420.

У заседи иза петнаесте / Љубивоје Ршумовић.
У: Змај. – ISSN 0351–3637. – Год. 20, бр. 8/9 (авг.–септ. 1973), стр. 204.

1421.

Шнурка ше загужлєла / Љубивое Ршумович.
У: Пионирска заградка. – ISSN 0351–3586. – Роч. 27, ч. 7 (марец 1973), стр. 12.

1974.

1422.

А сад да видимо / Љубивоје Ршумовић.
У: Полетарац. – ISSN 0032–2547. – Год. 21 (септ. 1974), стр. 3–9.

1423.

Atdheu mbrohet me bukuti / Ljubivoje Rshumoviq ; përtheu Fejzi Bojku.
U: Gëzimi. – ISSN 0431–3786. – Viti 22, nr. 2 (tetor 1974), str. 14–15.

1424.

Бела врана и црна овца / Љубивоје Ршумовић.
У: Полетарац. – ISSN 0032–2547. – Год. 21 (окт. 1974), стр. 48.

1425.

Војвода Марко Миљанов / Љубивоје Ршумовић.
У: Полетарац. – ISSN 0032–2547. – Год. 21, (март 1974), стр. 28–29.

1426.

Gde su zvezde kad je dan / LjubivojeRšumović.
У: Полетарац. – ISSN 0032–2547. – Год. 21 (јан. 1974), стр. 26.

1427.

Дете / Љубивоје Ршумовић.
У: Змај. – ISSN 0351–3637. – Год. 21, бр. 12 (дец. 1974), стр. 293.

1428.

Деца могу да полете / Љубивоје Ршумовић.
У: Полетарац. – ISSN 0032–2547. – Год. 21 (март 1974), стр. 14.

1429.

Име моје школе / Љубивоје Ршумовић.
У: Полетарац. – ISSN 0032–2547. – Год. 21 (март 1974), стр. 36–37

1430.

Казаха ми да стана хлебопекар / Любивое Ръшумович.
Додатак: Букет. – Књ. 87, стр. 1.
У: Другарче. – ISSN 0350–8927. – Год. 13, бр. 225 (1. април 1974), стр. 8.

1431.

Keby mi niekto povedal / Lj. [Ljubivoje] Ršumović ; prel Z. Ječmenova.
U: Pionieri. – ISSN 0350–4330. – Roč.30, č. 3 (oktober 1973/1974), str. 27.

1432.

Кит / Љубивоје Ршумовић.
У: Змај. – ISSN 0351–3637. – Год. 21, бр. 12 (дец. 1974), стр. 293.

1433.

Космонаути причају о свом детињству / Љубивоје Ршумовић.
У: Полетарац. – ISSN 0032–2547. – Год. 21 (март 1974), стр. 64–67.

1434.

Лепи и славни горњи подрадци под Козаром / Љубивоје Ршумовић.
У: Полетарац. – ISSN 0032–2547. – Год. 21 (март 1974), стр. 88–92.

1435.

Од кога су постали мајмуни? / Љубивоје Ршумовић.
У: Полетарац. – ISSN 0032–2547. – Год. 21 (окт. 1974), стр. 49.

1436.

Рекоше ми буди пекар / Љубивоје Ршумовић.
У: Змај. – ISSN 0351–3637. – Год. 21, бр. 1 (јан. 1974), стр. 16.

1437.

У она лепа времена / Љубивоје Ршумовић.
У: Полетарац. – ISSN 0032–2547. – Год. 21 (окт. 1974), стр. 49.

1438.

Цвеће је украс баште… / Љубивоје Ршумовић.
У: Полетарац. – ISSN 0032–2547. – Год. 21 (март 1974), стр. 96.

1439.

Цео Београд / Љубивоје Ршумовић.
У: Полетарац. – ISSN 0032–2547. – Год. 21 (окт. 1974), стр. 34–39.

1975.

1440.

Домовина се брани лепотом / Љубивоје Ршумовић.
У: Змај. – ISSN 0351–3637. – Год. 22, бр. 10 (окт. 1975), стр. 247.

1441.

Домовина се брани лепотом / Љубивоје Ршумовић.
Додатак: Јединсто за децу. – Год. 15, бр. 46 (4. дец. 1975).
У: Јединство. – ISSN 0021–5775. – Год. 31, бр. 96/97 (27. нов. 1975), стр. 19.

1442.

Dr / LjubivojeRšumović.
U: Pionieri. – ISSN 0554–1891. – Viti. 29, nr. 1 (1975), str. 16–17.

1443.

E mikloshët e babës / LjubivojeRšumović.
U: Pionieri. – ISSN 0554–1891. – Viti 29, nr. 1 (1975), str. 16–17.

1444.

Eğer ejder görürseniz / Lubivoye Irşumoviç ; cevi Nusret D. Ulku.
U: Birlik – ISSN 0352–4035. – Yıl31, sayı 1550 (11. cumartesi 1975), str. 7.

1445.

Иво Андрић / Љубивоје Ршумовић.
У: Полетарац. – ISSN 0032–2547. – Год. 21 (феб. 1975), стр. 32–33.

1446.

Lidhësa per vdekje u lidh / LjubivojeRšumović.
U: Pionieri. – ISSN 0554–1891. – Viti 29, nr. 1 (1975), str. 16–17.

1447.

Mora laps dhe letër / LjubivojeRšumović.
U: Pionieri. – ISSN 0554–1891. – Viti 29, nr. 1 (1975), str. 16–17.

1448.

Нађа Баршч / приредио и снимио Љубивоје Ршумовић.
У: Полетарац. – ISSN 0032–2547. – Год. 21 (феб. 1975), стр. 16–17.

1449.

Pas këndit te parë / LjubivojeRšumović.
U: Pionieri. – ISSN 0554–1891. – Viti 29, nr. 1 (1975), str. 16–17.

1450.

Po merzitëm/ Ljubivoje Ršumović.
U: Pionieri. – ISSN 0554–1891. – Viti 29, nr. 1 (1975), str. 16–17.

1451.

Po cka po flet / Ljubivoje Ršumović.
U: Pionieri. – ISSN 0554–1891. – Viti 29, nr. 1 (1975), str. 16–17.

1452.

Последњу реч имате ви / приредио и написао Љубивоје Ршумовић.
У: Полетарац. – ISSN 0032–2547. – Год. 21 (феб. 1975), стр. 52–53.

1453.

Први падеж--- / приредио и снимио Љубивоје Ршумовић.
У: Полетарац. – ISSN 0032–2547. – Год. 21 (мај–јун 1975), стр. 51–57.

1454.

Telefoniada / Ljubivoje Ršumović.
U: Pionieri. – ISSN 0554–1891. – Viti 29, nr. 1 (1975), str. 16–17.

1455.

Çocuk / Lubivoye Irşumoviç ; cevi H. [Hasan] Mercan.
U: Birlik – ISSN 0352–4035. – Yıl 31, sayı 1671 (18. aralik 1975), str. 7.

1456.

Чудан лекар / Љубивоје Ршумовић.
У: Титов пионир. – ISSN 0351–8566. – Год. 26, бр. 1(септ. 1975), стр. 13.

1457.

Шта је Ани / Љубивоје Ршумовић.
У: Полетарац. – ISSN 0032–2547. – Год. 22 (април 1975), стр. 39.

1976.

1458.

Asa se a pără patria / Ljubivoje Ršumović.
U: Bucuria copiilor. – ISSN 0351–0409. – Anul 28, nr. 13 (1976), str. 2.

1459.

Баба са дедом седи / Љубивоје Ршумовић.
У: Змај. – ISSN 0351–3637. – Год. 23, бр. 8/9 (авг.–септ. 1976), стр. 197.

1460.

Bol dakedy dáky Peter / Ljubivoje Ršumović.
U: Pionieri. – ISSN 0350–4330. – Roč. 32, čis. 3 (nov. 1975/76), str. 12.

1461.

Вуче вуче бубо лења / Љубивоје Ршумовић.
У: Змај. – ISSN 0351–3637. – Год. 23, бр. 8/9 (авг.–септ. 1976), стр. 197.

1462.

Једна овца сива / Љубивоје Ршумовић.
Додатак: Јединсто за децу. – Год. 16, бр. 1 (8. јан. 1975).
У: Јединство. – ISSN 0021–5775. – Год. 32, бр. (8. јан. 1976), стр. 15.

1463.

Yoürt guzze llikle korunulur / Lubivoye Irşumoviç.
U: Birlik – ISSN 0352–4035. – Yıl 32, sayı 1815/1816 (27. kasim 1976), str. 9.

1464.

Лако је пруту / Љубивоје Ршумовић.
У: Змај. – ISSN 0351–3637. – Год. 23, бр. 8/9 (авг.–септ. 1976), стр. 196.

1465.

Отечество ше бранї з красоту / Люубивое Ршумович ; прешпивал М. [Микола] Скубан.
У: Пионирска заградка. – ISSN 0351–3586. – Роч. 31, ч. 4 (дец. 1976), стр. 3.

1466.

Питала деца / Љубивоје Ршумовић.
У: Змај. – ISSN 0351–3637. – Год. 23, бр. 8/9 (авг.–септ. 1976), стр. 196.

1467.

Последња вест о Ивици и Марици / Љубивоје Ршумовић.
У: Змај. – ISSN 0351–3637. – Год. 23, бр. 8/9 (авг.–септ. 1976), стр. 196.

1468.

Sz Épséggel védik / LjubivojeRšumović ; ford. Péter Sinkovits.
U: Jó Pajtás. – ISSN 0350–9141. – Évf. 30, sz. 34/35 (1976), str. 3.

1469.

Сонг о слободи / Љубивоје Ршумовић.
У: Змај. – ISSN 0351–3637. – Год. 23, бр. 8/9 (авг.–септ. 1976), стр. 196.

1470.

U lekára / LjubivojeRšumović.
U: Pionieri. – ISSN 0350–4330. – Roč. 32, čis. 3 (nov. 1976), str. 12.

1471.

Шта је рецимо досада / Љубивоје Ршумовић.
У: Змај. – ISSN 0351–3637. – Год. 23, бр. 8/9 (авг.–септ. 1976), стр. 196.

1977.

1472.

Gjyshja me gjyshin / Ljubivoje Rshumoviq ; përtheu F. [Fejzi] Bojku.
U: Gëzimi. – ISSN 0431–3786. – Viti. 25, nr. 1 (jan. 1977), str. 16.

1473.

Една овца сива / Љубивоје Ршумовић ; [превео] Ненад Џамбазов.
У: Развигор. – ISSN 0350–4530.– Год. 16, бр. 8 (15. декемвр. 1977), стр. 15.

1474.

Оловка први песнички хонорар / Љубивоје Ршумовић.
У: Базар. – ISSN 0350–4409. – Год. 14, бр. 314 (3. феб. 1977), стр. 8–9.

1475.

Поезија затвореног типа / Љубивоје Ршумовић.
У: Књижевна реч. – ISSN 0350–4115. – Год. 6, бр. 71 (25. јан. 1977), str. 9.

1476.

Сонг за слободата / Љубивоје Ршумовић ; [превео] Петко Домазетовски.
У: Развигор. – ISSN 0350–4530.– Год.16, бр. 14 (15. мај 1977), стр. 23.

1477.

Татковината се брам со убавината / Љубивоје Ршумовић ; [превео] Боро Анђов.
У: Развигор. – ISSN 0350–4530. – Год. 16, бр. 7 (1. дек. 1977), стр. 6.

1478.

Ujku mbetet ujk / Ljubivoje Rshumoviq ; përtheu F. [Fejzi] Bojku.
U: Gëzimi. – ISSN 0431–3786. – Viti. 25, nr. 1 (jan. 1977), str. 16.

1978.

1479.

Begavčki / LubivojeRšumović ; [preveo] Saša Vegri.
U: Pionirski list. – ISSN 0352–6577. – God. 31, br. 8 (1978), str. 7.

1480.

Velika školska ura / LubivojeRšumović ; [prevela] Kristina Brenkova.
U: Borec. – ISSN 0006–7725. – God. 30, br. 10 (1978), str. 521–522.

1481.

Документа о мени други / Љубивоје Ршумовић.
У: Књижевна реч. – ISSN 0350–4115. – Год. 7, бр. 99 (25. април 1978), стр. 8.

1482.

Европа на длану / Љубивоје Ршумовић.
У: Књижевна реч. – ISSN 0350–4115. – Год. 7, бр. 99 (25. април 1978), стр. 8.

1483.

Zakaj zmajevka Joka / LubivojeRšumović ; [preveo] Saša Vegri.
U: Kurirček. – ISSN 0350–9265. – God. 18, br. 1 (1977/78), str. 20.

1484.

Za tiste, ki imajo raje mačke / LubivojeRšumović ; [preveo] Saša Vegri.
U: Kurirček. – ISSN 0350–9265. – Leto18, št. 6 (1977/78), str. 199.

1485.

Земља хода земљом / Љубивоје Ршумовић.
У: Илустрована политика. – ISSN 0019–2570. – Год. 21, бр. 1014 (11. април 1978), стр. 22.

1486.

Меден агин / Љубивоје Ршумовић.
У: Књижевна реч. – ISSN 0350–4115. – Год. 7, бр. 99 (25. април 1978), стр. 8.

1487.

Рошави анђео / Љубивоје Ршумовић.
У: Књижевна реч. – ISSN 0350–4115. – Год. 7, бр. 99 (25. април 1978), стр. 8.

1488.

Смешна прашума / Љубивоје Ршумовић.
У: Титов пионир. – ISSN 0351–8566. – Год. 29, бр. 2(окт. 1978), стр. 13.

1489.

Трагање за сузама / Љубивоје Ршумовић.
У: Књижевна реч. – ISSN 0350–4115. – Год. 7, бр. 99 (25. април 1978), стр. 8.

1490.

Човек који трчи / Љубивоје Ршумовић.
У: Књижевна реч. – ISSN 0350–4115. – Год. 7, бр. 99 (25. април 1978), стр. 8.

1491.

Čoze je prutu! / LjubivojeRšumović ; prel Juraj Tušiak.
U: Pionieri. – ISSN 0350–4336. – Roč. 9, čis. 5 (1977/1978), str. 16.

1979.

1492.

Бели пакети / Љубивоје Ршумовић.
У: Политика. – ISSN 0350–4395. – Год. 76, бр. 23639 (29. јул. 1979), стр. 21.

1493.

Где је земља Холмија / Љубивоје Ршумовић.
Додатак: Култура – Политика – Уметност. – Год. 20, бр. 1220, стр. 3.
У: Политика. – ISSN 0350–4395. – Год. 76, бр. 23458 (27. јан. 1979).

1494.

Гледање кроз време / Љубивоје Ршумовић.
Додатак: Култура – Политика – Уметност. – Год. 20, бр. 1225, стр. 3.
У: Политика. – ISSN 0350–4395. – Год. 76, бр. 23493 (3. март 1979).

1495.

Горућа небулоза / Љубивоје Ршумовић.
Додатак: Култура – Политика – Уметност. – Год. 20, бр. 1219, стр. 3.
У: Политика. – ISSN 0350–4395. – Год. 76, бр. 23451 (20. јан. 1979).

1496.

Дугме служи капуту / Љубивоје Ршумовић.
У: Завичај. – ISSN 0514–5902. – Год. 27 [тј. 26], бр. 225 (јун 1979), стр. 30.

1497.

Лепи песник / Љубивоје Ршумовић.
О Милутину Бојићу. – Додатак: Култура – Политика – Уметност. – Год. 20, бр. 1224, стр. 3.
У: Политика. – ISSN 0350–4395. – Год. 76, бр. 23486 (24. феб. 1979).

1498.

Navkljub / napisal Lubivoje Ršumović ; prevedla Jelka Reichman.
U: Kurirček. – ISSN 0350–9265. – Let. 19, št. 9 (1978/79), str. 292–293.

1499.

Непокори Вук / Љубивоје Ршумовић.
Додатак: Култура – Политика – Уметност. – Год. 20, бр. 1221, стр. 3.
У: Политика. – ISSN 0350–4395. – Год. 76, бр. 23465 (3. феб. 1979).

1500.

Оста за мном / Љубивоје Ршумовић.
У: Политика. – ISSN 0350–4395. – Год. 75, бр. 23433 (31. дец. 1978, 1. и 2. јан. 1979), стр. 19.

1501.

Оста за мном / Љубивоје Ршумовић.
У: Политика. – ISSN 0350–4395. – Год. 76, бр. 23688 (16. септ. 1979), стр. 16.

1502.

Петлицата на палтоте му служи / Љубивоје Ршумовић ; [превео] Г. П.
У: Развигор. – ISSN 0350–4530. – Год. 18, бр. 4 (15. окт. 1979), стр. 9.

1503.

Стеван из Гостиља / Љубивоје Ршумовић.
Додатак: Култура – Политика – Уметност. – Год. 20, бр. 1222, стр. 3.
У: Политика. – ISSN 0350–4395. – Год. 76, бр. 23472 (10. феб. 1979).

1504.

Uspon vrtovima / Ljubivoje Ršumović.
U: Dometi. – ISSN 0419–6252. – God. 11, br. 3 (1979), str. 56.

1505.

Ципеле / Љубивоје Ршумовић.
У: Титов пионир. – ISSN 0351–8566. – Год. 29, бр. 7(март 1979), стр. 8.

1980.

1506.

Vlk a ovca / Ljubivoje Ršumović ; prel Miroslav Demák.
U: Pionieri. – ISSN 0350–4330. – Roč. 10, čis. 8 (1979/1980), str. 29.

1507.

Домовина се брани лепотом / Љубивоје Ршумовић.
У: Змај. – ISSN 0351–3637. – Год. 27, бр. 10 (окт. 1980), стр. 235.

1508.

E bukur jësht mesnata / Lubivoje Ršumović ; shqip *ë* roi Tahir Foniqi.
Dodatak: Rilindja për fëmijë. – Viti 22, nr. 502, 5.
U: Rilindja. – ISSN 0350–4581. – Viti 36, nr. 7598 (27. maj 1980), str. 12.

1509.

Завештање / Љубивоје Ршумовић.
У: Књижевне новине. – ISSN 0023–2416. – Год. 32, бр. 616 (11. дец. 1980), стр. 7.

1510.

Yürt gzellikle korunur / Lubivoye Irşumoviç ; cevi I. B.
U: Birlik – ISSN 0352–4035. – Yıl 36, sayi 2432/2434 (27. kasim 1980), str. 18.

1511.

Kaj mi sovražnik pomeno / Lubivoje Ršumović ; [prevela] Kristina Brenkova.
U: Kurirček. – ISSN 0350–9265. – Let. 20, št. 10 (1979/80), str. 479.

1512.

Лекција од природознание / Љубивоје Ршумовић ; [превео] Р. Ј.
У: Развигор. – ISSN 0350–4530. – Год. 19, бр. 6 (15. ноември 1980), стр. 23.

1513.

Меден аган / Љубивоје Ршумовић.
У: Књижевне новине. – ISSN 0023–2416. – Год. 32, бр. 616 (11. дец. 1980), стр. 7.

1514.

Мој отац / Љубивоје Ршумовић.
У: Књижевне новине. – ISSN 0023–2416. – Год. 32, бр. 616 (11. дец. 1980), стр. 7.

1515.

O slobode / LjubivojeRšumović ; prel Juraj Tušiak.
U: Pionieri. – ISSN 0350–4330. – Roč. 36, čis. 3 (oktober 1979/1980), str. 28.

1516.

Први Ршум / Љубивоје Ршумовић.
У: Књижевне новине. – ISSN 0023–2416. – Год. 32, бр. 616 (11. дец. 1980), стр. 7.

1517.

Све више ми песма постаје живот / Љубивоје Ршумовић.
У: Песничке новине. – ISSN 0351–4099. – Год. 4, бр. 4/5 (1980), стр. 9.

1518.

Sillem sikur t jem pasha / Ljubivoje Rshumoviq ; përtheu Zymber Elshani.
U: Gëzimi. – ISSN 0431–3786. – Viti. 28, nr. 9 (1980), str. 7.

1981.

1519.

Domovina se brani lepotom / LubivojeRšumović.
U: Detinjstvo. – ISSN 0350–5286. – God. 7, br. 2 (1981), str. 48.

1520.

Yourt gŭzellikle korunur / LjubivojeRšumović ; çev. Z. [Zeynel] Beksaç.
U: Sevinç. – ISSN 0351–4935. – Yıl 32, sayı 2 (1981), str. 7.

1521.

Контакт поезија / Љубивоје Ршумовић.
У: Међај. – ISSN 0351–5451. – Год, 1, бр. 1 (1981), стр. 23–28.

1522.

Раскршће снаге / Љубивоје Ршумовић.
У: Багдала. – ISSN 0005–3880. – Год, 23, бр. 263 (феб. 1981), стр. 3.

1523.

Телефонијада / Љубивоје Ршумовић ; [превео] С. Ш.
У: Развигор. – ISSN 0350–4530. – Год. 20, бр. 10 (15. јануари 1981), стр. 29.

1524.

Трагање за новим лепотама / Љубивоје Ршумовић.
У: Књижевне новине. – ISSN 0023–2416. – Год. 33, бр. 629 (1981), стр. 12.

1982.

1525.

Vlk a ovca / Ljubivoje Ršumović ; prel Miroslav Demák.
U: Pionieri. – ISSN 0350–4330. – Roč. 11, čis. 2 (oktober 1981/1982), str. 9.

1526.

Domovina se brani krasou / Ljubivoje Ršumović ; prel Miroslav Demák.
U: Pionieri. – ISSN 0350–4330. – Roč. 11, čis. 2 (oktober 1981/1982), str. 9.

1527.

Жута песма / Љубивоје Ршумовић.
У: Књижевне новине. – ISSN 0023–2416. – Год. 34, бр. 658 (11. нов. 1982), стр. 32.

1528.

Не пристајем / Љубивоје Ршумовић.
У: Књижевне новине. – ISSN 0023–2416. – Год. 34, бр. 658 (11. нов. 1982), стр. 32.

1529.

Овако сатеран / Љубивоје Ршумовић.
У: Књижевне новине. – ISSN 0023–2416. – Год. 34, бр. 658 (11. нов. 1982), стр. 32.

1530.

Пољска се меша / Љубивоје Ршумовић.
У: Књижевне новине. – ISSN 0023–2416. – Год. 34, бр. 658 (11. нов. 1982), стр. 32.

1531.

Прекинули смо / Љубивоје Ршумовић.
У: Књижевне новине. – ISSN 0023–2416. – Год. 34, бр. 658 (11. нов. 1982), стр. 32.

1532.

Prečo dračica plače / Ljubivoje Ršumović ; prel Miroslav Demák.
U: Pionieri. – ISSN 0350–4330. – Roč. 11, čis. 2 (oktober 1981/1982), str. 9.

1533.

Протестна нота / Љубивоје Ршумовић.
У: Политика. – ISSN 0350–4395. – Год. 79, бр. 24783 (3. окт. 1982), стр. 10.

1534.

Smiešny prales / Ljubivoje Ršumović ; prel Miroslav Demák.
U: Pionieri. – ISSN 0350–4330. – Roč. 12, čis. 2 (oktober 1981/1982), str. 9.

1535.

St Ažuje sa jeden drak / Ljubivoje Ršumović ; prel Miroslav Demák.
U: Pionieri. – ISSN 0350–4330. – Roč. 11, čis. 2 (oktober 1981/1982), str. 9.

1536.

Стојим у реду / Љубивоје Ршумовић.
У: Књижевне новине. – ISSN 0023–2416. – Год. 34, бр. 658 (11. нов. 1982), стр. 32.

1537.

Toto su časy / Ljubivoje Ršumović ; prel Miroslav Demák.
U: Pionieri. – ISSN 0350–4330. – Roč. 12, čis. 2 (oktober 1981/1982) str. 9.

1538.

Чуден лекар / Љубивоје Ршумовић ; [превео] Г. П.
У: Другарче. – ISSN 0012–6632. – Год. 32, бр. 5 (1. ноември 1982), стр. 11.

1983.

1539.

Generale silo ljuta / Ljubivoje Ršumović.
U: Radost. – ISSN 0351–3688. – God. 33, br. 4 (1983), str. 6.

1540.

Günün Birinde / Lubivoye Irşumoviç ; cevi F. A.
U: Birlik – ISSN 0352–4035. – Yıl 39, sayı 2887 (27. ekim 1983), str. 9.

1541.

Дама / Љубивоје Ршумовић.
У: Стиг. – ISSN 0350–834X. – Год. 14, бр. 50 (1983), стр. 103–105.

1542.

Добудалило је/ Љубивоје Ршумовић.
У: Песничке новине. – ISSN 0351–4099. – Год. 6, бр. 2/3 (феб.–март 1983), стр. 10.

1543.

Доколица је/ Љубивоје Ршумовић.
У: Песничке новине. – ISSN 0351–4099. – Год. 6, бр. 2/3 (феб.–март 1983), стр. 10.

1544.

Ја волим па шта / Љубивоје Ршумовић.
У: Песничке новине. – ISSN 0351–4099. – Год. 6, бр. 2/3 (феб.–март 1983), стр. 10.

1545.

Ја када удахнем / Љубивоје Ршумовић.
У: Стиг. – ISSN 0350–834X. – Год. 14, бр. 50 (1983), стр. 103–105.

1546.

Једна мамина / Љубивоје Ршумовић.
У: Стиг. – ISSN 0350–834X. – Год. 14, бр. 50 (1983), стр. 103–105.

1547.

Једнога дана / Љубивоје Ршумовић.
У: Титов пионир. – ISSN 0351–8566. – Год. 34, бр. 2(окт. 1983), стр. 13.

1548.

Yourt g*üzellikle* korunur / LjubivojeRšumović ; çev. Zeynel Beksaç.
U: Sevinç. – ISSN 0351–4935. – Yıl 31, sayı 9/10 (1983), str. 5.

1549.

Када кажем ја/ Љубивоје Ршумовић.
У: Песничке новине. – ISSN 0351–4099. – Год. 6, бр. 2/3 (феб.–март 1983), стр. 10.

1550.

Лако је пруту / Љубивоје Ршумовић.
У: Стиг. – ISSN 0350–834X. – Год. 14, бр. 50 (1983), стр. 103–105.

1551.

Невероватно како се / Љубивоје Ршумовић.
У: Песничке новине. – ISSN 0351–4099. – Год. 6, бр. 2/3 (феб.–март 1983), стр. 10.

1552.

Порекло поезије / Љубивоје Ршумовић.
У: Међај. – ISSN 0351–5451. – Год. 3, бр. 5 (1983), стр. 95–96.

1553.

Прича коју је промишио буш / Љубивоје Ршумовић.
Додатак: Јединсто за децу. – Год. 20, бр. 3.
У: Јединство. – ISSN 0021–5775. – Год. 39 бр. 16 (20. јан. 1983), стр. 10.

1554.

Прича о лепим вероникама и мачку Микеланђелу / Љубивоје Ршумовић.
Додатак: Јединсто за децу. – Год. 20, бр. 2.
У: Јединство. – ISSN 0021–5775. – Год. 39, бр. 10 (13. јан. 1983), стр. 16.

1555.

Улицом са шљунком / Љубивоје Ршумовић.
У: Песничке новине. – ISSN 0351–4099. – Год. 6, бр. 2/3 (феб.–март 1983), стр. 10.

1556.

Чиме ли су забринути / Љубивоје Ршумовић.
У: Песничке новине. – ISSN 0351–4099. – Год. 6, бр. 2/3 (феб.–март 1983), стр. 10.

1557.

Шта мајке из Ливна нису знале / Љубивоје Ршумовић.
У: Стиг. – ISSN 0350–834X. – Год. 14, бр. 50 (1983), стр. 103–105.

1984.

1558.

Dete / LjubivojeRšumović.
U: Ulaznica. – ISSN 0503–1362. – God. 18, br. 92/93 (1984), str. 89.

1559.

Domovina se brani lepotom / LjubivojeRšumović.
U: Ulaznica. – ISSN 0503–1362. – God. 18, br. 92/93 (1984), str. 88.

1560.

Dosadno mi je / LjubivojeRšumović.
U: Ulaznica. – ISSN 0503–1362. – God. 18, br. 92/93 (1984), str. 89.

1561.

Као мелем лечио је вишеструко / Љубивоје Ршумовић.
Опроштајно писмо Душану Радовићу.
У: ТВ новости. – ISSN 0350–7467. – Год. 21, бр. 1026 (24. авг. 1984), стр. 8–9.

1562.

Lako je prutu / LjubivojeRšumović.
U: Ulaznica. – ISSN 0503–1362. – God. 18, br. 92/93 (1984), str. 90.

1563.

Нема безбрижних дана / Љубивоје Ршумовић
У: Песничке новине. – ISSN 0351–4099. – Год. 8, бр. 1/3 (јан.–март 1984), стр. 9.

1564.

Nichita azi / Љубивоје Ршумовић.
У: Књижевна реч. – ISSN 0350–4115. – Год. 12, бр. 227 (10. феб. 1984), стр. 9.

1565.

Песма у ваздуху / Љубивоје Ршумовић.
У: Књижевна реч. – ISSN 0350–4115. – Год. 13, бр. 238/240 (јул–авг. 1984), стр. 57.

1566.

Песма у ваздуху / Љубивоје Ршумовић
У: Песничке новине. – ISSN 0351–4099. – Год. 8, бр. 1/3 (јан.–март 1984), стр. 9.

1567.

Песник иза зида / Љубивоје Ршумовић.
У: Књижевна реч. – ISSN 0350–4115. – Год. 13, бр. 238/240 (јул–авг. 1984), стр. 57.

1568.

Писмо / Љубивоје Ршумовић.
У: Стиг. – ISSN 0350–834X. – Год. 15, бр. 52 (1984), стр. 67–68.

1569.

Pola crno a pola belo / LjubivojeRšumović.
U: Ulaznica. – ISSN 0503–1362. – God. 18, br. 92/93 (1984), str. 90.

1570.

Sormaca / LjubivojeRšumović ; cevi Necati Zekerya.
U: Tomurcuk. – ISSN 0351–5257. – Yıl. 26,sayı 6 (1984), str. 5.

1571.

U zasedi iza petnaeste / LjubivojeRšumović.
U: Ulaznica. – ISSN 0503–1362. – God. 18, br. 92/93 (1984), str. 91.

1572.

У самоћи / Љубивоје Ршумовић
У: Песничке новине. – ISSN 0351–4099. – Год. 8, бр. 1/3 (јан.–март 1984), стр. 9.

1573.

Умро је Душан Радовић / Љубивоје Ршумовић.
У: ТВ новости. – ISSN 0350–7467. – Год. 21, бр. 1026 (24. авг. 1984), стр. 8.

1574.

Utorak veče ma šta mi reče / LjubivojeRšumović.
U: Ulaznica. – ISSN 0503–1362. – God. 18, br. 92/93 (1984), str. 88.

1575.

Hajde da rastemo / LjubivojeRšumović.
U: Ulaznica. – ISSN 0503–1362. – God. 18, br. 92/93 (1984), str. 115.

1985.

1576.

Ако желиш мишице / Љубивоје Ршумовић.
У: Змај. – ISSN 0351–3637. – Год. 32, бр. 2 (феб. 1985), стр. 52.

1577.

Gajite patke / LjubivojeRšumović.
U: Detinjstvo. – ISSN 0350–5286. – God. 11, br. 1/2 (1985), str. 85.

1578.

О змају и страшном лаву српске поезије / Љубивоје Ршумовић.
О Душану Радовићу.
У: Књижевна реч. – ISSN 0350–4115. – Год. 14, бр. 259 (25. јун 1985), 9.

1579.

Откуд мени ова снага / Љубивоје Ршумовић.
У: Змај. – ISSN 0351–3637. – Год. 32, бр. 2 (феб. 1985), стр. 52.

1580.

Otrok / napisal LubivojeRšumović ; prevedla Niko Grafenauer.
U: Kurirček. – ISSN 0350–9265. – Let. 26, št. 1 (1984/85), str. 3.

1986.

1581.

Бела врана и црна овца / Љубивоје Ршумовић.
У: Титов пионир. – ISSN 0351–8566. – Год. 36, бр. 9(мај 1986), стр. 11.

1582.

Dosadno mi je / LjubivojeRšumović.
U: Detinjstvo. – ISSN 0350–5286. – God. 12, br. 2 (1986), str. 74.

1583.

Наташа лирска / Љубивоје Ршумовић.
У: Међај. – ISSN 0351–5451. – Год. 6, бр. 11/12 (1986), стр. 153–154.

1584.

Песме за срећу / Љубивоје Ршумовић.
У: Дневник. – ISSN 0350–7556. – Год. 45, бр. 14245 (27. јун 1986), стр. 13.

1585.

Пут до поезије : или о „почетку” Душана Радовића / Љубивоје Ршумовић.
Додатак: Култура, уметност, наука. – Год. 7, бр. 353.
У: Политика. – ISSN 0350–4395. – Год. 83, бр. 26096 (31. мај 1986), стр. 11.

1586.

Sedmoglavu aždahu zabolela glava / LjubivojeRšumović.
U: Detinjstvo. – ISSN 0350–5286. – God. 12, br. 1 (1986), str. 66–67.

1587.

Стварање стваралаца или где се учи за писца / Љубивоје Ршумовић.
У: Међај. – ISSN 0351–5451. – Год. 6, бр. 9/10 (1986), стр. 73–75.

1987.

1588.

Био једном један вук / Љубивоје Ршумовић.
У: Титов пионир. – ISSN 0351–8566. – Год. 37, бр. 7(март 1987), стр. 12.

1589.

Где је душа земље / Љубивоје Ршумовић.
У: Политика. – ISSN 0350–4395. – Год. 84, бр. 26629 (21. нов. 1987), стр. 12.

1590.

Дете / Љубивоје Ршумовић.
Додатак: Политика за децу. – Год. 58, бр. 2276.
У: Политика. – ISSN 0350–4395. – Год. 84, бр. 26592 (15. окт. 1987), стр. 15.

1591.

Пивара с леве стране / Љубивоје Ршумовић.
Додатак: Култура, уметност, наука. – Год. 9, бр. 416.
У: Политика. – ISSN 0350–4395. – Год. 84, бр. 26545 (29. авг. 1987), стр. 12.

1988.

1592.

Geteovski izbor po sličnosti / LjubivojeRšumović.
U: Una. – ISSN 0352–4698. – God. 5 (4. april 1988), str. 77.

1593.

Дете / Љубивоје Ршумовић ; [превео] Наум Попески.
У: Развигор. – ISSN 0350–4530. – Год. 22, бр. 6 (20. ноември 1988), стр. 7.

1594.

Zajčji lov in jeza / napisal LubivojeRšumović ; prevel Tone Pretner.
U: Kurirček. – ISSN 0350–9265. – Let. 29, št. 1 (1987/88), str. 16.

1595.

Ponašam se poput paše / LjubivojeRšumović ; [izbor] Rade Obrenović.
U: Detinjstvo. – ISSN 0350–5286. – God. 14, br. 4 (1988), str. 79–80.

1596.

Sporazum / LjubivojeRšumović ; [izbor] Rade Obrenović.
U: Detinjstvo. – ISSN 0350–5286. – God. 14, br. 4 (1988), str. 77.

1597.

Шта је лепо да се ради лети / Љубивоје Ршумовић.
У: Змај. – ISSN 0351–3637. – Год. 35, бр. 6/7 (јун/јул 1988), стр. 1.

1989.

1598.

Вјетрени војвода / Љубивоје Ршумовић.
У: Политика. – ISSN 0350–4395. – Год. 86, бр. 27245 (12. авг. 1989), стр. 15

1599.

Güçlü Kaslar Diferesen / Lubivoye Irşumoviç ; cevi F. [Fahri] Ali.
U: Birlik – ISSN 0352–4035. – Yıl 45, sayı 3715 (16. subat 1989), str. 7.

1600.

Дете/ Љубивоје Ршумовић.
Додатак: Побједа за дјецу. – Бр. 174.
У: Побједа. – ISSN 0350–4379. – Год. 45, бр. 8553 (21. септ. 1989), стр. 13.

1601.

Приказна за гавранот и лисицата / Љубивоје Ршумовић ; превел Г. Арсовски.
У: Развигор. – ISSN 0350–4530. – Год. 23, бр. 9 (5. јануари 1989), стр. 5.

1602.

Чича Глиша хоће – неће да се шиша / Љубивоје Ршумовић.
Додатак: Политика за децу. – Год. 60, бр. 2342.
У: Политика. – ISSN 0350–4395. – Год. 86, бр. 2056 (2. феб. 1989), стр. 25.

1990.

1603.

Здравица народу српском за Нову 1990 / Љубивоје Ршумовић.
У: Политика. – ISSN 0350–4395. – Год. 87, бр. 27388 (6. јан. 1990), стр. 13.

1604.

Pojava uličarske misli kod nas / LjubivojeRšumović.
U: Književna kritika. – ISSN 0350–4123. – God. 21, br. 2 (1990), str. 16–20.

1991.

1605.

Манојлове златне јабуке / Љубивоје Ршумовић.
Додатак: Култура, уметност, наука. – Год. 22, бр. 201, стр. 1.
У: Политика. – ISSN 0350–4395. – Год. 88, бр. 28092 (21. дец. 1991).

1606.

Uch, ale je škola skvelá / LjubivojeRšumović ; prel M. D. [Miroslav Demák].
U: Zornička. – ISSN 0353–877X. – Roč. 1, č. 6 (1990/1991), str. 6.

1992.

1607.

Дете / Љубивоје Ршумовић.
У: Међај. – ISSN 0351–5451. – Год. 12, бр. 29 (1992), стр. 9.

1608.

Оглас / Љубивоје Ршумовић.
У: Међај. – ISSN 0351–5451. – Год. 12, бр. 29 (1992), стр. 11.

1609.

Порука / Љубивоје Ршумовић.
У: Међај. – ISSN 0351–5451. – Год. 12, бр. 29 (1992), стр. 10.

1610.

Шах и књижевност / Љубивоје Ршумовић.
У: Књижевна реч. – ISSN 0350–4115. – Год. 21, бр. 404 (10. нов. 1992), стр. 7.

1994.

1611.

Svetozar Radonjić Ras: Godina granata, Užice, Pljevlja, 1994 / Ljubivoje Ršumović.
У: Мостови. – ISSN 0350–4263. – Год. 26, 133/134 (1994), стр. 126.

1612.

Шта је писац хтео да нацрта : Владимир Булатовић–Виб (1931–1994) / Љубивоје Ршумовић.
У: Књижевне новине. – ISSN 0023–2416. – Год. 45, бр. 892 (15. септ. 1994), стр. 1.

1995.

1613.

Ана воли Милована / Љубивоје Ршумовић.
У: Мали Невен. – ISSN 0352–3322. – Год. 13, бр. 116 (јун 1995), стр. 22.

1614.

Добрица Ерић: Разапета земља, Београд, 1994 / Љубивоје Ршумовић.
У: Политика. – ISSN 0350–4395. – Год. 92, бр. 29324 (10. јун 1995), стр. 17.

1615.

Др / Љубивоје Ршумовић.
У: Мали Невен. – ISSN 0352–3322. – Год. 13, бр. 115 (мај 1995), стр. 3.

1616.

Не вуците ме за језик / Љубивоје Ршумовић.
У: Књижевне новине. – ISSN 0023–2416. – Год. 46, бр. 210 (15. јун 1995), стр. 6.

1617.

Пјесници за дјетињство задужени / Љубивоје Ршумовић.
У: Никшићке новине. – ISSN 0351–6210. – Год. 28, бр. 1162/1163 (18. мај 1995), стр. 21.

1618.

Стигао је пробисвет / Љубивоје Ршумовић.
У: Свици. – ISSN 1451–1169. – Год. 2 (22. јун 1995).

1619.

Услед пролећа / Љубивоје Ршумовић.
У: Мали Невен. – ISSN 0352–3322. – God. 13, бр. 115 (мај 1995), стр. 2.

1996.

1620.

Документарна поетика / Љубивоје Ршумовић.
О збирци песама за децу „Како спавају трамваји” Милована Данојлића.
У: Књижевне новине. – ISSN 0023–2416. – Год. 47, 937/938 (1–15. окт. 1996), стр. 6.

1621.

Smiešny prales / Ljubivoje Ršumović ; zo srbčiny prel M. [Miroslav] Demák.
U: Zornička. – ISSN 0353–877X. – Roč. 6, č. 7/8 (1995/1996), str. 7.

1622.

Хајде да растемо / Љубивоје Ршумовић.
У: Смедерево. – ISSN 0352–7522. – Год. 7, бр. 13 (1996), стр. 70.

1997.

1623.

Други барапски / Љубивоје Ршумовић.
У: Књижевност. – ISSN 0023–2408. – Год. 51, бр. 5/6 (1997), стр. 683–684.

1624.

Други немили / Љубивоје Ршумовић.
У: Књижевност. – ISSN 0023–2408. – Год. 51, бр. 5/6 (1997), стр. 681–682.

1625.

Други погани / Љубивоје Ршумовић.
У: Књижевност. – ISSN 0023–2408. – Год. 51, бр. 5/6 (1997), стр. 685.

1626.

Други чемерни / Љубивоје Ршумовић.
У: Књижевност. – ISSN 0023–2408. – Год. 51, бр. 5/6 (1997), стр. 683.

1627.

Кажи своју муку / Љубивоје Ршумовић.
У: Грађанин. – Год. , бр. 19 (22. април 1997), стр. 8.

1628.

Први барапски / Љубивоје Ршумовић.
У: Књижевност. – ISSN 0023–2408. – Год. 51, бр. 5/6 (1997), стр. 681–682.

1629.

Први немили / Љубивоје Ршумовић.
У: Књижевност. – ISSN 0023–2408. – Год. 51, бр. 5/6 (1997), стр. 681.

1630.

Први погани / Љубивоје Ршумовић.
У: Књижевност. – ISSN 0023–2408. – Год. 51, бр. 5/6 (1997), стр. 684.

1631.

Први чемерни / Љубивоје Ршумовић.
У: Књижевност. – ISSN 0023–2408. – Год. 51, бр. 5/6 (1997), стр. 682.

1632.

Телефонијада / Љубивоје Ршумовић.
У: Мали Невен. – ISSN 0352–3322. – Год. 15, бр. 135 (сеп. 1997), стр. 13.

1998.

1633.

Водоравно / Љубивоје Ршумовић.
У: Књижевне новине. – ISSN 0023–2416. – Год. 51, бр. 971 (1. април 1998), стр. 7.

1634.

О мазама / Љубивоје Ршумовић.
У: Алманах : календар за 1998. – ISSN 1450–6165. – Год. 1 (1998), стр. 256.

1635.

„Славна плејада” Стевана Несторовића / Љубивоје Ршумовић.
У: Међај. – ISSN 0351–5451. – Год. 42 (1998), стр. 77–78.

1636.

Uch, ale je škola skvelá / Ljubivoje Ršumović ; zo srbčiny preložil M. [Miroslav] Demák.
U: Zornička. – ISSN 0353–877X. – Roč. 8, č. 1/2 (1997/1998), str. 7.

1999.

1637.

Гњави ме тата / Љубивоје Ршумовић.
У: Мали Невен. – ISSN 0352–3322. – Год. 17, бр. 148 (јан. 1999), стр. 6–7.

1638.

Деда зезатор : (приче са Алексом) / Љубивоје Ршумовић.
У: Велико двориште. – ISSN 1450–8036. – Год. 1, бр. 3 (1999), стр. 16–17.

1639.

Има ли краја мајка му стара : (приче са Алексом) / Љубивоје Ршумовић.
У: Велико двориште. – ISSN 1450–8036. – Год. 1, бр. 1 (1999), стр. 16–17.

1640.

Јављам свима / Љубивоје Ршумовић.
У: Савременик плус. – ISSN 0354–3021. – Бр. 70/72 (1999), стр. 8–9.

1641.

Како изгледа Бог : (приче са Алексом) / Љубивоје Ршумовић.
У: Велико двориште. – ISSN 1450–8036. – Год. 1, бр. 5 (1999), стр. 16–17.

1642.

Необјављена Ршумова ратна песма / Љубивоје Ршумовић.
У: Глас јавности. – ISSN 1450–7218. – Год. 2, бр. 380 (5. јул 1999), стр. 8.

1643.

Неће песма / Љубивоје Ршумовић.
У: Таковске новине. – ISSN 0350–4867. – Год. 39, бр. 1322 (15. јул 1999), стр. 8.

1644.

Пингвин и Енглез : (приче са Алексом) / Љубивоје Ршумовић.
У: Велико двориште. – ISSN 1450–8036. – Год. 1, бр. 6 (1999), стр. 16–17.

1645.

Узео сам хартију и оловку / Љубивоје Ршумовић.
У: Мали Невен. – ISSN 0352–3322. – Год. 17, бр. 153 (нов. 1999), стр. 6.

2000.

1646.

Бити бркајло : (приче са Алексом) / Љубивоје Ршумовић.
У: Велико двориште. – ISSN 1450–8036. – Год. 1, бр. 11 (2000), стр. 8.

1647.

Вуче, вуче, бубо лења / Љубивоје Ршумовић.
У: Мали Невен. – ISSN 0352–3322. – Год. 18, бр. 164 (дец. 2000), стр. 20.

1648.

Гледам како расте / Љубивоје Ршумовић.
У: Летопис Матице српске. – ISSN 0025–5939. – Год. 176, књ. 466, бр. 7/8 (јул–авг. 2000), стр. 30–31.

1649.

Десет љутих гусара / Љубивоје Ршумовић.
У: Мали Невен. – ISSN 0352–3322. – бр. 164 (дец. 2000), стр. 21.

1650.

Дојахаће / Љубивоје Ршумовић.
У: Летопис Матице српске. – ISSN 0025–5939. – Год. 176, књ. 466, бр. 7/8 (јул–авг. 2000), стр. 8–29.

1651.

Дотрчаће / Љубивоје Ршумовић.
У: Летопис Матице српске. – ISSN 0025–5939. – Год. 176, књ. 466, бр. 7/8 (јул–авг. 2000), стр. 29.

1652.

Земља Дембелија / Љубивоје Ршумовић.
У: Мали Невен. – ISSN 0352–3322. – Год. 18, бр. 164 (дец. 2000), стр. 20.

1653.

Знам да не знам / Љубивоје Ршумовић.
У: Летопис Матице српске. – ISSN 0025–5939. – Год. 176, књ. 466, бр. 7/8 (јул–авг. 2000), стр. 27.

1654.

Кажем / Љубивоје Ршумовић.
У: Летопис Матице српске. – ISSN 0025–5939. – Год. 176, књ. 466, бр. 7/8 (јул–авг. 2000), стр. 28.

1655.

Ко кога има : (приче са Алексом) / Љубивоје Ршумовић.
У: Велико двориште. – ISSN 1450–8036. – Год. 1, бр. 7 (2000), стр. 17.

1656.

Ко на кога личи : (приче са Алексом) / Љубивоје Ршумовић.
У: Велико двориште. – ISSN 1450–8036. – Год. 1, бр. 7 (2000), стр. 16.

1657.

Лаве мајка му стара / Љубивоје Ршумовић.
У: Велико двориште. – ISSN 1450–8036. – Год. 1, бр. 9 (2000), стр. 20.

1658.

Лако је пруту / Љубивоје Ршумовић.
У: Мали Невен. – ISSN 0352–3322. – Год. 18, бр. 164 (дец. 2000), стр. 20.

1659.

Од чега сам јак : (приче са Алексом) / Љубивоје Ршумовић.
У: Велико двориште. – ISSN 1450–8036. – Год. 1, бр. 9 (2000), стр. 8.

1660.

Слутим / Љубивоје Ршумовић.
У: Летопис Матице српске. – ISSN 0025–5939. – Год. 176, књ. 466, бр. 7/8 (јул–авг. 2000), стр. 30.

1661.

Сунце које хода : (приче са Алексом) / Љубивоје Ршумовић.
У: Велико двориште. – ISSN 1450–8036. – Год. 1, бр. 12 (2000), стр. 20.

1662.

Што се тиче јела : (приче са Алексом) / Љубивоје Ршумовић.
У: Велико двориште. – ISSN 1450–8036. – Год. 1, бр. 10 (2000), стр. 8.

2001.

1663.

Домовина се брани лепотом / Љубивоје Ршумовић.
У: Алманах : календар за 2001. – ISSN 1450–6165. – Год. 3 (2001), стр. 241.

1664.

Прва љубав заборава нема / Љубивоје Ршумовић.
У: Невен. – ISSN 0351–8116. – Год. 23. бр. 641 (17. нов. 2001), стр. 12.

2002.

1665.

Прецо шарканЬ плаче / Любивоє Ршумович.
У: Заградка. – ISSN 0353–9938. – Роч. 56, ч. 3 (нов. 2002), стр. 10.

2003.

1666.

Abecedarul drepturilor copilului : convenţia despre drepturile copilului / LjubivojeRšumović ; traducere Felicia Marina Munteanu.
U: Bucuria copiilor. – ISSN 0351–0409. – Anul 57, nr. 2 (febr. 2003), str. 3.

1667.

Abecedarul drepturilor copilului : convenţia despre drepturile copilului / LjubivojeRšumović ; în româneşte Felicia Marina Munteanu.
U: Bucuria copiilor. – ISSN 0351–0409. – Anul 57, nr. 3 (mart. 2003), str. 3.

1668.

Abecedarul drepturilor copilului : convenţia despre drepturile copilului / LjubivojeRšumović ; în româneşte Felicia Marina Munteanu.
U: Bucuria copiilor. – ISSN 0351–0409. – Anul 57, nr. 4 (apr. 2003), str. 3.

1669.

Глад / Љубивоје Ршумовић.
У: Мали Невен. – ISSN 0352–3322. – Год. 21, бр. 188 (април 2003), стр. 4.

1670.

Змај за љубав / Љубивоје Ршумовић.
У: Neven. – ISSN 0351–8116. – Год. 25, бр. 662 (март 2003), стр. 13.

1671.

Змај за љубав / Љубивоје Ршумовић.
У: Neven. – ISSN 0351–8116. – Год. 25, бр. 662 (март 2003), стр. 13.

1672.

Convenţia privind drepturile copilului / LjubivojeRšumović ; în româneşte Felicia Marina Munteanu.
U: Bucuria copiilor. – ISSN 0351–0409. – Anul 57, nr. 5 (mai 2003), str. 3.

1673.

Convenţia privind drepturile copilului / LjubivojeRšumović ; în româneşte Felicia Marina Munteanu.
U: Bucuria copiilor. – ISSN 0351–0409. – Anul 57, nr. 6/7 (iun.–iul. 2003), str. 3.

1674.

Convenţia privind drepturile copilului / LjubivojeRšumović ; [traducere de Felicia Marina Munteanu].
U: Bucuria copiilor. – ISSN 0351–0409. – Anul 57, nr. 8/9 (aug.–sept. 2003), str. 10.

1675.

На пољу где се чавке чавче / Љубивоје Ршумовић.
У: Мали Невен. – ISSN 0352–3322. – Год. 21, бр. 187 (март 2003), стр. 13.

1676.

Телефонијада / Љубивоје Ршумовић.
У: Neven. – ISSN 0351–8116. – Год. 25, бр. 670 (окт. 2003), стр. 13.

1677.

У заседи иза петнаесте / Љубивоје Ршумовић.
У: Neven. – ISSN 0351–8116. – Год. 25, бр. 675 (дец. 2003), стр. 24.

1678.

Уторак вече ма шта ми рече / Љубивоје Ршумовић.
У: Мали Невен. – ISSN 0352–3322. – Год. 21, бр. 188 (април 2003), стр. 4.

2004.

1679.

Медвед Брундо / Љубивоје Ршумовић.
У: Neven. – ISSN 0351–8116. – Год. 26, бр. 678 (март 2004), стр. 12.

1680.

Менеглед / Љубивоје Ршумовић.
У: Mons Aureus. – ISSN 1451–3846. – Год. 2, бр. 5/6 (2004), стр. 82–84.

2005.

1681.

Ђура Јакшић у вртлогу романтизма / Љубивоје Ршумовић.
У: Липар. – ISSN 1450–8338. – Год. 7, бр. 24/25 (2005), стр. 171–173.

1682.

Љубав је / Љубивоје Ршумовић.
У: Mons Aureus. – ISSN 1451–3846. – Год. 3, бр. 10 (2005), стр. 67.

1683.

О Драгославу слово над гробом / Љубивоје Ршумовић.
У: Mons Aureus. – ISSN 1451–3846. – Год. 3, бр. 8 (2005), стр. 95–97.

1684.

Питала деца / Љубивоје Ршумовић.
У: Мали Невен. – ISSN 0352–3322. – Год. 23, бр. 214 (дец. 2005), стр. 28.

1685.

Узео сам хартију и оловку / Љубивоје Ршумовић.
У: Мали Невен. – ISSN 0352–3322. – Год. 23, бр. 206 (феб. 2005), стр. 13.

2006.

1686.

Генерале сило љута / Љубивоје Ршумовић.
У: Mons Aureus. – ISSN 1451–3846. – Год. 4, бр. 13 (2006), стр. 136.

1687.

Генерале сило љута / Љубивоје Ршумовић.
У: Свитак. – ISSN 0354–7329. – Год. 13, бр. 47/48 (2006) = Момчило. – ISSN 1452–9653. – Год. 7, бр. 26/27 (2006), стр. 2.

1688.

Да није звезда / Љубивоје Ршумовић.
У: Свитак. – ISSN 0354–7329. – Год. 13, бр. 47/48 (2006) = Момчило. – ISSN 1452–9653. – Год. 7, бр. 26/27 (2006), стр. 2.

1689.

Домовина се брани лепотом / Љубивоје Ршумовић.
У: Свитак. – ISSN 0354–7329. – Год. 13, бр. 47/48 (2006) = Момчило. – ISSN 1452–9653. – Год. 7, бр. 26/27 (2006), стр. 2.

1690.

Jesus Christ for Me / LjubivojeRšumović ; translated by Zoran Paunović.
U: Serbian literary magazine. – ISSN 0354–7027. – God. 12, br. 1 (2006), str. 80–83.

1691.

More and More Often / LjubivojeRšumović ; translated by Zoran Paunović.
U: Serbian literary magazine. – ISSN 0354–7027. – God. 12, br. 1 (2006), str. 80–83.

1692.

On a Childish Question / LjubivojeRšumović ; translated by Zoran Paunović.
U: Serbian literary magazine. – ISSN 0354–7027. – God. 12, br. 1 (2006), str. 80–83.

1693.

On a White Leaf / LjubivojeRšumović ; translated by Zoran Paunović.
U: Serbian literary magazine. – ISSN 0354–7027. – God. 12, br. 1 (2006), str. 80–83.

1694.

The End of the Century / LjubivojeRšumović ; translated by Zoran Paunović.
U: Serbian literary magazine. – ISSN 0354–7027. – God. 12, br. 1 (2006), str. 80–83.

2007.

1695.

Дете / Љубивоје Ршумовић.
У: Мали Невен. – ISSN 0352–3322. – Год. 25, бр. 229/230 (мај–јун 2007), стр. 3.

1696.

Питај лептира и свица / Љубивоје Ршумовић.
У: Neven. – ISSN 0351–8116. – Год. 25, бр. 736 (нов. 2007), стр. 8.

1697.

Питала деца / Љубивоје Ршумовић.
У: Мали Невен. – ISSN 0352–3322. – Год. 25, бр. 234 (дец. 2007), стр. 29.

1698.

Телефонијада / Љубивоје Ршумовић.
У: Мали Невен. – ISSN 0352–3322. – Год. 25, бр. 226 (феб. 2007), стр. 4.

2008.

1699.

Приповедка о Елайови першому модному скравцови / Любивоє Ршумович ; преложела М. Р. [Мелания Римар].
У: Заградка. – ISSN 0353–9938. – Роч. 61, ч. 10 (юний 2008), стр. 9.

2009.

1700.

Уторак вече, ма шта ми рече / Љубивоје Ршумовић.
У: Мали Невен. – ISSN 0352–3322. – Год. 27, бр. 249 (нов. 2009), стр. 4.

2010.

1701.

Био једном један / Љубивоје Ршумовић.
У: Mons Aureus. – ISSN 1451–3846. – Год. 8, бр. 28 (2010), стр. 139.

1702.

Горка и безобразна порука новом светском поретку / Љубивоје Ршумовић.
У: Песничке новине. – ISSN 1452–4902. – Год. 5, бр. 7 (2010), стр. 22–23.

1703.

Забране су ђаволља работа / Љубивоје Ршумовић.
У: Свитак. – ISSN 0354–7329. – Год. 17, бр. 63/64 (2010) = Момчило. – ISSN 1452–9653. – Год. 10, бр. 42/43 (2010), стр. 8–9.

1704.

Завет / Љубивоје Ршумовић.
У: Летопис Матице српске. – ISSN 0025–5939. – Год. 186, књ. 485, св. 1/2 (јан.–феб. 2010), стр. 25.

1705.

Заспао сам / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија. – ISSN 1821–2549. – Год. 3, бр. 2 (2010), стр. 222.

1706.

Крај / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија. – ISSN 1821–2549. – Год. 3, бр. 2 (2010), стр. 223.

1707.

Лик песме / Ршумовић Љубивоје.
У: Антологија. – ISSN 1821–2549. – Год. 3, бр. 2 (2010), стр. 220–221.

1708.

Љубавни јади / Љубивоје Ршумовић.
У: Mons Aureus. – ISSN 1451–3846. – Год. 8, бр. 29 (2010), стр. 71–73.

1709.

Медвед брундо [тј. Брундо] / Љубивоје Ршумовић.
У: Neven. – ISSN 0351–8116. – Год. 32, бр. 770/771 (март 2010), стр. 9.

1710.

Нема шта / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија. – ISSN 1821–2549. – Год. 3, бр. 2 (2010), стр. 223–224.

1711.

Неће песма / Љубивоје Ршумовић.
У: Летопис Матице српске. – ISSN 0025–5939. – Год. 186, књ. 485, св. 1/2 (јан.–феб. 2010), стр. 23.

1712.

Оптимистичка / Љубивоје Ршумовић.
У: Летопис Матице српске. – ISSN 0025–5939. – Год. 186, књ. 485, св. 1/2 (јан.–феб. 2010), стр. 26.

1713.

Песма у ваздуху / Љубивоје Ршумовић.
У: Летопис Матице српске. – ISSN 0025–5939. – Год. 186, књ. 485, св. 1/2 (јан.–феб. 2010), стр. 20–21.

1714.

Писмо из Љубиша / Љубивоје Ршумовић.
У: Летопис Матице српске. – ISSN 0025–5939. – Год. 186, књ. 485, св. 1/2 (јан.–феб. 2010), стр. 22.

1715.

Питање / Љубивоје Ршумовић.
У: Летопис Матице српске. – ISSN 0025–5939. – Год. 186, књ. 485, св. 1/2 (јан.–феб. 2010), стр. 21–22.

1716.

Пишем песме у реду / Љубивоје Ршумовић.
У: Летопис Матице српске. – ISSN 0025–5939. – Год. 186, књ. 485, св. 1/2 (јан.–феб. 2010), стр. 23–24.

1717.

Седи српски песник / Љубивоје Ршумовић.
У: Летопис Матице српске. – ISSN 0025–5939. – Год. 186, књ. 485, св. 1/2 (јан.–феб. 2010), стр. 24–25.

1718.

Тако много / Љубивоје Ршумовић.
У: Антологија. – ISSN 1821–2549. – Год. 3, бр. 2 (2010), стр. 221.

2011.

1719.

Десет неснимљених фотографија / Љубивоје Ршумовић.
У: Повеља. – ISSN 0352–7751. – Год. 41, бр. 3 (2011), стр. 202–208.

1720.

Некада сам знао / Љубивоје Ршумовић.
У: Mons Aureus. – ISSN 1451–3846. – Год. 9, бр. 33 (2011), стр. 83–84.

1721.

Уторак вече ма шта ми рече / Љубивоје Ршумовић.
У: Мали Невен. – ISSN 0352–3322. – Год. 29, бр. 263 (април 2011), стр. 3.

2012.

1722.

Два акрепа / Љубивоје Ршумовић.
У: Кораци. – ISSN 0454–3556. – Год. 35, св. 9/10 (2012), стр. 110.

1723.

Дете / Љубивоје Ршумовић.
У: Кораци. – ISSN 0454–3556. – Год. 35, св. 9/10 (2012), стр. 111.

1724.

Зец и овца / Љубивоје Ршумовић.
У: Кораци. – ISSN 0454–3556. – Год. 35, св. 9/10 (2012), стр. 109.

1725.

Или гледај, ил' слијепце вадај / Љубивоје Ршумовић.
У: Међај. – ISSN 0351–5451. – Год. 32, бр. 85/86 (2012), стр. 8.

1726.

Крушна мрва / Љубивоје Ршумовић.
У: Књижевност. – ISSN 0023–2408. – Год. 47, бр. 2 (2012), стр. 7–9.

1727.

Моја глава док ради – ради / Љубивоје Ршумовић.
У: Mons Aureus. – ISSN 1451–3846. – Год. 10, бр. 38 (2012), стр. 137.

1728.

Страсна басна / Љубивоје Ршумовић.
У: Кораци. – ISSN 0454–3556. – Год. 35, св. 9/10 (2012), стр. 110.

1729.

Тешко капи кад глава полуди / Љубивоје Ршумовић.
У: Међај. – ISSN 0351–5451. – Год. 32, бр. 85/86 (2012), стр. 9.

1730.

Узносита пјесма / Љубивоје Ршумовић.
У: Међај. – ISSN 0351–5451. – Год. 32, бр. 85/86 (2012), стр. 7.

2013.

1731.

Дугме служи капуту / Љубивоје Ршумовић.
У: Мали Невен. – ISSN 0352–3322. – Год. 31, бр. 281 (феб. 2013), стр. 13.

2014.

1732.

Ау, што је школа згодна / Љубивоје Ршумовић.
У: Мали Невен. – ISSN 0352–3322. – Год. 32, бр. 296 (септ. 2014), стр. 5.

1733.

Вук и овца / Љубивоје Ршумовић.
У: Neven. – ISSN 0351–8116. – Год. 36, бр. 838/839 (мај 2014), стр. 19.

1734.

Вуче вуче бубо лења / Љубивоје Ршумовић.
У: Neven. – ISSN 0351–8116. – Год. 36, бр. 838/839 (мај 2014), стр. 18.

1735.

Дете / Љубивоје Ршумовић.
У: Neven. – ISSN 0351–8116. – Год. 36, бр. 840/841 (септ. 2014), стр. 43.

1736.

Онда кад сам био ловац / Љубивоје Ршумовић.
У: Neven. – ISSN 0351–8116. – Год. 36, бр. 838/839 (мај 2014), стр. 19.

1737.

Уторак вече шта ми рече / Љубивоје Ршумовић.
У: Neven. – ISSN 0351–8116. – Год. 36, бр. 838/839 (мај 2014), стр. 18.

2015.

1738.

Понашам се попут паше / Љубивоје Ршумовић.
У: Neven. – ISSN 0351–8116. – Год. 37, бр. 852 (мај 2015), стр. 17.

2016.

1739.

Ау, што је школа згодна / Љубивоје Ршумовић.
У: Мали Невен. – ISSN 0352–3322. – Год. 34, бр. 317 (септ. 2016), стр. 4.

1740.

Прозбор о Раши Попову / Љубивоје Ршумовић.
У: Доситејев врт. – ISSN 2334–9476. – Год. 4, бр. 4 (2016), стр. [139]–142.

2017.

1741.

Вук и овца / Љубивоје Ршумовић.
У: Мали Невен. – ISSN 0352–3322. – Год. 35, бр. 322 (март 2017), стр. 4.

2018.

1742.

Деца могу да полете / Љубивоје Ршумовић.
У: Мали Невен. – ISSN 0352–3322. – Год. 36, бр. 334 (мај 2018), стр. 5.

ИНТЕРВЈУИ СА ЉУБИВОЈЕМ РШУМОВИЋЕМ

1972.

1743.

„Још нам само але фале” / Љубивоје Ршумовић ; [разговор водила] Радојка Џанкић.
У: Побједа. – ISSN 0350–4379. – Год. 29, бр. 3119 (10. авг. 1972), стр. 11.

1973.

1744.

Ко изгуби живце нек не тражи кривце / Љубивоје Ршумовић ; [разговор водила] Љиљана Банићанин.
У: Илустрована политика. – ISSN 0019–2570. – Год. 16, бр. 780 (16. окт. 1973), стр. 35.

1975.

1745.

Djeci treba sve govoriti / Ljubivoje Ršumović ; razgovor vodio Stjepo Mijović Kočan.
U: Školske novine : polumjesečnik za učitelje, nastavnike i profesore SR Hrvatske. – ISSN 0037–6531. – God. 26, br. 40 (9. prosinca 1975), str. 17.

1976.

1746.

Skidam kapu ženama / Ljubivoje Ršumović ; [razgovor vodila] Gordana Brajović.
U: Nada : revija za ženu i porodicu. – ISSN 0350–7475. – God. 1, br. 1 (5. mart 1976), str. 12–13.

1980.

1747.

Доброта/ Љубивоје Ршумовић ; [razgovor vodio] Милисав Крсмановић.
У: Песничке новине. – ISSN 0351–4099. – Год. 4, бр. 4/5 (април–мај 1980), стр. 9.

1748.

Завера / Љубивоје Ршумовић ; [разговор водио] Милисав Крсмановић.
У: Песничке новине. – ISSN 0351–4099. – Год. 4, бр. 4/5 (април–мај 1980), стр. 9.

1749.

О кловновима све најбоље / Љубивоје Ршумовић [разговор водио] Предраг Живанчевић.
У: ТВ новости. – ISSN 0350–7467. – Год. 17, бр. 791 (22. феб. 1980), стр. 8–9.

1750.

Одох/ Љубивоје Ршумовић ; [разговор водио] Милисав Крсмановић.
У: Песничке новине. – ISSN 0351–4099. – Год. 4, бр. 4/5 (април–мај 1980), стр. 9.

1751.

Радост/ Љубивоје Ршумовић ; [разговор водио] Милисав Крсмановић.
У: Песничке новине. – ISSN 0351–4099. – Год. 4, бр. 4/5 (април–мај 1980), стр. 9.

1752.

Ровињ 1979./ Љубивоје Ршумовић ; [разговор водио] Милисав Крсмановић.
У: Песничке новине. – ISSN 0351–4099. – Год. 4, бр. 4/5 (април–мај 1980), стр. 9.

1753.

Ршум : одговара на питања песничких новина/ Љубивоје Ршумовић ; [разговор водио] Милисав Крсмановић.
У: Песничке новине. – ISSN 0351–4099. – Год. 4, бр. 4/5 (април–мај 1980), стр. 8–9.

1981.

1754.

Не волим да се понављам / Љубивоје Ршумовић ; [разговор водио] Миливоје Павловић.
У: Рад. – ISSN 0350–4514. – Год. 37, бр. 44 (30. окт. 1981), стр. 20.

1755.

Писмо / Љубивоје Ршумовић ; [разговор водио] Милисав Крсмановић.
У: Песничке новине. – ISSN 0351–4099. – Год. 5, бр. 3/4 (март–април 1981), стр. 7.

1982.

1756.

Ја јесам али и нисам скроман човек--- / Љубивоје Ршумовић ; [разговор водио] Јован Јањић.
У: НИН. – ISSN 0027–6685. – Год. 33, бр. 1655 (1982), стр. 31–32.

1757.

Počelo je kao igra / Ljubivoje Ršumović ; [razgovor vodio] Nenad Veljković.
U: Foto kino revija : jugoslovenski časopis za fotografiju i amaterski film. – ISSN 0015–8704. – God. 35, br. 11 (nov. 1982), str. 10–11.

1758.

Приче о деци и славним књигама / Љубивоје Ршумовић ; [разговор водио] Милан Дамњановић.
У: НИН. – ISSN 0027–6685. – Год. 33, бр. 1655 (19. септ. 1982), стр. 31–32.

1983.

1759.

Радим као драгстор, не затварам / Љубивоје Ршумовић ; [разговор водио] Р. Мићуновић.
У: Титов пионир. – ISSN 0351–8566. – Год. 34, бр. 2(окт. 1983), стр. 10

1988.

1760.

Игру сам волео више од школе / Љубивоје Ршумовић ; [разговор водио] Дамњан Морачић.
Додатак: Политика за децу. – Год. 59, бр. 2288, стр. 13.
У: Политика. – ISSN 0350–4395. – Год. 85, бр. 2685 (21. јан. 1988).

1761.

„Пишем песме кад ми седне мечка у главу” / Љубивоје Ршумовић ; [разговор водила] Радојка Џанкић.
У: Младост. – ISSN 0026–7031. – Год. 20, бр. 815 (1972), стр. 18–19.

1989.

1762.

Децу гаји ведрина / Љубивоје Ршумовић ; [разговор водила] Мина Селимбеговић.
У: ТВ новости. – ISSN 0350–7467. – Год. 26, бр. 1303 (15. дец. 1989), стр. 22–23.

1763.

Pesnik se brani dobrotom / Ljubivoje Ršumović ; [razgovor vodio] Josip Babel.
U: Glasnik RTNS. – ISSN 0350–7467. – God. 5, br. 40 (jan. 1989), str. 9.

1990.

1764.

Ршум и успавана лепотица / Љубивоје Ршумовић [разговор водио] Мита Голић.
У: Дневник. – ISSN 0350–7556. – Год. 49, бр. 15819 (11. нов. 1990), стр. 8.

1765.

Scrivere per l’ infanzia / Ljubivoje Ršumović ; [razgovor vodili] Dragan Mraović i Radomir Popović.
Povodom međunarodne nagrade Pulja.
U: La vallisa. – Anno. 9, n. 27 (1990).

1766.

У име дечјег народа / Љубивоје Ршумовић ; [разговор водила] Марина Костић.
У: Просветни преглед : лист за васпитање и образовање СР Србије. – ISSN 0033–1651. – Год. 49, бр. 29/30 (6. нов. 1990), стр. 3.

1991.

1767.

Чекајући министра за децу / Љубивоје Ршумовић ; [разговор водила] С. Муњић.
У: Глас Подрињa. – ISSN 0017–881X. – Год. 48, бр. 2296 (20. јун. 1991), стр. 3.

1992.

1768.

Naša igra / Ljubivoje Ršumović; [razgovor vodila] B. B.
U: Jugoslavija. – ISSN 0354–1460. – God. 2, br. 4 (1–15. jan.1992), str. 34–35.

1993.

1769.

Сањао сам шлемове / Љубивоје Ршумовић ; [разговор водила] Јасмина Лекић.
У: НИН. – ISSN 0027–6685. – 2208 (23. април 1993), стр. 38–40.

1994.

1770.

Стих емотивна велесила / Љубивоје Ршумовић ; [разговор водила] Јованка Љубенко.
У: Побједа. – ISSN 0350–4379. – Год. 51, бр. 10284 (26. јул 1994), стр. 11.

1995.

1771.

Сведок дечјег народа / Љубивоје Ршумовић ; [разговор водио] Драгослав Михаиловић.
У: Политика. – ISSN 0350–4395. – Год. 92, бр. 29257 (1. април 1995), стр. 17.

1772.

Ћалац професиналац / Љубивоје Ршумовић ; [разговор водила] Душица Павићевић.
У: Базар. – ISSN 0350–4409. – Год. 32, бр. 791 (28. јул 1995), стр. 16–17.

1997.

1773.

Буквар за цео свет / Љубивоје Ршумовић ; [разговор водила] Анкица Ненова.
У: Борба. – ISSN 0354–6209. – Год. 75, бр. 107 (17. април 1997), стр. 9.

1774.

Kaži svoju muku / Ljubivoje Ršumović ; [razgovor vodila] Zorica Dedeić.
U: Građanin. – God. 1, br. 19 (22. april 1997), str. 8.

1998.

1775.

Зов дјечје природе / Љубивоје Ршумовић ; [разговор водила] Маја Ђурић.
У: Побједа. – ISSN 0350–4379. – Год. 55, бр. 11599 (30. март 1998), стр. 16.

1999.

1776.

Птица иста само невидљива / Љубивоје Ршумовић ; [разговор водила] Весна Тодоровић.
У: Таковске новине. – ISSN 0350–4867. – Год. 39, бр. 1322 (15. јул 1999), стр. 8.

2001.

1777.

Бахат однос власти према позориштима за децу / Љубивоје Ршумовић ; [разговор водила] Ивана Гостовић.
У: Борба. – ISSN 0350–7440. – Год. 79, бр. 88 (29. март 2001), стр. 11.

2002.

1778.

Разговор с Љубивојем Ршумовићем – Ршумом / Љубивоје Ршумовић ; припремила Радмила Гикић-Петровић.
U: Neven. – ISSN 0351–8116. – God. 24, br. 645 (feb. 2002), str. 12–13.

2003.

1779.

Вечита привлачност бајки / Љубивоје Ршумовић ; [разговор водила] Бранка Оташевић.
У: Политика. – ISSN 0350–4395. – Год. 99, бр. 32055 (1. feb. 2003.), стр. Б3.

2004.

1780.

Potrebna je nova avangarda / Ljubivoje Ršumović i dr. ; razgovor vodio: Slavko Milanović.
U: Scena. – ISSN 0036–5734. – God. 40, br. 4 (okt.–dec. 2004.), str. 72–79.

1781.

Стих на слово / Љубивоје Ршумовић ; [разговор водио] Јован Јањић.
У: НИН. – ISSN 0027–6685. – Год. 54, Бр. 2796 (29. јул 2004.), стр. 44–45.

2006.

1782.

Dávat a uznávat / Ljubivoje Ršumović ; Oto Filip.
U: Hlas Ĺudu. – ISSN 0018–2869. – Roč. 63, č. 16/17 (2006), str. 5.

2007.

1783.

Цивилизација пластике / Љубивоје Ршумовић; [разговор водио] Божидар Мандић.
У: Књижевни магазин. – ISSN 1451–0421. – Год. 7, бр. 77 (2007), стр. 33–36.

2008.

1784.

Ршумовићи познати по Ршуму! / Љубивоје Ршумовић ; [разговор водио] Радомир Мићуновић.
U: Detinjstvo. – ISSN 0350–5286. – Год. 34, бр. 3 (2008), стр. 67–71.

2013.

1785.

Политика и естрада – избор по сродности /Љубивоје Ршумовић ; [разговор водио] Игор Михаљевић.
У: Дневник. – ISSN 0350–7556. – Год. 71, бр. 23669 (6–7. јан. 2013), стр. 13.

ПРЕВОДИ ЉУБИВОЈА РШУМОВИЋА

1973.

1786.

Зашто зечеви имају велике уши / [превео]Љ. Р. [Љубивоје Ршумовић]. У: Полетарац. – ISSN 0032–2547. – Год. 20 (јун 1973), стр. 56–57.

1787.

Како је Алиса порасла / [превео] Љубивоје Ршумовић. У: Полетарац. – ISSN 0032–2547. – Год. 20 (нов. 1973), стр. 56–57.

1788.

Керик Валери: Зека и његова сенка / [превео]Љубивоје Ршумовић. У: Полетарац. – ISSN 0032–2547. – Год. 20, бр. 3 (1973), стр. 68–69.

1789.

Керик Валери: Лисица и вук / [превео] Љубивоје Ршумовић. У: Полетарац. – ISSN 0032–2547. – Год. 20, бр. 5 (1973), стр. 64–65.

1790.

Керик Валери: Рак и јагуар / [превео] Љубивоје Ршумовић. У: Полетарац. – ISSN 0032–2547. – Год. 20, бр. 3 (1973), стр. 88–91.

1791.

Керол Луис: О Алиси и белом зецу / [превео] Љубивоје Ршумовић. У: Полетарац. – ISSN 0032–2547. – Год. 20, бр. 3 (1973), стр. 18–19.

1792.

Керол Луис: О Алиси и белом зецу / [превео] Љубивоје Ршумовић. У: Полетарац. – ISSN 0032–2547. – Год. 20, бр. 4 (1973), стр. 56–57.

1793.

О Алиси и белом зецу / [превео] Љубивоје Ршумовић. У: Полетарац. – ISSN 0032–2547. – Год. 20 (нов. 1973), стр. 18–19.

1794.

Рак и јагуар / [превео] Љубивоје Ршумовић. У: Полетарац. – ISSN 0032–2547. – Год. 20 (окт. 1973), стр. 88–91.

ПЛАКАТИ, ИЛУСТРАЦИЈЕ, ФОТОГРАФИЈЕ ЉУБИВОЈА РШУМОВИЋА

1979.

1795.

Dušan Otašević : Salon Muzeja savremene umetnosti, Beograd, 27. decembar 1978. – 15. januar 1979. / [redakcija kataloga Irina Subotić ; fotografije Ljubivoje Ršumović]. – Beograd : Muzej savremene umetnosti, 1979 (Beograd : Novidani). – [7] str. : ilustr. ; 17 cm

1980.

1796.

Predrag Nešković : [slike i objekti] : Galerija Forum Centra za kulturu i informacije Zagreba, 22. IV – 11. V 1980. / [odgovorni urednik kataloga Višnja Knezoci Dabac ; predgovor Giorgio di Genova ; fotografije Miodrag Đorđević, Ljubivoje Ršumović]. – Zagreb : Galerija Forum Centra za kulturu i informacije, 1980 (Zagreb : Liber). – [28] str. : ilustr. ; 24 cm

1996.

1797.

Kud i kamo / Duško Trifunović ; [likovnu lepotu knjizi ovoj crtanjem dali Mošo Odalović, Ljubivoje Ršumović, Dragan Radulović i autor]. – Vrbas : Slovo, 1996 (Bezdan : Vojvodina). – 75 str. : ilustr. ; 17 cm. – (Edicija Malo slovo)

2015.

1798.

Natrag : Božidar Mandić i Porodica bistrih potoka / Nebojša Milenković ; [fotografije Ljubivoje Ršumović … [et al.]]. – Novi Sad : Muzej savremene umetnosti Vojvodine, 2015 (Beograd : Službeni glasnik). – 153 str. : ilustr. ; 26 cm
Slike B. Mandića. – Tiraž 400. – Božidar Mandić: str. 149. – Napomene i bibliografske reference uz tekst. – Knjige Božidara Mandića: str. 152. – Bibliografija, izbor: str. 153.

2018.

1799.

Љубивоје Ршумовић : људи које срећом срећем : фотографије : Галерија РТС, Београд, од 10. јула до 19. августа 2018. / [одговорни уредник Петар Ђиновић ; уредник Ана-Марија Симовић ; текст у каталогу Урош Петровић]. – Београд : ЈМУ Радио-телевизија Србије, 2018 (Београд : Штампарија РТС). – [1] пресавијен лист : илустр. ; 19 cm

1800.

Љубивоје Ршумовић : људи које срећом срећем : фотографије : Педагошки факултет у Ужицу, Ужице, 28. септембар 2018. / [аутор фотографија и стихова Љубивоје Ршумовић ; поставка изложбе Нада Милошевић]. – Београд : ЈМУ Радио-телевизија Србије, 2018 (Београд : Беопрес). – 6 стр. : илустр. ; 17 cm

РЕГИСТАР КЊИГА ЉУБИВОЈА РШУМОВИЋА

A gyermekek jogainak ábécéje 126
A labda nem ismeri a forgalmi jeleket 74
Abecedarul drepturilor copilul[u]i 132
Азбуквар : за први разред основне школе 279
Алексине песме 140–141
Бездан са дном 166
Бели пакети : изабране песме 155
Буквар дечјих права 99, 104, 114, 142, 151, 156,
Буквар лепог понашања 245
Буквар на детски права 186
Вести из несвести 15, 84, 119
Vesti iz nesvesti 58, 63
Вид из Таламбаса : (намор за омладину) 214
Видовите приче 198–200, 215, 235
Вуче вуче бубо лења 127
Гујина стена 120, 147
Десет љутих гусара 52, 137
Deset ljutih gusara 51
Десет љутих гусара 221
Десет љутих гусара 252
Десет љутих 148
10 расних паса 143
Дете са седам језика 47, 85
Деца могу да полете 86, 97, 105, 115, 133, 138, 157, 174
Деца су народ посебан : буквар грађанског васпитања 144
Деца су украс света 152
Деца су украс света 94, 118, 134,
Домовина се брани лепотом 48
Домовина се брани лепотом : велики школски час, Крагујевац, 21. октобар 1973. 6
Domovina se brani lepotom 16
Доста је глупоће 100
Жваке и цаке за прваке 167, 179
Живазбука 145
Заувари 180, 187–188, 201–202, 236
Земља хода земљом 222
Zov tetreba 17, 19, 36, 64
Иза седам брда 139
Избор из поезије за децу 106, 181, 203, 237
Избор из поезије за дјецу 146, 204, 216, 223
Изволте у бајку са Пепељугом 224
Изволте у бајку са Снежаном 238
Изволте у бајку са Црвенкапом 217
Imate liRšuma? 44
Имате ли Ршума? 189, 239
Ишли смо у Африку 107
Ја сам Златиборац 253
Још нам само але фале 7, 10, 76, 87, 121, 128, 158, 205
Još nam samo ale fale 11, 65, 77
Jugoslav Vlahović54
Кад сам био велики 190
Clairvoyant Tales 212–213, 244
Крушна мрва 191
Крушна мрва = Трошка лебна 225
Кућа са окућницом 182, 240, 246
Лопта не зна саобраћајне знаке 37
Ма шта ми рече 4–5, 9, 12, 22, 68, 88, 122, 206, 247
Ma šta mi reče 3, 8, 12, 21, 66
Ма шта ми рече 128, 135
Ма шта ми рече 149
Магнет 23
Маринране приче махом у стиховима 226
Моје љубавне песме 89
Муњевити мир 24
Наши нови знанци саобраћајни знаци 31
Не вуците ме за језик 109

Naši novi znanci saobraćajni znaci 32
Невидљива птица 13, 207
Nevidljiva ptica 14
Негде преко седам брда 153, 163, 227
О том потом 168
Obad : satirične pesme 59, 67
Ово је време чуда 108, 110, 136, 150, 159, 192, 248
Одакле су делије 116
Опасан сведок 101
Откуд мени ова снага 111, 154
Певанка 98
Pevanka 53, 55–56, 79
Песме 68, 102
Pesme uličarke 45
Писменар 280
Питају ме зашто штрчим 80
Питање части 41
Питер Величанствени 193
Планирање прошлости 194, 195, 241
Поверење у сунце 169
Провале и цаке 208, 228
Prvarica 60
Причанка 2
Причанка и певанка 123
Pričanka 38
Путање части 39,
Rošavi anđeo : pjesme 25
Ршумдани 1957–2007 160
Све о Ршуму – Ршум о свему 112
Северозападни крокодил 90
Сјај на прагу 42
Sjaj na pragu 69
Славољубива звезда 49
Смешна прашума 113, 164
Смешна прашума 117
Сонгови и слонгови 61
Сунчање на месечини 170–171, 175–176, 183, 196, 209–210, 218, 229, 249, 256
Тајна ледене пећине 165
Тандара мандара 172
Тандара мандара : и још једна прича 1
Три чвора на трепавици 230–231, 242, 250, 257
Три чвора на трепавици : сећање на крилато детињство 161
The Primer of Children's Rights 103, 129
У цара Тројана козје уши 125, 130
У шетње без сметње 29, 70
U šetnje bez smetnje : saobraćajna slikovnica za prvi razred osnovne škole 30
Úgy járj, hogy meg ne járd 71
Успавана лепотица : романтична комедија 81, 125, 131
Utorak veče ma šta mi reče 33
Фазони и форе 91–92, 258
Фина питомина 72, 82
Фундо пе чаворикане ортура 124
Хајде да растемо 20, 26–28, 34, 35, 40, 43, 46, 50, 57, 62, 73, 75, 83, 93, 95–96
Хоћу поново да се родим 178
Чини ми се вековима 162, 173, 233
Што на уму то на друму 197, 220, 234
Шумкула у шкрипцу : баснословно бајковање 251

РЕГИСТАР ПРИРЕЂЕНИХ КЊИГА И КЊИГА РАЂЕНИХ У КОАУТОРСТВУ

Босоного дјетињство : избор из стваралаштва 268
Види мене! : вежбе за духовно опуштање 276
Изненађења душе : избор најлепших песама деце песника са Читалачких сусрета 278
Ko je ovo 261
Koš! 259
Kraljevska igra u Starom dvoru 277
Лирски покер 274
Monografija Crvena zvezda 266
Народ пева Титу 262
Педесет година Земљорадничке задруге Љубиш : 1933–1983 : сведочење о настанку, развоју и раду 264
Полетарац Душана Радовића 269
Полетарац. Том 4, Зима 273
Полетарац. Том 3, Јесен 272
Полетарац. Том 2, Лето 271
Полетарац. Том 1, Пролеће 270
Seksualni život kamila 265
Такнуто – ђакнуто 275
Tito piscima pisci Titu 260, 263
Цветник савремене југословенске поезије за децу 480

РЕГИСТАР ПРИЛОГА У МОНОГРАФСКИМ И СЕРИЈСКИМ ПУБЛИКАЦИЈАМА

А мазе татине 859–860, 1362
A maze tatine 375
А сад да видимо 1422
Aždaja 1383
Аждаја свом чеду тепа 376, 423, 488, 556, 612, 680, 750–751, 795, 846, 1055
Ако видите аждају 325
Ако желиш мишице 377, 424, 489, 557, 558, 613, 681, 796, 861, 940, 1056, 1384, 1576
Ако неко каже... 797
Ako neko pita 559
Ambasadori srca 1300
Ана воли Милована 1197, 1613
Ana voli Milovana 560
Ау што је школа згодна 288, 345, 355, 378, 425, 490, 561, 614, 682-683, 734, 752–753, 1013, 1057, 1088, 1121, 1732
Au što je škola zgodna 379, 426
Баба Рога 562, 754
Баба са дедом седи 788, 1459
Балада о брковима 1367
Балада о моди 1368
Басна 648, 1369
Basne za prvoklasne 847
Бахат однос власти према позориштима за децу Реги 1777
Begunci od kuće 380
Bez naravoučenija 427
Без наслова : без посвете 1272
Bez naslova : bez posvete 1286
Бела врана и црна овца 1424, 1581
Бели пакети 890, 977–978, 1014, 1492
Била девојка Мара 381, 428, 491, 563, 615, 685
Била једна девојка Мара 649

Била једном једна Ката 492, 756, 1058, 1089, 1122, 1240
Било је пролеће месец мај 382, 429, 493, 564, 616, 686–687
Било једно тужно море 757, 1385
Био једном један вук 289, 313, 383, 430, 494, 565, 617–618, 650, 688–689, 758, 891, 1059, 1090, 1123, 1241, 1386, 1588
Bio jednom jedan vuk 346, 384, 469,495
Био једном један Петар 1387
Бити бркајло : (приче са Алексом) 1646
Бог живи у свакоме... 798
Бог у мени 799, 1163
Бол је, човече 800
Боље 1273
Брађу не доносе роде 651, 690, 735, 759, 1091
Braću ne donose rode 470, 496
Бројање 566
Буквар за цео свет 1773
Већ на први поглед... 343
Већ у уводној песми 463
Већину песама... 801
Вечита привлачност бајки 1779
Вјетрени војвода 1598
Водоравно 1633
Vodoravno 1252
Војвода Марко Миљанов 1425
Војничка песма 862, 1389
Vreme novih bajki 691
Вук и овца 290, 314, 385, 431–432, 498–499, 567–568, 619, 652, 692–683, 863, 865, 892, 1061,1092–1093, 1124, 1204, 1733, 1741
Vuk i ovca 347, 471, 500
Вучевучебуболења 569, 620, 694, 895, 1017, 1062, 1094, 1461, 1734
Vuče vuče bubo lenja 472, 501
Гајите патке 291, 896, 1018
Gajite patke 1577
Гдеједуша земље 1589
Где је земља Холмија 1493
Gde su zvezde kad je dan 1426
Генерале сило љута 386, 433, 502, 570–571, 621, 653–654, 695–696, 736, 761–762, 802, 848, 897, 943, 1019, 1063, 1095, 1686–1687
Generale silo ljuta 387, 434, 1539
Глава ми у торби 573, 655, 1391
Glava mi u torbi 572
Глад 1669
Гледање кроз време 1494
Гледам како расте 1648
Гњави ме тата 1637
Гњави ме теча 1370
Gnjavi me teča 388
Године 1968... 803
Горка и безобразна порука новом светском поретку 1702
Горућа небулоза 1495
Господин Видое Станич 1020
Господин Видоје Станић 389, 435, 503–504, 574, 622, 697, 898, 1021
Да бата има пара 804
Да није звезда 1169, 1688
Дама 1541
Два акрепа 390, 436, 505–506, 575, 623, 698, 763, 1722
Две птице и неправда 1392
Деда зезатор : (приче са Алексом) 1638
Деда, Радиша је побегао... 805
Дели деда поклоне 1287
Десет љутих гусара 656, 699, 866, 944, 979, 1022, 1096, 1393, 1649
Десет неснимљених фотографија 1719
Дете 576, 624, 657, 700, 806, 899, 1023–1024, 1064, 1125–1126, 1394, 1427, 1590, 1593, 1607, 1695, 1723, 1735
Dete 473, 507, 1558
Detinjstvo, igra, sloboda 315
Деца могу да полете 868, 945, 1428, 1742

Деца су украс света 327, 577, 625, 701, 869, 900, 1025–1026, 1127
Deca su ukras sveta 474, 508
Децу гаји ведрина 1762
Децу понекад треба... 807
Дечја уста пуна истине 808
Divlje nebo : za N. 1301
Диши дубоко 1395
Dnevnik 1302
Добрица Ерић: Разапета земља, Београд, 1994 1614
Доброта 1747
Добросав Обрадовић: Из света маште 764
Добудалило је 1542
Дојахаће 1650
Доколица је 1543
Документа о мени други 1481
Документарна поетика 658, 1199, 1620
Домовина се брани лепотом 292, 316, 659, 702, 765–767, 849, 870, 902–903, 1098–1099, 1129, 1206, 1440–1441, 1507, 1663, 1689
Domovina se brani lepotom 321, 391, 475, 509, 1519, 1559
Домовина се храни лепотом 1396
Дописна љубав 510
Досада 1354, 1397
Досадно ми је 293, 511,946, 981, 1100, 1207
Dosadno mi je 1560, 1582
Дотрчаће 1651
Др 703, 1363, 1615
Dr 284
Драганова песма 1274
Draganova pesma 1267
Драганове песме : Милојку П. Ђоковићу 1311
Драги другари 810
Дрво се на дрво ослања – а човек на дете 1372
Други барапски 1623
Други немили 1624
Други погани 1625
Други чемерни 1626
Dugme 344
Дугме служи капуту 294, 904, 1028, 1130, 1496, 1731
Душанки пуној душе 1029, 1154, 1171, 1242
Ђура Јакшић у вртлогу романтизма 1681
Ево још једног рукописа... 789
Elegija 1288
Epska pesma 1275
Живот 1030
Живот је плетен од танких нити 295
Живот у стану 811
Забране су ђавоља работа 1703
Zabranjeno gaziti travu 438
Завера 1748
Завет 1704
Завештање 1509
Zakletva junior 1289
Zaliv 1268
Zamislite zemlju Srbiju 392
Запертлана песма 1358
Запертлана пертла 328, 871
Заспао сам 1705
Зато што су... 812
Заувари 1290
Zauvari 1312, 1325
Зашто аждаја плаче 329, 393, 439, 512, 578, 626, 705, 768, 872–873, 983, 1031, 1186
Zver ljubavi : ko čija zver? 348
Здравица народу српском за Нову 1990 1603
Здравица у српском народу 984
Земља Дембелија 1032, 1652
Земља хода земљом 1485
Зец и овца 1724
Златибор 1303, 1331
Zlatibor 1253
Змај 394, 513–514, 579, 627, 706
Змај за љубав 1670–1671

Знам да не знам 1653
Знањева кућа је ђак 813
Зов дјечје природе 1775
И животиње су људи 704
И ја имам душу 905
Иво Андрић 1445
Igra 1332
Igrajte se značkama 441
Игру сам волео више од школе 1760
Iz recenzije 358
Иза првог угла 296, 442, 515, 580–581, 628–629, 707–708, 906, 1131, 1209, 1364
Iza prvog ugla 476, 516
Или гледај, ил' слијепце вадај 1725
Има један 330, 1399
Има једно место 396, 443, 517, 582, 630, 660, 709, 949, 985, 1067
Ima jedno mesto 397
Има ли краја мајка му стара 1033
Има ли краја мајка му стара : (приче са Алексом) 1639
Имам једну кокошку 631
Имао сам--- 1400
Име моје школе 1429
Исповест 1276
Ирена Тиодоровић: Како је Никола добио брата 769
Ишли смо у Африку 317, 584, 950, 986, 1068, 1101, 1132, 1174
Ја волим па шта 1544
Ја јесам али и нисам скроман човек 1756
Ја кад кажем ја 814
Ја када удахнем 907, 1210, 1545
Ja nisam biljka ona--- 1304
Ја – то је тема... 815
Ја ћу са птицама склопити савез 908
Jedanput u Parizu 398
Једна кишна кап је пала 661, 909
Једног змаја крај 399, 444, 519, 586, 632, 710
Једнога дана 518, 1375, 1547
Једног зеленог дана 297, 951, 987, 1211
Јер 1277–1278
Још нам само але фале 1743
Jutro1333
Кад аждаја није у добром стању 1404
Кад би ми неко рекао 298, 400, 445, 520, 587, 633, 711, 910, 1035, 1155, 1212
Kad bi mi neko rekao 646
Кад киша пада на море 521
Кад сам пао – питалица 331
Кад сам пао први пут 1401, 1405
Када кажем ја 1549
Кажем 1654
Kaži svoju muku 1774
Кажи птици да је птица 588
Какав може да буде деда 790, 911, 1036, 1176, 1334
Kakav može da bude deda 1348
Како деца зими расту или једна хо-рукијада 281, 307, 318, 662, 850
Kako deca rastu ili jedna ho-rukijada 285
Како изгледа Бог : (приче са Алексом) 1641
Како је кишобран променио занимање 1335
Како је Магелан Ђорђевић из Пожеге пронашао Америку 1336
Капетан је питао морнара 522
Квака 1337
Керефеке 523
Кит 1432
Knjiga o sportu visoko razvijenog morala 320, 332
Knjiga proroka mrkog 1305
Књиге 1258
Ко кога има: (приче са Алексом) 1655
Ко на кога личи: (приче са Алексом) 1656
Контакт поезија 1521
Космонаути причају о свом детињству 1433

Крај 1706
Кратки биографски подаци о аутору 953
Крушна мрва 1726
Куварице мање збори 349, 1102
Kuvarice manje zbori 350
Кућа је симбол... 816
Лаве мајка му стара 524, 663, 1657
Lažni Pomet 1279
Лаке загонетке 333, 874, 915, 1038
Лако је пруту 334, 589, 770, 913–914, 989, 1039, 1040, 1164, 1464, 1550, 1658
Lako je prutu 1562
Леда 1280
Лекција из природописа 1355
Лепа Ката 401, 446, 525, 590, 634, 712, 713, 771, 916
Лепи и славни горњи подрадци под Козаром 1434
Lepi zlatni krug = The beautiful golden cirle 664
Лепи песник 1497
Лептири са лепим главама 1406
Лик песме 1707
Лирски терор 817
Lomača : fantastična poema 1313
Ljubav 1281
Љубав је 1682
Љубав је штетна 818
Љубавни јади 1708
Љубомора 819
Људи више не живе у брзи 772, 851
Магарац то каже 820
Мајка 665, 737, 1103
Мама и тата се гложе 821
Манојлове златне јабуке 1605
Медвед Брундо 1679, 1709
Меден аган 1486, 1513
Meden agan 526
Међу travama 1269
Менеглед 1680
Миладин из Љубиша 954
Милици Вођевић писмо 822
Мирослав Антеј војвођански 421, 591
Миш је добио грип 666, 715, 773, 917, 1041, 1106
Mnogo pravaca 1338
Можда је требало... 823
Moj dom 1291, 1326
Моја глава док ради – ради 1727
Моја глава док ради ради 1217, 1376
Мој отац 990, 1158, 1514
Moj se tata opet ženi 527
Моја отаџбина 824
Моје играчке 825
Молим вас децо 955
Mrav 1339
На лепом путу 667
На лепом трагу 738
На пола узбудљивог пута 716, 774
На пола узбудљивог пута : будућност поезије 775
На пољу дзе главча галки... 497, 529
Напољу где се чавке чавче 299, 478, 528, 776, 1072, 1244, 1675
Нађа Баршч 1448
Над новом књигом 1073
Над новом књигом Мирослава Кокошара 1074, 1108–1109
Над рукописом Вукашина П. Лугоње, У добру смо добро посрнули 1201
Над рукописом Животна мистерија дечака Јулијана аутора Луке Угрице 1160
Над рукописом За наше дете ћирилица љубави Златије Продановић 1075
Над рукописом књиге... 885
Над рукописом књиге Распевана азбука Слободана Стојиновића 777
Над рукописом Опет утегли Верославе Малешевић 1165
Над рукописом песама без наслова и без имена аутора 1161
Над рукописом песама Благоја Рогача – Трептаји вечности 1249

Над рукописом песама Драгутина Петровића: „У свету деце, шуме и баште, школе, забаве, збиље и маште” 1076
Nad rukopisom pesama za decu „Bara Mali vir” Nevenke Čalić 875
Над рукописом песама за децу Јабланке Павловић 1111
Над рукописом песама за децу Мирослава Кокошара 886, 918, 991
Над рукописом песама за децу Школа на два гола Драгана Драгићевића 1177
Над рукописом За наше дете ћирилица љубави Златије Продановић 1075
Над рукописом збирке песама „Дете сунца” Јевђенија Јулијана Димитријевића 1110
Nad rukopisom „Moje drugo ja” Momčila Paraušića 479, 530
Над рукописом Отпевана времена 740
Над рукописом песама „За неки нови почетак” Бранислава Радовића 852
Над рукописом песама Јесам Жељке Аврић 1219
Над рукописом песама Кестен у Маријиним очима Ивана Ршумовића 635
Над рукописом песама Милорада Цветковића 324
Над рукописом песама Милоша Мићића 448, 717
Над рукописом песама Надежде Танасковић Анитино прасе 1220
Над рукописом песама Небо плаче због нас Данијеле Блажић 791
Над рукописом песама Радио за цара Љубомира Шуљагића 1195
Над рукописом песама Срећна породица Мирјане Антић 1042
Над рукописом песама Тачка на излету Предрага Бјелошевића 1138
Над рукописом „Поруке и пуке” Милојка П. Ђоковића 718
Над рукописом „Свици у златном пољу” Слободанке Јешић 956
Наука сматра да је Сунце 826
Naša igra 1768
Не вуците ме за језик 1616
Не пристајем 1528
Невероватно како се 1551
Nevreme čula 1292
Нежна : Наташи Р. 1282
Nežno : Nataši 1283
Неизвесност 1259
Нек ми се врати 919, 1222
Нека стиска 531, 1377
Некада сам знао 1720
Неколико речи о „Цветнику” 480
Нема безбрижних дана 1563
Нема шта 1710
Nemam pojma 481, 532, 592
Ненадове рукавице 1327
Neozbiljno 1284
Непокори Вук 1499
Неће песма 1643, 1711
Nikica Pilipović: Vraćam zavičaju odnjeto 957
Nichita azi 1564
Нисам случајно... 827
Novi vladari sveta: ko vlada svetom? 351
Нокти кажу: Исеци нас--- 1408
Njenom kosom more je umiveno 1293
О Драгославу слово над гробом 1683
О змају и страшном лаву српске поезије 1578
О мазама 593, 668, 920–921, 1043, 1643
O mazama 482, 533
O pesmama Radmile Mudrinić 483
О сваком детињству може се још понешто рећи 792, 876, 1112
Obleto 1349
Ова басна... 828
Овако сатеран 1529
Ове песме су написане... 419

Ове строфе... 829
Ово је време чуда 300, 778, 813, 1142
Ово је песма о краљу 669
Ово је поезија… 993
Оглас 1608
Од кога су постали мајмуни? 1435
Од села до села путељак 301, 534–535, 720, 922, 958–959, 994, 1225
Од чега сам јак : (приче са Алексом) 1659
Одевене у рухо… 887
О скловновима све најбоље 1749
Одох 1750
Оловка први песнички хонорар 1474
Онда кад сам био ловац 1736
Опет у форми лимерика... 830
Оптимистичка 1712
Оста за мном 923, 1500–1501
Отишао је добри Душко 465
Откуд мени ова снага 402, 449, 594–595, 636, 670, 721, 924, 960, 995, 1077, 1579
Падај кишо 1179, 1409
Партизанские стихи 311
Paun Petronijević : (1936–1962) 1306
Perlez 1285
Песма мрког јахача 1340
Песма у ваздуху 1565–1566, 1713
Песме за срећу 1584
Песме Нине Сератлић 671
Песник и публика заједно певају 741
Песник иза зида 1567
Песник Разапете Земље 742
Pesnik se brani dobrotom 1763
Пећина 1341
Пивара с леве стране 1591
Пингвин и Енглез : (приче са Алексом)1644
Писмо 1568, 1755
Писмо из Љубиша 1714
Писмо у трави Радивоја Прокопљевића 961
Питај лептира и свица 1696
Питање 1715
Пишем песме у реду 1716
„Пишем песме кад ми седне мечка у главу” 1761
Piši ono što živiš : poruka ili naređenje 352
Питала деца 335, 962, 996, 1113, 1192, 1466, 1684, 1697
Плави кактус и клекиње 302, 536–537
Planina 1328
Поговор 997
Pogovor 793, 1181, 1252
Pogovor : nad rukopisom Moje drugo ja Momčila Paraušića 779
Поздрав Ужицу 1270
Поезија затвореног типа 1475
Pojava uličarske misli kod nas 1604
Pola crno a pola belo 1569
Политика и естрада – избор по сродности 1785
Пољска се меша 1530
Понашам се попут паше 780, 854, 1379, 1738
Ponašam se poput paše 1595
Ponašam se poput Raše 446
Порекло поезије 1552
Potrebna je nova avangarda 1780
Portret 1294
Порука 336, 877, 926, 1045, 1609
После Црвен бана... 781
Последња вест о Ивици и Марици 596, 1467
Последње 1260
Последњу реч имате ви 145
Počelo je kao igra 1757
Празник за духовне очи 998
Прва љубав заборава нема 538, 597, 1664
Прва песма : Наташи 1295
Први барапски 1628
Први немили 1629
Први падеж 1453
Први погани 1630

Први Ршум 1516
Први чемерни 1631
Предговор 312, 855, 927, 1251
Предлажем да Маријине песме... 743
Предраг Митровић: Небо на платну 8
Predrag Mitrović, Nebo na platnu 880
Прекинули смо 1531
Принцеза месеца Соње Јашин 880
Прича коју је промишио буш 1553
Прича о гаврану и лисици 963, 999, 1078, 1342
Priča o gavranu i lisici 322, 337, 403, 420, 598
Priča o dečacima i slonovima 404
Прича о кртици 1360
Прича о лепим вероникама и мачку Микеланђелу 1554
Priča o mačku Mikelanđelu i lepim Veronikama 405
Прича о проналазачу Америке Магелану Ђорђевићу из Пожеге 406, 450, 539, 599, 637, 672, 722
Priča o ribi--- I riba o priči 1343
Прича о слону Крњи у којој учествује и слон Џон 407, 451, 540, 600, 638, 673, 723
Прича о томе како је лисица Лукреција смислила освету гаврану Гаврилу 1344
Priča o tome kako je lisica Lukacija smislila osvetu gavranu Gavru 408
Приче о деци и славним књигама 1758
Прозбор о Раши Попову 1740
Prozor 1261
Пролеће 1254
Протестна нота 1533
Професор 1271
Прстен 1143, 1262
Птица иста само невидљива 1776
Пут до поезије : или о „почетку” Душана Радовића 1585
Putovanje 1329
Рад је штетан 831
Радим као драгстор не затварам 1759
Радост1751
Разговор с Љубивојем Ршумовићем – Ршумом 1778
Раскош документарне поетике 1046, 1079
Раскршће снаге 1522
Рекоше ми буди пекар 1436
Републици за рођендан 1263
Recenzija: udžbenik za majstore 323, 353
Reč dve umesto predgovora 354
Реч за књигу 724
Ровињ 1979. 1752
Rondo za Lorku 1330
Рошави анђео 1487
Ршум и успавана лепотица 1764
Ršum : odgovara na pitања песничких новина 1753
Ршумовићи познати по Ршуму! : разговор угодни са Љубивојем Ршумовићем 1784
Рударска песма 1314
Руža 1315
Руке 1264
Samoubistvo 452
Sam sam 1255
Само деца и прави песници…747
Сањаосамшлемове 1769
Сведок дечјег народа 1771
Седи српски песник 1717
Sedmoglavu aždahu zabolela glava 1586
Семе народа 832
Силан и ком није мила 928
Sila nikom nije mila 453
Silazak komete 1296
Семенка од човека 1413
Scrivere per l’ infanzia 1765
„Славна плејада” Стевана Несторовића 1635
Слова А, Б, Д, Р и Ж 1414
Слон 338, 1115
Слутим 1660
Случај са ујаком 1166

Случај са течом 1167
Смешна прашума 303, 308, 339, 674, 856, 881, 964, 1001, 1147, 1184, 1356, 1488
Смрт је релативна ствар 833
Snom da joj odolevam 1316
Soba na mansardi 1297
Сонг о слободи 1469
Споменари и дневници... 834
Сонг из самоће 601, 725
Сонг о викању 675, 965, 1002
Сонг о другарству 1003
Сонг о ударању 929
Sporazum 467, 1596
Србијо, опрости--- 1265
Стварање стваралаца или где се учи за писца 1587
Створио си град 1345
Стих емотивна велесила 1770
Стих н аслово 1781
Стојим у реду 1536
Страх од мене бежи 835, 966
Сунце које хода : (приче са Алексом) 1661
Suncokret protiv sveta 1307
Сунчани сат 1256
Сунчаница 836
Сухи шумарци 1266
Та мала коју волим 888
Тако много 1718
Tvojom kosom nebo je umiveno 1298
Телефонијада 282, 304, 543, 603, 782, 882, 967, 1004, 1523, 1632, 1676, 1698
Telefonijada 484, 542, 1418
Тетка је важна... 837
Тера нас да измишљамо 783
Tera nas da izmišljamo reči 544
Тешко капи кад глава полуди 1729
То је јаче од мене 1419
Трагање за новим лепотама 1524
Трагање за сузама 1489
Трагач за узбуђењем 968
Трећа песма која се зове цветом : посвећена Саши и свим девојчицама које воле 1317
Тужица једног ловца 931
Ћалац професиналац 1772
У име дечјег народа 1766
U zasedi iza petnaeste 411, 485, 546, 1571
У заседи иза петнаесте 410, 457, 545, 547, 604, 640, 727, 784, 838, 857, 932, 1048–1049, 1117, 1235, 1239, 1420, 1677
У једном дану 305, 548, 728, 933
U jednom danu 412, 647
У једном пољу 605
У она лепа времена 641, 1437
У плакару 1352
У пољу где се чавке чавче 549
У самоћи 969, 1006, 1236, 1572
У Титовом Ужицу прошле јесени 1380
У џунгли пре неко вече 550, 934, 1168
U „Špijunskom pokeru” niko ne gubi 468
Узео сам хартију и оловку 1645, 1685
Uzeo sam hartiju i olovku 486, 551
Узносита пјесма 1730
Улицом са шљунком 1555
Уједурме и зврчке из античке Грчке 177, 184–185, 211, 219, 232, 243
Укрштене речи 1299
Улога роде у мојој породици током светске револуције 935, 1007
Уместо предговора 1149
Уместо предговора – поздрав 889
Уместо предговора – поздрав : Душанки пуној душе 1008, 1119
Umetnik izbliza 748
Und jedermann scheint es… 749
Услед пролећа 1381, 1619
Успоменарка 839
Uspon vrtovima 1504
Успомене на Пауна Петронијевића 1361

Utorak 1318
Уторак вече ма шта ми рече 283, 319, 413, 458, 552, 606, 642, 729–730, 937, 1050–1052, 1086, 1365, 1678, 1700, 1721, 1737
Utorak veče ma šta mi reče 286, 414, 1574
Феномен Гробаров 970, 1053
Fenomen putovanja 1347
Хајде да растемо 306, 355, 607, 785, 858, 1087, 1150, 1624
Hajde da rastemo 287, 415, 1575
Himna bitnika 1308
Хлеб наш насушни 840
Cvet 1319
Цвеће је украс баште… 1438
Цео Београд 1439
Цивилизација пластике 1783
Ципеле 341, 678, 938, 1054, 1505
Cipele 1257
Čas biologije 1320
Час историје 1309
Čas istorije 1321
Čas lepog pisanja 1322
Čas listanja 1323
Čas ljubavi 1324
Четрдесет година се бавим децом... 841
Чиме ли су забринути 1556
Чини се да је... 842
Чиста песма 608, 972, 1010
Читава драма...794
Чича Глиша хоће – неће да се шиша 1602
Човек који трчи 1490
Čovek na plus ljubav stepeni : fantastični traktat 1310
Чудан лекар 1357, 1456
Чудно другарство 843
Шах и књижевност 1610
Школо, школо ускоро те кречe 844
Шта је Ани 1457
Шта је лепо да се ради лети 786, 1597
Шта је он 416, 460, 553, 609, 643, 731, 883, 974
Шта је оно 679, 787, 939, 1238
Шта је писац хтео да нацрта : Владимир Булатовић–Виб (1931–1994) 1612
Шта је рецимо досада 1012, 1471
Шта једе мала ала 417, 461, 554, 610, 644, 732
Шта мајке из Ливна нису знале 418, 462, 555, 611, 645, 733, 1557
Шта ми непријатељ значи 1382
Шта није дете 845
Шта ће деци телевизија 1359
Што се тиче јела : (приче са Алексом) 1662

РЕГИСТАР ПРЕВЕДЕНИХ ПРИЛОГА Љ. РШУМОВИЋА У СЕРИЈСКИМ И МОНОГРАФСКИМ ПУБЛИКАЦИЈАМА

албански језик
Atdheu mbrohet me bukuri 1423
Gjyshja me gjyshin 1472
Dr 1442
E bukur jësht mesnata 1508
E mikloshët e babës 1443
Lidhësa per vdekje u lidh 1446
Mora laps dhe letër 1447
Pas këndit te parë 1449
Po cka po flet 1451
Po merzitëm 1450
Sillem sikur t jem pasha 1518
Telefoniada 1454
Ujku mbetet ujk 1478

бугарски језик
В джунглата 1015
Казаха ми да стана хлебопекар 1430
Родината се брани с красоти 1412

енглески језик
Jesus Christ for Me 1690
More and More Often 1691
On a Childish Question 1692
On a White Leaf 1693
The End of the Century 1694

македонски језик
Дете 1593
Една овца сива 1462, 1473
Лекција од природознание 1512
Петлицата на палтоте му служи 1502
Приказ на за гавранот и лисицата 1601
Сонг за слободата 1476
Татковината се брам со убавината 1477
Телефонијада 1523
Чуден лекар 1538

мађарски језик
Annak a szép zöld nyárnak 1366
Ne veljűnk kacsát 1407
Sz Épséggel védik 1468

румунски језик
Asa se a pără patria 1458
Abecedarul drepturilor copilului 1666–1668
Convenţia privind drepturile copilului 1672–1674
E un poate fi un bunic 1172
În pădurea nătăfleaţa 1173
In cimp unde ciorovăaiesc ciorile 583
Noi am fost în Africa 1178
Plouă plouă 1180

русински језик
Гварели най будзем— 1390
Єдна овца шива 1398
Отечество ше бранї з красоту 1465
Прецо шарканЬ плаче 1665
Приповедка о Елайови першому модному скравцови 1699
Пукнєм од шмеяпя 1410
Раз у Паризу 1411
Справуєм ше ягод паша 1416
Телефонияда 1417
Шнурка ше загужлєла 1421

руски језик
Звјёзди 342
ЗнанЬя не мешаю т человеку 309
Вертолет 356
Игрушечная лошадка 357
Инструмент 359

Я пастух в деревне 310
Как отпустит бородуь 360
Какао 361
Качели 362
Обиженная дверь 365
Охота 366
Невиданная птица 363
Неизвестное направление 364
Персиковый малчьик 367
Пол-автомобиля368
Польза от телевизора 369
Солнечная энергия 370
Способ проветривания 371
Ткачи 372
Филиппы 373
Часы 374

словачки
Bol dakedy dáky Peter 1460
Vlk a ovca 1506, 1525
Dávat a uznávat 1782
Domovina se brani krasou 1526
Keby mi niekto povedal 1431
O slobode 1515
Prečo dračica plače 1532
Razhovor s Dunčom 1350
Rozprávka o všetkom 1351
Smiešny prales 1534, 1621
St Ažuje sa jeden drak 1535
Toto su časy 1537
U lekára 1470
Uch, ale je škola skvelá 1606, 1636
Uloha z prirodopisu 1353
Čoze je prutu! 1491

словеначки језик
Begavčki 326, 1479
Vzel sem svičnik in papir 1388
Velika školska ura 1480
Domovina se brani z lepoto 1371
Zakaj zmajevka Joka 1483
Za tiste, ki imajo raje mačke 1484
Zajčji lov in jeza 1594
Kaj mi sovražnik pomeno 1511
Navkljub 1498
Otrok 1580
Tam za sedmimi morji 340

турски језик
Güçlü Kaslar Diferesen 1599
Eğer ejder görürseniz 1444
Günün Birinde 1540
Yoürt guzze llikle korunulur 1463
Yürt güzellikle korunur 1510, 1520, 1548
Sormaca 1570
Çocuk 1455

РЕГИСТАР ПРЕВОДА Љ. РШУМОВИЋА У СЕРИЈСКИМ ПУБЛИКАЦИЈАМА

Зашто зечеви имају велике уши 1786
Керик Валери: Зека и његова сенка 1787
Керик Валери: Лисица и вук 1788
Керик Валери: Рак и јагуар 1789
Керол Луис: О Алиси и белом зецу 1790–1791
Како је Алиса порасла 1792
О Алиси и белом зецу 1793
Рак и јагуар 1794

РЕГИСТАР ПЛАКАТА, ИЛУСТРАЦИЈА, ФОТОГРАФИЈА ЉУБИВОЈА РШУМОВИЋА

Dušan Otašević 1795
Natrag : Božidar Mandić i Porodica bistrih potoka 1798
Kud i kamo 1797
Predrag Nešković 1796
Љубивоје Ршумовић : људи које срећом срећем 1799–1800

РЕГИСТАР МОНОГРАФСКИХ ПУБЛИКАЦИЈА У КОЈИМА СУ ПРИЛОЗИ Љ. РШУМОВИЋА

Ако желиш--- : избор из савремене поезије за децу југословенских народа и народности : домаћа лектира за II разред основне школе / [изабрала и приредила Сеја Бабић] 478
Анђео – име – пламен : зборник песама / [уредник Мирослав Ивановић] 716, 774
Анђео – име – пламен : [зборник песама]. 2 / [главни и одговорни уредник Мијосав Стеван Средојевић Полимски 774–775
Анегдоте карловачке : старе разгледнице и фотографије : антологија. (Књ. 5) / [приредио] Жарко Димић 1251
Анитино прасе / Надежда Танасковић 1220
Антибонтонци / Душанка Бојичић 1069
Антологија Бранкове награде : 50. пут : 1954–2010 1152, 1155
Antologija savremene jugoslovenske poezije za decu. [Knj.] 1 / [priredili] Milovan Vitezović, Radomir Smiljanić 375, 379–380, 391–392, 397–398, 411–412, 414–415
Antologija savremene jugoslovenske priče za decu. [Knj.] 1 / Radomir Smiljanić, Milovan Vitezović 403–405
Антологија српске поезије за децу / саставио Драган Лакићевић 684, 686, 688, 695, 699–701, 703, 707, 714
Антологија српске поезије за децу / [приредио] Душан Радовић 376–378, 381–383, 385–386, 389–390, 393–396, 399–402, 410, 413, 416–418, 423–425, 428–431, 433, 435–436, 439–440, 442–446, 449, 457–458, 460–462, 465, 488–491, 493–494, 498, 502–503, 505, 512, 513, 515, 517, 519–520, 525, 534, 545, 553–557, 563–565, 567, 570, 574–575, 578–579, 580, 582, 586–587, 590, 594, 604, 606, 609–617, 619, 621–623, 626–628, 630, 632–634, 636, 640, 642–645, 648–649, 652, 654, 655–657. 660–663, 666, 668–670, 675, 678, 680–682, 685–687, 689, 692, 696–698, 705–706, 708–712, 721, 727, 729, 733
Антологија српске поезије за децу / [приредио] Данило Јокановић 750, 752, 754–755, 759–760, 761, 763, 766, 768, 770–771, 773
Антологија српске поезије за децу / [приредио] Миомир Милинковић 1092, 1097, 1099–1100, 1117, 1204–1207, 1239

Антологија српске поезије за децу / [приредио] Тихомир Петровић 1041, 1048
Антологија српске поезије за децу / приредио Тиодор Росић 1088, 1093–94, 1096, 1098, 1101, 1106, 1113, 1115
Антологија српске приче за децу / [приредио] Слободан Ж. Марковић 406–407, 409, 450–451, 455, 539–541, 599–600, 602, 637–639, 662, 672–673, 676, 722–723, 726
Антологија српског песништва : XIX–XX век. [3], Двадесети век. Књ. 2 / приредио Мирослав Егерић 1114, 1120
Ау, што је школа згодна : књига за читање најмлађима / [ову књигу писали су и цртали Звонимир Балог... и др.] 345, 355
Bara Mali vir : pesme za decu / Nevenka Čalić 875
Басне / Иван А. Крилов 997
Баш најмање песме : антологија српског епиграма за децу / [приредио] Мирко С. Марковић 641
Bebino / Раде Савић 691
Bejko Ma i Družina Kla / Rade Dacić 358
Веле кише / Јаворка Гвозденовић Шуњић 585
Београдски Том Сојер / Недељко Попадић 1085
Бисери детињства : (песме о баки и деди) / избор Мирко М. Далмација 788, 790
Бонтон у стиху за твоју психу / Душанка Бојичић 1080
Bravo škola, ura za igranje / [muzika] Jovan Adamov 559–560, 592
Буквар лепог понашања / Душанка Бојичић 889, 1008,1029, 1119, 1154, 1171, 1242
Буквар понашања у саобраћају / Душанка Бојичић 1082
Векотрај Лазе Костића / приредио и обрадио Хаџи Зоран Лазин1156
Весела песма нек децу буди : антологија поезије за најмлађе / [приредио] Слободан Ристановић 859, 861–863, 866–872, 874, 877, 883
Вештица се покајала / Тијана Совиљ 808
Врата спаса и друге приче / Мирослав Кокошар 1153
Vraćam zavičaju odnjeto / Nikica Pilipović 957
Всичко, което растне, би искало да пее : подбор на срЪбска поезия за деца / [сЪбирали] Раша Попов, Поп Д. Джурджев 1015, 1020–1021, 1050
Вук наш насушни / Милован Витезовић 1198
Гледам с прозора / Нина Сератлић 671
Голуб : (изабране и нове песме) / 747, 749
Да ли ми верујете : (избор из српске поезије за децу) / [приредила] Меланија Римар = Чи ми верице : (вибор зоз сербскей поезиї за дзеци) / [пририхтала] Мелания Римар 1186, 1192
Daca vrei--- : selecţiuni din poezia contemporană pentru copii a popoarelor şi naţionalităţilor din Iugoslavia : lectură pentru clasa a II–a elementară / [selecţia şi prezentarea Seja Babić] 583
Дан има највећи шешир : избор из савремене југословенске поезије за децу / [приредио Андреј Чипкар] 757, 786
Два алава лава : лудотека савремене српске поезије за децу /

[приредио] Поп Д. Ђурђев 898,909, 934
Двенадцать слонов : сказки югославских писателей / в пересказе Леонида Яхнина 356, 357, 359–374
Дете није дете--- : избор песама за децу / [избор Душан Јаковљев, Бранислав Егић] 618, 620, 624–625, 629, 631
Дете сунца / Јевђеније Јулијан Димитријевић 1110
Деца воле чудне ствари : избор из савремене поезије за децу југословенских народа и националних мањина / приредио Ласло Блашковић 734, 753
Дечја поезија српска / [избор, редакција и предговор Бора Ћосић] 281–283
Дечја права и слободе : за децу и неодрасле / Драган Драгићевић 1191
Dijete i scenska lutka : priručnik za odgajatelje u dječjim vrtićima / Vlasta Pokrivka 322, 337, 420, 598
Divlje godine / Milan Brujić 315
Djeci treba sve govoriti 1745
Дневник једне бесне тинејџерке / Драгутин Минић Карло 1104
До смеха суза и аплауза : најлепше песме за децу / [приредио Тоде Николетић] 978, 989, 1005, 1007
Dosta su svetu jedne Šumarice : zbornik poema o Kragujevačkom oktobru / [urednik Đorđe Paunović] 321
Други део мене / Дарко Грбић 789
Други део мене / Мирјана Ранковић Луковић 794
Етно-села и сеоске амбијенталне целине у Републици Србији и Републици Српској : зборник радова са научног скупа одржаног 11. априла 2017. године / уредник Драган Шкорић 1248
Ђаку прваку / [избор текстова] Слободан Ж. Марковић 307–308, 662, 674
Жена : сонети / Милица Бакрач 1185
Животна мистерија дечака Јулијана / Лука Угрица 1160
За наше дете ћирилица љубави : телесни, умни, осећајни и друштвени развој детета од зачећа до 20. године : приручник за маме и тате српског поднебља / Златија Продановић Младенов 1075
За неки нови почетак / Бранислав Радовић 852
Завичајне ватре / Дара Трифовић 1247
Звездана преписка / Љиљана Јанаћковић 998
Zvezdani kovači : pesme za decu : izbor / [izbor Dušan Jakovljev, Milorad Milenković Šum, Bogdan Džuver]469–476, 481–482, 484–486, 495–496, 500–501, 507–509, 516, 532–533, 542, 546, 551
Зелени брегови детињства : антологија нове српске поезије за децу / [приредио] Владимир Миларић 313–314, 316–319
Zeleni bregovi detinjstva : antologija nove srpske dečje poezije / [priredio] Vladimir Milarić 284–287
Zemunski motivi. Knj. 1 / Branko Nikolić 1137
Златно Гашино перо : 1994–2008 / уредник Милица Матијевић 1127
Iz kraljevstva Nikole Tesle : izlomljena kazivanja veterana OZNE / Milan Trešnjić 1183
Из [света] маште / Добросав Обрадовић 764

Избор песама за млађи узраст : „Ал' је леп овај свет” / [изабрао] Владислав Матић 497, 511, 514, 518, 528, 531, 536, 548, 550
Излет у град : песме / Милош Мићић 448, 717
Измишљено, али истинито : збирка прича / Владимир Булатовић – Бучи 1159
И после детињства / Љубивоје Ршумовић 1203, 1208–1218, 1221–1228, 1230, 1232–1238
Изненађења душе : избор најлепших песама деце песника са Читалачких сусрета / приредио Љубивоје Ршумовић 874
Исповест жутог капута : изабране песме / Ивана Достанић 1194
Ја сам ветар / Марија Вучинић 743
Јарке боје љубави / Зорица Варадинац 1149
Језгро праска / [репродукције] Зоран Кричка ; [текст] Божидар Васиљевић 1118
Jezero ukletih labudova / Aleksandra Štakić 1189
Јесам / Жељка Аврић 1219
Кад поета загонета. Књ. 3, Римодарови дарови / Радомир Мићуновић 1105
Кад сам био велики : избор из југословенске поезије за децу 756, 758, 776
Кад сам био велики : избор из поезије за децу /[уредник Бранка Бубањ] 1058–1059, 1072, 1089–1090, 1107
Кад сам био велики : избор југословенске поезије за децу / [приредио] Вучина Д. Шћекић 751, 762, 765, 772, 778, 780, 782, 784–785, 846, 848, 849, 851, 853, 854, 857–858
Кад срце засветлуца : антологија новијег српског песништва за децу и младе : (од Љубивоја Ршумовића до Јулије Марјановић) 1132, 1136, 1143–1144, 1151
Како је Никола добио брата / Ирена Тиодоровић 769
Како расте памет / Будимир Нешић 312, 855, 927
Кед жадаш--- : вибор зоз сучасней поезиї за дзеци югославянских народох и народносцох 427, 529
Кестен у Маријиним очима / Иван Ршумовић 635
Киша почетница / Вујовић Пеђа 1161
Knjiga za roditelje : tajne velike i male / Snežana Babić–Kekez 1202
Ко изгуби живце нек не тражи кривце 1744
Ко кога воли / Мирослав Кокошар 1074, 1108
Ko se boji Vučka još / ilustrovao Jože Trobec 346–347
Коњ без јахача / Јаков Гробаров 970, 1053
Крвава бајка : песме о Крагујевачком октобру / Десанка Максимовић 464
Крила витезова / Љубивоје Ршумовић, Душко Трифуновић, Перо Зубац, Мошо Одаловић, Недељко Попадић 890–892, 894, 902, 905–908, 910, 913, 919, 923–924, 928–929, 931–932, 935, 939
Крилате руке детињства : дечја поезија / Вера Цветановић 1133
Крсмановина / Милисав Крсмановић 419
Култура понашања јавних личности : посланици, политичари и функционери / Душанка Бојичић 1060

Лет шарених лептирића : зборник радова чланова Литерарне секције Основне школе „Дринка Павловић” у Куршумлији 1188
Listář / Dušan Karpatský 1196
Луткарство и сценска лутка / Небојша Бобан Јовановић 1078
Majka : 100 pesama o majci / priredio Raša Perić 526
Mama : izbor dečjeg pesništva / priredio Vladimir Milarić 344
Мама и тата су љубав : антологија српске поезије о родитељима за младе / [приредио] Воја Марјановић 651, 653, 655, 735–737, 1091, 1095, 1103
Мирославу Антићу у спомен / приредио Мита Голић 591
Miroslavu Antiću u spomen / [priredio Mita Golić] 477
Miševi i mačke – naglavačke : izbor najlepših pesama savremenih jugoslovenskih pesnika o mačkama i miševima / [izbor] Rade Obrenović 466–467
Мой дом : из современной советской и зарубежной поэзии для детей / сост. М. А. Письменный 342
Моја мајка : (писци говоре о својим мајкама) / [приредиле] Мирјана Стефановић, Катарина Граната Савић 1071
Moje drugo ja : đačka sveska / Momčilo Paraušić 479, 530, 779
Молодые поэты Югославии / составителЬ Александр Романенко 309–311
Музиком до звезда / Драгана Михајловић Бокан 1250
На вр' села мога : еротске песме – Вуковим трагом / [приредио] Милорад Кесман 781
На Тамнавском мосту и друге приче / Мирослав Кокошар 1073, 1109
Најкраће драме на свету / приредио Јован Ћирилов 804, 819
Najlepši stihovi '81. i '82. : pesme emitovane u emisiji „Putokaz” Drugog programa Radio–Beograda / izbor: Ljubivoje Ršumović i Radomir Andrić 348, 351–352, 354
Наша радост : [песме] / Радосав Савић Лака
Небо на платну / Предраг Митровић 878
Nebo na platnu / Predrag Mitrović 879
Небо нема међе ни границе : избор из поезије и прозе : народно стваралаштво, бајке, пословице, шаљиве приче, приче о животињама : други разред / Добрица Ерић 1121, 1126, 1129–1131, 1139–1142, 1145–1148, 1150
Небо плаче због нас / Данијела Блажић 791
Невенова антологија савременог српског песништва : за децу и одрасле / приредио Рале Нишавић 992, 1003, 1012
Неочешљане песме : избор песама за децу / [избор Бранислав Егић, Вучина Шћекић] 795–796, 802, 806, 838
Nincsen nagyobb öröm--- : (válogatás a jugoszláv nemzetek és nemzetiségek mai gyermekirodalmából) 422, 487
Нипон расте са вама / приредила Тања Петровић 1162
Нова антологија српске поезије за децу / [приредио] Воја Марјановић 693, 694, 702, 713, 715, 719, 720, 728, 730, 895

Nunčaku i karate : veština borenja nunčakom zasnovana na elementima karatea / Ilija Jorga, Vladimir Jorga, Petar Đurić 323, 353
Nova srpska satira : antologija : 1945–1985. / izabrao Milenko Pajović 427, 438, 441, 452–453
О, Србијо, мила мати / главни и одговорни уредник Љиљана Вукић 1081
Обојене песме / Љиљана Јанаћковић 887
Од Змаја до Љубивоја : ризница српске поезије за децу / изабрао и уредио Ненад Кебара 1055–57, 1061–1064, 1067–1068, 1070, 1077, 1086–1087
Од Србије до Југославије : хроника догађаја како их је доживео и оценио један савременик / Миладин Пећинар 954
Озбиљно смешна књига / Александар Чотрић 1190
Опет у тегли / Верослава Малешевић 1165
Отворен прозор : (антологија поезије за децу) / [приредио Слободан Станишић] 864, 881–882
Отпевана времена / Зоран Р. Ковачевић
Pa mi verjamete : izbor jugoslovanskega modernega pesništva za mladino / [izbral, uredil in spremna beseda napisal Niko Grafenauer] 326, 340
Паучина од свиле / Ана Буква 1187
Песманка за прваке / [приредио Слободан Станишић] 860, 865,873
Песме Лимом умивене : осамнаест година Лимских вечери дечје поезије / приредио Фарук Диздаревић
Песнички зборник / [избор песама Милан Гутић] 977, 984, 990
Пет пута пет / Раша Попов ... [и др.] 1163–1164, 1166–1168
Петорица из српског / Душко Трифуновић, Добрица Ерић, Љубивоје Ршумовић, Мошо Одаловић, Драган Радуловић 797–801, 803, 805, 807, 810–818, 820–837, 839–845
Писмо у трави : песме / Радивој Прокопљевић 961
Пјесмарица с десет лица / Панто Стевић 1182
Плави зец : нова српска дечја поезија / [приредио] Милан Пражић 288–306
Племе Окиљевић и народни обичаји / Огњен Ј. Окиљевић 953
Погледи, осмеси, људи : песме / Славица Тодоровић 658, 1199
Позив добрим људима / текст Душан Радовић 465
Poetske čarolije / priredio i pesme odabrao Rade Obrenović 646–647
Поруке и пуке : [збирка песама] / Милојко П. Ђоковић 718
Пределu сећања : Петровац на Млави / [приредила] Зорка Кнежевић 1066
Принцеза месеца / Соња Јашин 880
Приче из зоо врта / Вук Бојовић 704
Приче земунских аласа / Бранко Николић 1229
Pričao mi Gliga / Miroslav Nešić 1181
Причао ми Страхиња / Љиљана Нинковић 792, 876, 1112
Пртине / Стеван Средојевић Полимски 343
Радио за цара / Љубомир Шуљагић 1195
Радничко срце : песме / Милорад Цветковић 324

Разапета земља : сузе за будуће песме / Добрица Ерић 742, 809, 1065, 1128, 1193
Распевана азбука : песме за децу / Слободан Стојиновић 777, 885
Распуст : [песме за децу] / Јабланка Павловић 1111
Репортер Луле на фудбалском дербију / Миодраг Лукић 724
Ризница дечје поезије / Јован Јовановић Змај... [и др.] 558, 562, 566–567, 568, 571, 573, 576–577, 581, 584, 588–589, 593, 595, 596–597, 601, 603, 605, 607–608
Родитељ : отац у српском песништву / [приредио] Раша Перић 1158
Роман о Страји : (књига за децу и родитеље) / Андреј Јелић Мариоков 1246
С оне стране дуге : (антологија српске поезије за децу) / [приредио] Иво Мунћан = Dincolo de curcubeu : (antologia poeziei sârbe pentru copii) 1169–1170, 1172–1174, 1176, 1178–1180, 1184
С оне стране дуге / [приредио] Перо Зубац 1013–1014, 1023, 1025, 1031–1035, 1039, 1049, 1051
Сан дужи од ноћи : песме / Драгомир Лазаревић 993, 1000
Сањао сам да ми гори школа / Мирјана Булатовић 1157
Свака капа има главу : песме за децу и осетљиве / Недељко Радловић 783
Svaka kapa ima glavu : pesme za decu i osetljive / Nedeljko Radlović 544
Свеска на коцке / Олга Симеуновић
Svetlosti tajne : zapisi o Draganu Stojkovu / [priredio Saša Radojčić] 748
Свитац из ђачке клупе / Тоде Николетић 1231
Симболи Пријепоља : песничка будућност / [главни и одговорни уредник Мијосав Стеван 775
Skidam kapu ženama 1746
Смејанка : најнеобичније и најсмешније приче и песме за децу / избор Гордана Малетић 1197, 1200
Смешне приче : антологија српске хумористичке приче за децу / [приредио] Драгутин Огњановић 744, 746
Смешно чудо : антологија српске хумористичке поезије за децу / [приредио] Драгутин Огњановић 499, 504, 524, 535, 537, 543, 552
Србија је велика тајна : мала антологија српске родољубиве поезије за младе / [приредио] Воја Марјановић 659, 679, 767, 787
Сребрне сјене : пјесме за дјецу и младе / Борислав Гаврић ; Средојевић Полимски 1083
Срем / Мирослав Антић 421
Срећна породица : песме и приче за децу / Мирјана Антић 1042
Српска љубавна поезија : антологија / [приредио] Стојан Бербер 888
Српски сонет / [приредио] Часлав Ђорђевић 1134
Srce na dlanu : zbirka primenjene poezije / Radmila Mudrinić 483
Stota knjiga Detinjstva / priredio Vladimir Milarić 527
Tajne velike i male : knjiga za roditelje / Snežana Babić Kekez 793
Тачка на излету / Предраг Бјелошевић 1138
ТВ куварице / Душан Радовић 349, 1102

TV kuvarice / [tekst] Dušan Radović 350
Твоје песме / Душан Радовић, Мирослав Антић, Љубивоје Ршумовић 648–650, 652, 654, 655–657, 660–661, 663, 666, 668–670, 678
Teki 1 i enpi kata : obavezni sastavi karate – tehnike za učenike i majstore / Ilija Jorga [et all.] 320, 332
Тигар бјегунац : (приче и пјесме за дјецу) / Слободанка Јешић 956
Траг у души / Филип Аничић 1116
Трагач / Марко Чучак 968
Трагови сећања / Ненад Перић 1084
Три дана / Љиљана Јовановић 1245
36. Zlatno pero Beograda [i] 3. Međunarodni bijenale ilustracije 1994 664, 677
У добру смо добро посрнули / Вукашин П. Лугоња 1201
У свету деце, шуме и баште, школе, забаве, збиље и маште : песме за мале и све остале / Драгутин Петровић 1076
У сунчевом крилу / Бранко Живковић
Учимо се време нам је : мала антологија српске поезије о школи, учитељима и ђацима / [приредио] Воја Марјановић 683, 725
Franjo Mihalić : trčanje je moj život 1175
Хајде да растемо : поезија за децу предшколског узраста / [приредиле] Милана Перишић, Злата Видачек 325, 327–331, 333–336, 338–339
Цветник савремене југословенске поезије за децу / [приредио] Љубивоје Ршумовић
Сток : српска љубавна поезија за децу / [приредио] Раша Перић 492, 506, 510, 522, 538, 547
Čarobni govor djetinjstva : izbor suvremene dječje poezije jugoslavenskih naroda i narodnosti / priredio Ivo Zala 432, 434, 437, 454, 456, 459
Чаролије разнолије / приредио и опремио Мошо Одаловић 943, 955, 958, 966, 973
Читанка за предшколце.Део 2, Зец, чудни зец, једини на свету --- : [књижевностзадецу] / илустровала Сузана Кубинец ; изабрао Симеон Маринковић 896–897, 899–901, 904, 911–912, 914–915, 920, 925–926, 930, 937–938, 1018–1019, 1024, 1026–1028, 1036–1038, 1040, 1043–10451039–1040, 1047, 1052, 1054
Читанка за предшколце и млађе основце. Део 3, Деца могу да полете : [књижевност за децу] / изабрао Симеон Маринковић 940–942, 944–952, 959–960, 962–965, 967, 969, 971–972, 974–976, 979–983, 985–988, 994–996, 999, 1001–1002, 1004, 1006, 1009–1011
Чудна стаза / Драгомир Ћулафић 463
Šahovske basne & šampioni razne ćudi : beleške o svetskim prvacima ; Vladimir Mandić 847
Школа љубави / Мирјана Булатовић 1046, 1079
Школа на два гола : [дечјапоезија] / Драган Драгићевић 1177
Špijunski poker / Milan Trešnjić

РЕГИСТАР СЕРИЈСКИХ ПУБЛИКАЦИЈА У КОЈИМА СУ ПРИЛОЗИ ЉУБИВОЈА РШУМОВИЋА

Алманах. – ISSN 1450–6165 1634, 1663
Антологија : часопис антологијске поезије. – ISSN 1821–2549 1705–1707, 1710, 1718
Багдала. – ISSN 0005–3880 1522
Базар. – ISSN 0350–4409 1474, 1772
Birlik. – ISSN 0352–4035 1444–1445, 1463, 1510, 1540, 1599
Борба. – ISSN 0354–6209 1369, 1372–1373, 1773, 1777
Borec. – ISSN 0006–7725 1480
Bucuria copiilor. – ISSN 0351–0409 1458, 1672–1674
La valissa 1765
Велико двориште. – ISSN 1450–8036 1638–1639, 1641, 1644, 1646, 1655–1657, 1659, 1661–1662
Вести. – ISSN 0350–5014 1254, 1256, 1259, 1265, 1270, 1287, 1295, 1303, 1309, 1311, 1314, 1317, 1331
Vidici. – ISSN 0506–8797 1267, 1286, 1306–1307, 1312, 1316, 1325, 1328–1330
Gëzimi. – ISSN 0431–3786 1423, 1472, 1478, 1518
Глас јавности– ISSN 1450–7218 1642
Глас Шумадије. – ISSN 0431–9346 1271
Glasnik RTNS. – ISSN 0350–7467 1763
Гороцвет. – ISSN 0352–3896 1396
Građanin 1627, 1774
Данас. – ISSN 1821–438X 1290
Дело. – ISSN 0011–7935 1299
Detinjstvo. – ISSN 0350–5286 1519, 1577, 1582, 1586, 1595–1596, 1784
Дневник. – ISSN 0350–7556 1584, 1764, 1785
Dometi. – ISSN 0419–6252 1504
Доситејев врт. – ISSN 2334–9476 1740
Другарче. – ISSN 0350–8927 1412, 1430, 1538
Завичај. – ISSN 0514–5902 1496
Заградка. – ISSN 0353–9938 1665, 1699
Змај. – ISSN 0351–3637 1334, 1337, 1342, 1344, 1355, 1360, 1370, 1375–1377, 1379, 1381, 1385–1387, 1391, 1402, 1406, 1420, 1427, 1432, 1436, 1440, 1459, 1461, 1464, 1467, 1469, 1471, 1507, 1576, 1579, 1597
Zornička. – ISSN 0353–877X 1606, 1621, 1636
Илустрована политика. – ISSN 0019–2570 1485, 1744
Јединство. – ISSN 0021–5775 1441, 1462, 1553–1554
Jó Pajtás. – ISSN –0350–9141 1468
Jugoslavija. – ISSN 0354–1460 1768
Književna kritika. – ISSN 0350–4123 1604
Књижевна реч. – ISSN 0350–4115 1475, 1480–1482, 1486–1487, 1489, 1490, 1564–1565, 1562, 1578, 1610
Књижевне новине. – ISSN 0023–2416 1257, 1273, 1298, 1509, 1513-1514, 1516, 1524, 1527-1531, 1536, 1612, 1616, 1620, 1633
Књижевни магазин. – ISSN 1451–0421 1783
Књижевност. – ISSN 0023–24081623, 1625–1626, 1628–1631, 1726
Кораци 1722–1724, 1728
Kurirček. – ISSN 0350–9265 1483–

1484, 1498, 1511, 1580, 1594
Летопис Матице српске. – ISSN 0025–5939 1648, 1650–1651, 1653–1654, 1660, 1704, 1711–1717
Липар. – ISSN 1450–8338 1681
Magyar Szó. – ISSN 0350–4182 1366, 1407
Male novine. – ISSN 0460–8550 1343, 1348
Мали јеж. – ISSN 0350–5014 1340, 1346
Мали Невен. – ISSN 0352–3322 1613, 1615, 1619, 1632, 1637, 1645, 1647, 1649, 1652, 1658, 1669, 1675, 1678, 1684–1685, 1695, 1697–1698, 1700,1721, 1731–1732, 1739, 1741–1742
Међај. – ISSN 0351–5451 1521, 1552, 1583, 1587, 1607–1609, 1635, 1725, 1729–1730
Mladost. – ISSN 0026–7031 1275, 1279, 1284, 1289, 1294, 1297, 1761
Modra lasta. – ISSN 0352–3586 1383
Mons Aureus. – ISSN 1451–3846. 1680, 1682–1683, 1686, 1701, 1708, 1720, 1727
Мостови. – ISSN 0350–4263 1611
Nada : revija za ženu i porodicu. – ISSN 0350–7475 1746
Naši pionieri. – ISSN 2217–3315 1350–1351, 1353
Neven. – ISSN 0351–8116 1670–1671, 1676–1677, 1679, 1696, 1709, 1733–1738, 1778
Никшићке новине. – ISSN 0351–6210 1617
НИН. – ISSN 0027–6685 1327, 1756, 1758, 1769, 1781
Омладина. – ISSN 0039–2693 1282
Панчевац. – ISSN 0031–0662 1277
Песничке новине. – ISSN 0351–4099 1517, 1542–1544, 1549, 1551, 1555–1556, 1563, 1566, 1572, 1702, 1747–1748, 1750–1753, 1755
Pionieri. – ISSN 0554–1891 1442–1443, 1446–1447, 1449–1451, 1454
Pionieri. – ISSN 0350–4330 1431, 1460, 1470, 1506, 1515, 1525–1526, 1532, 1534–1535, 1537
Пионирска заградка. – ISSN 0351–3586 1390, 1398, 1410–1411, 1416–1417, 1421, 1465
Pionirski list. – ISSN 0352–6577 1479
Побједа. – ISSN 0350–4379 1374, 1600, 1743, 1770, 1775
Повеља. – ISSN 0352–7751 1719, 1790
Полетарац. – ISSN 0032–2547 1352, 1354, 1356–1358, 1384, 1389, 1392–1393, 1395, 1399–1401, 1403–1405, 1408–1409, 1413–1415, 1419, 1422, 1424, 1426, 1428–1429, 1433–1435, 1437–1439, 1448, 1452–1453, 1457, 1786–1794
Политика. – ISSN 0350–4395 1335–1336, 1345, 1367–1368, 1492–1495, 1497, 1499–1501, 1503, 1533, 1585, 1589–1591, 1598, 1602–1603, 1605, 1614, 1771, 1760, 1779
Polja. – ISSN 0032–3578 1313, 1347, 1349
Просветни преглед : лист за васпитање и образовање СР Србије. – ISSN 0033–1651, 1766
Рад. – ISSN 0350–4514 1754
Радио ТВ ревија. – ISSN 0350–7432 1359
Радник. – ISSN 0481–6846 1258, 1264
Radost. – ISSN 0351–3688 1539
Развигор. – ISSN 0350–4530 1473, 1476–1477, 1502, 1512, 1523, 1593, 1601
Расковник. – ISSN 0486–0187 1361
Rilindja. – ISSN 0350–4581 1508
Rukovet. – ISSN 0035–9793 1261
Savremenik – ISSN 0036–519X

1320–1324
Савременик плус. – ISSN 0354–3021 1640
Свитак. – ISSN 0354–7329 1687–1689, 1703
Sevinç. – ISSN 0351–4935 1520, 1548
Смедерево. – ISSN 0352–7522. 1622
Serbian literary magazine. – ISSN 0354–7027 1690–1694
Стиг. – ISSN 0350–834X 1541, 1545–1546, 1550, 1557, 1568
Стремљења. – ISSN 0585–4229 1280
Student. – ISSN 0039–2693 1281, 1283, 1285, 1288, 1291–1293, 1296, 1300–1302, 1305, 1308, 1310, 1315, 1318–1319, 1326, 1332–1333, 1338–1339, 1341
Studentski list. – ISSN 0039–288X 1304
Scena. – ISSN 0036–5734 1780
Таковске новине – ISSN 0350–4867 1643, 1776
ТВ новости. – ISSN 0350–7467 1561, 1573, 1749, 1762
Титов пионир. – ISSN 0351–8566 1362–1365, 1397, 1456, 1488, 1505, 1547, 1581, 1588, 1759
Tomurcuk. – ISSN 0351–5257 1570
Трибина. – ISSN 0493–881X 1260, 1262, 1264
Ulaznica. – ISSN 0503–1362 1260, 1262, 1266, 1588–1560, 1562, 1569, 1571, 1574–1575
Una– ISSN 0352–4698 1592
Уствари. – ISSN 1821–2344 1272, 1274, 1276, 1278
Ferijalac 1253, 1255, 1268-1269
Foto kino revija : jugoslovenski časopis za fotografiju i amaterski film. – ISSN 0015–8704 1757
Hlas ĺudu. – ISSN 0018–2869 1782
Ciciban. – ISSN 0350–8870 1371, 1388, 11418
Црвена звезда. N. 1263
Školske novine : polumjesečnik za učitelje, nastavnike i profesore SR Hrvatske. – ISSN 0037–6531 1745

ИМЕНСКИ РЕГИСТАР

Адамов, Јован 559, 563, 572, 592
Азрић, Жељко 1219
Алимов, Сергеј (Алимов, Сергей) 356–357, 359–374
Андрић, Драгослав 103, 129, 275–276
Андрић, Радомир 260, 262–264, 348, 351–352, 354
Анђелковић, Младен 208, 217, 224, 226, 228, 238, 1058–59, 1072,1089–1090, 1107, 1240–1241, 1244
Анђов, Боро 1477
Аничић, Филип 1116
Антић, Мирослав 421, 477, 641–650, 652, 654–657, 660–661, 663, 666, 668–670, 678, 1815
Антић, Мислова 190
Арежина, Ариш Божидар 325, 327–331, 333–336, 338–339, 341
Арсовски, Г. 1601
Атанасовић, Драгана 20, 26–27, 34–35, 40, 43, 46, 50, 57, 62, 73, 75, 83, 93–94, 96, 217, 224, 226, 228, 238
Б. Б. 1768
Б. И. 1366
Бабел, Јосип 1763
Бабић Кекез, Снежана 793, 1202
Бабић, Сеја 86, 97, 105, 115, 133, 157, 174, 422, 447, 478, 487, 529, 583
Бајић, Тамара 221
Бакрач, Милица 1185
Балог, Звонимир 345, 355
Банићанин, Љиљана 1744
Бексач, Зејнел(BeksaçZeynel) 1520, 1548
Бербер, Мерсад 591
Бербер, Стојан 888
Бетинаш, Илија 225
Бизовичар, Милан 326, 340, 1580
Бикицки, Владимир 1709
Билић, Злата 741
Бјелошевић, Предраг 237, 1138
Блажић, Данијела 791
Блашковић, Ласло 108, 110, 136, 150, 159, 192, 734, 753
Бојић, Милутин 1497
Бојичић, Душанка 245, 889, 1008, 1029, 1060, 1069, 1080, 1082, 1119, 1154
Бојку, Фејзи (Bojku, Fejzi) 1423, 1472, 1478
Бојовић, Вук 704
Боурек, Златко 33
Брадић, Бранка 671, 724
Брадић, Стеван 1152, 1155
Брајдић, Стеван 136, 150, 159, 192, 248, 753
Брајовић, Гордана 1746
Брашњо, Иштван (Brasnyó, István) 422, 487
Бринкова, Кристина 1371, 1388, 1418, 1480, 1511
Брујић, Милан 315
Бубањ, Бранка 1058–1059, 1072,1089–1090, 1107, 1240–1241, 1244
Бугарију, Јулијан (Bugariu, Iulian)583
Буква, Ана 1187
Булатовић, Владимир 1159, 1612
Булатовић, Мирјана 1046, 1079, 1157
Бајфорд, Џон Тимоти (Byford John Timothy) 244
Варадинац, Зорица 1149
Васиљевић, Божидар 1118
Васовић, Данко 1175
Вашченко, Јурий Арсенијевич (Ващенко, Юорий Арсеньевич) 342

Вегри, Саша 1479, 1483–1484
Величковић, Владимир 18
Вељковић, Ненад 1757
Верзоти, Маја 757, 786
Версонуфле Сонцев, Миротихов 186
Витезовић, Милован 375, 379–380, 384, 387–388, 391–392, 397–398, 403–405, 408, 411–412, 414–415, 1198
Вицановић, Милорад 1182
Вујовић, Пеђа 1161
Вуксановић, Мираш 769
Влаховић, Југослав 54
Вучелић, Злата 322, 337, 420
Вучинић, Марија 743
Борковић, Тошо 279–280, 1082
Видачек, Злата 325, 327–331, 333–336, 338–339, 341
Г. П. 1538
Гаврић, Борислав 1083
Гвозденовић Шуњић, Јаворка 585
Гикић Петровић, Радмила 1778
Глишић, Јелена 237
Голић, Мита 477, 591, 1764
Гораздовски 186
Гостовић, Ивана 1777
Граната Савић, Катарина 1071
Графенауер, Нико (Grafenauer, Niko) 326, 340, 1580
Грбић, Дарко 789
Гробаров, Јаков 970, 1053
Гузина, Ранко 194–195, 241, 275
Гутић, Милан 977, 984, 990
Давид, Филип 140
Далмација, Мирко М. 788, 790
Дамњановић, Милан 1758
Данојлић, Милован 20, 26–28, 34–35, 40, 43, 46, 50, 57, 62, 68, 73, 75, 83, 93, 96, 116, 140, 269 320, 322, 1620
Дацић, Раде 358
Дедеић, Зорица 1774
Демак, Мирослав (Demák, Miroslav) 1506, 1525, 1532, 1534–1535, 1537, 1606, 1620–1621, 1636
Диздаревић, Фарук 738
Димитријевић, Сања 167–168, 179
Димитријевић, Јулијан 1110
Димитровски, Бојана 102, 102, 172, 684, 686, 688, 690, 695, 699–703, 707, 714
Димић, Жарко 1251
Домазетовски, Петко 1476
Достанић, Ивана 1075, 1194
Драгићевић, Драган 1177, 1191
Драмичанин, М. 265
Ђиновић, Петар 1799
Ђоковић, Милојко П. 448, 718, 1311
Ђоковић Тикало, Михаило 667
Ђорђевић, Миодраг 1796
Ђорђевић, Часлав 1134
Ђорђић, Стојан 262
Ђукић, Новица 270–273
Ђурђев, Поп Д. 898, 909, 934, 1015, 1020–1021, 1050
Ђурић, Маја 1775
Ђурић, Петар 332, 353
Ђуровић, Милан 1088, 1093–94, 1096, 1098, 1101, 1106, 1113, 1115
Егановић, Сузана 792, 876, 1112
Егерић, Мирослав 1114, 1120
Егић, Бранислав 618, 620, 624–625, 629, 631, 795–796, 802, 806, 838
Елсхани, Зумбер (Elshani, Zymber) 1518
Ерић, Добрица 190, 742, 797–801, 803, 805, 809–818, 820–837, 839–845, 1065, 1121–1124, 1126–1131, 1135, 1139–1142, 1145–1148, 1150, 1193, 1403, 1614
Живадиновић, Јагода 148
Живанкић, Радован 53–56, 795–796, 802, 806, 838
Живановић, Живадин 174
Живанчевић, Предраг 1749
Живковић, Бранко 741

Живковић, Добросав Боб 81, 99, 103–104, 114, 118, 124, 126, 129, 132, 142, 144
Животић, Ратомир 57
Залар, Иво 426, 432–434, 437, 454, 456, 459
Зечевић, Радослав 5, 22, 80
Здравковић, Бранко 60
Зекерија, Нецати (Zekerya Necati) 1570
Зивлак, Јован 797–801, 803, 805, 807, 810–818, 820–837, 839–845, 1152, 1155
Зубац, Перо 890–892, 894, 902, 905–908, 910, 913, 919, 923–924, 928–929, 931–932, 935, 939, 1013–1014, 1016–1017, 1022–1023, 1025, 1030–1035, 1039, 1049, 1051, 1132, 1136, 1143–1144, 1151
Зупан, Здравко 864, 881–882
И. Б. 1510
Илић, Слађана 182, 240, 246
Илић, Стефана 747, 749
Илки, Нусрет Дишо (Ülkü, Nusret Dişo) 1444
Исаиловски, Димче 61
Ј. К. 1407
Јакац, Божидар 268
Јаковљев, Душан 469–476, 481–482, 484–486, 495–496, 500–501, 507–509, 516, 532–533, 542, 546, 551, 618, 620, 624–625, 629, 631
Јанаћковић, Љиљана 887, 998
Јањић, Јован 1756, 1781
Јашин, Соња 880
Јевтић, Милош 112
Јекнић, Драгољуб 745
Јеремић, Владета 119
Јечменова З. 1431
Јешић, Слободанка 956
Јовановић, Александар 116
Јовановић, Богдан 47, 85
Јовановић-Змај, Јован 558, 562, 566–567, 568, 571, 573, 576–577, 581, 584, 588–589, 593, 595, 596, 597, 601, 603, 605, 607–608, 1061–1064, 1067–1068, 1070, 1077, 1086–1087
Јовановић, Небојша Бобан 1078
Јокановић, Данило 750, 752, 754–755, 759–761, 763, 766, 768, 770–771,773
Јорга, Илија 320, 332, 353
Јорга, Владимир 332, 353
Јосимовић, Маја 1159
Капор, Ана 25
Карпатски, Душан (Karpatský,Dušan) 1196
Капор, Момо 483, 591
Кебара, Ненад 1055–57, 1061–1064, 1067–1068, 1070, 1077, 1086–1087
Кецман, Милорад 781
Крилов, ван А.997
Кићевац, Босиљка 307–308
Клетников, Ефтим 61
Кнезоци, Дабац Вишња 1796
Кнежевић, Зорка 1066
Кнежевић, Ратомир 259
Ковачевић, Даринка 174
Ковачевић, Драгиша 174
Ковачевић, Зоран Р. 740
Кожул, Љубинко 664, 677
Кокошар, Мирослав 886, 918, 991, 1073–1074, 1108–1109, 1153
Контра, Ференц 126
Королија, Милан 1073–1074, 1108–1109, 1153
Костић, Лаза 1156
Костић, Марина 1766
Краварушић, Александар В. 740
Кричка, Зоран 1118
Крњајић, Јасмина 204, 216, 223
Крсмановић, Марко 2
Крсмановић, Милисав 1747–1748, 1750, 1755
Крсмановић, Милош 1110
Кубинец, Сузана 86, 97, 105, 115, 133, 447, 478, 529, 583, 896–897,

899–901, 904, 911–912, 914–915, 920, 925–926, 930, 937–938, 940–942, 944–952, 959–960, 962–965, 967, 969, 971–972, 974–976, 979–983, 985–988, 004–996, 999, 1001–1002, 1004, 1006, 1009–1011, 1018–1019, 1024, 1026–1028, 1036–1038, 1040, 1043–1045, 1047, 1052, 1054
Кузмановић, Борис 173, 180, 188, 201–202, 233, 236
Кукуљ, Љубомир 312
Лазаревић, Драгомир 993, 1000
Лазин, Зоран 1156
Лакићевић, Драган 47, 102, 172, 269–273, 684, 686, 688, 695, 699–701, 703, 707, 714
Лалић, Михаило 262
Лекић, Јасмина 1769
Лугоња, Вукашин П. 1201
Лукић, Миодраг 724
Лукић, Света 182, 240
Луконин, Михаило 309–311
Луцић, Радиша 38
Љвович, Јахмин Леонид (Љвович, Яхнина, Леонид) 356–357, 359–374
Љубенко, Јованка 1770
Максимовић, Десанка 48, 464, 1815
Максимовић, Драган 206, 247
Мандић, Божидар 1798
Мандић, Владимир 847
Мандић, Дејан 170–171, 175–176, 183, 196, 209–210, 218, 229, 249, 256
Малешевић, Верослава 1165
Малешевић, Горан 1197, 1200
Мандић, Божидар 1783
Манзаловић, Љиљана 60, 165
Маринковић, Симеон 897, 899–901, 904, 911–912, 914–915, 920, 925–926, 930, 937–938, 940–942, 944–952, 959–960, 962–965, 967, 969, 971–972, 974–976, 979–983, 985–988, 994–996, 999, 1001–1002, 1004, 1006, 1009–1011, 1018–1019, 1024, 1026–1028, 1036–1038, 1040, 1043–1045, 1047, 1052, 1054
Марић, Бранка 307–308
Марјановић, Воја 651, 655, 659, 665, 679, 683, 692, 693, 702, 730, 735–737, 767, 787, 893, 895, 903, 916–917, 921–922, 933, 936, 1083, 1091, 1095, 1103
Марјановић, Јулија 1132, 1136, 1143–1144, 1151
Марковић, Горан 197, 220, 234
Марковић, Дарко 998
Марковић, Мирко С. 641
Марковић, Слободан Ж. 100, 307–308, 406–407, 409, 450–451, 455, 539–541, 599–600, 602, 637–639, 662, 672–674, 676, 722–723, 726, 850, 856, 887
Масловара, Никола 1220
Матијевић, Милица 1125
Матић, Владислав 497, 511, 514, 518, 521, 523, 528, 531, 536, 548, 549, 550
Матић, Душан 24
Мацолић, Невенка 426, 432–434, 437, 454, 456, 459
Мацура, Лазар 221
Меденица, Зорка 20, 26–27, 34–35, 40, 46, 50, 57, 62, 73
Мерџан, Хасан (Mercan, Hasan) 1445
Мијовић, Кочан Стјепо 1745
Миладиновић, Зоран 49
Милановић, Ђорђе 51–52
Милановић, Славко 1780
Милановић, Танскосава 1188
Миларић, Владимир 140, 284–287, 313–314, 316–319, 344–345, 355, 527, 1519
Миленковић, Милорад 69–476, 481–482, 484–486, 495–496, 500–501, 507–509, 516, 532–533, 542, 546, 551
Миленковић, Небојша 1798

Милијић, Душко 748
Милинковић, Миомир 197, 220, 234, 1092, 1097, 1098, 1100, 1117, 1204–1207, 1239
Милић, Милан Јагодински 559–560, 572, 592
Милић, Слободан 544, 783
Миловановић, Коста 237, 1138
Милошевић, Нада 1800
Милутиновић, Милутин 464
Миљин, Данило 860, 865, 873
Миљковић, Бранислав 691
Миљуш, Бранко 1
Минић, Карло Драгутин 1104
Миросављевић, Биљана 164
Митровић, Невена 1246
Митровић, Предраг 878–879
Мићић, Милош 448, 717
Мићуновић, Радомир 1105, 1759, 1784
Михаиловић, Драган 744, 746
Михаиловић, Драгослав 1771
Михајловић Бокан, Драгана 1250
Михајловић, Н. 254
Михалић, Франо 1 21175
Морачић, Дамњан 1760
Мраовић, Драгана 1765
Мудринић, Радмила 483
Мунтеану, Фелиција Марина (Munteanu, Felicia Marina) 132, 1672–1674
Мунћан, Иво (Muncian, Ivo) 1169–1170, 1172–1174, 1176, 1178–1180, 1184
Мучаји, Павел (Mučai, Pavel) 1350–1351
Назараов, Кирил 1015, 1020–1021, 1050
Настасијевић, Мирослав 267, 480, 1815
Недељковић, Милан 886, 918
Ненова, Анкица 1773
Нешић, Будимир 312, 855, 927
Нешић, Мирослав 1181
Нешковић, Предраг 17
Николетић,Тоде 978, 989, 1005, 1007, 1231
Николић, Владимир 16, 591
Николић, Брана 106
Николић, Бранко 1137, 1229
Нинковић Мргић, Љиљана 792, 876, 1112
Нишавић, Рале 992, 1003, 1012
Обрадовић, Добросав 764
Обреновић, Раде 466–467, 646–647, 1595–1596
Огњановић, Драгутин 499, 504, 524, 535, 537, 543, 552, 744, 746
Одаловић, Моша 274, 797–801, 803, 805, 807, 810–818, 820–837, 839–845, 890–892, 894, 902, 905–908, 910, 913, 919, 923–924, 928–929, 931–932, 935, 939, 943, 955, 958, 966, 973, 1046, 1079, 1797
Окиљевић, Огњен J. 935
Орешчанин, Радмила 886
Орфелин, Захарије 1023
Оташевић, Бранка 1779
Оташевић, Душко 1795
Павићевић, Душица 1772
Павличић, Павао 189
Павловић, Василије 559–560, 572, 592
Павловић, Јабланка 1111
Павловић, Миливоје 1754
Пајовић, Миленко 427, 438,441, 452–453
Палибрк, Срђан 739
Парушић, Момчило 479, 530, 779
Пауновић, Зоран 147, 1690–1693
Педовић, Александар 793
Перић, Ненад 1084
Перић, Раша 492, 506, 510, 522, 526, 538, 347, 1158
Перишић, Милана 325, 327–331, 333–336, 338–339, 341
Петричић, Душан 7, 10–11, 13–14, 76–77, 79, 158, 160, 198–200, 207,

212–215,2 35, 244, 251, 259, 261, 269–273, 288–306, 349–350, 1102, 1831
Петровић, Драгутин 1076
Петровић, Тања 1162
Петровић, Тихомир 1041, 1048
Петровић, Урош 1188, 1799
Петронијевић, Паун 1306
Пећинар, Миладин 954
Пилиповић, Никица 957
Писањук, Михаило 60, 72, 82
Покривка, Власта 322,337, 420, 598
Попадић, Недељко 890–892, 894, 902, 905–908, 910, 913, 919, 923–924, 928–929, 931–932, 935, 939, 1085
Попески, Наум 1593
Попов, Раша 119,162, 173, 233, 1015, 1020, 1021, 1050, 1163–1164, 1166–1168
Поповић, Асканио 918, 991
Поповић, Звездана 54, 265
Поповић, Радомир 1765
Пражић, Милан 140, 288–306
Продановић Младенов, Златија 1075
Прокопљевић, Радивој 961
Претнер, Тоне 1594
Прхал, Александар 847
P. J. 1512
Радловић, Недељко 544, 783
Радовић, Бранислав 852
Радовић, Душан 140, 261, 269–273, 349–350, 376–378, 381–383, 385–386, 389–390, 393–396, 399–402, 410, 413, 416–418, 423–425, 428–431, 433, 435–436, 439–440, 442–446, 449, 457–458, 460–462, 465, 488–491, 493–494, 498, 502–503, 505, 512, 513, 515, 517, 519–520, 525, 534, 545, 553–557, 563–565, 567, 570, 574–575, 578–580, 582, 586–587, 590, 594, 604, 606, 609–617, 619, 621–623, 626–628, 630, 632–634, 636, 640, 642–645, 648–649, 652, 654–657. 660–663, 666, 668–670, 675, 678, 680–682, 685–687, 689, 692, 695, 696, 698, 705–706, 708–712, 721, 727, 729, 731–733, 1102, 1403, 1561, 1573, 1578, 1585
Радовић, Радуле 343
Радоњић, Светозар 1611
Рамач, Михал 447, 529
Радојчић, Саша 748
Радосављевић, Драгица 160
Радуловић, Драган 274, 797–801, 803, 805, 807, 810–818, 820–837, 839–845, 1797
Ракић, Бранислав 277
Рајковић, Милутин 323, 353
Рангелов, Денко 1015, 1020–1021, 1050
Ранков, Срђан 163, 252, 1088, 1093–94, 1096, 1098, 1101, 1106, 1113, 1115
Ранковић Луковић, Мирјана 794
Рајхман, Јелка (Reichman, Jelka) 1498
Ређеп, Драшко 119, 191
Римар, Меланија (Римар, Мелания) 1186, 1192, 1699
Ристановић, Слободан 859, 861–864, 866–872, 874, 877, 883
Ристановић, Цвијетин 181, 203
Рогач, Благоје 1249
Романенко, Александар (Романенко, Александр) 309–311
Росић, Тиодор 163, 252, 1088, 1093–94, 1096, 1099, 1101, 1106, 1113, 1115
Рубаковић, Радош 558, 562, 566, 568, 569, 571, 573, 576–577, 581, 584, 588–589, 593, 595, 596, 597, 604, 605, 607–608
Ршумовић, Алекса 140
Ршумовић, Иван 169, 635
С. Ш. 1523

Савић, Радосав 691, 739
Саханић, Алија 320–322
Селимбеговић, Мина 1762
Сератлић, Нина 671
Симеуновић, Олга 667
Симовић, Љубомир 259
Симовић, Марија 1799
Скубан, Маја 1390, 1398, 1410–1411, 1416–1417, 1465
Скубан, Микола 1465
Смиљанић, Радомир 375, 379–380, 384, 387–388, 391–392, 397–398, 403–405, 408, 411–412, 414–415
Смуђа, Градимир 591, 646–647, 662, 674
Совиљ, Тијана 808
Сопка, Љубомир 117, 190
Сотировски, Александар 186
Сотировски, Никола 186
Средојевић-Полимски, Стеван 343, 774–775
Станић, Раденко 264
Станишић, Слободан 463, 860, 864–865, 873, 881–882
Станојевић, Радоје 266
Стевић, Панто 1182
Стевановић, Бранко 162, 173, 233
Стефановић, Мирјана 1071
Стојановић, Драган 245, 889, 1008, 1029, 1119, 1154, 1171, 1245
Стојановић, Саша 161
Стојиљковић, Влада 80
Стојиновић, Слободан 777, 885
Стојков, Драган 748
Стојшић, Александар 258
Страјнић, Никола 128, 135, 149
Суботић, Ирина 1795
Танасковић, Надежда 1220
Тарановић, Лидија 267, 480
Таталовић, Нела 127
Терзин, М. С. 117
Тимотијевић, Славко 54
Тиодоровић, Ирена 769
Тодоровић, Весна 1776
Тодоровски, Гане 989
Трајковић, Пеђа 1250
Трешњић, Милан 468, 1183
Трифовић, Дара 1247
Трифуновића, Душко 274, 797–801, 803, 805, 807, 810–818, 820–837, 839–845, 890–892, 894, 902, 905–908, 910, 913, 919, 923–924, 928–929, 931–932, 935, 939, 1797
Тробец, Јоже 346–347
Тури, Габор (Túri, Gábor) 422, 487
Турјачанин, Зорица 106
Тушиак, Јурај 1491, 1515
Ћирилов, Јован 804, 819
Ћирић, Александар 320, 323, 332, 353
Ћирић, Милош 465
Ћопић, Бранко 268
Ћосић, Бора 281–283
Ћулафић, Драгомир 463
Угрица, Лука 1160
Укропина, Јован 197, 220, 234
Фахри, Али (Fahri, Ali) 1599
Филип, Ото (Filip, Oto) 1782
Foniqi, Tahir 1508
Филеп, Габор (Fülöp Gábor) 422, 487
Хорват, Сабина 777, 885
Чалић, Невенка 875
Челановић, Тихомир 230–231, 242, 250, 257, 1190
Чепин, Борис 189
Чипкар, Андреј 757, 786
Чолак, Мирко 143, 145
Чолак Антић, Бошко 664, 677
Чотрић, Александра 1190
Чучак Марко 968
Цветановић, Вера 1133
Цветковић, Милорад 324
Џанкић, Радојка 1743, 1761
Џамбазов, Ненад 1473
Џогаз, Жељка 1085

Џувер, Богдан 469–476, 481–482, 484–486, 495–496, 500–501, 507–509, 516, 532–533, 542, 546, 551
Шабан, Абдула 23
Шакић, Александра 1189
Шијачки, Оливера 190
Шинковић, Петер (Sinkovits, Péter) 1468
Шипка Далибор 17
Шкорић, Драган 1248
Шуљагић, Љубомир 1195
Шћекић, Вучина Д. 750, 762, 765, 772, 778, 780, 782, 784–785, 795–796, 802, 806, 838, 846, 848–849, 851, 853–854, 857–858

II

УВОДНИ РЕФЕРАТИ

Научни скуп
Књижевно дело Љубивоја Ршумовића
Педагошки факултет у Ужицу
28. септембар 2018.

ISBN 978-86-6191-061-6
УДК 821.163.41.09-93
Ршумовић Љ.
Изворни научни чланак
стр. 277–286

Драган Б. Бошковић[*]
Универзитет у Крагујевцу, Филолошко-уметнички факултет

КАО ДА ТО НИЈЕ НИШТА ИЛИ ОД ИГРЕ ДО СЛОБОДЕ: *ПОЕТИКА РШУМА* У СРПСКОЈ КЊИЖЕВНОСТИ[**]

Апстракт: Рад ће бити усмерен ка испитивању модернизацијских књижевних и културних момената у делу Љубивоја Ршумовића. Од смисла игре у конституисању фикције и искуства оног „ништа" овога света, па преко поигравања поетичким, лингвистичким, интертекстуалним и интеркултурним обрасцима, до хуманистичке утопије слободе, покушаћемо да опишемо поетику Ршумовићевог стваралаштва као поетику модернистичке књижевности уопште, и указати на додирне тачке његове поетике и поетике српских писаца двадесетог века (Растко Петровић, Црњански, Андрић, Киш...). *Поетиком ршума* називамо сва трагања, разигравања, експерименте, ломове и сву „агресивност" коју је, у најпозитивнијем смислу, српска књижевност и култура од авангарде до данас поетички исказала да би себе конституисала као врхунску литературу и културу. Поетика ршума себе пацификује у Ршумовој поетици, са којом је компатибилна у сваком фикционом, поетичком и вредносном смислу. У Ршумовој поетици која је у себе асимиловала целокупан културни простор, од популарне до високе културе, од забаве, разбибриге и игре до пресудних културолошких знакова. У, дакле, Ршумовој поетици као оном благом лицу поетике ршума српске књижевности и културе.

Кључне речи: *Љубивоје Ршумовић, ршум, поезија, игра, ништа*.

Поштоване даме и господо,

Песништво Љубивоја Ршумовића тражи оно дечје у нама, ону невину неозбиљност коју смо давно изгубили. Оно нас, такође, нагони на растерећујући ужитак у стиховима, на њима изазван и лековити смех. Можда би овај скуп требало да прође само у читању његових стихова, а ову салу да преплаве

[*] boskovicbdragan@gmail.com

[**] Рад је део истраживања на пројекту 178018: *Друштвене кризе и савремена српска књижевност и култура: национални, регионални, европски и глобални оквир* Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

осмеси. Деца – јер Ршумовић је пре свега писац за децу – нити би нам била потребна, нити би се, да су ту, можда уопште смејала. Можда би се смејала нама, чудила се како се ми то добро забављамо. А ми бисмо се смејали, заборављајући на старогрчку истину да смех припада само боговима, и да људима није долично претерано се смејати, као и да је наличје таквог, претераног смеха – самоубиство.

Извесно да бих се препустио том смеху можда више него ико други. Пре свих, сам бих се смејао и овом свом реферату који хоће академски озбиљно да проговори о поезији Љубивоја Ршумовића, о поезији која је сваку рационалну озбиљност већ унапред осудила на подсмех, у односу на коју сваки научни апарат, свака научна реторичка формула открива своје комедијашко лице. Ако је већ тако, а избора немам, онда остаје следеће: са задовољством и захвалношћу организаторима што су ми указали част пленарног предавача, изложићу се свему наведеном: смеху, академској немоћи, комици научног дискурса, једноставно: свом интерпретативном самоубиству у поезији Љубивоја Ршумовића.

Тема мог рада гласи: *Као да то није ништа* или *Од игре до слободе*: *поетика ршума у српској књижевности*. Она, дакле, ова тема, како се може видети, само умножава фигуре; она је хибрид који само жели да издвоји неке од тропа којима би описала поетику Љубивоја Ршумовића. О оном *ништа*, о њему ћу проговорити мало касније. О овом: *од игре до слободе*[1] могу рећи да указује на пут којим иде Ршумовићево песништво, али то је и пут поезије уопште, кретање песмекроз или изнад или упркос оном *ништа*. Хуманистички и просветитељски налози књижевности упорно нас задржавају баш на том месту отпора ничему другом до људској смртности. Слобода, као елементарни хумани разлог постојања, на различите начине се конципира: слобода, у политичком смислу, од завојевача; слобода, у друштвеном смислу, говора; слобода, у теолошком смислу, од свога ја; слобода, у смислу литературе, од трагичног људског усуда. „Слаба је то утеха за људску смртност. Али утеха!", рекао би Данило Киш (Kiš, 1995: 321). Рекли бисмо: једна утопија.

Пут до те и такве утопије слободе, како каже наш песник, иде од игре, и тако нам указује да је сама игра пут, а игра као пут друго име слободе. О игри ћу касније више, сада само да подвучем да игра није, како смо навикли то да разумемо, искључиво у оном облику дискурса који називамо књижевност за децу, колико да је игра у срцу фикције, литературе, да се не само од сатирске игре него баш од грчке трагедије до данас поетика књижевности може и мора гледати искључиво као игра. У супротном, она би била језички и поетички задатак без иједне непознате. Зато и могу да направим разлику између поетике ршума и Ршумове поетике, где Ршумову поетику видим као Ршумовићеву раз-

[1] Ршумовићеви стихови, наведени у овом раду, опште су познати и популарни, доступни у различитим штампаним и електронским издањима, тако да у делу Литература не наводимо посебно изворе.

лику, помереност, специфичност игре знакова у односу на поетику ршума, у односу, дакле, на једну можда не увек толико радикалну игру, али игру високе књижевности, јер књижевност је баш то: ршум, пометња у фикцији, гужва у језику, знаковима.

Зато нас интересују *игра*, *слобода* и *ништа*, и то у духу модернизацијских књижевних и културних померања. Јер, поигравати се интертекстуалним и културним обрасцима, обликом поетике или жанра, закономерност је конституисања литературе уопште, не само модернистичке. Зар целокупна књижевност друге половине 20. века не инсистира на тој игри, на свести о игри знакова, на игри жмурке са архетипским/митолошким предлошцима, на помереним тропима, сабирућем развејавању језика, на самосвести о себи као литертури. Ако, у романтичарској матрици, Змајева поезија за децу има у себи дозу наивности, Ршумовићева је потпуно свесна себе као литературе, игре, она је свесна себе као културног кода, као знака друштва, времена, она је једна (модернистички) самосвесна поезија. Андрић, Црњански, па ако желите Милосав Тешић, Бора Радовић, Иван Лалић, Миодраг Павловић, и њихове поетике као поетике ршума, одликују трагања, разигравања, експерименти, ломови и уколико се поменемо и наших авангардних писаца – агресивност коју је, у најпозитивнијем смислу, српска књижевност и култура од авангарде до данас поетички уобличила и тако себе конституисала као врхунску литературу и културу.[2] Српска модернистичка поетика ршума – подвуцимо ово – себе пацификује, чини себе доступнијом и комуникативнијом у Ршумовој поетици, са којом је прожета или компатибилна у сваком фикционом, поетичком и вредносном смислу. У тој Ршумовој поетици која је у себе асимиловала целокупан културни простор, од популарне до високе културе, од забаве, разбибриге и игре до пресудних културолошких знакова нашег времена. Настајући у последњем таласу модернизовања српске литературе крајем 20. века, Ршумова поетика објављује се, дакле, као благо лице поетике ршума српске књижевности и културе. Појављује се *Као да то није ништа*! А у поетичком смислу, то *као ништа* уопште не звучи као штос, иронијски обрт, као шала, зато што је у литератури, па и у литератури за децу, увек и све и више него озбиљно.

У временима помаме романтизма, високих тема, религиозно-историјскинационалне еуфорије, што нам се задесило од почетка деведесетих, Ршумовићева поезија, као поп-поезија за децу, једно је од ретких уточишта елементарног модернистичког, грађанског и тако универзалистичког смисла. Одговорно, она потврђује колико је озбиљна књижевност само то – озбиљна, била она висока или популарна. Опет, самосвесно дете – што је већ наглашено када је у питању Ршумовићева фигура детета – истовремено је самосвесна песма, самосвестан аутор, онолико колико је то било која високомодернистичка поетика. На истом плану, дакле, висока књижевност и књижевност за децу проналазе

[2] О смислу романа *Последња љубав у Цариграду* Милорада Павића као смислу поетичке игре, види: Рајичић Перић, 2009.

себе у игри, каламбурима, али и у ћутању, у неизговореном, аутореференцијалном, оном трагичном које стоји иза стихова. Ако је поред све своје племенитости, књижевност за децу ипак самооправдање нас, одраслих, да смо хумани, добри – зар се деца не рађају као самодоказивање њихових родитеља – и деца и књижевност за децу остају простор у којем ми исписујемо сопствене жеље, промашаје, фрустрације. Да не кажем, ми уживамо у песмама за децу, можда не толико и деца. Ако, дакле, песме за децу пишу одрасли, оне говоре више о нама, одраслима, него о деци.

А песме Љубивоја Ршумовића говоре о једној пристојности, оне позивају на достојанство, оне поштују слободу деце, чинећи их помало стармалима (али не паметњаковићима, штреберима: Ршумовићева деца су мали бунтовници, револуционари, да кежемо: „панкери"), оне су потпуно свесне крутих социјалних односа, насиља, оне говоре можда не о жељи деце за бољим светом колико жељи деце да остану у свом свету, што посебно показују његове песме које су критички упућене родитељима, одраслима:

„Дете није дете,
играчка за стрине и тете,
дете је дете,
да га волите и разумете".

Не говори ли Ршумовић одраслима оно што је им је и Џони Штулић рекао (*Љубав је то за чиме гинеш, / до љубави се тешко стиже*[3]), као што им говори и колико им је машта/слобода спутана. Ршумовић чува децу, љубав и машту који су деци тако непосредно својствени, он их чува изван сваког образложења, изван закључака (*Тата ме бије, а ја га волим* – зар ово не звучи као новозаветна сентенца; зар није *новозаветна сентенца и:* „*Заиста вам кажем, ако* (...) *не будете као деца, нећете ући у Царство небеско*" (Матеј 18, 3–4)**.** Зато су Ршумовићеве песме структуриране као мале загонетке, питалице, које нас позивају да разумемо ствари, децу, друге људе, а разумети их значи подржати, оставити на миру, не ограничити им слободу. А у срцу те слободе деце, слободе пре свега од одраслих, смештена је машта, полетање: винути се, полетети на крилима маште, јер, опомиње нас Ршумовић, деца већ лете тамо где ми никада нећемо стићи. Можда не толико деци, можда Ршумовић ово говори нама: одрасли могу да полете, али треба само да се сете. Само да се сете онога што су давно изгубили, љубави, маште, до којих се сада тако тешко стиже. Зато оно што је логично за одраслог, оставља дете запитаним: запитаним нпр. над односима вука и овце (а на месту вука и овце можемо ставити било које антиподе: Партизан и Црвену звезду, жену и мушкарца, Русе и Американце итд.). Будући да се невиност и запитаност детета одиграва на позадини већ

[3] Стихови из Азрине песме *Јаблан*.

конструисаног природног или политичког или културног насиља, Ршумовићев дечји свет није тек шала, виц, трик, разигравање, нешто дефинитивно затворено у односу на свет одраслих, него као да над игром језика/деце лежи сенка трагизма, нетрпељивости, зла, лошег устројства овога света, па је ова поезија истовремено и критика овог нашег света као таквог.

Зато ће уз симпатично, авангардистичо *слонирање телефона* и у једном *бескрајону* игре знакова, у тако новом и аутентичном укрштању речи и фигура, Ршумовић артикулисати и питања страха, зависти, идеологије, рационалног света. Ако *као да то није ништа* и ако *Са моје тачке гледишта није ти ништа* нису само паузе пред обрт, објаву биолошке истине ко доноси децу или оброка за мачка, оне су тако суптилно раскривање оног трагичног ништа човека и света. Ако

„Неко једе калоричну храну,
неко коску глође – ако до ње дође",

или ако

„Једном ће трансфузију дати,
за другог ко мари, нека искрвари"

нису само сатирични стихови за одрасле, ови стихови су ипак наличје стихова за децу, радикално уписани у губитак слободе.

А стихови:

„Они људи који пију,
умиру пре других свију.
Ал судбина тако склепа,
ко не пије исто крепа".

*

„Људи када много пуше,
испуштају брзо душе.
Али нек смо с тим на чисто,
кад не пуше умру исто".

*

„Човеку што дрогу зобље,
неминовно бива гробље.
А кад легнеш испод пања,
нема више уживања",

колико само ови стихови снажно дозивају једну ничеанску, а заправо старогрчку истину, коју Сатир саопштава краљу Миди: „Боље да се ниси ни родио,

а када си већ рођен – боље што пре да умреш" (Niče, 2001), и колико, опет, они дозивају стихове *Надгробија самоме себи* Јована Стерије Поповића:

„Пламен кратко траје,
Вечно гаси се.
Стихотворац, ретор,
Професор, правдослов,
У књигама име
Вечно остајети;
Но тело нам ништа,
Ум такође ништа,
Сенка и ништа".

Из тог ништа се заправо и рађа поезија, из орфејског удеса да победи ништа, из тог удеса да свака песма упорно кружи око заувек изгубљене песме, око тог ништа песме, живота, из удеса да је поезија и нешто више од игре. Из тог ништа које је слобода, слобода од света. „Слаба утеха, али утеха" – опет се чује Киш.

Можемо се позивати на различите мислиоце 20. века, који игри приступају као феномену на којем је формирана целокупна култура.[4] Ако је за Витгенштајна игра начело слободе језика, код Жака Дериде она је свеопшта немогућност дефинитивног означавања (Derida, 1976), а код Бодријара је принцип сваког облика завођења (од еротског, преко идеолошког, до технолошког) (Бодријар, 1994). Ако Витгенштајн пита:

> „А шта су границе томе појму (игре)? Шта је још увек игра, а шта више није игра? Можеш ли да наведеш границе?",

и ако сам одговара: „Не!" (Vitgenštajn, 1980: 67), онда целокупну литературу, културу, друштвене праксе, научни дискурс треба схватити тако, као безгранично игриве. Неће ли Дерида тврдити слично када писмо види у одсуству трансценденталне ознаке и тако изложено неограниченој игри и константном одлагању значења (Derida, 1986). Између логике и алогичног, у логици као алогици, у алогичности као поретку, у литератури као игри, у говору изван – ту је идентификацијско место песништва. Алегоријска прича Ролана Барта о дечјој игри заробљавања, говори о победи трећег: у дечјој игри ратовања трећи је онај који ослобађа заробљенике, а у

> „великој игри моћи живе речи [...] у сукобу реторика, победа увек припада само трећем говору. Тај говор има за задатак да ослободи заробљенике: да распрши означења, катехизме" (Bart, 1992: 58).

[4] Овај део мог рада о игри ослања се на теоријска сажимања докторске дисертације *Поетика игре у српској књижевности 20. века (Љ. Мицић, М. Тодоровић, С. Богдановић, М. Павић)* Светлане Рајичић Перић (Рајичић Перић, 2016).

Трећи говор „је говор споља, говор онога који може да уђе или да напусти игру и тако промени оно означено у њој. У овом случају је то читалац" – још занимљивије, дете-читалац, јер он је циљна група Ршумовићеве поезије – „онај ко потврђује утамничење значења знака, и онај ко изнова ослобађа заробљене знакове. Како се борба одвија унутар самог знака, али и у контексту у који се он поставља" (Рајичић Перић 2016: 17), само можемо прихватити игру даљег означавања, ослобађања и преношења значења, експерименте, метафоричке недовршености, њихово елиптично одгађање... Само можемо бити ослободиоци, јер већ смо у игри, бити у слободи игре на коју нас Ршумовић позива.

У том одлагању, сталном измицању и враћању, треба, дакле, посматрати игривост поезије насупрот логичке игре[5], не заборављајући да свака укруђена логика јесте ништа више до идеологија, центрирајућа потреба људског ума да све уреди као целовиту структуру. Разлистаност референци, ван- и унутартекстовних, у Ршумовој поетици продубљују се, изнова и изнова ресемантизују, мењају места, а игра се раскрива као основ критичке самосвести песме, као аргумент за критику другачијих, идеолошко и социјално наметнутих „употреба" деце и поезије. Самооразигравајућа, Ршумова игра се бесконачно потврђује у својим читањима/извођењима, њој није потребно ништа изван ње да би је бодрило, јер она је увек у себи, увек изван, она је и песма и Бартов дечак-ослободилац. Она се догађа као „слободна игра", игра у којој један знак уписује своју одсутност присутношћу у другом (*игра, машта, слобода, ништа* – изнова и изнова мењају места) и тиме брише сваку могућу заокруженост. Зато је и тумачење/читање текстова учешће у игри, у тој игри која никада нема завршетак, иза које остаје осмех на лицу ослобођених, смех који позива на још игре, осмеха, заувек утешитељски одгађајући чињеницу да ћемо *лећи испод пања*. Јер, ми смо са Ршумовићем све даље од себе, деце, ствари, а заправо непоновљиво у слободи од себе, слободи деце, непоновљивости ствари. Ако је Ниче тврдио да је говор лудост, јер „говорећи, човек у ствари у игри пролази поред ствари" (Niče, 1983: 65), ми се налазимо у сталном одсуству, мањку себе, ствари, у игри „која укида природне детерминације живота и смрти" (Бодријар, 1994: 146), јер она нема везе с било којом озакоњеном логиком. Овај отпор историјски, идеолошки и друштвено једнозначном, обећање је и да ће смрт бити превладана. Ако не наша биолошка смрт – културолошка, песничка, свакако. Отпор игром језичким знаковима, бескрајним вишковима значења и у бескрај одложеном решењу и завршетку – тако игра доноси предукус бесмртности.

А ту игру нам изнова приређују песници. За децу, одрасле, рокенрол- или поп-песници. Озбиљни песници *Наовамо од слепог Хомера*, рекао би Ршумовић, наовамо, додао бих, до *Хомера предграђа*, који је овде, са нама, у

[5] Игровни елементи на тематском, семантичком, лингвистичком, поетичком плану поезије за децу, теоријски су занимљиво елеборирани у: Вељковић-Мекић, 2015.

сали. С друге стране поезије са великим П, налази се нешто дуго, не знам ни да ли је то уопште поезија, нешто што Ршумовић овако описује:

„Поезија позиције јача,
Све је више слепаца певача”.

О њима, слепцима, не бих, ни сада, ни икада игде...

Остајем захвалан што сам се изложио Вама и извршио ово своје академско самоубиство. Спокојан што сам га – *Као да то није ништа*! – учинио у поезији Љубивоја Ршумовића. У њеном ршуму у којем сам одрастао; у њеном *од игре до слободе* обећању бесмртности. У овом раду којим сам можда само желео да вам демонстрирам да и теорија може живети само ако је разиграна, и то: одговорно разиграна.

Литература

Bart, R. (1992). *Rolan Bart po Rolanu Bartu*. Prevod Miodrag Radović. Novi Sad – Podgorica. Svetovi – Oktoih.

Bodrijar, Ž. (1991). *Fatalne strategije*. Prevod Mihailo Vidaković. Novi Sad: Književna zajednica Novog Sada.

Бодријар, Ж. (1994). *О завођењу*. Превод Дејан Илић. Подгорица: Октоих.

Вељковић-Мекић, Ј. (2015). Игра у поезији за децу. *Наслеђе*, 30, 71–86. Retrieved July 18, 2016 from the World Wide Web https://fedorakg.kg.ac.rs/fedora/get/o:522/bdef:Content/get.

Vitgenštajn, L. (1980). *Filozofska istraživanja*. Prevod Ksenija Maricki Gađanski. Beograd: Nolit.

Derida, Ž. (1976). *O gramatologiji*. Prevod dr Ljerka Šifler-Premec. Sarajevo: Veselin Masleša.

Derida, Ž. (1986). Struktura, znak i igra u diskursu humanističkih nauka. U *Strukturalistička kontroverza*. Beograd: Prosveta, 298–315.

Kiš, D. (1995). *Homo Poeticus*. Beograd: BIGZ.

Ниче, Ф. (2001). *Рођење трагедије*. Превод Милош Н. Ђурић. Београд: Дереta.

Ниче, Ф. (1983). *Тако је говорио Заратустра*. Преveo Милош Н. Ђурић. Београд: Grafos.

Рајичић Перић, С. (2009). Да ли је луда мудра?. *Наслеђе*, 14–2, 167–180.

Рајичић Перић, С. (2016). *Поетика игре у српској књижевности 20. века* (Љ. Мицић, М. Тодоровић, С. Богдановић и М. Павић). Необјављена докторска дисертација. Универзитет у Крагујевцу: Филолошко-уметнички факултет. Retrieved July 18, 2016 from World Wide Web https://fedorakg.kg.ac.rs/fedora/get/o:714/bdef:Content/get.

Dragan B. Bošković
University of Kragujevac, Faculty of Philology and Arts

AS IF IT WERE NOTHING OR FROM PLAY TO FREEDOM: THE POETICS OF RŠUM IN SERBIAN LITERATURE

Summary

The paper will focus on examining the modernizing literary and cultural points of Ljubivoje Rsumovic's opus. Starting from the role of play in constituting fiction and the experience of this world's "nothing", via the free play of poetic, linguistic, intertextual and intercultural patterns, to the humanist freedom utopia, we will attempt to depict the poetics of Rsumović's creations as the poetics of modernist literature in general, and to point out the interconnections between his poetics and that of other twentieth-century Serbian writers (Rastko Petrovic, Crnjanski, Andric, Kis…). We use the term "the poetics of rsum" (a wordplay pointing out the analogy between the poet's nick name and Serbian word for hubbub, ruckus; i.e. the hubbub poetics) to denote all the quests, free plays, experiments, breakages and "aggressiveness", in the most positive sense, poetically exhibited by Serbian literature and culture from the Avant-garde onwards, thus self-constituting as world-class. The poetics of rsum pacifies itself in Rsum's poetics, the two being compatible in every fictional, poetical and axiological sense. In Rsum's poetics, which assimilated entire cultural space, from popular to high culture, from amusement, diversion and play to crucial cultural signs. In Rsum's poetics, hence, as a gentle countenance of Serbian literary and cultural poetics of ršum.

Keywords: *Ljubivoje Rsumovic, rsum, poetry, play, nothing.*

Научни скуп
Књижевно дело Љубивоја Ршумовића
Педагошки факултет у Ужицу
28. септембар 2018.

ISBN 978-86-6191-061-6
УДК 821.163.41.08-1
Ршумовић Љ.
Изворни научни чланак
стр. 287–306

Милош М. Ковачевић[*]
Универзитет у Београду, Филолошки факултет
Универзитет у Крагујевцу, Филолошко-уметнички факултет

СТИЛСКО-ЈЕЗИЧКЕ ДОМИНАНТЕ У *ЗОВУ ТЕТРЕБА* ЉУБИВОЈА РШУМОВИЋА[**]

Апстракт: Рима је стилско-језичка доминанта еротско-сатиричне збирке *Зов тетреба* Љубивоја Ршумовића. У тој је збирци рима и конструктивно, и тематско и стилско начело. У раду ће се анализирати двије доминантне функције риме у *Зову тетреба*, а то су: 1) еуфемизација, и 2) творба парономазијских текстостилема. А те двије доминантне функције риме у овој Ршумовићервој збирци подразумијевају *онеобичајену* употребу риме. Поступак онеобичајења риме посебно је наглашен у еуфемизацији и у текстуалној парономизацији као текстуално-конструктивном принципу Ршумовићевих пјесама. У раду се детаљно анализирају римотворни поступци еуфемизације и текстуалне парономизације у збирци *Зов тетреба* Љубивоја Ршумовића.

Кључне ријечи: *Љубивоје Ршумовић, рима, дисфемизми, еуфемизми, парономазија, текстостилема.*

РИМА КАО ЈЕЗИЧКО-СТИЛСКА ДОМИНАНТА РШУМОВИЋЕВЕ ПОЕЗИЈЕ

Интернетски подаци, а и библиографски подаци уз најновије књиге Љубивоја Ршумовића, несагласни су у погледу броја књига које је објавио Љубивоје Ршумовић: наводи се да је написао или преко 70 или преко 80 књига. Сама та чињеница да је готово небитно да ли је написао десет мање или више књига, кад их је ионако засигурно више од седамдесет – довољно говори о врло плодном књижевном раду Љубивоја Ршумовића.

[*] mkovacevic31@gmail.com

[**] Рад је настао у оквиру пројекта 178014*: Динамика структура савременог српског језика*, који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

Кад би неко, као што ја нисам, ишчитао све Ршумовићеве пјесничке књиге (а њих је највише, пошто све Ршумовићеве књиге нису пјесничке) и анализирао их – без сумње би као њихову везивну *стилско-језичку доминанту* издвојио РИМУ, управо како је то урадио познати српски пјесник М. Данојлић.

> „Овај песник је”, вели Данојлић, „нов по нечему што се у песничком коришћењу језика одавно не сматра значајним, чега се бољи укус и слух клоне: он је страсник пуне вербалне сонорности и савршено подударних рима. Избегавање јаких, звучних рима почело је код нас још с првим таласом међуратног модернизма, да би потрајало кроз цео новији период развоја поезије. Прејака рима још увек нам изазива претерани, простачки ефекат, личи на површни, неукусни украс; деконцентрише нас; разбија духовну озбиљност и усредсређенбост. Модерни руски песници који су, преко преводилаца, и на нас утицали, такође се држе крњих, разроких, непотпуних рима као да се на тај начин јаче сугеришу смерност, спонтаност и добра лирска немоћ. Жестока рима удара као чекић у главу; њоме песник исувише успешно влада односима у свету да бисмо могли да му се препуштамо до краја. Песма се претвара у звучну разгледницу, без сенке неизрецивог без прелива. У риму се слива, на њу се пребацује велики део смисла и садржаја. Али и без те опасности, која је нарочито видљива код осредњих стваралаца, у самој прегласности јаких, апсолутних рима има неке дрскости, нечедности, тријумфалног слађења и наслађивања – па је финији лиричар, због свега тога, према доброј рими разумљиво обазрив.
>
> Али уза све то, магија сликова и даље је неодољива; одбациване од писане поезије, риме су почеле да се множе у говору, да се увлаче у идиоме, у пароле, у рекламе, у попевке. И, још једном, дечја поезија је одиграла своју данас већ незанимљиву улогу: Ршумовић је у њу унео прејаку риму. Из бројних звучних подударности настао је свет једне поезије, та поезија.
>
> Има неке непромишљене, големе радости у начину на који Ршумовић употребљава те, такве, најзвучније риме. ’Природне’ спојеве и додире речи он прима као благодат с неба, као радосне сугестије, као готов материјал који се песнику сам од себе нуди, и требало би бити самоубилачки расположен па га одбацити. Пародичност и слободан полет имагинације омогућиле су јаким римама да дођу у погодан контекст, да се изгуби нешто од њихове тежине, и да се, кроз игру речима, дође до песничке игре. Овако створен свет чини се постојан и целовит” (Данојлић, 2004).

Вјероватно ниједна од Ршумовићевих збирки поезије не истиче у први план РИМУ као стилско-језичку доминанту као еротско-сатирична збирка *Зов тетреба*. У тој је збирци рима конструктивно-тематско-стилско начело. Рима је основ не само Ршумовићеве пјесничке игре него и пјесме као њеног резултата. Рими у овој збирци тешко да се могу приписати естетско умјетнички ефекти, какве Данојлић види у Ршумовићевој безизузетно римованој дјечјој поезији. Ако је рима у дјечјој Ршумовићевој поезији језичко-стилска доминанта, онда је она у овој пјесничкој збирци хипердоминанта. Она се реализује

кроз двије хиподоминанте, које ову збирку одвајају од свих осталих Ршумовићевих пјесничких збирки. У овој збирци остварује се боље него и у једној другој пјесниково начело: римована игра ријечима јесте и начин песничке игре, али и резултат те игре. Или друкчије речено: игра с римама композициони је принцип творбе текстостилема, што ће рећи пјесама или низа пјесама као стилски маркираних пјесничких структура. Речено терминима текстолингвистике, рима је основни кохезивно кохеренцијски елемент не само појединачних пјесама, него и „макроциклуса” као њихове међусобне интерференције. То значи да и на микротекстуалном и на макротекстуалном плану (схваћеном као текст пјесме или „циклус пјесама”) рима представља основно кохезивно кохереценцијско начело.

Доминанта је, по учењу руских формалиста, „средишна компонента уметничког дела: она усмерава, одређује и преображава остале компоненте. Доминанта је та која јамчи за целовитост структуре” (Jakobson, 1978: 120). А ако је доминанта одлика појединачног умјетничког дјела, онда бисмо хипердоминантом могли именовати средишну компонента цијелог умјетничког опуса једнога писца. Рима у овој Ршумовићевој збирци има и функцију хипердоминанте и функцију доминанте. Рима као хипердомината дату збирку укључује у цјелину Ршумовићеве поезије, не одваја је од осталих Ршумовићевих римованих збирки, док рима као хиподоминанта диференцира дату збирку од осталих по употреби карактеристичној само за ову збирку. У *Зову тетреба* двије су (хипо)доминантне функције риме: 1) еуфемизација, и 2) творба паронамазијских текстостилема.

ЕУФЕМИЗАЦИЈА

Сам наслов збирке *Зов тетреба* готово да имплицира употребу еротских еуфемизама. Јер *тетреб* директно и недвосмислено асоцира и/или имплицира *љубавни зов*, зов исказан пјесмом љубавног заноса према женки коју треба освојити. У периоду парења велики се тетреб, наиме, беспоштедно бори да освоји женку, и то тако што већ у зору почиње своју пјесму, налик на брушење косе којом исказује свој љубавни занос. Зато је тетреб „симбол неумерене страсти која због љубави пркоси и самој смрти” (Миловановић и Гаврић, 1994: 486). Љубавни зов симболизован зовом тетреба најдиректније упућује на сексуалне активности и органе који у њима учествују. А сва домаћа лексика везана за сексуалне активности и полне органе потпада под опсцену лексику, која заједно с вулгаризмима и псовкама представља дисфемизме као „друштвено ’неукусне’, табуизиране, односно забрањене изразе или изразе под интердикцијом” (Ковачевић, 2015: 161). Њихова употреба је насупротна стиду и осјећању конвенционалности, јер се – присјетимо се Аристотелове оцјене – „људи не стиде само срамних дела него и њихових знакова, на пример, не само блудничења већ и знакова истог; не само срамних дела него и срамних речи”

(Aristotel, 1997: 151). Еротска поезија, па била она или хумористична или пак сатирична, посебно још ако је умјетничка – као што је то случај с Ршумовићевом – најтемељнију језичко-стилску карактерстику, која и јест у подлози њене литерарности[1], има у супституцију дисфемистичких (непристојиних, опсцених) јединица еуфемистичким (ублаженим, „пристојним") језичким јединицама. У таквим пјесмама начини „превођења" дисфемизама у еуфемизме јесу поступци литераризације којима се непоетски садржаји и њихови изрази претварају у поетске, тј. поступци којим неподобни садржаји добијају подобни поетски израз.

Па на који то начин, и још с римом као доминантним стилско-језичким поступком литераризације, Ршумовић непоетске дисфемистичке преображава у поетске еуфемистичке језичке јединице?

Најпоетскији начин је свакако апросдокетонски, ријетко гдје, ако игдје, у српској поезији тако успјешно остварен као код Ршумовића. У посебном раду посвећеном апросдокетону[2] (Ковачевић, 1998: 127–134) у(с)тврдили смо да се апросдокетонским структурама могу сматрати структуре (искази) у којима је најмање један лексички елемент у својеврсној колизији с преостатком реченичног контекста, будући да се он, тај елемент, реализује и поред тога што се готово никако, с обзиром на карактер контекста у коме долази, не може очекивати на датом мјесту. Реализација тог елемента *изневјерава очекивање* наметнуто (микро)контекстом. У ширем значењу апросдокетон је свака фигура максимално изневјереног очекивања, док је у ужем значењу апросдокетон је фигура или стилем у чијој је подлози изневјерено очекивање реализације структурно-семантички максимално мотивисане ласцивне језичке јединице. Апросдокетону који подразумијева изневјерену реализацију ласцивне лексеме најбоље одговора термин еротска *изневјерица*. А у збирци *Зов тетреба* Љубивоје Ршумовић спјевао је без сумње двије најбисерније апросдокетонске еротске изневјерице у српској умјетничкој поезији. То су пјесме: *Јеретичка опаска о Створитељу* и *Потпуно бесна песма без задњих већ са предњим мислима*.

Структура цијеле пјесме (ако је монострофна) или сваке строфе у њој (ако је вишестрофна) подређена је фокусирању финалног елемента, по правилу табуизираног, опсценог, који иако предодређен свим осталим елементима пјесме или строфе – не бива експлициран него се умјесто њега неочекивано остварује структурно ничим непредодређени елемент. Будући да је структура пјесме сагласна и подређена нееексплицираном елементу, експлицирани елемент „штрчи" у датом контексту, тако да његова реализација открива свјесну

[1] „Литерарност (литературность) – то јест, претварање језичког материјала у песничко дело и систем поступака путем којих се оно врши – тема је коју лингвист развија у својој анализи песама" (Јакобсон, 1978: 374).

[2] Из тог рада овдје без цитирања преузимамо како основна теоријска објашњења тако и дијелове анализа Ршумовићевих апросдокетонских пјесама.

пишчеву намјеру да изненади читаоца неочекиваном супституцијом структурно предодређеног структурно несагласним елементом. Најједноставније речено, конструктивно начело пјесме јесте изненадна замјена предодређеног опсценог елемента неласцивном јединицом. Типичан примјер такве апросдокетонске пјесме еротске изневјерице јесте Ршумовићева монострофна четворостишна пјесма *Јеретичка опаска о Створитељу*, која у цјелини гласи[3]:

„И сексуални нагон
Бог је прво дао *себи*
Па је тек онда рекао
НАРОДЕ САД СЕ *СНАЂИ*".

Цијела пјесма интендирано је подређена поенти оствареној посљедњом ријечи четвртог стиха (*снаћи*). Четворостишна пјесма је, наиме, структурисана тако као да у финалној позицији посљедњег стиха нужно мора бити реализована ласцивна ријеч (*јеби*), али је та реализација изневјерена, што и доводи до хумористичког поетског ефекта. Читалац пјесму и прихвата у значењу изневјереног елемента, тј. њену семантичку поруку перципира као да није ни дошло до нереализације структурно предодређене ласцивне лексеме. Нереализацијом ласцивне лексеме семантички садржај се, међутим, обогаћује поетским: ефект изневјереног очекивања толико је доминантан да су све остале карактеристике пјесме њему подређене. Оно што се у пјесми памти јесте изневјерено очекивање, односно начин реализације изневјереног очекивања. А основна структурна карактеристика пјесме, на којој почива изневјерено очекивање, јесте *изневјерена рима*. Наиме, пјесма је организована као катрен са испрекиданом (наизмјеничном) укрштеном римом, при чему свјесно изостаје римовање првог и трећег да би се јаче истакла порука преко римовања другог и четвртог стиха. Дакле, катрен задаје *abcb* структуру риме. Неримовани први и трећи стих *(ac)* на принципу контраста треба да учине што прозирнијом и упечатљивијом риму другог и четвртог стиха *(bb)*. Притом рима другог и четвртог стиха треба да буде права (правилна), тј. да се заснива на подударности акцентованог вокала и свих фонема иза њега. То у конкретном примјеру значи да унутар четворофонемских лексема рима треба да буде трофонемска *(-еби)*. За риму предодређени лексеми по правилу су у еротским изневјерицама, као што је случај и у наведеној Ршумовићевој, у апофонијском односу, што значи да њихово дистингвирање почива на опозицији само једног фонема, тако да римоване лексеме постижу сазвучје врло блиско хомонимијском. Лексему у финалној позицији катрена не предодређује, међутим, само њен за риму припремљени лексички корелат у другом стиху. Лексичко-семантички тип те лексеме задаје цио лексичко-семантички састав пјесме. Тако и лексичко-семантичка структура пјесме и за риму припремљени корелат своде избор

[3] С тим да су курзивна истицања и у овој и у наредној Ршумовићевој пјесми коју анализирамо накнадана – тј. наша.

посљедње лексеме у пјесми (катрену) на само једну лексему, јер је управо њено навођење припремљено цијелом лексичко-семантичком и ритмичком структуром пјесме. Ненавођењем те, како се чини, једино могуће лексеме постиже се *максимално изневјерено очекивање*. Умјесто интендираног и припремљног ласцивног завршетка долази неласцивна лексема која је у супротности са цијелим контекстом пјесме. Неочекивано реализована контексту неподобна лексема не ништи, међутим, семантичку поруку пјесме. Она само семантичкој информацији надређује поетску, стилистичку, јер ефект изневјереног очекивања добија (пре)доминантну улогу. Умјесто ласцивне, остварена је забавно-хумористичка пјесма, којој управо најбоље и одговара назив *еротска изневјерица*.

Ријетке су еротске изневјерице које имају више строфа. А управо таква је *Потпуно бесна песма без задњих већ са предњим мислима* Љубивоја Ршумовића. То је једна од најуспјелијих писаних пјесама еротског изневјеравања у забавно-хумористичкој српској поезији. Зато ћемо је, а и зато што су у њој заступљени врло карактеристични поступци стилистичког структурисања ових пјесама, навести у цјелини:

„Док мислим на тебе *жгебе*
I Мислим ко ли
Сад те *љуби*

Ко светици после *мисе*
II Висе твоје
Лепе *косе*

Погледи се мушки *купе*
III На то твоје
Бело *лице*

Сваком срце лудо *куца*
IV Свак би хтео
Да те *љуби*

Имаш очи *осветничке*
V И никоме
Не даш *шансе*”.

Пјесма, као што се види, има пет строфа, а свака строфа има изоморфну синтаксичко-интонациону и метричко-ритмичку структуру. Пјесма је, наиме, састављена од пет терцета, с тим да је први стих сваког терцета осмерац, док су други и трећи четверци. Терцети, дакле, имају метричку структуру 8 + 4 + 4. Та полиметричка структура терцета на синтаксичко-семантичком плану заправо одговара монометричком дистиху, јер је на крају првога стиха увијек антикаденца, док је каденца, умјесто да буде остварена на крају другог осмерачког стиха, повучена на крај трећега стиха – четверца. Елементи трећег

стиха у свим терцетима представљају опкорачење, пошто се један дио синтаксичко-семантички, односно синтаксичко-интонационо обједињене јединице преносе из другог у трећи стих. Тако је осмерачки дистих преведен у терцет. У свим строфама, сем у првој, то разбијање осмерца на два четверца јесте на мјесту полукаденце. То преуређење синтаксичко-семантичког дистиха, тј. изосилабичке строфе, у терцет као хетеросилабичку строфу за посљедицу има изневјерено очекивање. Док у првом стиху метричко-ритмичкој одговара и синтаксичко-семантичка цјелина, дотле други стих чини само метричко-ритмичку али не и синтаксичко-семантичку јединицу, јер се каденца повлачи на крај трећег стиха. Тиме опкорачени дио постаје посебно истакнут, привлачећи на себе највећу пажњу. Али у еротским изневјерицама, којима припада и ова пјесма, опкорачењем се не исцрпљује принцип изневјереног очекивања. Опкорачење је ту да скрене пажњу на дио у коме слиједи још веће изненађење: *изневјерено очекивање реализације ласцивне лексеме у финалној позицији трећег стиха* (тј. опкораченог дијела пјесме). Пошто први стих има еквивалентну синтаксичко-семантичку структуру с другим и трећим заједно, завршна лексема осмерца тражи свој римовани корелат у трећем стиху. Лексичко-семантичка структура цијеле строфе таква је да у финалној позицији (дакле, на крају трећег стиха) предодређује навођење лексеме хомофоне с лексемом у финалној позицији првог стиха јер с њом чини праву риму (нпр. у другој строфи: *висе – сисе)*. Зато финална лексема јесте чворишно мјесто строфе. Њој су подређени сви остали елементи, а и синтаксичко-семантичка и синтаксичко-интонациона структура строфе. Та предодређена лексема припада, међутим, кругу табуизираних лексема, лексема с еротским садржајем. И пјесник на једно опкорачењем остварено изневјерено очекивање надограђује друго, још јаче изневјерено очекивање: умјесто структурно наметнуте лексеме, он реализује другу ниједним елементом строфичне структуре немотивисану лексему. Тако се изневјерава структурно наметнута рима, па се стихови терцета остварују као неримовани, слободни стихови. Изневјеравањем реализације структурно-семантички једнозначно предодређене ласцивне лексеме у финалној позицији строфе постиже се хумористички ефекат, ефекат досјетке. Иако нереализован, ласцивни садржај се због карактеристичне организације строфе перципира као основни семантички садржај пјесме, а самим тим и имплицитно римовани стихови добијају предност над експлицитно неримованим. Пишчево тежиште није, међутим, на садржају пјесме, тежиште је на стилистичком садржају изазваном изневјереним очекивањем.

Као што се види, цијела структура сваког терцета структурно је двоструко онеобичајена, али максимално онеобичајење представља изневјерено очекивање у финалној позицији строфе, тј. реализација структурно потпуно немотивисане неласцивне умјесто свим елементима строфе предодређене ласцивне лексеме. Ваљда не постоје структуре у којима је очигледније изневјерено очекивање. У свим строфама пјесме, па сљедствено и у пјесми у цјелини, изневјерено очекивање има карактер конструктивно-композиционог начела. Оно оставља врло јак ефекат на читаоца, тако да се заправо сва пјесма и своди на тај ефекат, па сам садржај пјесме остаје потпуно у сјенци стили-

стичког поступка остваренога изневјереним очекивањем. Еротске изневјерице су зато пјесничке структуре изневјереног очекивања *par exellence*, а самим тим и апросдокетонске структуре *par exellence*.

Структурна доминанта сваке еротске изневјерице јесте *неочекивано изневјерена рима* посљедњег лексичког елемента строфе с финалним елементом првог или другог стиха (зависно од тога да ли је у питању дистих или катрен). Наиме, цијела пјесма структурно-семантички је тако организована да за финалну позицију строфе једнозначно предодређује навођење ласцивне лексеме или синтагме. Та задата јединица увијек има римовани парњак у једном од претходних стихова. Будући да с тим парњаком стоји у односу готово потпуне хомофоније (јер с њим чини праву риму), предодређени пар лексема за римовање чини структурну окосницу пјесме. Потреба за римовањем са ласцивном лексемом толико нападно је истакнута да изневјеравање риме (до кога долази због избјегавања навођења ласцивног елемента) дјелује готово немогуће. Умјесто предодређене ласцивне лексеме, на мјесту риме остварује се нека структурно-семантички и синтаксичко-интонационо немотивисана неласцивна јединица, која припада истом семантичком пољу као и изневјерена ласцивна лексема. Тиме се не ништи основна семантичка структура пјесме (она у перцепцији пјесме постаје секундарна), али се у први план и као готово једино релевантна истиче стилистичка информација остварена ефектом максимално изневјереног очекивања.

Супституција структурно-семантички, ритмички и метрички мотивисаног ласцивног елемента немотивисаним неласцивним представља не само поенту већ и конструктивно начело свих еротских изневјерица. Вјероватно ни у једном типу исказа није толико наглашено и самоочигледно изневјерено очекивање као у еротским изневјерицама. Оно је свјесно пишчево опредјељење; на њему почива и због њега се и пише овај тип поезије. Због тога се може рећи да су еротске изневјерице пјесме чији је циљ да изневјереним очекивањем читаоца забаве и орасположе, намећући му еротски тип поруке коју посљедњи реализовани елемент изневјерава, чиме се доводе у раскорак припремљена информација и реализована порука. Ријетко који се тип исказа попут еротских изневјерица ствара само ради изневјеравања очекивања. Еротске изневјерице су пјесме код којих је изневјерено очекивање и суштина и разлог настанка.

Али еротске изневјерице нису једини, мада су стилистички најупечатљивији, начин превођења дисфемистичких ласцивних у еуфемистичке поетске језичке јединице у пјесмама *Зова тетреба* Љубивоја Ршумовића. Ршумовић се, наиме, и у римованим и у неримованим контекстима користи различитим начинима еуфемизације дисфемизираних садржаја. Или друкчије речено, Ршумовић на различите начине супституише непристојне ласцивне језичке јединице онима које то нису. У цијелој збирци само је један једини пут употријебљен основни ласцивни глагол, али не у функцији именовања еротског односа, него у функцији псовке, готово поштапалице, којом се карактерише шоферско изражавање, и то у пјесми *Шофер пише Деси* „Десо шта ти је све то

требало / Што ме остави *сунце га јебало*". У свим другим пјесмама из *Зова тетреба* све ласцивне језичке јединице замјењују се различитим језичким типовима еуфемизама. Еуфемистичке јединице најчешће долазе умјесто ласцивних којима се именује сам сексуални чин, односно „вођење љубави". Између еуфемизама за сексуални однос најбројнији су они перифрастички, као нпр.: „Много пушим пијем грозно / *Жене трошим* ригорозно" (*Прилози за аутобиографију*, 60); „Па ме питаш што те гутам / Хоћу *пожар свој да спутам*" (*Вероники*, 148); „Ја сам нечију сујету вређао / Кад сам код тебе *успехе ређао*" (*Радивојки*, 159); „Ја радим у трећој смени/ Буди добра према мени" (*Радосави*, 136); „Ви бисте певали а ја бих данима / *Радио оно што мене занима*" (*Мајсторско писмо Љиљани*, 134); „Па то је просто да полудиш / Како је лепо *то што нудиш*" (*Амалији*, 151); „Она [= твоја другарица] ми се свиђа и кад лупи звоно / Пошаљи је к мени да *средимо оно*" (*Ода Марији и њеној другарици*, 147); „Сваке ноћи у кревету снивам / Како *с тобом пливам и уживам*" (*Марку Шпицу испевала једна апотекарка*, 113); „Ужасно сам нервозна и љута / Није *живот само пет минута* // Ја те молим некако се јавни / Да ти *даднем шансу за поправни*" (*Професорка пише Ратомиру*, 131).

Од перифрастичких су кудикамо малобројнији лексички еуфемизми за сексуалне односе; забиљежили смо само три – *секс* као интернационални термин, и *збарити* и *месити* као жаргонизме: „Целог живота / Мислим *о сексу*" (*Шта сањам а шта ми се догађа*, 124); „Кренуо Сартр на Монмартр / Да би нешто *збарио*" (*Шансона коју је певао Азнавур кад је био мали*, 106); „Када ме спопадну беси / Дам да ме Илија *меси*" (*Исповијест Илијине жене али на медицинској основи*, 103).

Али су зато лексички еуфемизми кудикамо бројнији и разноврснији од перифрастичких кад именују полне органе. По бројности и стилско-језичкој разнообразности предњаче еуфемизми за мушки полни орган, од којих се ниједан не понавља; сви су дакле „уникатно" употријебљени. Најприје издвајамо еуфемистичку синтагму с деиктичком дисталном лексемом у свом саставу – „она ствар": „Ех / Кад ћу већ једном / Бити стар / Да ме више не мучи / *Она ствар*" (*Жал за старос*, 125). Контекстуалну улогу деиктичког еуфемизма за „ону ствар", добија како лична замјеница „он", тако и нелична замјеница „нешто", с тим да се уз ову другу наводи и квалитативна детерминација (тј. наглашава се о каквој је „оној ствари" ријеч): „Десо шта ти је све то требало / Што ме остави сунце га јебало // Па како сад да возим камион / Кад смо нервозни и ја и *он*" (*Шофер пише Деси*, 160); „Смисли лепо а изведи вешто / Дођи к мени па да видиш *нешто* // *Није меко лабаво ни тупо* / А џабе је па није ни скупо" (*Зов тетреба увијен у литерарну форму*, 111). Ту је и један алузивно-перифрастички деиктички еуфемизам: „Витомире ти си збиља злато / И нећу те мењати за бога / Ником није *што је теби дато* / Ја те волим стога" (*Продавачица цвећа пише Витомиру*, 132).

Ршумовић често као еуфемизаме за „мушки понос" твори различите типове метафоричких израза – од правих до антономазијских метафора (које подразумијевају употребу антропонима намјесто ласцивног апелатива), као

нпр.: „Пред зору док су сви још спавали / Ја ти понудих *торањ на Авали* / А ти широко у сну без међа / Окрену леђа" („Катици", 155); „Не смем више у вас да звирим / Не могу после *шефа* да смирим // Кад бљесну ваши кањони тесни / *Мој шеф* се као зверка разбесни" (*Машинбравар пише Селени*, 138); „Ја ћу доћи на подварак / А ти спреми и остало / Знаш ми меру нисам *чварак* / Немој да би недостало" (*Јулки из Лајковца*, 145); „Ал ми једна стварца мила / Верујем у свог *Гаврила*" (*У се и у своје кљусе*, 46).

Само у једноме примјеру Ршумовић је у творби еуфемизма искористио метонимију, правећи, захваљујући полисемичности, метонимијски употријебљене еуфемистичке лексеме *јаја*, каламбурску игру ријечима: „Целог живота / Мислим о сексу / А *јаја* трошим / У хемендексу" (*Шта сањам а шта ми се догађа*, 124).

Кад су у питању еуфемизми за женски полни орган, најчешће се сусреће еуфемистичка синтагма *та ствар*, у чијем саставу је не дистална (као код еуфемизма за мушки полни орган) него медијална деиктична замјеница: „Све што више *ту ствар* штедиш / То код мене мање вредиш" (*Роси*, 161); „Толико си / *Ту ствар* стисла/ Да то више / Нема смисла" (*Прекор школској другарици*, 118). Осим наведеног еуфемизма женски полни орган Ршумовић именује трима еуфемистичким перифразама и двије метафоре (*станица* и *роба*): „Кад бљесну *ваши кањони тесни* / Мој шеф се као зверка разбесни" (*Машинбравар пише Селени*, 138); „Ја напуштам све старе фазоне / Лист окрећем и радим по новом / Спреми своје *ерогене зоне* / И не чекај да те двапут зовем" (*Линди*, 152); „Ал нигде не читах такву страницу / Никад не стигох на твоју станицу / Где људи извлаче те срећне лозове / Да се *укрцају у твоје возове*" (*Станици*, 156); „Скинућу с неба све звезде Данице / Да бих постао шеф те *Станице*" (*Станици*, 156); „Срце вам је парче стене / Док око вас вапе ишту / Ви дижете грозно цене / *Својој роби* на тржишту" (*Девицама*, 149).

Основни ласцивни глагол српскога језика, који је, како смо већ констатовали, у *Зову тетреба* употријебљен само једном, али не у ласцивном значењу („водити љубав"), него као дио поштапалачке псовке (*сунце га јебало*) – Ршумовић неријетко елиптира у склопу сложеног глаголског предиката. Наиме, сложени глаголски предикат састављен од модалног глагола *моћи* или *хтети* и ласцивног глагола као допуне у инфинитивној или форми презента с везником „да" често се реализује само с модалним глаголом, док се изостављени ласцивни глагол једнозначно подразумијева. Тако је *елипса* искоришћена као начин остварења еуфемизације, што је самоочигледно у наредним примјерима, у којима курзивно истичемо модалани глагол који за своју допуну подразумијева нанаведени ласцивни глагол: „Па то је просто за леву ногу / Колико *хоћу* ал *не могу*" (*Амелији*, 151); „Негде у неком мирисном цвећу / Ја *бих могао* али *нећу* // Негде рецимо у јужном Срему / Ја *бих могао* али чему // Негде карај неког свежег стога / Ја *бих могао* али кога" (*Ништа ражањ док је зец у шуми говорио је васпитач Аца у дому ратне сирочади „Жељо Ђурић*", 97).

На граници између апросдокетонских и елиптичних еуфемизама, а заправо са интерферирајућим елементима апросдокетона и елипсе, налазе се апосиопезичке или ретиценцијске еуфемистичке конструкције. *Апосиопеза* или *ретиненција* јесте стилска фигура која се састоји у изненадном прекиду конструкције или говора паузом, с тим да се та пауза у писаном тексту обиљежава или трима тачкама или са онолико тачака колико изостављена ријеч има графема (уп. Ковачевић, 2015: 167). Цијела Ршумовићева пјесма *Кратак осврт на послератни развој*, са петитом штампаним поднасловом „Допуните на своју одговорност” – представља одличан примјер апосиопезичког или ретиценцијског еуфемизма. Пјесма има пет изоморфних катренских строфа, а свака строфа има истовјетну синтаксичко-интонациону и метричко-ритмичку структуру. Стихови унутар катрена су неизосилабични: прва два стиха су десетерци, док је трећи стих четверац, а завршни четврти стих је експлицитно тросложан, а имплицитно шестерац. Сваки од четирију катрена има, дакле, метричку структуру: 10 + 4 + 3 (3). Та полиметричка структура катрена на синтаксичко-семантичком плану одговара монометричком терцету, јер је на крају првога и другога стиха антикаденца, док је каденца, умјесто да буде остварена на крају трећег десетерачког стиха повучена на крај четвртога стиха и налази се иза имплицитно присутне, а неексплициране лексеме *будала*. Елементи завршног четвртог стиха сваке од строфа представљају опкорачење, пошто се један дио синтаксичко-семантички, односно синтаксичко-интонационо обједињене јединице (клаузе) преносе из трећег у четврти стих. У свим строфама то размијање десетерца на четверац и шестерац остварује се на мјесту полукаденце. То преуређење синтаксичко-семантичког терцета, тј. изосилабичке строфе, у катрен као хетеросилабичку строфу за посљедицу има изневјерено очекивање. То самоочигледно потврђују сљедеће двије катренске строфе (прва и посљедња), чија је структура изоморфна с преостале двије (унутрашње) катренске строфе пјесме:

„Изградња нам и обнова дала
Да имамо велики број сала
Где слушамо
Говоре .....

Зато знајте ако нисте знали
Зло не мисли онај ко се шали
Зло се кува
Само у .....
(*Кратак осврт на послератни развој*, 81).

Структурна доминанта сваке од строфа, па сљедствено и пјесме у цјелини, јесте *неочекивано изневјерена рима* посљедњег лексичког елемента строфе с финалним елементом првог и другог десетерачког стиха. Цијела пјесма структурно-семантички је тако организована да за финалну позицију строфе једнозначно предодређује навођење вулгарне лексеме *будала*. Та неек-

сплицирана „непристојна” лексема римује се са завршном лексемом првог и другог стиха. Тако је строфа у цјелини, укине ли се опкорачење, моноримна. Будући да нееексплицирана лексема *будала* са римованим лексемама (д*ала* – с*ала* – .... // зн*али* – ш*али* – ...) стоји у односу готово потпуне хомофоније, предодређена лексема за римовање у завршном стиху строфе чини структурну окосницу пјесме. Потреба за римовањем са табуизираном лексемом толико нападно је истакнута да непрепознавање табуизиране лексеме предодређене за риму (иако је та лексема „супсендивана”) готово да и није могуће. Умјесто предодређене непристојне лексеме, на мјесту риме остварује се пауза означена тачкама. Тиме се у први план истиче стилистичка информација остварена ефектом максимално изневјереног очекивања: суспензијом стопроцентно препознатљиве вулгарне лексеме у позицији завршног римованог елемента строфе, без чијег навођења и синтаксичко-семантичка и синтаксичко-интонационо структура строфе остају отворене. Апосиопезичке структуре су врло блиске апросдокетонским стриуктурама еротских изневјерица: само што се код еротских изневјереица стопроцентно предодређени лексички елемент за римовање супституише, а код апосиопезичких елиптира. Али се и у једној и у другој пјесмовној структури они, иако нееексплицрани – ишчитавају или учитавају баш као да су експлицирани. На тој комуникативној превласти имплициране над експлицираном лексичким јединицом у позицији завршног римованог елемента строфе – и огледа се поступак литераризације, односно претварања дисфемистичког језичког материјала у пјесничко дјело.

ПАРОНОМАЗИЈСКИ ТЕКСТОСТИЛЕМИ

Друга за риму везана стилско-језичка (хипо)доминанта ове Ршумовиће пјесничке збирке јесте творба парономазијских текстостилема. Текстостилеми подразумијевају стилистичку структурисаност која се односи на текст као надреченично јединство. Да би једна јединица добила статус текстостилема, њена структурна онеобичајеност мора се односити на текст у цјелини, који може бити или микротекст или макротекст. Микротекст је релативно самостална структурно-смисаона или синтаксичко-тематска јединица унутар макротекста, који представља свеукупност садржински обједињених микротекстова међусобно повезаних на основу структурно-композиционог јединства и тематске истовјетности (уп. Кожина, 2006: 216, 230). Текстостилема је, дакле, микротекст или макротекст настао поступком структурног онеобичајења.

Пренесено на Рушумовићеву збирку *Зов тетерба*, статус микротекста односно микротекстостилема имају појединачне пјесме, док статус макротекста односно макротекстостилема имају тематски уланчане пјесме, тј. пјесме што чине тематске циклусе, као и збирка пјесама у цјелини.

У овој Ршумовићевој збирци најкарактеристичнији на рими засновани принцип творбе макротекстостилема јесте парономазијски. Ни у литератури о текстостилемима ни у литератури о парономазији, колико нам је познато, парономазија се не доводи у везу са творбом текстостилема. Парономазија као принцип структурисања макротекстостилема један од најкаракатеристичнијих обликотворно-текстостилемских стилско-језичких поступака у збирци поезије *Зов тетреба* Љубивоја Ршумовића.

Парономазија је „семантичко сучељавање фонемски сличних ријечи без обзира на било какву етимолошку повезаност" (Jakobson, 2008: 486). Парономазија као стилска фигура по правилу се односи само на „повезивање двије или више ријечи према звуковној сродности", а „ефектнија је што је ближа истозвучности повезаних ријечи" (Bagić, 2012: 238–239). Парономазија је најчешће структурно-стилистичка карактеристика афоризама, пословица, рекламних слогана, парола, али и новинских наслова, због тога што је „прикладно средство истицања, хуморног и сатиричног приказивања" (Bagić, 2012: 240). Друкчије речено, она се најчешће остварује као синтаксичка парономазија, сусрећући се „у различитим текстуалним структурама, често у насловима [...], али и у изрекама и пословицама, у загонеткама, у бајкама у виду неких маркера текста, нпр. *чича мича и готово прича* [...] или, без посебне стилске функције, у брзалицама, нпр. *на врх брда врба мрда*" (Пипер, 2012: 337).

Парономазија посматрана као творбени принцип језичких јединица има кудикамо шире значење од оног које му даје реторичка теорија стилских фигура, јер „обухвата све облике стварања и функционисања творбене, морфолошке и синтаксичке деривације и парадигматике, односно све облике организације дискурса око формално сличних језичких јединица" (Пипер, 2012: 340).

Парономазија као творбени принцип може бити карактеристика најразличитијих типова „дискурсних" јединица. Литература, међутим, не биљежи парономазију као текстостилемски поступак ни када се односи на микротекст, а камоли када се односи на макротекст. А управо макротекстовну структурно-стилистичку улогу парономазији намијенио је Љубивоје Ршумовић у неколика макротекста, које чини структурно-тематски повезан „низ пјесама". Паронимазија у овој Ршумовићевој збирци није, дакле, структурно-стилистичка карактеристика неке појединачне пјесме, него интерферирајући структурно-стилистички елемент одређеног тематског „круга пјесама". Парономазијски стилематични поступак није поступак што карактерише појединачне пјесме као микротекстостилеме, него поступак творбе макротекстостилема састављених од најмање двије тематски идентичне пјесме као два микротекста. Стилематичност, која овдје подразумијева ткање макротекстостилема, не може се препознати (уочити) на нивоу било које засебно посматране пјесме као микротекста, него тек преко саодноса с другим микротекстом или микротекстовима као конституентима макротекстостилеме, тј. једино с обзиром на међуоднос свих микротекстова што чине макротекст као макротекстостилему.

У збирци *Зов тетреба* Ршумовић је реализовао три парономазијске макротекстостилеме, при чему је свака састављена од по три пјесме. Прва макростилема остварена је у циклусу „Фискултура духа”, а могли бисмо је назвати „Позив”, а чине је пјесме: 1) *Позив на сарадњу* (15), 2) *Други прерађени позив на сарадњу* (36), и 3) *Извињење* (39):

ПОЗИВ НА САРАДЊУ

„Нек изволи
Ко год има *слуха*
Да радимо
Фискултуру духа”

ДРУГИ ПРЕРАЂЕНИ ПОЗИВ НА САРАДЊУ

„Нек изволи
Ко год има *буха*
Да радимо
Фискултуру духа”

ИЗВИЊЕЊЕ

„Нек опрости
Ко нема ни *круха*
Што радимо
Фискултуру духа”.

Три су наведене пјесме као микростилеме структурно-тематски тако повезане да чине једну макростилему. Структурна доминанта тих трију пјесама јесте парономазија – и то текстуална, на рими заснована, парономазија. Парономазијски елемент је управо оно што дате пјесме уједињује у макротекст, дајући му статус стилеме, али – што није небитније – парономазијски елемент истовремено је и основни релациони диференцијални елемент који свакој од пјесама обезбјеђује статус посебног микротекста, односно микростилеме. Тако тек ако се посматрају у саодносу (међуодносу) дате пјесме и као микротекстови и као макротекст, захваљујући парономазији, имају текстостилемски статус. Све три пјесме што чине макротекст имају истовјетну синтаксичко-интонациону и метричко-ритмичку структуру, али и – што је посебно значајно – исти дистрибуциони тип риме. Све три пјесме-микростилеме су четворостишне с укрштеном наизмјеничном римом (не римују се непарни, него само парни стихови), с тим да наизмјеничну укрштену риму прати и укрштена изосилабичност стихова: непарни стихови су четверци, а парни шестерци. Врло је интересантан лексички састав пјесама: између прве и друге пјесме једини лексички разликовни елемент јесте завршна лексема другога стиха, која се римује са завршном лексемом пјесме (*духа*): у првој пјесми то је лексема *слуха*, а у другој *буха*. Те лексеме имају међусобно, али и са завршном лексемом пјесме подударан трофонемски дио *-уха*, на коме и почива права (потпуна) риму: с*луха* – б*уха* – д*уха*. Та разликовна лексема другога стиха представља једину лексична разлику двију наведених пјесама. Да није ње, не бисмо могли говорити о двјема, него само о једној пјесми. Пјесма статус пјесме захваљује само парономазијском (апофонијском) лексичком пару: *слуха* –

буха. Зато парономазија и јесте структурна и конструктивна доминанта која двјема пјесмама обезбјеђује пјесмовну и самосталност и несамосталност, која их и уједињава у маркотекст, и диференцира као микротекстове. Трећа, завршна пјесма макротекста („Извињење”) има више разликовних елемената од прве двије. Али је основни разликовни елемент лексема *круха* на крају другога стиха римована са завршном лексемеом пјесме *духа*.Трећа пјесма дијели с првим двјема готово истовјетну еуфоничност, тако да се њени лексичко диференцијални елементи, сем оног римованог парономазијског, готово и не уочавају. А ти су диференцијални елементи условљени затварачком макротекстуалном улогом коју ова трећа пјесма као завршни микротекст има. У њој је тако на мјесту глагола *изволити* из првога стиха првих двију пјесама употријебљен глагол *опростити*, што показује да је комуникативно тежиште на извињењу а не на нуђењу. Управо је том промијењеном говорном чину сагласна и употреба одричне умјесто потврдне форме истог глагола (*немати* умјесто *имати*) у другом стиху, као и употреба фактивног (чињеничног) везника *што* на почетку трећега стиха умјесто потенцијалног везника *да* на почетку трећега стиха првих двију пјесама. Све те лексичке измјене остају дубоко у сјенци парономазијског као конститутивног начела што уједињује три наведене пјесме у макротекстостилему, истовремено их диференцирајући као конститутивне микростилеме. Само су структурно-смисаони разлози предодредили ситније лексичке измјене у завршној пјесми због тога што она у структури „тропјесмовног” (тромикродискурсног) макродискурса има затварачу улогу.

На сличан начин Ршумовић твори парономазијску макротекстостилему у циклусу „Зов тетреба”, коју бисмо могли назвати „Прекор” по синтагаматски упоришној лексеми у насловима свих трију пјесама што чине ову макротекстостилему: 1) *Прекор школској другарици* (118), 2) *Прекор школској другарици са којом сам на ви* (119), и 3) *Прекор свим школским другарицама редом* (122):

ПРЕКОР ШКОЛСКОЈ ДРУГАРИЦИ

„Толико *си*
Ту ствар *стисла*
Да то више
Нема смисла”

ПРЕКОР ШКОЛСКОЈ ДРУГАРИЦИ
С КОЈОМ САМ НА ВИ

„Толико *сте*
Ту ствар *стисли*
Мора нешто
Да се смисли”

ПРЕКОР СВИМ ШКОЛСКИМ
ДРУГАРИЦАМА РЕДОМ

„Толико *сте*
Ту ствар *стисле*
Да ја више
Не знам шта ћу”.

Сродна је, али не и подударна синтаксичко-интонациону и метричко-ритмичку структуру ове „тропјесмовне” макротекстостилеме, што смо је именовали као „Прекор”, али је трећа, завршна пјесма макротекстостилеме с више разлика у односу на прве двије, него што је то случај са мактотекстостилемом „Позив”. Све три пјесме су такође четворостишне, с тим да су у све три стихови изометрички – четверачки. У првим двјема пјесмама рима је наизмјенична укрштена (не римују се непарни, него само парни стихови), док у завршној трећој строфи рима потпуно изостаје (што се због структурно-тематске подударности и сличности пјесама готово и не примјећује). Парономазијска игра овдје се не одвија између римованих лексема, него је она везана за први и други стих, за конгруенцијску разлику између перфекатом изражених предиката, с тим да енклитички облик копулативног глагола долази на крај првог, а глаголскопридјевски облик пунозначног глагола на крај другог стиха (*си /стисла*; *сте/стисли*; *сте/стисле*). Преостала два стиха имају улогу смисаоно посљедичног коментара. Тај смисаоно произилазећи посљедични коментар битно је различит у прве двије у односу на трећу пјесму: у прве двије изнесена посљедица везује се за безлични субјекат, даје се као општи закључак (*Да то више/ Нема смисла*; *Мора нешто/ Да се смисли*), док је у трећој пјесми он личан, везује се за говорно лице, за пјесника, за „ја” као онога кога чињенице изнесене у првим двама стиховима директно погађају, толико да и не види рјешење него готово безизлазно констатује: „ја више / не знам шта ћу”.

Трећа парономазијска макростилема остварена је у циклусу „Фискултура духа”, а могли бисмо је, према подударном дијелу све три наслова, назвати „Тражење оправдања”. Ту макротекстостилему чине сљедеће три пјесме: 1) *Тражење оправдања прво* (50), 2) *Тражење оправдања друго* (51), и 3) *Тражење оправдања треће* (52):

ТРАЖЕЊЕ ОПРАВДАЊА ПРВО

„Велика идеја
На памет ми п*ала*
Разбила ми главу
Зато сам будала”

ТРАЖЕЊЕ ОПРАВДАЊА ДРУГО

„Неопрезна нога
На луд камен ст*ала*
Оклизнух се падох
Зато сам будала”

ТРАЖЕЊЕ ОПРАВДАЊА ТРЕЋЕ

„Мој најбољи друг је
Продавао зј*ала*
ја му био купац
Зато сам будала”.

Као и претходне двије макростилеме (што смо их именовали као „Позив” и „Прекор”) и ова је тромикротекстуална: чине је три пјесме у функцији конститутивних микростилема. Све су микростилеме четворостишне, са изосилабичним стиховима – шестерцима.

Са претходним двама макростилемама, ова такође дијели дистрибуциони тип риме: у питању је наизмјенична укршена рима (римују се парни, а неримовани су непарни стихови). Стиховану инваријанту свих трију пјесама-микростилема што улазе у парономазијску макростилему представља, ако и у макростилеми „Позив” завршни, четврти стих: „Зато сам будала”. Са завршном лексемом тог стиха, односно сваке од пјесама што су конституенти макростилеме (*будала*) римују се завршне лексеме другога стиха (пала – будала; стала – будала; зјала – будала). Римована секвенца је у свим трима пјесама-микростилемама иста, трофонемска *ала* у функцији женске риме. Хомофонемска женска рима и истовјетан завршни стих толико доминирају структуром сваке од трију пјесама-микростилема, да у сјенци те истости потпуно остају сви други разликовни елементи тих трију пјесама. Иако ова макростилема, у односу на претходне двије, у својим микростилемама има најмање лексички подударних елемената, јер нема никакве, сем метричке, подударности између непарних стихова сваке од пјесма – ипак су те разлике при перцепцији пјесама дубоко у сјенци истовјетности завршног стиха, и фонемској и родној истовјетности риме у свим трима пјесмама. Из тих се разлога и ова тромикростилемска, тропјесничка макростилема може сматрати парономазијском, и придружити се двјема претходно анализираним Ршумовићевим парономазијским макростилемама.

ЗАКЉУЧАК

Рима је стилско-језичку доминанта еротско-сатиричне збирке *Зов тетреба*. У тој је збирци рима конструктивно-тематско-стилско начело. У овој збирци римована игра ријечима јесте и начин пјесничке игре, али и резултат те игре. Или друкчије речено: игра с римама композициони је принцип творбе текстостилема, што ће рећи пјесама или низа пјесама као стилски маркираних пјесничких структура. Речено терминима текстолингвистике, рима је основни кохезивно-кохеренцијски елемент не само појединачних пјесама, него и „макроциклуса” као њихове међусобне интерференције. Рима у овој Ршумовићевој збирци има и функцију хипердоминанте и функцију доминанте. Рима као хипердомината дату збирку укључује у цјелину Ршумовићеве поезије, не одваја је од осталих Ршумовићевих римованих збирки, док рима као хиподоминанта диференцира дату збирку од осталих по употреби карактеристичној само за ову збирку. У *Зову тетреба* двије су (хипо)доминантне функције риме: 1) еуфемизација, и 2) творба парономазијских текстостилема.

А те двије доминантне функције риме у овој Ршумовићервој збирци подразумијевају *онеобичајену* употребу риме. Оне су потврда мишљењу руских формалиста да „циљ уметности јесте да се омогући доживљај ствари као виђење, а не као препознавање; метод уметности је метод ’онеобичавања’ ствари и метод отежане форме која повећава тешкоћу и дужину опажања, јер

опажајни процес у уметности је циљ по себи и мора се продужити; уметност је начин да се доживи стварање ствари, а оно што је створено у уметности је мање важно” (Šklovski, 2017: 10).

Поступак онеобичајења риме посебно је наглашен у еуфемизацији као текстуално-конструктивном принципу појединих Ршумовићевих пјесама – и то еуфемизацији апросдокетонског типа (у тзв. еротским извневјерицама) и еуфемизацији апосиопезичког типа (препознатљивој по употреби тротачке на мјесту које подразумијева реализацију дисфемистичке лексеме). Циљ еуфемизације није постизање бољег разумијевања, него стварања својеврсне загонетке. При томе, „онеобичавање није само поступак еротске загонетке – еуфемизма, оно је – основа и једини смисао свих загонетки. Свака загонетка представља или приповедање о предмету речима које га одређују или сликају, али које се обично приликом приповедања о њему не користе” (Šklovski, 2017: 22).

На друкчији начин остварује се онеобичајење риме у творби парономазијских текстостилема. У тој функцији паронимазија није структурно-стилистичка карактеристика неке појединачне пјесме, него интерферирајући структурно-стилистички елемент одређеног тематског „круга пјесама”. Парономазијски стилематични поступак није поступак што карактерише појединачне пјесме као микротекстостилеме, него поступак творбе макротекстостилема састављених од најмање двије тематски идентичне пјесме као два микротекста. Стилематичност, која овдје подразумијева ткање макротекстостилема, не може се препознати на нивоу било које засебно посматране пјесме као микротекста, него тек преко саодноса с другим микротекстом или микротекстовима као конституентима макротекстостилеме, тј. једино с обзиром на међуоднос свих микротекстова што чине макротекст као макротекстостилему.

Извори

Ršumović, Lj. (1988). *Zov tetreba.* Čakovec: Zrinski (Biblioteka Pesnicima u pohode, Dela Ljubivoja Ršumovića 5).

Литература

Данојлић, М. (2004). Риме Љубивоја Ршумовића. У *Наивна песма: огледи и записи о дечјој књижевности.* Београд: Завод за уџбенике. Retrieved August 8, 2018 from World Wide Web http://riznicasrpska.net/knjizevnost/index.php?topic=381.0>

Ковачевић, М. (1998). Апросдокетон у еротским изневјерицама. У М. Ковачевић: *Стилске фигуре и књижевни текст.* Београд: Требник, 127–134.

Ковачевић, М. (2015). *Стилистика и граматика стилских фигура.* IV битно допуњено издање. Београд: Јасен.

Кожина, М. Н. (2006). *Стилистический энциклопедический словарь русского языка*. Под редакцией М. Н. Кожиной. Москва: Издательство „Флинта" и „Наука".

Миловановић, К. и Гаврић, Т. (1994). *Речник симбола.* Приредили: К. Миловановић и Т. Гаврић. Београд: Народно дело.

Пипер, П. (2012). О парономазији. У *Лингвистичка русистика: студије и чланци.* Београд: Филолошки факултет, 333–347.

*

Aristototel (1997). *Retorika 1/2/3.* Novi Sad: Svetovi.

Bagić, K. (2012). *Rječnik stilskih figura.* Zagreb: Školska knjiga.

Jakobson, R. (1978). Dominanta. U *Ogledi iz poetike.* Beograd: Prosveta, 120–126.

Jakobson, R. (2008). *O jeziku.* Zagreb: Disput.

Simeon, R. (1969). *Enciklopedijski rječnik lingvističkih naziva I–II.* Zagreb: Matica hrvatska.

Šklovski, V. (2017). *Umetnost kao postupak.* Beograd: Fakultet za medije i komunikacije.

Miloš M. Kovačević
University of Belgrade, Faculty of Philology
University of Kragujevac, Faculty of Philology and Arts

STYLISTIC AND LINGUISTIC DOMINANTS IN LJUBIVOJE RŠUMOVIC'S "GROUSE CALL"

Summary

The rhyme represents the stylistic and linguistic dominant of the erotic and satiric story collection GROUSE CALL by Ljubivoje Rsumovic. In the collection, the rhyme, both constructively and thematically, embodies the chief stylistic principle. The paper analyzes two of the dominant rhyme functions in *Grouse Call* (Serbian: *Zov tetreba*) by Ljubivoje Rsumovic: 1) euphemization and 2) formation of paronomasia textostylemas. The two dominant rhyme functions in the aforementioned collection imply *estrangement* rhyme employment.

The rhyme estrangement in textostylemas is particularly emphasized via euphemization as a textual and constructive principle to be found in a selection of Rsumovic's poems – specifically in euphemization of aprosdoketon type (in the so called erotic disbeliefs) and euphemization of aposiopesis type (to be recognized by three dots usage in the section that implies the realization of dysphemic lexeme). The goal of euphemization is not to achieve better understanding, but to create a riddle of a sort.

Different procedure is employed in rhyme estrangement in the formation of paronomasia textostylemas. With this function, paronomasia does not represent structural, nor stylistic trait of a particular poem, but interferent structural and stylistic element of a specific thematic "poetic circle". Paronomasia that is rooted in stylistic process, which in Rsumovic's case implies weaving of macro- textostylemas, cannot be recognized on the level of any poem analyzed selectively in terms of microtext, but only through interrelation with another microtext or microtexts as macro-textostylema constituents, that is to say macrotext.

Keywords: *Ljubivoje Rsumovic, rhyme, dysphemism, euphemism, paronomasia, textostylema.*

III

ПОЕТИКА ЉУБИВОЈА РШУМОВИЋА

Научни скуп
Књижевно дело Љубивоја Ршумовића
Педагошки факултет у Ужицу
28. септембар 2018.

ISBN 978-86-6191-061-6
УДК 821.163.41.09-93-1
Ршумовић Љ.
Изворни научни чланак
стр. 309–320

Јован М. Љуштановић
Висока школа струковних студија за образовање васпитача, Нови Сад

ПОЕЗИЈА ЗА ДЕЦУ ЉУБИВОЈА РШУМОВИЋА И ИСТОРИЈА СРПСКЕ ПОЕЗИЈЕ ЗА ДЕЦУ

Апстракт: Рад проблематизује тврдњу Душана Радовића изречену у *Предговору Антологије српске поезије за децу*: „Један циклус поезије за децу завршен је, и то славно. Од Змаја до Ршумовића. Нови циклус почеће од Ршумовића и завршиће се песницима који још нису рођени." На конкретној песничкој грађи, као и на њеној критичкој рецепцији, проверићемо колико има смисла описивати песничко дело Љубивоја Ршумовића дијахронијским појмовима: крај, почетак, континуитет, дисконтинуитет, иновација, традиција.

Кључне речи: *дисконтинуитет, иновација, историја књижевности, континуитет, крај, Љубивоје Ршумовић, поезија за децу, почетак, традиција.*

Питање о месту Љубивоја Ршумовића у историји српске поезије за децу на интригантан начин отворио је Душан Радовић у *Предговору* своје *Антологије српске поезије за децу* (Радовић 1984).[1] Објашњавајући мотиве за предузимање свог антологичарског подухвата, Радовић истиче да је управо тада (1984. године), „прави тренутак за антологију". Он сматра да је „за неколико генерација песника за децу ово прилика да сведемо рачуне и видимо шта смо урадили" (Радовић, 1984: V). То Радовићево „свођење рачуна" свакако представља напор у канонизацији песништва које је, у деценијама после Другог светског рата, увелико изборили широку рецепцију и, на неки начин, променило властити културни статус у Србији и Југославији свога времена. Свака канонизација подразумева уређење традицијског поретка и, по природи ствари, има и одређене књижевноисторијске консеквенце.

[1] Радовић је у мају 1984. предао рукопис своје *Антологије. Предговор* није био довршио. Умро је у августу исте године. На основу рукописне заоставштине, предговор је приредио Матија Бећковић. У *Напомени издавача* Матија Бећковић саопштава да је „покушао искористити готово сваку реч Душана Радовића, а да не дода ни једну своју" (Радовић, 1984: 353). То нам је био довољан аргумент да *Предговор* сматрамо аутентичним текстом Душана Радовића.

Разумевање историје српске поезије за децу Душана Радовића концептуализује се, у приличној мери, око лика и песничког дела Љубивоја Ршумовића. Он, између осталог, истиче да је међу песницима у *Антологији* „један од најмлађих, Љубивоје Ршумовић, заступљен са највише песама" и конституише идеју о Ршумовићевој поезији за децу као одређеном књижевноисторијском прелому: „Један циклус поезије за децу завршен је, и то славно. Од Змаја до Ршумовића. Нови циклус почеће од Ршумовића и завршиће се песницима који још нису рођени" (Радовић, 1984: V).

Антологичар, несумњиво, користи појмове који описују дијахронијске процесе, арткулише, барем у заметку, периодизацију српске поезије за децу. У његовој историјској визији јасна је идеја *границе*, *краја* и *почетка*. Истовремено, то је и слободно, есејистичко „осећање историје"[2] песника и дугогодишњег уредника часописа, радијских и телевизијских програма за децу. *Антологија* је једно од последњих Радовићевих стваралачких прегнућа и песник у њој „своди рачуне" не само српске поезије за децу већ и своје сопствене. Притом, своје „осећање историје" ничим не образлаже, тако да јесте оно колико сагледавање дијахронијског процеса толико и плод индивидуалног песничког надахнућа.

Радовићево право на властити наратив о историји српске поезије за децу неспорно је. Уосталом, постмодерна доноси „неповерење према метанарацијама" (Lyotard, 1988: 6) па, између осталог, и неповрење према историји схваћеној као линеарни развитак апстрактног, метфизичког суштаства. Тако она легализује и индивидуално песничко „осећање историје" какво је Радовићево. Како примећује Херберт Линденбергер (Herbert Lindenberger), „историја је почела да се чини дисконтинуалном, понекад као да није ништа више од једне фикције" (према: Hačion, 1996: 160). Ипак, верујемо да се „осећање историје" Душана Радовића утемељује у Ршумовићевој поезије не само на основу пуке песничке интуиције већ да произлази из једне врсте класичног историјског мишљења и о континуитетима и о променама. Баш због тога покушаћемо да Радовићеве ставове размотримо са становишта „спознајних интереса књижевне хисториографије" онако како их је својевремено формулисао Виктор Жмегач:

> „Повјест књижевности можемо дефинирати, што значи специфицирати, лучити од других знанствених опредјељења, ако је схватимо не као сваштарско подручје, него као суставно разматрање о узроцима и модалитетима мијена у књижевности. Повјест књижевности треба да одговори на питање зашто скупина текстова *x* има посве друкчија обиљежја него скупина текстова *y* удаљена од прве, рецимо, стотињак година" (Žmegač, 1982: 21).

[2] Израз је преузет од Томаса Стернса Елиота (Tomas Sterns Eliot). Он, чини нам се „осећање историје" везује, пре свега, за сам чин уметничког стварања (в. Елиот, 2017). Ми у том кључу разумевамо и Радовићево промишљање историје српске поезије за децу.

Ако применимо ово Жмегачево одређење на Радовићево „осећање историје", можемо констатовати својеврсни парадокс. Ршумовићева поезија, на једној страни, припада групи текстова *x*, која је настајала у дугом временском периоду (Змајеве прве песме и Радовићеву *Антологију* дели временски јаз дужи од 120 година), али, истовремено, припада и претпостављеној групи текстова *y*, која би требало да буде значајно различита од претходне поезије, и тек треба да се формира почев од Ршумовићевог дела. Проблем чијем решењу тежимо може се формулисати и овако: Шта је то у Ршумовићевој поезији што сугерише крај једног, а шта најаву новог „песничког циклуса"?

Специфична, на неки начин изузетна позиција Љубивоја Ршумовића у српској поезији за децу опажана је већ од његових првих песничких корака. На пример, Бора Ћосић у својој *Дечјој поезији српској* препознао је не само вредност поезије за децу младог песника, тада још почетника, већ је јасно назначио и његову припадност одређеном књижевноисторијском контексту:

> „Љубивоје Ршумовић (1939) већ сад, са својих десетак песама намењених деци, сведочи да се налази на главној траси интересовања и значаја савременог дечјег песништва" (Ћосић, 1965: 30).

Смештање Ршумовића „на главну трасу савременог дечјег песништва", ма колико било неодређено и уопштено, јасно сигнализира Ћосићево убеђење да је могуће сагледати савремено певање за децу као књижевноисторијски процес, који има свој развитак и свој смер и унутар њега препознати место Љубивоја Ршумовића. Нешто конкретнији у опису Ршумовићеве позиције унутар тог процеса биће Владимир Миларић, који ће рећи:

> „Љубивоје Ршумовић је ушао у поезију у годинама када је нова српска дечја песма бележила своје изузетне резултате. Није се нашао у времену сукоба нових и старих тенденција и није био у ситуацији да буде затечен у сумњама које прате оне који пролазе први. Његови претходници остварили су тако јаку климу песничког сензибилитета, такав поетски медиј, да је његово песничко опредељење било већ унапред одређено" (Milarić, 1970: 33).

Слути се из свега овога да је за поезију за децу Љубивоја Ршумовића и њен историјски положај изузетно важна песничка „претходница" и „јака клима песничког сензибилитета" коју је та претходница остварила. И уистину, током педесетих и шездесетих година 20. века у српској поезији за децу не само што нагло нараста број песника и песничких збирки, него се ова поезија тематски и стилски разгранава и постиже значајне естетске домете. У њој се мења схватање детета и детињства. Пред Други светски рат Александар Вучо, заједно с Душаном Матићим, који је аутор прозних делова и гротескних колажа, објављује поему *Подвизи дружине Пет петлића* (Vučo, 1933). Вучово петлићи излазе из дечје собе и топлог породичног окриља као својеврсног егзила, и бивају смештени у велики свет, обележен социјалним и класним напетостима, и у простор великог града. Већ ту је зачета визија у којој дете није више само предмет бриге и васпитања већ има своје место у великом свету, своју аутономију и слободу и биће је игре.

У педесетим годинама двадесетог века настаје поезија за децу у којој се на особен начин рефлектује песничко искуство модерне, и, још више, авангарде, и које је, у неким цртама, наставак онога што је започео Вучо (в. Љуштановић, 2009). У добром делу те поезије може се препознати „структура модерне лирике" (Фридрих, 2003) или, барем, поједини њени елементи. На пример, песнички субјекат у тој поезији често није ни брижни и/или разнежени родитељ, нити пожртвовани учитељ, већ је homo ludens, који је пробудио дете у себи и у тој разиграности изгубио чврст идентитет – постао, као и у модерној поезији уопште, само „песничка интелигеницијa" – „оператор језика" (Фридрих, 2003: 15). Та поезија, као и модерна поезија уопште, често је „обеспредмећена" и у њој је „певање само контемплација предмета" (Malarme, 1975: 60).

Примери овакве модерне поезије за децу бројни су. Тако, у *Подвизима дружине Пет петлића*, без обзира на то што ова поема слика конретан социјални миље, необична поређења и метафоре, који често на надреалистички начин повезују немогуће појмове, откривају управо „оператора језика". У поезији Душана Радовића предмет певања се привидно конституише да би поступно, како се песма развија, нестао. Страшни лав бива на крају песме избрисан гумицом. У песми еволуира осећање од наговештеног страха до олакшања и смеха, који настаје брисањем лава. „Плави зец, / Чудни зец, / једини на свету" бежи и на крају песме га нема. Милован Данојлић у збирци *Како спавају трамваји* (1959), захвата социјалну и животну стварност, али је, у складу с поетиком модерног, само „додирује". Да би изгради интезивну, дифузну осећајност, он оживљава ствари (трамваје и возове) и сугерише ноћни амбијент града. Он, такође, повремено гради свет песме и на основу необичне риме.

У модерној српској поезији за децу до крајњих граница активиран је простор дечје маште и осећајности, жеља и страхова, широм је отворен простор дечјем анимистичком мишљењу, истакнута је дечја сензибилност за ритам и риму, језик је претворен у игралиште, у поезију улази обиље хумора, чест је нонсенс. Таква поезија се ослобођена чврстог туторства поучног и васпитног, она постаје не само поезија за децу него и поезија за дете у човеку. На другој страни, иако има многе одлике модерне поезије, она не дели њену херметичност, у основи је прозирна, своје обеспредмећивње заснива на игри, враголаста је на симпатичан начин, њена осећајност, иако повремено додирује и теме пролазности и смрти, није преоптерећена великим питањима смисла и бесмисла. Она доноси „релаксацију од метафизичког безнађа" модерне књижевности (Данојлић, 1976: 30). Она је, како ће рећи Данило Киш пишући о Милованy Данојлићу:

> „пре једна поезија sui generis неголи поезија за децу у правом смислу те речи. То је заправо онај *суфицит поетичности* (курзив Ј. Љ.) који се отима класичној песничкој реализацији и приморава песника да постане – дечји писац" (Киш, 1960: 9).

Због свега тога модерна поезија за децу мења свој положај унутар књижевног канона. Она јесте, вероватно, како Данојлић мисли „корак у страну"

(Данојлић, 1976), али она запоседа и аутентични песнички простор, који улази и у естетско биће поезије уопште. Она, такође, мења свој положај у култури. Интересовање за аутономност детињства, за „дечји менталитет", за дете у одраслом човеку – својеврсни *педоцентризам* (Vuković, 1996: 76) – представља једна од важних чинилаца европске културе у другој половини 20. века. Српска модерна поезија за децу израста из тог културног концепта. Она, можда више него било које подручје књижевности тога доба, користи савремене електронске медије, радио и телевизију. Њена популарност расте.

То је књижевна ситуација која је шездесетих година двадесетог века дочекала Љубивоја Ршумовића. Она му је несумњиво ишла на руку. Много шта у Ршумовићевом животу и књижевном делу било је предодређено да добије симболичку димензију. Рођен у златиборском селу Љубишу, лако се и брзо снашао у културном простору Београда. Био је као створен за описивање русоовском, народњачком метафориком, која говори о природном витализму. Душан Радовић га је препознао као „оличење бистре главе и здравља": „Он се као планински поток спустио са Златибора, и сад жубори кроз своје књиге и емисије, бистар, питак и здрав" (Радовић, 1971: 161).

Љубивоје Ршумовић у свет поезије за децу није улазио преко књига него посредством телевизије. Његове песме су стекле популарност пре но што су одштампане. Ршумовић скоро да и није имао потребу да објављује књигу. Песничка збирка *Ма шта ми рече* (1970) настала је можда више вољом и трудом уредника него самог писца. Ево шта је сам песник у једном интервјуу рекао о њеном настанку:

> „Моја прва књига песама *Ма шта ми рече* никад не би угледала светло дана да Гојко Јањушевић, уредник библиотек *Детињство* из Новог Сада, није малтене слао милицију да тражи моје рукописе по Радију и Телевизији, и по мојим неким фиокама" (Šijan, 1975: 494).

Уосталом, Ршумовић је био не само телевизијски писац већ и телевизијско лице. Био је, између осталог, аутор и водитељ, заједно са Драганом Бабићем, документарно-забавног серијала *Двоглед*. Појављивао се у програму с дугом косом и у фармеркама, изгледом је био припадник савремене омладинске поткултуре, био је спонтан и духовит у разговорима с децом и одраслима и с лакоћом је погађао интересовања савременог детета. Брђанин кога упоређују с „бистрим планинским потоком", остваривао се у модерном медију и пленио модерним начином комуникације и изгледом. И насловна корица његове прве књиге *Ма шта ми рече* је необична. На њој су чепови безалкохолних пића, „шећерних водица" које су биле чувени робни брендови на Западу, а у тадашњој Србији и Југославији знане само по чувењу. Млади Љубивоје Ршумовић је спајао на сигнификантан начин народно и модерно, дотичући и потрошачки дух свога времена.

Очигледно, у лику и делу Љубивоја Ршумовића стекле су се различите естетске, културне и социјалне околности које су се сабрале у „час пуног

поднева" модерне српске поезије за децу (Љуштановић, 2009: 319). Иако је, практично, и пре Ршумовића, што се тиче поетике, све било већ остварено, Ршумовић много поетичке идеје и поступаке модерне поезије за децу доводи до крајњих консеквенци и постиже један виши степен песничке слободе. На клапни корица првог издања[3] *Ма шта ми рече* (Ršumović, 1970) стоји ауторефернцијални текст који изражава Ршумовићеве поетичке намере и очекивања. Песник се обраћа читаоцу и демонстрира савремену теоријску свест да књижевно дело настаје до краја тек самим чином читања. У овом програмском прогласу читалац није узрасно дефинисан, чиме је одбачено априорно ограничење „за децу". Песник очекује да у претпостављеном процесу слободног, ничим ограниченог читања у рецепијентима остане интензивна, али дифузна, потпуно обеспредмећена осећајност:

> „Али, оно што остане у теби после читања (нека слика, нека игра, нека музика), то је њихова вредност.
> Ако не остане ништа – опет ништа.
> Извини на сметњи" (Ršumović, 1970: b. p.).

Мало ко је пре Ршумовића на тако директан, отворен начин демонстрирао идеју о модернистичком идентитету поезије за децу. Он, без ограда и маски (које нису биле ретке ни у модерној српској поезији за децу), конституише превласт песничког субјекта као „оператора језика". У насловној песми прве песничке збирке *Уторак вече ма шта ми рече* (Ршумовић, 1970: 7) све је сачињено од нонсесне игре, песма је састављена од каталога тематскомотивски неповезаних нонсесних слика. Чини се да разиграна „песничка интелигенција" те слике васпоставља само зато да би наговестила имагинарног саговорника коме би иронично одмахнула руком: „Ма шта ми рече." У овој Ршумовићевој песми се, како мисли Владимир Миларић, „свет маште у потпуности ослободио рација" (Milarić, 1977: 117). Међутим, иронични рефрен је, пре свега, „скептицистички контрапункт" који даје слободу субјекту не само да се игра и машта, већ и да се чуди и сумња (Љуштановић, 2009: 323).

Степен песничке слободе из песме *Уторак вече ма шта ми рече* понавља се на различите начине и у другим Ршумовићевим песмама. На пример, *Једна овца сива* (Ршумовић, 1970: 26) на сличан начин ниже нонсесне слике без заједничког тематског именитеља, цела песма произлази из необичних рима које међусобом доводе у везу удаљене појмове, успостављајући немогуће односе. Ршумовић има и читав низ песама с фауналном тематиком, али у тим песмама често нема ничег басноликог. Песник се у њима поиграва не само односом животињског и људског него, опет уз помоћ неочекиваних рима, доводи на нонсесан начин у везу далеке појмове, на пример, слона и телефон, Африку и паприку, џип и грип.

У Ршумовићевој првој песничкој збирци нема песама које описују дечју игру, нити песнички субјекат трага за дететом као имагинарним саговорником

[3] У доцнијим издањима овај текст је у књизи, на полеђини фронтисписа.

и партнером у свом поигравању. Ршумовић стратегију својих нонсенсних игара гради отворено, без прикривања и без изговора. Његов однос према језику је врло слободан. То се огледа у необичним сазвучјима, у уношењу колоквијалног говора, сленга и страних речи у биће песме, у непоштовању граматичких правила, за шта је, уз несумњив дар и осећање за језик, потребна и храброст, па и нека врста дрскости. Како примећује Милован Данојлић, Ршумовић је „запостављене, осумњичене и презрене речи удостојио пажње". По Данојлићевом мишљењу, у Ршумовићевој поезији „све је подређено рими; због ње песник често извитопери морфологију, помути синтаксу или почини какав други прекршај" (Данојлић, 1973: 34). Тако, због риме бескрај постаје бескрајон, а длака длак, слон слонира, жели се желије и седи селије. Ршумовићеве играчке постају не само значења и звуковни склопови речи, његова играчка јесте језик као систем, као скуп граматичких правила.

Ипак, део Ршумовићеве поезија јесте у најдубљој вези и са светом непосредне стварности, и то светом одраслих. Можда се то најбоље види у хумористичким портретима у којима се танано укршта песникова имагинативна разиграност и суптилни семантички слој који јасно оцртава људске нарави и карактере. Ршумовић је мајстор у грађењу ефектних песничких крокија, у којима се, у финој ироничној игри, дају особености људске природе или наших нарави. Тако се, на пример, у песми *Био једном један Петар* (Ршумовић, 1970: 14) портретише тип стручњака за све и свашта, „секретара за јужни ветар". Изузетно су духовити Ршумовићеви портрети провинцијских удавача, било да оне, као Мара, имају само позе за сликање (Ршумовић, 1970: 16), било да, као Ката, своју гласовиту лепоту заснивају на миразу (Ршумовић, 1970: 84). Оне у Ршумовићевој песничкој визури бивају портретисане с нежном, али разорном иронијом, која се поиграва људском таштином, али и нашим наравима.

Ршумовић у својој поезији често користи пародију, али и неке друге видове интертекстуалности. На пример, *Ово је песма о краљу* (Ршумовић, 1970: 12) јесте пародија романтичне баладе о неостваривој љубави припадника различитих социјалних слојева. Краљ се заљубљује у прању, али му она не узвраћа љубав и све се завршава краљевим одрицањем од престола и самоубиством. Ршумовић све то приказује кроз неку врсту ироничног погледа споља, истичући, пре свега изглед и понашање краља, па читалац, у ствари, присуствује некој врсти имагинарног љубавног перформанса, који се, по узусима романтичне баладе, завршава смрћу, али који, због ироничне дистанце, није трагичан него смешан.

Ршумовићева књига *Још нам само але фале* (Ршумовић, 1973), такође је, гледано у целини, својеврсни и интермедијални и интертекстуални подухват. Демони из фолклорне традиције – але, аждаје, акрепи, аспиде, вампири – пребачени у људски свет, постају својеврсна пародија митске слике света из усмених предања, песама, веровања. Истовремено, асоцијацијом на традиционалне представе и веровања, Ршумовићеве але постају и пародија многих аспеката савременог људског породичног и социјалног живота.

> „Елементи митског би се, у тој ново успостављеној хијерархији односа могли 'читати' као подтекст са којим поетски текст успоставља кореспонденцију, односно остварује дијалогичност, а сама митска бића постају маске различитости у фантазмагоријско-нонсесном свету Ршумовићевог лирског циклуса" (Перић, 2012: 344).

Још нам само але фале јесу и интермедијално дело. То је сликовница у којој је не само за илустрације него за укупан визуелни идентитет одговоран Душан Петричић. У њој је успостављена „динамика вербално-визуелног односа", која се одвија као процес *интермедијације*. Песме и илустрације су семантички само делимично симетричне неподударност у њиховом значењу васпоставља различите односе међу њима, „што је пресудно за успостављање новог значења" (Дамјанов, 2014: 38). Ова сликовница наставља традицију модерне књиге за децу коју су успоставили Александар Вучо и Душан Матић у *Подвизима дружине Пет петлића* и Душан Радовић и Ђорђе Миловановић у сликовници *Поштована децо* (Радовић, 1954). У свим овим књигама однос визелног и вербалног садржаја динамичан је и све три књиге добијају нови значењски слој управо у тој интермедијалној динамици.

Нема сумње да је главно исходиште песничког идентитета Љубивоја Ршумовића у уметничком поступку: у игри, језичком онеобичавању, хумору, интертекталност и интермедијалности. Ипак, за многе Ршумовићеве песме важан је и семантички слој, често и изразито поучан. Како је већ примећено: „Ршумовић је много више поучан него што се површном анализом да утврдити" (Јовановић, 1972: 10). Притом, поучност Ршумовићеве поезије, иако често експлицитна, није традиционално педагошки моралистичка, напротив, Ршумовић је, у извесном смислу „иморалист":

> „По Ршумовићу постоји систем вредности у коме, најпростије речено, зло увек не трпи пораз, нити оно што је добро увек побеђује, или, етички вредносни систем скоро никад не одговара практичном схватању вредности" (Јовановић, 1972: 10).

Из тога произлази да Ршумовић није прихватио традиционалну улогу песника за децу – проповедника моралних вредности. „Остајући с оне стране морала и неморала, постајући иморалист, он се залаже за *истину*" (Јовановић, 1972: 10).

Збирно гледано, Љубивоје Ршумовић наставља континуитет модерне српске поезије за децу, и то оне чије су поетичке основе васпоставили Александар Вучо и Душан Радовић. Истина, он донекле и иновира поетику модерне дечје песме, пре свега, доводећи поједине њене естетске интенције до крајњих консеквенци, али и либерализујући систем моралних вредности. С тог становишта, неупитна је Ршумовићева припадност одређеном књижевноисторијском и културноисторијском феномену. Зато се поставља и питање о смислу Радовићеве тврдње да се Ршумовићевом поезијом завршава циклус који је временски шири од раздобља модерне српске поезије за децу – циклус „од Змаја

до Ршумовића". Тиме је, на неки начин, отворено и питање односа модерне српске поезије за децу и Змаја, као и односа самог Ршумовића према Змајевој поезији за децу. За ову прилику, можемо рећи, унеколико поједностављено, да нико као модерна поезија за децу не прави цезуру према Змајевој поезији и поетици, у њој има несумњивих елемената дисконтинуитета (изразити су примери у поезији Вуча и Данојлића, мада се и код других песника могу показивати значајне разлике), али, истовремено нико не води тако интензиван дијалог са змајевским наслеђем као што чине поједини модерни песници, на пример, Душан Радовић и, управо, Љубивоје Ршумовић (в. Љуштановић, 2009).

Није тешко показати да Ршумовић у свом нонсесном поступку користи у доборој мери репертоар нонсесних поступака које је користио Змај. Низање аутономних нонсесних слика (углавном уобличених у дистихе), повезаних само логиком обесмишљавања, налази се у Змајевим песмама *Кад би* (Змај, 1975: 89) и *Како би* (Змај, 1975: 85). Наравно, Змај на крају својих песама снажно дезавуише нонсенсну слику света која се претходно у песмама успоставила. Насупрот томе, Ршумовић пушта да се низ нонсенсних слика, као својеврсни перпетум мобиле, котрља и завршава своје песме или ироничним скептицизмом или, често, без икакве ограде или коментара. Реч је о изразитом континуитету Ршумовићеве поезије у односу на Змаја, али, истовремено, и о дисконтинуитету у слици света и у односу према стварности. Може се у поезији Љубивоја Ршумовића проналазити и низ других примера преузимање Змајевих поступака и тематско-мотивских комплекса, али и њихова ресемантизације и васпостављање дисконтинуитета. Љубивоје Ршумовић у односу према Змају, барем донекле показује своје „осећањем историје" онако како га дефинише Томас Елиот:

> „Осећање историје присиљава човека да не пише прожет до сржи само својом генерацијом, већ са осећањем да читава европска литература, почев од Хомера, и у оквиру ње читава литература његове сопствене земље, истовремено егзистирају и истовремено сачињавају један поредак" (Елиот, 2017).

Наравно, у Ршумовићевом (али и Радовићевом) случају, „осећање историје" не почиње од Хомера него од Змаја. Самим тим, Радовић песнички циклус „од Змаја до Ршумовића" васпоставља се у два историјског кључа. Један произлази из несумњиве Ршумовићеве припадности модерној српској поезији за децу, из његове, да, условно, употребимо Елиотове речи, „прожетости до сржи својом генерацијом", пак, други кључ указује на припадност одређеном старијем и дуготрајнијем традицијском низу, поретку у који се поезија Љубивоја Ршумовића уклапа, али га и редефинише:

> „Постојећи споменици образују међу собом један идеалан поредак, који се модификује увођењем новог (уистину новог) уметничког дела. Постојећи поредак је потпун све док се не појави то ново дело; а да би се одржао ред и после новине која се наметнула,читав постојећи поредак мора да се макар и најмање измени; и тако се односи, сразмере, вредности сваког

уметничког дела поново саображавају целини; а то представља уклапање старог и новог" (Елиот, 2017).

Уосталом, одређујући „спознајне интересе књижевне хисториографије" Виктор Жмегач ће рећи:

> „Да бисмо спознали што је понављање, тј. традиција, а што раскид с традицијом, потребан је повјесни обзор. Традиција је еминентно повјесни појам" (Žmegač, 1982: 23).

Очигледно, поезија за децу Љубивоја Ршумовића своју дијахронијску позицију гради у најмање два историјска модуса, унутар модерне поезије за децу, као у времену јасно ситуиране књижевноисторијске појаве, и унутар традицијског низа који сеже у 19. век, до Змаја. Та позиција није једнозначна, о њој се могу причати историјски наратив који истиче елементе континуитета, али и дисконтинуитета.

Нема сумње да Ршумовићева поезија за децу доноси промене. Простор слободе и игре које је он освојио, као и његов *иморализам* најављују неолибералну позицију субјекта на крају 20. века, која је несумњиво утицала и на слику детета и разумевање детињства, па и на књижевност за децу. Таксативно набрајамо промене које су, на неки начин, ескалирале у поезији за децу после Ршумовића, а чији се зачеци могу наћи у Ршумовићевим песмама: нонсенсна игра без почетка и краја, која је често интертекстуална и која често захвата простор културе; жанровска и родовска прекорачења; нови песнички субјекат који је или „оператор језика" без идентитета, или самосвесно, још од раног узраста побуњено дете, спремно да стави свет који га окружује „на решето", фина иморалистичка мудрост и поучност, разграната интермедијалност која обухвата поигравање са савременим графичким симболима, логотипима, језиком и митологијом савремених брендова. Споменимо само најзачајније песнике који су донели ове промене: Драгомир Ђорђевић, Владимир Андрић, Влада Стојиљковић, Поп Д. Ђурђев, Дејан Алексић...

Ипак, остаје питање да ли је почео нови песнички циклус, како је прорицао Душан Радовић, или још траје онај који је започео Змајем. Уосталом, како мисли постмодерна, историја књижевности је можда само још један облик фикције. Могући су наративи и о континуитету, и о различитим традицијским порецима и о дисконтинуитету. У средишту свих ових прича поезија Љубивоја Ршумовића заузима важно место.

Извори и литература

Дамјанов, И. (2014). Однос вербалног и визуелног у књизи *Још нам само але фале* Љ. Ршумовића и Д. Петричића. *Детињство*, XL(1), 33–39.

Данојлић, М. (1973). Међу презреним, осумњиченим речима (О лексици Ршумовићеве поезије). *Борба*, 3. III. 1973. У Љ. Ршумовић (1998): *Одакле су делије*. Горњи Милановац: Дечје новине, 34–36.

Данојлић, М. (1976). *Наивна песма. Огледи о дечјој књижевности*. Београд: Нолит.

Змај, Ј. Ј. (1975). *Песме за децу*. Одабрана дела Јована Јовановића Змаја, књига VII. Нови Сад: Матица српска.

Елиот, Т. С. (2017). *Традиција и индивидуални таленат*. Retrieved November 11, 2018 from the World Wide Web http://www.slglasnik.com/библиотека-књижевне-науке/књижевна-теорија/колекција-поетика/традиција-и-индивидуални-таленат.

Јовановић, А. (1972). Поезија Љубивоја Ршумовића. *Знак*, 4. 1972. У Љ. Ршумовић (1998). *Одакле су делије*, Горњи Милановац: Дечје новине, 9–22.

Киш, Д. (1960). Прикази. Дечје – као маска (Нова књига стихова Милована Данојлића). *НИН*, X(487), 9.

Љуштановић, Ј. (2009). *Брисање лава (Поетика модерног и српска поезија за децу 1951–1971*). Нови Сад: Дневник – Висока школа струковних студија за образовање васпитача.

Радовић, Д. (1954). *Поштована децо.* Београд: Дечја књига.

Радовић, Д. (1971). Похвала Ршуму. У Љ. Ршумовић (2004). *Алексине песме*. Рума: Српска књига, 161–162.

Перић, Д. (2012). Поетски бестијаријум Љубивоја Ршумовића. У М. Детелић и Л. Делић (ур.): *Гује и јакрепи, књижевност, култура*. Београд: Балканолошки институт САНУ, 335–346.

Ршумовић, Љ. (1973). *Још нам само але фале.* Београд: БИГЗ.

Радовић, Д. (1984). *Антологија српске поезије за децу*. Београд: Српска књижевна задруга.

Ћосић, Б. (1965). *Дечја поезија српска*. Нови Сад – Београд: Матица српска – Српска књижевна задруга.

Фридрих, Х. (2003). *Структура модерне лирике*: *од средине 19. до средине 20. века*. Превео с немачког Т. Бекић. Нови Сад: Светови.

Danojlić, M. (1859). *Kako spavaju tramvaji*. Zagreb: Lykos.

Hačion, L. (1996). *Poetika postmodernizma. Istorija, teorija, fikcija.* Preveli V. Gvozden i Lj. Stanković. Novi Sad: Svetovi.

Lyotard, J. F. (1988). *Postmoderno stanje,* prevod F. Filipović. Novi Sad: Bratstvo-Jedinstvo.

Malarme, S. (1975). O književnoj evoluciji. Preveo S[reten] M[arić]. U S. Marić i Đ. Vuković (pr.): *Rađanje moderne književnosti. Poezija.* Beograd: Nolit, 59–62.

Milarić, V. (1970). Pesma živog trenutka: dečja poezija Ljubivoja Ršumovića. *Izraz. Časopis za književnu i umjetničku kritiku*, XIV, knj. 27(6), 608–615.

Milarić, V. (1977). *Signali sunca, Tekstovi o dečjoj poeziji*. Novi Sad: Srpska čitaonica, i knjižnica Irig.

Ršumović, Lj. (1970). *Ma šta mi reče.* Novi Sad: Zmajeve dečje igre – Kulturni centar.

Šijan, D. (1975). *Savremeni dečji pisci Jugoslavije. Intervjui.* Zagreb: Stylos.

Vučo, A. (1933). *Podvizi družine Pet petlića.* Predgovor, naslovna strana, kolaži i objašnjenja od Dušana Matića. Beograd: Nadrealistička izdanja.

Vuković, N. (1996[2]). *Uvod u književnost za djecu i omladinu.* Podgorica: Unireks.

Žmegač, V. (1982). *Književnost i zbilja*. Zagreb: Školska knjiga.

Йован М. Люштанович
Высшая школа для образования воспитателей в Новом Саде

ПОЭЗИЯ ДЛЯ ДЕТЕЙ ЛЮБВИВОЕ РШУМОВИЧА И ИСТОРИЯ СЕРБСКОЙ ПОЭЗИИ ДЛЯ ДЕТЕЙ

Аннотация

В настоящей работе проблематизируется высказывание Душана Радовича, сделанное в *Предисловии к антологии сербской поэзии для детей*: «Один цикл поэзии для детей закончен, и он славен. От Змая до Ршумовича. Новый цикл начнется с Ршумовича и закончится поэтами, которые еще не родились.» На конкретном поэтическом содержании, и критическом приеме, мы проверим сколько имеет смысла описывать поэтическое произведение Любивое Ршумовича диахроническими аспектами: конец, начало, континуитет, дисконуитет, инновация, традиция.

Ключевые слова: *дисконуитет, инновация, история литературы, континуитет, конец, Любивое Ршумович, поэзия для детей, начало, традиция.*

Научни скуп
Књижевно дело Љубивоја Ршумовића
Педагошки факултет у Ужицу
28. септембар 2018.

ISBN 978-86-6191-061-6
УДК 821.163.41.09-93
Ршумовић Љ.
Прегледни научни чланак
стр. 321–332

Тихомир Б. Петровић[*]
Универзитет у Новом Саду, Педагошки факултет у Сомбору

ДЕЛО ЉУБИВОЈА РШУМОВИЋА – ВИША ШКОЛА ПОУЧНОСТИ

Апстракт: Осим игре и забаве, чудесно маштовит свет Љубивоја Ршумовића пружа малом читаоцу нека сазнања, потпомаже улазак у истинске животне вредности. Песничко дело српског песника својим благотворним дејством полаже темеље за интелектуално узрастање, јача свест младог бића, уздиже мисао на једну вишу тачку посматрања. Дејствена пројекција најјача је на чисто језичком плану. Реч је о необичној визији света детињства у служби поетске дидактике.

Кључне речи: *Ршумовић, поетско дело, васпитање, образовање, моралне вредности.*

Књижевност за децу има неке своје утилитарне захтеве и норме. Њен хуманистички ангажман има свој резон и своју закономерност у чињеници да је дете морално и мислено биће. Одређена темељним карактером унапред ношеног значења, својеврсна виша школа поучности и неговања универзалних вредности, ма колико то било противно природи уметности, она држи до прагматичности у најлепшем смислу речи. Интелектуализација и постигнућа на плану развоја социјалне интелигенције и когнитивних способности јесу differentia specifica, њено унутрашње било, онако као што су боја и свет линија у ликовној уметности. Песничко дело Љубивија Ршумовића на најбољи начин потврђује ову претпоставку.

Циљ књижевности није само улепшавање живота, непрагматско и неегзистенцијално усмерење, већ и постављање и решавање свега што се тиче најширег друштва и времена. Широко је прихваћено уверење да је, као и сва уметност, по својој природи ангажована, те да не познаје неутралност, у смислу неодређености за и против. Подређена сврси која није еминентно уметничка, хтели – не хтели, она је сведок и саучесник свих животних збивања. Нема белетристичког текста без одређене намене или интенције да се искаже и одбрани идеја.

[*] petrovictihomir@gmail.com

С најбољим писцима XIX и друге половине XX века, међу којима Љубивоје Ршумовић заузима истакнуто место, превладана је навика у којој на крају долази завршна реч као жиг који ништи игру. Превазиђени су узуси, разорен кôд дидактике и одбачена „хигијенско-медицинска” дужност коју би литература могла да има. Равнотежом маште и ангажмана, усаглашавањем уметничког дејства и тежине мисли, максималним „осиромашењем” ванкњижевних сегмената, жаока је ресемантизована, превладали су интуиција, поетски наноси, имагинација и спретност.

У корак са естетским, у Ршумовићевом делу иде спољашња служба, коју карактерише реално интенционално рефлектовање на младе људе који перципирају дело. У многобројним везама са животом и оним што се у њему догађа нуде се сазнања везана за дечји живот, за његове мисли и осећања. Песнику Ршумовићу је одвеђ јасно да је поезија у основи безазлена и без учинка. Корист која долази од казивања нечега ради тога казивања, од самог ауторовог одношења очишћеног од утилитарних наноса, прагматичног и себичног, јесте, као и од игре, нехотична, безначајна и непоследична. Младом субјекту жељном чаролија, дочарава се узвишени сан, поетизује и онеобичава свакодневље.

Ршумовићева реч испуњава добротом, развија лепа и узвишена осећања, изграђује укус. Слободним обликовањем, естетском оригиналношћу и обиљем изражајних средстава, другим речима – трансформисањем детињства у необичну визију света, задовољава се радозналост и потреба за игром и забавом. Песник маштом увлачи у магијски свет речи, заноси и мобилише читаочеве виталне и спонтане могућности. Деструисаном текстовном стратегијом и надоградњом поетског кода мисао се пласира из угла иронија и поетичног.

Раст и учење у детињству наметнули су песништву интенционално и интелектуалистичко одређење. Фактор мисаоности завидне висине, песништво је имало непроцењиву улогу као чинилац развоја на интелектуалној и моралној разини. Као вид рефлексивне речи, која експлицитним слањем идеја наводи на размишљање и доношење судова о животу, Ршумовићева реч омогућује стицање погледа и рационалног односа према стварности; она развија и јача свест младог бића, подстиче на сумње и питања, на дивљење и револт, охрабрује и бодри, побољшава нарав, буди таленат, потпомаже улазак у истините животне вредности, у стварност и сам живот. Полажу се темељи за емотивно и интелектуално узрастање, подиже и учи да би се избегла исклизнућа из живота и неговали критеријуми за добра дела. Наоружавање мудрошћу, формирање и преношење извесних образаца понашања, стварање целисходних друштвених, етичких и егзистенцијалних вредности – изузетне су књижевне функције.

Дело Љубивоја Ршумовића развија дечје интелектуалне снаге и форме мишљења, унапређује разборитост и моћ запажања, задовољава радозналост. Ршумовићу су несвојствени прилагођавање теми, филозофске и стилске импликације, уплитање спољних захтева, те волунтативне поруке и идеје које временом губе ударност. Подјармљивање стваралаштва пролазним потребама,

неговање интелектуалног задовољства наспрам естетског, друкчије речено – игнорисање естетске норме, које остављају за собом грубе последице, као што су брзо застаревање дела и докидање уметности, туђе је нашем песнику.

Ршумовић се чува предоминације изванкњижевних сегмената, изоштрене иницијације, превођења песничких слика на непеснички језик разума, те коментара који коче игру и приземљују реч.

Поетика конкретне рецептуре показује његово дело, распршава читалачку илузију, раздетињује, пасивизира и убија занос. Дечји аутор није пригодничар, лирик коментатор и школски мислилац који се „пење на катедру” ради доказивања тезе испостављеног проблема. Главна мисао, јасно казује песник Ршумовић, не може се адекватно пренети, нити ваљано изразити изван књижевне структуре. Избалансирана настројења проистичу из самог дела, испод његовог површинског слоја, дела које је câмо плод разума и инспирације, промишљено и жељено.

Идеја коју овај аутор пројектује јавља се из садржине и форме, из уметничког поступка, из многобројних асоцијација и целокупног контекста. Уграђена у уметничку инспирацију и песникову визију, реализована у једној афективној ситуацији као „свест дотерана до страсти”, идеја из стиха искаче „као жаока из пчеле”.

Интенција у форми индиректног навођења, неподлегање опште корисним начелима и преламање кроз душу детета јесу интегрални сегменти књижевне структуре у делу овог аутора. Елементи наменског и толерантна, заташкана иницијација у свим њеним аспектима имају своје дубоко оправдање и неретко су услов постојања књижевног ентитета. „Семантичка енергија” је снага и квалитет дечјег песништва. Код нашег аутора идеја и сугестија се само слуте, више као неодређено и емотивно треперење интенционалног призвука, као могућност евоцирања конкретног осећања и замисли на један неапстрактан начин. Мисао, оплемењена, поистовећена с мудрошћу, искричава и чистог сјаја, засветли сама од себе.

Оно што се широко назива тенденциозном уметношћу има своје нарочито друштвено оправдање. Прекид књижевности са етиком, вером, образовањем, психологијом и социологијом суспендује сваку везу са културним животом и културом којој сама припада по свом одређењу.

Али песништво је несводиво на институцију истине, правде, мотрења, васпитања и образовања. Оно није у некаквом поучавању, јачању свести, побољшавању нарави и у показивању нечег корисног. Наговарање или потврда проверљивих датости постављају га у ред дисциплина које немају естетску подлогу. Треба да буде реално и интенционално уколико хоће да естетски делује на разум и машту – али је врло опасно признати му то као примордијалну и једину сврху.

И корисна поезија, која изричито нагони на размишљање и довођење до закључка, није без своје привлачности:

„Уопште ко год нешто хоће
Мора јести и волити воће.”
(*Ако желиш мишиће*)

У књижевности за децу, поучавање, као начелно секундарни практични циљ, има диференцијални статус; извесно, друкчијег је усмерења у поређено са књижевношћу за одрасле.

Поетску реч карактерише непроцењив идејно-васпитни значај у свим аспектима и са свим реперкусијама које из тога произлазе. Она је, по природи свога рода, дечји екстра учитељ. Поука која се открива у дубини садржине дела има егзистенцијални смисао. Интегрисана у његов склоп, захваћена формом, зрачећи неким обликотворним осећањима и сазнањима, поука у Ршумовићом стиху чини иманентан конструкт уметничког акта. Њено свођење на унутарјезичке интеракције, на аутентични језичко-естетски и херменеутички контекст, на означавање и уједиковљење, даје кохезију и естетски смисао његовом стиху. Саопштена узбудљивом фабулом, сама је по себи функционална вредност. Структурни сегмент естетичке рецепције и неопходна комуникацијска копча, Ршумовићева дидактика има свој дубоки дијалектички резон; њено евентуално одстрањење шкодило би мотиву, форми, фактури и смислу самог дела.

„Миш је добио грип
Па је сео у џип
И превалио пут дугачак
Да га прегледа доктор мачак
Доктор пацијента пипн
Пацијент нешто зуцну
Доктор му леђа штипну
Затим га у чело куцну
СА МОЈЕ ТАЧКЕ ГЛЕДИШТА
НИЈЕ ТИ НИШТА
То каза
Па га смаза.”
(*Миш је добио грип*)

Озбиљно градиво се усваја подражавањем као најраширенијим типом представљања у домену првих дететових начина стицања и развоја знања, вештина и навика. Психологија је показала да већина основних учења нису индивидуалне природе, већ су рационално заснована. (Учење као најснажнија и најузбудљивија игра, као особит доживљај, заузима централно место у животу младих.) Књижевна уметност као сврсисходна и самоусмеравајућа дисциплина, концентрисана на задовољење потреба и интереса, „експропријатор” школовања, приступа младом човеку комплексно, емотивно и разумно.

Поука кроз игру, претворена у поезију, даје Ршумовићевом тексту смисао и рецепцијску атрактивност. Аутентични стваралачки начин и заузето одстојање искушавају чудесан спој педагогије и уметности, стављају уметност у службу поуке. Израсла као глава из трупа, из саме садржине, из многобројних и сложених односа у самом делу, из најширег контекста, она је по себи вредносна координата првога реда. Делање Ршумовићевих јунака, радња и њена карактеризација, ток приповедања и начин обликовања, подстичу критичку свест и разгарају дечју радозналост. Прожета творачком маштом и осетљивошћу за лепо, поука излази сасвим несметано, „као решење непознате количине у једначини”. У том смислу, слике и тезе у делу овога аутора, организоване у неуобичајену ритмичку целину, сугеришу уместо да објашњавају, упућују уместо да говоре, у служби су поигравања. Чиста књижевна идеја и поучно-естетска валентност, не обична поука, него комплексна визија која не отуђује од артистичког догађаја нити разбија поетску варку, јесу на оној плодној граници између уметности и филозофије, између савршенства до једноставности и духовне дубине. Полазећи од постулата да мали човек по својој природи пружа отпор поучавању, Ршумовић у уметничкој речи налази подесно средство од помоћи при савлађивању знања и остварења жељених циљева. Учење путем књижевности, по методи и по квалитету стечених знања, по његовој примењивости и употребљивости, по ефектима трансфера и формирању једног вишег и пробуђеног менталитета, који остаје мање-више трајан, има своја преимућства над „лекцијашким”. Ршумовић, дакле, нуди могућност овладавања знањем на лако запамтљив и забаван начин, захваљујући у првом реду строгој ритамској и акустичкој организацији стихова.

„Дугме служи капуту
Асфалт служи путу
Друг да се дружи
Сунце да кружи
Све нечему служи

Чамац да се морем плови
Мамац да се риба лови
Песма да се лепо пева
Муња да кроз облик сева
Молба да се нешто моли
А мајка је да се воли.”
(*Дугме служи капуту*)

Нема правог учења без усмерења на емоције и на интуицију, као круну људских душевних моћи. Слике из стварног живота младих, Љубивија Ршумовића, као и сваког доброг песника, пуне ишчекивања, изненађења, несигурности и збрке, нуде непроцењиве могућности црпљења поуке, нуде могућности овладавања апстрактним, конвергентним и дивергентним мишљењем на дечјем нивоу појашњења или потврде које су познате или се назиру из других извора.

Замисао се постиже не путем буквалног значења, већ несвесном рефлексивношћу и трансформацијом елемената поучног, оплемењеном и маштовитом мишљу. Стицање тестаментарног знања по „школском програму", „заслађено млеком", „без батина и прута, без опорих речи и грдње", учење је блиско игри и имитирању.

Дидактичка књижевност, као школски вид учене речи која упознаје са свим животним манифестацијама и изазовима, и таквима који омогућују сналажење у актуелним друштвеним односима, делује естетски уколико је ауторовом инвенцијом дарована тексту уметничка форма. Формализовано преношење знања и натегнута, недовољно мотивисана пројекција исувише су уско схваћена књижевност. Свођење текста на једну реченицу – поенту – сиромаши и упрошћава естетски валентне чињенице и растаче структуру. Уздизање речи разумом до ума, „књижевни апел" и имплантирана жеља за поуком из свих струка, угрожавају квалитет језгра и јединство књижевне оптике.

Уметничко дело мора бити растерећено ширења идеја и стварања проблемских ситуација погодних за наставне часове, као и сваке зависности од екстерних захтева. Неусловљено популарисањем школских знања и дубине у поруци, ослобођено резонерства и посредовања, Ршумовићево песничко дело је наук у једном сасвим недидактичном и неосновачком смислу речи. Без поетског чина, нема ни побуде на активан однос према окружењу. Верност властитој природи и задовољење некорисних културних потреба јесте самосвојан циљ и најпреча књижевна обавеза.

Васпитање је књижевна категорија par excellence. Одгајање и хуманизовање путем уметности развија човекову духовну димензију и интуитивно мишљење усмерено на целину проблема. Непроцењиво официјелно васпитно средство и феномен социокултурног система, књижевност за младе никад није одвајана од хумане педагогије.

Проистекла непосредно из педагошке праксе, књижевност за децу школарце садржи у себи комплетан систем подизања личности, њеног постављања на ноге и извођења на пут. И Ршумовићево дело је „буквар" из којег се учи и култивише; незаменљив инструмент у развијању хуманизма, истинољубивости, солидарности, самопоуздања, оптимизма, толерантности и самокритичности. Као гнездо школских истина, са унапред припремљеним и наметнутим ставом, оно постиже ефективне пожељне вредности и пружа погодности за наставну обраду. Треба подсетити, лектира базирана на принципу задовољства, која се и сама доживљава као „виши" наставни задатак, илуструје, поткрепљује и употпуњује слику стварности, оживљава и чини занимљивијим садржаје и појмове из других наставних предмета. Нека врста помоћне школске дисциплине, чинилац је естетског васпитања и методичко средство поспешивања разраде наставних јединица. Књижевним озрачјем, иновативношћу, напетошћу, ишчекивањем, изненађењем и игром, поетско дело Љубивоја Ршумовића побуђује интересовање за апстрактни свет, води ка богатијем разумевању, социоемоционалном развоју и овладавању одређеном материјом. Опле-

мењивање рационалне и ирационалне стране младога бића представља виши ниво васпитних циљева.

Перципирајући младе као рањиву категорију, којој је од самог уласка у школу потребна заштита од разђачења – односно улажења у свет одраслих – књижевност овог српског аутора преузима улогу бране од антихуманих утицаја и од сваке педагошке тортуре.[1]

Пре свега, песничке слике су по себи васпитне – јер је и сам живот васпитан и најбоља школа у најбољем смислу те речи. Експлицитно и без остатка излажу се животно искуство, програмски захтеви, прецизне и јасне идеје. Полазећи од постављеног циља, од осећања саветодавности старијег према млађем, а не од дечјег интересовања, писац, у нашем контексту Ршумовић, у слици говорећи, „лончар" је који од иловаче обликује васпитаника према својој замисли. Гледајући на себе као на чувара знања и укуса, природњака и наставника, Ршумовић презентује градиво у веродостојном опису, радњу усмерава у правцу одређене мисли.

И Ршумовићева реч је подршка младима у њиховом оптималном и потенцијалном развоју, у самоналажењу себе, у богаћењу и оплемењивању, у изражавању ставова и мишљења. Одсуство нападне претенциозности, примат креативног над имитативним, забављачког над гносеолошким, игривог над практичним, развијање осећања, искрености, радозналости, стваралачког заноса, надахнућа, бриткости ума и креирање многоструке и богате слике стварности – концепт је модерног поимања васпитања, чији је Ршумовић најбољи представник. Није у бити његове књижевне речи прибављање нових знања и васпитни притисак, него уздизање поетском интенцијом, обучавање „невидљивим порукама" и „баш ме брига педагогијом".

Дело као уметничка и васпитна чињеница у одгојном погледу мора бити коректно, без видних трагова школске уоквирености и истурене поенте. Добродушна поука у смислу коментара или резимеа, догматизоване и застареле књижевне школе, без естетских начела, неприхватљива је и са чисто едукативног полазишта.

---

[1] Исткана на једном разбоју, усмерена реализацији постављених исхода и једном „тиранском" угицају школске доктрине, књижевна технологија је заробљавала уметничку слободу. Књижевност се ни данас, оптерећена неискуством и наивношћу младих, не може ослободити службе школи и прагматичких намера и хтења, међу којима су на првом месту стицање врлина и позитивних навика, развијање ваљаних моралних схватања, усвајање културног понашања, налажење свог смисла у животу, хуманизовање и социјализовање личности. Академска педагогија је њена невидљива „господарица", њено друго ја. Стављање у први план нечега чиме се школско дете поучава и култивише и тако, опремљено мудрошћу, постаје сигуран путник кроз живот, заправо је претварање уметности у педагогију и отворени педагошки рад. Реч с јаким школаризованим нагласком, који се, као непогода, сручује на дечју душу, паметовање и премишљање, своде песништво по сили ствари на уже програмско применљиво штиво и дају атрибут упућивачке и практично уобличене и „дуплиране" педагогије.

Ршумовићев приступ потенцира непрагматичност, неутилитарност и непрекорачење граница суптилног. Искључује се усмерење на пропагирање ставова, у којем се дете читалац осећа као објект својеврсног притиска, које осиромашује и доводи до расцепа свести. Учећи и васпитавајући својом лепотом, стварношћу и привидностима, унутарњом истином, комплексном визијом, уметност постаје наука у највишем смислу речи. Писац за децу је „васпитач васпитача”, стваралац за кога нема хуманијег и ефикаснијег умећа од поезије.

Књижевност је осим декорације и забаве, питање знања и образовања. Повезана са целокупним људским сазнањем и искуством, она промовише едукативно-образовне садржаје широке примене, попут оних који припадају математици и природним наукама. Енциклопедија појмова, рефлексија мисли, осећања и погледа на свет и живот, она је објективно корисна као незаменљив допринос сазнању о човеку и стварности. Без књижевности, као места стицања знања и образовања путем песничких слика, човекова видна поља, видовитост усмерена ка истини и искуство остају непотпуни, неуобличени, неповезани и неприступачни. Овладавање свим нивоима знања једна је од значајних и елитних књижевних функција. Као главно средство опште просвећености, књижевност је често једини извор из којег се стичу (пре)очигледна знања о будућности, раду, друштву и обичајима људи. Основ сваком организованом образовању и васпитању, сазнајна делатност sui generis, она омогућује интегрално доживљавање и упознавање света у његовој свеопштој повезаности, неретко попут науке на нивоу чињеница.

Песник Ршумовић задовољава основне дечје потребе за интеракцијом и успешним укључивањем у друштвену средину и сам живот. У природи је детета незајажљива радозналост и одушевљење авантуром стицања знања. Општи квантум различитих познавања, поглед на свет и психолошко устројство, подижу ауторитет властите личности. Искуства и умења која пролазе своју прву, најискренију фазу у раном детињству прате до краја и иду у сусрет новим искуствима. „Гладно” знања, младо биће привлачи одсликавање обиља света у његовој разноликости. Текстовима нашег уметника, раскриљеним знањем, поетски изливеном мудрошћу, прионљивошћу и живописним примерима, омогућују сензуалистичко стицање представа о свету и животу. Успут треба рећи, као наставни предмет и ауторитет у позитивним знањима, књижевност, принципијелно, не фигурира као мучан терет, већ као средство које, на задовољство и радост, помаже осмишљавању и уобличавању онога што је пожељно и добро. Као систем вредности који обухвата оно што се може сазнати, она излаже ствари које може имплементирати у живот и од чијег се поседовања, осим користи, има лично задовољство. Што све, на сугестиван начин, потврђује уметничко дело Љубивоја Ршумовића.

Писци за децу, међу којима и наш савременик Љубивоје Ршумовић, јесу отворени или скривени просветитељи најчистијег кова. Инспирисан егзактним наукама, замишљајући пред собом ученика жељног знања које се може корисно реализовати, аутор не пева строго плански, смисаоно и хладно, без полета

и одушевљења. Солидна фактографска вредност, дисциплина мисли, укључене моралне норме, не искључују вишезначност.

Песништво Љубивоја Ршумовића суочава са прихватљивим животним моделима, нуди једну унутарњу очигледност, импостира факте и смисао у чулној, у непојмовно-прагматичној форми. Не сервирају се готова знања о чињеницама, која се могу користити или се помоћу њих може деловати, већ се филозофира на сасвим посебан, сазнајно-откривалачки, исправнији и лепши начин. Посреди су сазнања недокументоване, нематеријалне, емоционалне природе, пласирана „конкретно”, сликовито, немисаоно. Уметничко дело овог српског уметника нуди другоразредно животно искуство, односно симболичко образовање.

Плод интуиције и непоновљиве креативности, поетско знање које долази од нашег песника је у илуминацији и подстицању, буђењу и активирању почетних импулса за размишљање, у оживљавању психолошких, интелектуалних и мотивационих ресурса, у утанчанијем духу. Књижевност, уколико пружа знање, које се доцније репродукује у стваралачком или мисаоном процесу, даје предност емоционалној и вољној сфери, истанчава сензибилитет, а запоставља интелектуалну страну. Ршумовићев стих фаворизује емоционалну интелигенцију и знање у служби постојања и пуног развитка младог бића. Реч је о самомотивишућој креативности која има ослонца у позитивним осећањима која прелазе у убеђење, а која наоружавају руке и одређују карактер. Неформално и отворено образовање, спроведено у једном „демократском” озрачју, не заузима место у етаблираним формама обучавања и уношења знања у човеков живот.

Не подлеже никаквој сумњи да је људско сазнање, поткрепљено сликама и естетским перцепцијама, боље, богатије, дубље и пуније. Уметнички трансформисан „беживотни свет чињеница” јасније је и делотворнији од знања које пружа наука бременита сувим апстракцијама и резоновањем. Смерана двосмисленост, сликовитост и ритам Ршумовићевог стиха подстичу радозналост, употпуњују доживљај и чине знање јачим и трајнијим.

Малом знатижељнику, у руху стихова или прича, уметник речи нуди широки квантум потребних информација које је он, својим „упијајућим духом”, спреман да прими. Емотивно обојеном и прилагођеном лексиком нуде се лекције о људима и њиховом животу, о природи и њеним разноврсним лепотама; омогућује практично упознавање породице, себе и свеколиког окружења, као и усвајање лепих лекција о моралу.

Ршумовићев текст је „топографска карта” која, кроз версификаторске структуре, на игрив или игриво-шаљив начин, помаже савлађивању географије, историје и других природних наука које захтевају научно-наставни приступ.

Развијање лексике и учење основних закона језика (што је посредно од значаја за социјализацију детета, његово учење и поучавање свих школских предмета) дугује, пре свега, књижевности као уметности речи. Сразмерно вла-

ститој изворности и снази, Ршумовићев стих помаже овладавању усменом и писменом изражавању на један стваралачки начин. Као облик спознаје и „пример” за учење и вежбање у књижевном језику, дело богати пасиван и активан говор, проширује и развија лексички фонд (повећање броја речи у употреби и сазнавање њиховог значења). Примена језичких особености, овладавање потенцијалном снагом језика у говору и, посебно, усвајање нових речи као малих семантичких универзума, испуњавају дете радошћу; подстичу услове за језичко стваралаштво у рецептивној (читање, доживљавање, разумевање) и продуктивној области (говорење, писање). Дете из Ршумовићевог стиха упознаје језичке законитости њему дотад непознате; узастопце, оспособљава се на прворазредан начин за правилну употребу речи у њиховом адекватном значењу и облику. Проширивање изражајних могућности и овладавање синтаксом наводе на размишљање о језику као средству међуљудског општења и на значење језичких јединица у њиховој једноставности, логичности и сликовитости. Треба констатовати, књижевност највише придоноси осетљивости за језик на нивоу речи, синтагми и реченица. Она јача чулни и литерарни сензибилитет, укус за лепоту речи и осећање за праве естетске вредности. Градећи литерарне способности доживљавања, замишљања, проблематизовања, вредновања, способности адаптивне флексибилности и препознавања организованог израза, књижевност уводи генерације младих у своје предворје, припрема за „право” читање. Стваралачки сусрет са изазовима Ршумовићеве речи, са песничком садржином, метриком, обликовним складом, ритмом, римом и другим стилогеним исказима развија потребу за књигом и љубав према матерњем језику.

Базирана на обичајима и општеусвојеним вредностима, на животној мудрости и универзалним тенденцијама, књижевност Љубивоја Ршумовића априорно упућује на вољну свест, на праведан однос међу људима, на искреност и на љубав засновану односима у породици; упућује на марљиво учење, навикава и привољава на рад, учи поштовању учитеља и правила школског понашања. Чинилац је ненаметљивог подстицаја на врлину и формирања целовите личности. Књижевност овог аутора узвисује дух, храни машту, осећајни и мисаони читаочев свет. Дидактичко-игривим средствима развија се свест о човеку као највећој вредности, негује вера у човека и у његове стваралачке могућности, негују вредности слободе. Садржином и дејством, етичким и естетичким дражима, Ршумовићева песма подиже живот на виши степен, кали и кује нови карактер, челичи вољу и остале покретаче живота. Служба усавршавању младог нараштаја, по(д)учавање мудрости и врлини (смелост, интензивност, иницијативност, одлучност, упорност, истрајност) и карактерне особине, као и остварење других ванестетских циљева, чине поетску реч лепшом и величанственијом. Теза о истоветности етике и естетике налази, чини се, најјачу потпору у књижевном сектору за младе, чији је репрезентант, истичемо по други пут, песник Ршумовић.

Етичке, правне и сваке друге норме униформишу и своде живот на заједничку меру за сву младеж, поништавају сваку индивидуалност. Текстови, ма колико суздржани у изванкњижевним интенцијама, средство су притиска ради прилагођавања неким практичним захтевима. Са компримованим придикама, које млада бића нису увек спремна да усвоје и задрже у примисли, које, штавише, одбијају својим идејним постулатима, оскудном и неизграђеном формом, они фигурирају као неуметничко штиво налик збирци пуританских прописа и поука.

Књижевност Љубивоја Ршумовића је у највећој мери фактор уздизања и „будилац” унутрашњег света, баш када најмање позива на моралне рефлексије или се не потчињава моралу тренутка. Проблематизовање тема као што су опште старање о деци, индоктринација, учење, обавезе према друштву, свест о гордости човека, чврстина воље и „храбрење” карактера, у песничком опусу овога аутора не кваре игру, не растапају органско ткиво уметничког дела.

Tihomir B. Petrović
University of Novi Sad, Teacher Education Faculty in Sombor

THE WORK OF LJUBIVOJE RŠUMOVIĆ – HIGHER EDUCATION SCHOOL

Summary

Besides games and entertainment, the wondrous imaginative world of Ljubivoje Rsumovic provides a small reader with certain kind of usable knowledge, facilitates his entrance into the true life. A poetic opus of the Serbian poet, with its beneficial influence, lays the groundwork for intellectual soar, strengthens the consciousness of the young, uplifts thoughts on a higher point of view. Effective projection is the strongest on a purely linguistic level. It is a peculiar vision of the world of childhood in the service of the poetic didacticism.

Keywords: *Rsumovic, poetic work, upbringing, education, moral values.*

Научни скуп
Књижевно дело Љубивоја Ршумовића
Педагошки факултет у Ужицу
28. септембар 2018.

ISBN 978-86-6191-061-6
УДК 821.163.41.09-93 Ршумовић Љ.
Изворни научни чланак
стр. 333–342

Јелена П. Вељковић Мекић[*]
Висока школа струковних студија за образовање васпитача, Пирот

ПОЕЗИЈА ЉУБИВОЈА РШУМОВИЋА: ПРАВО НА ДЕТИЊСТВО[**]

Апстракт: У овом раду извршена је анализа песама Љубивоја Ршумовића како би се утврдио однос естетских и васпитних елемената његове поетике. Познато је да је Ршумовић, пре свега, песник игре, маште, хумора и оптимизма, због чега и јесте један од омиљених песника дечје читалачке публике. У свом песничком проседеу Ршумовић се често служи поступком онеобичавања, деконструкцијом стварности и реконструкцијом бајковитости, при чему се, с једне стране, задржава на спознајном и емотивном нивоу детета, док се, с друге стране, ослања на искуство и промишљање, које се односи с пуним поштовањем према детету и детињству, истовремено опомињући одрасле на неприкосновене вредности које дете и његово доба поседују. Иако ће песник увек пре дати свој глас несташлуцима, шалама и играма него неком претерано строгом реду, раду и дисциплини, то никако не значи да не заговара или да доводи у питање опште прихваћене вредности и квалитете. Стога се и у његовом песничком опусу региструје низ песмама које се могу читати у поучном кључу, али се у њима поука схвата као сегмент књижевног текста оваплоћен не кроз тенденциозност, већ кроз поетску игру која је изродила озбиљност поруке. Закључује се да је Ршумовићев сензибилитет истоветан са дечјим, што резултира поетичким принципом који отеловљује свеприсутност детета као јединог релевантног регулатива поезије за децу.

Кључне речи: *Љубивоје Ршумовић, поезија, однос естетског и васпитног, игра, поука, дете.*

Постоји више разлога зашто Ршумовићеву поезију можемо дефинисати као „право на детињство". Пре свега, песник у потпуности разуме емотивни и интелектуални свет детета, потом, у његовој поезији су заступљени разноврсни принципи и облици игре, бајковитост и хумор, док је дидактична нота веома ретко присутна. Ршумовићева песма ни у једном тренутку неће потценити дечју емотивну интелигенцију. Дете ће се у његовим песмама јавити као

[*] vmjelena@yahoo.com

[**] Рад садржи делове докторске дисертације *Игра и поука као сегменти поетике поезије за децу* која је одбрањена 15.11.2014. на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу.

бунтовник који тражи своја права и буни се против разних стрина и тета које од њега желе да начине играчку („Дете"), али и као песник-естета способан за најтананија осећања. Машта као конструктивни елеменат дечје игре, али и поимања стварности, често је присутна у Ршумовићевом песничком проседеу. Могло би се рећи да се песник обраћа својим читаоцима на два начина. Деконструишући стварност и онеобичавајући је, песник се неретко задржава на спознајном и емотивном нивоу детета, што значи да добро познаје наивност дечјег резоновања, те је овај тип песама веома убедљив и духовит. У другом типу песама, песничко *ја* поприма облике искуствене свести која, с пуним поштовањем према детету и детињству, опомиње одрасле особе из њиховог окружења на неприкосновене и непоновљиве вредности које дете и његово доба поседују. Поступак који деконструише стварност уносећи у њу елементе бајковитости има своје „порекло" у песниковом читалачком искуству, које је мање-више читалачко искуство сваког предшколца, али и у личној интенцији. Ова комбинација створила је песме оригиналне вредности, по којима је Ршумовић постао један од омиљених песника деце.

Иако је Ршумовић увек на страни детета и детињства, његов став није повлађујући, нити снисходљив према детету читаоцу. Песник има дубоко разумевање за све фазе у развоју и сазревању деце. „Дете је дете" (стих из прве строфе једне од познатијих Ршумовићевих песама са називом „Дете") и ништа више и ништа мање од тога. Ови стихови наводе одраслог читаоца да се запита постоји ли искренији и чистији апел за права на детињство. Покушаји да се свет одраслих и свет деце споје, да се укину разлике, што је могуће једино путем приклањања деце одраслима или обрнуто, у потпуности изостају у поезији Љубивоја Ршумовића. Разлике су евидентне, постојеће и трајне, чак потребне, и без сваке је сумње да је песникова симпатија на страни деце и њиховог неодраслог и несазрелог света. Песник ће увек пре дати свој глас несташлуцима, шалама и играма него строгом реду, раду и дисциплини. То никако не значи да Ршумовић не заговара или доводи у питање поменуте вредности и квалитете, већ једноставно да његова поезија не служи тим циљевима. У његовом поетском свету дете има пуно право на своју интиму, на своје тајне игре и скривене жеље. Такође, има потпуно право на несташлук и неозбиљност, на грешке и омашке, било намерне било ненамерне. У песми „Има нека сила" изражено је схватање да постоји нешто у детету веома јаког интензитета што га нагони на несташлуке, а да то није његова свесна чак ни вољна одлука, већ напросто његова природа. Истоветан сензибилитет са дечјим не проналазимо само у песмама у којима се јављају ликови деце или неке од поменутих детињству својствених ситуација, већ готово у свим његовим песмама, као поетички принцип који отеловљује свеприсутност и свепрожимност детета као јединог релевантног регулатива поезије за децу.

Безграничну моћ и значај игре за дете Ршумовић је дочарао песмом „Квака", која сваку замисао у игри чини могућом. Пишући песму „Бегунци од куће" песник је поетском сликом представио децу која желе да побегну што даље од рутине и монотоније свакодневног живота, што је могуће једино

посредством маште. Последња строфа „Само да се склоне/ У ватру, у воду/ Али ван оквира/ У неку слободу" указује на то да је слобода императив и циљ, али и предуслов за фантастична путовања. Нема код Ршумовића превише песама које описују дечје игре или децу која се играју, али када затекне дете у игри, оно је у потпуности на свом терену, зането и омађијано игровним светом успева све што пожели. Таква је песма „Замислите земљу Србију" у којој дечак Вукола постаје страшан ловац који никада не промашује. Стихови песме дочаравају Вуколину фантазију, али су и повод да се реципијент афирмише кроз игру замишљања у саживљавању са страшним ловцем за неке нове игре маште. Мотив више за игре „кобајаги" је то што дете доживљава апсолутни тријумф у песми, а песник га из те занесености и омађијаности успехом никада неће вратити у реалност као што то чини Ј. Ј. Змај, већ ће га оставити да ужива на свом замишљеном трону.

Једна од оригиналнијих Ршумовићевих збирки песама која је написана јединственим стилом са специфичним хумором носи назив *Још нам само але фале*. Ликови из ових песама су змајеви, аждаје, акрепи и баба роге, али нешто другачији од оних на које нас је наше читалачко искуство навикло. Да би се разумео семантички слој ових песама, потребно је довести у везу традиционалну бајку и Ршумовићев новонастали поетско-бајковити свет. Његове але не обитавају у засебном, издвојеном свету, нити, пак, слично бајкама, припадају далекој прошлости. Они живе у заједништву са људима и припадају садашњем тренутку. Иако са људима не живе на пријатељској нози, многе песме откривају не тако различит сензибилитет и начин размишљања од људског. Привржености прастаром свету бајки и тачка спорења са људима огледа се у томе што је многим змајевима и даље једна од главних посластица принцеза, а људи су задржали своју улогу прогонитеља змајева, сем у случајевима када им змајеви могу бити од користи као нпр. у песми у којој мајке нису знале како да реше проблем са својом децом док се нису сетиле змајева који ће их јести. Песник ће певати и о заљубљеним акрепима („Два акрепа"), о аждаји из провинције која се придружила паради у сред Београда и брзо усвојила модел понашања и речник демонстраната („Запис о парадној аждаји"), о дубокој запитаности аждаје зашто је људи мрзе („Ако видите аждају") итд. Аждаје су способне, исто као и људи, за одређена осећања, те ће то Ршумовић показати у једној од његових познатијих песама „Зашто аждаја плаче"[1].

Поред циклуса песама *Још нам само але фале* који је цео заснован на ликовима и дешавањима из бајки, бајковитост се као мотив среће код Ршумовића у немалом броју песама. Песник узима типичне ликове и познате мотиве из бајки, али их обрађује на начин својствен његовој поетици, кроз принципе онеобичавања и хумора. Оно чега нема у бајкама, као да заљубленог краља одбије праља, догодило се управо у песми „Ово је песма о краљу": „Ал праља

[1] „Аждаја горко плаче/ јер вређају њено аждајче./ Рекли му да је ружно,/ па мајци дошло тужно./ Нек је и глуво и слепо/ оно је мајци лепо."

није принцеза/ Она срце завеза/ Са седам челичних реза/ У седам јаких кавеза". Такође, Ршумовић се поиграо и са уобичајеним „хепи ендом" учинивши да се песма заврши краљевим самоубиством, које је растерећено примеса трагичног, јер је приказано као нека не нарочито необична радња: „Краљ баци круну и престо/Што није чинио често,/ Прошета до једне воде/ Гњурну се и тако оде."[2]

Песме са називима „Била једном", „Била једном једна Ката", „Био једном један Петар", асоцирају својим почецима на бајке и њихове стандардне почетке. Тако и песма „Била је девојка Мара" започиње као бајка у коју се уносе елементи реалности и савремености. Она има две позе за сликање, прва је нежна са ручицом на везу, која одаје утисак даме, а друга се зове „слатка нервоза", и приказује како „Мара на прозору чека/ Драгана из далека". Удаја за посластичара и прављење бозе сваког дана враћају Мару у раван реалног света, те јој више није ни до поза ни до сликања. Песник се донекле сурово обрачунао са младалачким сновима и надама и сликајући трагикомичне ситуације из Мариног новонасталог живота разбио оквире бајки. Ове песме нису у спрези само са светом из бајки, већ и са светом одраслих и донекле представљају критику мана и недостатака савременог човека. Иако Ршумовић у портретисању Петра („Био једном један Петар") нагиње ка карикатури (Љуштановић је окарактерисао лик Петра као нонсенс (Љуштановић, 2008: 326)), увиђа се и друга могућност која се чита у семантичком слоју песме, а односи се на критику мана какве су ленствовање, шарлатанство, издавање себе за мајстора у свему и слично.

Хумор је у поезији Љубивоја Ршумовића готово увек присутан. Његов хумор је врцав и језгровит. „До појаве Љубивоја Ршумовића у књижевности досетка се није убрајала у поетске чињенице нити се узимала као могућа особеност песничког или прозног текста... Досетка и хумор су средства којима је он обогатио српску савремену поезију, посебно поезију за децу. Домишљањем и духовитом досетком он је открио и показао неке нове особености човека-детета и његовог окружења, које су постале значајне компоненте његове поезије и српске књижевности за децу" (Марковић, 2007: 159). Међу успелијим песмама овог типа читамо песме: „Једном кад ме звао рак" – као песма која језичким играма и необичним наративним током илуструје довитљивост и духовитост песника, „Случај са мојим стрицом" – заснована на игри досетке посредством семантичког онеобичавања лирског субјекта што условљава и формалну необичност песме, „Ћопави комарац" – којом је Ршумовић показао како досетка постаје инспирација и повод за песму. Ршумовић је необичан,

[2] Слично несрећно заљубљеном крају и змај ће окончати са својим животом утопивши се („Једног змаја крај"). Разлог за његово самоубиство се крије у досади, а песник се на веома занимљив и иновативан начин поиграо овом не нарочито ведром темом уз помоћ језичких игара користећи скраћенице и стране изразе: „Па скочи у реку, и већ томе сл,/ а није знао уопште да пл./ фотограф стиже, и намести бленд,/ змај/ рече/ THE и то беше END".

нов, довитљив и веома забаван у „Керефекама", песми заснованој на анимистичкој концепцији пошто су керефеке приказане као бића која имају рођаке, потребе, жеље. Ова песма представља оправдање за дечје несташлуке и има безгранично разумевање за потребе деце. Чак и када се догоди да деца претерају у несташлуцима и игри не значи да ће из тога проистећи нешто лоше, те песник духовито примећује: „Ја знам неке врло чудне керефеке/ које не представљају никакву претњу./ Оне су добре, корисне и нежно меке,/ Нарочито кад их деца изводе/ У шетњу." Опет, у добро познатом стилу овог песника, досетка о необичном животу керефека које неодољиво личе на децу или, чак, представљају пандан деци, прераста у целовиту визију детињства, хуману, ведру и игром богату која је уједно и лајтмотив целокупног Ршумовићевог књижевног стваралаштва за децу.

Што се тиче питања поучне поезије у песничком опусу Љубивоја Ршумовића може се говорити само условно и о изузецима. Мали број песама садржи неки вид поуке, а још мање је оних са утилитарним и дидактичким моментима, тако да Ршумовић готово нема песме која би се могла стриктно назвати поучном. Песма „Ау што је школа згодна" има у себи понешто од поучног тоналитета, али само имплицитно садржане (уколико се изузме други стих), те се може схватити тек посредно. У песми нема ни помена о корисности школе, нити пак о томе како ће одлазак у школу дете оспособити за нека потребна и корисна знања. Дакле, песник није желео да истакне њену примарну функцију која се везује за учење као нешто што је најбитније за дете-ђака, већ је у први план насликао два прелепа осећања која се рађају најчешће у школским клупама: пријатељство и заљубљеност. Ова два осећања обједињује једно – љубав према школи, односно, због „дружине" и „оне с киком" школа се чини згодном и дивном и воли се, што потврђују стихови који се понављају као рефрен: „Кад нисам у својој школи/ мене моја душа боли" и прва строфа у којој песнички субјект поистовећује школу са родном кућом и жали што не ради и ноћу. Само је у другом стиху песник објединио корисну функцију школе и лепоте пријатељства испевавши како школа „лечи лењост и самоћу", чиме је истакао моменат радне атмосфере у колективу који развија најхуманија осећања. Ипак, песник је пре свега стиховима из ове песме успео да истакне неке аспекте школе на које родитељи, учитељи и наставници често забораве, а који су, ако не више онда подједнако важни као и едукативни аспекти. Порука коју песник шаље јесте да би дете требало радо да одлази у школу и да ужива у дружењу са вршњацима и у првим љубавима, што је прокламовање хедонистичког момента у односу на рад и дисциплину које школски режим захтева.

Ипак, постоји у Ршумовића низ песама које се могу читати и у поучном кључу, али се у њима поука мора схватити као нуспродукт, нешто што је секундарног значаја и као сегмент књижевног текста оваплоћен не кроз тенденциозност, већ кроз поетску игру која је изродила озбиљност поруке. Неке од песама које иду у корист овој тези су „Мораш да пазиш", „Вуче, вуче бубо лења", „Хоћу поново да се родим" и „Молим вас, децо". Прва песма из

наведеног низа на веома занимљив начин упућује поруку младом реципијенту о ономе о чему би требао да поведе рачуна и како би требао да се понаша. Песник је донекле и ироничан, у том смислу што је честе прекоре родитеља превео на нестандарни језик и употребом нестандардних језичких варијетета, жаргона и фраза. Оно што ову песму чини нарочито интересантном је поступак којим се послужио аутор, а то је поступак онеобичавања познатих и честих реплика које старији упућују деци. Дакле, почетна тачка јесте у поуци – типа: „не смеш да лажеш" – која се не претвара у нешто друго, већ остаје иста с том разликом што бива изречена на нешто другачији начин – „испашће да лупеташ". Да ли је на овај начин изречена поука пријемчивија дечјем реципијенту оставља се њему на суд, али је у сваком случају занимљивије формулисана што илуструје и последњи стих из песме: „Мораш да пазиш и гледаш/ Куда и како груваш/ Мораш што имаш да не даш/ То јест да чуваш". Песма „Хоћу поново да се родим" дискретно сугерише да би се сви људи потрудили да исправе своје грешке и буду мудрији када би им се указала прилика за тако нешто и на тај начин открива потајну жељу свих да буду бољи, док песма „Молим вас, децо" представља апел деци да опомену одрасле када их виде како шарају по зидовима на непримерено и некултурно понашање, што опет представља игру замене улога и уносећи забуну заменом вршиоца радње изазива изненађење и смех. „Панкалистичким односом према песништву, Ршумовић не поучава, него преплитањем имагинације и мисли, игре и разума, подстиче на размишљање и дијалог, на нов и надахнуто пронађен начин. Суптилно изнијансирана порука, флуид благе ироније који струји из стихова, исказ као у ретких уметника, нису у опозицији према осталим вредностима књижевне творевине. Срећно уткана у ток песме или приче, интенционална црта не умањује естетски ужитак до пожељне поуке, напротив, носи естетску димензију која појачава" (Петровић, 2008: 459).

Нешто другачијег типа су песме „Жабља басна", „Пословице", „Једнога дана" и „Људи више не живе у бризи". У њима се песник не игра поучним тоналитетом, он остаје лако читљив, нити драстично одступа од онога што је бит књижевних жанрова поменутих у насловима песама „Жабља басна" и „Пословице". Ршумовић је другачији од баснописаца због високе дозе хумора која и профилише његов стил, док је у својим пословицама занимљив због досетки садржаних у именовању, које је иначе драга и честа игра код деце: „У Радише свега више,/ У Кварише увек мање,/ У Штедише као кише,/ А Вредниша само жање" („Пословице"). Песма „Једнога дана" недвосмислено критикује готоване и ленштине, док је у песми „Људи више не живе у бризи" песник указао на важност књиге и знања, односно на сигурност коју нам знање пружа. Овим песмама Ршумовић је потврдио тезу да поука представља константу у књижевности за децу, али не нужно и доминанту, што показује несразмера поучних и игровних елемената у његовој поезији. „Ршумовић је много више поучан него што се површном анализом да утврдити" (Јовановић, 1972: 10), али ипак његов морал не може се поистоветити са моралом његових песника претходника, будући да је код њега, слично моралу из бајки, зло понекад

измакло казни, док добро не бива увек награђено, те се и овим аспектом своје поетике приближава стварности и ономе што је у њој реално могуће. „Остајући с оне стране морала и неморала, постајући иморалист, он се залаже за *истину*" (курзив А. Ј; Јовановић, 1972: 10). Добара илустрација реченог били би стихови песме „Био једном један вук", у којој је песник, преко добро познатих мотива дечјем реципијенту, показао како стереотипи, генерализације и уопштавања могу бити погрешни, па и погубни начини за процењивање индивидуе или групе људи.

Потребно је истаћи да ће Ршумовић својом поезијом пре опомињати одрасле и саветовати их како би требало да поступају са децом, но што ћемо код њега срести обрнути поступак, односно, упознавање деце са светом одраслих који захтева многе конвенције, правила и законитости. Многа данашња деца немају могућности да проводе више времена са родитељима, браћом и сестрама. Душан Радовић је духовито и не без ироније упутио више опаски данашњим родитељима као што су: „Погубили смо децу у великим становима и више не можемо да их пронађемо. Дете које има своју собу, све је мање наше дете. Своја соба, то је добро решење само за децу која имају лоше родитеље. Деца добрих родитеља нису заслужила да живе сама" (Радовић, 1983: 88) или „Васпитачице су замена за маме, а маме су замена за тате. Некада су деца проводила толико времена са татама колико сада са мамама" (Радовић, 1983: 91). Ово је приметио и Ршумовић, те је својим песмама, као што су „Генерале сило љута" и „Дете", опомињао родитеље на њихове родитељске дужности које се не тичу само пружања деци погодних материјалних услова за живот, већ пре свега најинтимнијих, најискренијих и најхуманијих односа и емоција које се стварају управо унутар породичног круга.[3]

Од многобројних Ршумовићевих песама неопходно је издвојити песму „Домовина се брани лепотом". Бивајући антиподом песмама међуратног и ратног периода које патриотска осећања граде на прихватању своје дужности према земљи, на практичном деловању, тј. одбрани, ратовању и истицању храбрости ослободилаца, она се може слободно назвати једном од најлепших родољубивих песама савременог српског песништва за децу. Тиме ова песма представља антитезу било каквој врсти ангажоване поезије. Ршумовићева одбрана заснована је на естетском моменту, на лепоти, пре свега, као што и сам наслов каже. Међутим, песник лепоту своје домовине не види као статични моменат, она није као замрзнута лепота неког пејзажа, нити, пак, као непомична и непроменљива лепота неког уметничког дела, експоната у музеју, већ уме да буде јако динамична, те се домовина брани „рибом у *води*", „високом танком смреком/ што *расте* у слободи" и „птицом у *лету*" (подвучено

[3] Стихови из песме „Генерале сило љута", у најбољем илуструју дечју искрену жељу да проводе више времена са својим родитељима рефлектовану кроз песникову свест о улози коју родитељ завређује: „Генерале сило љута/ Кад ти буде доста рата/ Сврати кући два минута/ Да свом сину будеш тата. [...] А свет може да причека/ И с фризуром и са ратом/ Док се једна срећна ћерка/ Наигра са својим татом."

асоцира на покрет, промену, слободу у кретању). У трећој строфи песник ће повезати књигу и песму са „Сестрином сузом мајчином бригом/ И оним брашном у хлебу", што је веома занимљива и смислом богата комбинација, где се књижевност као симбиоза знања и уметности повезује са најплеменитијим осећањима и тзв. „женским" принципом који се отеловљава кроз лепоту, осећање, плодност, и *хлебом нашим насушним*, тј. основним животним потребама, што је у ствари, комбинација која омогућава помена вредну егзистенцију, а не само празно постојање. У том смислу, Ршумовићева одбрана би се могла протумачити и као квалитетан живот њених становника, који негују своје вредности и поспешују квалитет живота. У последњој строфи, први стих поновиће напис песме, чиме је додатно истакнут лајтмотив и заокружен примарни смисао песме, а потом песник додаје још неколико могућности за одбрану: част, знање, живот и лепо васпитање. У томе је највећа разлика Ршумовићеве поуке од оне коју су упућивали његови претходници – она није прагматична у суровом и строгом смислу те речи, већ се руководи динамичком лепотом људског живота, а све кроз медијум поетске лепоте као безинтересним структуралним елементом.

Љубивоје Ршумовић јесте песник изванредне снаге. Његови стихови никада нису монотони, имају свежину и дух детињства, искрени су и јако убедљиви. У његовој визији све је живо, верно себи и сопственим могућностима и принципима. Дете не превазилази себе у областима у којима је то немогуће, не постаје резонер са свешћу одраслог човека, не процењује себе и друге сходно општеприхваћеним моралним вредностима, нити показује жељу да се што пре укључи у свет одраслих. Због тога је поезија у ршумовићевској режији и заснована на антиправилима, миш–маш принципима, намерним омашкама и игри. Његова поезија представља сведочанство песника који све оно што чини срж детињства искрено и интензивно доживљава. Такође, оригиналност у обради одређених тема и разноврсност хумористичног стила, учиниће га препознатљивим и другачијим у односу на остале песнике из области књижевности за децу. Чињеница је да су до појаве Љубивоја Ршумовића на сцени поезије за децу све теме отворене, сви табуи разбијени и одбачене готово све мане некадашње „традиционалне" дидактичке поезије. Вредносни критеријуми су начинили потпуни заокрет од утилитаризма и поучителности, те се у поезији за чијег се родоначелника узима Душан Радовић и у поезији која је уследила не трага за педагогијом, васпитним вредностима, идеолошким концепцијама које поздрављају и подржавају одређене политичке струје, нити за поезијом која ће својим складним тоналитетом и правилним распоредом рима певати искључиво о *лепоти* (домовине, пријатељства, детињства, живота, уметности...). Ршумовић је песник који ће Радовићева антиправила померити још даље и који ће ступити на лествицу више у одвајању од конвенција било које врсте. Познато је да хумором обликована поука јесте још један вид синтезе игровних и поучних сегмената поетске структуре, јер неозбиљност и раздраганост хумора ублажавају озбиљност поуке. Ршумовићев хумор се може довести

у уску везу са феноменима игре и лепоте, тако да је саопштавање поуке и озбиљних, недечјих садржаја путем *смешног* један од његових начина да оствари супостојање етичких и естетских вредности у стиховима. „Притом ваља знати да деца нерадо прихватају поучителност изван феномена игре, хумора, нонсенса и маште. Дакле, поука мора бити уграђена у сегмент лепоте, која ће зрачити снагом стимулативне енергије и постати она жива ватра што подгрева душу и осећања младих читалаца" (Милинковић, 1999: 28). Ршумовић води рачуна и о томе да пут до поуке не буде беспрекорно проходан и рачуна на мисаону или емотивну активност у реципијенту. Посматрано у целини, песништво за децу Љубивоја Ршумовића и не претендује да говори неке велике истине, не жели да моралише нити да поучно утиче на своје читаоце, већ пре свега тежи, и у томе успева, да се приближи детету разумевањем, маштом, ведрином, игром и хумором. Сходно томе, лако се може закључити да чак и када Ршумовићева поезија указује на одређене етичке вредности, она то чини под окриљем естетике као врховног принципа.

Извори

Ршумовић, Љ. (1992). *Деца су украс света*. Београд: Српска књижевна задруга.

Ршумовић, Љ. (1999). *Деца су украс света: избор поезије за децу*. Београд: Драганић.

Ршумовић, Љ. (2013а). *Још нам само але фале*. Београд: Лагуна

Ршумовић, Љ. (2013б). *Ма шта ми рече*. Београд: Лагуна.

Ршумовић, Љ. (2015). *Чини ми се вековима*. Београд: ЗУНС.

Литература

Јовановић, А. (1972). Поезија Љубивоја Ршумовића, *Знак*, 4. У Љ. Ршумовић (1998): Љ. Ршумовић, *Одакле су делије: Избор поезије за децу*. Горњи Милановац: Дечје новине, 9–22.

Љуштановић, Ј. (2008). *Брисање лава: (Поетика модерног и српска поезија, од 1951. до 1971. године)*. Нови Сад: Дневник.

Марковић, С. Ж. (2007). *Записи о књижевности за децу: Писци и дела 4*. Београд: Београдска књига.

Милинковић, М. (1999). Лепота поуке у књижевности за децу. *Детињство*, XXV(4), 27–31.

Петровић, Т. (2008). *Историја српске књижевности за децу*. Сомбор: Педагошки факултет.

Радовић, Д. (1983). *Средa*. Београд: БИГЗ – Народна књига.

Jelena P. Veljković Mekić
Preschool Teacher Training College of Applied Studies, Pirot

THE POETRY OF LJUBIVOJE RŠUMOVIĆ: THE RIGHT TO CHILDHOOD

Summary

This paper deals with an analysis of poems by Ljubivoje Rsumovic the aim of which was to establish the relationship between aesthetic and educational elements in his poetics. It is well-known that Ljubivoje Rsumovic is, first of all, a poet of play, imagination, humour and optimism which makes him one of the most favourite poets among children. In his poetic approach Rsumović often resorts to defamiliarisation, reality deconstruction and imagination reconstruction whereby, on the one hand, he keeps himself close to the cognitive and emotional level of a child and, on the other hand, he relies on the experience and contemplation which shows respect for a child and childhood, reminding the adults at the same time of indubitable values of children and their age. Although the poet gives precedence to mischief, pranks and games over strict order, labour and discipline, he does not in any way undermine generally accepted values and qualities. It is possible, therefore, to track in his poetic opus a series of poems which can be read from an educational standpoint. However, the message discovered in those poems is understood as a segment of a literary text embodied not so much in tendency, but in poetic play which gave rise to the seriousness of the message. One can safely infer that Ršumovic´s sensibility coincides with the children´s, which results in a poetic principle that embodies child´s omnipresence as the only relevant moderator of children´s poetry.

Keywords: *Ljubivoje Rsumovic, poetry, relationship between aesthetic and education, play, moral, child.*

Научни скуп
Књижевно дело Љубивоја Ршумовића
Педагошки факултет у Ужицу
28. септембар 2018.

ISBN 978-86-6191-061-6
УДК 821.163.41.09-93-1
Ршумовић Љ.
Прегледни научни чланак
стр. 343–358

Ненад Р. Кебара*
ИП „Лира”, Крагујевац

ДРУГОСТЕПЕНОСТ МОРАЛНЕ ПОУКЕ У РШУМОВИЋЕВОЈ ПОЕЗИЈИ ЗА ДЕЦУ

Апстракт: Циљ рада је да на примерима песништва Љубивоја Ршумовића покажемо како се од првобитне утилитарне улоге с почетака историје српске књижевности за децу дошло до поезије у којој је морално-педагошка тенденција постала делом књижевне структуре. Тиме се свет песме који се раније битно ослањао на социјалне принципе издвојио у аутономну стварност уметничког дела која својом унутрашњом уређеношћу делује на њену етику. У Ршумовићевим песмама то је постигнуто елементима књижевног поступка: дискретним простором, фигуративношћу језика, трансформацијом жанрова, неоуобичајеним спајањем и конкретизацијом елемената реалног света, као и метафоризацијом тривијалних чињеница живота. Важан услов пријемчивости таквога текста и његових порука представљају хумор и каламбур будући да се тако достижу исправни морални циљеви, али се супротставља досади присиле и неслободе.

Кључне речи: *утилитарно, дискретни простор, васпитно, стил, жанр, хумор, каламбур.*

ОД ДЕТИЊСТВА ПОЕЗИЈЕ КА ПОЕЗИЈИ ДЕТИЊСТВА

О функцији поезије тема је старог света, иако је она, пре свега, естетске природе, њене унутрашње размере описане су односом етичког и естетског. Коначно свеобухватно решење је увек у естетским погледима: у идеји о лепом, у уметничкој савршеној и довршеној форми, у бивству догађаја, у учешћу поезије у вануметничком свету и у односу једне и друге стварности у погледу захтева који се постављају улози стваралачке креације. Према томе, колико год замишљене антиподно, ентузијастичка Платонова и Аристотелова poоetica tehne сусрешће се у крајњој тачки улоге оформљеног песничког тоталитета.

У том смислу је и Хорацијево *рашчлањивање* поезије у „Писму Августу” из 14. год. п. н. е., које наводи Ернесто Граси, својеврсно зближавање две поетичке парадигме:

* lirakragujevac@gmail.com

„*Рашчлањивање*: [1] Страст песника управљена је стиховима, а не спољашњим добрима. [2] *Корист за државу од песника: васпитавање и образовање омладине*. (подвукао – Н. К) [3] Религијски задатак: ублажити богове и измолити њихов благослов" (Граси, 1974: 235).

Међутим, признање да је у карактеру поезије да буде корективна или предозначена друштвеном моделу понашања, повлачи и убеђење о првобитној покварености људске природе и о потреби да се она исправља скупом арбитрарних етичких закона. Том антиномијом између два става: – да поезија треба да буде морална или да буде слепа према захтевима друштвене користи – намеће се једино решење које удовољава и једном и другом, али и особеностима песничког израза, а то је да је песничка творевина *не-етична* у онтолошком погледу. Граматичка могућност да се овај парадоксални однос изрази оваквим морфолошким начином обезбеђује поезији њено самосвојно постојање, у којем је сачувана потенција поправљања света ванрационалним средствима, али је не условљава том нужношћу. Тиме настајање нових моралних захтева, као и појава неохуманистичких идеја у свету који губи традиционалну моралност, немају никаквог битног утицаја на песнички догађај када собом доноси и морално гледиште.

Искључивост рационалних погледа на песништво, који редовно апстрахују ординарни свет из подножја књижевноуметничке стварности, окрећући сву пажњу према текстуалним односима, склона је да запостави етичку димензију у њему (Ćurković Nimac, 2012: 327). Међутим, у случају поезије за децу више се и не поставља књижевноестетско питање да ли таква поезија садржи и компоненту утилитарности која се огледа у дидактичком утицају на њене читаоце. Данас би се, с правом, могло поставити питање може ли поезија уопште, у пометњи свих савремених утицаја на најмлађу популацију, да оствари такву мисију пре неголи се изнесе саморефлексивна дилема да ли поучности има места у песништву. Ако је могућа њена егзистенција на књижевно уметничком плану, онда је то услов њене језичке самореализације а не медија који ће да пренесе ту поруку, јер и савремена уметност речи која је намењена деци није, као некада, недвосмислено једнозначно семантички усмерена, него има више слојева којима се њен смисао успоставља. Присуство елемента као што је афективни слој, који на разноврстан начин врши утицај и на књижевну структуру и на свест читаоца, од почетака поетике представљано је као дестабилишуће за корисност песништва (Милосављевић, 1985: 167).

Као првобитно стање песништва могуће је означити његову усмену форму код човека пре писмености, која је имала различите функције повезане са непосредним учешћем свесног бића у објективном свету, а поглавито и изнад свега сазнајну, и у оквиру ње – васпитну димензију. Поезија је у својим замецима била носилац иницијацијских обреда, песничка форма ритуала разгоревала је огњиште опстанку, где је духовни ниво уређивао свакодневни живот. Ту се нераздељиво сусрећу когнитивни и етички аспект, који нису

одвојиви ни од вредносног разумевања и прихватања света. На примеру усмене народне књижевности најсликовитије се показује еволутивна компонента, која се догађа захваљујући улози песништва да васпитава, оно што је првобитно било за одраслог слушаоца или укупну заједницу, временом је припало искључиво корпусу књижевности за децу. У томе је пресудну улогу имала морална поука, некада симболички остварена у структури текста, а често казана и кроз паремијско наравоучение, редовно као поента на крају текста.

Искуство српског ауторског песништва у својим почецима профилисало се као темељно утилитарно, при чему *утилитарно* уопште не треба да буде разумевано пежоративно, као ни петрификовано, традиционално, а најмање анахроно и назадно. Заправо, веома је важно да се обрати пажња на контекст самог књижевног текста, али и на контекст у којем је оно настало иако је својство сваке уметничке творевине свевременост. Те разлике јасно се антагонизују у текстовима када се успостави однос истог реда особина с почетка према онима савременог песништва. Јован Јовановић Змај, родоначелник ове поезије код Срба, поправљао је морално несавршене дечје природе (Пура-Моца, лењи Гаша, Лаза и др.) (Јовановић Змај, 1969) наспрам савремених песника за децу који, на различите начине, настоје да артикулишу дечију побуну против морално изопаченог света, не пропуштајући да посредно буду савезници са децом у њиховом васпитању (Кебара, 1989: 574–575). Бунт савремене деце у основи има инхерентан поетички план, он је обликован као нарочити текст који није задобио облик појмовности, али се нуди као нарочити афинитет према формама културне комуникације.

Истовремено, иако израз некога давно прошлог времена, морални напуци класичних песника за децу нису сасвим неутицајни на исправно формирање психичког и духовног бића савремене деце, само што је потрошивост форми реално повезана са брзином социјализације најмлађих. Но, тим аргументом се потврђује да заиста постоји опипљива категорија унутар укупног стваралаштва која се с правом назива именом узрасне књижевности, а на могућу примедбу да би она била судбински одређена ванкњижевним, филогенетским условом, одговор би био да претежни део човечанства у свом развоју бива заустављен на некој недовољној тачки да би могао разумевати дела високе књижевности, па уз њен назив, ипак, не стоји конкретизатор *за мудре старце*.

ДИСКРЕТНИ ПРОСТОР ПОЕЗИЈЕ

Прави разлог овакве теме лежи у задатку да установимо на који начин савремени песник Љубивоје Ршумовић, у свету који бива све бржи и разноврснији, што значи и ефемернији и досаднији, своју поезију читаоцу чини актуелном и занимљивом. Из тога следи и разоткривање његове песничке дискреције којом успева да пружи наук кроз поетски дијалог. Поезија има необјашњиву способност антиципације културног и историјског простора, и не постоји рационално објашњење за шта, осим ако то није недокучива профетска предсвест света који се свакога часа догађа и мења, а свој израз проналази у делима духа попут поезије. Свакодневна појава нових технолошких открића којима се убрзава и олакшава практични живот, има своју подводну струју која осипа чврсте особине личности, утемељене још у детињству цивилизације, у фолклорним облицима сваке посебне заједнице и у мисаоним концептима у виду сублимних поука или обичајних радњи. Ту велику временску провалију ума, између прастаре мудрости и нових убрзаних тенденција ка променама, Ршумовић смањује успостављајући поетску сагласност између делова који су се превише одвојили.

Изум телефона и његова широка употреба је несумњиво једноставнија научно-технолошка промена неголи је културни потрес на старе погледе на свет и живот, а сведок таквој тврдњи је продужена еволуција телекомуникација, све до наших дана, након настанка стихова из песме *Телефонијада*. Сценски оквир песничког догађаја је кодификовани простор народне басне, док се њена савремена помереност дешава у дијалогу учесника у којем се овом новотаријом, у комуникацијском неспоразуму, опструира идентитет учесника тог књижевног света. Песник и графичким рељефом текста твори јасан драмски сиже овог поетског догађаја који реферише мисаону архитектонику песме. Првом целином се успоставља поверење између аутора и традиционалног слушаоца на принципу изоморфности басне. Строфаида која следи иза ње је увођење неспоразума између телефона, као практичног напретка, и слона, који представља идентитет оформљен у природном пејзажу. У затеченим односима неспоразум се догађа на нивоу међусобне неразумљивости личности, што се потврђује семантичким ударом издвајања неологизма *бескрајон* у засебан наредни стих и крајњом строфом са његовом амплификацијом у језички сродној песничкој слици начињеној од неологизованог глаголског облика непрекидног трајања. У том низу прикривено је мноштво спознајних и вредносних елемената, прилагођених дечјем разумевању, и у хроматским крајностима с почетка песме и у творбености песничког језика са њеног краја, чиме се поука релаксира аподиктичности будући да се првобитне опозиције субјеката претварају у језичку пометњу, која наговештај успостављања међусобне емпатије проналази у преузимању саговорникова номена за своју предикативност:

„На широком царском друму
Што пресеца прашуму
Срели су се
Бели слон
И један црни телефон

ХАЛО
Рече бели слон
ХАЛО
Рече телефон
КО ЈЕ
Пита бели слон
КО ЈЕ
Пита телефон
ЈА САМ
Каже бели слон
ЈА САМ
Каже телефон

И тако у бескрајон

Ни командир шумске страже
Није знао да ми каже
Да л слон телефонира
Ил телефон слонира”
(Ršumović, 1988a: 022).

Атмосфера уверљивости песничког обраћања детету није приоритетно у топосима који обележавају тај свет, чак и када обилује фантастичним и неспојивим учесницима или односима међу њима, него је она у поузданости сведока-песника, у његовој укључености у догађај, чиме се задовољава целовитост исказа, стога су такве Ршумовићеве песме углавном дате у неправом управном говору, са радњом која не престаје да траје. Међусобно разумевање између песника и детета претпоставља првенствено мудрост првога који поверење стиче код читаоца својом обазривошћу у разумевању дечјих погледа као јединице укупног света, неподложног педагошкој дистракцији, при чему није пресудно саосећање надмоћне одрасле особе већ искуство детета уписано у годовима ауторовог животног стабла. Појединачно искуство је увек индивидуализовано, а песничко је само онда када је апсолутно наравно за све, што се занимљиво огледа у односу персонализованог парадоксног исказа „Ali ne mogu da prebolim/ tata me bije – a ja ga volim/” (Ršumović, 1988b: 106), развијеног у метафоричим сликама двосмерне поуке у песми *Мени су просто сипали знање*:

„Мени су просто сипали знање
Кроз уши као кроз неке левке
Па је сад код мене такво стање
да су ми вијуге празне као цевке

[…]
Тешко знање батинско
Пало ми је баш ниско
Па никако да се попне
До мождане опне"
(Ršumović, 1988a: 048).

Да би песнички свет својом убедљивошћу на читаоца деловао као неупитан, мора да буде стваран, односно, осим непосредних слика какве су истакнуте у претходним примерима појединачног субјекта, неопходно је да се изведе и схема законитости по којој све делује. Оно што његов глас истиче као вољно и емотивно знање мора да извире из општих закључака о свету, који су лични а несумњиви, отуда и закључци о батинама које боле тим више што се дешавају у окрињу љубави и о неупотребљивости насилно стеченог знања. Савезништво између песничког субјекта и читаоца, али такво којим песник ненаметљиво гради моралну лествицу, подржава ентелехија међу бићима и појавама. У песми *Сила ником није мила* природни, друштвени и душевни ниво усклађени су надређеношћу духовне равнотеже, чиме пнеума света, приказана као недсветска вага *добра*, релаксира инфериорност најмлађих у објективној стварности, а у исти мах представља темељ здраве личности будућег одраслог човека. Чврста мисаона повезаност међу синтагматским члановима дистиха ове песме, а они се поклапају у свих шест случајева са границама стихова, изражена је лажним полисиндетоном *и*, којим се конклузивном везом изражава апсолутна законитост. Управо је та, у овим исказима, битна синтаксичко-семантичка функција конклузије узрок лажности ове фигуре у овој песми јер изостаје плеоназмичност полисиндетона која „se sastoji u ponavljanju istoga ili različitih veznika kod više izreka ili kod članova jedne izreke, koje ponavljanje veznika za običan način govora kao izlišno smatramo" (Zima, 1988: 168–169). Овде је реч о паремијама које је бесмислено проверавати, као и о песниковим измислицама по њиховом лику, чије иницијално *и* замењује искуство које је резултовало свођењем закључка, што га у тој улози чини стабилним чланом исказа:

„Сила ником није мила
И над силом има сила

И над зверком има зверка
Која чека која мерка

И над прутом има прут
И над љутим има љут

Сила ником није драга
И над снагом има снага

И над школом има ђак
И над јаким има јак

Жуто жито златан сноп
И над попом има поп"
(Ršumović, 1988b: 107).

Као што је претходна песма сведени лирски органон *совјета здравога разума* о сили и насиљу, који је уопштен из претходно помињаних Ршумовићевих песама насталих на згодама емотивног искуства, тако би и обиман корпус других песама могао да буде насловљен налик религијској моралистици: *Поуке о…* и говоре о мнозини карактерних особина, понашања и међуљудских односа. Њихова тенденција да дају животну подуку о фином васпитању и општем знању проведена је употребом чак и сталних мотива, као што је помињани пример *о знању батинском*. У инвентивној песничкој композицији тривијалног (тривијално = три пута), стереотипне слике дресуре из прва два дистиха које остављају утисак равнодушја, бивају доведене у напоредност са трећим дистихом који песму окончава физичким заптом, уз звучан и врућ прекид атмосфере обамрлости. Сложена симултаност песничког субјекта и васпитног објекта твори поучни парадокс песме *Сонг о викању*, чија главна крепосна порука није усмерена искључиво према васпитанику већ и према ономе који врлинама приводи. Насупрот савременом историјском свету, који на први поглед показује да се одвија без икаквих правила или макар са правилима преиспољне моралне шкодљивости, у овој песми се успоставља ниво *апсолутног рецепцијског поверења* према песничком субјекту који заузима медијално место на траси настанка ћудоредности. Песничка порука детету и родитељу (васпитачу) не може да има исти степен у њеној референтности, јер је поверење детета по природи ствари резултат његовог егзистентног положаја, док је одрастао човек склон појмовном уопштавању, међутим, свет се у свим периодима живота најуверљивије опажа чулним путем. Стога трансформација лирског субјекта у објекат песничког догађаја остварује целосно поверење у истинитост његове поруке, колико преображајем у виши духовни облик поетског исказа толико и темељењем осећања у коренским жилицама његових осета:

„Ловац викне на сав глас
Дође пас

Џокеј викне на сав глас
Коњ у кас

Кад ја викнем на сав глас
Шамар трас"
(Ršumović, 1988b: 129).

Давање поучних примера очигледно је условљено степеном поверења, а оно се задобија на парадигми, тј. искуству које происходи из догађаја и на обележјима личности. И једно и друго интериоризовано је у нечему што се осећа као заједничко искуство културног простора, чије вредности су сублимиране у формама духовне презентације. У фолклорним облицима најранијих периода заједнице, који су обредног и ритуалног карактера, садржан је принцип етичког самоуређења заштитног карактера, односно, патронска брижност којом се предупређује морални квар. Нестанком тих предложака иницијацијског карактера њихова функција и мистична телесност не бивају сасвим уништене, оне се селе у друге практичне мустре савременог живљења, те на тај начин и Љубивоје Ршумовић твори генезу од усмене праксе до писане књиге. Писана реч преузима улогу сведока о принципима света и живота, а песник и његова реч су самоуспостављајући елементи њеног виђења, према томе и моралне исправности првобитно форматиране у фолклорном моделу колективне свести. У песми *Људи више не живе у брзини* он савесно прибавља ауторитет *свих* да би у својим лирским беседама исповедао наук од заједничког значаја:

„Људи више не живе у брзини
Ко нема у глави има у књизи

Сви људи заједно знају све ствари
Књига главу чува шубара је квари"
(Ршумовић, 1971: 34).

Будући да његова поезија усваја процесе успостављања и преображаја културног простора, не тежећи да заустави оно што је незаустављиво, она се аранжира симболима првобитних и настајућих осмишљених знакова, семантемама које се нужно профилишу и на вредносном нивоу, због чега би могле да буду назване научним неологизмом *аксиомема*. Добро је похрањено у комплексу знакова који на симболичком нивоу осмишљавају уређен низ традицијског простора (*кућа*, *оџак*, *прамен дима*), који се не да преосмислити неумитним процесима промена и симболима којима су те промене и означене (*пензија*, *навигатор*, *радијатор*) (Ršumović, 1988a: 031). Наслеђени елементи знаковног комплекса носиоци су згуснутог животворног значења, те су безмало сви, након дуготрајне употребе одомаћени, преостали као супстантиви нарочитог културног типа. Овом оствареном дијалогичношћу између непролазног и новог у поетском тексту постижу се три његове сврхе: 1) реперторијум хронотопа, 2) инхерентни принципи света и 3) јестество добра у њему. У раму Ршумовићевог поетског света оне се постижу на начин како је првобитно настајао и језик, на јединству мисли и њене вербализације, где је заједничка елементарна јединица психичког процеса и говорне реализације успостављена на *значењу*. „Značenje reči je fenomen mišljenja samo utoliko ukoliko je misao povezana sa rečju i otelovljena u reči – i obratno: ono je govorna pojava samo utoliko ukoliko je govor povezan sa mišlju i osvetljen njenom svetlošću. Ono je fenomen verbalne misli i smislene reči, ono je *jedinstvo* reči i misli" (Vigotski, 1977: 314).

И свет који се непрестано мења, као и онај који се први пут открива има потребу да буде именован адекватном звучном сликом; у дечјој свести се мисао и говор појављују истовремено на заједничкој семантичкој основи, иако у њиховој очигледној двострукости.

Тиме то песничко стваралаштво задовољава унутрашњи и спољашњи модалитет свет, али се њиме разрешава једна вештачка рационалистичка дилема да ли ауторско песништво намењено деци треба да се формулише *дечјим* песништвом или је то само песништво *за децу*?! Првонаведени назив апстрахује искуство детета у одраслој особи која баштини дечји узраст, чиме претпоставља таквој поезији давно успостављену нужност моралне норме а укида стваралаштво и развој језика. Ипак, апстраховање не мора да значи неподразумевање, стога те две ознаке могу да буду два аспекта о истом предмету – спољњи и унутарњи, као и синонимне. Сазнање о одрастању је знање о стварању, очигледно у примерима научних и културноисторијских личности који су својим подвизима обележили цивилизацију, што је оваплоћено у песми *Дете*, у љубави према њему као семену живота (Ršumović, 1988c: 039).

СТИЛСКО ОДСТУПАЊЕ И ПРИКЉУЧЕНИЈА

И стваралаштво и развој су комплементарни *слободи*, узвишеној особини човековог бивства, из које потичу све његове најчистије акције, моралне пре свих. Слобода претпоставља две ствари: избор који је одступање или разликовање у односу на фон наметнуте норме и догађај у којем се опредмећује. То и јесу две главне осе којима је структурисано дечје песништво Љубивоја Ршумовића, обе су истовремено у језикотворју и у смислу. И песничка слика и њено значење се једнако отеловљују у предмету певања и у методологији мишљења, у једном је праизвор а у другом резултат самооткровења. „Jer čovjek je započeo spoznavati sebe po analogiji s vanjskim stvarima, a sada sve više počinje svaćati stvari po analogiji sa sobom kao dijelom prirode" (Supek, 1979: 27). У песми *Деца су украс света* изложен је дискурс поетског сазнавања света, при чему су на реторичком нивоу, у форми дефиниција, доведени у напоредан однос два мисаона метода – дедуктивни и индуктивни. Из њиховог слагања происходи опипљивост слободе која настаје из конкретног догађаја, која је иманентно различита рационално нормираној слободи, по томе што се игром њене границе шире по правилима која јој не дозвољавају да пређе у расутост, за разлику од зацртаних апстрактних ограничења када се претвара у свој антипод. Игра је основни облик присуства човека у свету, по њој се уочава његово артикулисано партиципирање у природи; за разлику од других бића за које се повремено, такође, може рећи да се играју, она је у антрополошкој равни семантизовани догађај. „Trajnost i univerzalnost se dopunjuju. One su utoliko značajnije što igre veoma zavise od kultura u kojima se igraju. U stara vremena školica je bila lavirint po kome se gura kamen, to jest duša, prema izlazu" (Kajoa, 1965: 113).

У првој строфи ове Ршумовићеве песме наивна слика света, дата у дедуктивном низу, заправо је индуктивна представа човечанства у детету, чиме је метонимија остварена паралелизмом на нивоу мишљења. У истом мисаоном низу дате су, потпуно истоветне, рефренске, друга и четврта строфа са неколике изузетно успеле узајамне стилске црте. Силазни низ: *цвеће*, *башта*, *цвет* дат је у градативним антиклимактичним исказима чија кумулација окончава *децом* као *украсом света*. На месту прелома строфе налази се супротни везник *а* који двоји два различито усмерена типа закључивања, али у парадоксалној улози будући да методолошке супротности доводе до јединствене акламације. Такав паралелизам супротних типова закључивања омогућен је амплификацијом природног низа метафизичким садржајем *маште* у другој половини ових двају строфа, чиме се постиже другостепени, виши ниво чињеница. Њиме се и реалне чињенице из прва два стиха осветљавају новим снопом, те и њихова објектност добија сасвим нови значај у поетском тексту (Лотман, 1984: 36) При томе, и графичку разломљеност последњег стиха треба разумевати као стилско одступање, стварањем мале цезуре посред њега, у сврху наглашавања главног закључка јер се ради о једној исказној целини:

„Цвеће је украс баште
Лептир је украс цвета
А деца пуна маште
Деца су
Украс света"
(Ršumović, 1988c: 101).

Стилска одступања у појединачним случајевима Ршумовићевих песама, која бивају дефинисана већ на плану когнитивног, протежу се на ниже степенике књижевнојезичке реализације не запостављајући ниједан елемент књижевне структуре. Особине стила већ су установљене на означењима жанра, а она даље све до основних књижевних чињеница, чијим садржајем постају и етички односи. У песми *Аждаја свом чеду тепа* (Ršumović, 1988c: 034) остварен је жанровски простор бајке, који је конфигурисан и фантастичним персонажом (*аждаја*, *акреп*), као што је постигнуто и условно будуће време у којем се чудесни жанр, по тврдњама Цветана Тодорова, збива (Кебара, 2018: 538). Његове утилитарне, моралне референсе постигнуте су способношћу песничког језика да страшне и непривлачне појаве из фантазмагорија реферише њиховим хипокористицима (*наказица*, *ругобица*) или контрасним епитетима њиховом ружном лику (*лепотица грозна*, *најмилији акреп*). При томе те атрибуције потичу из колоквијалних говорних стандарда, чиме односи фантастичних бића у поетском тексту бивају реално метафорични. Дакле, оно што је поука мајке која пребива у имагинарном свету књижевног жанра бајке, лирски трансцендирано у још згуснутију метафизику захваљујући стилском приближавању фантастичног и реалног, успоставља се као спонтана норма. Ту не може да се говори ни о мистификацији објективног, ни о демистификацији митског простора, чему савремене књижевне теорије често прибегавају, већ о социјализа-

ции фантастике будући да деца надстварно разумевају једино као објективно могуће. Дечје поимање света превазилази полифонију књижевног поступка као услова уверљивости свих учесника књижевног збитија, веродостојност књижевног света није само у релацијама аутора према појединачним вољама учесника, него нарочито у апсолутном јединству духовног и природног.

Ршумовић у многим својим песмама врши стилизацију усмених жанрова, превођење басне, бајке, пословице и сл., у песнички говор, што му даје могућност истицања кључних елемената из препознатљивог књижевног наслеђа или проширења крађих форми, које подвргава лирској драматизацији. Развијања језгровитих садржаја дешавају се на принципу кумулативних стилских фигура које уважавају одређену хијерархичност у набрајању, редовно форматираних у појединачним песничким сликама. У песми *Досадно ми је* (Ršumović, 1988а: 038–039) хијератизован је низ, малтене покретних слика, по жељама лирског субјекта које испуњавају други гласови овог лирског драмолета. Жеље за променом занимања, које истиче главни глас, иду падајућим низом (*краљ–цар–конобар–путар*) и представљају паралелизам, са обрнутим смером у хијерархији саговорника који испуњавају те жеље (*главни министар–главни секретар–главни шеф сале–главни чистач каменог моста*). У прва два случаја онај који испуњава жеље је статусно подређен ономе ко их има из досаде, али у два потоња тај друштвени хијератизам се обрће успостављањем односа једнога према мнозини, а кумулацијом атрибута *главни* истиче се сталност друштвене норме и њен делатни капацитет. Завршном строфом се поентира градирање унутар варијантних песничких слика и испуњава волумен поучности познате латинске изреке Quod licet Iovi, non licet bovi[1] (Vilhar, 1996: 244). *Досада* као стил живота, у књижевном поступку грађења ове песме употребљена као мотивација, сталним понављањем које је стилски структурно, на крају је поентирана у поуци о њеној каскадности са само једним смером.

Ова Ршумовићева песма сликовито сведочи о историјским токовима утилитарности у српској поезији за децу, прецизније о експланативности морализма код Змаја наспрам комплексног учешћа на нивоу стила код савременог песника. *Досада* је последично повезана са *лењошћу*, то су два најприснија корелата који се готово увек стапају; чувена песма са таквим мотивом у поезији оца српске поезије за децу је она која говори о лењом Гаши, слике његове професионалне несталности као да су из истог пројектора, али у суженом спектру црног и белог (Јовановић Змај, 1969: 19–20). Значајна Змајева песма има само један стих у директном говору, онај у којем се песнички субјекат реторским питањем на почетку све три и два пута на крају прве две целине обраћа Гаши, да би на крају песма окончала у класичном наравоученију. Ршумовићева поучност, насупрот императивној форми поуке као опомене, комплекснијим поступком стилске експресије сличног тематско-мотивског

[1] Што је дозвољено Јупитеру, није дозвољено волу.

оквира, са истим моралним вредностима, управним говором драматизује се као игра и каламбур. Стилска посредност којом овај песник мотивски кореспондира са Змајем и са утилитарношћу његове поезије није ретка, али је управо одступањем од норме песнички ауторизована.

Змајева песма *Купање* (Кебара, 2007: 17–18), трајне васпитне функције у српској педагошкој пракси, на сличној опозицији непосредно и стилски посредно изложененог катихизма, чини двојакост са Ршумовићевом *Чистом песмом*. Наивност песничког света у првом случају потпуно је преокренута, изузев у моралном предзнаку, по правилу чудном ситуацијом или њеном чудесном реализацијом код савременог лирика. Оба та књижевна решења присутна су у завршним стиховима новије песме која у првих шест дистиха говори о нечијој необичној склоности ка прању, купању и другим хигијенским навикама, на сличан начин оцу српске дечије поезије. У поенти је извршена духовита зооморфизација као урнебесан велеобрт наглим откривањем субјекта догађаја. Највећи домет на стилском плану је ипак откриће тог „чистунца" у двогубој парадоксној негацији; од почетка песме се хиперболизацијом умножава нарочита склоност ка хигијени, да би комичним ефектом кулминирала у адинатону *ненормално прасе*. Ненормалност у значењу врло неоубичајене, готово немогуће, појаве ствара ефекат чудног, а синтагма *ненормално прасе* стилски твори чудесни језички садржај чија негација се односи једнако на субјекат, као и на предикативности којима се степенује чистунство у стиховима пре поенте. Одсуство заповедног својства песничке поруке из класичне педагогије, песму идентификује једнако према нехигијени и према педантерији, негација је поуздан стилски посредник семантичке прецизности у односу на конкретан случај у реалности. Та песничка синтагма је другим делом склопљена од именице *прасе* у колоквијалној употреби у значењу *мусавог детета*, тако да поука у овом случају добија адекватан а прозиран плашт метонимије:

„А ко
Зна се
Једно ненормално прасе"
(Ršumović,1988a: 047).

Поезија овог песника на високом нивоу комуницира са, на једној страни, књижевном традицијом и, на другој, са актуелном реалношћу. По правилу, песнички простор је описан прилагођеним књижевним жанром, а односи у њему су регулисани историјском неусклађеношћу. Могло би се са великом поузданошћу закључити да се у Ршумовићевим песмама двостепеност књижевног текста налази у инверзном односу, основни ниво не којем је текст једнозначно читљив има метакњижевне особине жанра, а други, који је стилска пројекција упућује на ноторну стварност. Та изокренутост јасно се уочава у песми *Лаве мајка му стара*, са алегоријом о праведно уређеном свету у облику псеудобасне (Ršumović, 1988b: 047). Стилска средства у дечијем песништву овог аутора готово никада нису употребљена инокосно већ редовно у

вишечланој структури, са значењима у којима је подједнако интерферирају коловијални и поетски слоја језика. Очигледно је да главне заслуге припадају управо елементима стила што његова поезија није само у улози да „илуструје неку педагошку поставку" где се омогућава „детету да се природно и слободно развија" (Živković, 1992: 579). Такви циљеви ових песника су сагласни, а и са још ранијим примерима, попут беседа Венцловића, али то што их разликује јесте потреба савремене деце да буду укључена у све етапе постања песме, од рефлексије до исказа, и да то препознају као догађај (Венцловић, 1966).

СУМАРНИ НАУК О ПОЕТСКОЈ ПРЕДИЦИ

Пут српске поезије за најмлађе читаоце са разлогом је започео у овирима синтагме *поезија за децу* да би се у савременом песник јасније уочавао стваралац *дечије поезије* с обзиром „како су наши стари замишљали идеалног песника, *јаван песник*, у пуном смислу те речи" (Скерлић, 1967: 298). И то се, пре свега, манифестује у атрибуту *јаван* јер је улога ма каквог песника с почетка имала важну друштвену улогу – да васпитава и подучава. Будући да се никада није ни постављало питање *истине*, *добра и друштвене користи* у поезији, Скерлић је поред наведеног о првотном могао да се окрене и према будућем песништву речима: „Поезија није ни предикаоница ни говорница" (Стевановић и сар., 1990: 905). Суштина поимања моралног сазнања у песничком делу не може се свести питање оправданости већ подложности перцепцији, оно што није у стању да буде перцептивно, биће маргинално за читаоца којем је намењено, а то истиче књижевноуметнички израз.

Свет се мења, а то готово неприметно прати и развој језика, односно, онога ко се њим изражава, како свакодневно тако и књижевно. Између мисли и потребе детета да оно што види и како разуме претвори у гласовну представу, Ршумовић је уметнуо особину музичке артикулације смисла, којом се артифицијелно степенују поруке корисности, чиме је ова поезија испуњена штедрије од ма које друге. Она је, лишена егзалтације којом се изражава вештачки постигнута атмосфера песме, увек сведена на ниво прозодије свакодневног споразумевања подвргнута је говору, често таквим којима се изричу закључни ставови који долазе из искуства. Лако прихватљивим чини их ритмични симетризам, као битно својство модернистичког песничког израза, који збирке лирских говоранција овог песника претвара у музикалије, уобичајено као скуп сонгова, чак и у наслову. У њима се у симетрији исказа, иза привремености реалног тренутка, наговештава псалмична вековитост учења о добру. Искуство преображеног детета којим су прожете недвосмислене а хуморне поуке песника стабилан је темељ поверењу малог читаоца према свом песнику, где је непосредност личног доживљаја претворена у песничку универзалију, у сублимацију сећања на себе. Да би био остварен дискретни простор књижевног света који може да буде актуелан за особитог примаоца поруке, стваралац

прибавља ауторитет *свих* као стуб структуре дечијег митотворства у којем је и један све. Нотабилитет свих у једном у овој поезији, док за свој принцип усваја дијалектику света мењајући оно што не може да остане трајно, твори се од племенитих људских врлина утврђених још у класичној старини.

Промене се уочавају већ на плану реда књижевних чињеница, оно што се уобичајено сматра нивоом једнозначног разумевања, у обрнутој перспективи сад је отклон ка вишем реду информација, а стилски слој уобичајено вишега нивоа приближен је функцији задобијања читалачке пажње. Репертоар стила је претежно ослоњен на средства која имају хуморне особине игре, каламбура и стваралачког нереда, што упућује и на ларпурлартизам смешног у дечијем свету. Иза те истакнутости стилских одступања заклоњена су правила животне школе, чијом светлошћу је тек обасјана дубина Ршумовићевог песничког израза, сликовито представљено, заменом реда места крајњих чланова у Хорацијевој синтагми prodesse et delectare.[2]

[2] Корист и блаженство (уживање).

Извори

Венцловић, Г. С. (1966). *Црни биво у срцу*, легенде, беседе, песме. Београд: Просвета.

Јовановић Змај, Ј. (1969). *Дечје песме*, Одабрана дела, Књига VI. Нови Сад: Матица српска.

Кебара, Н. (2007) (пр.). *Од Змаја до Љубивоја*, ризница српске поезије за децу. Крагујевац: Лира.

Ршумовић, Љ. (1971). *Ма шта ми рече*. Нови Сад: Змајеве деје игре – Културни центар.

Ršumović, Lj. (1988a). *Ma šta mi reče*. Dela Ljubivoja Ršumovića 1. Čakovec – Beograd. Zrinski – Crvena zvezda.

Ršumović, Lj. (1988b). *Vesti iz nesvesti*, Dela Ljubivoja Ršumovića 2. Čakovec –Beograd. Zrinski – Crvena zvezda.

Ršumović, Lj. (1988c). *Još nam samo ale fale*. Dela Ljubivoja Ršumovića 3. Čakovec – Beograd. Zrinski – Crvena zvezda.

Литература

Граси, Е. (1974). *Теорија о лепом у антици*. Београд: СКЗ.

Kajoa, R. (1965). *Igre i ljudi*. Beograd: Nolit.

Кебара, Н. (1989). Поезија дечаштва. Београд: *Књижевност*, 570–575.

Кебара, Н. (2018). Чудно, чудесно и чудо (у српском песништву за децу). *Зборник радова* са Научног скупа „Књижевност за децу у науци и настави". Јагодина: Факултет педагошких наука, 537–553.

Лотман, Ј. (1984). *Текст у тексту*. Београд: *Књижевна реч*, 238–240, 36–37.

Милосављевић, П. (1985). *Методологија проучавања књижевности*. Нови Сад: Књижевна заједница Новог Сада.

Скерлић, Ј. (1967). *Историја нове српске књижевности*. Београд: Просвета.

Стевановић, М. и сар. (1990). *Речник српскохрватскога књижевног језика*, Књига IV. Нови Сад: Матица српска.

Supek, R. (1979). *Mašta*. Zagreb: Liber.

Ćurković Nimac, J. (2012). Etička kritika u književnosti. *Filozofska istraživanja*, 32, sv. 2, 327–342.

Vilhar, A. (1996). *Latinski citati*. Novi Sad: Matica srpska.

Vigotski, L. (1977). *Mišljenje i govor*. Beograd: Nolit.

Živković, D. (1992) (ur.). *Rečnik književnih termina*. Beograd: Nolit.

Zima, L. (1988). *Figure u našem narodnom pjesništvu*. Zagreb: Globus.

Ненад Р. Кебара
ИП „Лира” Крагуевац

ВТОРОСТЕПЕННОСТЬ МОРАЛИ В ПОЭЗИИ ДЛЯ ДЕТЕЙ ЛЮБИВОЕ РШУМОВИЧА

Аннотация

Цель настоящей работы – показать на примерах поэзии Любивое Ршумовича, как из первоначальной утилитарной роли с начала истории сербской литературы для детей возникла поэзия, в которой морально-педагогическая тенденция стала частью литературной структуры. Таким образом, мир стихотворения, который ранее в значительной степени полагался на социальные принципы, выделился в автономную реальность произведения искусства, которое своим внутренним устройством влияет на ее этику. В стихотворениях Ршумовича это достигается элементами литературного творчества: дискретным пространством, фигуративностью языка, преобразованием жанров, необычным слиянием и конкретизацией элементов реального мира, а также метафоризацией тривиальных фактов жизни. Важным условием восприимчивости такого текста и его сообщений является юмор и каламбур, поскольку правильные моральные цели достигаются, но он противостоит скучному принуждению и несвободе.

Ключевые слова: *утилитарный, сдержанный космос, воспитательный, стиль, жанр, юмор, каламбур.*

Научни скуп
Књижевно дело Љубивоја Ршумовића
Педагошки факултет у Ужицу
28. септембар 2018.

ISBN 978-86-6191-061-6
УДК 821.163.41.09-93-1
Ршумовић Љ.
Прегледни научни чланак
стр. 359–370

Љиљана С. Костић[*]
Универзитет у Крагујевцу, Педагошки факултет у Ужицу

САТИРА У ПОЕЗИЈИ ЉУБИВОЈА РШУМОВИЋА[**]

Апстракт: Предмет рада јесу сатиричне песме Љубивоја Ршумовића, објављене у збирци *Обад* (1987) и у другим збиркама овог аутора. У њима доминира критички став према стварности, људским манама и друштвеним феноменима. Сатирично значење у овим песмама најчешће је постигнуто иронијом и пародијом, уз употребу хиперболе и алегорије.

Ршумовићев сатирични опус посматра се у контексту српске сатиричне књижевности у последњим деценијама 20. века. Циљ рада јесте да се покаже да се Ршумовић својим сатиричним песмама надовезује на генерацију српских сатиричара, афирмисаних шездесетих и седамдесетих година прошлог века, који су у својим делима критички сагледавали друштвене и индивидуалне појаве и социјалне проблеме, чиме су желели да допринесу њиховом отклањању.

Кључне речи: *Љубивоје Ршумовић, сатиричне песме, сатира, иронија, пародија, збирка песама „Обад"*.

Једном приликом, песник Душан Радовић је, на питање по чему би волели да га памте, одговорио: „Ако смем да будем нескроман, волео бих да ме људи памте по томе што сам на много различитих страна и простора покушавао да се борим против досаде и глупости" (Radović, 2014: 421). Он се, доиста, својим књижевним радом борио против „туђе и своје досаде". Нервирала га је људска глупост. Иако свестан да је она бескрајна, није се с тим мирио, већ је читаоце ослобађао од глупости, догматизма, демагогије и запарложености.

Радовићевој борби против глупости и досаде прикључио се и Љубивоје Ршумовић, рано уочивши да је глупост „јунак наших дана" (Ršumović, 1987: 38). У параболи *О глупости и досади* дефинише ова два појма:

[*] ljkostic972@gmail.com

[**] Рад је настао у оквиру пројекта „Настава и учење – проблеми, циљеви и перспективе" (бр. 179026), чији је носилац Педагошки факултет у Ужицу, а који подржава Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

> „Глупост је, дакле, особина некога ко је глуп, па се зато бави будалаштинама или поступа непромишљено. Досада је осећање неспокојства код човека, незадовољство због одсуства узбудљивих и занимљивих догађаја, што узрокује оптерећивање, нарушавање његовог мира” (Ршумовић, 2016: 111).

Отуда не треба да чуди што је младог песника Ршумовића, који се „као планински поток спустио са Златибора”, управо Душан Радовић препознао као „оличење бистре главе и здравља” (Љуштановић, 2000: 45) и подржао га, поставши му „врховни критеријум” у даљем књижевном раду (Ршумовић, 2007: 90).

Љубивоје Ршумовић се заложио да својим књижевним делом помогне читаоцима у разоткривању глупости, да их оплемени и натера да мисле, да размишљају и преиспитују. Потврду томе могуће је наћи у песмама намењеним деци (*Вук и овца*, *Досадно ми је* и сл.), у драмским текстовима (*Успавана лепотица*), као и збирци сатиричних песама *Обад* (1987), те у песмама и параболама објављеним у бројним књигама (*Имате ли Ршума*, *Планирање прошлости*, *Северозападни крокодил* итд.). Иронија, пародија, парадокс и цинизам, присутни у овим књижевним радовима, кореспондирају са Радовићевим размишљањима о сатири као „исмевању великих глупости, великих заблуда и великих лажи” (Radović, 2014: 263).

Ршумовићево опредељење да маркира „велике глупости”, лажи и мане потврђују стихови који представљају мото збирке *Обад*:

> „Књига је духовна храна,
> Најкалоричнија на свету,
> Али шта то вреди –
> Наш народ држи дијету” (Ršumović, 1987: 13).

Песник њима сугерише властиту интенцију да исмеје све оно што је опако и зло у човеку и друштвеном систему, да се бори против примитивности, учмалости и – глупости. Значајан подстицај свакако је проналазио у стиховима Душана Радовића, али пре свега у књижевном делу Бранка Ћопића, који је и пробудио стваралачки сензибилитет у младом Ршумовићу. Сусрет с Ћопићевом поезијом у основној школи, пре свега с песмом *Деда, унук и петогодишњи план*, подстакао је ироничну и сатиричну жицу. Како је Ршумовић једном признао, „крадуцкајући” од Ћопића, прихватао је ставове његовог „деде реакционара” и постао критичар-резонер савременог живота (уп. Јевтић, 1997). Ћопићево дело, етимологија Ршумовићевог презимена (*ршум* на персијском значи бесан, дивљи напор разјареног човека, љутња, русвај), али пре свега, крај – ерски крај – из кога је Ршумовић потекао, предодредили су оштру ироничну и сатиричну ноту у његовом књижевном делу. Ере се, као, „најтипскији представници динарских особина и патријархалног живота”, одликују особеним спојем „храбрости, духа и лукавства” (Цвијић, 1966: 384, 386). Ерски

хумор, настао у тешким околностима сталне опасности, отпора и борбе, бритак је, пламен, подругљив и наклоњен иронији и сарказму:

> „Зато је ерски хумор – као израз несаломљивости и ведрине народног духа – и известан облик увек будне колективне свести, а и облик самоодбране том истом свешћу: у феноменологији ерског хумора пратимо како се народни дух опире разним насиљима стварајући своје вредности да би оне даље уздизале, јачале и усмеравале тај исти дух" (Мисаиловић, 1987 I: 39).

Ршумовић је очигледно од својих предака наследио сазнање да је ведри дух „најбољи лек против угрожавања духа" (Мисаиловић, 1987 I: 39). Из истог извора потекла је и његова хумористичка и сатиричка жица, јер су се „сви чинови драме светске историје догађали пред народним хором који се смеје" (Bahtin, 1978: 492). То је нарочито видљиво у особеном Ршумовићевом језику, несумњиво исклесаном на љубишком огњишту, који карактеришу „неке појаве слободног говора" и „фамилијарно-уличног контакта међу људима" (Bahtin, 1978: 168, 23). Песник је отворен према „непесничким" речима, посебно према оним „које немају најбољу репутацију у поезији": *дрматор, кретени, џабалебарош, лупеж фосилни, шалабајзер* и сл. (Данојлић, 2004: 229–230). Истовремено, преузима скраћенице из административног дискурса и бирократске идиоме („Уместо ладовине у неком СИЗ-у", „директор, дрматор, члан Еска" и др.), што се у литерарним текстовима може доживети као „светогрђе, нонсенс и непримереност" (Радикић, 2007: 26). Укрштај жаргона, фразеологизама, дијалеката, неологизама, неочекивана и „прејака" рима носилац су хумора, али и Ршумовићевог пародичног и ироничног односа према темама о којима пева и стварности коју приказује (Данојлић, 2004: 226):

„Наш народ није сисао весла
И није пао с труле крушке. […]
Наш народ није хватао зјала
И није млатио празну сламу,
Пред њим је пала многа ала,
И многа уста заћутала,
Народ не воли шупљу галаму" (Ršumović, 1987: 18).

2.

Прецизним жанровским одређењем у првом издању своје књиге – *сатиричне песме* – Љубивоје Ршумовић је успоставио семантичку везу с насловом збирке – *Обад* – као и са истоименом песмом, којом затвара збирку. Овај већ довољно индикативни наслов (обад је инсект напасник, карактеристичан по болном уједу, чије се последице осећају неколико дана) кореспондира с подна-

словом („Песме које лају и уједају") и изражава песникову жељу да критички сагледа стварност и разобличи друштвене појаве, политички и духовни живот. Одлучан је у својој намери, неподмитљив, непоткупљив и неспреман на компромисе („Зато чобани нимало не воле обаде / плаше се њихових жаока као гује / па покушавају да их подмите и обраде / да не пецкају већ само зује"), верујући да „само онај ко убада – у праву је" (Ršumović, 1987: 145). Ршумовић поседује „снажан осећај савремености" са које скида образину и демистификује је (Бахтин, 2013: 111), те тако чини оно што и јесте одлика сатиричног текста – „бескомпромисно и немилосрдно приказује глупост, изопаченост и нискост у друштву као целини, у некој мањој групи или у одређеном појединцу" (Требјешнин, 2009: 13).

Сатира управо означава књижевно дело у којем се на ироничан и духовит начин износи оштра осуда једног друштва или људских мана.

> „Основни садржај сатире јесте *сликовито негирање савремености* у различитим њеним манифестацијама (политичка искварености и корупција, власт злата, празно частољубље, луксуз и размаженост [...] и др.), сатиричар снажно осећа свој 'век', своју садашњицу, савременост (он не барата с једним идеализованим временом, као други жанрови), у њеној ограничености и пролазности" (Бахтин, 2013: 109).

Њен основни циљ јесте да „укаже на друштвене или моралне слабости", да жигоше и демаскира друштвене мане, људске изопачености и недостатке, да их извргне руглу и подсмеху, јер једино смех „може бити коректив људских мана" (Lešić, 2008: 281–282). Хумор је једна од важних одлика сатире, будући да је „свеукупна сатира заснована на подсмешљивом смеху", којим се исмевају негативности (Prop, 1984: 28). Темељи се „на фантазији или на осећају гротескног или бесмисленог" (Frye, 2000: 254), који је постигнут техником „комичног преувеличавања и употребом карикатуре и хиперболе" (Максимовић, 2003: 287).

Осећајући несклад између стварности и идеала, сатиричар има потребу да изрази своје незадовољство, да пружи отпор „према дресури, стереотипији, према устајалости животних навика и манира", према „репресивним елементима" и да подстакне појединца на „ослобађање из љуштуре" ритуала и обичаја (Егерић, 2010: 117). Он маркира све проблеме и мане које уочава у друштву и излаже их подсмеху, користећи притом иронију и пародију као „омиљено средство поруге" (Solar, 2010: 370).

3.

У Ршумовићевој збирци *Обад* присутне су неке од најчешћих тема српске сатиричне књижевности у другој половини 20. века: незнање, глупост, власт, корумпираност, социјална неједнакост, идеолошка мимикрија, камелеонство, охолост, пороци и сл., али и непоштедна критика југословенског друштва, посебно у годинама после студентских протеста 1968. и све израженијих тежњи за „демократизацијом социјалних односа и политичких институција” (Егерић, 2010: 135). То је време владавине „бескичмењака” и „беспршљенаша” који „само леђа савијају и уживају” (Ršumović, 1987: 69). Сарказмом у песми *Нова партија* Ршумовић демаскира демократску зрелост једног друштва и инаугурише у највише вредности бирократизам и борбу против сваког поноса. У таквом тоталитарном систему људи су обичне марионете у рукама оних „који држе даљинске управљаче” и тако руководе туђим животима:

„У животу, ко у ресторану,
неко једе калоричну храну,
неко коску глође – ако до ње дође!
Да се разумемо!” (Ršumović, 1987: 23).

У песми *Човек у сивом* Ршумовић кроз иронију демаскира тајанствене људе у сивом, владаре из сенке, „пријатеље пуне трпезе и чаше”, који „не дају речи ником живом” и себи подређене „фарбају” како им „тренутно паше” (Ršumović, 1987: 29). Профилишући ове појединце, који су присутни у разним временима, служи се сарказмом и персифлажом:

„Сад су у моди –
борци за власт!
У име класе
Боре се за се,
То јест за престиж свој.
Они се бију
А други лију
Њиховог лица зној!
[...]
Микрофон пашу,
Мерцедес јашу,
Увек спремни за виц.
[...]
Народ их плаћа,
Ко да им ћаћа
Државу дао на дар” (Ršumović, 1987: 39).

У зачараном кругу тоталитарног друштва (*Curculus vitiosus*) владају „произвођачи магле”, „ловци у мутном”, „млатиоци празне сламе” и „сипачи из шупљег у празно”. Алегорично-иронични контекст употребљених идиома појачава песникову сатиру. Вредностима модерног друштва Ршумовић супротставља исконску народну снагу и мудрост – рад, самодисциплину, поштовање, људскост. Наталожено искуствено знање свог народа претпоставља „празним фразама” и демагогији – народне изреке и пословице, по његовом мишљењу, садрже мудрост већу од празноверја и „шупље галаме” (Ršumović, 1987: 18).

Средишње место у збирци *Обад* заузимају песме из циклуса *Басне*. Алегоријски контекст, који се већ наслућује из самог назива циклуса, још снажније истиче критику људских и друштвених мана. „Семантичка двосмисленост” и приказивање одређених друштвених појава без непосредног именовања изазивају „привидно неразумијевање”, али их, заправо, чине уочљивијим (Максимовић, 2003: 287).

Козијада, Коњијада, Мравијада, Сомијада само су неке од песама у којима се уочавају иронија, пародија, гротескност, бесмисленост и алегорична осуда друштва које се отуђило од истинских моралних вредности. Довођење у везу (или приказивање) човека у обличју неке животиње „значи скренути пажњу на одговарајуће негативне особине тог човека” (Prop, 1984: 60) или на њихове алегоричне ознаке (на пример, у песми *Кртичњаци*). У овим песмама су типичне особине одређених животиња носилац апсурда и парадокса. Било да су одважни и смели или страшљивци и кукавице, жртве су опортунизма и бирократизма. Сликају се лојални, чанколизи, немоћни и слаби, чије је гесло: „Држи се чега се паметни држе / ко много рже – страда брже” или „Сагни лепо главу и паси / да не стигнеш у замрзивач” (Ršumović, 1987: 61, 53). У аутократском систему свако ко се осмели да размишља буде сурово кажњен. Ршумовић је то потврдио у песми *Мравијада*:

„– Они што нам штете праве
Треба да су иза браве!
– рече један мрав из траве
испред једне важне краве.

– Ћути, мраве, не будали,
кад си тако бедно мали,
шта се буниш, шта ти фали?
Не таласај, то не пали!

Кад ето ти другог мрвава,
и он тражи своја права!
Ћути крава, проверава...
Трећег мрава... стотог мрава...

Сви мрави из мравињака
неће мрака, хоће зрака...
А крава их тужно гледа,
па зовну једног мравоједа!” (Ršumović, 1987: 62).

Слична је судбина задесила и младог супа, који је из небеских висина „пљуцкао” по земљи, не мирећи се са свакодневицом и пркосећи општој хипокризији. Када је „једном другу пљуцнуо фрак”, прогутао га је мрак. Наведени фразеологизам – *некога је прогутао мрак* – уклапа се у различите периоде српске историје, никад не мењајући значење, и увек представљајући судбину оних који су се дрзнули да мисле, да се супротставе. Ршумовићева жаока усмерена је, дакле, и на политику, и на моћне, али и на послушност и послушнике. Он исмева бирократизам, привилегије руководилаца, недостатак слободе, пре свега, слободе мишљења и слободе медија, што изазива и његову најоштрију осуду (*На банкету, Те будале, Нема одмора, Нек иде* итд.). Отуда би слика стварности и маркирање аномалија могли да „буду начин да се путем ретровизорског раскринкавања деструкције” подстакну позитивне промене у друштву (Стефановић, 2006: 145).

Значајну компоненту Ршумовићевих сатиричних песама представља хумор, без кога „сатира представља обично заједање” (Кош, 1985: 60). Ршумовићев хумор је заснован на игри речи, на богатом лексичком наслеђу љубишког и златиборског краја, на слободном говору. Он има друштвенокритичку димензију („Развој тешке индустрије / не поклапа се са жељама / имамо домаћих сировина, али у фотељама”). Често је присуство нонсенса и парадокса („Луд збуњеног око пања гања / Петао се спанђао с лисицом”), појачано рефренским стиховима преузетим из народног говора („Обећања – лудом радовања”) (Ršumović, 1987: 62).

4.

Иронија, пародија и сатира уочавају се и у Ршумовићевим песмама за децу. Песма *Вук и овца* давно је надрасла оквире књижевности за децу и постала свевременска песма о сукобу моћних и слабих, надређених, утицајних и њима подређених. Сличан је случај с песмом *Досадно ми је*. Вечити проблем дечје досаде, у овој Ршумовићевој песми добио је, чини се, и политичко-сатиричну конотацију:

„ДОСАДНО МИ ЈЕ ДА БУДЕМ КРАЉ
рече краљ и скочи удаљ
ХОЋУ ДА БУДЕМ НЕШТО ДРУГО
БАР ЦАР

УРЕДИЋЕМО ТУ СТВАР
рече главни министар
ДОБИЋЕТЕ ОДМАХ ЦАРСКИ ПРЕСТО
И СВЕ РЕСТО
УЗ ТО РАДНО МЕСТО

ДОСАДНО МИ ЈЕ ДА БУДЕМ ЦАР
рече цар и направи дармар
ХОЋУ ДА БУДЕМ НЕШТО ДРУГО
БАР
КОНОБАР [...]

ДОСАДНО МИ ЈЕ И КАМЕН ДА ТУЦАМ
Рече путар ОД МУКЕ ПУЦАМ
ХОЋУ ДА БУДЕМ НЕШТО ДРУГО
БАР
ВЛАДАР

Е ПА САД ЈЕ ДОСТА рече Коста
Главни чистач каменог моста
ГДЕ СИ ВИДЕО
ШАКО ЈАДА
ДА ПУТАР НЕКОМ ЗЕМЉОМ
ВЛАДА” (Ршумовић, 1998: 51–52).

Иронију је Ршумовић појачао комбиновањем два различита начина писања (верзал и курент). Малим словима наведена су занимања које мења лирски субјект (краљ, цар, конобар, путар), као и титуле појединаца који се налазе на високим позицијама и могу да испуне сваку, па и неосновану и бесмислену жељу њима блиских (главни министар, главни секретар, шеф сале). Корумпираним високопозиционираним моћницима (сваком у свом ресору) супротставља *главног чистача каменог моста*, јединог који има лично име. Његова нонсенсна функција једина је кадра да заустави гротескно мењање занимања, али је истовремено и оштра политичка сатира у алегоријској форми.

Ршумовићева иронија смешта се и у балкански контекст последње деценије 20. века. У песми *Чакија*, препуној парадокса, снажно је наглашен апсурд ратних дешавања на простору бивше Југославије – идилична слика пејзажа пред чијом су лепотом и „планете избледеле”, трајно нестаје пред бесмислом рата и крвопролића, чија је метафора у овој песми чакија „справа најопакија”:

„Сад бежимо са планете балканске
Овде човек наоружан сваки је
Гледаћемо ми сунчане заласке
Далеко од постојбине чакије” (Ршумовић, 1991: 25).

Сатирични пасажи уочавају се и у роману *Имате ли Ршума*, делимично аутобиографском, делимично фикционалном, први пут објављеном 1983. године. У њему се појављује минуциозни приповедач који, захваљујући својој луцидности, сликајући паралелно догађаје из различитих временских равни, доноси оштру критику провинцијског места П., али, и шире – осветљава друштвене и моралне проблеме: хипокризију, бирократизам, корумпираност, малограђанштину и сл. Ршумовић се својом иронијом посебно обрушио на доктринарни систем у земљи слобода у којој нема слободе: „И птицама које су грађани СФРЈ забрањено је да напуштају територију... Свим птичицама... – Нико то неће знати... – Знаће!... Све се зна!” (Ршумовић, 2016а: 60). Његову критику није избегао ни корумпирани правосудни систем у коме може бити осуђен и онај који није ни присуствовао догађају због кога му се судило, као што ослобођен кривице може бити кривац који се налази на високој политичкој позицији. Своју резигнацију услед немогућности превладавања идеолошких размимиолажења у друштву изразио је кроз реторско питање: „Докад ће се борити наши против њихових! Мислио сам да су наши победили једном заувек...” (Ршумовић, 2016а: 135).

У текстовима сабраним у књизи *Планирање прошлости,* поред низа парабола у којима размишља о власти, бирократизму, присутни су и одређени сатирични пасажи, блиски афоризму: „А под словом Б имамо још неколико наших или понашених, љупко пригодних речи: безосећајност, бескрупулозност, бесрамност, базобразлук бахате београдске бирократије”, „Ако не престанеш да шириш лажи о мени, ја ћу почети да ширим истину о теби”, „Сиротиња се окупља на бувљим пијацама, где једни другима продају оно што су нашли у контејнерима или покрали у викендицама”, „Срби су одвајкада познати, између осталог, и по томе што мајсторски секу гране на којима седе”, „Ми смо затворили музеје и маскирали их скелама да и они личе на рушевине”, „Власт често учини човека кварљивом робом”, „Вук и Народни музеј су рецидиви прошлости, а силеџије су на цени” и сл. (Ршумовић, 2016б).

5.

Ршумовићево књижевно дело „разбија конвенције и духовну лењост, руга се језичкој и свакој другој испразности” (Јовановић, 2007: 123). Без обзира да ли је реч о Ршумовићевом стваралаштву за децу или стваралаштву за „одрасле”, он је, на директан или индиректан начин, полемисао с писаним и неписаним законима, друштвеним групама, догматизмом и демагогијом, служећи се хумором, иронијом, пародијом и парадоксом, чиме је помагао читаоцима да „увиде и ону своју непризнату, ирационалну страну”, те да пречисте свест од „наталожених заблуда”, предрасуда, стереотипа и „идеолошког муља” (Требјешанин, 2009: 123).

У Ршумовићевим стиховима има и карневалске атмосфере, будући да пружају и један „неофицијелни" и „вандржавни" поглед на „свет, човека и људске односе" (Bahtin, 1978: 12). Песник проговара карневалским језиком, који карактерише „логика изокренутости" и амбивалентна природа смеха, који је истовремено „весео, ликујући" и „подругљив, исмевачки" (Bahtin, 1978: 18–19).[1]

У својој студији о српској послератној сатири Мирослав Егерић је истакао четири „крупна сатиричара друге половине 20. века" – Душана Радовића, Матију Бећковића, Владу Булатовића Виба и Брану Црнчевића. На истој линији можемо посматрати и Љубивоја Ршумовића, који је својим сатиричним песмама, сатиричним цртицама и пасажима у својим прозним делима пружио снажан отпор према дресури и устајалости животних навика и манира.

Извори

Ršumović, Lj. (1987). *Obad*. Čakovec: Zrinski.

Ршумовић, Љ. (1991). *Северозападни крокодил*. Сараорци: Издавачка кућа Лаковић.

Ршумовић, Љ. (1998). *Одакле су делије*: *избор поезије за децу*. Горњи Милановац: Дечје новине.

Ршумовић, Љ. (2016а). *Имате ли Ршума*. Београд: Лагуна.

Ршумовић, Љ. (2016б). *Планирање прошлости*. Београд: Лагуна.

Литература

Bahtin, M. (1978). *Stvaralaštvo Fransoa Rablea i narodna kultura srednjega veka i renesanse*. Beograd: Nolit.

Бахтин, М. (2013). Сатира. У *Естетика језичког стваралаштва*. Сремски Карловци – Нови Сад: Издавачка књижарница Зорана Стојановића, 98–124.

Данојлић, М. (2004). *Наивна песма, огледи и записи о дечјој књижевности*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.

Егерић, М. (2010). Српска послератна сатира и сатирични афоризам. У *Домановићево племе. Савремени српски сатиричари*. Зрењанин: Агора, 115–144.

[1] Преовлађујући иронијски тон у збирци *Обад* појачан је фотографијама којима је књига илустрована и које су неретко веома провокативне. Њима се руше табуи, уводе „жанрови слободног уличног говора" и слике „материјално-телесног начела живота" (Bahtin, 1987: 23, 26).

Јевтић, М. (1997). *Све о Ршуму – Ршум о свему*. Ужице: Културно-просветна заједница.

Јовановић, А. (2007). Оверен културним памћењем. У Д. Радосављевић (ур.): *Ршумдани: поводом педесетогодишњице књижевног рада Љубивоја Ршумовића 1957–2007*. Нови Београд: Прво слово.

Кош, Е. (1985). *Сатира и сатиричари*: *чланци и есеји*. Београд: Просвета.

Lešić, Z. (2008). *Teorija književnosti*. Beograd: Službeni glasnik.

Љуштановић, Ј. (2000). О мангуплуцима и озбиљности Љубивоја Ршумовића. *Детињство*, XXVI(3–4), 44–48.

Максимовић, Г. (2003). *Тријумф смијеха. Комично у српској умјетничкој прози од Доситеја Обрадовића до Петра Кочића*. Ниш: Просвета.

Мисаиловић, М. (1987). *Мудрост народног хумора I*. Титово Ужице: Вести.

Prop, V. (1984). *Problemi komike i smeha*. Novi Sad: Dnevnik – Književna zajednica Novog Sada.

Радикић, В. (2007). Засек у реч: скраћенице у функцији песничке игре. *Детињство*, XXXIII(1/2), 25–28.

Radović, D. (2014). *Na ostrvu pisaćeg stola*. Beograd: Mascom EC – Booking.

Solar, M. (2012). *Teorija književnosti sa rječnikom književnoga nazivlja*. Beograd: Službeni glasnik.

Стефановић, М. (2006). Појам комичног у српској књижевности XVIII столећа. У Д. Мршевић Радовић и сар. (ур.), *Реч – морфолошки, синтаксички, смантички и формални аспекти у српском језику; Хумористичка и сатиричка традиција у српској књижевности*, књ. 2. Међународни научни састанак слависта у Вукове дане. Београд: Међународни славистички центар, 139–149.

Требјешанин, Ж. (2009). *Мач, штит и мелем. Психополитичка анализа хумора и сатире*. Зрењанин: Агора.

Frye, N. (2000). *Anatomija kritike: četiri eseja*. Zagreb: Golden marketing.

Цвијић, Ј. (1966). *Балканско полуострво и јужнословенске земље. Основи антропогеографије*. Београд: Завод за издавање уџбеника Социјалистичке Републике Србије.

Лиляна С. Костич
Университет в Крагуеваце, Педагогический факультет в Ужице

САТИРА В ПОЭЗИИ ЛЮБИВОЕ РШУМОВИЧА

Аннотация

Предметом настоящей статьи являются сатирические стихи Любивое Ршумовича, опубликованные в сборнике *Овод* (1987 г.) и в других сборниках этого автора. В них преобладает критическое отношение к реальности, человеческим недостаткам и социальным явлениям. Сатирическое значение в этих стихах чаще всего достигается с помощью иронии и пародии с использованием гиперболы и аллегории.

Сатирическое творчество Ршумовича рассматривается в контексте сербской сатирической литературы последних десятилетий 20-го века. Цель настоящей работы – показать, что Ршумович опирается на свое поколение сербских сатириков, утвержденных в 1960-х и 1970-х годах, которые в своих работах критически рассматривали социальные и индивидуальные явления и социальные проблемы, стремясь тем самым внести свой вклад в их устранение.

Ключевые слова: *Любивое Ршумович, сатирические стихи, сатира, ирония, пародия, сборник стихов “Овод”.*

Научни скуп
Књижевно дело Љубивоја Ршумовића
Педагошки факултет у Ужицу
28. септембар 2018.

ISBN 978-86-6191-061-6
УДК 821.163.41.09-93-1
Ршумовић Љ.
Стручни чланак
стр. 371–378

Милица М. Алексић[*]
Универзитет у Нишу, Филозофски факултет

МОДЕРНА МИТОЛОГИЈА: *УЈДУРМЕ И ЗВРЧКЕ ИЗ АНТИЧКЕ ГРЧКЕ* ЉУБИВОЈА РШУМОВИЋА

Апстракт: У раду ће бити анализиране стилске и жанровске особености дела Љубивоја Ршумовића *Уједурме и зврчке из античке Грчке*. Озбиљност и узвишени стил мита бивају замењени хумором, фантастиком, нонсенсом, неологизмима и другим облицима вербалног поигравања, што је наговештено већ самим насловом дела и поднасловима његових поглавља. Рад ће указати на важност паратекста за уметничку мотивацију дела, али и за рецепцију од стране читалаца. У раду ће бити коришћени структуралистички и наратолошки метод, као и теорија рецепције.

Кључне речи: *мит, модерно, игра, хумор, паратекст*.

Прозно дело Љубивоја Ршумовића (1939) *Уједурме и зврчке из античке Грчке* представља уметничку реинтерпретацију грчке митологије. Време митологије јесте прошлост, и то апсолутна епска прошлост, коју Љубивоје Ршумовић у свом делу разара модерним уметничким поступцима. Појам модерности овде је схваћен као историјска категорија, која имплицира разрушавање и деструктурисање онога претходећег ради стварања нечег новог. На релативност и потешкоће у прецизном одређењу модерног Миодраг Павловић упућује у својој *Поетици модерног*: „Неки пут модернитет изгледа као стил, као одређена песничка дикција, нешто естетски одредљиво, одређени тип метафоре. И то онда кад су одреднице времена сложене у једну прегледну структуру. Сутрадан је модерно различито и од самог себе. Модерност је увек нешто друго" (Павловић, 1978: 37–38). Модерност се, дакле, одликује сопственом дијалектиком и никада није завршена; никада се о њој не може говорити изоловано од контекста у коме настаје. Једно модерно дело критички се опходи према књижевним канонима, мењајући их и доносећи новине у историју књижевности.

Модерни књижевник Љубивоје Ршумовић „најближи [је] суштини модерног поимања дечје речи, ствара дело које оригиналношћу, изнад варирања постојећег, уоченог и сврстаног, мења поредак вредности" (Петровић, 2001: 437–438). Он се у српској књижевности за децу појављује педесетих

[*] milica.aleksic.06@gmail.com

година двадесетог века и доноси у њу нови израз, што је био велики изазов, нарочито ако имамо на уму високе домете које је пре њега поставио Душан Радовић. Његов модерни израз, наизглед парадоксално, своје упориште врло често проналази у митској традицији. Место које у том смислу у Ршумовићевој поезији заузима збирка *Још нам само але фале* (1973), у прози припада његовом делу *Уjдурме и зврчке из античке Грчке* (2010).

Прототекст за настанак *Уjдурми и зврчки из античке Грчке* јесте грчка митологија. Мит као кратка књижевна врста у Ршумовићевом делу бива наративно проширен до кратке приче, без измена основног мотивског језгра, јер се „суштина мита не налази ни у стилу, ни у облику приповедања, нити у синтакси, већ у *причи* која је испричана у миту” (Леви-Строс, 1972: 245). Причу мита имплицитни аутор проширује поигравајући се са осталим структуралним деловима књижевног текста, па *Уjдурме и зврчке из античке Грчке* постају једна модерна митологија, у којој је оно старо, традиционално и познато сада реинтерпретирано и виђено као ново. „Човек без митске димензије у себи не може да придаје *новом* митску димензију, нити може да говори о стваралаштву. Тај човек онда на свој начин изговара реченицу: ничег новог под сунцем. И ничег старог” (Павловић, 1978: 46). Модерни књижевник Љубивоје Ршумовић открива ново у старом и то постиже специфичним поступцима карактеристичним за поетику књижевности за децу. Нека од најважнијих стилских обележја *Уjдурми и зврчки из античке Грчке* јесу игра, хумор, фантастика, неологизми.

Централно место у делу *Уjдурме и зврчке из античке Грчке* заузима игра,[1] што је наговештено већ и самим насловом: узвишени свет богова у Ршумовићевом делу приказан је као свет у коме се богови поигравају – и једни са другима, али и са смртним људима – и такво њихово понашање имплицитни аутор пореди са игром деце и њиховим уjдурмама и зврчкама. Игра је оно што далеки свет митологије чини блиским савременом, младом читаоцу. Да ће се према својој причи и приповедању опходити као према игри, приповедач најављује и осталим деловима паратекста, насловима поглавља („Збрз и лепрш”, „Љуљ и запит”, „Мрз и љубрк”, „Зуј и недрж”) и њиховим поднасловима („Збрз о два пута рођеном”, „Мрг о Леандару”, „Окрз о Телемаху”, „Арла о нимфама”, „Жац о Хермафродиту”, „Зуј о Сфинги”, „Батрг о Психи”, „Сврш о Пандори” и сл). Ови неологизми у паратексту отварају наратив и пре самог акта читања и урањања у текст, активирајући читаочеву знатижељу и градећи у читаочевој свести извесна очекивања о новом искуству, потпуно другачијем

[1] Тихомир Петровић игру дефинише као „песнички поступак којим се бира и обликује мотив, развија прича, уводе главни јунаци, граде занимљива радња и ситуације, коментарише и укључује читаочева имагинација. Изборивши се за статус l’art pour l’art, она укључује у себе стваралачки импулс, слободу, проналазачки дух, машту, случајност, спонтаност, изненађење, варирање, опонашање, оживљавање, занос, импровизацију, илузију, неред, надигравање, завитлавање, забаву и тако даље” (Петровић, 2011: 125).

од оног које је изградио при сусрету са античком митологијом. Неологизми у насловима изведени су од глагола који су у тесној семантичкој и логичкој вези са глаголом *приповедати*: збрзати (причу), окрзнути (причу), зујати (о причи), свршити (причу) и представљају неку врсту синонима именици *прича*: прича о Телемаху, прича о нимфама, прича о Психи и слично.

У уводном композиционом оквиру сваке своје приче, приповедач образлаже необичан наслов и такви коментари имају мотивацијску функцију: „Овај *миљуш* почиње једног пролећа када су, иначе послушна, Зефирова и Флорина деца одлучила да буду непослушна” (Ршумовић, 2016: 19). Приповедач и у уводном и у завршном композиционом оквиру својих прича скреће пажњу на своје и присуство наративне публике и такви коментари увек су на вишем дијегетичком нивоу у односу на причу (Милосављевић Милић, 2006: 294).

С обзиром на то да наративну публику *Уjдурми и зврчки из античке Грчке* превасходно чине млађи читаоци, неизбежни су и дидактички коментари приповедача: „Овај *мрг* би могао да послужи као добронамерна литерарна опомена свим заљубљенима да буду опрезнији и у ономе што говоре и у ономе што чине. Није љубав исто што и прехлада, па да се може брзо излечити чајевима од врбове коре” (Ршумовић, 2016: 40). Ипак, Ршумовићево дело никада не карактерише експлицитни дидактизам као такав, јер Ршумовић рачуна на интелектуалност читалачке публике, па је и дидактичност у његовом књижевном делу „радовићевског типа: шаљива, прикривена и са дистанце” (Обрадовић, 2005: 444). Он никада неће експлицитно изрећи суд о томе на који начин млади читалац треба да се понаша, већ му оставља простор да сâм извуче поуку.[2] Исти став Ршумовић заузима и према одраслом читаоцу, коме такође намењује своје дело. Тако ће савет родитељима како треба да васпитавају своју децу имплицитно провући као нешто што је одвајкада познато јер су се чак и грчки богови тако опходили према својој деци: „Знало се и тада да претерана љубав родитеља према деци може да угуши дечје самопоуздање, али се олако прелазило преко претеране љубави деце према родитељима, оне љубави која тежи да искриви стварност и најчешће води у трагедију” (Ршумовић, 2016: 73).

На местима у тексту где приповедач постаје перцептибилан и изражава свој аксиолошки коментар, он увлачи читаоце у свет приповеданог: „Могли бисмо *арлаукати* о неправди што су нимфе сврстане у нижа божанства, мада су кћери Зевсове и других божанстава, али нећемо, јер нимфе не заслужују ни сажаљење ни бес, већ дивљење” (Ршумовић, 2016: 61). Овакав, модерни поступак једног ауторског књижевног дела доноси огроман искорак из конвенција

[2] Овакво уважавање дететове личности и интелекта опречно је Платоновом ставу да слушање прича о боговима у којима се они понашају гневно, плачу или показују неке друге, људске мане може имати лош утицај на васпитање и формирање личности младића. Младићи би услед слушања таквих прича, те заноса који би у оне у њима изазвале, могли почети да се понашају на сличан начин. Зато Платон и критикује Хомерове стихове и наглашава да се о боговима мора говорити са глорификацијом (Платон, 2013: 56–62).

античке књижевности. „Безличност аутора огледала се у томе што он није сматран творцем него богом надахнутим тумачем улоге или дела; такав ’аутор’ драме био је још врло близак ауторима епике или лирике. Певачи епопеја и лирских песама приписивали су своје стваралаштво боговима, Музама и Аполону” (Михајловна Фрејденберг, 1978: 506). Приповедач је у Ршумовићевим *Уjдурмама и зврчкама из античке Грчке* видљив у оквирним деловима својих прича, док средишњи, главни део, представља приповедање у трећем лицу о догађајима из далеке, митске прошлости, те приповедач не може бити перцептибилан нити учествовати у својим причама.

Ту огромну дистанцу између приповеданог времена[3], које припада апсолутној епској прошлости, и приповедног времена, које припада садашњем тренутку, разрушава хумор. „Управо смех уништава епску и уопште сваку хијерархијску (вредносно-удаљавајућу) дистанцу. У даљинској слици предмет не може бити смешан; он мора бити приближен да би постао смешан; све смешно је блиско; целокупно смеховно стваралаштво делује у зони максималног приближавања” (Бахтин, 1989: 455). Смех је једна од најважнијих стилских особина дела *Уjдурме и зврчке из античке Грчке* и најчешће потиче од ефекта изненађења, те неочекиване употребе жаргонске лексике блиске савременом читаоцу, али не и грчким боговима, будући да је хумор био незамислив у узвишеном античком миту. Књижевни јунак мита је „супериоран по *врсти* у односу на друге људе и њихово окружење” (Фрај, 2007: 43) и као такав надмоћан и заокружен јунак, али Ршумовићеви богови-јунаци попримају понеку од људских особина, говоре језиком савременог читаоца и такав анахронизам доводи до несклада и самим тим и хуморног ефекта.

Зевс ће у причи „Жест о пријатељу људи” гневно говорити људима против Прометеја: „Нека вам сада онај уштогљени Прометеј помогне!” (Ршумовић, 2016: 25); у причи „Зуј о Сфинги” богови долазе на бабине и честитају на Сфингином рођењу Сфингиним родитељима Тифону и Ехидни. За једног човека могло би се рећи да је уштогљен, али не и за божанство, као што је незамисливо и да богови поштују обичаје који владају међу обичним људима. Читалац се, дакле, смеје на местима где препознаје себе и амбијент коме и сам припада. Хуморни ефекат, такође, изазива и свако скретање пажње на телесност богова јер су они, пре свега, духовна бића: „И све куме се сложише, само мали Хермафродит заплака. Не зато што му се име није допало, него што се упишкио” (Ршумовић, 2016: 146).

Љубавни мотиви врло су често заступљени у делу *Уjдурме и зврчке из античке Грчке*, јер је и у грчкој митологији било потпуно уобичајено љубавно општење између богова и богиња или између богова и смртних жена. Хумор настаје када се о једном божанству више не говори са страхопоштовањем, већ

[3] На једном месту приповедач ће и подсетити наратере на ову дистанцу: „Све се догађа *некада давно*” (Ршумовић, 2016: 29).

речником свакодневног и баналног, па ће тако свезнајући приповедач говорити о Аполону на следећи начин: „Почео је да залеће Кориниду љубавним понудама и предлозима. Она се бранила, сећајући се мајчиних савета да се не петља са боговима који су превртљиви и у љубави непоуздани” (Ршумовић, 2016: 47). У причи „Лепрш о првој брачној ноћи” Хера говори о незајажљивости Зевса речником обичне жене, али не и богиње: „Толико богиња је јурило за њим, толико смртних жена је имао око себе, нисам хтела да и ја будем још једно дугме на његовој лудачкој кошуљи” (Ршумовић, 2016: 32).

Ипак, хумор није једини ефекат до кога доводи поистовећивање богова са обичним људима. Понегде се на таквим местима развија емпатија читаоца према једном богу-јунаку, који у својим патњама и душевним преокупацијама наликује на обичног човека. Читалац „Изврда о Аргусу” саосећа са стооким јунаком у његовој љубавној чежњи према Ији: „Тек тада се Аргус забленуо у њу са свих стотину очију, што поспаних што будних. Те ноћи ниједно његово око није заспало” (Ршумовић, 2016: 95–96), те његовом страдању од Хермесове руке, па коначно постављање Аргусових очију на паунов реп и сâм доживљава као неку врсту награде за Аргусову верност и пожртвовање. Ова емоционална компонента у потпуности изостаје приликом читања античког мита (Гревс 2012: 173), у коме нема психологизације Аргусовог лика.

Психологизација ликова у причама из *Уједурми и звркци из античке Грчке* постигнута је тиме што свезнајући приповедач продире у њихову свест, а повремено им и препушта глас, смењујући своју нарацију њиховим репликама и дијалозима. Нарочито је занимљиво психолошко мотивисање појединих поступака јунака, који се у миту не проблематизују и не доводе у питање. Тако је Нарцисова самодопадљивост у Ршумовићевој причи „Недрж о Нарцису” психолошки мотивисана претераним мајчиним обожавањем, што васпитање чини погрешним:

> „Тако је Нарцис растао под брижним оком своје мајке. Можемо слободно рећи *поносне мајке*, јер је и она уживала у дивљењу и похвалама Нарцисовој лепоти, које је добијао на сваком кораку. […] С временом је постало најважније да похвале стижу, јер је то увећавало њихов понос. У заносу нису ни приметили да та опчињеност, па и тај понос, полако али сигурно прерастају у охолост” (Ршумовић, 2016: 225).

Доминација фигуре мајке, која обожава свог сина, довела је до тога да Нарцис постане самодовољан и да презре било чију љубав. Сусрет са сопственим ликом у води онда када му је било шеснаест година означава завршетак потраге за идентитетом. С обзиром на Нарцисов егоизам, његова љубав не може бити усмерена ни према коме другом осим према себи, па он и не може досегнути Сопство, Јаство или целовитост, што кореспондира са клетвом богиње Артемиде да Нарцису љубав никада не буде узвраћена.

Тема потраге за идентитетом, врло актуелна у књижевности намењеној деци и младима, у Ршумовићевој причи о Хермафродиту добија потпуно другачију реализацију него у причи о Нарцису. Премда мит о Хермафродиту изазива известан отпор услед гротескног спајања мушких и женских делова тела у једном бићу, Ршумовићева реинтерпретација, насловљена као „Жац о Хермафродиту”, доводи до потпуно другачијег доживљаја ове митске приче. Млади читалац се саживљава са ликом Хермафродита током његове безуспешне потраге за срећном звездом, односно за сопственим идентитетом. Хермафродит сетно напушта нимфе које су га одгајале и чувале јер жели да пронађе своју срећну звезду, то јест да спозна себе и одрасте. И не знајући зашто, он не може да потпуно узврати љубав Салмакиди, али не жели ни да је повреди. Телесно се спојивши са Салмакидом, Хермафродит постаје одрастао, комплетан и савршен у свом споју мушких и женских особина.

Поруку да тежња за савршенством не може бити сасвим остварена имплицитни аутор инкорпорирао је у причу „Зуј о Сфинги”. Полилог богова о томе како треба да изгледа то савршено биће: да треба да има женску главу, лавље тело, змијски реп, орловска крила и да буде загонетно, лукаво и крвожедно, још једна је у низу *уjдурми и зврчки* богова. Креирање савршеног бића за њих је представљало игру и забаву, али ће то биће касније однети много људских живота, све док загонетку није одгонетнуо Едип и тиме усмртио Сфингу. Тако је дидактички коментар да би „савршенство било гњаважа” (Ршумовић, 2016: 195) ненаметљиво нашао пут до младих кроз мит о Сфинги.

У причи „Заљуљ о Орфеју” читаоцима није до краја расветљена мотивација јунаковог поступка да се упркос забрани окрене и види Еуридику: „Овај *заљуљ* ће се још дуго у чуду питати зашто се Орфеј осврнуо да види Еуридику. Није веровао окрутном Хаду, или је можда за тренутак ипак посумњао у моћ свог уметничког умећа? Или га је трагично победила жеља да што пре види драго лице своје Еуридике, по цену да је занавек изгуби?” (Ршумовић, 2016: 176). Ово ускраћивање информација од стране свезнајућег приповедача може се тумачити као остављање простора читаоцу да сâм надогради и потпуније доживи причу. Сличан је поступак употребљен и у причи „Окрз о Телемаху”, при чијем се крају оставља отвореним питање о даљој судбини Одисејевог сина Телемаха: „Да ли се нови краљ Итаке оженио чаробницом Кирком или племенитом кћерком краља Нестора из Пила, или можда лепом Наусикајом, кћерком феачког краља Алкиноја, то овај *окрз* не зна” (Ршумовић, 2016: 57), али је разлог томе недостатак рукописа.

Отворен крај карактерише и последњу причу *Уjдурми и зврчки из античке Грчке*, „Сврш о Пандори”, која говори о миту по коме су услед Пандорине радозналости из ћупа излетела сва зла овога света, али је у њему ипак остала Нада:

> „Од тада су смртници изложени свим пошастима и недаћама које постоје. Али у свакоме, ипак, остаје и живи Варљива Нада, која нас уверава да ће све проћи и да ће бити боље.

Хоће ли нам бити боље?

Треба се надати да то не зависи само од богова, него у највећој мери од нас самих” (Ршумовић, 2016: 247).

Овакав завршетак опомиње да је давно прошло време у коме је примитивни човек сва збивања у природи оправдавао вољом богова и да је сада човек сâм одговоран за своју судбину. Савремено доба јесте време у коме постоји уређеност друштва, по чему се наше време разликује од давних времена веровања у богове, када „човеков живот беше […] без реда, кô живот звери. Само сила владаше. Нит беше награде за људе честите, нит казна икаква злочинце стизаше. Тада, мислим, некаква мудрином обдарена глава увиде да измислити треба страх од богова, кô ужас онима што тајно снују грех ил’ делом или речју или мислима” (Ршумовић, 2016: 9). Ршумовић је у својим *Уjдурмама и зврчкама из античке Грчке* демистификовао страх од богова и показао да су „богови исто што и људи, с том разликом што су богови” (Ршумовић, 2016: 127). Приказујући их са људским манама и пуштајући их да говоре речником савременог читаоца, он античку митологију чини блиском модерном човеку.

Ова модерна митологија стилски и жанровски удаљава се од свог прототекста, али задржава његово основно мотивско језгро. Организована у четири велика поглавља и више прича у оквиру тих поглавља, она жанровски представља збирку митолошких прича, чији необични наслови имплицирају поетику читавог дела: поигравање, *уjдурму*, *зврчку*. Хумор разрушава озбиљност и узвишеност мита и чини да Ршумовићево дело буде блиско и најмлађима, али и одраслима, и да неприметно обједини у себи когнитивну и естетску димензију, да забављајући поучава.

Извори

Ршумовић, Љ. (2016). *Уjдурме и зврчке из античке Грчке*[7]. Београд: Лагуна.

Литература

Бахтин, М. (1989). *О роману*. Прев. Бадњаревић, А. Београд: Нолит.

Гревс, Р. (2012). *Грчки митови*. Прев. Вејн, Б. Београд: Admiral Books.

Леви-Строс, К. (1972). Структура митова. *Дело*, XVIII(3), 241–256.

Милосављевић Милић, С. (2006). *Модели коментара у српском роману XIX века*. Ниш: Филозофски факултет – Просвета.

Михајловна Фрејденберг, О. (1978). *Мит и античка књижевност*. Прев. Мечанин, Р. Београд: Просвета.

Обрадовић, С. (2005). *Књижевност за децу I*. Алексинац: Виша школа за образовање васпитача.

Павловић, М. (1978). *Поетика модерног*. Београд: Графос.

Петровић, Т. (2001). *Историја српске књижевности за децу*. Врање: Учитељски факултет.

Петровић, Т. (2011). *Увод у књижевност за децу*. Нови Сад: Змајеве дечје игре.

Платон (2013). *Држава*. Прев. А. Вилхар и Б. Павловић. Београд: Дерета.

Фрај, Н. (2007). *Анатомија критике: четири есеја*. Прев. Г. Раичевић. Нови Сад: Orpheus.

Milica M. Aleksić
University of Niš, Faculty of Philosophy

MODERN MYTHOLOGY: UJDURME I ZVRČKE IZ ANTIČKE GRČKE BY LJUBIVOJE RŠUMOVIĆ

Summary

In this paper the stylistic and genre features of the work *Ujdurme i zvrcke* iz anticke Grcke by Ljubivoje Rsumovic will be analyzed. The seriousness and exalted style of the myths are replaced by humor, fantasy, nonsense, neologisms and the other forms of verbal play, which is indicated by the title of the work and the titles of its chapters. This paper will also emphasize the importance that the paratext holds for the artistic inspiration of the work, but also for the reception by the readers. The paper will use the structural and narratological method and the theory of reception.

Keywords: *mythology, modern, play, humor, paratext.*

Научни скуп
Књижевно дело Љубивоја Ршумовића
Педагошки факултет у Ужицу
28. септембар 2018.

ISBN 978-86-6191-061-6
УДК 821.163.41.08-93-1 Ршумовић Љ.
Изворни научни чланак
стр. 379–396

Марина В. Кебара[*]
Универзитет у Крагујевцу, Филолошко-уметнички факултет

ПРЕЦЕДЕНТНОСТ ДЕЧЈЕГ НОНСЕНСА И ЈЕЗИЧКЕ ИГРЕ У ПОЕЗИЈИ ЉУБИВОЈА РШУМОВИЋА[**]

Апстракт: Предмет нашег истраживања је прецедентни модел дечјег нонсенса и језичке игре (ЈИ) у функцији прототекста (текста-донора) или денотата првог реда у поређењу са уметничким дискурсом одраслих на материјалу поезије Љубивоја Ршумовића, чије поетске текстове разматрамо у функцији текста-рецепијента, односно денотата другог реда. Примере дечјих нонсенсних форми и ЈИ, базиране на својству полифункционалности дечје говорно-реторичке парадигме, као темељног услова прецедентности, ексцерпирали смо из дечјих оригиналних творевина скупљених у књизи Корнеја Чуковског *Од друге до пете*. Методолошки поступак у раду опире се на теоријске постулате когнитивне и психолингвистике и заснива се на примени функционално-концептуалне и језичко-стилске анализе истраживаног корпуса са задатком описивања поступака прекодирања смислова ПФ у поезији Љ. Ршумовића, а у циљу издвајања, класификације и описа два типа дечје ЈИ у функцији прецедента поетског текста: 1) *ЈИ са структурно-семантичким трансформацијама заснована на унутрашњој форми речи и метајезичкој рефлексији* (дечја оказионална деривација типа лажне/народне етимологије), у чијој подлози се налази информативно-номинативна функција (корелативност форме и садржаја); 2) *ЈИ са семантичким трансформацијама* (књижевна алузија, досетка и нонсенс), у чијој подлози се налазе атрактивна функција и функција генерисања смисла (примарност садржаја у односу на форму).

Кључне речи: *Љубивоје Ршумовић, нонсенс, полифункционалност дечје језичке игре, прецедентност, психолингвистика*.

[*] m.kebara@filum.kg.ac.rs

[**] Рад је урађен у оквиру *пројекта* 178014: *Динамика структура савременог српског језика*, који финансира Министарство просвете и науке Републике Србије.

УВОДНО ТЕОРИЈСКО-МЕТОДОЛОШКО РАЗМАТРАЊЕ

Предмет нашег истраживања представаљају трансформисани прецедентни феномени (превасходно прецедентно име / ПИ и прецедентни исказ / ПИС[1], у својству вербалних прецедентних феномена) као прецедентни модел дечјег нонсенса и језичке игре (даље у тексту ЈИ) подвргнути намерној структурно-семантичкој или семантичкој трансформацији. Трансформације се постижу увођењем промена у ПИС у циљу остваривања одређеног комуникативног и посебно комичног ефекта. Прецедентни феномени (даље у раду ПФ), као основни елементи когнитивне базе (КБ), „у својству су нуклеуса језичке свести која одражава и одређује специфична својства колективне језичке личности одређеног социјума, те као такви егзистирају у свести, језику, говору сваке појединачне ЈЛ" (Кебара, 2017: 317). Са аспекта когнитивне и психолингвистике (Красных, 1998; Прохоров, 2004), когнитивна база представља свеукупност знања и представа (концепата) којима владају сви представници одређеног лингво-културног друштва. Структурни материјал КБ чине когнитивне структуре као својеврсне садржајно/смисаоне форме кодирања и чувања информација и то не само у форми знања и представа о реалном свету, већ и у форми знања језика и знања о језику. Поменути ПФ, посматрани на корпусу дечјег дискурса, врше функцију прототекста (текста-донора) или денотата првог реда у поређењу са уметничким дискурсом одраслих и као такве их анализирамо на материјалу поезије Љубивоја Ршумовића, тумачећи их у функцији текста-рецепијента, односно денотата другог реда. Примере дечјих нонсенсних форми и ЈИ, базиране на својству полифункционалности дечје говорно-реторичке парадигме као темељног услова прецедентности[2], ексцерпирали смо из дечјих оригиналних творевина скупљених у књизи К. Чуковског *Од друге до пете*. У раду, опирући се на постулате когнитивне и психолингвистике, проводимо функционално-концептуалну и језичко-стилску анализу истраживаног корпуса са задатком описивања поступака прекодирања смислова ПФ у поезији Љ. Ршумовића, а у циљу издвајања, класификације и описа два типа дечје ЈИ у функцији прецедента поетског текста: 1) *ЈИ са структурно-семантичким трансформацијама заснована на унутрашњој форми речи и метајезичкој рефлексији* (дечја оказионална деривација типа лажне/народне етимологије), у чијој подлози се налази информативно-номинативна функција (корелативност форме и садр-

[1] „Прецедентно име је повезано са познатим текстом или ситуацијом, представљајући својеврстан сложен знак при чијој се употреби у комуникацији не врши ослањање на сопствени денотат, тј. референт, већ на скуп диференцијалних обележја датог ПИ, док се ПИС може одредити као завршени производ говорномисаоне делатности, сложен знак, збир значења који није једнак његовом смислу и као такав улази у КБ" (Кебара, 2017: 317–318).

[2] В. о томе шире у: Кебара, 2014: 109–125.

жаја); 2) *ЈИ са семантичким трансформацијама* (књижевна алузија, досетка и нонсенс), у чијој подлози се налазе атрактивна функција и функција генерисања смисла (примарност садржаја у односу на форму).

Књижевноуметнички дискурс представља добру подлогу за откривање имитативних, фигуративно-хеуристичких и алузивних принципа језичке игре и у раду је разматрамо као намерно кршење језичког канона. На овај начин различите језичке личности (ЈЛ) у својству говорника-комуниканата и учесника у ЈИ откривају своју властиту компетенцију у реализацији језичких способности, што омогућава разумевање конвенционалности говорних активности, истовремено структуираних и за препознавање од стране рецепијента усмено усвојених правила у функцији кодова ЈИ и комуникације. Ова правила могу се издвојити уз ослањање на језички стереотип, чије извртање управо и представља парадокс перцепције одговарајућег поступка ЈИ. У својству лингвокреативног мишљења које има асоцијативну природу, ЈИ се увек фокусира на употребу језичких поступака за наглашавање парадокса између стандардног облика и/или значења знака (такође и усвојеног алгоритма његовог формирања и употребе) и нове асоцијативне обраде одређеног вида језичког знања (Гридина, 2002). Као таква, ЈИ се најчешће користи у форми језичке неправилности и необичности и то неправилности коју говорник (писац/читалац/слушалац) перципира и намерно толерише, односно допушта. Овде треба посебно истаћи чињеницу на коју је указао А. П. Сковородников (Сковородников, 2003) да је потребно направити јасну разлику између термина *језичка игра* и *игра речи*. *Језичка игра* је креативно, нестандардно, неканонско (одступа се од језичке /стилиске /логичке норме и норме говорног понашања) коришћење било које језичке јединице и/или категорије за стварање оштроумних исказа, укључујући и комичан карактер, док *игра речи* представља разновидност језичке игре у којој се ефекат оштрине постиже неканонском употребом речи и фразеолошких јединица (трансформацијом њихове семантике и/или композиције). Стога, упркос различитим дефиницијама ЈИ, готово сви истраживачи слажу се да ЈИ представља врсту лингвокреативне делатности која је повезана са намерним нарушавањем језичких и говорних норми и усмерена је на постизање одређеног ефекта (стилског, естетског, комичног, итд.).

ЈЕЗИЧКЕ ИГРЕ СА СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧКИМ ТРАНСФОРМАЦИЈАМА (УНУТРАШЊА ФОРМА РЕЧИ И МЕТАЈЕЗИЧКА РЕФЛЕКСИЈА)

Поменути тип језичке игре заснива се на унутрашњој форми речи и метајезичкој рефлексији, односно структурно-семантичким параметрима, у чијој подлози се налази *информативно-номинативна функција*[3]. Структурно-семантички тип ЈИ подразумева промену и плана садржаја и плана израза, чиме се мења лексичка, граматичка и/или синтаксичка почетна (изворна) форма исказа. Истраживање унутрашње форме речи кроз видове ЈИ који су предмет нашег изучавања опире се на тврдњу о прецедентности било ког облика језичке структуре, односно њене првобитне ментално-рефлексивне датости. Са овог аспекта дечји говор се традиционално разматра као сфера лингвокреативне делатности повезане са усвајањем језичких форми и значења, а једна од истакнутих особина дечје говорне парадигме управо јесте њен неолошки дискурс. Дечје говорне иновације (мотивациони модификатори готових речи, семантичке, творбене) разбијају стереотипе аутоматизоване употребе језика, намећући своју језичку логику засновану на творбеном језичком поступку у којем доминирају осмишљавања готових језичких јединица и генерисања нових речи. Својствено деци осећање језичког система оповргава алогичност, односно немотивисаност језичких форми и значења утврђених традицијом и нормом који представљају идиоматику сваког језика. Управо овакве говорне манифестације дечјег језика представљају доминантан прецедентни поступак којим се одликује језичко-стилски израз у књижевним текстовима Ршумовића, уз преовлађујуће нарушавање логичког плана исказа одсуством имплицитног садржаја и оригиналношћу увођења референтних исказа. Дечје иновације посматрају се у форми различитих видова ЈИ настале током процеса семантизације спонтаних деривата (неологизама/оказионализама, даље у тексту Н/О) паралелних са узусом[4] и анализирају се у овом делу рада као прецедентни поступак у уметничком дискурсу Љ. Ршумовића. Поменути тип ЈИ одређен је реалним условима свог настанка, односно ситуацијом у којој се формира исказ у складу са непосредним учесницима комуникације. Услед деловања принципа метајезичке рефлексије са циљем објашњавања унутрашње форме речи, долази до структурно-семантичког кодирања у спонтаним дериватима у сврху постизања језичке симетрије и попуњавања номинативних

[3] „Када непосредна ситуација формира исказ у складу са непосредним учесницима комуникације (исказивање у вези са датом ситуацијом), настаје говорни ми-догађај који одређује оказионалну форму и стил исказа и као такав налази се у подлози информативно-номинативне функције. Ову функцију можемо описати као прецизирање или разјашњавање унутрашње форме речи путем њихове делимичне формалне модификације или корелације са разумљивим мотиватором" (Кебара, 2014: 115–116).

[4] В. о овоме више у: Кебара, 2017: 315–331.

лакуна. Семантизација новодобијених речи заснива се на делимичној формалној модификацији или корелацији са разумљивим мотиватором, а као производ наведеног поступка добијају се лексичко-семантичке иновације и преосмишљавања узусне лексике што се уочава у следећим примерима из дечјег говора:

(1) Bio jedan pastir, zvao se Makar [мотиватор, нап. М.К]. I imao je kćerku **Makaronu** (Čukovski, 1986: 27);

(2) Mama, povedi i mene **šišaru** [од глагола *шишати* као мотиватора, дакле, фризеру, нап. М. К.] (Čukovski, 1986: 41).

ЈИ структурисана на овај начин представља иманентни динамички принцип информативно-номинативне функције дечје говорне парадигме на којој се заснива играње значењима и стварање новог смисла на основу вербализованог прецедентног феномена (прецедентна ситуација/ПС).

Спонтани деривати испољавају се као вербални ПФ (ПИ и ПИС) па сходно и прецедентна игра у функцији денотата првог реда за уметнички текст-рецепијент или денотат другог реда у поезији Љ. Ршумовића:

(3) Kit mu dobro dođe da ga od zla štiti, / Marko kita voli i kitom se **kit**i (Ršumović, 1988a: 43);

(4) Ja sam od onih ludaka / Koji se drže budaka / [...] / Ne pitajte kuda i kamo / Samo da **budakamo** (Ršumović, 1988b: 32);

(5) Kada bi mama imala bradu / Ona bi živela u Novom Sadu / Tamo bi spavala tamo bi radila / Dok ne bi i njima **donovosadila** / [...] / Kada bi mama imala bradu / Kupovala bi jednu pomadu / Svaki dan bi se njom **pomadila** / Da bi se prolepšala i podmladila (Ršumović, 1988b: 82);

(6) Iz varoši Velije / [**...**] / Gde se misli **čelije** / [**...**] / Gde se ćuti **celij**e / [...] / Odatle su delije (Ršumović, 1988b: 117).

Са психолингвистичког аспекта, све лексичке иновације у напред наведеним примерима могу се посматрати на релацији реч-стимул → реч-реакција, при чему се поступак грађења ЈИ састоји у спонтаном реаговању првом речју или синтагмом која „падне на памет" рецепијенту, односно учеснику у ЈИ. Реч-реакција ће бити управо она лексема која је повезана са речју-стимулом. Везе између речи које на овај начин настају у језичкој свести асоцијативне су и представљају ефектно средство за грађење књижевних асоцијација попут ових у тексту Љ. Ршумовића. Оне образују у језичкој свести рецепијената асоцијативна семантичка поља у којима се лексеме блиске по значењу обједињују у групе, што се уочава у примерима (4), (5) и (10), где узусне именице *будак*, *помада* и *чавка* представљају речи-стимуле за глаголе-иновације *будакамо*, *помадила* и *чавче се* у својству речи-реакције. Асоцијације могу бити мотивисане и фонестком аналогијом, односно сличним гласовним склопом, што се

уочава у примеру (3) где се у функцији речи-стимула јавља именица *кит*, а речи-реакције глагол *китити се*. Мотивација за иновацију у овој ЈИ заснива се на фонетској блискости именице *кит* и глагола *китити се*, уз истовремено испуњавање протоимена *кит* новим садржајем, са новом семантичком интерпретацијом у глаголу *китити се*, инкомпатибилном међутим са садржајем именице *кит*. Супротно, у глаголима–иновацијама *будакамо*, *помадити се* и *чавчити се* остварена је лексичка компатибилност са именицама мотиваторима *будак*, *помада* и *чавка*, чиме је остварена семантичка асоцијативна веза међу лексемама блиским по значењу. Попут примера (3) и у примерима (5) и (6) уочавају се језичке иновације (подвучене и болдиране речи) у функцији прецедентног имена-рецепијента, настале према прецедентном моделу дечје деривације засноване на „случајној фонетској сличности са разумљивом лексемом" (Кебара, 2016: 317), при чему се лексеме одликују изразитом парадоксалношћу (китом **се кити**, мисли **челије** од мотиватора *чело*, слуша **целије** од мотиватора *цело*, **доновосадила** од мотиватора *Нови Сад*, али са асоцијацијом на глагол *досадити*). Парадоксална мотивација настала је у процесу пројекције когнитивног искуства са већ стабилизованим узусним лексемама у когнитивној бази језичке личности (детета), услед чега је мотивациона ознака у наведеним примерима изражена у речи непосредно према рефлексивно-непосредној матрици дечјег мишљења. У ниже наведеним примерима Ршумовићевих стихова (9), (10), (11) и (12) у подлози ЈИ је прецедентни поступак „семантизација римовањем Н/О паралелних по смислу" (Кебара, 2017: 323), карактеристичан за дечју ЈИ такође са информативно-номинативном функцијом у подлози. Уочено је да у дечјој реторичкој парадигми преовладавају облици ЈИ путем сазвучја, односно фонетске складности у сврху успостављања риме и ритма, уз структурно-семантичко кодирање лексема у паровима:

(7) Dadilja ga je **dadiljala**, mama ga je **mamiljala**.

(8) molić – **polić /** stoličica – **moličica** (Čukovski, 1986: 266).

Исти тип игре уочава се и у римованој игри у Ршумовићевим стиховима (подвучене болдиране речи-иновације у пару са узусним подвученим речима у примерима 9, 10, 11, 12):

(9) To je nešto zbilja grozno, / **Groz**, **groz**, / Dosada je glupa **skrozno**, / Skroz (Ršumović, 1988a: 48);

(10) Na polju gde se čavke **čavče** / U onom gustom spletu trava / Rodi se jedno plavo **mravče /** Među milion žutih mrava /… (Ršumović, 1988b: 107);

(11) Iz varoši Velije / Gde se jede **jelije /** Gde se želi **želije /** Gde se sedi **selije** /… (Ršumović, 1988b: 117);

(12) Na moja pleća pade breme / **Bremence /** Pokloniše mi jedno vreme / **Vremence /** Po ceo dan se pravim finim / **Finence**/ Jer ne znam sa njim šta da

činim / **Činence** / Ima li negde neko pače/ **Pačence /** Koje ne pliva nego plače / **Plačence /** Ja ću ga spasti grozne treme / **Tremence** / [**...**] / Ja nemam mnogo školske spreme / **Spremence /** [**...**] / Vidi se da je neka cvećka / **Cveć-kence /** Svima ga nudim svak se nećka / **Nećkence** (Ršumović, 1988c: 52).

У примеру (9) уочава се велика изражајна и ритмичка снага прецедентног поступка заступљеног у горе описаној дечјој ЈИ: Н/О **гроз** гради се од мотиватора прилога *грозно*, према деривационом моделу (типу творбе) узусног облика прилога *скроз*, од којег се међутим, ради успостављања ритмизованог римованог односа гради Н/О **скрозно** према деривационом моделу горе употребљеног прилога *грозно*. Оваквим поступком Ршумовић ефектно постиже ритам и грађење риме по моделу поменуте прецедентне дечје ЈИ. Дечји неологозми у примерима (13) и (14) настају са циљем разјашњавања унутрашње форме речи доградњом недостајућих веза у узуалном систему номинације ради постизања језичке симетрије, а то се често остварује одступањем од конкретног обрасца или усвојеног модела деривације „корекцијом несиметричног (са аспекта дечјег језичког система) начина изражавања лексичких и граматичких језичких опозиција путем структурне аналогије [**...**] са већ усвојеним узусним лексемама" (Кебара, 2016: 315):

(13) – Ja nisam kornjača, ja sam **kornjač**. (Čukovski, 1986: 57);

(14) – Ja ću biti gospođa, ti Tanja – sluga, a Vova će biti **slug**. (Čukovski, 1986: 58).

Описана језичка активност указује на својство фигуративне (сликовне) способности мишљења детета, која се налази у основи његове концептуалне и лингвокогнитивне активности и као таква такође представља прецедент у поетском поступку Љ. Ршумовића, у чијим се стиховима уместо речи *жирафа* појављује „жирафон", а он се „учовечује" и „људује", док се јунак песме „зажирафује" и „жирафише" или пак, „керефеку" лечи „керефекан":

(9) PAZI LAFE / KVARIŠ OVO MESTO **JAFNO /** TAKO CRN KO COC OD KAFE / SKROZ IZGLEDAŠ **NEŽIRAFNO /** Na taj gaf od **žirafona /** Ja postupih još **gafnije /** Vrat istegoh do plafona / Da izgledam **žirafnije/** Žirafon se zbunjen smanji / […] / No se stanji ukočanji / I sasvim se **učoveči /** OSTAĆE OVAKO DOVEK / […] / JA **ŽIRAFON** A TI ČOVEK / […] / Pitaju me kako živim /A ja kažem **ŽIRAFIŠEM /** A žirafon **učovečen /** Zbunjen je i u čudu je / Niti glup je niti sprečen / Al ne ume da **ljuduje /** Pa me moli posle svega / Ljut na život što ga **šrafi /** POMOZI MI O KOLEGA / PONOVO ME **ZAŽIRAFI**… (Ršumović, 1988c: 72);

(10) Kad se razboli kerefeka ima li joj leka / Postoji li doktor **Kerefekan**… (Ršumović, 1988c: 97).

У говорномисаоном континууму рефлексивност речи испољава се кроз актуализацију у њеној унутрашњој садржајној структури рефлексивних мисаоних јединица које предочавају разнолике представе језичке личности сходно објектима мисли.

У условима реторичке оријентације говора, метајезичка рефлексија говорника може имати комуникативно актуалне, односно релевантне циљеве да скрене пажњу на фрагмент говора, да усмери његово тумачење од стране слушалаца у одређеном правцу. Таквом начину функционисања супротстављена је скривена, имплицитна форма језичке рефлексије, што је оличење сложеног комплекса функција: когнитивна је утврђена (организована) комуникативном и естетском оријентацијом.

ЈЕЗИЧКЕ ИГРЕ СА СЕМАНТИЧКИМ ТРАНСФОРМАЦИЈАМА (КЊИЖЕВНА АЛУЗИЈА, ДОСЕТКА И НОНСЕНС)

У подлози овог типа ЈИ налазе се *атрактивна функција* и *функција генерисања смисла*, уз примарност садржаја у односу на форму. Семантичке трансформације се дешавају у оквирима прецедентног имена (ПИ) и прецедентног исказа (ПИС) путем попуњавања исказа-донора новим семантичким садржајем уз чување структурне целовитости. Издвајамо следеће поступке семантичке трансформације поменутих прецедентних феномена (ПФ): а) преосмишљавање (фундаментална трансформација семантичког/смисаоног језгра), б) буквализација (значење ПИС изводи се из дословних значења његових компоненти). У дечјим говорним творевинама, а често и фолклорним текстовима, поменута ЈИ најчешће је изражена различитим типовима преосмишљавања и изокретања смисла, утемељеним на језичким антиномијама и елементима контраста. У тој форми испољава се као прецедент уметничких текстова са истом ЈИ у подлози, те је као такву у овом делу рада анализирамо на корпусу поезије/текстова за децу Љ. Ршумовића.

ЈЕЗИЧКЕ ИГРЕ КАО КЊИЖЕВНА АЛУЗИЈА И ДОСЕТКА СА ЕЛЕМЕНТИМА КОНТРАСТА

Конструктивни принципи језичке игре овог типа су имитациони, алузивни и фигуративно-хеуристички, а њихова функција је моделирање менталних простора стварањем сложеног система од више нивоа. Са аспекта прецедентности, књижевна алузија као асоцијација има два денотата: прототекст или текст-донор, који се може одредити као денотат првог реда и прецедентни текст (даље у тексту ПТ) или текст-рецепијент који се одређује као денотат другог реда. Текст донор ствара основу за појаву прецедентних феномена,

односно ПИ, ПИС и ПТ, а они пак представљају општепознате изразе и текстове који су, ослањајући се на садржај протоимена, протоисказа и прототекста у процесу трансформације денотата другог реда изградили сопствени садржај. Прецедентни модел ЈИ овог типа заснован је на асоцијативној интеракцији првобитног значења ПФ и његове нове референтне (семантичке) везе, а ново значење добија се путем контекстуалне преоријентације прототипске јединице прецедентности. Као такав Ршумовићев текст-рецепијент добија нови семантички садржај у односу на прототекст и постаје књижевна алузија и/или досетка, вршећи у исто време улогу денотата и првог и другог реда.

Описана појава уочава се у ниже наведеним примерима (1а, 2а, 3а, 4а, 5а, 6а и 7а) у којима се трансформисани прецедентни исказ (ТПИС) гради испуњавањем устаљеног обрта и/или народне пословице у функцији текста-донора новим семантичким садржајем, разумљивим у новом контексту:

(1а) Novak Leković čuveni osnovac iz Tuzle koristi sunčevu energiju kao pogonsku silu za odlazak u školu. Znalo se da je sunčeva energija do sada korišćena samo za pokretanje nekih vasionskih letilica, tako da je ovaj najnoviji Novakov pronalzak izazvao opšte interesovanje u **naučnim krugovima i kvadratima**. Pitanje stranih izveštača u čemu je tajna ovog pronalaska, Novak je rekao:

– Kada greje sunce ja idem u školu, a kada nema sunca ja ostajem kod kuće, jer **nema te sile koja bi me pokrenula**! (Ršumović, 1988a: 57);

(2а) Neposredno pre ulaska u ovu knjigu uhapšen je jedan vešti provalnik koji je mogao otvoriti svaku bravu samo za dve sekunde. Time se proslavio širom milicijskih stanica. Upitan pri hapšenju kojim se alatom služio, provalnik je rekao da od alata ima samo nekoliko lepih reči, a zna se da **lepa reč i gvozdena vrata otvara**. (Ršumović, 1988a: 58).

У примерима (1а) и (2а) уочава се поступак преосмишљавања у облику трансформације семантичког/смисаоног језгра, док се у ниже наведеним примерима (3а), (4а), (5а) и (6а) ЈИ заснива на поступку буквализације: значење прецедентног исказа (устаљени изрази и пословице као прецеденти-донори) изводи се из дословних значења његових компоненти у сврху грађења књижевне досетке и/или асоцијације (текстови-рецепијенти):

(3а) Jedan puž u šumi / Pravi pometnju / **Izvodi besne gliste / U šetnju** (Ršumović, 1988b: 54);

(4а) Dimitrije Popov, učenik trećeg razreda iz Pančeva, odlučio je da pusti bradu. Pošto mu nije bilo jasno kako se to radi, pitao je dedu. Deda mu je rekao:
– UHVATI ME ZA BRADU!

Kada je Dimitrije uhvatio, deda je viknuo:

– PUSTI!

Tako je Dimitrije pustio bradu. (Ršumović, 1988a: 83);

(5a) **Videla je žaba da se konji kuju** / da tako u životu brže napreduju / Rodila se u njoj želja od pameti jača / Krenula je da **potraži dobrog potkivača** / [...] / Al stopala ne pomače kao da su tuđa / Već u besu reče sebi **OD KONJA SAM LUĐA**. (Ršumović, 1988a: 116);

(6a) Nemajući drugog posla **/** Ja skoknuh do grada Osla / I videh u tome gradu / Kako bogu dane kradu. **/** [...] / Tu mi **sinu lampa stona (**алузија на израз *синула нова идеја*, *Еурека*! – нап. М. К.) / Pa skoknuh do grada Bona (прецедентно име-донор за ниже наведено прецедентно име-рецепијент испуњено новим садржајем – нап. М. К.) / I zapazih u tom Bonu / Traže rupu u **bon-tonu**. (Ršumović, 1988c: 98).

У ниже наведеном примеру (7a) устаљени израз у функцији прецедентног исказа „Рад је створио човека" постаје основа за појаву прецедентног текста који непосредно у функцији текста-рецепијента представља средство за грађење књижевне алузије испуњене новим семантичким садржајем: „нерад од човека мајмуна ствара". Истовремено је остварена и атрактивна функција[5] са контрастом у основи, која представља једну од четири функције у дечјој говорној парадигми, па тиме и прецедентни поступак за грађење ЈИ:

(7a) U ona lepa vremena daleka / Od majmuna RAD je stvorio ČOVEKA. / Da li se sad vraća istorija stara – / **NERAD od čoveka da l' MAJMUNA stvara**? (Ršumović, 1988a: 62).

Антонимичном заменом познатих речи и израза, који добијају статус вербалних ПФ (ПИ и ПИС) „привлачи се пажња рецепијената (учесника комуникације, односно, другог у ЈИ) необичношћу коришћења познатих речи, израза или знања" (Кебара, 2014: 119) у сврху постизања снажне експресије и комичног ефекта. Најизражајније језичко-стилско средство у оваквој ЈИ је контраст[6] као поступак остваривања атрактивне функције у подлози самостално осмишљених дечјих досетки:

[5] „Атрактивна функција се базира на привлачењу саговорникове пажње, посебно поступком антонимичне замене познатих речи, израза (вербални ПФ) или знања (вербализовани прецедентни феномени – прецедентни текст), међусобно повезаних или по аналогији или по контрасту" (Кебара, 2014: 119).

[6] Полазећи од чињенице да језичка личност, прецедентни феномени и дечја ЈИ као прецедент поетске употребе речи у уметничком дискурсу Љ. Ршумовића представљају примарни објекат нашег истраживања, и то са аспекта психолингвистичке и лингвокогнитивене језичко-стилске и функционално-концептуалне анализе, напомињемо да иако се у својствима атрактивне функције дечје говорне парадигме могу препознати особености стилских фигура супротности, нарочито оксиморона, антитезе и парадокса, поменуте термине, односно стилске фигуре (в. о томе шире у: Ковачевић, 2000: 91–115) нисмо истакли као оперативне елементе нашег методолошког поступка у раду.

(8a) – Ovo je **stajaća** voda. – A gde je **ležeća**?

– Juče je vreme bilo **sveže**. – A zar je danas **kuvano**? (Čukovski, 1986: 263);

(9a) – Jao mama, kako je ovo **lepo gadno**! (Čukovski, 1986: 27).

Напред описана дечја ЈИ и поступак њеног грађења такође се могу тумачити као прецедентни поступак и денотат првог реда у текстовима-рецепијентима Љ. Ршумовића (примери 10a, 11a и 12a). У примеру дечје ЈИ (8a) у напоредном односу стоје два антонима са противречним семантичким компонентама без могућности истовремене реализације њихових антонимских особина у сврху снажнијег истицања контраста, па тиме и експресије у перципирању ове ЈИ[7], док се у примеру (9a) препознају елементи оксиморона попут оних у ниже наведеним стиховима Љ. Ршумовића (пример 10a). Овде се ЈИ такође гради коришћењем контраста, али са елементима оксиморона за изражавње необичности ситуације до чије семантичке интерпретације долазимо „тек када се шире упознамо са свим или са већином елемената што чине дату ситуацију" (Ковачевић, 2000: 96). На тај начин и у дечјој ЈИ (9a) и у Ршумовићевим стиховима (10a) добија се смислена бесмислица, која је у „привидно бесмисленом и немогућем изразу добила свој прави (једини) смислени израз" (Ковачевић, 2000: 96):

(10a) Aždaja svome čedu tepa: / **Nakazice** moja **lepa**, // Šta će s tobom biti, ko zna, / **Lepotice** moja **grozna**? // [...] // Bićeš ličnost negativna, / **Rugobice** moja **divna**, // Ješćeš ljude kao repe, / **Najmiliji** moj **akrepe**... (Ršumović, 1988a: 34).

У примерима (11a) и (12a) атрактивна функција са контрастом у подлози, као изражајно средство за грађење ЈИ, препознаје се у својству прецедентног поступка који указује на сложенији унутрашњи свет аутора језичке игре, уз сразмеран пораст свесности, па сходно и степена ми-доживљаја:

(11a) U sradnji sa VukomRšumovićem

Uši služe da se **ne** peru / Jer mame ne mogu da se ne deru / Uši služe da se **ne** čuje / Kad neko **ne** više ili **ne** psuje / I na kaju podatak suv / **Služe** mom dedi da **bude gluv** (Ršumović, 1988a: 104);

(12a) Al bi bilo fino da je **more slatko** / Da je **škola laka** i da **traje kratko** / Pa da svi u hour / Bućkamo po moru / Al bi bilo fino da je **mačka manja** / Da **miš nema straha da će da ga ganja** / [**...**] / Al bi bilo fino da je **kiša suva** / Da je vetar topao i da manje duva… (Ršumović, 1988c: 124).

[7] Са чисто лингвостилистичког аспекта, контраст овог типа заснива се на антитези као стилској фигури (в. о томе шире у: Ковачевић, 2000: 100–107).

Језичка игра овог типа може да постигне жељени ефекат само ако је слушалац / читалац спреман за њену адекватну перцепцију. Когнитивна и прагматична суштина овако структурисане ЈИ отелотворена је у јединицама плана садржаја, организованих правилима или условима семантичке ЈИ која представља оперисање декларативним и процедуралним знањем, а та знања представљају прототекст из којег настаје прецедент-рецепијент перципиран као нова експресивнија форма.

ЈЕЗИЧКЕ ИГРЕ КАО НОНСЕНС СА ЕЛЕМЕНТИМА КОНТРАСТА И АПСУРДА

У подлози поменутог типа ЈИ осим *атрактивне функције*, може да се налази и *функција генерисања смисла*[8], као главни услов за остваривање највећег степена оперативне снаге ТПИС у дечјем (пример 15а, 16а и 17а) и фолклорном (пример 13а и 14а) дискурсу. Употребљава се као снажно изражајно средство за постизање ефекта изневереног очекивања поступком грађења алогизама са формално очуваном синтаксичком правилношћу, при чему су сви појмови међусобно испреметани са циљем стварања комичног ефекта. Изневерено очекивање заснива се на догађајима невероватним са аспекта чисте логике и здравог смисла, па уместо логички очекиваног понашања (потенцијалне когнитивне активности), у центру пажње је неко супротно понашање (аномална когнитивна активност). Главно средство изражавања је одступање од норме и нарушавање утврђеног поретка ствари логичким изокретањем познатих концепата, услед чега се добијају алогизми са апсурдним значењем попут ових у српским фолклорним песмама:

(13а) Возила се по гори галија, / коња игра по мору делија, / вино пије који главе нема, / служи му га без рука ђевојка... (Крстић и Живојиновић, 1987: 331);

(14а) [...] Трком трче два печена зеца, а за њима три мртва јунака (Крстић и Живојиновић, 1987: 331).

Или у дечјим ЈИ двоипогодишњег дечака (примери 15а и 16а) и трогодишње девојчице Ирине (пример 17а), у форми самостално осмишљених изокреталица:

(15а) – Ptice zvone, zvonca lete. (Čukovski, 1986: 239);

[8] Функција генерисања смисла у дечјој реторичкој парадигми остварена је „свесно допуштеном неправилношћу (необичношћу) од стране свог аутора (ЈЛ) путем осмишљеног нарушавања системских односа у језику и својеврсне деструкције говорне (реторичке) норме с циљем стварања неканонских језичких структура и значења, који у тој деструкцији добијају експресивно значење и способност да изазову посебан стилски ефекат" (Кебара, 2014: 120).

(16a) – Ješćemo na krevetu, a spavaćemo na stolu.

– Uzećemo vrata i otključaćemo ključ! (Čukovski, 1986: 240);

(17a) – Crvenkapa je pojela vuka. (Čukovski, 1986: 241).

Са методолошког аспекта наше анализе, наведене дечје и фолклорне изокреталице могли бисмо да одредимо као текст-донор (денотат првог реда) који постаје прецедент за нонсенсни уметнички текст-реципијент (денотат другог реда) са изокреталицама (подвучени болдирани примери) и алогизмима (подвучени примери) апсурдног значења у примеру Ршумовићевих стихова који следе:

(18a) **U Novom Sadu svanulo veče** / Ma šta mi reče / **Južna Morava uzvodno teče** / Ma šta mi reče / Na svakom drvetu klikeri zveče / Ma šta mi reče / U Štipu meče uštipke peče / Ma šta mi reče / [**...**] / I kao treće / **Zemlja se večeras ne okreće** / niti šta radi / niti spava / Zemlja večeras zabušava / Ma šta mi reče (Ršumović, 1988b: 15);

(19a) Kroz Ćupriju se pronela vest da je Danko Lukić učenik sedmog razreda ***doveo na čas Zoologije magaraca*** kao očigledno sredstvo. Danko je međutim demantovao ove glasine i rekao da je u stvari **na čas Zoologije magarac doveo njega** (Ršumović, 1988a: 59);

(20a) Ovo je vreme čuda / Ujaci padaju s duda / tu oko Gore fruške / Stričevi padaju s kruške / Život je jedna farsa / Tetke padaju s Marsa... (Ršumović, 1988b: 113).

Дакле, иза варијантног модела *није тако* (аномалија) у ЈИ се крије инваријантни модел *тако је* (норма, стандард). Свако одступање од правила указује напротив, на постојање правила које је усвојено и као такво учвршћено у когнитивној бази и језичкој свести ЈЛ аутора/читаоца. Након овладавања процесом координирања представама (слике света, концепти), у језичкој свести детета-аутора, односно језичке личности повећава се свесност и степен мидогађаја, те оно гради ЈИ поступком изокретања и извртања стабилних појмовних координата. У поменутом процесу дете-аутор постаје свесно, на пример, корелације појмова на релацији: велико ↔ мало, јако ↔ слабо и сходно томе полазећи од међуповезаности појмова на релацији: висок раст ↔ велика снага / мали раст ↔ слабост, уз имплицирање слике света: *животиња је снажнија уколико је већа* и комбиновањем наведених стабилних елемената из когнитивне базе, дете гради ЈИ по принципу контраста и језичких антиномија[9] (супротности типа теза/антитеза), те стварни међуоднос појмова и њихову узајамну зависност замењује супротним: великом приписује својства малог, а

[9] Антиномија *лог.* противречност, супротност двају судова или закона – *тезе и антитезе* – који се узајамно искључују (Вујаклија, 1977: 54).

малом својства великог. Оваква игра постаје прецедент за стихове Ршумовића у којима се малим и слабим животињама приписују особине крупних звери, уз разобличавање на крају правих појмовних корелација (пример 21а са корелацијом концепата *велики зец* / *зечји џин* и *мали слон* / *слонче* завршава разобличавањем „и највећи зец је мањи од најмањег слона"), или се ништавним догађајима и њиховим учесницима приписују особине догађања великих размера (пример 22а), при чему се у примерима (23а) и (24а) и морфосемантички појачава дејство жељеног ефекта, углавном комичног, антонимичним односом именица у аугментативу и деминутиву (*мравчина*, *комарчина* према *мравче*, *именце*, *детенце*):

(21a) Jedan veliki zec se hvalio / JA SAM NAJJAČI NA SVETU / To čuo slon [**...**] / Zatim je pozvao najmlađeg sina / I rekao mu [...] / IDI NAĐI TOG **ZEČJEG DŽINA /** I NAUČI GA MALO PAMETI / **Slonče** se zbuni i zapanji / A zatim udari u sva zvona / ZNAJTE I NAJVEĆI ZEC JE MANJI / OD NAJMANJEG SLONA (Ršumović, 1988b: 57);

(22a) Jedna **kišna kap** je pala / Po sred morskog ogledala / To je čula / ajkula / Pa upita /Jednog kita / ŽIVOTA TI ŠTO UČINI / TA **KAPLJICA NA PUČINI** / Kit zavesu diže kućnu / I pametno glavom mućnu / Pa joj reče / **BUĆNU** (Ršumović, 1988c: 63);

(23a) U onom gustom spletu trava / Rodi se jedno plavo **mravče** [**...**] / Al **mravuljak** odlučno reče / IZVINITE JA HOĆU IME / Nadenuše mu neko **imence** / [**...**] Al vrisnu opet mravlje **detence** / DANAŠNJI DATUM DA SE ZAPIŠE / Ljutnu se na to glavna **mravčina /** ŽELIŠ LI MALI DA TE SMLAVIM... (Ršumović, 1988b: 107);

(24a) Jednoga sam dana sreo čudnog starca / Htede da mi proda **ćopavog komarca /** Videh u životu **komarčine** mnoge / Ne obraćah pažnju imaju li noge... (Ršumović, 1988a: 115).

Бесмислице изражене анализираним типом ЈИ дете прихвата у двосмерном процесу рефлектованом у истовремености функције говорећи/рецепијент, те га „свако одступање од правила интезивније приближава стандардној норми што и јесте сврха ткзв. нонсенсних песама, односно песама-бесмислица и изокреталица" (Кебара, 2012: 124).

ЗАКЉУЧНЕ НАПОМЕНЕ

Трансформисани прецедентни феномени (превасходно прецедентно име и прецедентни исказ у својству вербалних ПФ) могу бити подвргнути намерној структурно-семантичкој или семантичкој трансформацији у циљу остваривања одређеног комуникативног и посебно комичног ефекта. Поменути ПФ, посматрани у раду на корпусу дечјег дискурса као прецедентни модел дечјег нонсенса и језичке игре, врше функцију прототекста (текста-донора) или денотата првог реда у поређењу са књижевно-уметничким дискурсом Љубивоја Ршумовића, чије смо поетске текстове разматрали у функцији текста-рецепијента, односно денотата другог реда. Након проведене функционално-концептуалне и језичко-стилске анализе истраживаног корпуса са аспекта лингвокогнитивне и психолингвистике издвојили смо и описали два типа дечје ЈИ у функцији прецедента књижевног текста:

1) *ЈИ са структурно-семантичким трансформацијама заснована на унутрашњој форми речи и метајезичкој рефлексији* (дечја оказионална деривација типа лажне/народне етимологије), у чијој подлози се налази информативно-номинативна функција дечје реторичке парадигме. У овој ЈИ долази до промене и плана садржаја и плана израза, чиме се мења лексичка, граматичка и/или синтаксичка почетна (изворна) форма исказа. Компаративна анализа истраживаних појава на корпусу дечјег дискурса и уметничког дискурса Љ. Ршумовића показала је да се имплицитни облик метајезичке функције манифестује као једна од форми језичке игре, а контексти реализације ЈИ представљају метатекст. У ЈИ овог типа елементи форме исказа резултат су формално-семантичких трансформација узуалних јединица, што представља средство актуализације унутрашњег, недовољно јасног значења и/или скривеног смисла. Са психолингвистичког аспекта, дечје лексичке иновације које настају у сврху успостављања језичке симетрије и попуњавања номинативних лакуна, могу се посматрати на релацији реч-стимул → реч-реакција, при чему су везе између речи које на овај начин настају у језичкој свести асоцијативне и представљају ефектно средство за грађење књижевних асоцијација попут оних у поезији Љ. Ршумовића. Тако структурисана ЈИ, како у дечјим творевинама, тако и у Ршумовићевим текстовима, углавном представља неку језичку нерегуларност, перципирану као необичност, при чему је ту нерегуларност аутор ЈИ/писац спознао и намерно допустио. У описаним ситуацијама ЈИ се темељи на манипулацијама са унутрашњом формом речи и формално-семантичким трансформацијама, представљајући морфосемантичку структуру речи у функцији тумачења везе њеног звучања и значења и као таква доспева у светло поље комуниката, најчешће у сврху изазивања комичног ефекта.

2) *ЈИ са семантичким трансформацијама* (књижевна алузија, досетка и нонсенс), у чијој подлози се налазе атрактивна функција и функција генерисања смисла дечје говорне парадигме. Семантичке трансформације у *књижевној алузији и досеткама* дешавају се у оквирима прецедентног имена и прецедентног исказа. При томе се добија нови трансформисани прецедентни исказ испуњавањем устаљеног обрта, народне пословице и/или дечјих пошалица у функцији текста-донора новим семантичким садржајем, разумљивим у новом контексту и уз чување структурне целовитости. Грађен на овај начин Ршумовићев текст-рецепијент у односу на прототекст врши у исто време улогу денотата и првог и другог реда, постајући језичка игра са имитационим, алузивним и фигуративно-хеуристичким конструктивним принципом у подлози. *ЈИ као нонсенс са елементима контраста и апсурда* темељи се превасходно на функцији генерисања смисла у сврху остваривања највећег степена оперативне снаге трансформисаних прецедентних исказа у дечјем и фолклорном дискурсу. Употребљава се као снажно изражајно средство за постизање ефекта изневереног очекивања поступком грађења алогизама са формално очуваном синтаксичком правилношћу, при чему су сви појмови међусобно испреметани у циљу остварења комичног ефекта. Оваква игра постаје прецедент за стихове Ршумовића у којима се иза варијантног модела *није тако* (аномалија) у ЈИ крије инваријантни модел *тако је* (норма, стандард), што представаља суштинско својство дечје ЈИ као резултата рефлексивно-непосредне матрице дечјег мишљења. Насупрот одраслима који у дечјим играма-изокреталицама виде само несвесне бесмислице и/или апсурдност, за децу оне представљају лингвокреативно деловање и организовање комуникације супротно говорним обрасцима и правилима уобичајеног вербалног понашања. Уграђујући путем изокретања нови смисао у већ спознате концепте, дете-аутор лакше оперише појмовима, чиме се стварају услови како за генерисање и продукцију, тако и за перцепцију и поимање хумора.

Извори

Ršumović, Lj. (1988a). *Još nam samo ale fale*. Čakovec – Beograd. Zrinski – Crvena zvezda.

Ršumović, Lj. (1988b). *Ma šta mi reče*. Čakovec – Beograd. Zrinski – Crvena zvezda.

Ršumović, Lj. (1988c). *Vesti iz nesvesti*. Čakovec – Beograd. Zrinski – Crvena zvezda.

Крстић, У. и Живојиновић, Б. (1987). *Вукова читанка*. Београд: Вајат.

Čukovski, K. (1986). *Od druge do pete*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.

Литература

Вујаклија, М. (1977). *Лексикон страних речи и израза*. Београд: Просвета.

Гридина, Т. А. (2002). Языковая игра как лингвокреативная деятельность // *Язык. Система. Личность. Языковая игра как лингвокреативная деятельность. Формирование языковой личности в онтогенезе*. Екатеринбург, 26–27.

Иванов, Л. Ю., Сковородников, А. П. и Ширяев, Е. Н. (2003). *Культура русской речи: Энциклопедический словарь-справочник*, -3-е изд., стер. Москва: ФЛИНТА.

Кебара, М. (2012). Језичке антиномије у дечјем стваралаштву и стваралаштву за децу – психолингвистички приступ. У В. Јовановић и Т. Росић (прир.): *Књижевност за децу и омладину – наука и настава*. Зборник радова, књ. 15. Јагодина: Педагошки факултет, 119–138.

Кебара, М. (2014). Језичка игра у дечјем дискурсу као прецедент поетске употребе речи. У В. Јовановић и Т. Росић (прир.): *Књижевност за децу у науци и настави*. Зборник радова, књ. 18. Јагодина: Педагошки факултет, 109–125.

Кебара, М. (2016). Лингвокогнитивна функционална анализа дечјих неологизама као метајезичких рефлексива у језичкој игри. *Српски језик*, XXI(1), 311–324.

Кебара, М. (2017). Семантизација спонтаних деривата (дечјих неологизама) у функцији прецедентности језичке игре. *Српски језик* XXII(1), 315–331.

Ковачевић, М. (2000). *Стилистика и граматика стилских фигура*. Крагујевац: Кантакузин.

Красных, В. В. (1998). *Виртуальная реальность или реальная виртуальность* (*Человек. Сознание. Коммуникация*). Москва: Диалог-МГУ.

Прохоров, Ю. Е. (2004). *Действительность. Текст. Дискурс*. Москва: Флинта: Наука.

Марина В. Кебара
Университет в Крагуеваце, Филологическо-художественный факультет

ПРЕЦЕДЕНТНОСТЬ ДЕТСКОГО НОНСЕНСА И ЯЗЫКОВЫЕ ИГРЫ В ПОЭЗИИ ЛЮБИВОЕ РШУМОВИЧА

Аннотация

Предметом нашего исследования является прецедентная модель детского нонсенса и языковой игры (ЯИ) в функции прототекста (текста-донора) или денотата первого ряда по сравнению с художественным дискурсом взрослых на материале поэзии Любивое Ршумовича, поэтические тексты которого мы рассматриваем в функции текста-реципиента, то есть денотата второго ряда. Примеры детских нонсенсных форм и ЯИ, основанные на характеристике полифункциональности детской речевой риторической парадигмы, как основополагающего условия прецедентности, нами были взяты из оригинальных творений детей, собранных в книге Корнея Чуковского „От второго до пятого”. Методологическая процедура в статье опирается на теоретические постулаты когнитивной и психолингвистики, и она основана на применении функционально-концептуального и лингво-стилистического анализа исследуемого корпуса, с задачей описания процедур перекодирования смысла ПФ в поэзии ЛР, с целью выделения, классификации и описания двух типов детской ЯИ в функции прецедента поэтического текста: 1) *ЯИ со структурно-семантическими преобразованиями, основанная на внутренней форме слова и метаязычном отражении* (детское оказиональное производное типа ложной/народной этимологии), в основе которого лежит информационно-номинальная функция (коррелятивность формы и содержания); 2) *ЯИ с семантическими преобразованиями* (литературная аллюзия, выдумка и нонсенс), в основе которых находятся аттрактивная функция и функция генерации смысла (первичность содержания по отношению к форме).

Ключевые слова: *Любивое Ршумович, нонсенс, полифункциональность детской языковой игры, прецедентность, психолингвистика*.

Научни скуп
Књижевно дело Љубивоја Ршумовића
Педагошки факултет у Ужицу
28. септембар 2018.

ISBN 978-86-6191-061-6
УДК 821.163.41.08-93-1 Ршумовић Љ.
Прегледни научни чланак
стр. 397–406

Милена С. Зорић[*]
Висока школа струковних студија за образовање васпитача, Нови Сад

ЈЕЗИЧКА ИГРА У ЗБИРЦИ *МА ШТА МИ РЕЧЕ*

Апстракт: Прво издање збирке поезије за децу *Ма шта ми рече* изашло је 1971, последње 2017. и све време ове су песме несмањеним интензитетом вољене, читане, слушане, певане, рецитоване. Када се збирка појавила, за њу је речено да је у поезију за децу увела проскрибоване речи. Циљ овога рада јесте да се утврди који би то лексички слојеви, у контексту поезије за децу, могли бити „проскрибовани", односно, шта је то што те одређене лексеме чини таквима. Сматрамо да је, играјући се речима и њиховим лексичким потенцијалом, оним што се од речи може направити, Љубивоје Ршумовић и децу позвао на игру, а она су то разумела и радо прихватила.

Кључне речи: *Љубивоје Ршумовић, поезија за децу, лексика, језичка игра.*

Када је Душан Радовић састављао своју *Антологију српске поезије за децу* (1984), Љубивоју Ршумовићу је дао највише простора и место књижевноисторијског међаша, изјавивши да је њиме циклус започет Змајем завршен и да „нови циклус почиње од Ршумовића а завршиће се песницима који још нису рођени" (Радовић, 1984: V). Овај велики дечји песник у антологије је ушао и пре објављивања прве збирке намењене најмлађима, и то баш као најмлађи аутор – била је то антологија Боре Ћосића *Дечја поезија српска*, у којој састављач Ршумовића истиче као песника који се „налази на главној траси интересовања и значаја савременог дечјег песништва" (1965: 30).

Прва збирка поезије за децу Љубивоја Ршумовића *Ма шта ми рече* настала је на, рекли бисмо, необичан начин: када су га питали за кога пише, песник је одговорио да пише за све оне који имају времена да седе пред телевизором[1], а књига је настала јер је, како каже, Гојко Јањушевић (тадашњи уредник библиотеке *Детињство* из Новог Сада), „малтене слао милицију да тражи моје рукописе по Радију и Телевизији, и по мојим неким фиокама"

[*] milena_zoric_ns@yahoo.com

[1] То је било седамдесетих година прошлог века, и Ршумовић је уочио у којем смеру иду интересовања деце, односно шта заокупља њихову пажњу, те који је најбољи начин да им се пласирају квалитетни садржаји, или бар садржаји који су им прилагођени. Данас би, чини се, требало писати за оне који прате влогове (за разлику од блога у којем аутор даје онлајн дневничке записе, у влогу су ти садржаји дати у видео форми).

(Šijan, 1975: 494). Проучаваоци Ршумовићеве поезије уочавају везу између описаног настанка књиге и њеног графичког изгледа: Александра Јовановића насловна корица (обрубљена црвеним оквиром и са белим средишњим делом на којем је словима различите величине и типа исписано ауторово име и наслов) подсећа на мали екран (1998: 9), док Јован Љуштановић у логоима познатих освежавајућих напитака на затварачима са црвеног оквира види истицање потрошачког сензибилитета модерног друштва, као и сусрет традиционалног (оличеног у песнику којег Радовић описује као бистар, питак и здрав планински поток са Златибора) и савременог, што је била одлика модерног југословенског социјалистичког друштва (2008: 321).[2] Илустрације које прате песме јесу црно-беле фотографије, које својим садржајем не прате песме, већ призорима из свакодневног живота (деца, спортисти, циркуске акробате, животиње, отисак ципеле...) „трагају за сродношћу по духу с њима” (Љуштановић, 2008). Будући да је „за насловну страну и илустрације сетио се *љубивоје ршумовић*” како стоји у напомени на унутрашњој насловној страни *Ма шта ми рече* (Ршумовић, 1990: 3), те да је име и презиме написано курзивом малим почетним словима, чини нам се да песникова игра почиње и пре но што почнемо да читамо његову поезију.

Игра се данас често посматра као кључни фактор развоја људске цивилизације, те је из те идеје произашао и закључак „да је људска култура израсла из игре – и као игра” (Huizinga, 1970: 6). Феномену игре може се приступити из различитих аспеката, па самим тим не постоји једна тачна дефиниција игре, али можда је најсвеобухватније Кајоино (Roger Caillois) мишљење да је она добровољна, слободна активност у коју играч ступа својом вољом и придржава се прописаних правила према сопственој одлуци, просторно и временски је издвојена у свом свету фикције где учесник у њој може да истражује и проналази небројене могућности поступања које пружају ствари и збивања, ослобођен, притом, тежње и потребе да ствара добра и богатства (Кајоа, 1965: 39). Ако се игра овако посматра, она се може довести у блиску везу с уметношћу (сама је по себи сврха, нема конкретног, материјалног циља, изазива задовољство код учесника, односно прималаца), те често „игра може заличити на уметност” (Љуштановић, 2013: 290), али и уметност на игру. Такође, према Хојзингином становишту игра и јесте у суштини поезије: „Poiesis је функција игре. [...] Од свих појава ништа није тако блиско чистом појму игре као она правјековна бит поезије” (Huizinga, 1970: 110), а како је поезија *уметност речи*, онда је можемо посматрати и као својеврсну игру речима, односно језиком

[2] Реч је о трећем издању ове збирке које је визуелно, можда, најаутентичније, док је у овом раду коришћено петнаесто издање, истих визуелних и естетских карактеристика.

Будући да је језик *уређени систем* који служи за комуникацију међу људима, а састоји се од *знакова* и *правила* за њихово комбиновање који се могу посматрати само у *међусобној вези и односима*, где је свака јединица одређена својим *местом у систему* и *односом према другим* јединицама (курзив М. З.) (Bugarski, 1991: 12), као језичку игру посматрали смо измештања језичких јединица из њиховог система, односно специфичну употребу различитих језичких јединица у односу на њихове граматичке и синтаксичке одлике.

У Ршумовићевој поезији обједињеној збирком *Ма шта ми рече* једни виде онеобичавање песничког говора (Радикић, 2010: 159), док други у његовом коришћењу речи које су „запостављене, осумњичене и презрене”, у употреби језика медија и реклама, непоштовању синтаксичких и граматичких правила виде игру језиком и у језику, те сам језик доживљавају као песникову играчку (Данојлић, 1973: 34; Љуштановић, 2008: 323, 325).

Уколико језичке игре посматрамо из аспекта фонологије, онда говоримо о играма гласовима[3] и слоговима, дакле о „звучању” текста, што је свакако, како истиче Шкреб, један од најважнијих елемената песништва јер „истицање звука ријечи може нас једино довести до ритмике, мелодиозности, музикалности, укратко до пјесничког говора” (Škreb, 1949: 125). У том смислу, када се говори о поезији уопште, може се говорити и о овом аспекту. Међутим, код оваквих језичких игара битно је да је звучање изнад значења. У таквим песмама остварује се врло често једино функционална игра где се изговарањем „тешких” речи, односно гласова ангажује говорни апарат и вежбају његове говорне функције (Mitrović, 1976: 81). Овде је важна само реч са звучним ефектом који производи, а која није нужно без значења, али у контексту у којем се налази тешко је, или чак готово немогуће открити било какву везу осим звучне, или је пак уочена веза крајње банална. Такве су, на пример, песма *Једна овца сива*[4] у којој се у дистисима ређају потпуно аутономне нонсенсне слике, којима је, евентуално, заједничко навођење спортских активности (као део пропаганде о важности спорта и рекреације у свакодневном животу), док је тежиште на гласовном подударању последњих речи у стиху, односно на рими: *сива – плива*, *слон – маратон*, *цвет – рукомет*, *голо – ватерполо*, *рис – клис*, *нар – бунар*. Слична је ситуација и у песми *Левој ципели* где налазимо риме *десна – тесна* и *лева – зева*, или пак у песми *Гајите патке* где је ефекат звучања постигнут римама *сјаје – јаје*, *дува – чува*, *паче – јаче*, *патке – слатке*. У потрази за звучањем, песник је прибегавао и већ поменутим речима проскрибованим у дотадашњој поезији за децу, па у песми *Рекоше ми буди пекар* налазимо сазвучје међу англицизмима у стиховима *Океј океј / Бићу*

[3] Под гласом овде подразумевамо алофон, односно гласовну реализацију фонеме (фонема је најмања језичка јединица која нема значење) (Subotić i dr., 2012: 15).

[4] Сви примери навођени у раду дати су из истог извора наведеног на крају текста, те стога у тексту неће бити додатно навођен извор.

џокеј, док у песми *Ко две птице* наилазимо на римовање у*: плиски – whisky* [виски], где је употребљена реч која се ни најмање не очекује у песми за децу.

Међу фонолошке игре сврстали бисмо и оне у којима се стварају нове речи на основу сличности по звучању, јер је управо звук, односно гласовни склоп, а не значење то што мотивише њено настајање. Одређена гласовна комбинаторика додатно условљена метриком (стих од седам слогова уз својеврсни тросложни припев) у песми *Једном кад ме звао рак* изнедриле су следеће стихове:

„Једном кад ме звао рак
Звао рак
На свечани доручак
Доручак
Пливао сам у цик-цак
У цик-цак
Ал ми побеже за длак
Же за длак”.

Овде су речи биране тако као да су уводиле једна другу, при чему је значајно доследно понављање групе гласова -ак- које је условило скраћивање речи *длака* у *длак*, да би потом метрика условила и скраћивање речи *побеже* у *же*.

У песми *Одакле су делије* песник креће од измишљене вароши *Велије*, у којој живе *делије*, око које гради риму – тамо се једе *јелије*, жели *желије*, седи *селије*, мисли *челије*[5], ћути *целије*[6] али и воли *врелије*, прича *зрелије* и живи *смелије*. Дакле, без обзира на то што постојећи прилози (врелије, смелије, зрелије) нису мотивисани глаголима уз које стоје, послужили су као творбени модел за остале који су мотивисани глаголом који описују.

Међу звучне језичке игре сврстали бисмо и стране фразе за поздрављање из песме *Једанпут у Паризу*, иако би оне по свом језичком пореклу пре припадале лексичким играма, зато што верујемо да се оне ту налазе управо због нивоа звучања и ефекта који стране речи, поготово у свом изворном облику, остављају на децу. Исто је и са француским *Quel'que chose* из песме *Једном кад ме звао рак* које се уз то и римује са претходним *воз* и *скроз*, те потоњим *лоз*.

Други тип језичких игара биле би оне лексичке у којима се песник може играти речима[7] на различите начине – може се играти врстама речи, њиховим

[5] Овде нема фонетске мотивисаности у грађењу нових прилога, али је веза направљена на основу тога „где се стварају мисли” – испод чела.

[6] Ни у овом примеру нема фонетске мотивисаности, веза је направљена на основу идеје да је оно што је традиционално истовремено и савршено, потпуно, па тако и када постоји потреба за ћутањем, оно је потпуно, *цело*.

[7] Под речју се подразумева једна конкретна реализација неке лексеме (лексема је језичка јединица која подразумева све облике и сва значења једне речи) (Драгићевић, 2007: 35).

значењем (синонимија, хомонимија, полисемија...), корпусом из којег их преузима (нестандардне речи, позајмљенице), а може и градити нове речи са особеним значењем.

Из аспекта развојне психологије, стварање нових речи веома је значајно у развоју говора деце, те на њих делује подстицајно, при чему

> „У измишљању нових речи посебно важно место придаје се глаголима и именицама. Ово није ни мало случајно, јер су у говору детета предшколског узраста то најфреквентније врсте речи, тако да су деца, чак често, склона да све речи претварају у глаголе представљајући их тиме са њиховог *динамичног становишта*” (Митровић, 1988: 288).

Тако се у песми *Пертла се намртво везала* нога *изнапрезала*[8], где је створен нови глагол додавањем префикса из- (по моделу глагола изубијати или испрескакати) који собом носи значење „извршити радњу до краја” (РСАНУ). Не може се овде заобићи ни антологијски пример стварања нове речи у песми *Телефонијада*, у којој слон телефонира, а телефон – *слонира*. Јован Љуштановић мисли да је цела песма и настала управо због овог нонсенса (2008: 325) те би се овај новонастали глагол могао посматрати као реч – демијург песме[9] око које се све формира. И сам наслов песме представља такође новоформирану реч по угледу пре свега на Олимпијаду, али, верујемо, и на многе, потоње, локалне -ијаде (пасуљијада, купусијада и сл.).

Ако бисмо говорили о игри са значењем речи, сматрамо веома ефектним пример из песме *Чобанин сам у селу*, где једно прасе стално *гуди* јер је изучило занат код *музичих људи* – овде је употребљена хомонимија глагола гудети који може да значи и гроктати (у РСАНУ са ознаком покр.) или свирати гудалом, па је отуда прасе свршило музички занат. Овде се песник поиграва и значењима глагола свршити, па се тако свршити може *факултет*, *гимназија*, *занат*, али и *трава у једној алеји* – свршила ју је *овца која много блеји*, што је једина логична веза од свих набројаних јер је факултет свршила кокошка, во гимназију, а прасе занат, те ова природна слика, парадоксално, изазива изненађење код читалаца (што је још једна у низу језичких игара, али семантичка).

Песнику је дозвољено и да се игра граматичким правилима, те тако у песми *Једном кад ме звао рак* у парним катренима који су без припева (песма је у седмерцу, има осам строфа, све су катрени, али се у непарним појављује припев од три слога) сваки први стих завршава се вокативом: *раче*, *стомаче*, *ујаче* и, последњи – *човеке*, без обзира на то што се због огрешења о норму

[8] Овај се глагол не налази ни у једном од наших референтних речника (РСАНУ, РМС, RJAZU).

[9] О демијургу песме као средишњем елементу око којег се формира песма говори Ј. Љуштановић у поезији М. Данојлића (2013: 304).

нарушава и доследна рима у песми: *Рекоше ми ЧОВЕКЕ / СВРАТИ ОПЕТ ДОВЕЧЕ*, те је тако постигнут двоструки ефекат изненађења.

Свакако да се ту налазе и нестандардне речи попут забушавати, зуцнути, смазати, ђипити, здипити, кер, зверати, џабе, њупати, океј, муфте и сличне, али из перспективе данашњег читаоца, који је Ршумовићеву поезију из збирке *Ма шта ми рече* срео крајем прошлог и прати њену рецепцију међу предшколцима данас, чини се да би се као „проскрибована реч” (Данојлић, 1973: 34) издвојила једино већ поменути виски, али само из педагошко-дидактичких разлога. Сматрамо да посебну живост Ршумовићевом песничком изразу дају многобројне фразе и изрази који се користе у свакодневном говору, од којих се поједине, нарочито оне из песме *Плави кактус и клекиње* не могу сматрати нарочито углађеним: *Пребићу те као мачку*; *Убићу у теби бога*; *Ко питу ћу да те смажем*... Налазе се међу њима, у осталим песмама, и оне мање претеће (мртво слово на папиру, не вредети ни пребијене паре, умрети од треме, пасти с дуда/крушке/Марса, имати главу у торби), а свим је заједничко што у дечји говор долазе из говора одраслих, најпре као нешто слабо разумљиво, чак забрањено, што изазива кикот, да би се временом усталило у језичком систему када продру и до њихових конотативних значења, када схвате принципе по којима се формирају метафоре (сетимо се Керолове *Алисе у земљи чуда*). Стога се овај вид песничке језичке игре може класификовати и у семантичке.

Неразумевање појединих речи Ршумовић је искористио за језичку игру и у песми *Глава ми у торби* у којој се сваки катрен (песма има седам строфа – четири катрена и три дистиха у којима је садржај веома близак језику реклама) завршава потпуно бесмислено, набрајањем готово искључиво функционалних речи (њихова је улога граматичка – везници, речце, предлози): „то са тим у вези”, „горе поменуто”, „међутим дабоме”, „тако у начелу”, које се свакако не налазе у дечјем вокабулару, али су нешто са чим се свакодневно срећу.

Трећи тип језичких игара јесу већ поменуте семантичке игре у којима значење речи постаје доминантно, али не оно конвенционално, денотативно значење, као у свакодневном говору.

> „Семантичке игре у песмама за децу граде се на основу специфичности поетског језика помоћу којих се реч ’развија’ у поетске слике (дивергентност значења, делимична иконичност, ’мотивисаност’, метафоричност речи). Таква употреба језика којим се остварује игра у песмама за децу приближава их, структурално, симболичкој игри детета” (Митровић, 1988: 292).

Међу ове игре улази и нонсенс у којем се све изокреће, али је потребно познавање правог поретка како комуникација не би била укинута већ само пренета на следећи ниво. Свакако да је од свих нонсенсних песама најпознатија управо она по којој је збирка добила наслов – *Ма шта ми рече* о којој више и није остало много да се каже (в. Љуштановић, 2008: 321–323; Радикић, 2010: 158–159).

***

Верујемо да језичке игре из Ршумовићеве збирке *Ма шта ми рече* помажу деци да развију и негују своје говорно стваралаштво јер оно

> „има свој смисао и оправдање само ако омогућава деци да открију тајну речи, њихове нове звукове у међусобном складу и сукобу, ако стекну сигурност и слободу да од оваквих материјала обликују себе, своје доживљаје, своје опсервације” (Marjanović, 1960: 33),

у чему их читање, односно слушање ове поезије може само охрабрити.

У Ршумовићевој збирци *Ма шта ми рече* можемо да сагледамо и одређене фазе у развоју говора деце. Деца, природно је, усвајају особине језика своје социјалне заједнице и имају потребу да што боље овладају језиком којим се служе одрасли. Отуд њихова жеља да користе псовке, сленг, необичне речи, као и дуге стране речи и синтаксичке конструкције које често папагајски уче (Vasić, 1972: 166), при чему им употреба тих речи често служи за самопотврђивање (Vasić, 1972: 169). До тога је песник могао доћи само пажљиво слушајући децу и уочавајући особине језика којим се она служе. Сматрамо да је управо у томе и непролазна вредност збирке *Ма шта ми рече* – што је она проговорила језиком деце за децу.

Извор

Ршумовић, Љ. (1990). *Ма шта ми рече*. Петнаесто издање. Нови Сад: Дневник.

Литература

Bugarski, R. (1991). *Uvod u opštu lingvistiku*. Beograd – Novi Sad. Zavod za udžbenike i nastavna sredstva – Zavod za izdavanje udžbenika.

Vasić, S. (1972). Igra i govor. *Predškolsko dete. Časopis Saveza predškolskih društava Jugoslavije*, II(XII)/2–3, 161–170.

Данојлић, М. (1973). Међу презреним, осумњиченим речима (О лексици Ршумовићеве поезије). У Љ. Ршумовић: *Одакле су делије: избор поезије за децу*. Горњи Милановац: Дечје новине: 34–36.

Драгићевић, Р. (2007). *Лексикологија српског језика*. Београд: Завод за уџбенике.

Јовановић, А. (1998). Поезија Љубивоја Ршумовића. У Љ. Ршумовић: *Одакле су делије: избор поезије за децу*. Горњи Милановац: Дечје новине, 9–22.

Kajoa, R. (1965). *Igre i ljudi. Maska i zanos*. Preveo R. Tatić. Beograd: Nolit.

Љуштановић, Ј. (2008). *Брисање лава: поетика модерног и српска поезија за децу од 1951. до 1971. године*. Нови Сад: Дневник.

Љуштановић, Ј. (2013). Игра у поезији за децу Милована Данојлића. У Ј. Делић и Д. Хамовић (ур.): *Песничко дело и мисао о поезији Милована Данојлића*, Зборник радова. Београд – Требиње. Институт за књижевност и уметност, Филолошки факултет – Дучићеве вечери поезије, 289–307.

Marjanović, S. (1960). Literarne družine pionira. *Jugoslovenske pionirske igre 2*. Beograd: Mlado pokoljenje.

Mitrović, M. (1976). Jezičke igre u poeziji za decu Dušana Radovića. *Predškolsko dete. Časopis Saveza predškolskih društava Jugoslavije*, VI(XXI)/1, 81–86.

Митровић, М. (1988). *Феномен игре у савременој поезији за децу*. У М. Дуран, Д. Плут и М. Митровић: *Симболичка игра и стваралаштво*. Београд: ЗУНС, 237–331.

Радикић, В. (2010). Љубивоје Ршумовић: Раскош језичке имагинације. У В. Радикић: *Цврчак или мрав: огледи из књижевности за децу*. Нови Сад: Змајеве дечје игре.

Радовић, Д. (1984). *Антологија српске поезије за децу*. Београд: Српска књижевна задруга.

RJAZU: *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, I–XXIII. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1880–1976.

РМС: *Речник српскохрватског књижевног језика,* I–VI (1969). Нови Сад – Загреб. Матица српска – Матица хрватска, 1967–1976.

РСАНУ: *Речник српскохрватског књижевног и народног језика*, I–XIV. Београд: Институт за српски језик САНУ. 1959 –.

Subotić, Lj., Sredojević, D. i Bjelaković, I. (2012). *Fonetika i fonologija [Elektronski izvor]: ortoepska i ortografska norma standardnog srpskog jezika.* Novi Sad: Filozofski fakultet. Retrieved December 30, 2015 from World Wide Web http://digitalna.ff.uns.ac.rs/sites/default/files/db/dodatak/Fonetika%20i%20fonologija.pdf.

Ћосић, Б. (1965). Дечја поезија данас. У *Дечја поезија српска*. Српска књижевност у сто књига, књига 95. Нови Сад – Београд. Матица српска – Српска књижевна задруга, 7–30.

Huizinga, J. (1970). *Homo ludens. O podrijetlu kulture u igri.* S njemačkog preveo Ante Stamać. Zagreb: Matica hrvatska.

Šijan, D. (1975). *Savremeni dečji pisci Jugoslavije*. Intervju. Zagreb: Stylos.

Škreb, Z. (1949). *Značenje igre riječima*. Poseban otisak iz 278. knjige Rada Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti. Odjel za jezik i književnost, knjiga III. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 77–193.

Милена С. Зорич
Высшая школа для образования воспитателей в Новом Саде

ИГРА СЛОВ В СБОРНИКЕ *ДА ТЫ ЧТО*

Аннотаация

Первое издание сборника детской поэзии «Да ты что» публиковано в 1971 году, последнее – в 2017 году, и все эти стихи были любимы, читались, слушались, пели, читались с непрестанной интенсивностью. Когда появилась коллекция, она, как говорили, ввела набросанные слова в детскую поэзию. Целью данной статьи является определение того, какие лексические слои в контексте поэзии для детей могут быть «выгнаны», то есть то, что делает эти конкретные лексемы такими. Мы думаем, что, играя со словами и их лексическим потенциалом, что можно сделать из слов, Любивое Ршумович и дети были приглашены играть, и они поняли и с радостью приняли это.

Ключевые слова: *Любивое Ршумович, поэзия для детей, словарный запас, игра слов.*

Научни скуп
Књижевно дело Љубивоја Ршумовића
Педагошки факултет у Ужицу
28. септембар 2018.

ISBN 978-86-6191-061-6
УДК 821.163.41.08-93-1
Ршумовић Љ.
Изворни научни чланак
стр. 407–420

Милка В. Николић[*]
Универзитет у Крагујевцу, Филолошко-уметнички факултет
Бојана М. Вељовић[*]
Универзитет у Крагујевцу, Филолошко-уметнички факултет

ЈЕЗИЧКО-СТИЛСКЕ ОДЛИКЕ ЗБИРКЕ *ОБАД* ЉУБИВОЈА РШУМОВИЋА (ПОСЛОВИЦЕ КАО СТИЛИСТИЧКА ДОМИНАНТА)[**]

Апстракт: У раду се разматрају језичко-стилске одлике песама у збирци *Обад* Љубивоја Ршумовића, која садржи сатирични опус овог писца. Приступ је лингвостилистички. Предмет интересовања јесте један од поступака по којима је ова збирка препознатљива – инкорпорирање пословица у текст песама. Употреба паремилошких јединица представља стилистичку доминанту, не само по фреквентности, него и по стилогености. Са лингвостилистичког становишта, значајно је да се осветли однос песника према устаљеним паремилошким обрасцима, њиховим значењима и структурама, као и да се преиспитају хоризонти тумачења унутар поетског дискурса. Циљ нашег истраживања јесте да се пословице ексцерпиране из збирке *Обад* испитају са (1) стилематичког, тј. формално-семантичког аспекта и (2) стилогеног аспекта, тј. у погледу ефекта који се постиже, и то у контексту поетског остварења у којем се појављују. Анализа показује: (а) да су пословице на различите начине инкорпориране у Ршумовићеву збирку *Обад* – (1) формално, (2) семантички, (3) и формално и семантички; (б) да постоје пишчеве индвивидуалне творевине исказа по угледу на изворне (народне) пословице.

Кључне речи: *језичко-стилске одлике, сатира, Љубивоје Ршумовић, пословице, стилски ефекат.*

[*] milkanik75@gmail.com

[*] bojana1919@hotmail.com

[**] Овај рад је урађен у оквиру пројекта „Брендови у књижевности, језику и култури”, који се реализује на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу (Ф1819).

УВОД

Љубивоје Рашумовић није једини писац у српској књижевности који је писао и дела за децу и сатирична дела. Из деветнаестог века најпознатији песник са таквим стваралачким усмерењем јесте Јован Јовановић Змај. Од писаца двадестог века сврстаних у *Антологију савремене српске сатире* (1987), такво стваралаштво имају и Бранко Ћопић, Брана Црнчевић, Душко Радовић, Милован Витезовић. У овом раду се са лингвостилистичког аспекта разматрају језичко-стилске одлике песама у збирци *Обад* Љубивоја Ршумовића, која садржи сатирични опус овог писца.

Уводна, програмска песма *Шта песма може*, читаоца усмерава на путеве тумачења стихова који следе. Песма је, дакле, ту „да нас опомене пре сваког пута", „да наслути сутра из неког јуче", „да лаж препозна и дозна ко лаже", „да именује бол и зајауче", „да буде сламка да се мрав спаси", „глас који зове дух који слути" (*Шта песма може*, 144). Из наведених стихова препознају се одлике ангажоване књижевности схваћене у најопштијем њеном виду – као „активан став умјетника према друштвеној и политичкој стварности, одређеност према актуелности, вољу да се 'промијени свијет' и, обично, борбен однос према ономе што ту промјену зауставља" (*Речник књижевних термина*, 1986: 25).

Лексема у наслову збирке двоструко је кодирана – значење речи *обад* синегдохски разумевамо као сатиричну жаоку усмерену ка друштвено-политичким аномалијама социјума и сваког појединца у њему у датом историјском и цивилизацијском пресеку.[1] Ова реч упућује на писца као критичара друштвене стварности, повезујући га асоцијативно са инсектом против кога „не помажу бичеви прутови ни лијане", због чега „чобани ни мало не воле обаде" (*Обад*, 145).

Размотрићемо један од поступака по којима је ова збирка препознатљива – инкорпорирање пословица у текст песама. Употреба паремилошких јединица представља стилистичку доминанту, не само по фреквентности, него и по стилогеној вредности. Са лингвостилистичког становишта, значајно је да се осветли однос песника према устаљеним паремилошким обрасцима и њиховим значењским структурама, као и да се преиспитају хоризонти тумачења унутар поетског дискурса. Циљ нашег истраживања јесте да се пословице ексцерпиране из збирке *Обад* испитају са (1) стилематичког, тј. формално-семантичког и (2) стилогеног аспекта, тј. у погледу ефекта који се постиже, и то у контексту поетског остварења у којем се појављују.[2]

[1] Обад – зоол. а. инсект двокрилац из пор. Tabanidae који напада говеда и коње (понекад и људе) сишући им крв (*Речник српскога језика*, 2007: 845).

[2] Поред пословица, у Ршумовићевим сатиричним песмама веома су фреквентни фрзеологизми, што представља посебан предмет истраживања, који остављамо за дугу прилику.

ПРИСТУП ПРОБЛЕМУ

„Убрзани развој свести и цивилизације почео је можда оног тренутка кад се, пригушено или громогласно, први пут зачуо смех", који је од најстаријих времена, „кроз сва наредна раздобља [...] прошао различите мене и стадијуме" (Самарџија, 2011: 201).

О појму смеха и сродним појмовима постоји обимна литература у оквиру филозофије, антропологије, театрологије и науке о књижевности, што говори о сложености тог феномена. „Ко тој појави [смеху] приђе без система, изгуби се у бескрају; ко јој приђе са системом, покрије само онолико колико му се систем простире, а кад покуша све да обухвати, даде формулу која је применљива и на хиљаде других ствари" (Марић, 1968: 18). У новијој литератури прецизније се сагледавају разлике између појмова: смех, смешно, комика, комично, хумор, духовитост, иронија (Бошковић, 2006; Перишић, 2009).[3] Женет, који је успео да повеже класичне и модерне погледе на појам *смеха*, успоставља разлику између (1) *несвесно комичног* и (2) *свесно комичног* (Женет, 2002: 153–156).

Најједноставнији начин да се успостави одређена типологија *свесног комичног*, тј. тзв. *интелектуалних видова комичног*, јесте да се узме у обзир однос аутора према предмету о коме говори. У центру наше пажње јесте однос сатиричара према стварности. „*Сатира* је истовремено ангажовање у стварима и проблемима света и дистанца према стварима и проблемима" (Егерић, 1987: 10). Проучаваоци указују на друштвено-ангажовану функцију сатире (Винавер, 1938: 248–246; Кнежевић и Сакач, 2014: 165), као и на њену „хеуристички моћ": „*Сатиру* од *хумора* дели управо њена моћ предвиђања, јер и Змај и Домановић су врло јасно видели немоћ егзистенције да се отме кризи и садашњости која води у беспуће" (Петровић, 2014: 16).

Инспиративно је Бахиново виђење *сатире*, које се надовезује на његова истраживања различитих видова *фолклорне комике*. Бахтин дефинше сатиру као *међужанровску појаву* која подразумева критички однос ствараоца према стварности, заснован на *амбивалентном сатиричном смеху*, који представља одлику *архаичног фолклорног исмевања*.[4] Наиме, сатира у ауторској књижевности води порекло од *фолклорне сатире*. Бахтин сматра да *фолклорна сатира* садржи и негацију и афирмацију, а да је сатира новог доба редукована јер не садржи афирмативну, него само негацијску страну (Бахтин, 2013: 138). Дакле, сатира је у основи *амбивалентна*, а амбивалентност сатиричног негирања условљена је фолклорним језгром сатире.

[3] Детаљан преглед теорија смеха од антике до двадесетог века, Перишић, 2010.

[4] На Бахтиново виђење сатире утицали су резултати његових истраживања фолклорних видова комике у Раблеовом стваралаштву (Бахтин, 1978).

Сатиричко *негирање* има и афирмативну страну, која се огледа у *катарзичком деловању*. Међутим, како указују проучаваоци, приписивање катарзичког дејства комичним жанровима „неповратно је изгубљено” још у античко доба јер је Аристотел катарзу приписивао искључиво трагедији. „Редукција која је дотакла смех, у већој мери је захватила његову позитивну, афирмативну страну: негативна (исмевачка) снага смеха може се психолошки доживети, а његова афирмативна страна – може се само спекулативно реконструисати” (Бахтин, 2013: 141).

Ршумовићево сатирично стваралаштво се у најширем смислу надовезује на фолкорно стваралаштво његовог завичаја, познатог по тзв. ерском хумору.[5] Ерски хумор се сматра једном од етнолошких карактеристика становништва ужичког краја, самим тим и значајном компонентом његовог нематеријалног културног наслеђа. Међутим, у погледу избора паремиолошких јединица и пишчевог стваралачког односа према пословицама, збирка *Обад* превазилази завичајне оквире.

Назив „у обичај узете ријечи”, познат још од Вука Караџића (Деретић, 2007: 292), указује на повезаност пословица са свакодневним животом – оне изричу критичку свест народа (Касирер, 2000: 43), представљају „инвентивно формулисан закључак из животног искуства, прихваћен у традицији” (*Речник књижевних термина*, 1986: 584), те откривају хумболтовску слику света посматрану у спрези језика и мишљења. Пословице настају из човековог суочавања са собом и светом око себе, а формулишу се као животна истина. „То је она вредност са којом се људи, и као врста и као скуп појединаца, морају сукобити у свом свакодневном животу, морају је мисаоно прерадити, артикулисати и вербално уобличити” (Симић и Јовановић, 2002: 191–192).

Речи у пословичким исказима ретко се употребљавају у основном значењу. „Основно значење се проширује на пренесено. Једно конкретно искуство напушта ситуацију из које је потекло, уопштава се и постаје општеважеће. Његово изворно порекло открива само метафорична слика” (Милошевић Ђорђевић, 2000: 182–183).

Уносећи паремиолошки исказане животне истине у своје песме, или, боље речено, „облачећи” их у своју поезију, Ршумовић, попут бројних других песника, тежи да допре до „матерње мелодије”, архетипских представа, традиционалних образаца као перцептивних филтера посредством којих је слика постојеће стварности критички већ преуређена. На тај начин песма подсећа на оно што је било јуче, како би се спречило оно што може доћи сутра.

[5] Истраживања ужичког хумора на корпусу усмене, као и ауторске, књижевности – интензивно се одвијају од шездесетих година двадесетог века до данас (Ивановић, 2012; Меденица, 1961; Мисаиловић, 1987; Недељковић, 1961; Никитовић 2012; Пантић, 2012; Тодоровић, 2012).

РЕЗУЛТАТИ АНАЛИЗЕ

Како показује лингвостилистичка анализа, на формално-семантичком плану, пословице у Ршумовићевој збирци *Обад* инкорпориране су на различите начине – (1) формално, (2) семантички, (3) и формално и семантички, (4) али постоје и пишчеве индвивидуалне творевине по угледу на пословице.

Првом типу припадају пословице које су у поетски дискурс укључују у изворном синтаксичком облику, као устаљене клишетиране форме са конвенционалним, односно колективно препознатљивим значењем:

(1) Не смем да читам шта се пише,
можда статистичари и претерују:
хране све мање уста све више,
сити гладнима не верују.

Као да другоме с неба пада,
патимо од чудне склеротике:
нико се не сећа да треба рада,
да **нема леба без мотике!**
(*Узроци и последице*, 32)

(2) Двојни нам морал и поштење
Кадија тужи кадија суди
Очекујемо и саопштење
Прави су они дволични људи
(*Дупло голо*, 85)

(3) Тешимо се **и од најгорег има горе**
Лепе намере пред вратима пакла труну
Сад понављачи затварају професоре
А нерадници се у радничка права куну
(*Тешимо се*, 122)

(4) Кажу **нема хлеба без мотике**
А ја не знам шта те речи значе
У овоме добу без егзотике
Има хлеба и преко погаче

Кажу **ради па се не бој глади**
А ја не знам чему нас то учи
Давили смо школе као млади
Сад нас знање превелико мучи
(*Има посла*, 133)

Из примера (1), (2), (3) и (4) види се да је посреди пословица – као језички клише са неизмењеним инвентаром језичких елемената и са поруком која упозорава на неку ситуацију и евоцира древну мудрост – уклопљена је у текстуални и идејни контекст песме. Пословице овде функционишу као дословни цитати, онако како су, формално и семантички, похрањене у колективном памћењу, уз уважавање правила да је у пословици (у изворном њеном облику) свака реч важна и незамењива. У овом типу песничког поступка запажају се три кључна обележја пословица: „(а) узето глобално, као конструктивна и семантичка целина у готовом виду, пословица је клиширана, те се примењује без суштинских измена у одговарајућој комуникативној ситуацији; (б) по својој природи она је афористичко изражавање које треба схватити као имплицитни садржај шире информације [...]; (в) по свом садржају она је сентенциозна (поучна), како осим ’фактичке’ садржи и оцењујуће-етичку информацију” (Јовановић, 2004: 240).

Семантички појмови који омеђују релације на чијем се плану граде поруке наведених стихова отеловљени су кроз однос добра и зла. У функцији упозорења, употребом препознатљивих изражајних модела, песник ситуацију жели да маркира као лошу, а потом и да, изазвавши очекивану реакцију реципијента, утиче на буђење друштвене свести и, у крајњем резултату, на промену датих околности.

Други тип чине структурно трансформисане пословице, било да је по среди промена синтаксичке структуре, редоследа елемената или замена општеприхваћених и општепознатих лексема неком другом речју:

(5) Све радимо левом ногом
Све нам је на леву руку
Нама никад није много
Осим кад нас туку

Памети смо рекли због ом
Памет носи само муку
Нама никад није много
Осим кад нас туку

Само дођи Баба Рого
Да ти брађа кожу свуку
Нама никад није много
Осим кад нас туку

Још нас плаше неком слогом
А сви само себи вуку
Нама никад није много
Осим кад нас туку
(*Осим кад нас туку*, 130)

(6) Него шта је него битно
Ко је коме кад и како
Квекер звизно чанак ритно
Буву гурно живац тако

Него шта је него важно
Где је пусто шта је ружно
Чије звоно звони лажно
Која овца блеји тужно

Него шта је него грозно
Кроз живот као кроз шуму
Кренеш рано стигнеш позно
Што у срцу то на уму

Него шта је него сјајно
Развлачити бес ко гуму
Мислиш јавно кажеш тајно
Што на уму то на друму
(*Што на уму то на друму*, 116)

(7) Изглед вара истина је стара
У јагањцу често чучи вуја
Кокица се у лију претвара
Поветарац постаје олуја

Споља гладац а изнутра злоћа
Мач окачен о пртени конац
На добош се продаје финоћа
Споља Финац изнутра Лапонац

Сви паметни а памети фали
Правда негде ко принцеза спава
Принчеви се у бизнисе дали
Један фарба други префарбава

Место шеве гањаћемо чворка
Рука хладна а облога врућа
Речи слатке а истина горка
Споља здравље а изнутра муњак
(*Изглед вара*, 100)

(8) Ти лептири са машном и шарама
Даждевњаци чудног апетита
Размећу се са туђим парама
Присвојеним тихо испод жита

Никад неће вратити се јуче
Нит ће мечка ујести свог репа
Ми хранимо оно своје куче
Које нас већ уједа и цепа

Дошле але и то гладне свега
Мале але ал знање су знале
Неста свега ко лањскога снега
Стале але кренуле будале

Те будале са цветом у коси
Кују косе за туђе откосе
Увек знају шта будућност носи
Па и оне могу да се носе
(*Те будале*, 138)

Интервенције на плану форме притом не прелазе границе препознавања већ само доприносе да се накнадно унесени елементи додатно стилски и семантички маркирају, остварујући везу са, и даље иманентно присутним, елиминисаним деловима. На семантичком плану, међутим, овде нема значајнијих измена. Битно за разумевање овог поетског поступка, јесте то да „пошто је свака пословица клише, њени елементи нису информативни", већ је информативност базирана „на избору пословице као целине и на њеној употреби у контексту" (Јовановић, 2004: 240).

Поступак измене форме у изложеним примерима, као ауторска интервенција, међутим, није неинформативан на идејном и стилском плану. Циљ поступка онеобичавања форме јесте у томе да се, с једне стране, задржи семантички потенцијал који вербална формула има у свом изворном виду, али и да се, с друге стране, постигне додатна семанизација – вредност такве конструкције јесте у томе да преко онеобичене форме усмери пажњу реципијента на садржину, да постави ствари у посве нове односе и проблем сагледа из друкчије перспективе.

Тако у примеру (5) измењени првобитни облик пословице – *много је* (*само*) *кад туку*/*бију* – у своме проширеном виду сатирично се поиграва са увреженим стереотипним представама о колективном јунаштву, издржљивости до крајњих граница, стојичком трпљењу. У изворном смислу пословица обично функционише као одговор на опаску да је нечега много, при чему се *много* углавном (али не обавезно) односи на нешто позитивно конотирано (храну, пиће и сл.). Међутим, истицањем негативних појмова на које облик

много овде реферише – ствара се иронијски отклон и сатирично се потцртава чињеница о „јунаштву" које је у ствари неделање и пасивни однос према неповољним околностима. У примеру (6) присутно је формално варирање на плану *ум*: *срце*, а исти поступак спроведен је и у примеру (7), где налазимо варијанте пословице *споља гладац а унутра јадац*. Пример (8) садржи проширени облик пословице *храни куче да те уједе*. Порука је њена садржана у констатацији да је изневерена суштинска улога народне мудрости која има циљ да предупреди негативан исход одређеног деловања – штета је већ направљена а последице се дешавају пред нашим очима. У свим наведеним примерима задржано је основно значење изворних вербалних формула, али је контекст у који се уклапају измењен и доприноси томе да нека од њихових потенцијалних семантичких компоненти (у овом случају негативних) избије у први план.

Трећем типу припадају пословице које су измењене и формално и семантички, како показују следећи примери:

(9) **Нема одмора набрали смо ловора**
Исплели венце разних пречника
Сад бирамо власнике страних речника
Мајсторе фраза и лапрд – говора

Причати треба а не радити
Оправдања смишљати и чекати
Фарбати али не и флекати
Ништа нас не сме изненадити
(*Нема одмора*, 140)

(10) ОНА хоће све одмах и сместа,
што јој срце зажели – то створи,
бољи третман и најбоља места,
на брзака, ко да негде гори.

ОН полако, ништа наврат нанос,
биће боље, широко је поље,
само тихо да не мине занос,
без проблема и без главобоље.
(*Она и он*, 31)

(11) **Ко верује ситом**
Гладан
Док је питом

Ко нервима влада
Гладан
Док се нада

Ко је пун манира
Гладан
Док планира
(*Сит гладноме*, 120)

Овде полазимо од становишта да на разумљивост пословица и учесталост њихове употребе делује неколико чинилаца: „(а) пре свега, на уобичајеност неке пословице утиче значај истине или сазнања које се њоме казује, односно на које се њом алудира"; потом и да „(б) она зависи, између осталог, и од тога у колико је мери представницима одређене генерације познато зна-

чење речи које улазе у састав пословице"; те, најзад „(в) разумљивост и употребљивост пословице зависиће често и од тога како су међусобно организоване речи које улазе у састав пословице" (Јовановић, 2007: 239).

Измене формалног плана у овоме структурно-семантичком подтипу нису већег обима – архетипска формула је и даље препознатљива. С друге стране, интервенција на значењском плану доводи до битне измене у смислу пословице – најчешће је порука сасвим супротна оној коју има изворна пословица, или пак неочекивана. Овакав поступак формалног и смисаоног онеобичавања представља инвентивно и поетски успело поигравање са жанром, чиме се остварује дезаутоматизација у рецепцији поетских мотива и порука. Стилогеност ових конструкција снажнија је у односу на претходне типове јер је у њима присутан највиши степен разградње почетног модела, на семантичком и формалном плану, уз уједно задржавање суштинске одлике која се састоји у томе да су пословице вид „укалупљавања 'свезнања' у одређене граматичке и поетичке моделе" (Јовановић, 2004: 236).

Сатирични призвук наведених примера изразито је уочљив, што је узроковано управо изменом смисла пословица на које се алудира. У примеру (10) алузија на пословицу *ко хоће боље, широко му поље*, којом се у суштини (са високим степеном сигурности) имплицира значење 'нема боље', остварена посредством формуле „биће боље, широко је поље", подсмеху изврга ва неоправдани оптимизам. Затварање очију пред очигледним проблемима и безбрижно понашање, као да је све у реду иако није – вербализовано исказом који у духу идеја ове збирке делује наивно – заслужује подсмех али и упозорење. У примеру (9) поетски се трансформише општепознато гесло *нема одмора док траје обнова*, које се може сматрати својеврсном пословицом насталом у новије доба (као социјалистичка парола), а намера песника иста је као у претходном случају. Наизглед позитивно конотирана тврдња *набрали смо ловора* – 'постигли смо славу / све што желимо' – у наредним стиховима бива иронијски дискредитована прилагањем пописа „постигнућа" на која се мисли. Најзад, у примеру (11) настаје духовит обрт од познатог *сит гладном не верује* ка – *гладан ситом верује*. Важење ове псеудоимпликације сатирично се ограничава конструкцијом *док је питом*. Овим, а и даљим варирањем контекста који прати лексему *гладан*, упућује се на то да трпљење ипак има својих граница, па песма поприма донекле „претећи" став алудирајући на могућу револтирану побуну услед неиспуњених надања.

Најзад, четвртом типу припадају, назваћемо их тако, индивидуална образовања „на народну", као у примерима:

(12) Чувени Секретар за северни ветар
обратио се Референту за хладовину:
– Не дајте Сунцу ни један милиметар,
ми смо одговорни за светску свежину.

Умешао се и Европски одбор за мрак:
– Наш је интерес да Сунца буде мање.
Спремни смо да ухапсимо сваки зрак,
и обезбедимо мрачно стање!

Све је то слушао Велики шеф за блеф,
уз смешак и присни главоклим...
Уз њега се нашла и једна Дама треф,
па се и она буквално сложила с њим.

Ипак, мислилац Сизифе Гуранеску
одржа стидљиву говоранцију:
– **У овим условима ко главу држи у песку,**
гузицом процењује ситуацију!
(*Процена ситуације*, 26)

(13) Зашто наш радни човек да се пати и крпи
Јесмо Балканци ал нисмо са дуда пали
Где има ту може и да се дрпи
Ако смо богати онда нема да фали
(*Нема да фали*, 108)

(14) А коњ прозбори, бес га натера:
– Мани се, жено, мог карактера,
држи се чега се паметни држе –
ко много рже – страда брже.
(*Коњијада*, 61)

У питању су песнички индивидуализми који структурно подражавају форму пословице, али нису део фолклорне грађе већ резултат пишчеве инспирације. Семантички посматрано, и оне су, као и народне пословице, носиоци поруке, опомене, упозорења, иако њихово значење није колективно кодирано. Верно преносећи говорне моделе који одражавају живу разговорну реч и колективно искуство одређене епохе, аутор успешно подражава усмени жанр. Све основне одлике изворних умотворина задржане су и у индивидуалним пословичким изразима: (а) испољавају „не толико информацијску, колико оцењивачку и прописујућу функцију"; (б) њихова актуализација се везује како „са 'компонентом прошлог' тако и са 'компонентом будућег' контекста"; (в) могу „констатовати актуелно одређену ситуацију као 'увод' и прогнозирати на тој основи неке (добре или лоше) последице, могу саветовати, упозоравати", али и „разматрати актуелно дату ситуацију и ретроспективно нагађати о разлозима догађања, или га оправдати"; (г) потребно је да су „формулисане тако да оно што се њима исказује буде погодно за памћење" (Јовановић, 2002: 287; Јовановић, 2004: 238).

У завршном осврту на резултате анализе, указаћемо да се у великом броју песама пословице остварују као текстостилеми: (а) фигуре понављања (пример 15); (б) фигуре „смисаоне дискурсне целине”, у које спадају ентимем (пример 16) и епифонем (пример 14), а које „одражавају текстуално овапло-ћење смисаоног јединстава општег и посебног, односно посебног и општег” (Ковачевић, 2015: 316). Наводимо примере:

(15) Котрља се живот низбрдицом
Луд збуњеног око пања гања
Петао се спанђао с лисицом
Обећања – лудом радовања

Дошло време своде се рачуни
Очи веће а порција мања
Срце празно а џепови пуни
Обећања – лудом радовања

Лаж се брани жицом и палицом
Забрањено народу да сања
Истину му дају кашичицом
Обећања – лудом радовања
(*Лудом радовања*, 74)

(16) Наш народ није сисао весла
и није пао с труле крушке,
народ је Његош, и Вук, и Тесла
народ је епска, јуначка песма,
увек спреман за подвиге мушке.

Кад народ каже: – **Засвирај**, **али за појас задени после свирке**
То значи: стани, фразе батали,
не дроби што су врапци знали,
олади микрофон, одмори дирке!

Наш народ није хватао зјала,
и није млатио празну сламу,
пред њим је пала многа ала,
и многа уста заћутала,
народ не воли шупљу галаму.

Кад народ каже: – **Како сејеш тако ћеш сигурно најесен жети!**
То значи: престани плеву да вејеш
и на месечини да се грејеш,
празна се фраза кад-тад освети!
(*Кад народ каже*, 18)

Уклопљене у поетски контекст, у удруженом деловању са осталим стилогеним јединицама, народне умотворине бивају додатно маркиране. Стиче се утисак да постоји својеврсна интеракција: пословица утиче на смисао около-ног текста, као што део текста који окружује пословицу доприноси њеном истицању и допуњавању њеног смисла.

ЗАКЉУЧАК

У збирци *Обад* Љубивоја Ршумовића јављају се најмање четири структурно-семантичка подтипа, чија је подела базирана на степену значењске и формалне блискости песнички употребљене јединице са колективно препознатљивом вербалном формулом. Показало се да песников однос према народним умотворинама иде од верног преношења пословица до поетски индивидуалног стварања пословичних формула по угледу на изворне пословице.

Показало се, такође, да на стилском плану, пословице, које су саме по себи стилогене јединице, употребљене унутар поетског текста подлежу двострукој стилизацији, чиме се остварује како естетски, стилски, тако и идејни утицај на реципијента.

Користећи се већ постојећим, укорењеним формулама песник улази у интертекстуално општење са традицијом и културом, посредством ревитализације колективних вербалних и мисаоних образаца. То омогућава снажну конекцију на релацији архетипска представа – текст – реципијент.

Одабир пословица показао се као уметнички веома успео поступак – посматрано како на стилском тако и на идејном плану – из чега закључујемо да у сатиричним песмама пословице ослобађају максимум својега потенцијала.

Извори

Егерић, М. (1987). *Српска послератна сатира*. Нови Сад: Књижевна заједница Новог Сада.

Речник српскога језика (2007). Нови Сад: Матица српска.

Ршумовић, Љ. (1987). *Обад*: *сатиричне песме*. Чаковец – Београд. Зрински – Црвена звезда.

Литература

Bahtin, M. (1978). *Stvaralaštvo Fransoa Rablea*. Beograd: Nolit.

Bahtin, M. (2013). *Estetika jezičkog stvaralaštva*. Sremski Karlovci: Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića.

Бошковић, А. (2006). Хумор. *Књижевна историја*, 38(130), 625–672.

Винавер, С. (1938). *Чардак ни на небу ни на земљи*. Београд: Француско-српска књижара.

Деретић, Ј. (2007). *Историја српске књижевности*. Зрењанин: Sezam book.

Егерић, М. (1987). Српска послератна сатира. У М. Егерић (прир.): *Српска послератна сатира*. Нови Сад: Књижевна заједница Новог Сада, 7–47.

Женет, Ж. (2002). *Фигуре V*. Нови Сад: Светови.

Ивановић, Д. (2012). Кад себе је Ера пошао и где је, чак себе, стигао. У И. Тодоровић (ур.): *Савремени ерски хумор*. Ужице: Народни музеј, 27–49.

Јовановић, Ј. (2002). Језичка структура и стилистичка природа српских народних пословица. *Српски језик*, 7(1–2), 271–301.

Јовановић, Ј. (2004). Функционално-стилистички статус народних пословица, *Научни састанак слависта у Вукове дане*, 32(1), 235–243.

Касирер, Е. (2000). *Филозофија симболичких облика, Књ. 3: Феноменологија сазнања*. Београд: BMG.

Кнежевић, М. и Сакач, М. (2014). Сатирично у српској књижевности 19. века. У Д. Бошковић и Ч. Николић (ур.): *Сатир, сатира, сатирично*. Крагујевац: ФИЛУМ, 159–165.

Ковачевић, М. (2015). *Стилистика и граматика стилских фигура*. Београд: Јасен.

Marić, S. (1968). *Glasinici apokalipse*. Beograd: Nolit.

Меденица, Р. (1961). Кратка ерска прича као карактеролошка грађа, *Рад VIII конгреса Савеза фолклориста Југославије*, 159–170.

Милошевић Ђорђевић, Н. (2000). *Од бајке до изреке* (*обликовање и облици српске усмене прозе*). Београд: Друштво за српски језик и књижевност Србије.

Мисаиловић, М. (1987). *Мудрост народног хумора*, I–II део. Титово Ужице: Вести.

Недељковић, Н. (1961). Развитак ужичког народног стваралаштва, *Рад VIII конгреса Савеза фолклориста Југославије*, 69–80.

Никитовић, З. (2012). Ужички афоризам. У И. Тодоровић (ур.): *Савремени ерски хумор*. Ужице: Народни музеј, 65–80.

Пантић, Н. (2012). Психосоциолошке карактеристике ерског менталитета у ерском хумору. У И. Тодоровић (ур.): *Савремени ерски*. Ужице: Народни музеј, 7–26.

Перишић, И. (2009). Покушај разграничења појма *смех* од сродних појмова, *Књижевна историја*, 41(137–138), 445–462.

Перишић, И. (2010). *Увод у теорије смеха*: *Кратак преглед теорија смеха од Платона до Пропа*. Београд: Службени гласник.

Петровић, А. (2014). У Д. Бошковић и Ч. Николић (ур.): *Сатир, сатира, сатирично*. Крагујевац: ФИЛУМ, 13–19.

Rečnik književnih termina (1986). Beograd: Nolit.

Самарџија, С. (2011). *Облици усмене прозе*. Београд: Службени гласник.

Симић, Р. и Јовановић, Ј. (2002). *Основи теорије функционалних стилова*. Београд: Јасен.

Тодоровић, И. (2012). Развој ужичке анегдоте као једног од облика савременог ужичког хумора. У И. Тодоровић (ур.): *Савремени ерски хумор*. Ужице: Народни музеј, 50–64.

Milka V. Nikolić
University of Kragujevac, Faculty of Philology and Arts
Bojana M. Veljović
University of Kragujevac, Faculty of Philology and Arts

THE LINGUO-STYLISTIC CHARACTERISTICS OF THE COLLECTION *OBAD* BY LJUBIVOJE RŠUMOVIĆ (THE PROVERBS AS A DOMINANT STYLISTIC CHARACTERISTIC)

Summary

The paper discusses the linguo-stylistic characteristics of the poems in the collection *Obad* by Ljubivoje Rsumovic, which contains a satyrical opus by the writer. The approach is linguo-stylistic. The subject of interest is one of the procedures by which the collection is recognizable – the inclusion of proverbs in the poems' text. The usage of *proverbs* represents a dominant stylistic characteristic, and is not just concerning the frequency, but also the stylistic value. From the point of linguo-stylistical approach, it is important to enlighten the relation of the poet to the established folklore patterns and their meaningful structures, as well as to the question of the perspectives of interpretation inside poetic discourse. The aim of our research is to analyze the proverbs excerpted from the collection *Obad*: (1) from the aspect of formal semantics; (2) from the aspect of stylistic function, always in the context of a poem in which it appears. The analysis shows that proverbs are included in Rsumovic's collection *Obad* in different ways: (1) formally, (2) semantically, (3) formally and semantically, (4) the writer`s individual creations based on proverbs also exist.

Keywords: *the linguo-stylistic characteristics, satire, Ljubivoje Rsumovic, proverbs, stylistic effect.*

Научни скуп
Књижевно дело Љубивоја Ршумовића
Педагошки факултет у Ужицу
28. септембар 2018.

ISBN 978-86-6191-061-6
УДК 821.163.41.08-93-3
Ршумовић Љ.
Прегледни научни чланак
стр. 421–428

Јулијана С. Стевановић[*]
Центар за проучавање језика и књижевности
Универзитет у Крагујевцу, Филолошко-уметнички факултет

НЕОЛОГИЗМИ КАО СТИЛСКО ОБЕЛЕЖЈЕ ПРОЗЕ ЉУБИВОЈА РШУМОВИЋА[**]

Апстракт: У раду се анализирају неологизми у прози Љубивоја Ршумовића. Корпус за истраживање чине следећа дела: *Видовите приче, Три чвора на трепавици, Сунчање на месечини, Тајна ледене пећине*. Неологизми се анализирају најпре са творбеног аспекта, а потом се испитује њихова стилска употребна вредност у овим делима, која је, како ће анализа показати, условљена самом тематиком сваког од ових прозних остварења.

Кључне речи: *неологизам, стилско обележје, стилогеност, Љубивоје Ршумовић.*

1. Прозна дела Љубивоја Ршумовића до сада нису била предмет лингвостилистичке анализе. То је у апсолутној супротности са чињеницом колико материјала за лингвостилистичку анализу нуди његов прозни опус, и то на свим лингвистичким нивоима, од фонетског, преко морфолошког, лексиколошког, семантичког и синтаксичког, до нивоа линговстилистике текста. Заиста су бројна онеобичајења којима се Ршумовић поиграва и којима подвргава све врсте језичких јединица, а ми смо се одлучили за опис и анализу једног специфичног слоја стилематичне лексике, а то су неологизми. Корпус за истраживање чине три збирке приповедне прозе: *Видовите приче, Сунчање на месечини, Три чвора на трепавици*, као и бајка *Тајна ледене пећине*. Поредећи употребу неологизама у овим, тематски и жанровски различитим врстама прозе, желимо утврдити разлике и сличности у њиховој употреби.

2. У лексиколошкој и лексикографској литератури нема општеприхваћене дефиниције неологизама, а притом влада и велика терминолошка неусаглашеност око термина којима се означавају индивидуалне лексичке творевине. Неологизми се, према М. Радовић Тешић, деле на лексичке-неологизме,

[*] juca89stevanovic@gmail.com

[**] Рад је настао у оквиру пројекта 178014: *Динамика структура савременог српског језика*, који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

лексичко-семантичке неологизме и индивидуализме-оказионализме. Ови последњи били би, према њеном мишљењу, својствени појединим писцима и направљени по обрасцу нормативних модела српског језика (Радовић Тешић, 2009: 59). С друге стране, Весна Мухвић Димановски (Мухвић Димановски, 2005: 6) неологизме дели на деноминативне и стилистичке, истичући да су стилистички неологизми, које диктира искључиво специфичан стил неког писца, у литератури означени још и као хапакс или оказионализам. Оташевић наводи низ термина, углавном из руске литературе (оказионални неологизми, контекстуални неологизми, индивидуално-ауторски неологизми, индивидуално-говорни неологизми), којима се указује на тесну повезаност оказионализама и неологизама (Оташевић, 2008а: 61), док Рајна Драгићевић разликује неологизме и индивидуализме, у које потом убраја оказионализме и потенцијалне речи (Драгићевић, 2011: 49). С друге стране, у лингвистичким и лингвостилистичким радовима у којима се анализира овај лексички слој, у употреби су термини индивидуални неологизам (уп. Милановић, 2012. и Милановић, 2016) и неологизам (Ковачевић, 2013), те смо се и ми при нашој анализи определили за тај термин, сматрајући неологизмом сваку нову реч, без обрира на то да ли је творена према уобичајеним творбеним моделима или не и да ли подразумева само семантичко преобликовање или и формално. Наиме, међу издвојеним лексемама има и оних које су потврђене у речницима, али не у овој семантичкој реализацији. С друге стране, већина њих није забележена ни у једном речнику, а у обзир смо узимали шестотомни *Речник Матице српске* (РМС 1967–1976), потом *Речник САНУ* (РСАНУ 1959–2010), као и речнике нових речи Ивана Клајна (Клајн, 1992) и Ђорђа Оташевића (Оташевић, 2008b).

3. Разматрајући начине настанка ових речи, односно њихову творбу, утврдили смо да су грађени суфиксалном творбом, префиксалном творбом и комбинованом творбом.

3.1. У речи настале суфиксацијом сврстали смо именице **гричкач**: „Испред тебе стоји, с тобом разговара, и показује ти своје свеже наоштрене зубе, квалификовани, дипломирани, стручни **грицкач** дрвене столарије, папирне галантерије, текстилне конфекције, пластичне позамантерије и сваке врсте намештаја, па самим тим и ноктију" (ВП; 74); **ждребадија**: „Појма ви немате, **ждребадијо**!" (ТЧНТ, 81). Суфиксалном творбом настали су и прилози **досадњикаво**: „Досадњикаво је, што годи мојим ушима, али бојим се да не пређе у гњавеж" (ТЧНТ, 178) и **скакавичасто**: „Мрави иду мрављи, а ти их бројиш **скакавичасто**" (ВП, 96), као и глагол **намћорисати**: „Вид се мало забрину јер му се учини да неће моћи никако да му помогне ако Намћор настави да **намћорише**" (ВП, 87).

3.2. Префиксална творба какартерише пре свега грађење глагола у српском језику, те је такво стање забележено и у нашем корпусу, па имамо глаголе **одинатити**: „Да ми само знати ко те **одинатио**, да му платим!" (ТЧНТ,

49); **разбринути**: „Хвала ти, **разбринуо** си ме скроз!" (ВП, 83); **натпаметити**: „Вид се уозбиљи, јер му се учини да га је Стршљен натпаметио!" (ВП, 71); **одосаћивати**: „Ништа, али одосаћује значајно целу причу!" (ТЧНТ, 179).

Префиксацијом су творене и именице **несмрт**: А ја сам наслутио да се у теби боре Смрт и **Несмрт** (ТЧНТ, 19); и **нежурба**: Журба, **нежурба**, испод тридесет четири не размишњам (ТРНТ, 75).

3.3. У корпусу смо забележили и оказионализме настале слагањем, при чему под слагањем подразумевамо и комбиновану творбу (Клајн, 2002). Тако сам забележили примере сложеничко-суфиксалне творбе **тојутрошњи**: А онда се сети **тојутрошње** уобичајене главобоље, коју после сваког буђења има, пре него што почне о нечему да размишља (ВП, 80), према посведоченом моделу творбе у српском језику (Клајн, 2002: 109–110), затим именицу односно придев **двосамљеност/двосамљен**: „Сестра улепшава самоћу! Ти више нећеш бити усамљен у животу! – Него шта ћу бити? – Бићеш **двосамљен**! **Двосамљеност** је велика мудрост, и украс дугог живота!" (ВП, 59); као и један пример префиксално-суфиксалне творбе код глагола **набајучити**: „Био се јако на нас **набајучио**, али нас није зубом закучио!" (ВП, 41).

3.4. Неологизми које смо забележили могу настати и по обрасцу неке конкретне речи, када се копира готов образац већ постојеће лексеме, која може бити присутна у контексту, али може и изостати из њега, као што је случај у примеру **светлоскок**: „Омађијан, журим ка једном светлосном стубу који избија увис. То је Светлоскок који се не враћа на земљу већ нестаје у висини, међу облацима и звездама" (ТЧНТ, 20), где именица светлоскок,која означава светло које скаче, а настаје по угледу на лексему водоскок[1]. Сличан пример налазимо и у реченици: „Мало Сунце се у **том томцијатом** тренутку претвори у великог Миша", где неологизам **томцијато** у синтагми **том томцијатом** настаје вероватно по угледу на нов новцијат. Такође, у примеру: „Браво, **тебисимо**!" облик **тебисимо** вероватно је насто по угледу на брависимо, као узвик за истакнуту похвалу у жаргону, а у прилог томе иде и употреба лексеме браво у овој конструкцији, као и самог брависимо, које је дато нешто пре тога у тексту: „Браво, брависимо, и мени се чини да би то она јако желела" (ВП, 63). Исто тако, према раноранилац имамо и **каснокаснилац**: „Ти ћеш сјутра опет бити онај стари Божо! Кажем му ја, кад се по ко зна који пут похвалио да је Раноранилац! – Који стари Божо? Онај **Каснокаснилац**, ил онај Таман!? – Онај **Каснокаснилац**!" (ТЧНТ, 113).

[1] Овакав начин настанка карактеристичан је за оказионализме (уп. Оташевић и Сикимић, 1992), а узевши у обзир њихову најтешњу повезаност, сматрамо га примењивим и при анализи творбе неологизама.

3.5. Посебно је занимљив случај грађења неологизама по узору на лексему *уштипак*. Наиме, уместо префикса *у-*, које у овој лексеми заправо и није префикс[2], додају се други форманти: из-, под-, без-, за-, пон-, не-, нај-, због-, мар-, па су тако **изштипци** заправо уштипци који се једу кад се изнесу из куће, **напштипци** уштипци који се једу напољу, **заштипци** који се једу за некога, а они који се понесу некоме су **понштипци**, који се претварају у **нештипке**, а уколико се понесу најбољем другу, то су **најштипци**, који могу постати и **јоштипци**, а будући да су настали због другове глади, могу бити и **због штипци**, а када мајци дојади спремање уштипака, настају **марштипци** (ТЧНТ, 98–99).

Приликом творбе ових лексема уочљива су два модела – додавање префикса на замишљену основу *штип-* (*изштипак*, *подштипак*, *заштипак*, *безштипак*) или спајање две речи у једну: *напоље* и *уштипци* дају *наштипке*, *најбољи* и *уштипци* су *најштипци*, *марш* и *уштипци* дају *марштипке*. Овакав начин творбе нових речи у литератути је означен као контаминација (Оташевић и Сикимић, 1992), односно спајање пуне и окрњене, или две окрене основе полазних речи, при чему значење нове речи садржи делимично или потпуно значење компоненти које улазе у њену структуру. Овакав вид творбе имамо и код лексема **Јованкацилин**, од лексема *Јованка* и *пеницилин*, затим **Ванкацилин**и **Запсирин** (*заспати* и *аспирин*). Пример за контаминацију налазимо и код лексеме **крелативно**, за коју можемо рећи да је настала контаминацијом лексема креативно и релативно, али је могуће да је настала и суфиксацијом од основе *креле*: „У Аустралији, креле, где бих друго?! Није се увредио. Истина је да је његово питање звучало **крелативно**, а не креативно и не релативно, како је он желео" (СНМ, 44).

3.6. Последњи наведени пример, неологизам *крелативно*, пронашли смо у збирци *Сунчање на месечини*, која се одликује посебним начином творбе неологизама. Наиме, у овој збирци, осим наведеног примера, сви други неологизми настали су извођењем од глагола помоћу нултог суфикса. Тако у овој збирци налазимо на следеће неологизме: **прозбор, заврз, одврз, шандрц, умук, зуц, испрд, мрм, натрус, загрц, јав, шеврд, шепур, трабуњ, цака, брб, чаврљ**, настале од глагола који у основи означавају неки начин говорења (прозборити, умукнути, зуцнути, мрмљати и сл.) или уопште звучања. И иначе је међу именицама грађеним на овај начин највише оних са значеем звука (Бабић, 1991: 312–313). Ово, наравно, није случајно, будући да се наведени неологизми налазе на специфичним позицијама, односно у насловима кратких прича из ове збирке. Тако имамо ***Прозбор*** *о Елају*, ***Шандрц*** *о Чудоју*, ***Умук*** *о Достани и бећарима*, ***Зуц*** *о Едвардовом прстењу*, ***Испрд*** *о четири собара*, ***Мрм*** *о учитељу из Кројцнаха* (СНМ, 4–5).

[2] Клајн истиче да већина речи на *у-* спада у девербале, па је тако уштипак од ушти(п)нути (Клајн, 2003: 212).

Осим овако творених неологизама, непотврђених у наведеним речницима, у збирци *Сунчање на Месечини* налазимо, у истој позицији, у насловима прича, и неологизме за које би се на први поглед рекло да су новонастале речи, творене по истом творбеном моделу (извођењем од глагола нултим суфиксом): ***Ваб*** *о сунчању на месечини*, ***Цилик*** *о чаробном чворку*, ***Шумор*** *о Тети и Висни*, ***Мук*** *о ушатим мудрацима*, ***Брујо*** *о вечности*, ***Шкргут*** *о рукама*, ***Звек*** *о Кобрануи Веченеги* (СНМ, 4–5). Ове ономатопејске именице, заправо, и јесу неологизми у том смислу што им је промењено значење, те су оне семантички неологизми, неологизми настали полисемизацијом.

А такве неологизме налазимо и у бајци *Тајна ледене пећине*, и то у истој позицији, дакле у насловима, односно, поднасловима. Наиме, бајка *Тајна ледене пећине*, осим прозних делова, од којих сваки има наслов, садржи још и песме, које повезују дате прозне делове Тако имамо, осим ***Уводне*** *песме*, још и ***Разводну*** *песму*, ***Преводну*** *песму*, ***Заводну*** *песму*, ***Проводну*** *песму* и ***Одводну*** *песму* (ТЛП, 93). Видимо да су дати придеви употребљени уз именицу *песма* у сасвим новом значењу.

Такву семантичку деривацију неологизама забележили смо и у збирци *Видовите приче*, у примеру: *Седе у свој мерцедес на* ***ножни*** *погон, провоза се око куће, колико да се смири*, где је придев ножни употребљен у новом значењу (ВП, 23).

4. Јасно је уочљиво да неологизми имају сасвим различиту фукнцију у ова четири прозна остварења: док су у *Видовитим причама* и *Три чвора на трепавици* она део приповедног текста, у *Сунчању на месечини* и *Тајни ледене пећине* налазе се у насловима. Ипак, у све четири прозе неологизми су не само стилематичне, већ и врло стилогене језичке јединице, само та стилогеност има различиту улогу, што је условњено самом тематиком ових прозних остварења.

4.1. У збирци *Видовите приче*, која прати разне догодовштине дечака Вида кроз његово упознавање са природом и светом око себе, неологизми су заправо једна од непознаница са којима се Вид сусреће. Иако је већина неологизама који се у овој збирци могу наћи лако читљива (поновићемо само неке од њих: *скакавичасто, намћорисати, разбринути, двосмљеност*) и уз то, творена по продуктивним моделима творбе у српском језику, њихово звучање у први мах делује необично. И сам јунак, Вид, ишчуђава се пред некима од њих. С друге стране, неологизми из ове збирке подсећају на речи које деца стварају, изговарају по моделу неке речи коју су усвојили. Утолико ће и сама прича деци бити занимљивија.

4.2. Слично је и у прози *Три чвора на трепавици*, која је у поднаслову одређена као *Сећање на крилато детињство*. То је заправо Ршумовићев аутобиографски текст који описује детињство у златиборском селу Љубишу. Иако су дијалекатски наноси доминантни у приповедном ткиву на свим језичким нивоима, најуочљивији су у лексици. Ту дијалекатску лексику као да употпу-

њују неологизми, као да их је могао изговорити само неко ко је рођен на том тлу. Кроз њих писац изражава домишљатост и виспреност у језику својих јунака. Крилато детињство прати и крилати језик, односно речи које добијају крила и сасвим ново звучање и значење.

4.3. С друге стране, у преостале две анализиране прозе – *Сунчање на месечини* и *Тајна ледене пећине* – неологизми имају метатекстуалну улогу. Они именују делове ових збирки и стоје у насловима тих делова. У *Сунчању на месечини* то су ономатопејске речи, што је у складу са тематиком целе збирке, а то је слављење природе и њених (над)моћи, док у *Тајни ледене пећине* различити семантички неологизми читаоца воде кроз бајку. У *Разводној песми* разводи се, односно, раздваја се, разбија се склад који постоји у замишљеној царевини, у *Преводној песми* читалац се преводи из једног чуда у друго, у *Заводној* се принцеза заљубљује у витеза и заводи га, док *Одводна песма* јунаке ове бајке одводи у срећан крај, а читаоца одводи из бајке.

5. Спроведена анализа показала нам је да су неологизми у Ршумовићевој прози не само стилематична, већ и веома стилогена лексика. Њима Ршумовић свој поетски исказ обогаћује показујући на тај начин колике и какве могућности леже у лексемама које чине или центар лексичког система, па својом семантичком деривацијом или творбеним преобликовањем добијају ново значење, или се налазе, помало заборављене и скрајнуте, на периферији лексичког система српског језика, а Ршумовић их реинерпретира и оживљава у својој прози. Будући да је ова проза намењена пре свега деци, чијем језику су неологизми такође својствени, они имају и своју практичну улогу: да децу заинтересују за нова значења и подрже њихове дечје језичке игре.

Овом анализом исцрпли смо само један мали део материјала који за лингвостилистичку анализу пружа проза Љубивоја Ршумовића. Ми смо у ова четири анализирана дела тражили оно што им је заједничко, а то је употреба неологизама, премда се и она разликује у њима. А свако од њих има имноштво других стилско-језичких особености које тек треба проучити.

Извори

ВП: Ршумовић, Љ. (2016). *Видовите приче*. Београд: Лагуна.

СНМ: Ршумовић, Љ. (2010). *Сунчање на месечини*. Београд: Лагуна.

ТЛП: Ршумовић, Љ. (2008). *Тајна Ледене пећине*. Београд: Издавачко предузеће за децу Bookland.

ТЧНТ: Ршумовић, Љ. (2007). *Три чвора на трепавици*. Београд: ТЕН 2002 д.о.о.

Литература

Babić, S. (1991). *Tvorba riječi u hrvatskom književnom jeziku*. Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti.

Драгићевић, Р. (2011). Лексика квалификована као индивидуална у српским дескриптивним речницима. У В. Ружић и С. Павловић (ур.): *Лексикологија. Ономастика. Синтакса: зборник у част Гордани Вуковић*. Нови Сад: Филозофски факултет, 47–59.

Клајн, И. (1992). *Речник нових речи*. Нови Сад: Матица српска.

Клајн, И. (2002). *Творба речи у савременом српском језику 1*. Београд – Нови Сад: Завод за уџбенике и наставна средства, Институт за српски језик САНУ – Матица српска.

Клајн, И. (2003). *Творба речи у савременом српском језику 2*. Београд – Нови Сад: Завод за уџбенике и наставна средства, Институт за српски језик САНУ – Матица српска.

Ковачевић, М. (2013). Стилематична лексика у роману *Адресар изгубљених душа* Анђелка Анушића. У М. Ковачевић (ур.): *Српски писци у озрачју стилистике*. Београд – Гацко. „Филип Вишњић" – СПКД Просвјета, 241–268.

Милановић, А. (2012). Иза језичке игре у Бећковићевој поеми *Ћераћемо се још*. У Ј. Делић и Д. Хамовић (ур.): *О песмама, поемама и поетици Матије Бећковића*. Београд – Требиње. Институт за књижевност и уметност, Учитељски факултет – Дучићеве вечери поезије, 351–357.

Милановић, А. (2016). Лексичке карактеристике у Тешићевим збиркама *Дар и коб* и *Ветрово поље*. У Ј. Делић и А. Јовановић (ур.): *Звук, метар и смисао у поезији Милосава Тешића*. Београд – Требиње: Институт за књижевност и уметност – Дучићеве вечери поезије, 253–279.

Muhvić Dimanovski, V. (2005). *Neologizmi. Problemi teorije i primjene*. Zagreb: FF press, Filozofski fakultet.

Оташевић, Ђ. и Сикимић, Б. (1992). Творба оказионализама у српскохрватском језику. *Јужнословенски филолог*, XLVIII, 67–77.

Оташевић, Ђ. (2008a). *Нове речи и значења у савременом стандардном српском језику*. Београд: Алма.

Оташевић, Ђ. (2008b). *Речник нових речи*. Београд: Алма.

Радовић Тешић, М. (2009). *С речима и речником*. Београд: Учитељски факултет.

РМС (1967–1976). *Речник српскохрватскога књижевног језика*. Нови Сад: Матица српска.

РСАНУ (1959–2010). *Речник српскохрватског књижевног и народног језика*. Београд: САНУ.

Юлияна С. Стеванович
Центр изучения языка и литературы
Университет в Крагуеваце, Филологическо-художественный факультет

НЕОЛОГИЗМЫ КАК СТИЛИСТИЧЕСКАЯ ОСОБЕННОСТЬ ПРОЗЫ ЛЮБИВОЕ РШУМОВИЧА

Аннотация

В настоящей работе анализируются неологизмы в прозе Любивое Ршумовича. Исследовательский корпус состоит из следующих произведениий: «Рассказы-предсказания», «Три узла на реснице», «Загорание под луной», «Секрет ледяной пещеры». Неологизмы сначала анализируются с точки зрения словообразования, а затем в этих произведениях рассматривается их стилистическая ценность, что, как показывает анализ, обусловлено самой темой каждой из этих прозаических произведений.

Ключевые слова: *неологизм, стилистическая характеристика, стилистический характер, Любивое Ршумович.*

Научни скуп
Књижевно дело Љубивоја Ршумовића
Педагошки факултет у Ужицу
28. септембар 2018.

ISBN 978-86-6191-061-6
УДК 821.163.41.03-93-1=111
Стручни чланак
стр. 429–440

Gordana M. Ljubičić*
University of Kragujevac, Faculty of Education in Užice

IS IT POSSIBLE TO TRANSLATE POETRY?

Abstract: The paper considers pros and cons of translating literary works, poetry in the first place. There are some issues that every good translation must fulfill and that a person must posses if he/she wants to be a translator of literary works. When translating poetry the translator must decide what is it that makes the essence of a poem – its meaning or its structure and how to convey the former without breaking the latter and vice versa. The paper also gives the examples of the poems written by Ljubivoje Ršumović and translated into English, and tries to answer the question of whether the translations given are true to the original and to what extent.

Keywords: *translation, poetry, Ljubivoje Ršumović, meaning, metre.*

Translation is not easy. To be able to translate any text the translator has to fulfill many preconditions. First of all, he must have a mastery of the source language. But, besides a good knowledge of grammar, vocabulary and syntax of the source language, he must also know the finesses and nuances of the target language. Languages are not parallel; their structures are different, so literal translation is hardly ever possible. Larson (1984) formulates a complete structure of a proper translation, mentioning structures of meaning, and different forms of the same language. According to Larson, translation is the process of delivering a meaning from the source language to the target language, following the structure of the source language, and transforming it into the structure of the target language. At the same time, a translator doesn't change the meaning of the source.

In translation, a few things are important and a few issues have to be taken into consideration.

First issue is *what* is translated. The same rules do not apply to the translation of a literary work and the translation of a technical manual, for example. Also, a piece of prose cannot be translated in the same way that poetry can. What is more, many experts claim that poetry cannot, and should not, be translated at all, because any attempt to do this almost always damages and destroys the rhythm and finesse of the original verse and the results are most often dubious. Some critics go even

* gordanalj.ue@gmail.com

further and say that the only way to understand a piece of poetry is to read it in the language it was written in; a suggestion most natural, but hard to perform, because, that way, most poetry will pass unnoticed by broad public. But, we shall go back to this point later in our work.

One of the theories of how the text can determine a translation is the typology done by Katharina Reiss. Her text typology goes as follows:

1. The „informative" text where content is the main focus. These texts do plain communication of facts, information, knowledge, opinions, etc. The logical or referential dimension of language is what is involved.
2. The „expressive" text where the focus is on creative composition and aesthetics. Both the author (the sender) and the message are what are fore-grounded. Imaginative creative literature exemplifies these texts.
3. The „operative" text where the focus is "appellative", by which what is meant, is that the text appeals to the reader to act in a certain way, persuading, dissuading, requesting and cajoling him. The form of language is dialogic.
4. The audio medial text where the focus is on visual and audio representation. The audio-medial parts supplement the other three text types with visual images and music, etc. (1971: 160).

The second question to consider is *how* to translate? The answer to this question is the essence of the translator's work. Can a translation be done word for word and if it can, what are the situations in which it is possible? Some legal texts, contracts for example, then academic and technical works, must be translated word for word. On the other hand, literary works allow for freedom in translation, but again the question is – to what extent? If too much freedom is used in translation, there is a question of where the original work ends, and at what point the translation turns into the work of the translator himself. Should the translator be given the freedom to change the sentence structure, choose the words, and translate idioms and phrases in the way he thinks is the best, or should he follow certain rules? Is the translator allowed to omit some parts of the text or to make the text longer, according to his understanding of the term „translation"? How much can the translator intervene on the text and not interfere with the author's rights? And can he be the judge?

If we accept the definition that „translation is the communication of the meaning of a source-language text by means of an equivalent target-language text" (*The Oxford Companion to the English Language*, 1992: 1051–1054), how many changes can be done so that the right meaning is conveyed? And is the meaning everything that should be preserved in a translation? What happens if, in the attempt to preserve the meaning, the beauty of the language is lost? Peter Newmark, a famous writer, says in his book *About Translation* that: „The translator's first responsibility is

to the truth, to the facts of matter, and in informative texts this responsibility precedes his or her responsibility both to the author and to the readers of the text" (1991: 62).

The third question should be the question of *who* is doing the translation. The translator's personality, his education, general knowledge, open-mindedness and above all, the knowledge of the source language he is translating from, is that what gives the final touch to every translation. That is why the translators should avoid the texts that deal with the matter they are not familiar with, and should try to specialize in domains in which they can give their maximum. One man cannot be proficient in all areas of human knowledge. For example, although there is a widely accepted opinion that poetry is most difficult to translate, and that the scientific texts are easy because a lot of international terms are common in most world languages, this is not always true. Every translation is specific and difficult in its own way, and in every translation something is lost. J. W. Goethe, the great German poet, rightly observed that: „Say what we may of the inadequacy of translation, yet the work is and will always be one of the weightiest and worthiest undertakings in the general concerns of the world".

HOW TO TRANSLATE LITERARY WORKS?

The answer to this question is not an easy one. The translations of literary works are very often subject to wide audience`s judgment because such translations are meant for broad public and a great many readers read them and respond to them in their own way. If the translations of scientific, technical and legal texts can be described by using only two words: accuracy and economy, and by following the definition of Peter Newmark who said that „when dealing with some scientific or technical texts, freedom in translating is not to be allowed. In this case, two principles must be applied: accuracy and economy" (1991: 123), the situation with literary texts is completely different. As we had already said, the translation of the literary works allows for freedom, but only to some extent. There is no need for word for word translation; in fact, most often it is not desirable at all. The structure of the source language is different from that of the target language, the syntaxes of the languages differ, the idioms and phrases are not the same. And, above all, the cultural setting is different, so, one of the important questions is how to translate the cultural concepts, the personal names and the toponyms for example, whether to adapt them to the target language or to keep them the same?

A. L. Graedler puts forth some procedures of translating culture-specific concepts:

1. Making up a new word.
2. Explaining the meaning of the SL (source language) expression in lieu of translating it.

3. Preserving the SL term intact.
4. Opting for a word in the TL (target language) which seems similar to or has the same „relevance" as the SL term (2000: 3).

Defining culture-bound terms as the terms which „*refer to concepts, institutions and personnel which are specific to the SL culture*" M. Harvey puts forward the following four major techniques for translating CBTs:

1. *Functional Equivalence*: It means using a referent in the TL culture whose function is similar to that of the source language (SL) referent.
2. *Formal Equivalence* or '*linguistic equivalence*': It means a 'word-for-word' translation.
3. *Transcription* or '*borrowing*' (i.e. reproducing or, where necessary, transliterating the original term): It stands at the far end of SL-oriented strategies. If the term is formally transparent or is explained in the context, it may be used alone. In other cases, particularly where no knowledge of the SL by the reader is presumed, transcription is accompanied by an explanation or a translator's note.
4. *Descriptive* or *self-explanatory* translation: It uses generic terms (not CBTs) to convey the meaning. It is appropriate in a wide variety of contexts where formal equivalence is considered insufficiently clear. In a text aimed at a specialized reader, it can be helpful to add the original SL term to avoid ambiguity (2000: 2–6).

IS IT EASIER TO TRANSLATE PROSE TEXTS OR POETRY?

We might say that translation of prose texts is an easier task. Prose texts are not composed in a way that cannot be transferred to the target language. Their structure is not limited by rhythm or metre. But, although they are easier to translate, it does not mean that the translator is not faced with certain difficulties. First of all, he must be a good connoisseur of the foreign language, that is, of the dialect, slang and other variants used in the text he is about to translate; he must know the historical and cultural context in which the action of the literary work is taking place in order to be able to avoid all kinds of unforeseen traps, he must be able to make parallels between the cultural contexts of the original text and the situation in the language area for which the translation is aimed and must also know the tradition of the people, be familiar with their customs and habits, and be able to transfer them to the future readers, either by finding similar events and customs in the target language area or by explaining them in some way to the readers who are not part of the source culture. The best thing, for a translator, is certainly to be living, or to have lived, in the country (or countries) of the source language origin, but that is not always possible.

When we talk about poetry, things are different. Poetry of any sort is extremely hard to translate. A piece of poetic work has its own requirements: specific metre, in the first place. Again, the question is: what is more important – to preserve the meaning of the poem or its poetic structure? Rarely both can be done. Another important issue that concerns translation is whether the translation is done from a foreign language to the target language or vice versa? In our opinion, the first situation is a little bit easier. Everybody is more skillful in his/her native language. While translating from the foreign language to his mother tongue, the translator feels more at home: he can find more easily the right words, synonyms, antonyms, idioms and phrases and, in that way, the possibility of making mistakes, either linguistic or cultural ones, is not so big as when the translator is translating a piece of poetry written in his native language into a foreign language. A foreign language is just that-foreign in every sense, so mistakes are more common. That is why the attempts of translating poetic works from the poet`s native language into a foreign language are less often and very often are of an inadequate quality. Everybody still remembers and refers to the translations of Shakespeare's works done by Sima Pandurovic and Zivojin Savic although they were written almost a century ago. Ranka Kuic is still one of the best translators of the romanticism in English poetry although her translations last longer than half a century. In our country, older readers surely remember the translations of the comic verses written by the American poet Ogden Nash and translated by Dragoslav Andric. The original poem goes as follows:

„In far Tibet
There lives a lama.
He got no papa,
Got no mama.
He got no wife,
He got no chillun.
Got no use
For penicillun".

(*I Will Arise and Go Now*, by Ogden Nash)

The translation of the verses into Serbian language managed to preserve the soul of the poem, to keep its humor and rhythm and to translate the text almost word for word, which is impossible to achieve in most cases:

„Čak na Tibet živi Lama,
Nema tata, nema mama,
Nema žena, nema deca,
Jok mu treba streptomeca".

(translated by D. Andric)

From these examples another question arises: is it necessary for a translator to be a poet himself if he wants to translate poetry? All the translators mentioned above were the poets themselves, and our opinion is that only people who have some natural gift for literature and writing can translate literary works. You cannot translate poetry if you do not feel it and if you cannot express yourself in a poetic way in your own native language. Translation of a poem means writing a poem at the same time.

IS IT POSSIBLE TO TRANSLATE POETRY FOR CHILDREN?

At first sight, poetry for children seems easy to translate. Many think that this kind of poetry is simpler, that the choice of words is made to suit the age of children, the future readers of such poetry, and that there is not too much philosophy and complicated thinking that stand in the way of a good translation. Maybe, it is true, but, again, only to some extent. Sometimes, poetry for adults is even easier to translate because, nowadays, a lot of verse does not follow patterns of rhyme and metre; such poetry is not written in a particularly rigid form and sometimes is closer to prose texts. When a translator is not faced with a firm metre, he has freedom to make adjustments of his own, to change the rhythm of the verse a little bit, and sometimes to go in the description or explanation of the verses that will help readers understand the meaning of the poem. In poetry for adults, *meaning* is most important, and as far as it is conveyed rightly, the translation is successful, no matter what small changes are being made in the process.

But with poetry for children it is the *metre* that matters. The children like music, like to sing and, for them, a poem is simply something that can be sung or hummed in any situation. Children like rhyme because if there is rhyme they can easily learn by heart. They do not need big and complicated words; they do not want to contemplate the meaning of the poetry, or to meditate on difficult issues. So, the main rule is: the simpler, the better. But when it comes to translation of children`s poetry, the translator is faced with many difficulties. It is very hard for a translator to find the words that rhyme in the same way as in the original poem and to preserve the metre of the poem and not to slide into any kind of description. All children's verses are always a bit funny, unusual, and sometimes full of nonce words. Sometimes many words in a poem are made up, formed by the processes of blending, compounding or clipping. There are no such words that the translator can think of or find in his mother tongue. That is why there are not too many translators ready to do the translation of poetry for children.

And, now we come to Ljubivoje Rsumovic, one of the greatest writers of children`s poetry in our country. He is not the only one, of course, but he is still alive and working at full steam. Children like him, and so do the adults. His verses became national treasure long ago and every child knows at least some of his poems. Many generations grew on his poetry, yet, there are not many translations of his works in English. Why is that so? One would assume that it would be enough to go

to the Internet or to the library and fetch the books of Rsumovic's poems translated into English. But that is not the case. There is only one translation of his tales named „*Clairvoyant Tales*" with the illustrations by Dusan Petricic, but there is not a single book of his children`s poetry in English. In fact, recently a picture book appeared, published by „JRJ" in Zemun, with only one poem in it and that poem is „*Ten Angry Pirates*". The translation is done by Lazar Macura and it goes like this:

„Deset ljutih gusara
Došlo u moj krevet
Jedan pao s kreveta
Ostalo ih devet.
Devet ljutih gusara
Još ne znaju ko sam
Jednog sam uspavao
Ostalo ih osam.
Osam ljutih gusara
Ja ih oštro gledam
Jedan pao u nesvest
Ostalo ih sedam
U svakom pogledu
Ja ih se ne bojim
Ja dišem duboko
Igusare brojim.
Loše im se piše
Pokazuje stanje
Mene je sve više
Gusara sve manje.
Sedam ljutih gusara
Pobeglo na brest
Jedan pao na glavu
Ostalo ih šest.
Šest ljutih gusara
Zbrisalo u svet
Jedan se izgubio
Ostalo ih pet.
Pet ljutih gusara
Lete kao leptiri
Jedan pao u bunar
Ostalo ih četiri.
Gle četiri gusara
Bes u njima vri
Jedan puko od muke
Ostalo ih tri.
Tri ljuta gusara

„Ten angry pirates
To my bed came
One falls out of the bed
Nine of them remain.
Nine angry pirates
Still don't know my name
I smash one
Eight of them remain.
Eight angry pirates
At them I glare my hate
One faints away
Seven of them remain.
In every way
I am not afraid
I just breathe deeply
Counting their array.
For them it looks black
Such is current state
I keep increasing
Pirates keep decreasing.
Seven angry pirates
To the elm-tree escape
One falls flat on his face
Six of them remain.
Six angry pirates
Get so far away
One is lost
Five of them ramain.
Five angry pirates
Fly like butterflies
One falls into the well
Four of them remain.
Look at the four pirates
They fly into rage
One eats his heart out
Three of them remain.
Three angry pirates

A protiv njih ja
Jednoga sam zviznuo
Ostala su dva.
Dva ljuta gusara
A pogled im ledan
Jedan se okliznuo
Još ostao jedan.
Jedan ljuti gusar
Postao je medan
Prosto se istopio
Ostao nijedan.
U svakom pogledu
Prošla me je strava
Sad je sve u redu
Može da se spava.
Spavanje je zdravo
Organizmu prija
Uspavao sam gusare
Pa sad spavam i ja.
Kada čovek spava
Pojave se snovi
Mora neka plava
Zovu da se plovi.
U mesta daleka
Gde se radost stvara
Gde te sreća čeka
Ali bez gusara".

I defy them with no aid
I punch one
Two of them remain.
Two angry pirates
Look daggers at me
One loses his balance
Now only one stands against me.
One angry pirate
As sweet as honey
Simply melts away
None of them remains.
In every way
I`ve got over my fears
Now it's all very fine
I can sleep at ease.
Sleep is healthful
It does good to the body
I`ve put pirates to sleep
And now I am sound asleep.
When a man is asleep
There appear dreams
Some blue seas
Inviting to sailing.
To far away places
Where joy flourishes
Where happiness is"

(there is no translation of the last line).

Although we can find many objections to this translation: the use of grammar (tenses in the first place), then the choice of words and the impossibility of rhyming, the effort is noticable. The meaning is conveyed rightly and the children will certainly guess what the poem is about. The point of the poem is to teach little children to count down from ten to zero. So, this is a typical count-down poem.The poems of this type are common in every language, the English language being no exception, and they are suitable for little children who want to learn some mathematics. In such a poem, it is very important to begin each stanza with a number and to finish it with the next smaller number. But, it is practically impossible to achieve in a translation, and that certainly is not the fault of the translator. In a translation, if the name of a number appears somewhere in the middle of a line, if it is somehow hidden, the children will not pay attention to it. Will the readers like the poem translated in this way? Is this still Rsumovic? Only time can tell.When there is no choice and no other translation to compare with, then there is no other way to get the poem closer to the readers. And again, the question is: is it better to translate

poetry with all the flaws arising from the incompatibility of the languges, or not to do anything and to leave the vast area of literature unknown to the broad reading public? Of course, the former is better, but the approach must be more serious.

Browsing the Internet, we can find some sites that make poetry closer to the readers in a rather unusual way. One of such sites aims to encourage the translation of poetry written in Serbo-Croatian language, that is, the poetry of former Yougoslavia. The site invites all the people who think they are able to translate poetry written in Serbo-Croatian language, to do that, and to put the translation on the site. So far, there have been over 400 translations of the poems of more than 50 poets. The translations are not only done in English, but in other major European languages as well. Among those poems are some of the poems for children written by Ljubivoje Rsumovic. The transaltions are not of equal quality, but the site is open, so everybody can make corrections to the translations. The site was created by Pavle Ninkovic, a man born in Belgrade, but now living in London. In his interview for a Bosnian magazine, he talked about the idea to start a Web page like this after he had realized that people faced with a language barrier could not enjoy the culture treasures of other nations. He did not want to limit the number of contributions that a person could make, and also did not want to limit the number of translations of the same poem, so,for example, one poem had been translated trice or four times by different people. In fact, everybody willing to deal with poetry in any way, has a chance to try and become a translator. Ninkovic, himself, also translates poetry into English, and two of his attempts are the following:

„A Child"

„A child you should behold
But still let him be free
The sooner you deem him a man
The sooner a man he will be
A child is not a child
A toy to make relatives smile
A child is a child
To love and understand.
You won't believe it but
Even the great poet Wilde
Was once just a baby
And a very restless child.
The moustached haiduk Veljko
Who'd chase his foes for miles,
First sucked his thumb
And was an impossible child.
The heroes of space travel

„Dete"

„Dete nije dete
Igračka za strine i tete
Dete je dete
Da ga volite i razumete.
Nećete mi verovati
I veliki pesnik Gete
Nekada je bio beba
I veoma nemirno dete.
Brkati hajduk Veljko
Što je zlotvoru prašio pete
U početku je sisao palac
I bio nemoguće dete.
Junaci kosmosa
Što lete na druge planete
Prvo su sedeli na nošama
A posle su seli u rakete.
Dete nije dete

Who fly to distant planets
First sat on potties
And later sat in rockets.
A child is not a child
A toy to make relatives smile
A child is a child
To love and understand”.

Igračka za strine i tete
Dete je dete
Da ga volite i razumete.”

(Translation by Pavle Ninkovic)

„On Every Corner”

„On every corner
With every skip
Trouble awaits
To give man jip.
Along life’s road
The devil is set
To poke and provoke
And make man fret.
Up every hill
Down every plain
There lies a serpent
To cause man pain.
If only you know
Of life’s master plan
You`d prefer not
To be born as a man.
Maybe a bird
Or perhaps a bee
A fish in a pond
Or a great oak tree”.

„Iza prvog ugla”

„Iza prvog ugla
Neki djavo cuci
Neka muka čeka
Da coveka muči.
Iza prve gore
Pa u drugoj gori
Čeka neka mora
Da čoveka mori
Na životnom putu
Pa iza krivine
Čeka neka briga
Da čoveka brine.
Tamo gde u travi
Cveta ljutić žuti
Čeka neka ljutnja
Da čoveka ljuti.
Kad bi čovek znao
Za sve što ga čeka
Ne bi se ni rađao
U liku čoveka.
Već bi bio ptica
Ili vredna pčela
Ili samo bagrem
Negde na kraj sela”.
(*Zvezdani kovači*, 1990)

(Translation by Pavle Ninkovic)

It is obvious from both translations that freedom in translating is greater than it should be. Translations are made shorter, some lines are skipped, some words and notions are changed, but the general meaning in both poems is preserved. Again, the question is: Is this the original Rsumovic? Can the readers who know Rsumovic’s poetry

recognize the poems? Definitely, they can. But, again, is meaning everything that should be taken care of when translating poetry? And can anything be done to make the translation better? Maybe, but that is not for certain. And, maybe, there is something in this completely democratic way of poetry translation in which many options are offered to the readers who can chose the one they like. Maybe, the differences in translations will make some of the readers go to the original poems and try to read and understand them in the language in which they were written. And maybe that is the point of everything: to get people learn foreign languages and encourage the development of multiculturalty. Poetry like all literature should connect people.

In the end, we will mention another book of Ljubivoje Rsumovic by the name „*Još nam samo ale fale*". It was published in 1987 and is not translated into English, but there are some reviews made by the people who somehow came across the book and who come from the English-speaking area. One of those reviews is written by a woman called Melissa. She says: „All We Need Are Dragons' is a Serbian book of short poems about dragons living in our world. Many of the poems seem to be very silly from the illustrations such as dragons getting married, dragons sad because they're not a popular pet or dragons in jail. *I enjoyed reading this book even though I couldn't understand what it was about!* The illustrations gave me a good idea of what each poem may be about".

Maybe, the point is just that. Poetry will always find its way to the hearts of the readers. Translated or not, helped by some other media of expression or simply spoken to the audience poetry will make people undestand and appreciate it. It will be spread by some who know to the ones who are yet to learn, but in any case it will become worldwide.

References

Graedler, A. L. (2000). *Cultural shock.* Retrieved December 6, 2006 from the World Wide Web http://www.hf.uio.no/iba/nettkurs/translation/grammar/top7culture.html.

Harvey, M. (2003). *A beginner's course in legal translation: the case of culture-bound terms.* Retrieved April 3, 2007 from the World Wide Web http://www.tradulex.org/Actes2000/harvey.pdf.

Larson, M. L. (1984). *Meaning-Based Translation: A Guide to Cross-Language Equivalence.* Lanham Md: University Press of America.

Newmark, P. (1991). *About Translation*. Multilingual Matters.

Неш, О. (1972). *Штихови*. Превод Драгослав Андрић. Београд: БИГЗ.

Reiss, K. (1971). Type, Kind and Individuality of Text: Decision Making in Translation. In L. Venuti (ed.): *The Translation Studies Reader*. London: Routledge, 160–171.

Ршумовић, Љ. (2015). *Десет љутих гусара*. Двојезично српско-енглеско издање. Превод Лазар Мацура. Земун: JPJ.

The Oxford Companion to the English Language (1992). Namit Bhatia (ed.), 1051–1054.

Zvezdani Kovači (1990). Zrenjanin: Gradska narodna biblioteka „Žarko Zrenjanin".

Sites

https://www.goodreads.com/book/show/6612223-jo-nam-samo-ale-fale.

https://sites.google.com/site/projectgoethe/.

www.wiki.proz.com/wiki/index.php. Famous Quotes about Translation.

Гордана М. Љубичић
Универзитет у Крагујевцу, Педагошки факултет у Ужицу

ДА ЛИ ЈЕ МОГУЋЕ ПРЕВОДИТИ ПОЕЗИЈУ?

Резиме

У раду се разматрају добре и лоше стране превођења књижевних дела на страни језик, првенствено поезије. Постоје неке ствари које сваки добар превод мора испунити и особине које неко мора поседовати ако жели да буде добар преводилац. Када преводи поезију, преводилац мора одлучити шта је оно што чини срж неке песме: њено значење или њена структура и како је могуће пренети верно ово прво а да се не наруши оно друго и обрнуто. Рад такође даје примере песама које је написао Љубивоје Ршумовић, а које су преведене на енглески језик, и покушава да одговори на питање о томе да ли су преводи верни оригиналу и у којој мери.

Кључне речи: *превод, поезија, Љубивоје Ршумовић, значење, метрика.*

IV

ПЕДАГОШКИ ЗНАЧАЈ КЊИЖЕВНОГ ДЕЛА ЉУБИВОЈА РШУМОВИЋА

Научни скуп
Књижевно дело Љубивоја Ршумовића
Педагошки факултет у Ужицу
28. септембар 2018.

ISBN 978-86-6191-061-6
УДК 821.163.41.09-93-Ршумовић Љ.
Изворни научни чланак
стр. 443–456

Бране Р. Микановић[*]
Универзитет у Бањој Луци, Филозофски факултет

ПЕДАГОГИЈА ДОЖИВЉАЈА У КЊИЖЕВНОМ ДЕЛУ ЉУБИВОЈА РШУМОВИЋА

Апстракт: Последњих деценија све већи број педагога се бави педагогијом доживљаја и доживљајном педагогијом. У фокусу ове педагогије налази се искуствено учење и промовише се доживљај као елемент учења. На основу интеграције доживљаја, те рефлексије властитог искуства ефикасније се остварују исходи васпитања и образовања. Педагогија доживљаја садржаје проналази у: драми, глуми, бајкама, баснама, поезији, прози, музици, плесу, фолклору, спорту, гимнастици, еуритмији, односно у култури свакодневног живота и животу свакодневне културе. Већину наведених садржаја налазимо у богатом књижевном опусу Љубивоја Ршумовића.

Циљ рада је да се на основу анализе дела Љубивоја Ршумовића идентификују импликације за васпитање и педагогију доживљаја и да се укаже на величину педагогије човека који пише деци у људима и за људе у деци, односно да се покаже да његова дела одишу васпитном и просветитељском основом за педагогију доживљаја.

Резултати истраживања показују да дела Љубивоја Ршумовића креирају ситуацију или се на основу њихове интерпретације ситуација спонтано креира сама. У тим ситуацијама утапа се машта и експлорација детета и омогућава му да природно покрене акцију и само изнађе решење за проблем. Дружећи се са делом Љубивоја Ршумовића, мала деца постају велики истраживачи, њихов ум шири видике, њихова машта прераста у аутентично искуство које сваким новим доживљајем постаје обимније и интензивније. Педагогија доживљаја је васпитање за живот, она усмерава, развија, оспособљава, охрабрује, она чува и негује. Таква су и књижевна дела Љубивоја Ршумовића.

Кључне речи: *васпитање, искуствено учење, доживљај, педагогија доживљаја, дела Љубивоја Ршумовића.*

[*] brane.mikanovic@ff.unibl.org

О ПЕДАГОГИЈИ ДОЖИВЉАЈА И ИСКУСТВЕНОМ УЧЕЊУ

Читајући добре писце,
дешавају се пред нама чуда.
Иво Андрић

Педагогија доживљаја представља релативно ново педагошко подручје иако њени корени досежу далеко у прошлост (Лок, Русо, Песталоци, Дјуј, Маслов, Нил). Она идеје црпи из филозофије живота, васпитања, креативности и активности научника, уметника и писаца. Педагогија доживљаја је нова филозофија васпитања и образовања, ослања се на интеракцију различитих субјеката и подразумева коришћење садржаја који се могу на различите начине интерпретирати и доживети. Она настоји да се истргне из учмалости традиционалне педагогије поучавања и да оспособљавајући појединце да приликом учења остваре интеракцију и самоусмеравање што ефикасније одговоре изазовима савремености. Педагогија доживљаја треба да „пружа могућност да се интерпретација користи као облик интервенције, као један оснажујући поступак који подстиче ученике да мисле и поступају другачије" (Жиру, 2013: 27).

Термин *педагогија доживљаја* није дефинисан у педагошкој литератури и чешће ћемо наћи на термин *доживљајна педагогија*. Не упуштајући се у њихово семантичко разграничење, сматрамо да је прихватљивији термин *педагогија доживљаја*. За овај рад је битно да укажемо на значење *доживљаја*. Не постоји његово једнозначно одређене. Доживљај је увек субјективни осећај, интризичко догађање и мотивација коју осећа само субјект који је активно укључен у процес учења. С. Маринковић (2000) користи термин *креативни доживљај* и указује на значај иновирања наставе како би се такав доживљај и оставрио. Доживљај се у педагогији може тумачити као васпитна мера. Доживљај субјекта зависи од његове емоционалне интелигенције. „Доживљајна педагогија вам је на једној страни допуна некаквим етаблираним учењима и васпитањима, а на другој страни вам је алтернатива" (Krajnčan, 2016: 23). Педагогија доживљаја подразумева интеграцију когнитивне, афективне и психомоторне компоненте учења. Она се ослања на контекстуално учење и подразумева доживљај сваког ученика појединачно, јер су сазнање, рецепција и исходи доживљаја увек индивидуално обојени. Због тога посебно треба водити рачуна о материјалној основи наставе, социјалним облицима рада, наставним садржајима и односима.

За педагогију доживљаја су битни принципи којима се субјекти руководе у процесу сазнања. М. Крајнчан (2016) сматра да су за педагогију доживљаја битни принципи: свеобухватност, активност, рад у групи, суодлучивање, усмереност на потребе младих и принцип нових могућности односа. Основни принципи могу се исказати и кроз: заједнички избор најбољег решења, контекстуално учење, моделовање активности, напуштање уских погледа и исказивање креативности, различите интеракцијске могућности. Изузетно је битна усмереност на: активности, вредности и уметност, на групу субјеката који заједно уче и на исказане доживљаје, на потребе, природно окружење, целовитост и цикличност. Са ових неколико принципа нису обухваћене све вредности педагогије доживљаја. Сва ова обележја имплицирају већи број педагошких принципа. Посебно је важан принцип слободе.

Педагогија доживљаја има упориште у искуственом учењу, а такво учење у доживљају и искуству сваког субјекта. Доживљај није могућ без искуства и ново искуство није могуће без доживљаја. Појам искуство најчешће се одређује као „стално доживљавање субјекта једног или више догађаја у његовој свакидашњици" (Бранковић и Микановић, 2012: 131). Појединци исти догађај сазнају, доживљавају и на њега реагују различито, па је и искуство различитих субјекта различито. Искуство још представља „процес и резултат схватања објективне стварности у свести конкретне индивидуе до којег се долази опажањем, мисаоном прерадом и емоционалним доживљавањем" (Бранковић, 2011: 90). Због свега тога појам учење треба шире схватати, јер учење осим стицања знања, вештина и навика, разумевања и евалуације наученог, обухвата и учење метода и стратегија, социјално, комуникацијско и афективно учење. Искуствено учење је „процес у којем долази до разумевања смисла кроз интеракцију унутрашњег личног света с ванским светом" (Beard & Wilson, 2006: 38). Искуствено учење тежи ка томе да се појединци континуирано мењају на основу властитих активности.

Творац теорије искуственог учења је Д. Колб и такво учење одређује као „процес у којем се знање ствара кроз трансформацију искуства" (Kolb, 1984: 38). Та трансформација је пресудна за покретање доживљаја. Колб је ток искуственог учења конкретизовао премисама: искуство се континуирано трансформише, ново учење се ослања на претходно научено, учење је стално осцилирање између доживљаја и разумевања и између рефлексије и акције, учење је холистички адаптиван процес који укључује целу особу, учење је трансакцијски процес између особе и околине и исходи учења су конструкције личног сазнања о свету (Бранковић и Микановић, 2012). Треба истаћи и то да интеракција и трансформација не обухватају све сложене процесе (сазнајне, мисаоне, емоционалне) који чине искуствено учење.

Искуствено учење се ослања на мотивационе и афективне аспекте личности и тежи самоостварењу и смисленом искуству. Ефикасно учење и остваривање циљева није могуће без: самоактивности, самоиницијативности, само-

одговорности и самоевалуације властитог постигнућа. Све то подразумева и педагогија доживљаја. Теорија искуственог учења утемељена је и на конструктивистичкој парадигми (Левин, Дјуј, Пијаже, Колб) која процес учења тумачи са аспекта универзалних вредности искуства.

Колб (1984) широко схвата искуствено учење и на сазнањима филозофије, социјалне и когнитивне психологије идентификовао је кључне поставке на основу којих је креирао циклични модел искуственог учења са четири фазе: 1. *конкретно искуство (доживљавање)* – удубљивање и разумевање кроз процес посматрања, доживљавања и реаговања на конкретно искуство; 2. *рефлексивна опсервација* – прикупљање података о доживљеном и његова критичка процена; 3. *концептуализација* – анализирање и осмишљавање података, значења и интерпретација и 4. *активно експериментисање* – проверавање импликација у новим ситуацијама.

Суштина модела искуственог учења може се приказати схематски.

Схема 1. Модел искуственог учења

Колб је наведене фазе искористио и за идентификацију стилова искуственог учења. Он сматра да стилови учења настају на основу комбинације две фазе искуственог учења. Помоћу различитих комбинација идентификовао је четири стила учења:

1. *дивергентни* (конкретно искуство + рефлексивно посматрање) – конкретно искуство сагледава се из различитих углова;
2. *конвергентни* (експериментисање + апстрактно резоновање) – помоћу теоријских поставки практично се проверавају и решавају проблеми;
3. *асимилирајући* (рефлексивно искуство + апстрактно размишљање) – процес учења заснива се на откривању већег броја информација и утврђивању њихових логичких структура и
4. *акомодирајући* (конкретно искуство + активно експериментисање) – учи се из искуства применом учења путем покушаја и погрешака (Бранковић и Микановић, 2012: 133).

Осим стилова учења, за педагогију доживљаја вредност има и класификација карактеристичних типова личности. Колб сматра да постоје: активисти, интерпретатори, теоретичари и прагматичари. „Критичка анализа фаза и стилова учења показује да је Колбов модел утемељен на опажањима и преради информација. У језгро теорије искуственог учења уграђено је схватање према којем се динамика процеса учења остварује повезивањем властите праксе са теоријом” (Бранковић и Микановић, 2012: 133). Тиме се доприноси већој могућности покретања различитих активности и употпуњавању доживљаја. У процесу учења у настави јавља се могућност повезивања личног и туђег искуства. То је изузетно важно јер се лично искуство „повезује с друштвеним искуством, односно друштвено искуство се трансформише у лично искуство” (Bratanić, 2002: 65). Лично искуство јавља се као спој свих властитих доживљаја. За процес учења изузетно је битно присуство свести.

Непрекидни циклус човекове свести приказан је на следећој схеми.

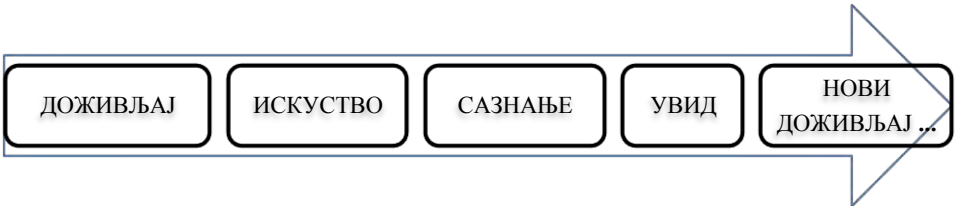

Схема 2. Циклус човекове свести

Вредност искуственог учења за педагогију доживљаја произилази из тога што се подразумева коришћење конкретног искуства и што се уважава доживљај. У процесу учења субјект треба да се ослања на рефлексију и запажања. У тој активности велики значај имају питања која се постављају о ономе што је управо доживљено у односу на претходно искуство. Доживљај се развија настојањем да се на постављена питања о ново запаженом пронађу прихватљиви одговори различитим поступцима – генерализација, закључивање, постављање претпоставки, истраживање и рефлексија рефлексије. Искуствено учење ослања се на неуобичајене активности, самоусмеравање и активирање разних чула, подразумева контекстно окружење и могућност да се сваки ученик може ослонити на властито искуство и доживљаје. У искуственом учењу користе се и лева и десна сфера мозга, што доприноси стваралаштву. Осим властитих уважавају се емоције и осећања других субјеката, уважава се успостављање односа према искуству, подржава се рефлексија. Сваки субјект је у акцији која је директна и лична и свако је одговоран за искуство и мотивисан је да учи.

Недостатак доживљаја угодности доприноси томе да појединци лакше одустају, да ништа не предузимају по питању неуспеха и да не цене успех. Д. Чабот и М. Чабот (Chabot, D. & Chabot, M., 2009) указују на могућност да се недостатак доживљаја може претворити у пријатност коришћењем емоцио-

налне метакомпетенције. Они сматрају да овај процес најбоље објашњава *Соломонова теорија антагонистичких процеса*. Ова теорија омогућава да разумемо одређена понашања која нам се чине противречна и као и свака друга теорија мотивације настоји да објасни понашање појединца у намери да тражи ситуације које су угодне и да истовремено избегне неугодне ситуације. Због свега тога, „сваки учитељ мора бити способан да стимулише код ученика: ученикову одлучност, охрабрујући га да савлада неугоду изазвану напорима у учењу, ученików осећај компетенције, наглашавајући сваки успех који ће у коначници довести до крајњег резултата" (Chabot & Chabot, 2009: 146).

Велики значај за педагогију доживљаја има самостално и самоусмерено учење, те посебно истраживачки рад ученика на тексту (Mikanović, 2016). Самостално учење долази до изражаја у настојању сваког субјекта да опише своје искуство и искаже лични доживљај. „Велики допринос откривању света који нас окружује, упознавању културних и моралних вредности, упознавању себе и других, откривању тајни одрастања ученику, младом бићу у развоју, пружа читање и рад на вредним књижевним делима" (Стојановић, 2013: 351).

Педагогија доживљаја захтева и препоручује „да смо што више спонтани, да је учење што више природно и да су све ствари базиране на односу" (Krajnčan, 2016: 23). И поред недостатка критике педагогије доживљаја, може се говорити о одређеним заблудама. Неке од заблуда су у томе што се овој педагогији приписује: да није довољно дидактичко-методички утемељена и прописана; да се изражено бави емоцијама и осећајима, а мало садржајима и идејама; да је дезорганизована и хаотична, да одузима много времена и да је нерационална; те да ученике недовољно усмерава ка пожељним исходима. Педагогија доживљаја мора бити смислена како би се изградила као педагогија која анализира, критикује и трансформише искуство. Потребно је прихватити искуство сваког појединца, јер „лично искуство постаје значајно средство уз помоћ којег ученици имају прилику да своје приче, друштвене везе и историје повежу са оним што уче у школи" (Жиру, 2013: 231). Педагогија доживљаја битно мења улоге ученика и наставника, не само за време док су у школи, већ и у њиховим ваншколским активностима и животу. Педагогија доживљаја не само да омогућава оспособљавање за живот и различите животне улоге, она је и сама живот.

ВРЕДНОСТ КЊИЖЕВНОГ ДЕЛА ЉУБИВОЈА РШУМОВИЋА ЗА ПЕДАГОГИЈУ ДОЖИВЉАЈА

За педагогију доживљаја осим искуства и искуственог учења велики значај имају и садржаји који се налазе у науци и уметности. Образовни садржаји настају њиховим дидактичко-методичким обликовањем. „Наука и уметност, између којих је граница често неодређена, проширују и богате човекове сазнајне и духовне видике. Наука тежи истини, а уметност истини и лепоти; наука претендује на делимично сазнање, а уметност на потпуно; прва објашњава свет у појмовима, а друга га представља у његовим различитим видовима" (Петровић, 2013: 255). Представљање образовних садржаја у различитим видовима има велики значај за педагогију доживљаја. Ретко су где васпитни и образовни садржаји тако квалитетно обликовани и представљени као у књижевности. „Проучавање књижевности у свим њеним аспектима израз је човекове духовне потребе и радозналости. Темељни захтев је откривање њене самолегитимизације и неисцрпности" (Петровић, 2013: 255). Педагогија доживљаја ослања се на анализу целовитог књижевног дела, са садржинског значењског и вредносног аспекта. „Сазнајне и васпитне вибрације у књижевном делу дотичу мало дечје искуство и отвореност за утицаје, оне развијају свест и знања о људским вредностима, осећања, саосећања, љубав, толеранцију, васпитају вољу, самосталност, одлучност, упорност, негују слободу воље и слободу личности, поштовање вредности" (Јовановић, 2007: 40).

Садржаје битне за педагогију доживљаја налазимо и у богатом књижевном опусу песника Љубивоја Ршумовића. Његово књижевно дело је неисцрпан извор за педагогију доживљаја, због тога што се у њему најприродније сједињује традиционално и савремено, оно прошло са овим садашњим и све то са будућим животним изазовима. Својим делима Ршумовић показује да влада вештинама спајања различитих знања. „Саморазумљиво је коришћење референцијалних знања из естетике, социологије, психологије и педагогије, како би се књижевност младих приближила у њеном категоријалном кључу" (Петровић, 2013: 259). Целокупно стваралаштво овог великана српског песништва једнако привлачи пажњу деце, младих и одраслих. „У поезији за одрасле однос песника и читалаца заснован је на дилеми етичко-естетске природе, док се у књижевности за децу та дилема разрешава премошћавањем генерацијског и духовног јаза између ствараоца и малих читалаца" (Милинковић, 2014: 476). Вредност књижевног дела Ршумовића је у његовој етичкој и естетској природи. Етичке вредности помажу деци и младима у њиховом одрастању, јер снажно утичу на јављање, доживљај и учвршћивање властитих уверења и ставова и воде ка прихватљивом моралном понашању и деловању, што и представља највећи домет моралног васпитања (Mikanović, 2016). Естетска вредност има велики значај, јер развија доживљај који произилази из човековог објективног и субјективног света и снажно богати естетску културу и културу

изражавања. Сва Ршумовићева издања, а често и његове песме у читанкама украшена су илустрацијама које такође доприносе доживљају. Отуда функционалност уџбеника и осталог материјала такође има вредност за педагогију доживљаја. Та функционалност „у развијању естетских способности не прихвата инстиктивну, интуитивну и самовољну делатност, већ тражи садржаје високе естетске, односно уметничке квалитете, садржаје са васпитном вредношћу, приступачне ученицима, садржаје којима се поступно и систематично, свесно, организовано и намерно подстичу способности опажања, доживљавања, вредновања и стварања лепог" (Бојовић, 2014: 47).

У Ршумовићевим делима као и у педагогији доживљаја дете има важну улогу. И у песми Дете, песник започиње стихом *Дете је дете*. Ретко чија поезија поштује дете, његову емотивну интелигенцију, машту, интиму, скривене жеље, тајну, игру и права као Ршумовићева поезија. Када у својим делима дете представља као бунтовника, песник вешто нађе излаз и начин како да премости удаљене светове деце и одраслих. Педагошке вредности као што су ред, рад, одговорност и дисциплина никад нису доведене у питање иако песник описује дечје несташлуке и обилато користи фантазију, машту, необичан хумор. Готово свака његова песма и сваки стих у њој траже доживљај. Ако је неко незадовољан, то никако нису деца. У Ршумовићевој поезији дете и детињство су принцип.

Вредност књижевног дела Ршумовића за педагогију доживљаја је и у различитим мотивима. За Д. Коцевску (2013) мотив је алат помоћу кога онај који ствара успешно осликава уметничку мисао. Мотив није лако једнозначно одредити, јер они се уврштавају у групу „ситуационо условљених појмова који се упорно опиру теоријском апстраховању и коначном дефинисању, тако да се о њима може поузданије говорити тек у примењеним ситуацијама" (Николић, 1992: 232). Мотив је потребан како би настало књижевно дело и он је потребан како би се изазвао и употпунио доживљај. Ршумовићеви мотиви представљени су на основу специфичне бајковитости и неуобичајености, фразама, маштом и жаргонским језиком. Управо су за педагогију доживљаја значајне те, како наводи М. Николић (1992) примењене ситуације. Готово свака песничка мисао Ршумовића тражи нову примењену ситуацију, које се могу објаснити само новим мислима и новим доживљајима. „Разноврсност мотива у књижевном стваралаштву за децу подстиче на промишљање о могућности директног или индиректног утицаја књижевности на њих саме" (Коцевска, 2013: 240). Разноврсност мотива у књижевном делу Ршумовића је неисцрпан извор за педагогију доживљаја. Осим мотива, за педагогију доживљаја вредност имају и други изражајни елементи. „Мотиви, симболи, метафоре, алегорије и остали изражајни видови књижевног дела згуснути су и испреплетени а за њихово разумевање и прихватање потребна је широка основа општег сазнања, као и моћ домишљања и асоцијације. Истинско тумачење и разумевање мотива у књижевности за децу има потпуну потпору у машти, креативности и интуитивној слободи коју деца безрезервно поседују" (Коцевска, 2013: 214–242). Ршумови-

ћеви мотиви одабрани су на основу маште, стваралачке и интуитивне слободе, коју читаоци могу слободно и, што је за педагогију доживљаја посебно битно, слободоносно описивати, осећати, исказивати и доживљавати.

Када је у питању књижевност, педагогију доживљаја посебно интересују поруке и поуке. „Вредност сваког појединачног дела за децу условљена је инвенцијом аутора и степеном на којем је он остварио уметничку трансформацију детињства, стилским средствима, богатством поетских садржаја, жанровском опредељеношћу и карактером педагошких порука" (Милинковић, 2014: 477). Ове вредности М. Милинковић управо је и приписао делима Ршумовића. За педагогију доживљаја највећу вредност имају поруке које сваки субјект може доживети и исказати другачије и богатије. Педагогију доживљаја, пре свега, интересује како дете доживљава књижевно дело и које су васпитне и образовне импликације тих доживљаја. Вредност Ршумовићеве поезије за педагогију доживљаја, пре свега, налазимо у томе што се не тежи по сваку цену да се поука експлицитно искаже. Напротив она се исказује индиректно, имплицитно, без наглашавања корисности и поступака за поучавање и поступање. До поуке се најчешће долази посредно, на основу рефлексије искуства, слободоносним уобличавањем мисли о порукама и на основу доживљаја порука.

Водећа активност у развоју, васпитању и образовању деце, посебно деце предшколског и млађег школског узраста је игра. Ршумовић у својим делима није заобишао игру, чак шта више, он успева да обухвати све битне карактере игре (биолошке, социолошке, психолошке, дидактичке). У његовим стиховима игра представља „одраз унутрашњег живота дечјег бића и начина на који дете ослобађа вишак енергије, док фантазија представља сферу у којој оно задовољава и остварује своје духовне и визуелне представе о свету" (Милинковић, 2014: 477). Ршумовић успева управо у томе да на основу посебно фиксираних детаља игре отвори пут ка доживљају на основу стварања властите визуелне представе о свету, људима и преображајима. Ти детаљи су тако фиксирани да изазивају дечју експлорацију и мотивишу га да истраје у активној опсервацији природе и појава у њој, све док у потпуности не задовољи своју експлоративну природу.

Целокупно књижевно дело Ршумовића обилује саветима који на оригиналан начин доприносе развоју аутентичне наше српске, рекао бих, природне педагогије која на најскладнији начин традиционалне вредности стапа са нашом савременошћу. „Љубивоје Ршумовић не инсистира по сваку цену са саветима, већ своју дидактику заснива на песничким контрастима или духовним синтагмама које скривају неку поуку и објашњење" (Милинковић, 2014: 479). Вредност његовог целокупног дела је управо у оригиналној дидактици која омогућава примену различитих метода и поступака у анализи наставног садржаја. Велики број приступа анализи књижевног дела отвара могућност да сваки субјект предмет анализе доживи у потпуности.

Ршумовић успева да аутентичном поетском илустрацијом омогући емотивни доживљај класичних педагошких принципа, нпр. принцип *у здравом телу здрав дух* (песма *Ако желиш мишиће*). Његова интенција је снажно исказана и када пева о знатижељи детета да мисаоно досегне далеке и непознате крајеве (песма *Ишли смо у Африку*). Читајући дела Ршумовића можемо доживети и иронију (песма *Генерале, сило љута*). За педагогију доживљаја је битно и то што се у Ршумовићевим песмама дотичу и егзистенцијална питања. Тако у песми *Вук и овца* „песник типичним и општепознатим симболима, на илустративан начин, уводи децу у антагонистичке светове раса, различитих група-ција, моћних и слабих, великих и малих, сиромашних и богатих, у широку арену међуљудских односа, где ипак нема толико јаких и толико великих, да не би било бар мало места и за оне мале и најмање, који такође желе да осете радост живљења и да им се отвори капија среће" (Милинковић, 2014: 483). Доживљај овакве симболике помаже деци да одрасту, да се „уозбиље", да на време прихвате одговорност.

Ршумовић не заобилази породицу и породично васпитање. У својим песмама *Дете* и *Генерале сило љута* позива родитеље да не забораве своје дужности и указује на дечја права да буду са својим родитељима. Па чак и када пише о казни (песма *Лако је пруту*) не дешава се да дете не воли своје родитеље. Песник нас учи о бесмислености казни и о јачини и чистоти дечјих емоција.

У делима Ршумовића уткана је и педагогија осамостаљивања. Песник са жељом да дете спремно и што самосталније закорачи у живот наглашава – *Није рано да сазнамо сами* (песма *У заседи иза петнаесте*). У песми *Домовина се брани лепотом* родољубље се може доживети непосредно. „Хуманизам, знање, васпитање и част заменили су пушку и мач, па ипак, читалац схвата да су све ове врлине убојито оружје са којим деца стоје на бранику слободе и домовине" (Милинковић, 2014: 487).

Својим делима Ршумовић омогућава деци да се упознају са алогичностима (песма *Смешна прашума*) и да њиховим прихватањем прихватају и овај свет који је нажалост све више и више алогичан. Способност инвентивног стилског исказа је посебан квалитет Ршумовићеве поезије, сматра Милинковић (2013). То се може видети у песми *Уторак вече ма шта ми рече*. Коришћењем смеха, који у поезији Ршумовића постаје синоним за оптимистичнији живот, помаже детету да помери границе схватања дечје поезије, али и живота.

Ршумовић „преплитањем имагинације и мисли, игре и разума, подстиче на размишљање и дијалог, на нов и надахнуто пронађен начин. Суптилно изнијансирана порука, флуид благе ироније који струји из стихова, исказ као у ретких уметника, нису у опозицији према осталим вредностима књижевне творевине. Срећно уткана у ток песме или приче, интенционална црта не умањује естетски ужитак до пожељне поуке, напротив, носи естетску димензију која појачава" (Петровић, 2008: 459). Књижевно дело Ршумовића омогућава

читаоцу да пројектује и доживи свет у којем ће наћи своје место. Симулирајући идентификације са ликовима, проживљавајући различите ситуације, на различите начине се доживљава свет и властита улога у њему. Његови читаоци уче се слободи и слободоносном животу, моралу, лепоти, игри и стварању. Снажно се развија духовна страна личности која гради нову културу живљења и образовања. Такву културу гради и педагогија доживљаја.

ЗАКЉУЧАК

Теорија и модели искуственог учења, те могућност коришћења уметничких садржаја који омогућују снажан доживљај, ново сазнање и изграђивање духовног профила личности, за почетак су довољна основа за интензивније прихватање педагогије доживљаја.

Књижевно дело Ршумовића је уметност речи, која својим мотивима, ликовима и њиховим поступцима и особинама, порукама, стилом и језиком снажно утиче на духовни развој, друштвено и педагошки прихватљиво понашање сваког субјекта који његово дело доживи. Исходи педагогије доживљаја су хумана, толерантна, емоционална, одговорна, компетентна, самостална, самокритична и алтруистички усмерена личност. Све ове особине вешто су приказане или су на необичан начин скривене у песничким мислима Ршумовића. Вредност његовог дела је у већ креираним васпитним ситуацијама и ситуацијама које се могу креирати на основу њихове анализе и интерпретације. Целокупно његово дело чува јединствену филозофију живота коју можемо користити као најбољи егземплар у припремању деце и младих за живот који ће бити обогаћен естетским и етичким вредностима. Нудећи игру, машту, стваралаштво, доживљај и искуство, Ршумовићево дело помера границе савременог детињства, његово дело садржи и омогућава доживљај. Доживљај посебно омогућава то што Ршумовић пише за децу у људима и људе у деци, односно он пише за оно дечје у људском свету и за оно људско у дечјем свету.

Литература

Beard, C. & Wilson, J. P. (2006). *Experiential learning*. London: Kogan page.

Бојовић, Ж. (2014). *Развој естетске културе ученика и уџбеник*. Ужице: Учитељски факултет.

Бранковић, Д. (2011). Теорија и модели искуственог учења. *Радови*, 13. Бања Лука: Филозофски факултет.

Бранковић, Д. и Микановић, Б. (2012). Модели искуственог учења и професионални развој наставника. *Настава и учење – циљеви, стандарди, исходи*. Ужице: Учитељски факултет.

Bratanić, M. (2002). *Paradoks odgoja*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.

Жиру, А. (2013). *О критичкој педагогији*. Београд. Едука.

Јовановић, С. (2007). Школска лектира у наставним плановима и програмима за 1. и 2. разред основне школе – иновативни избор, поље наставникове креативности и натпрограмског поступања. *Норма*, 2–3. Сомбор: Учитељски факултет, 37–49.

Kolb, D. A. (1984). *Experiential learning*. Englewood Clifs: Prentice-Hall.

Коцевска, Д. (2013). Мотиви у књижевном делу за децу – од поетских слика до животних ставова. У *Књижевност за децу и њена улога у васпитању и образовању деце школског узраста* (238–251). Врање: Учитељски факултет.

Krajnčan, M. (2016). Mogućnost primene doživljajne pedagogije – pojam, svrha i principi. U *Svakodnevni život deteta* (22–27). Novi Sad: Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača.

Маринковић, С. (2000). *Методика креативне наставе српског језика и књижевности*. Београд: Креативни центар.

Милинковић, М. (2014). *Историја српске књижевности за децу и младе*. Београд: Booklend.

Mikanović, B. (2016). *Naučni razvoj pedagogije i područja vaspitanja*. Laktaši: Grafomark.

Николић, М. (1992). *Методика наставе српског језика и књижевности*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.

Петровић, Т. (2008). *Историја српске књижевности за децу*. Нови Сад: Змајеве дечје игре.

Петровић, Т. (2013). Књижевност за децу у светлу науке о књижевности. У *Књижевност за децу и њена улога у васпитању и образовању деце школског узраста* (255–267). Врање: Учитељски факултет.

Стојановић, Б. (2013). Васпитне вредности текстова у читанкама за млађе разреде основне школе. У *Књижевност за децу и њена улога у васпитању и образовању деце школског узраста* (351–361). Врање: Учитељски факултет.

Chabot, D. & Chabot, M. (2009). *Emocionalna pedagogija*. Zagreb: Educa.

Brane R. Mikanović
University of Banja Luka, Faculty of Philosophy

PEDAGOGY OF EXPERIENCE IN THE LITERARY WORK OF LJUBIVOJE RŠUMOVIĆ

Summary

In recent decades, an increasing number of pedagogues have been involved in pedagogy of experience and experiential pedagogy. In the focus of this pedagogy is experiential learning and the experience is promoted as an element of learning. Based on the integration of experience, and the reflection of our own experience, the outcomes of education are realized more effectively. Pedagogy of experience finds its content in: drama, acting, fairy tales, fables, poetry, prose, music, dance, folklore, sports, gymnastics, eurithmia, or in the culture of everyday life and the life of everyday culture. Most of these contents are found in the rich literary opus of Ljubivoje Ršumović.

The objective of this paper is to identify the implications for upbringing and pedagogy of experience based on the analysis of the work of Ljubivoje Ršumović and to point to the size of the pedagogy of a man who writes for the children in people and for the people in children, that is, to show that his works are the educational and enlightenment basis for pedagogy of experience.

The results of the research show that the works of Ljubivoje Ršumović create the situation or, based on their interpretation of the situation, it spontaneously creates itself. In these situations, the imagination and exploration of the child are engaged, allowing him to naturally start the action and find a solution to the problem himself. By associating with the works of Ljubivoje Ršumović, young children become great researchers, their minds widen their horizons, transforming their imagination into an authentic experience that becomes more extensive and intense with each new experience. Pedagogy of experience is education for life, it directs, develops, empowers, encourages, preserves and nurtures. Such are the literary works of Ljubivoje Ršumović.

Keywords: *upbringing, experiential learning, experience, pedagogy of experience, works by Ljubivoje Ršumović*.

V

КЊИЖЕВНО ДЕЛО ЉУБИВОЈА РШУМОВИЋА У НАСТАВИ

Научни скуп
Књижевно дело Љубивоја Ршумовића
Педагошки факултет у Ужицу
28. септембар 2018.

ISBN 978-86-6191-061-6
УДК 37.035:316.647.55
Прегледни научни чланак
стр. 459–474

Далиборка С. Пурић[*]
Универзитет у Крагујевцу, Педагошки факултет у Ужицу
Мирјана М. Чутовић[*]
Универзитет у Крагујевцу, Педагошки факултет у Ужицу

КЊИЖЕВНО ДЕЛО ЉУБИВОЈА РШУМОВИЋА У ФУНКЦИЈИ РАЗВИЈАЊА ТОЛЕРАНЦИЈЕ И УВАЖАВАЊА РАЗЛИЧИТОСТИ[**]

Апстракт: Толеранција и поштовање различитости представљају вредности којима тежи савремено друштво, нарочито у време када се, са једне стране све више препознаје важност глобалне повезаности на свим нивоима, а са друге стране све је присутније суочавање са различитим облицима супротстављености, које резултирају бројним изазовима и претњама. Школа као важан елеменат социјализације треба да обезбеди позитивно окружење у оквиру кога се подстиче развој социјалне компетенције деце и младих. У том смислу, један од задатака наставе књижевности у млађим разредима основне школе јесте да се ученицима омогући да у процесу развоја емоционалних и социјалних вештина изграде хармоничан однос према другоме и другачијем.

Аутори се у раду баве испитивањем могућности развијања толеранције и уважавања различитости код ученика млађег школског узраста посредством књижевног стваралаштва Љубивоја Ршумовића, са посебним освртом на методички аспект тумачења садржаја у функцији образовања о толеранцији и образовања за толеранцију. Пошто Ршумовићев књижевни опус у овом домену превазилази оквире наставног програма српског језика, пред учитељем је комплексан задатак избора одговарајућих садржаја и њиховог инкорпорирања у наставу, у циљу стварања школске климе погодне за развој социјалних компетенција ученика.

Кључне речи: *толеранција, различитост, Љубивоје Ршумовић, настава књижевности, учитељ, ученик млађег школског узраста.*

[*] daliborka.puric@gmail.com
[*] mirjana.cutovic3@gmail.com
[**] Рад је настао у оквиру пројекта ОИ 179026 „Настава и учење: проблеми, циљеви и перспективе”, чији је носилац Педагошки факултет у Ужицу, а подржава Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

УВОД

Толеранција и поштовање различитости представљају вредности којима тежи савремено друштво, нарочито у време када се, са једне стране све више препознаје важност глобалне повезаности на свим нивоима, а са друге стране, све је присутније суочавање са различитим облицима супротстављености – социјалне, културне, политичке и идеолошке, које резултирају бројним изазовима. Како би се успоставила, али и одржала квалитетна интеракција међу члановима друштва у глобалном окружењу, поред унапређивања стечених, неопходно је развијати нове компетенције и богатити искуства, али и „активно се залагати за толеранцију, као виши ступањ односа према другоме и другачијем" (Skledar, 2006: 9). Спремност појединца на толеранцију, сарадњу и разумевање оних који су различити од њега развија се током процеса социјализације, када се усвајају и интернализују циљеви који мотивишу социјално прихватљиве облике понашања (Шевкушић и Милошевић, 2004: 188) и зависи од „социјалног окружења и система васпитања у којем се појединац развија, изграђује и формира сопствени поглед на друштво и свет који га окружује" (Maslovarić, 2013: 94). Основна знања о уважавању различитости дете стиче у породици, као примарном социјалном окружењу, док се системско васпитање и образовање о толеранцији и за толеранцију остварује у васпитнообразовним установама. Имајући у виду да је мисија образовања, између осталог, интеграција појединца у заједницу једнаких, школа би требало да му омогући да изгради критичко мишљење, да научи да толерише несагласне ставове и идеје, али и да ослобађа и његов дух и од њега чини слободну и одговорну особу (Semprini, 1999: 37; према: Maslovarić, 2013: 90). Али, да би се толеранција и уважавање различитости испољавали на свим нивоима понашања појединца, неопходан је интегративни приступ васпитно-образовне, културне и јавне сфере, нарочито данас, у време својеврсне кризе у различитим аспектима социјалне интеракције.

РАЗВИЈАЊЕ ТОЛЕРАНЦИЈЕ И УВАЖАВАЊА РАЗЛИЧИТОСТИ У ВАСПИТНООБРАЗОВНОМ КОНТЕКСТУ

Толеранција је хармонија у различитостима, заснована на знању, отворености, комуникацији и слободи мишљења, савести и уверењу (Минић, 2017: 109). Одређује се као разумевање и прихватање различитости у односу на нас саме (UNESCO, 1995), као начин понашања којим се другима допушта слобода изражавања мишљења са којим се не слажемо, као и право другоме да живи у складу са својим начелима, другачијим од наших (Krizmanić i Kolesarić, 2005). Толеранција као активан став подстакнут признавањем универзалних људских права и основних слобода других (Минић, 2017: 109) не значи напуштање вла-

ститих уверења, већ управо могућност да појединац буде слободан да има сопствена убеђења и да поштује и уважава исто право другима (UNESKO, 1995).

Теоретичари наводе различите аргументе у прилог толеранцији: аргумент слободе – као темељне људске вредности; аргумент разноврсности – који обезбеђује могућност избора; аргумент свести о властитој погрешивости – у циљу приближавања истини; аргумент друштвеног прогреса – који се може остварити само у плуралном и толерантном окружењу; аргумент неделотворности нетолеранције – као колективно искуство; аргумент „златног правила" – *Не чини другима оно што не желиш да они теби чине*; аргумент ненасилног и рационалног решавања друштвених проблема (Primorac, 1996). На наведеним основним појмовима требало би утемељити одгајање детета, односно будућег човека, који ће најпре уживати, а потом и другима обезбеђивати уживање права на различитост (Trimarchi & Papeschi, 1996: 326). У том смислу, различитост је неопходна, представља „добро а не зло, [...], с обзиром на то да је људској природи инхерентно да има различита мишљења, веровања и вредности" (Popov-Momčinović, 2006: 77).

Толеранција омогућује коегзистенцију различитости у савременим друштвима, есенцијалну вредност за развој индивидуалности и општег добра, те у том смислу представља структурни елемената концепта образовања и васпитања личности за демократију. Толеранција је услов без кога не може да се развија демократски систем, начин мишљења и понашања. Пошто се она као појава и вредност учи, школа која је значајан институционални конститутивни чинилац толерантног понашања (Аврамовић, 2018) треба да обезбеди позитивно окружење у оквиру кога се подстиче развој социјалне компетенције деце и младих, да развија климу у којој ће се сви учесници наставног процеса осећати добродошлим, да сваком ученику пружи прилику да развија своје потенцијале и одраста у окружењу у коме је уважаван и поштован. Али, пошто је школа микросвет шире друштвене заједнице, може представљати и значајан извор нетолеранције. Да би се то избегло или бар свело на најмању меру, у плуралним друштвима нужно је неговати свест о основним заједничким вредностима, које се тичу односа међу људима, као и између појединаца и група, утемељених на поштовању људских права и људског достојанства. Дакле, иако могућности утицаја школе на развијање толеранције нису неограничене, нарочито имајући у виду снажно деловање бројних ваншколских фактора, омогућавањем разноврсности и слободне конкуренције идеја, школа треба да тежи да постане најутицајнији чинилац у промовисању и усвајању толеранције, поред тога што је по дефиницији најодговорнији (Јовановић и Качапор, 2016).

Разматрање односа образовања и толеранције укључује и варијације као што су образовање за толеранцију, толеранција у образовању, образовање о толеранцији, при чему је сваки аспект њиховог међуодноса неопходан и само међуоднос има смисла и може резултирати остваривањем задатака наставе (Čačić-Kumpres, 1996: 307). Један од васпитних задатака школе састоји се у

развијању система вредности, омогућавању и подстицању личног развоја појединца, утицању на обликовање личних и групних идентитета у духу мултикултуралног друштва. У том смислу, у савременим условима све више постоји потреба за развијањем концепције поликултурног васпитања, која „разматра могућности прилагођавања човека различитим вредностима у ситуацијама различитих култура, узајамно деловање људи с различитим традицијама, оријентацију на дијалог и одрицање од културно-образовног монопола у односима различитих нација и народа" (Јовановић и Качапор, 2016: 355). Реализација ових идеја усмерена је на развијање спремности и способности младих не само да се на одговарајући начин односе према различитима од себе, већ и да знају *зашто* тако треба да се понашају и делују. Односно, само јасно исказивање толеранције на свим нивоима понашања у друштву у целости, и активно а не декларативно разумевање и обзирност према другима и другачијима може стварати услове за широку социјализацију ових вредности (Čačić-Kumpres, 1996).

Толеранција према различитости у васпитнообразовном процесу има двоструку улогу: са једне стране представља предмет поучавања, а са друге, обележје односа између учесника васпитнообразовног процеса. И у једном и у другом случају, када је у питању настава у млађим разредима основне школе, у фокусу су пре свега наставни садржаји, али и учитељ, који има кључну улогу у оспособљавању ученика за другачије виђење света, а истовремено и задржавање сопствених усвојених вредности (Hrvatić i Piršl, 2005: 253). „Квалитетни садржаји представљају неопходан услов за плодоносну изградњу знања" (Đelić, 2016: 147). Књижевни текстови, као садржај наставе књижевности, али и других наставних предмета и ваннаставних и ваншколских активности, отварају различите могућности образовања о толеранцији и образовања за толеранцију. Имајући у виду трансферни потенцијал књижевне уметности, у смислу утицаја на интелектуални, емоционални и социјални развој детета – читаоца (Šulistová, 2009), један од васпитних задатака школе јесте да се посредством књижевних садржаја ученицима омогући да у процесу развоја емоционалних и социјалних вештина изграде хармоничан однос према другоме и другачијем.

Полазећи од важности школе као елемента социјализације и значаја наставе књижевности у функцији развијања социјалне компетенције ученика, испитивали смо могућности развијања толеранције и уважавања различитости посредством књижевног стваралаштва Љубивоја Ршумовића, чији поетски исказ близак деци представља изазов њиховим рецептивним моћима, и као такав омогућује лакше савладавање недоумица и дилема са којима се суочавају, када се већ „сложеност света не може због деце укинути" (Данојлић, 1976: 38).

РАЗВИЈАЊЕ ТОЛЕРАНЦИЈЕ И УВАЖАВАЊА РАЗЛИЧИТОСТИ ПОСРЕДСТВОМ КЊИЖЕВНОГ СТВАРАЛАШТВА ЉУБИВОЈА РШУМОВИЋА

Полазећи од захтева за уважавањем различитости према другима и другачијима пред којим се нашла савремена школа, испитивали смо могућности развијања толеранције код ученика млађег школског узраста посредством књижевног стваралаштва Љубивоја Ршумовића. Предмет истраживања представљао је садржај и идејно-естетски слој текста у функцији остваривања задатака наставе који се односе на:

- развој основних социјалних и моралних вредности демократског, хуманог и толерантног друштва;
- уважавање плурализма вредности и изградња сопственог система вредности и вредносних ставова који се темеље на начелима различитости и добробити за све;
- јачање поверења међу децом и спречавање понашања која нарушавају остваривање права на различитост;
- развијање способности за живот у демократски уређеном друштву;
- усвајање вредности заједничког живота и подстицање индивидуалне одговорности (*Правилник о наставном програму за четврти разред основног образовања и васпитања*, 2006).

Истраживачки корпус чиниле су (а) поетске збирке: *Још нам само але фале*, Нови Сад: Прометеј 1990; *Деца могу да полете*, Београд: Завод за уџбенике, 1991; *Вести из несвести*, Нови Сад: Прометеј, 1991; *Чини ми се вековима*, Београд: Завод за уџбенике, 2009; *О том потом*, Крагујевац: Кораци, 2009 и (б) збирке кратке прозе: *Три чвора на трепавици*, Београд: Љ. Ршумовић, 2007; *Сунчање на месечини*, Београд: Лагуна, 2009; *Кућа са окућницом*, Београд: Српска књижевна задруга, 2011, објављене у периоду од двадесет година (1991–2011), одабране методом случајног избора. Индикатори истраживања односили су се на различитости у домену: (1) пола/рода; (2) физичких особености; (3) односа деца – одрасли; (4) социјалног статуса; (5) националне припадности.

(1) Различитости у домену пола/рода

Род као друштвена конструкција пола представља „концепт који се односи на друштвене разлике између жена и мушкараца, разлике које су научене, које се с временом мењају и које имају широк распон варијација унутар

једне културе и између култура" (Anić, 2011: 25). Стереотипно представљање родних улога које се рефлектује и у наставном контексту утиче на ставове деце и на њихово виђење родно прихватљивог понашања у друштву (Brannon, 2005: 160). У том смислу, укидање стереотипног концепта улоге мушкараца и жена на свим нивоима и у свим облицима образовања доприноси остваривању утицаја васпитнообразовног система на формирање колективне свести о друштвеним вредностима (Đelić, 2016).

Одабрани корпус поетских и прозних остварења Љубивоја Ршумовића омогућује фокусирање ученичке пажње на различитости у домену пола/рода и промишљање начина превазилажења родних стереотипа. У песми „Мама и тата се гложе", Ршумовић отвара питање удела „мамине лепоте" и „татине памети" у генетском коду детета. Родитељски конфликт „на кога више личи" дете разрешава променом смера приступа проблему, па закључује: *Ја имам мишљење своје / Без обзира на гене / Њих двоје кад се споје / У ствари личе на мене*. У ширем смислу, родни конфликт разрешава се као когнитивни, на начин близак дечјем егоцентричном поимању света.

Пошто Ршум „никада не пева против разних 'маза', 'срда' и 'јогуница'" (Попов, 2000: 148), у песми „О мазама" родне разлике имплиците се садрже у друштвено прихватљивом понашању уредних и послушних *маминих маза*, које обично бивају награђене, за разлику од неуредних и несташних *татиних маза*, чије понашање најчешће завређује казну. Померање фокуса са поучителног остварује се жаргонским обртом у последњем стиху (*А мазе татине* / *Пију батине*), чиме се отварају различите могућности за образовање за толеранцију и образовање о толеранцији у настави, односно, деца се „окрећу светлости одрастања" (Попов, 2000: 148).

Поред наглашавања значаја школе у смислу подстицања друштвено прихватљивог понашања, у песми „Ау што је школа згодна" Ршумовић у први план истиче пријатељство између дечака и девојчица, који уживају у дружењу са вршњацима и у првим љубавима (Вељковић-Мекић, 2014: 228):

„Ау што је школа згодна
Лечи лењост и самоћу

[...]

Нема оне дружине
Да делимо ужине

[...]

Сваки шапат свака тајна
Једну нову љубав ствара".

Адекватним приступом тумачењу овог обавезног програмског садржаја у почетној настави књижевности отвара се могућност делотворног утицаја на освешћивање критичког односа према родним стереотипима код деце.

Кратке приче „Мицино ратовање" и „Шарена репа" из збирке „Три чвора на трепавици" руше стереотипну представу о типичним улогама и типичним особинама жене, која је у патријархалној породици обично слаба и у потчињеном положају. Ршумовић слика жену која својом домишљатошћу и предузимљивошћу успева да заштити децу и кућу од различите војске која ју је походила. А по повратку „из света", унапређује квалитет живота не само своје породице, већ и села, односно читавог краја. Имајући у виду да се родно типизирана понашања усвајају искуством, непосредним или посредним, и учењем (Čačić-Kumpres, 1996: 314–315), наставним тумачењем Ршумовићевог стваралаштва може се допринети развијању критичког односа ученика млађег школског узраста према родним стереотипима.

(2) Различитости у домену физичких особености

Квалификовање носилаца одређених физичких карактеристика од стране деце неретко одражава њихову грубост и суровост, те је стога улога школе, поред породице и медија врло значајна у развијању толерантног односа према различитима. Синтагме из наслова песме „Бела врана и црна овца" враћају читаоца на ниво појавног, односно физичких карактеристика, које се променом гледишта од мане трансформишу у врлину:

„И кад летим и кад трчим
Питају ме зашто штрчим

Као да сам за све крива
Просто жалим што сам жива

[...]

Треба да смо обе сретне
Што смо тако изузетне".

У наставном приступу, без обзира на то да ли се песма тумачи у настави српског језика или представља садржај неког другог обавезног или изборног предмета или ваннаставне активности, за развијање толеранције према различитости значајна су два феномена – емпатија и гледиште. Емпатично уживљавање у свет књижевних ликова и њихових поступака представља значајну могућност за остваривање васпитних задатака наставе, а посматрање истог проблема са различитих аспеката доприноси развијању флексибилности, важне како за социјалну комуникацију, тако и за развој критичког мишљења.

У контексту развијања толеранције према различитости може се тумачити и прича „Шкргут рукама" из прозне збирке „Сунчање на месечини", у којој се стереотипи руше карактерисањем „четвороруокости" – урођене физичке особености девојчице Ведране – као изузетности. Девојчицу су њени оптимистични саплеменици дочекали *као дар с неба, као знак да бољи дани долазе*, док, са друге стране, она своју бајковиту трансформацију у „обичну" девојчицу доживљава трауматично. Фантастичним обртом, девојчица својом изузетношћу завређује да постане иста као раније, *са четири руке, и четири пута вреднија од осталих*.

Иако су представе о лепом и ружном условне, у контексту интерперсоналних односа могу представљати значајан узрок нетолеранције, која има потенцијално негативан утицај на развој емоционалних и социјалних вештина. У песми „Зашто аждаја плаче" Ршумовић је „у својој песничкој имагинацији, учинио да и аждаје муче исти проблеми као и савременог човека" (Вељковић-Мекић, 2014: 57):

„Аждаја горко плаче
јер вређају њено аждајче

Рекли му да је ружно
па мајци дошло тужно

Нек је глуво и слепо
Оно је мајци лепо".

У наставном тумачењу, променом перспективе потенцијална мана може се посматрати као особеност или јединственост, што доприноси смањивању дистанце и предрасуда према другима и другачијима.

(3) Различитости у домену односа деца – одрасли

„Вечито питање" односа међу припадницима различитих генерација, актуелно у сваком животном добу, Ршумовић отвара речима италијанског писца Леопардија: „Деца виде све у ничему, одрасли ништа у свему" (Ршумовић, 2000: 109). Када су у питању најмлађи, они се најчешће сусрећу са предрасудама о слабости, недораслости, незрелости, које произилазе из поједностављивања и неоправданих генерализација, а имплицирају беспоговорно уважавање снажних и зрелих старијих. У поетском опусу Љубивоја Ршумовића однос између одраслих и деце је честа тема, што са методичког аспекта отвара бројне могућности за тумачење, те самим тим и за различите приступе уређивања тих односа, односно постизања међусобног разумевања и превазилажења потенцијалних конфликата.

У песми „Оглас” приказана је потреба одраслих да у детету траже сопствени одраз и настојање да га обликују према свом лику:

„Ја сам теткино чедо
Бабина слатка дика
И дедин јунак прави
Пљунута татина слика

[...]

Леп сам на свога ујку
А паметан на стрину
Ко ли ме таквог роди
Сви само о томе брину”.

Овакав приступ у развојном и васпитном смислу може представљати ограничавајући фактор за остваривање потенцијала и подстицање посебности детета. Али, чим добије реч, дете јасно исказује своју индивидуалност и особеност: *Па желим овим путем / Свима на знање да дам / Мене није родио нико / Ја сам се родио сам.*

Један од доказа у прилог тврдњи да су другачији од „тате, ујке и стрине” представља и чињеница да имају другачије проблеме у односу на одрасле, без обзира на убеђивање „маторих”: *Да још није време / Сувише сам мали / Да имам проблеме...*

Читава палета идентитетских одредница „малих” који завређују поштовање указује се када привуку пажњу „великих”. У песми „На пољу где се чавке чавче” једно *плаво мравче* јасним и непоколебљивим захтевима показује чак и *главном мравчини* да му може бити равноправан:

„Мрављи поглавар извади мапу
И жврљну нешто у регистар
Ако је тако – скидам капу
Јеси тврдоглав ал’ си бистар”.

Са друге стране, у васпитном смислу, а у контексту толеранције према различитости, ова песма отвара питање потенцијалног преласка врлина у мане, у овом случају непоколебљивости у тврдоглавост, или шире, начина решавања неспоразума и потенцијалних конфликата између деце и одраслих.

Ршумовићев став према деци готово увек је заштитнички у односу на одрасле. У причи „Дијете је чоек само мали”, из збирке кратке прозе *Кућа са окућницом*, аутор јасно исказује филозофију васпитања у складу са дечијим правима, транспонујући односе међу члановима породице (оца и сина) на ниво односа државних институција према одраслом и детету као равноправним грађанима. Емпатичним уживљавањем у односе између одраслих и деце Ршумо-

вић не само да приказује, већ и руши стереотипе о снажним великима и слабим малима. У причи „Имаш брата, имај и побратима" из исте збирке мали и велики мењају улоге, па чином братимљења дечак старом чика Сими приређује *једину радос' у животу*.

У песми „Баба са дедом седи" једноставном инсценацијом старијег пара који једног пролећа седе на некој калемегданској клупи, песник имплиците отвара међугенерацијски конфликт:

„Децу треба одевати
и повремено хранити
ал те љубавне састанке
свакако треба забранити".

Читаоцу је препуштено да „домисли" разрешење, односно да аргументује слагање/неслагање са ставом о „скандалозном понашању данашње младежи". Одрасле који су заборавили да су и они некада били младеж чије понашање је представљало *девети падеж*, песма „Дете" подсећа да су и великани некада били *немогућа деца*. Уважавајући педагошку доктрину Џона Лока „Што пре дете сматраш човеком – пре ће човек и постати", у овој програмској песми садржана је суштина односа одраслих према деци: *Дете је дете / Да га волите и разумете*.

(4) Различитости у домену социјалног статуса

Ршумовићево књижевно стваралаштво представља драгоцени извор поетских слика у којима се рефлектују различитости у домену социјалног статуса, које отварају могућност креирања сопственог система вредности, утемељеног на универзалним вредносним ставовима. Сећајући се „крилатог детињства" у збирци кратких прича *Три чвора на трепавици*, аутор слика интуитивну дечју спознају да издвајање његовог школског друга Чубрака док ужина суву пројуу представља *тужну тајну која није за причање*, затим стид због дечје суровости, као и импулсиван нагон да сиромашног дечака емоционално подржи почевши све више да се дружи са њим. Емпатичним аутобиографским уживљавањем Ршумовић приказује социјалну неједнакост, а затим из позиције детета указује на значај уважавања различитости, односно уважавања другога без обзира на различитости.

У краткој, такође аутобиографској причи „Кука мотка да се нешта мијења", за разлику од Чубрака који се од одбацивања групе вршњака због свог сиромаштва брани осамљивањем и изоловањем, писац – дечак своју инфериорност због сеоског порекла у комуникацији са градском децом поред честог осамљивања крије и набуситошћу и осорношћу. Потенцијалну антиципирану суровост других предупређује својом суровошћу. Међутим, Стендалова поука „Да би се могло утицати на друге, треба искусити утицај од других", иницирала је

преиспитивање ставова, што је допринело преиспитивању и грађењу система вредности, а самим тим и трансформацији интерперсоналних односа у групи вршњака. Како су деца школу доживљавала као место где се учи да сви имају једнаке услове и могућности у друштву и да за све њих влада исти систем вредности, то је било од велике важности за њихово укључивање у свет одраслих.

У песми „Квака", Ршумовић не приказује дечји жал зато што нема *млазне авионе / Тенкове тракторе камионе / Ватрогасна кола што звоне /* [...] *лутке лопте и пушке / Најлон војнике вештачке крушке / Рибу што плива налеђушке*, већ наглашава „колику моћ и значај за дете има игра у којој један једини реквизит може да се преобрази у небројено много других и учини сваку замисао у игри могућом" (Вељковић-Мекић, 2014: 226). *Обична квака као свака* даје му шта год зажели, *та мало сломљена и много његова квака* омогућује му да буде све што пожели. Са методичког аспекта, тумачењем овог садржаја у настави књижевности доприноси се стимулисању симболичке игре, као и развијању когнитивне и социјалне вештине код ученика млађег школског узраста.

(5) Различитости у домену националне припадности

Полазећи од одређења према коме интеркултурално учење представља узајамно учење о властитој култури, другој култури, као и сусрету и односу наспрам друге културе (Desch, 2001: 23), задатак школе је да учини младе свесним своје националне самобитности, али и да подстиче толеранцију према различитости, кроз развијање осећаја припадности својој заједници и човечанству у целини. Упознавањем различитих културолошких становишта доприноси се развоју свести о себи и сопственој култури, али и о другима, чији културолошки модели могу бити слични или другачији у односу на наше.

„Сонгови" о припадницима различитих народа из поетске збирке *О том потом*, приказују њихове културолошке особености. Одабраним језичким изразима, односно приказивањем карактеристичних занимања или активности Ршумовић представља: Горанце (*Одувек су наши стари* / *Одлични посластичари*); Бошњаке (*Провирио кроз мој пенџер* / *Да осмотри шедрване* / *И да чује све диване* / *Ја бих болан*); Македонце (*Сакам – волим* / *Неслано да солим*); Роме (*Куд си пошо, чаворе? / Крпим шупље лаворе! / Понео сам ћемане, /Биће свирка без мане!*). У *Сонгу о Црногорцима* ршумовићевски проницљиво и пластично слика се горштачки менталитет, однос према „братству" и „кумству", особености говора, стереотипни однос према раду и слично:

„У равници земља није тврда!
Ко у она црногорска брда!
Мало раднем, па прилегнем фино!

Дурмиторе, висока планино!

[...]

Градим кућу, чуј кућу – храм!
Нико други без ја – сам!
Кад се ради, ни кума ни брата!
Тврд је орах, воћка чудновата!
Сви ме коче: – Стани, чоче!
Што чиниш?
А ја њима, доконима:
– Ама, ниш!”

Са методичког аспекта, ови садржаји инкорпорирани у наставу књижевности, али и природе и друштва, ликовне и музичке културе или грађанског васпитања могу допринети усвајању плурализма вредности у демократском, хуманом и толерантном друштву. Поред учења о вредностима различитих култура, посредством одговарајућих наставних садржаја „могуће је остварити и интеракцију култура, како би се постигла здрава, [...] кохезија разноликости у одређеним друштвима, очувавајући притом све културне и националне вредности индивидуе” (Milić, 2011: 20; према: Maslovarić, 2013: 94).

Прича „Сироту је севап учинити”, која садржи елементе значајне за упознавање културе Рома, као садржај наставе и/или ваннаставних активности погодна је за остваривање васпитних задатака у домену развијања интеркултуралне компетенције, односно разумевања понашања припадника друге културе, као и начина њиховог размишљања и виђења света (Hrvatić i Piršl, 2007). Са друге стране, овај садржај отвара питање да ли и у којој мери друштвено неприхватљиво понашање (крађа поврћа) може и треба да се толерише, а у контексту емпатичног разумевања културолошког контекста.

ЗАКЉУЧАК

„Ршум је понајвише кадар да нас препозна и окупи, тако различите, радознале, велике и мале" (Ређеп, 2000: 153). Његово књижевно стваралаштво представља драгоцени извор поетских слика у којима се рефлектују особености других и другачијих. У том смислу, Ршумовићев књижевни опус у великој мери отвара могућности развоја емоционалних и социјалних вештина у погледу уважавања различитости и развијања толеранције. Ови васпитни задаци могу се остварити како у оквиру обавезних и изборних наставних предмета (Српски језик, Природа и друштво, односно Свет око нас, Ликовна култура, Музичка култура, Грађанско васпитање, Народна традиција), тако и као елеменат ваннаставних активности (драмска и језичка секција, радионице, културне манифестације, сусрети). Те садржинске могућности у великој мери превазилазе оквире наставног програма Српског језика и других наставних предмета, што је сасвим у реду, јер са једне стране, није могуће задатке наставе у овом домену остварити само посредством наставних садржаја, а са друге стране, није могуће све потенцијалне садржаје који доприносе остваривању наставних задатака инкорпорирати у наставни програм. У том смислу, пред учитељем је комплексан задатак креирања окружења погодног за развој социјалних компетенција ученика – које доприноси развијању склоности за прихватање и уважавање других као равноправних чланова заједнице, и то од најранијег детињства, „док деца још поседују отвореност, а не предрасуде" (Јовановић и Миленковић, 2018: 211), између осталог и посредством књижевног опуса Љубивоја Ршумовића.

Извори

Ршумовић, Љ. (1990). *Још нам само але фале*. Нови Сад: Прометеј.

Ршумовић, Љ. (1991). *Деца могу да полете*. Београд: Завод за уџбенике.

Ршумовић, Љ. (1991). *Вести из несвести*. Нови Сад: Прометеј.

Ршумовић, Љ. (2007). *Три чвора на трепавици*. Београд: Љ. Ршумовић.

Ршумовић, Љ. (2009). *Чини ми се вековима*. Београд: Завод за уџбенике.

Ршумовић, Љ. (2009). *О том потом*. Крагујевац: Кораци.

Ршумовић, Љ. (2009). *Сунчање на месечини*. Београд: Лагуна.

Ршумовић, Љ. (2011). *Кућа са окућницом*. Београд: Српска књижевна задруга.

Литература

Аврамовић, З. (2018). Савремени свет и васпитање за толеранцију. У Д. Столић (ур.), *Савремени свет и толеранција кроз призму предшколског васпитања*, рад штампан у целини, 24–25. март 2017, Сокобања (15–20). Алексинац: Висока школа за васпитаче струковних студија.

Anić, J. R. (2011). *Kako razumjeti rod*? *Povijest rasprave i različita razumjevanja u Crkvi.* Zagreb: Instutut društvenih znanosti Ivo Pilar.

Brannon, L. (2005). *Gender: Psychological perspectives* (4th ed.). Boston, MA: Allyn and Bacon. Retrieved December 17, 2018 from the World Wide Web http://www.feminish.com/wp-content/uploads/2012/08/Brannon_ch07.pdf.

Вељковић-Мекић, Ј. (2014). *Игра и поука као сегменти поетике поезије за децу*. (Необјављена докторска дисертација). Крагујевац: Филолошко-уметнички факултет.

Данојлић, М. (1976). *Наивна песма. Огледи о дечјој књижевности*. Београд: Нолит.

Deklaracija načela tolerancije (1995). UNESCO.

Desch, A. (2001). *Pädagogik interkulturellen Lernens.* Marburg: Tectum Verlag.

Đelić, T. (2016). Analysis of Gender Equality in Upper-elementary Readers in the Republic of Serbia. У А. Пешикан (ур.), *Настава и учење – уџбеник у функцији наставе и учења*, рад штампан у целини, 4. новембар 2016, Ужице (145–162). Ужице: Учитељски факултет.

Јовановић, Б. и Качапор, С. (2016). Васпитање за међунационалну толеранцију и сарадњу. *Теме*, 40(1), 351–364.

Јовановић, И. и Миленковић, В. (2018). Подстицање толеранције на различитости код деце у припремном предшколском периоду. У Д. Столић (ур.), *Савремени свет и толеранција кроз призму предшколског васпитања*, рад штампан у целини, 24–25. март 2017, Сокобања (206–213). Алексинац: Висока школа за васпитаче струковних студија.

Krizmanić, M. i Kolesarić,V. (2005). *Tolerancija u svakidašnjem životu: psihologija tolerancije*. Jastrebarsko: Naklada Slap.

Maslovarić, B. (2013). Interkulturno obrazovanje i kulturni diverzitet. U M. Živković (ur.), *Multikulturalnost i savremeno društvo*, rad štampan u celini, 1. mart 2013, Novi Sad (88–99). Novi Sad: Visoka škola „Pravne i poslovne akademske studije Dr Lazar Vrkatić".

Milić, S. (2011). *Indikatori razvoja multikulturnosti i građanske svijesti u ranom djetinjstvu (predškolstvo i prvi ciklus osnovne škole) u obrazovnom sistemu Crne Gore*. Nikšić: Filozofski fakultet.

Минић, В. (2017). Васпитање и образовање за мир и толеранцију у основној школи. *Зборник радова Учитељског факултета*, 11, 107–118.

Popov-Momčinović, Z. (2006). Liberalizam, religija, tolerancija. *Religija i tolerancija*, 6, 71–91.

Попов, Р. (2000). Ршум, предводник наше деце. У Љ. Ршумовић: *Вести из несвести* (143–148). Нови Сад: Прометеј.

Правилник о наставном програму за четврти разред основног образовања и васпитања (2006). Просветни гласник, Службени гласник РС, бр. 3/2006.

Primorac, I. (1996). O snošljivosti. *Filozofska istraživanja*, 62(3), 571–577.

Ређеп, Д. (2000). Вест и несвест маште. У Љ. Ршумовић: *Вести из несвести* (149–154). Нови Сад: Прометеј.

Semprini, A. (1999). *Multikulturalizam.* Beograd: Clio.

Skledar, N. (2006). Sociologija religije kao disciplina sociologije. *Religija i tolerancija*, 6, 7–9.

Trimarchi, M. i Papeschi, L. L. (1996). Od tolerancije do prihvaćanja različitosti. *Društvena istraživanja*, 5(2(22)), 321–329.

Hrvatić, N. i Piršl, E. (2005). Kurikulum pedagoške izobrazbe i interkulturalne kompetencije učitelja. *Pedagogijska istraživanja*, 2(2), 251–265.

Hrvatić, N. i Piršl, E. (2007). Interkulturalne kompetencije učitelja. U N. Babić (ur.), *Kompetencije i kompetentnost učitelja*, rad štampan u celini, 18–19. april 2007, Osijek (221–228). Osijek: Učiteljski fakultet; Kherson State University (Ukarine).

Čačič-Kumpes, J. (1996). Obrazovanje i tolerancija. *Društvena istraživanja*, 5(2(22)), 307–319.

Шевкушић, С. и Милошевић, Н. (2004). Да ли успешан наставник васпитава као добар родитељ. *Зборник Института за педагошка истраживања*, 36, 188–203.

Šulistová, R. (2009). Obrazovanje učenika osnovnih i srednjih škola s ciljem razvoja interkulturalne komunikacije. *Informatologia*, 42(2), 133–136.

Daliborka S. Purić
University of Kragujevac, Faculty of Education in Užice
Mirjana M. Čutović
University of Kragujevac, Faculty of Education in Užice

LITERARY WORK OF LJUBIVOJE RŠUMOVIĆ IN THE FUNCTION OF DEVELOPING TOLERANCE AND APPRECIATING DIVERSITY

Summary

Tolerance and respect for diversity are values that modern society strives for, especially at a time when, on one hand, the importance of global cohesion at all levels is increasingly recognized, and on the other hand, confronting different forms of opposition is increasingly present, resulting in numerous challenges and threats. School as an important element of socialization should provide a positive environment in which the development of social competence of children and young people is encouraged. In this sense, one of the tasks of teaching literature in the younger grades of elementary school is to enable students, in the process of developing emotional and social skills to build a harmonious relationship with one another and with something that is completely different.

In this paper, the authors examine the possibility of developing tolerance and appreciation of differences among young students through the literary work of Ljubivoje Rsumovic, with special attention to the methodical aspect of interpreting content in the function of education about tolerance and education for tolerance. Since Rsumovic's literary opus in this domain goes beyond the scope of the Serbian language curriculum, the teacher has a complex task of selecting appropriate contents and incorporating them into teaching, in order to create a school climate suitable for the development of students' social competencies.

Keywords: *tolerance, diversity, Ljubivoje Rsumovic, teaching literature, teacher, younger grades elementary school student.*

Научни скуп
Књижевно дело Љубивоја Ршумовића
Педагошки факултет у Ужицу
28. септембар 2018.

ISBN 978-86-6191-061-6
УДК 371.3::821.163.41
Прегледни научни чланак
стр. 475–490

Мирјана М. Стакић[*]
Универзитет у Крагујевцу, Педагошки факултет у Ужицу
Сања М. Маричић[*]
Универзитет у Крагујевцу, Педагошки факултет у Ужицу

ПОЕЗИЈА ЉУБИВОЈА РШУМОВИЋА КАО ИНТЕГРАТИВНИ ЕЛЕМЕНТ ПОВЕЗИВАЊА СРПСКОГ ЈЕЗИКА И МАТЕМАТИКЕ[**]

Апстракт: У раду испитујемо поезију за децу Љубивоја Ршумовића као интегративни елемент повезивања српског језика и математике. На примерима конкретних песама показујемо како поетски текст постаје функционални језички предложак који представља полазиште у остваривању интегрисаних образовних и васпитних циљева српског језика и математике на различитим нивоима образовања. Сложеност приступа се, у зависности од узраста ученика, повећава. Знања која се стичу на овај начин су вишеструко функционална, у првом плану је њихово разумевање и примена у новим околностима јер језичке и математичке категорије губе своју апстрактност. Истовремено, квалитет поетских текстова Љубивоја Ршумовића подстиче креативност и маштовитост ученика, развија естетски укус и сензибилитет и у функцији је развијања читалачких навика.

Кључне речи: *српски језик, граматика, математика, почетно математичко образовање, поезија Љубивоја Ршумовића.*

УВОДНО РАЗМАТРАЊЕ

Савремено разумевање света и система знања као целине захтева приступ настави у коме ће се знања из различитих предметних области међусобно повезивати и интегрисати. Интегративна настава омогућава концепт којим се то остварује. Она процесу учења приступа као целини (Lake, 1994), јер „интердисциплинарни приступ учењу најбоље одговара учењу у стварном животу које интегрира и повезује различита подручја развоја" (Buljubašić-Kuzmanović

[*] mirjanastakic073@gmail.com
[*] sanjamaricic10@gmail.com

[**] Рад је настао у оквиру пројекта *Настава и учење: проблеми, циљеви и перспективе*, бр. 179026, чији је носилац Педагошки факултет у Ужицу, а који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

2007: 148). Тиме се превазилазе и неке слабости јер „није циљ дозивање из дечјег сећања раније наученог и асоцијација са њим, већ функционална интеграција различитих предмета" (Јањић, 2008: 121).

Посебно је учење матерњег (српског) језика и учење математике немогуће посматрати изоловано у односу на друге области сазнања. Реч је о два наставна предмета која су „фундаментална у сваком образовном систему" јер се „у основи природних наука налазе апстрактни симболи математике, а целокупна комуникација и усвајање и преношење знања у наставном процесу темеље на вештини читања и писања и култури говорне и писане комуникације" (Maričić et al., 2018a: 396). Дакле, без познавања и разумевања значења лексема матерњег језика немогуће је усвајање знања у било којој предметној области, јер реч у науци представља централну јединицу језичког система (Гортан-Премк, 2004: 18), а под појмом лексема обухваћени су „сви граматички облици и сва значења једне речи" (Драгићевић, 2010: 35).

Бројни радови и истраживања указују на везу између учења математике и матерњег језика и њихов међусобни утицај (Barberisi et al., 2005; Green, 2014; Ojoce, 2008; Purpura et al., 2011; Hellwig et al., 2000; Clyne & Griffiths, 1991; Welsh et al., 2010; Wikholm & Aerila, 2016), као и да такав начин усвајања знања обезбеђује учење које је смислено и аутентично (Kilpatrick et al., 2001; Lowe & Matthew, 2000; McDuffe & Young, 2003; Schiro, 1997). Књижевни текст, нарочито поетски, представља „полазиште у учењу матерњег (српског) језика и богаћењу лексике детета" (Стакић и Маричић, 2018: 371). Истовремено, он ствара услове за повезивање наставе српског језика са другим школским предметима. Ситуације учења у којима представља интегративни елемент наставе српског језика и наставе математике стварају основу за учење и обезбеђују реални контекст за прелазак из конкретног у апстрактно, чиме се, са једне стране, развија језичка култура и богати речник ученика, а са друге, стварају услови за учење и усвајање апстрактних појмова из математике (Maričić et al., 2018b).

ФУНКЦИОНАЛНОСТ ЛИРСКЕ ПЕСМЕ КАО ЈЕЗИЧКОГ ПРЕДЛОШКА ЗА ОРГАНИЗОВАЊЕ ИНТЕГРАТИВНИХ АКТИВНОСТИ У НАСТАВИ

Функционалност лирске песме као језичког предлошка за организовање активности које интегришу образовне и васпитне циљеве не само српског језика и математике, већ и других наставних предмета на различитим нивоима образовања је вишеструка. Она се огледа у њеним структуралним и мисаоно-емотивним карактеристикама које ову књижевну врсту чине приступачном реципијентима различитог узраста и степена образовања. Са аспекта структуре и жанра, реч је о књижевној врсти чији израз „нагиње краткоћи" (Тартаља, 1998: 189), што је чини погодном за рад на предшколском узрасту и организо-

вање различитих игроликих активности којима се интегришу бројни циљеви образовања и васпитања на почетном нивоу школовања, а посебно њена вредност и улога долазе до изражаја у настави. Поред краткоће израза, у лирској песми је наглашена осећајност. Она, по Солару, изазива најдубље осећаје јер се обраћа читаоцу „својеврсним јединством звука и смисла" (Solar, 1987: 137). Ритмичност и уопште звучност поетског текста „представљају квалитет по коме се поезија највише приближава музици" (Ilić, 1980: 32). И Штајгер (Staiger) у лирском уочава музичку употребу језика која се огледа у одсуству референтности и чулно-афективном дејству (Štajger, 1978). Звуковни елемент језика стиха и по Јакубинском (Якуби́нский), представља посебну вредност лирске поезије, јер звук продире до прага свести читаоца (Jakubinski, 1970: 140). Звучност, ритмичност и музикалност којом се нарочито одликују лирске песме намењене деци, ову књижевну врсту, по Милутиновићу, везују за игру и рано детињство (Милутиновић, 2016: 77). Мало дете брзо памти „лаке римоване, ритмички уобличене стихове" (Vuković, 1996: 70), али та лака римованост, краткоћа и сажетост, стварају само привид једноставности. Реч је заправо о сложеној структури у којој сви елементи, по Калеру (Caller), теже тоталитету или кохерентности што чини да лирска песма представља „хармоничну целину" (Калер, 1990: 256). Она „организује властиту синтагматску кохерентност" која се састоји од мотивисаног низа елемената који стварају „поетски заплет" састављен „од менталних или психолошких догађаја попут опажања, замишљања, жеља, стрепњи, сећања, осећања и њихових појављивања" (Hühn, 2004: 142). Наведено омогућава да се посредством лирске песме изразе најдубље мисли и осећања јер „лирика говори о свему о чему се уопше може говорити" (Solar, 1987: 139). Будући да су у лирици мисао и емоције обједињене са естетским[1], она спаја и образовно и васпитно, истовремено учи и развија естетски укус и сензибилитет ученика. Из наведене сложености структуре поетског текста који код ученика подстиче емоције, машту и размишљање, дакле ствара контекст који им је близак, потиче и погодност да га посматрамо као елемент интегрисања наставних садржаја, што представља и кључни разлог за повезивање књижевности са математиком (Haury, 2001). Зато ћемо на примерима конкретних поетских текстова Љубивоја Ршумовића показати како се лирска песма може користити као полазиште у остваривању интегрисаних образовних и васпитних циљева у настави српског језика и математике у млађим разредима основне школе.

[1] Богдан Поповић је још почетком двадесетог века (1911) у „Предговору" *Антологији новије српске лирике* истицао да песма „мора бити цела лепа" (Поповић, 1997: 10).

ПОЕЗИЈА ЉУБИВОЈА РШУМОВИЋА КАО ЈЕЗИЧКИ ПРЕДЛОЖАК ЗА ИНТЕГРАТИВНИ ПРИСТУП УЧЕЊУ СРПСКОГ ЈЕЗИКА И МАТЕМАТИКЕ

Избор поезије Љубивоја Ршумовића за језички поетски предложак интегративног приступа који обједињује образовне и васпитне циљеве наставе српског језика са наставом математике, вишеструко је мотивисан:

1. Љубивоје Ршумовић је међу децом један од најпопуларнијих савремених песника;
2. Поезија Љубивоја Ршумовића је заступљена у наставном програму за први, други, трећи и четврти разред основне школе;
3. Поезија Љубивоја Ршумовића је високо вреднована са становишта књижевне критике и теоријског промишљања књижевности која је намењена деци и младима.

Поезија Љубивоја Ршумовића је деци блиска и она је воле. Реч је о поезији чије тематско и мотивско богатство одговара емотивном и мисаоном свету детета. Ршумовић пева о свему што је деци блиско и/или примамљиво: играчкама, домаћим и дивљим животињама, егзотичним пределима, авантурама, љубави, сазревању, итд. Готово да нема теме која није обухваћена његовим обимним песничким опусом. Према библиографским подацима из 2012. године објавио је осамдесет и шест књига које су, углавном, намењене деци и младима (Ршумовић, 2012: 149). Популарности Ршумовићеве поезије допринела је и изузетна њена ритмичност и звучност. Многи композитори (Миња Субота, Арсен Дедић, Зоран Рамбосек...) писали су музику, а хорови, попут Дечјег хора „Колибри", певали Ршумовићеве песме: „Дете", „Ишли смо у Африку", „Телефонијада", „Деца су украс света", „Баба Рога" и многе друге. Тако да су деца речи бројних Ршумовићевих песама запамтили и пре него што су научили да читају и пишу, што је на раном узрасту подстакло њихов естетски сензибилитет и љубав према поезији. Због тога и васпитачи у предшколским установама често бирају Ршумовићеву поезију како би децу постепено уводили у свет писане речи, развијали код њих љубав према књижевности, богатили речник, и доприносили култури усменог изражавања.

У настави српског језика у млађим разредима основне школе читају се, анализирају и тумаче песме Љубивоја Ршумовића. У Наставном програму за први разред основне школе налазе се три Ршумовићеве песме: „Ау што је школа згодна", „Дете" и „Деца су украс света". Програмом је прописано да је обавезно „обрадити песму *Ау што је школа згодна*, а поред ње бира се још једна од две које су понуђене" (*Правилник о плану наставе и учења за први циклус основног образовања и програму наставе и учења за први разред основног образовања и*

васпитања, 2017: 6). У другом разреду, у оквиру домаће лектире, предвиђен је избор из збирке песама *Ма шта ми рече* („Једног дана", „Др", „Десет љутих гусара", „Ишли смо у Африку", „Ако желиш мишице", „Уторак вече ма шта ми рече", „Има један", „Телефонијада, Дете", „Вуче вуче бубо лења", „Вук и овца") (*Правилник о програму наставе и учења за други разред основног образовања и васпитања*, 2018). У трећем разреду обрађује се песма *Домовина се брани лепотом* (*Правилник о наставном плану за први, други, трећи и четврти разред основног образовања и наставном програму за трећи разред основног образовања и васпитања*, 2013), а у четвртом „Аждаја своме чеду тепа" (*Правилник о наставном програму за четврти разред основног образовања и васпитања*, 2006). Из изложеног се уочава да се у млађим разредима основне школе у континуитету обрађује поезија Љубивоја Ршумовића, што показује и да су састављачи програма водили рачуна да избор књижевних текстова задовољи критеријуме савремености и репрезентативности, будући да је реч о избору из савремене поезије, песмама које су блиске интересовањима и сензибилитету данашњег детета и које истовремено испуњавају и критеријум естетске вредности.

О естетском критеријуму говори и то што је поезија Љубивоја Ршумовића високо вреднована у критичкој и теоријској мисли о књижевности за децу. Драшко Ређеп појаву Ршумовићеве поезије сматра преломним тренутком у српској књижевности за децу (према: Милутиновић, 2016: 181). Истиче се да је Ршумовић песник „који на најбољи начин обједињује традиционално и модерно" (Милинковић, 2012: 3); указује да је реч о поезији која „разбија конвенције и духовну лењост, руга се језичкој и свакој другој испразности" (Јовановић 2007: 123); издваја се урбани идиом којим је написана (Данилов, 2007: 64). Посебан нагласак је на оригиналности песничког израза који Ршумовића сврстава „у ред најзначајнијих српских песника за децу" (Милутиновић, 2016: 180). Као њени вредносни квалификативи истичу се и „квалитет самосвојности" (Милинковић, 2014: 487) и „постмодерна иронија и вербална игра" (Петровић, 2011: 272).

О вредности ове поезије сведоче и признања која су Ршумовићу одавали бројни признати књижевници. Италијански књижевник Данијел Ђанкане (Daniele Giancane) сврстао је Ршумовића у највеће писце за децу XX века и упоредио га са Егзиперијем и Џемсом Баријем (Giancane, 2007). Велике похвале Ршумовићевој поезији изрекли су и српски књижевници: Капор је истицао да је Ршумовић писао „дечју поезију лепшу од Змајеве" (Капор, 2007: 44), по Данојлићу, он је „најомиљенији дечји песник" (Данојлић, 1979: 129), Божидар Мандић га назива „националном појавом" (Мандић, 2007: 46), а Матија Бећковић духовитом игром речи саопштава да је Ршум „направио велики ршум у модерној поезији за децу" (Бећковић, 2007: 57).

Дакле, висока естетска оцена коју су о поезији Љубивоја Ршумовића изрекли критичари и теоретичари књижевности, популарност ове поезије међу децом и њена заступљеност у систему предшколског васпитања и образовања,

и касније, у наставним програмима, у млађим разредима основне школе, условили су њен избор за језички предложак који ће представљати интегративни елемент у повезивању српског језика и математике. Важно је истаћи да учитељи имају слободу у избору репрезентативних језичких предложака које ће функционално користити у циљу остваривања планираних програмских задатака, циљева и исхода. Стога је и избор нових песама Љубивоја Ршумовића, дакле оних које нису наставним програмима прописане као обавезни књижевни текстови, у настави оправдан јер је реч о песнику чију поезију ученици већ познају и воле. Такав избор испуњава и методичко настојање да је „за наставу велика добит ако су ученици као читаоци доживели и упознали више песама" и да је битно „да се круг прочитаних дела бар нешто и понегде шири" (Николић, 2012: 392).

Сложеност методичког приступа који ће бити примењен у процесу интерпретације песама Љубивоја Ршумовића зависиће од програмских захтева, узраста и интелектуалних могућности ученика. „Специфичности лирске песме као књижевног жанра представљају и специфичности њеног теоријског и методичког тумачења" (Милатовић, 2013: 293). Плуралитет значењских слојева књижевног текста чини је погодном да се током интерпретације примене различити методички модели. Почињемо од тога шта желимо да постигнемо. Постављени циљеви условљавају и избор средстава, у овом случају – избор конкретног поетског текста чији садржај омогућава да циљеве остваримо, а потом и избор метода и облика рада.

У првом разреду, у оквиру припреме за почетно читање и писање предвиђено је увођење елемената графичке припреме и вежбе графомоторике, а из почетног математичког образовања – опажање и схватање простора и просторних односа у оквиру кога се развијају појмови просторних релација и решавају проблеми просторних односа. Ове две области се могу интегрисати посредством песме Љубивоја Ршумовића „Узео сам хартију и оловку" (Ршумовић, 1979: 40), као интегративног елемента њиховог повезивања.

Након читања песме и разговора о визуелној слици која је стиховима дочарана, друга строфа може да послужи као подстицај да песму деца илуструју:[2]

„Око сира сам нацртао чамац
У чамцу упалио свећу
Да миш боље види мамац
Да не каже нећу" (Ршумовић, 1979: 40).

Са аспекта графичке припреме за писање слова, деца ће цртати као обавезне елементе: сир, чамац и свећу (не треба спутавати њихову машту и креативност јер цртеж може да садржи и додатне елементе). Цртањем наведених предмета ученици вежбају писање линија и ослобађају фине мишиће шаке, а

[2] Илустровање се може радити индивидуално, у пару или групно.

истовремено, стихови представљају подстицај да уоче положај наведених предмета у простору: око сира је чамац, у чамцу је свећа. О илустрацијама се разговара и на тај начин решавају проблеми просторних односа:

Однос унутра – ван: *Где се налази свећа у односу на чамац? Где се свећа налази у односу на сир?*

Просторне димензије и схватање величине: *Шта је веће: свећа или чамац? Шта је мање: чамац или сир?*

Песма се може поново прочитати како би се уочио и положај миша и мишоловке: „У мишоловци је парче сира" (Ршумовић, 1979: 40), што води ка продубљивању запажања односа у простору и димензија предмета: *Где је сир у односу на мишоловку? Где је чамац у односу на мишоловку? Шта је веће: мишоловка или сир?*

Песма *Узео сам хартију и оловку* представља добро полазиште за богаћење речника. Ученици упознају и усвајају нове речи: *мишоловка*, *мамац*, *скрасити*... Поред тога, могу се организовати и бројне језичке игре: (1) игра стварања нових речи спајањем речи или њихових делова (миш + оловка, миш + ић, миш + ко...); (2) игра тражења синонима (скрасити – смирити – умирити...; сквасити – уквасити – умокрити – навлажити...); (3) Игра тражења речи које припадају истој породици (мамац – мамити – намамити...); (4) игра нонсенса: грађење сложеница у чијем ће саставу бити лексема оловка (мачколовка, риболовка, птицоловка...).

Схватању просторних односа и развијању појмова просторних релација могу допринети и стихови из песме „Било једно тужно море" (Ршумовић, 1979: 40):

„Било једно тужно море
Вода доле небо горе
А у води испод пене
У самоћи чами вене
Једна мала бела шкољка
Једна ружа без пупољка" (Ршумовић, 1979: 95).

Посредством наведених стихова ученици увиђају просторне релације: горе – доле, испод – изнад, а истовремено, са аспекта језичког развоја разговара се о значењу лексеме *туга*. У семантичком пољу наведених стихова њено значење се повезује са значењем именице *самоћа* и глагола *чамити* и *венути*. Значење глагола *венути* је ученицима познато. Они га везују за биљке. Кроз језичку игру тражи се синонимни еквивалент глагола *венути* и налази у глаголу *сушити се*. Помоћу подстицаја упознаје се и значење глагола *чамити*. Он значи „боравити негде у чами, осами" (Вујанић и сар., 2011: 1471). Лексема *чама* означава „тмурно, суморно расположење, потиштеност, досаду" (Вујанић, и сар., 2011: 1471).

– Биљке вену, суше се, када су без воде. Шкољка се налази у мору. Она је већ у води. Због чега шкољка чами и вене? Како се она осећа? Шта јој недостаје?

Асоцијативно поље се преноси на човека:

– И човек чами и вене када је усамљен. Шта за тебе значи: бити усамљен? Како се осећа човек који је усамљен?

Наведени разговор уводи ученике у разумевање пренесеног значења речи, значење апстрактних лексема се конкретизује и доводи на искуствени и емотивни ниво који је ученицима близак јер се иницијални разговор о усамљености проширује у причу о значају пријатељства и другарства.

Песма Љубивоја Ршумовића „Десет љутих гусара" (Ршумовић, 1979: 62–63) може да послужи као поетски предложак за организовање интегративног приступа у коме ће ученици из почетног математичког образовања изградити појам броја, формирати појам бројног низа, места броја у бројном низу, и вежбати одузимање у блоку бројева до 10, а у области српског језика подстицаће се њихово интересовање за свет писане речи, способност замишљања и маштања и развијати говорне стваралачке способности кроз игру улога или у драматизацији. У значењској структури ове песме налази се лирска прича о *десет љутих гусара* који су дошли у кревет дечака, што асоцира да је реч о сну. Постепено, из строфе у строфу, њихов број се смањује. Свака строфа је духовита лирска прича о томе како се лирски субјект ослободио по једног гусара. Дочаравањем и замишљањем ових сцена ученици се подстичу да причају, да строфе надограде маштом. Садржај песме се може и проблематизовати кроз налоге у којим ученици имају захтев да рачунају. На пример, колико гусара је пало са кревета, ако их је остало шест? Колико гусара је остало на кревету када је пао пети гусар? Колико гусара је остало када је пало осам гусара и др. Сама песма као да представља позив за игру и потврђује речи Зоре Меденице која као посебан квалитет Ршумовићевих стихова издваја хумор и отворен позив за игру (Меденица, 1979: 129). Може се организовати и игролика активност која омогућава да се оствари интеграција претходно наведених циљева. Представљена поетска стварност дочарава се замишљеном игром улога у импровизованом разговору између дечака/девојчице и гусара. Свака строфа је једна сцена у импровизацији, а улоге се смењују. Песма се може и драматизовати. Ученик глуми гусара чије је име неки број до десет. Место тог броја је утврђено у бројевном низу. И положај малог глумца је тачно одређен на сцени. Свако има свог претходника и следбеника, чиме се изграђују појам броја и формира појам бројевног низа до десет. У замишљеном дијалогу на сцени, малим гусарима се допушта се слобода, чиме се подстиче машта и ученици ослобађају у комуникацији. Песма „Десет љутих гусара" пружа могућност и да се организује игра римовања. На крају сваке строфе недостаје реч чије је место означено тачкицама: „Десет љутих гусара/Дошло у мој кревет/Један пао с кревета/Остало их..." (Ршумовић, 1979: 62). Реч која недостаје је број. Ученици имају задатак да га погоде. У томе им помаже рима, а након погађања бројева игра римовања се може наставити и проширити.

У периоду који претходи учењу писања и читања изводе се и бројна аналитичко-синтетичка вежбања која су важна јер помажу да ученици овладају уочавањем гласова и њихове позиције у речима, растављањем речи на гласове и њиховим поновним сливањем у целину која нешто значи (Милатовић, 2013: 119–122). Истовремено, ово је и период у коме се ученици друже, социјализују, привикавају на школу, другачији начин рада, и обнављају и утврђују знања која су стекла у предшколској установи. Песма „Бројање" (Ршумовић, 1976: 14–15) може да послужи као интегративни елемент који ће помоћи да се утврди са којим степеном предзнања су ученици дошли у први разред. Помоћу стихова, у којима је бројање везано за познавање назива прстију на руци, дана у недељи и месеца у години, провера се предзнање о бројевима, али и свету који ученике окружује. Истовремено, они се ослобађају у комуникацији и провера се њихова припремљеност за учење слова. Наведена песма је погодна јер има необичну структуру: у свакој строфи одређен број стихова започиње словима која означавају иницијални положај гласа у речима које су биле предмет бројања лирског субјекта.[3] Дакле, сваки стих као да представља позив за аналитичко вежбање у коме се реч раставља на гласове.

Интересантно је да се у Ршумовићевој поезији могу пронаћи песме и стихови о сваком броју прве десетице. Час математике може да започне читањем стихова о броју који ће се учити. Ученици не очекују да час математике почне поезијом и такав почетак подстиче радозналост и машту и разбија рутину. Они се додатно мотивишу, а између предмета се губе границе и већ на самом почетку школовања приступа знању као целовитом систему. Рецимо, час на коме се учи број седам може да почне читањем песме „Ах што ја немам" (Ршумовић, 1979: 100–101). У песми се у десет лирских дистиха писаних парном римом нижу забавне и ведре поетске слике у којима лирски субјект тобож жали што нема: седам глава, седам кравата, седам капута, седам фризура, седам језика... Разговором о песми апстрактан појам броја седам

[3] „Зашто тајну да вам не дам
Како бројим ја до седам
Понедељак
Уторак
Среда
Четвртак
Петак
Субота
Недеља
Шта бројању моме фали
Ко уме боље нек се хвали
П
У
С
Ч
П
С
Н" (Ршумовић, 1976: 14–15).

везује се за конкретне предмете и ученици истовремено „уживају у игри коју ствара поетски текст, несвесни да тако уче и спознају свет који их окружује" (Стакић и Маричић, 2018: 380), јер наведени садржај ствара основу за формирање седмочланих скупова који визуализују појма броја седам.

Сложеност методичког приступа у коме поезија Љубивоја Ршумовића представља интегративни елемент повезивања наставе математике и српског језика се постепено, из разреда у разреда, увећава. На пример, у четвртом разреду стихови песме „У једном дану" Љубивоја Ршумовића (Ршумовић, 1979: 85–86) могу да представљају језички поетски предложак којим ће се ученици подстаћи да интегришу знања из граматике (синтаксе) српског језика („уочавање речи у функцији атрибута уз именицу" и „ред реченичних чланова у реченици") са књижевним појмовима из лирике о обележјима лирске песме и стиху и знањима из математике о операцијама множења и дељења у скупу природних бројева (*Правилник о наставном програму за четврти разред основног образовања и васпитања*, 2006: 5).

„У једном дану
Хиљаду и четири стотине минута
Људи се могу растати
Хиљаду и четири стотине пута
Али само један
Растанак ће да боли
Када одлази
Особа која се воли" (Ршумовић, 1979: 85).

Наведени стихови су погодни јер се атрибут у њима не јавља у истом стиху уз именицу коју одређује, већ том именицом почиње наредни стих („Али само један/ Растанак ће да боли"). Захтев да се промени положај именице и тако наруши оригиналност стиха води ученике ка увиђању специфичне структуре лирске песме јер би то нарушило њену звучност и ритам. Овим се испуњава и основни програмски захтев „да се ученицима језик представи и тумачи као систем", у коме се „ниједна језичка појава" не „изучава изоловано, ван контекста у којем се остварује њена функција" (*Правилник о наставном плану за први, други, трећи и четврти разред основног образовања и наставном програму за трећи разред основног образовања и васпитања*, 2013). У интеграцију са математиком уводи питање: – Због чега песник каже да је у једном дану хиљаду и четири стотине минута и да се људи могу растати хиљаду и четири пута? Да би дошли до одговора, ученици морају да повежу знања о томе колико дан има часова, и колико сваки час има минута, па тек након тога да обаве математичке операције множења или дељења бројева. Наведени захтеви су у складу са програмским задацима наставе математике у четвртом разреду основне школе да „ученици стекну основну математичку културу потребну за откривање улоге и примене математике у различитим подручјима човекове делатности" и знања која су им неопходна „за разумевање квантитативних односа и законитости у разним појавама у природи, друштву и сва-

кодневном животу" (*Правилник о наставном програму за четврти разред основног образовања и васпитања,* 2006: 41). У трагању за одговором помаже и значењска структура песме. Људи се од вољене особе могу растати сваког минута у току дана. Идејни слојеви песме носе рефлексивне поруке о важности љубави. Као што растанак са вољеном особом носи бол, тако нам и сусрети са особама које су нам драге доносе срећу и радост. Наведена порука може да представља и подстицај за наставак разговора и ново интегративно повезивање математике и српског језика: – Замислите да се сусрет са вама драгом особом десио у седамсто двадесетом минуту дана. Колико је тачно било сати када се сте сусрели? Дочарајте и опишите тај замишљени сусрет.

Приказан методички модел у коме стихови Ршумовићеве песме „У једном дану" представљају поетски језички предложак за успостављање интегративног приступа показује да и у млађим разредима основне школе анализа књижевног текста треба да буде проткана решавањем проблемских питања која су подстакнута текстом и његовим доживљајем (*Правилник о наставном програму за четврти разред основног образовања и васпитања,* 2006). На тај начин подстиче се истраживачки дух и радозналост ученика не само да свестрано упознају књижевни текст, већ да потенцијална значења која из њега ишчитају повежу са знањима из других школских предмета и ставе у функцију свакодневног живота.

ЗАКЉУЧНО РАЗМАТРАЊЕ

У раду су наведене неке од могућности у којима поезија Љубивоја Ршумовића представља интегративни елемент у повезивању српског језика и математике у млађим разредима основне школе, а од креативности и стручности учитеља зависи њихова бројност, осмишљавање и реализација. Нагласак је на добром планирању, постављању заједничких циљева и адекватном избору конкретног књижевног текста (у овом случају песме Љубовија Ршумовића) који омогућава да се постављени циљеви реализују.

Знања која се стичу на овај начин су вишеструко функционална. Она нису изоловани део различитих предметних подручја, већ се међусобно повезују. „Повезивање програмских садржаја омогућава трајност и примењивост стеченог знања, чиме се у настави постиже да ученици стичу знања и умења на напредном нивоу што их оспособљава за процес целоживотног образовања (Стакић, 2017: 409). Усвојени у интегративном приступу језички и математички појмови губе своју апстрактност и постају саставни део живота. Њихово сагледавање у структури поетског текста омогућава учење у коме нема императива, јер лирска песма подстиче емоције ученике и представља позив за маштање. Они спонтано (кроз говорне вежбе, причање, описивање или драматизацију...) развијају језичку културу и истовремено усвајају и/или примењују

математичка и књижевнотеоријска и граматичка знања у новим околностима. Поред тога, висока естетска вредност песама Љубивоја Ршумовића развија њихов естетски укус и сензибилитет и у функцији је развијања читалачких навика и подстицања љубави према књижевности.

Извори и литература

Barbaresi, W. J., Katusic, S. K., Colligan, R. C., Weaver, A. L. & Jacobsen, S. J. (2005). Math learning disorder: Incidence in a population-based birth cohort, 1976–82, Rochester, Minn. *Ambulatory Pediatrics*, 5(5), 281–289.

Бећковић, М. (2007). Од шума до Ршума. У Д. Радосављевић (ур.): *Ршумдани: поводом педесетогодишњице књижевног рада Љубивоја Ршумовића* 1957–2007. Београд: Прво слово, 57.

Buljubašić-Kuzmanović, V. (2007). Studenska presuda efikasnosti interaktivnog učenja. *Odgojne znanosti*, Vol. 9, No 2(14), 147–160.

Вујанић, М., Гортан-Премк, Д., Дешић, М., Драгићевић, Р., Николић, М., Ного, Љ., Павковић, В., Рамић, Н., Стијовић, Р., Радовић-Тешић, М. и Фекете, Е. (2011). *Речник српског језика*. Нови Сад: Матица српска.

Vuković, N. (1996). *Uvod u književnost za djecu i omladinu.* Podgorica: Unireks.

Giancane, D. (2007). *Prefazione. In Lj. Rsumovic: Abbecedario dei diritti dell'infanzia*. Corato: Secop edizioni. Retrieved August 29, 2018 from the World Wide Web http://eventipuglia.blogspot.com/2009/04/abbecedario-dei-diritti-dellinfanzia-di.html.

Green, K. B. (2014). *The efect of the integration of mathematics within children's literature on early numeracy skills of young children with disabilities* (Dissertation). Georgia: Georgia State University. Retrieved October 30, 2018 from the World Wide Web http://scholarworks.gsu.edu/epse_diss/93.

Гортан-Премк, Д. (2004). *Полисемија и организација лексичког система у српском језик*у. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.

Данилов Јовановић, Д. (2007). Сјај на прагу (прво казивање). У Д. Радосављевић (ур.): *Ршумдани: поводом педесетогодишњице књижевног рада Љубивоја Ршумовића* 1957–2007. Београд: Прво слово, 64.

Данојлић, М. (1979). Предговор. У Љ. Ршумовић: *Хајде да растемо*. Београд: Нолит – Просвета – Завод за уџбенике и наставна средства, 129–133.

Драгићевић, Р. (2010). *Лексикологија српског језика*. Београд: Завод за уџбенике.

Ilić, P. (1980). *Lirska poezija u savremenoj nastavi*. Novi Sad: Radnički univerzitet „Radivoj Ćirpanov".

Jakubinski, L. (1970). O zvucima jezika stiha. U A. Petrov (prir.): *Poetika ruskog formalizma*. Beograd: Prosveta, 137–154.

Јањић, М. (2008). *Савремена настава говорне културе у основној школи.* Нови Сад: Змај.

Јовановић, А. (2007). Оверен културним памћењем. У Д. Радосављевић (ур.): *Ршумдани: поводом педесетогодишњице књижевног рада Љубивоја Ршумовића* 1957–2007. Београд: Прво слово, 123–124.

Калер, Ц. (1990). *Структуралистичка поетика*. Београд: Српска књижевна задруга.

Капор, М. (2007). Дечак на пласту сена. У Д. Радосављевић (ур.): *Ршумдани: поводом педесетогодишњице књижевног рада Љубивоја Ршумовића* 1957–2007. Београд: Прво слово, 44.

Kilpatrick, J., Swafford, J. & Findell, B. (2001). *Adding It Up: Helping Children Learn Mathematics*. Washington, DC: National Academy Press.

Lake, K. (1994). *Integrated Curriculum. School Improvement Research Series.* Portland: Northwest Regional Educational Labaratory.

Lowe, J. & Matthew, K. (2000). Exploring math with literature. *Book Links*, 9(5), 58–59.

Мандић, Б. (2007). Чишћење света. У Д. Радосављевић (ур.): *Ршумдани: поводом педесетогодишњице књижевног рада Љубивоја Ршумовића* 1957–2007. Београд: Прво слово, 46–47.

Maričić, S., Maksimović, J. & Stakić, M. (2018a). Use of the Picture Book in Teaching Mathematics and Serbian Language to Children with Learning Disabilities. In T. Štembeger, S. Čotar Konrad, S. Rutar & A. Zakelj (ed.): *Oblikovanje inovativnih učnih okolij (Constructing Innovative Learning Environments*. Koper: Založba Univerze na Primorskem, 395–413.

Maričić, S., Stakić, M. & Malinović-Jovanović, N. (2018b). The Role of Literary Content for Children in Preschool Mathematics Education. *Eurasia Journal of Mathematics, Science & Technology Education*, 4(2), 631–642,

Меденица, З. (1979). Разговор о песмама. У Љ. Ршумовић: *Хајде да растемо*. Београд: Нолит – Просвета – Завод за уџбенике и наставна средства, 125–128.

Милатовић, В. (2013). *Методика наставе српског језика и књижевности у млађим разредима основне школе.* Београд: Учитељски факултет Универзитета у Београду.

Милинковић, М. (2012). У поезији Љубивоја Ршумовића смех је озбиљна ствар. У Љ. Ршумовић: *Што на уму то на друму*. Чачак: Пчелица, 3–9.

Милинковић, М. (2014). *Историја српске књижевности за децу и младе*. Београд: Bookland.

Милутиновић, Љ. (2016). *Књижевност за децу*. Бања Лука: Филозофски факултет.

McDuffe, A. & Young, T. (2003). Promoting mathematical discourse through children's literature, *Teaching Children Mathematics*, 9(7), 385–92.

Наставни програм образовања и васпитања за трећи разред основног образовања и васпитања. Службени гласник Републике Србије – Просветни гласник, број 7, 2010.

Николић, М. (2012). *Методика наставе српског језика и књижевности.* Београд: Завод за уџбенике.

Ojoce, B. (2008). Applying Piaget's theory of cognitive development to math instruction. *The Mathematics Educator*, 18, 26–30.

Петровић, Т. (2011). *Увод у књижевност за децу*. Нови Сад: Међународни центар књижевности за децу „Змајеве дечје игре".

Поповић, Б. (1997). Предговор. У Б. Поповић (прир.): *Антологија новије српске лирике*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, 5–22.

Правилник о наставном плану за први, други, трећи и четврти разред основног образовања и наставном програму за трећи разред основног образовања и васпитања. Службени гласник Републике Србије – Просветни гласник, број 1, 2013.

Правилник о наставном програму за четврти разред основног образовања и васпитања, Службени гласник Републике Србије – Просветни гласник, број 3, 2006.

Правилник о плану наставе и учења за први циклус основног образовања и програму наставе и учења за први разред основног образовања и васпитања. Службени гласник Републике Србије – Просветни гласник, број 10, 2017.

Правилник о програму наставе и учења за други разред основног образовања и васпитања, Службени гласник РС – Просветни гласник, бр. 16, 2018.

Purpura, D., Hume, L., Sims, D. & Lonigan, C. (2011). Early literacy and early numeracy: The value of including early literacy skills in the prediction of numeracy development. *Journal of Experimental Child Psychology*, 110, 647–658.

Ршумовић, Љ. (1976). *Вести из несвести*. Београд: Београдски издавачко-графички завод.

Ршумовић, Љ. (1979). *Хајде да растемо*. Београд: Нолит – Просвета – Завод за уџбенике и наставна средства.

Ршумовић, Љ. (2012). *Што на уму то на друму*. Чачак: Пчелица.

Solar, M. (1987). *Teorija književnosti*. Zagreb: Školska knjiga.

Стакић, М. (2017). Језик биља у иновативном моделу интегративне наставе. У Ж. Миленовић и С. Видосављевић (ур.): *Иновације у васпитању и образовању: дигитализација, иновативни програми и модели*. Лепосавић: Учитељски факултет у Призрену – Лепосавићу, 409–423.

Стакић, М. и Маричић, С. (2018). Поезија Драгана Лукића као интегративни елемент развоја говора и математичких појмова у предшколском васпитању и образовању. У В. Јовић и Б. Илић (ур.): *Књижевност за децу у науци и настави*, књига 21. Јагодина: Педагошки факултет, 369–385.

Schiro, M. (1997). *Integrating children's literature and mathematics in the classroom: children as meaning makers, problem solvers, and literary critics*. New York: Teachers College Press.

Тартаља, И. (1998). *Теорија књижевности*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.

Haury, D. (2001). *Literature-based mathematics in elementary school, ERIC Digest.* Washington, DC, Columbus, OH: ERIC Clearinghouse for Science, Mathematics, and Environmental Education (ED No. 464807).

Hellwig, S., Monroe, E. E. & Jacobs, J. S. (2000). Making informed choices: selecting children's trade books for mathematics instruction. *Teach. Child. Math*, 7, 138–143.

Hühn, P. (2004). Transgeneric Narratology: Applications to Lyric Poetry. In J. Pier (ed.): *The Dynamics of Narrative Form*. Berlin – New York: Watlerv de Gruyter, 139–158.

Clyne, M. & Griffiths, R. (1991). *Building on Big Books: Strategies for Using Texts*. Oxford: Oxford University Press.

Štajger, E. (1978). *Umeće tumačenja i drugi ogledi*. Beograd: Prosveta.

Welsh, A. J., Nix, L. R., Blair, C., Bierman, K. L. & Nelson, E. K. (2010). The development of cognitive skills and gains in academic school readiness for children from low-income families. *Journal of Educational Psychology*, 102, 43–53.

Wikholm, M. & Aerila, J. A. (2016). Teaching mathematics with children's literature in Finland. *International Journal of Learning and Teaching*, 8(4), 253–261.

Mirjana M. Stakić
University of Kragujevac, Faculty of Education in Užice
Sanja M. Maričić
University of Kragujevac, Faculty of Education in Užice

POETRY OF LJUBIVOJE RŠUMOVIĆ AS AN INTEGRATIVE ELEMENT BETWEEN SERBIAN LANGUAGE AND MATHEMATICS

Summary

The paper analyses the poetry for children written by Ljubivoje Rsumovic as an integrative element between Serbian language and mathematics. The examples of specific poems illustrate how a poetic text becomes a functional linguistic template for achieving integrative educational goals in Serbian language and mathematics at different levels of education. The complexity of approach increases, depending on the students' age. Knowledge acquired in this way is versatile, with emphasis on its understanding and application in new circumstances, because linguistic and mathematical categories lose their abstractedness. At the same time, the quality of Ljubivoje Rsumovic's poetic texts stimulates students` creativity and imagination, develops aesthetic taste and responsiveness and encourages a reading habit.

Keywords: *Serbian language, grammar, mathematics, initial mathematics education, poetry of Ljubivoje Rsumovic.*

Научни скуп
Књижевно дело Љубивоја Ршумовића
Педагошки факултет у Ужицу
28. септембар 2018.

ISBN 978-86-6191-061-6
УДК 371.3::73/76
Изворни научни чланак
стр. 491–504

Кристинка И. Селаковић[*]
Универзитет у Крагујевцу, Педагошки факултет у Ужицу

МОТИВ МИТСКИХ БИЋА У ПОЕЗИЈИ ЉУБИВОЈА РШУМОВИЋА КАО ПОДСТИЦАЈ ЗА ЛИКОВНО СТВАРАЛАШТВО УЧЕНИКА МЛАЂЕГ ШКОЛСКОГ УЗРАСТА

Апстракт: У раду се са методичког аспекта разматра могућност тематске корелације и интеграције садржаја између наставних области Ликовне културе и Српског језика у функцији подстицања креативног изражавања у настави ликовне културе у млађим разредима основне школе. За потребе овог истраживања изабрана је збирка песама *Још нам само але фале* Љубивоја Ршумовића где се појављују митска и измишљена бића из традиције српског народа која могу бити подстицај за ликовно стваралаштво ученика. Поезија Љубивоја Ршумовића је блиска деци и њиховом поимању света посебно када се у песмама појављују чудесни и нестварни ликови чиме се код деце подстиче и провоцира машта и радозналост. Проблем истраживања је да ли деца могу да промене уобичајено доживљавање аждаје, але, змаја и бабароге која су присутна у традицији нашег народа и како ликовно, на креативан начин, да их представе. Циљ је да се испита колико поезија Љубивоја Ршумовића може допринети да ученик сагледа и другу страну страшних створења из српске традиције и предања, а ликовни израз удаљи од стереотипног и пуког илустровања тих бића. Предложен је одговарајући методички сценарио за час ликовне културе, где је предвиђена метода која се заснива на уочавању и анализа ликовних појмова и проблема комплементарног контраста боја на примеру вербалног, невизуелног подстицаја. У истраживању је као техника прикупљања података изабрана анализа документа, тј. дечјих ликовних радова.

Кључне речи: *тематска корелација, митска бића, Ликовна култура, поезија Љубивоја Ршумовића, Још нам само але фале.*

[*] selakovick@gmail.com

УВОД

Нови наставни план и програм образовања инсистира на тематској интердисциплинарној настави. Потреба за оваквим приступом у разредној настави је неопходан зато што је образовање и васпитање усмерено ка развијању кључних и општих међупредметних компетенција које желимо да наши ученици имају на крају основног образовања. Стицање знања које ће бити функционално управо захтева интегративни приступ, корелацију и међупредметно повезивање[1]. То значи да се сваком проблему или теми прилази тако што се посматра и проучава са свих аспеката (прикупљање података из различитих извора, предмета или дисциплина).

Сматра се да у односу на традиционалну наставу овакав приступ даје већи степен самосталности, иницијативности, самопоуздању и упорности у раду. Својевремено је Хаузер (Hauser) приметио да уметност не само што људима отвара очи у сазнању света већ им не дозвољава да их поново затворе (Hauser, 1963). Уколико желимо детету „да отворимо очи да спозна свет" недвосмислено је да дечје спознавање захтева холистички, целовити, интегративни приступ, а међусобно повезивање васпитно образовних садржаја представља императив савременог подучавања у свим наставним предметима. То посебно долази до изражаја у оквиру наставног предмета *ликовна културе* који је већ у самој својој програмској структури интердисциплинарна и флексибилно концептуализована (Kuščević, 2009: 108).

У образовном процесу овог наставног предмета истиче се значај интегративног учења јер су ученици много више мотивисанији и усредсређенији на ликовни задатак, окренути једни другима, емпатични и отворени за уважавање и поштовање различитости (Čudina-Obradović, 2009). Дакле, смисао је у целовитом облику поучавања и сагледавању појава до које се долази сазнавањем кроз различите садржаје, медије и методе (Šefer, 2005).

Из наставне праксе познато је да се такав начин рада често примењује за међусобно повезивање наставних садржаја из уметности, тј. за корелацију наставних предмета Српски језик, Ликовна култура и Музичка култура. У разредној настави примењује се тематска корелација којом се ученици усмеравају да средствима једне врсте уметности креативно изразе доживљај уметничког

[1] „Покушаји повезивања учениковог процеса учења из различитих дисциплина у целину која објашњава неку појаву, појам, средишњу мисао или тему називају се различитим именима, која углавном имају исто или слично значење. То су: интегрисано поучавање, интердисциплинарно поучавање, интегративно поучавање, холистичко(целовито) поучавање, интегрисани курикулум, интердисциплинарни курикулум, мултидисциплинарни курикулум, интегрисане тематске јединице, интердисциплинарне тематске јединице, теме, корелација (садржаја, појма), тематско поучавање, тематска настава, поучавање пројектима, тематско планирање, интердисциплинарни тематски план" (Чудина-Обрадовић и Брајковић, 2009: 22).

дела друге врсте уметности. Често се дешава да на часу ликовне културе ученици ликовним стваралаштвом изражавају доживљај књижевног текста. Исто тако се и на часовима српског језика, у оквиру наставне области култура изражавања, ученицима даје могућност да пишу уметнички тип текста у коме изражавају доживљај ликовног уметничког дела. Иако су оба ова вида наставног поступања позната из класичне методике, она нису исцрпела своје креативне снаге и зато се примењују и у савременој настави (Николић и Селаковић, 2014).

МОГУЋНОСТ ТЕМАТСКЕ КОРЕЛАЦИЈЕ НА НИВОУ МОТИВА МИТСКИХ БИЋА У ПОЕЗИЈИ ЉУБИВОЈА РШУМОВИЋА И ЛИКОВНОГ ИЗРАЗА

Према досадашњим истраживањима (Шефер, 2005; Шефер, 2008; Шефер и сар., 2012; Dobrota i Kuščević, 2003; Kuščević i Mišurac, 2003; Sović i Kuščević, 2006) тематска корелација, односно повезаност на нивоу мотива и мотивације присутна је у школама и већина учитеља је користи. Интеграција садржаја у овом раду подразумевала је повезаност два предмета – Српског језика и Ликовне културе. Цртање, сликање и обликовање ликова из школске лектире и читанке могу бити доживљајни подстицај за ликовно изражавање. Илустрација лирске песме такође може бити добар начин повезивања садржаја различитих наставних предмета у којем је ликовно изражавање мотивација за примање песме, а комуникација с песмом мотивација за ликовно изражавање (више у: Jakubin, 1990: 132).

Са психолошког становишта мотив је чинилац у организму или личности који покреће активност, одржава је и усмерава ка циљу. То је унутрашњи подстицај и ослонац свакој акцији, а у ликовном стваралаштву представља скуп подстицаја који стваоца покреће на ликовну активност. Мотивација се разликује на различитим узрастима тако да на млађем школском узрасту доминира мотивација за активност (Шефер, 2005: 55).

У ликовној уметности мотив представља обележје уметничког дела и разликује се према приказаном садржају (пејзаж, портрет, мртва природа, акт...). Сама реч мотив долази од средњовековне латинске речи *motivum*, од *moveo*, што значи „покрећем" (*Enciklopedija likovnih umjetnosti*, 1964: 500). У ликовном изражавању деце мотив је оно што дете црта, слика, обликује гради, дакле све оно што га окружује. У настави ликовне културе мотив може бити визуелан и невизуелан, као што и ликовни и композицијски елементи могу бити мотиви и подстицаји за дечје ликовно изражавање (Grgurić i Jakubin, 1996). Најчешће, то су визуелни мотиви које у уводном делу наставе учитељ са ученицима заједно анализира и открива ликовну вредност и одређене ликовне проблеме, а постоје и невизуелни, као што су емоције (љубав, срећа, страх...), чула, музика и сл. У оквирима наставних ликовних садржаја пажњу ученику потребно је усмерити на мотив како би ученици учили да посматрају, опажају,

истражују, откривају и анализирају свет који их окружује (Tanay, 1989: 73). За овај рад изабран је мотив из садржаја другог наставног предмета – српског језика и књижевности за децу – мотиви аждаје, але и змаја из збирке песама Љубивоја Ршумовића *Још нам само але фале* („Аждаја свом чеду тепа", „Једна слатка аждаја Терезе", „Змај", „Зашто аждаја плаче" и „Ако видите аждају") (Ршумовић, 2013).

Иако је детету као примаоцу најважнији садржај, прича и мотив, на часу ликовне културе се водило рачуна и о ликовним појмовима, осетљивости за ликовне материјале, технике и поступке, решавању ликовних проблема и инсистирању на индивидуалности и оригиналности ликовног израза. Елементе структуре израза ученик савладава и изражава спонтано, али учитељ треба да потенцира њихово откривање путем понуђених садржаја и мотива (Kuščević i sar., 2009: 51). Тако су ликови из песама Љубивоја Ршумовића били подстицај за уочавање контраста комплементарних боја, а на основу дечјег поимања, замишљања и доживљавања ових митских бића.

Митска бића, као што су але, аждаје, бабароге, акрепи, змајеви као и друга измишљена створења се у народном предању везују за веровања и обичаје. Имали су улогу да застраше неуки народ или да објасне природне појаве које је у прошлим временима, у незнању и неукости, било тешко другачије објаснити. На основу расположиве грађе и проучавања на терену постоје поделе демона по функцији и пореклу. Тако се дошло и до одређења и груписања појединих митских бића као што су демони природе (герман, ала и змај, водени духови, виле) који су имали утицај на природне појаве и да владају појединим деловима природе. Затим демони судбине (суђенице и Усуд) који одређују судбину људи, демони болести (бабице, милоснице и чума) за које се верује да доносе болести и епидемије. Домаћи демони су углавном митског порекла који, по веровању, чувају кућу или скривено благо (Зечевић, 2008: 16).

Деца се обично плаше страшних прича, измишљених бића застрашујућег изгледа и дела која чине људима змајева, аждаја, бабарога и сл. Они се у књижевности појављују као прождрљива страшна бића која плаше децу и могу да их прогутају ако нису добра и ако су непослушна. На раном узрасту деца то не могу да схвате. Зато је добро да читају и приче и поезију који мењају и преобликују народне приче и бајке. Управо је то Ршумовић у својој зборци песама *Још нам само але фале* урадио. Преобликовањем грађе народне књижевности Ршумовић је ликове митских бића (змајеви, але, аждаје, акрепи, бабароге и сл.) ставио у контекст савременог доба и приказује их у шаљивом и хумором обојеном светлу. Страшна митска бића дата су из двоструке перспективе; истовремено су застрашујућа, нежна и смешна, или се не сналазе најбоље у савременом свету. На пример, мајка аждаја, пуна љубави, тепа детету („Аждаја свомечеду тепа") и тако песма осваја ученичку пажњу хумором, а хумор произлази из несагласности између представе о аждаји као јунаку бајке, с једне стране, и нежности коју такво биће испољава у овој Ршумовићевој песми, с друге стране (Николић, 2012). У следећој песми, змај страда услед превелике

жеље да буде прихваћен – по митском Змају, затим по најбољем косцу у Срему, добија име фабрика пољопривредних машна („Змај"), акрепи се заљубљују и шетају по парку („Два акрепа") итд. (Опачић, 2017). Оваквим песмама и начином представљања митских бића Ршумовић је успео да обезбеди веома присну комуникацију са децом и да њихово искуство у језичком и ликовном смислу обогати.

МЕТОДОЛОГИЈА ИСТРАЖИВАЊА

Предмет и циљ истраживања

Ово истраживање је на часу ликовне културе подразумевало бављење и ликовним проблемом боје, тј. проблемом комплементарног односа боја, али је укључило и интегративни приступ где су се садржаји из српског језика, односно књижевности за децу повезали и били подстицај у ликовном стваралаштву. Предмет интересовања овог рада јесу митска бића из поезије Љубивоја Ршумовића у функцији подстицања ликовног изражавања код ученика млађег школског узраста. Проблем истраживања је да ли деца могу да промене уобичајено доживљавање страшних и фантастичних бића које су присутне у народној традицији нашег народа.

Примена поезије као невизуелног подстицаја у дечјем ликовном стваралаштву јесте један од савремених приступа у методици наставе ликовне културе који се препоручују студентима учитељских факултета. Међутим, ако се ученицима покажу илустрације тих бића онда је то визуелни подстицај. Иако се у овом истраживању пошло од митских бића као невизуелног подстицаја могло се предпоставити да су ученици четвртог разреда до сада имали прилику да виде како се ова бића уобичајено у уметности приказују. Већина ученика је видело икону Св. Ђорђа на којој он убија аждају. У читанкама и књигама народних песама и приповедака појављују се илустрације змајева, аждаја, ђавола, вила и вилењака и сл. Такође, и у медијима, на телевизији постоји безброј цртаних, анимираних и играних филмова са овом тематиком. Зато је постављен циљ овог истраживања да се испита колико поезија Љубивоја Ршумовића са митолошким и нестварним бићима може допринети да ученик сагледа и другу страну страшних створења из српске традиције и предања, а ликовни израз удаљи од стереотипног и пуког илустровања тих бића. У истраживању је примењена квалитативна метода, а као технику прикупљања података изабрана је анализа документа, тј. дечјих ликовних радова.

УЗОРАК ИСТРАЖИВАЊА

Узорак истраживања имао је одлике случајног и групног, а изабран је из популације ученика који школске 2018/2019. године похађају четврти разред основне школе. Узорак је обухватио 28 ученика (15 дечака и 13 девојчица) узраста 10 година који уче у основној школи „Прва основна школа краља Петра II" у Ужицу. Родитељи су били обавештени о истраживању и дали свој пристанак.

Ученици четвртог разреда изабрани су зато што су песма „Аждаја своме чеду тепа", али и друге песме Љубивоја Ршумовића укључене у план и програм наставе српског језика, а налазе се и у читанкама. Такође, овај узраст је фасциниран чудовиштима, мистеријама, темама из научне фантастике, бићима из праисторије, нарочито диносаурусима и често су такви радови маштовити, са пуно детаља и колористички богати, а фантастична бића изгледају застрашујуће. Лора Чепман (Laur Chapman) такође предлаже да се ученици охрабрују да замишљају бића тако да спајају неспојиво, као што су делови људског тела или животиња са машинама (Chapman, 1978: 188).

ОРГАНИЗАЦИЈА И РЕАЛИЗАЦИЈА ИСТРАЖИВАЊА

За потребе овог истраживања, у сарадњи са једним учитељем и одељењем четвртог разреда осмишљен је сценарио за час Српског језика и час Ликовне културе. Цео процес активности је имао своје фазе, циљно усмерене методе, стратегије и одређени логички ред. Учитељ је у оквиру тематске корелације имао осмишљен час Музичке културе и Математике, али то није предмет овог рада. Настава ликовне културе је специфична област јер се заснива на стваралачким процесима, тако да су фазе стваралачког рада осмишљене тако да прате фазе креативног процеса.

Креативни процес је сам ток креативног деловања и односи се на ток мисли или акција које доводе до креативног продукта. Дечје стваралаштво проистиче из посебних способности и преференција, актуелизованих у подстицајној атмосфери непосредне средине кроз слободне игровне активности и може резултирати занимљивим и необичним продуктима (Šefer, 2000). Да би се показало шта се догађа у процесу решавања проблема и колики је удео дивергентног и конвергентног мишљења стваралачки процес подељен је на фазе: припрема и представљање проблема, инкубација, илуминација и верификација (провера) и решавање проблема (Wallas, 1926: 80), а фазе креативног процеса могу се преплитати и циклично понављати (Šefer, 2005). У ликовно-падагошком смислу те фазе можемо назвати и фазом учења, фазом игре, стваралачком фазом, фазом рада и фазом вредновања. Све фазе рада су биле повезане и са садржајима тематског пројекта који је осмишљен за ово истраживање

што значи да су и ликовне и говорне активности као и елементи народне традиције, веровања и музике били органски део стваралачког процеса.

Прва фаза, тематско интегративне наставе је био да ученици, у разговору са родитељима, истраже осећање страха, односно чега су се све плашили кад су били мали и уопште, чега се све људи плаше. Циљ је био да се осећање страха које се сврстава у групу примарних емоција и јавља веома рано у развоју људи повеже са страхом од нереалног, јер често имагинација ствара и невероватан свет чудовишта, фантастичних бића и монструма. Страх је врло често нереалан, посебно на раном узрасту када се деца плаше мрака, а родитељи их, када не слушају застрашују измишљеним бићима, бабарогама, вештицама и сл. То су ученици врло јасно на часу српског језика и описивали и врло су свесни да су ти страхови били нереални. Мада и даље мисле да им не би било пријатно да се нађу сами у шуми када је мрак или када гледају страшне филмове или слушају приче о вампирима, вештицама и аждајама. Затим су добили задатак да сазнају шта су митска и фантастична бића и да их принађу у народној књижевности, народним приповеткама, бајкама и легендама. Овај приступ садржајима путем сазнања комбинован је с истраживачким методама рада који омогућава ученицима да сами дођу до информација које ће обрадити на когнитивном и афективном плану, а потом их самостално логички структурирати, асимиловати и класификовати у систем знања (Šefer, 2015: 95).

На часу српског језика ученици су у уводном делу разговарали управо о ономе што је био задатак код куће, дакле разговор о страху и осећањима која имају приликом читања бајки и прича о митским бићима, аждајама, бауцима, алама и бабарогама. После личног искуства и самосталног истраживања и рада на теми добили су једно ново сазнање везано за песме Љубивоја Ршумовића и један нови и другачији приступ како се о овим бићима може размишљати, сагледавати и писати. Након интерпретативног читања и рада у пару, одвијао се разговор о утиску који песме оставља на читаоце. Ученици уочавају да су песме пуне хумора и проналазе га у несагласностима, као на пример у песми „Аждаја своме чеду тепа” где деца имају представу аждаје из народне приповетке или бајке, с једне стране, и нежности коју такво страшно биће испољава у овој Ршумовићевој песми, с друге стране. Обично се аждаја описује, као што деца и сама кажу, као страшно, велико чудовиште које личи на огромног гуштера, зелене боје прекривено крљуштима. Може имати три главе, бљује ватру и краде принцезе. После прочитане Ршумовићеве песме и након уочавања необичних израза реализованих именичком синтагмом с конгруентним атрибутима у постпозицији, који уједно представљају и остварења стилске фигуре оксиморона (*лепотица грозна*, *наказица лепа*, *ругобица дивна*),[2] схватају да и такво биће „има душу” и да уме да воли и тепа свом чеду. До истог закључка дошло се у још једном истраживању где ауторка сматра да ученик

[2] Оксиморон се остварује спојем речи које су по значењу супротне, противуречне или су уопште значењски неспојиве. На први поглед, оксиморонски изрази делују бесмислено, а заправо су „повишено смислени”, зато се оксиморон сврстава у стилске фигуре „хармоничног противуречја”, где спадају још и антитеза, антиметабола и парадокс (Ковачевић, 2015: 71–89).

четвртог разреда може доћи до тога да идеја која се ишчитава из Ршумовићеве песме јесте да је мајчинска љубав безусловна и неограничена (Николић, 2012: 263). Подразумева се да се ова идеја даље може разлагати, што и јесте методичка препорука (не треба остати на томе да се идеја књижевног дела искаже само на један начин, него треба подстицати ученике да искажу и другачија гледишта) (Николић, 2012: 263).

На часу ликовне културе настављена је прича о митским бићима, али из угла сагледавања ликовности и ликовног проблема везаних за изглед тих бића, онако како их деца замишљају. Посебна пажња усмерена је на боје и комплементарни контраст, симболику боја, како замишљају бабарогу, змаја и шта одређене боје могу да значе. На основу одговора може се закључити да ученици углавном замишљају змаја као великог гуштера зелене боје, мале главе и дугачког репа, дебелог тела који има крила и отима лепе девојке. Бабарогу као стару бабу у црном, главе прекривене капуљачом којој се не види лице. Дрекавца према одговору једног ученика замишљају као мало, грбаво биће које заскаче људе и неваљалу децу ставља у џак, а лице му се такође не може видети. Аждају такође замишљају слично као и змаја, као неку изумрлу животињу која бљује црвено-наранџасту ватру. После вербалног описа и присећања како се у књигама углавном ова митска бића приказују ученици су добили ликовни задатак да потпуно промене њихов изглед. Дакле, добили су задатак да нацртају или насликају једно митско биће по свом избору, али да оно не изгледа страшно као што је описано у бајкама и народним приповеткама већ да имају и добру и смешну страну као у поезији Љубивоја Ршумовића. На први поглед задатак није једноставан јер ученицима може да буде тешко да изађу из клишеа и стереотипног приказивања.

На крају часа ученици су поставили своје радове на таблу и тако направили изложбу. Охрабрени су да сами процењују свој рад и радове других, да разговарају о ликовном проблему односа комплементарних боја и о томе како су ликовно решили задатак чиме се развијају комуникативне компетенције и естетско процењивање и вредновање ликовних радова, што је такође један од задатака ликовне културе.

ИНТЕРПРЕТАЦИЈА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

Организовање тематске интердисциплинарне наставе покренуо је демократску климу у разреду, а креативне игре и истраживања, додатно су подстицали стваралачку експресију. Ученици су прво сами истраживали, а потом излагали своја запажања након чега су ликовно представили своју имагинацију и интерпретацију везану за фантастична бића. С обзиром на то да је циљ био да се испита колико поезија Љубивоја Ршумовића са митолошким и нестварним бићима може допринети да ученик сагледа и другу страну страшних створења из српске традиције и предања, а ликовни израз удаљи од стереотипног и пуког илустровања тих бића у истраживању је као техника прикупљања података изабрана анализа документа, тј. дечјих ликовних радова. Истраживање је спроведено на малом узорку тако да су ликовни радови ученика квалитативно описани и анализирани на основу неколико критеријума везаних за креативност.

Обично се приликом мерења ликовних способности код деце вреднују њихови ликовни радови, а најпре њихова креативност. Међутим, свакако би требало прихватити чињеницу да у ликовности потпуно одређених мерила нема, јер висока објективност може се добити на ликовном подручју само код мерења елемента ликовног образовања. Тако се појављује питање како мерити оне елементе ликовног васпитања код којих је могуће више добрих, релевантних и правилних решења. У том случају, употребљава се скала оцене и врши комисијско процењивање које даје доста објективне резултате (Шефер, 2005). Дечје радове су анализирала три члана комисије: један методичар ликовне културе, један ликовни уметник и учитељ. Анализирано је 28 дечјих ликовних радова рађени сликарским техникама по избору (воштани или уљани пастел, темпера и гваш техника) и на плавом, црном или белом хамеру величине А4 формата.

Комисија је анализирала ликовно-креативне способности и ликовно-креативни развој ученика. Један од фактора креативности је флексибилност тако да је анализирана способност ученика да различито реше ликовни проблем. То је особина која, у односу на креативно мишљење, значи напуштање утабаних стаза мишљења и откривање бољих путева. Затим је комисија пратила ниво ликовне редефиниције, тј. да ли је ученик био способан да мотив уобичајеног приказивања митских бића промени у нешто ново и створи неуобичајено и оригинално решење. Дакле, што се решење више удаљава од почетне идеје уобичајеног изгледа митских бића, то је ликовни рад био боље оцењен. Директно цртање аждаје или змаја какво га познајемо из илустрованих бајки није давало бодове. И на крају оцењиван је општи ликовни ниво (складност идеје, технике, ликовне структуре) и сугестивност ликовног израза (осећај за боју, композицију и индивидуалност). Комисија је процењивала да

ли је ученик у стању да разноврсно и духовито постави више елемената и компонује слику тако да добије ликовно уравнотежену структуру и тематски смислено решење. Такође, постоји ли повезаност приказа са насловом слике јер су ученици имали задатак да на крају рада свом митском бићу дају и духовити назив. Радови су оцењивани по овим критеријумима и одређеним бројем бодова (сваки критеријум од 0 до 3 бода), а уколико неки тражени елементи недостају бодови се смањују. Ликовни рад са свим траженим елементима добија максимално 45 бода. Решење које не испуњава тражене критеријуме не добија бод.

На основу анализе дечјих ликовних радова, од укупно 28 анализираних радова 9 радова има максималан број бодова (45), 4 рада има само два бода мање (43) и три рада има 40 бодова. Дакле, укупно 16 ученика је показао висок степен креативних решења Средњи ниво, од 36 бодова (један рад), 33 бода (један рад) и 30 бодова (два рада), добило је укупно 4 ученика и најслабији ниво испод 20 бодова (20 бодова два рада, 15 бодова два рада, 16 бодова два рада и 18 бодова један рад) постигло је 7 ученика. Може се запазити да је већина ученика (више од 50%) добило веома високе оцене. То указује да је активан приступ решавању ликовног проблема и интердисциплинаран приступ имао знатан утицај на ликовно решавање задатка. У стваралачком делу часа ликовне културе од ученика се тражило да буду флексибилни и оригинални и да мењају уобичајени и шаблонизовани начин приказивања митских бића. Ученици су у већини случајева ипак успели да се удаље од шаблона и стереотипа и дају оригинална решења са израженим индивидуалним рукописом.

Захваљујући подстицајној атмосфери у разреду и слободном изражавању добили смо веома занимљиве и необичне ликовне радове. Подстицајна атмосфера се заснивала у проналажењу инспирације у делима Љубивоја Ршумовића, а код деце је подстицана радозналост, флексибилност мишљења и сузбијање страха од неуспеха. На основу анализе дечјих ликовних радова дошло се до закључака да добром мотивацијом, разговором и максималном ангажованошћу ученика на самосталном истраживању могуће је добити ликовне радове које одликује индивидуалност, маштовитост и оригиналност при ликовном истраживању. Ученици су успели да се одвоје од стереотипа и покажу да могу да прикажу јединствена, несвакидашња и нестандардна митска бића, тако да се може рећи да се активним радом и интердисциплинарним активностима могу покренуту дечји креативни потенцијали. Већина радова је показала маштовитост, експресивност, уравнотежену и складну композицију и способност и осетљивост за правилну употребу ликовне технике. Маштовитост се односила на иреалне елементе, богатство детаља, сложеност целине, идеје. Експресивност је укључила узбудљивост, емоционалност, атмосферу, напетост, сугестивност израза. Оригиналност је чинила оно што је супротно од стереотипног, дакле јединствено, необично, индивидуално, духовито и сл. Композиција је схваћена као смештање у формат, однос маса у простору и

однос боја и облика. Када је способност за медиј у питању, посматра се да ли дете у свом ликовном раду доследно користи технику, како бира ликовне елементе, односно успешност решења у целини.

ЗАКЉУЧАК

На овако заснованом методичком приступу разматрали смо могућности примене поезије за децу Љубивоја Ршумовића у којој се појављују митолошка бића у функцији мотивације креативног ликовног изражавања у млађим разредима основне школе. Сви приступи који су коришћени на часовима српског језика и ликовне културе тежили су успостављању квалитетне комуникације, дискусије, разговора где се уважавао дечји одговор, његова интерпретација, опажање, доживљај и мишљење. Ученици су имали задатак да сами истраже дату тему везану за митска бића чиме им је пружена прилика да уобличе досадашња искустава и знања из књижевности и прочитаних бајки, прича и песама из народне традиције и митологије. Ученици су имали опуштену, али подстицајну атмосферу где су могли слободно вербално, ликовно и креативно да се изразе. Акценат је стављен на развијање маште и подстицање говорних, језичких и ликовних способности. Ученици су слободно изражавали сопствене мисли, а учитељ је вредновао интересантне, промишљене, занимљиве и оригиналне одговоре ученика као и њихове ликовне радове о којима се посебно разговарало.

Да доживљај из прочитаних бајки, прича и приповедака не би остао неартикулисан ученици су на часу ликовне културе добили могућност да се њихов доживљај уобличи кроз ликовно представљање, кроз цртеж и слику. Дакле, у ликовно стваралачком делу деца су цртала и сликала, користећи уљани пастел или темпере, према сопственој жељи технику и материјал за рад. Тако уобличен доживљај постаје предмет размене са осталим ученицима, што је још један начин за освешћивање и обогаћивање личног искуства. На крају долази се до елаборације и вредновања рада чиме се стиче утисак да су сви учесници радили нешто сврсисходно и да су усвојили одређена знања и имали осећај задовољства, а да су притом то чинили на нестандардан и забаван начин. Дечји ликовни радови који су настали у току тематског дана значајни су креативни продукти. Може се закључити да је овај тематски осмишљен дан истовремено повезао и подстицао развијање продуктивних и рецептивних ликовних способности што је и била основна намера истраживања.

Извори

Опачић-Николић, З. и Пантовић, Д. (2007). Прича *без краја*. *Читанка за четврти разред основне школе*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.

Ршумовић, Љ. (2013). *Још нам само але фале*. Београд: Лагуна. Суботица: Ротографика.

Литература

Grgurić, J. (1996). *Vizuelno-likovni odgoj i obrazovanje*. Zagreb: Eduka.

Дамјанов, С. И. (2014). Однос вербалног и визуелног у књизи „Још нам само але фале" Љубивоја Ршумовића и Душана Петричића. *Детињство. Часопис о књижевности за децу*, 1(XL), 33–39.

Dobrota, S. i Kuščević, D. (2003). Korelacija u nastavi likovne i glazbene kulture od 1. do 4. razreda osnovne škole. *Školski vjesnik*, 52(1–2), 129–142.

Enciklopedija likovnih umjetnosti (1964). Zagreb: Jugoslavenski leksikografski zavod.

Ковачевић, М. (2015). *Стилистика и граматика стилских фигура*. Београд: Јасен.

Kuščević, D. i Mišurac, Z. (2003). Korelacija matematike i likovne kulture u nižim razredima osnovne škole. *Školski vjesnik*, 52(3–4), 297–309.

Kuščević, D., Brajčić, M. i Alijev, B. (2009). Mediteranski motivi u nastavi likovne kulture. *Školski vjesnik*: *časopis za pedagoška i školska pitanja*, 58(1), 49–62.

Kuščević, D. (2009). Mogućnosti povezivanja nastave Likovne kulture s drugim nastavnim predmetima u nižim razredima osnovne škole. U H. Ivon (ur.): *Djeca i mladež u svijetu umjetnosti*. Split: Centar za interdisciplinarne studije – Studia Mediterranea, Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu – Hrvatski pedagoško-književni zbor, Ogranak Split, 107–120.

Наставни програм за четврти разред основног образовања и васпитања (2006). *Службени гласник РС – Просветни гласник*, бр. 3/2006.

Николић, М. (2012). Могућности примене лингвостилистичког приступа у обради књижевног текста у настави књижевности млађих разреда основне школе. *Радови Филозофског факултета*, 14(1), 253–266.

Николић, М. и Селаковић, К. (2013). Нонсенсна поезија за децу као мотивација у настави. *Зборник радова*, 16(15), 259–274.

Опачић, З. (2017). Наслеђе Љубивоја Ршумовића у поезији савремених песника за децу. *Детињство. Часопис о књижевности за децу*, XXXIII(1/2), 16–25.

Sović, S. i Kuščević, D. (2006). Korelacija likovne kulture i hrvatskog jezika u razrednoj nastavi. U H. Ivon (ur.): *Prema kvalitetnoj školi* (*znanstvenostručni skup s međunarodnom suradnjom*), *Zbornik radova.* Split: Hrvatski pedagoško-književni zbor, Ogranak Split – Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu, 233–246.

Tanay, E. R. (1989). *Likovna kultura u nižim razredima osnovne škole*. Priručnik za natavnika. Zagreb: Školska knjiga.

Hauser, A. (1963). *Filozofija povijesti umjetnosti*. Zagreb: Matica hrvatska.

Čudina-Obradović, M. i Brajković, S. (2009). *Integrirano poučavanje*. Zagreb: Pučko otvoreno učilište Korak po korak.

Šefer, J. (2000). Korišćenje igara za razvijanje kreativnosti učenika. *Nastava i vaspitanje*, 3, 447–457.

Šefer, J. (2005). *Kreativne aktivnosti u tematskoj nastavi*. Beograd: Institut za pedagoška istraživanja.

Šefer, J. (2008). *Evaluacija kreativnih aktivnosti u tematskoj nastavi*. Beograd: Institut za pedagoška istraživanja.

Šefer, J., Angelovski, N. i Milošević, Z. (2012). *Kreativna nastava u praksi: Igra i istraživanje*. Beograd: Institut za pedagoška istraživanja.

Wallas, G. (1926). *The Art of Thought*. London: Johnathan Cape [republished in 1931].

Кристинка И. Селакович
Университет в Крагуеваце, Педагогический факультет в Ужице

МОТИВ МИФИЧЕСКИХ СУЩЕСТВ В ПОЭЗИИ ЛЮБИВОЕ РШУМОВИЧА КАК СТИМУЛ К ХУДОЖЕСТВЕННОМУ ТВОРЧЕСТВУ УЧЕНИКОВ МЛАДШЕГО ШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА

Аннотация

В методологическом аспекте в статье обсуждается возможность тематической корреляции и интеграции содержаний между областями преподавания изобразительного искусства и сербского языка в целях поощрения творческого самовыражения в преподавании изобразительного искусства в младших классах начальной школы. Для этого исследования для нас был выбран сборник стихов Любивое Ршумовича, в котором появляются мифические и вымышленные существа из традиции сербского народа, что может стать толчком для художественного творчества учеников. Поэзия Любивое Ршумовича близка детям и их пониманию мира, особенно когда в стихах изображены замечательные и нереальные образы, стимулирующие и провоцирующие воображение и любопытство среди детей. Проблема исследования заключается в том, могут ли дети изменить привычные переживания тоски, эля, змея, дракона и рога бабушки, которые присутствуют в народной традиции нашего народа, а также, и как представить их творчески. Цель состоит в том, чтобы исследовать, насколько поэзия Любивое Ршумовича может помочь ученику увидеть другую сторону ужасных существ сербской традиции, одновременно удаляя художественное выражение от стереотипных и простых иллюстраций этих существ. Предложен соответствующий методический сценарий для урока художественной культуры, где представлен метод, основанный на выявлении и анализе визуальных концепций и проблем дополнительного цветового контраста, на примере словесного, невизуального стимула. В исследовании анализ документа был выбран, в качестве метода сбора данных т.е. детских работ.

Ключевые слова: *тематическое соотношение, мифические существа, изобразительное искусство, поэзия Любивое Ршумовича, Еще только драконов не хватало*.

Научни скуп
Књижевно дело Љубивоја Ршумовића
Педагошки факултет у Ужицу
28. септембар 2018.

ISBN 978-86-6191-061-6
УДК 784.67:37.036-053.4
Изворни научни чланак
стр. 505–518

Марија К. Ивановић[*]
Универзитет у Крагујевцу, Педагошки факултет у Ужицу

МУЗИЧКЕ ИГРЕ У ПОЕЗИЈИ ЗА ДЕЦУ ЉУБИВОЈА РШУМОВИЋА

Апстракт: Музичка игра представља мултимодалну активност у којој се различите комбинације ритмичног говора, покретā и гестова, вокализација и песама преплићу; која тече и често је фрагментарна и која се пре трансформише него само понавља. Састоји се од активности које омогућавају деци да истражују, импровизују и стварају уз помоћ звука, али може укључивати и истраживање вокалних, инструменталних и звукова из окружења, као и начина на који се ти звуци стварају. У току музичке игре деца природно реагују на музику, текст, ритам и позитивне друштвене интеракције. Полазећи од чињенице да се многи аутори слажу да је игра важан чинилац савремене поезије за децу (остварен у језику, избору тема, форми и садржини ових песама), основна идеја рада била је да се из стваралаштва за децу Љубивоја Ршумовића изабере неколико песама које су садржајем, структуром, ритмом и римом, мелодичношћу стихова прикладне за децу предшколског узраста. Изабране песме су прво анализиране из угла датих компоненти, имајући у виду да управо поетски језик, уметничка форма и садржина представљају најважније елементе структуре сваког књижевног дела (Duran i sar., 1988: 264), али и значајне конструктивне факторе стиха и носиоце његове музикалности. У завршном делу рада песмама је додата инструментална пратња на дечијим музичким инструментима, која омогућава да се, уз упутства, искористе за различите врсте игара у току музичких активности у предшколској установи.

Кључне речи: *поезија за децу Љубивоја Ршумовића, игра, покрет, музичка игра.*

УВОД

Игра се може описати као активност која је лака за препознавање, али веома тешка за дефинисање (Johnson, Christie, Yawkey, 1999: 15). Иако постоји много различитих дефиниција игре, већина теоретичара и едукатора се слаже да игра подразумева слободан избор, уживање, само-мотивацију, али и фокусираност на сам процес, пре него на производ игре (Brock, Dodds, Jarvis, Olu-

[*] zmajaaa@gmail.com

soga, 2009; Frost, Wortham, Reifel, 2008). Поједини аутори (Duffy, 2006; Moyles, 1995) тврде да игру одликује и креативно понашање. Аманда Ниланд закључује да се игровност може препознати као општа карактеристика креативног процеса током читавог живота (Niland, 2009: 18).

Игра подстиче дечје способности и изражава богатство дечјег реаговања; она је стваралачка, инвентивна и флексибилна активност. У процесу игре, дете истражује, испробава и проналази нове могућности за употребу неког предмета (Duran i sar., 1988: 249). С обзиром на то да подразумева различите облике понашања, игра представља сложену активност, и по структури и по функцији. Како је унутрашње мотивисана, те захтева активирање одређених унутрашњих функција детета, она садржи и висок степен позитивног емоционалног ангажовања детета. Дете је у потпуности обузето игром, оно се кроз игру остварује, задовољава своје нереализоване жеље и потребе, тако да игра (процес играња) изазива код њега узбуђење и задовољство (Duran i sar., 1988: 248). Игра је суштински добровољна, али истовремено одређена правилима. Како наводи Маргарет Барет (Barrett, 2016), њене главне две карактеристике су присутност имагинарне ситуације и правила која контролишу ту ситуацију (Barrett, 2016: 44). Аутор такође наводи да је игра увек учење, јер захтева израду и разумевање ових правила, с обзиром на то да она формирају систем.

Имајући горе наведено у виду, могли бисмо рећи да је Гросова (Гроос, 1916) мисао о значају игре тачна. Он каже да, ако развој вештина потребних за касније живот представља основни циљ нашег детињства, онда игри припада најважније место у овој сврисисходној међузависности појава, тако да можемо рећи, користећи донекле парадоксалну форму, да се ми не играмо зато што смо деца, већ да имамо детињство управо зато да бисмо се могли играти (према: Eljkonjin, 1981: 65).

МУЗИЧКЕ ИГРЕ

Под појмом *музичке игре*, подразумева се таква врста игара у којима је музичка мисао покретач и носилац свих радњи које се збивају у игри. Марш и Јанг (Marsh & Young, 2006) дефинишу музичку игру као свакодневни облик музичке делатности који деца сама иницирају (Marsh & Young, 2006: 289). Обухвата спонтане, импровизоване „одговоре” деце (Campbell, 2001: 218). Џун Кантримен (June Countryman, 2014) је посматра као мултимодалну активност у којој се преплићу различите комбинације ритмичног говора, покретā и гестова, вокализација и песама. Према аутору, музичка игра „тече” и често је фрагментарна; трансформише се, пре него само понавља (Countryman, 2014: 4–5). Поједини аутори (Bishop & Burn, 2013; Campbell, 2010; Marsh & Young, 2006) наглашавају значај музичке игре за друштвену интеракцију, али и самодефинисање њених учесника. Наиме, музика пружа деци могућност израза којим

могу да комуницирају са другима на смислен и моћан начин, и вербално и невербално (Trinnick & Pohio, 2018: 21). На тај начин деца су подстакнута да откривају различите начине изражавања, али и да постану креативнији, што је важан комуникацијски циљ.

Аманда Ниланд (Niland, 2009) истиче вредност игре као природног, аутентичног и моћног начина да деца уче (Niland, 2009: 20). Други аутори је сматрају оптималним средством за учење код деце, али и одличном активношћу за стицање музичких искустава (Nyland & Acker, 2012: 330). Музичка игра омогућава деци да бирају на који начин ће да се играју звуком. Самим тим, постају активни учесници у процесу учења музике. У њој деца откривају елементе музике и почињу да развијају разумевање о томе како се звук може стварати да би изазвао ефекат. У току игре деца истражују звук кроз своје гласове, тела и разноврсне изворе звука, али и кроз интеракцију са другима и околином. Триник и Похио дају пример да деца могу користити различите кутије или пластичне посуде да произведу различите тонске боје и динамику (Trinnick & Pohio, 2018: 22). У свом ранијем раду Маргарет Барет (Barrett, 2006) закључује да је музичка игра активност учења, која се управља уз помоћ имплицитних правила која подржавају структуру музике, а истовремено пружају прилику за истраживање и активности импровизације. Нили (Neelly, 2001) тврди да деца природно реагују на музику, текст, ритмове и позитивне социјалне интеракције током музичке игре (Neelly, 2001: 35). Стога се музичка игра у облику дечјег креативног стваралаштва може посматрати као облик учења. Само је потребно омогућити деци и подстицати их да буду креативна и да се изражавају кроз музику. Такође, важно је да се у музичким играма негује природно интересовање деце за звук.

Музичке игре пружају могућност деци да, док се играју, користе више начина изражавања својих идеја – кроз плес, драматизацију, певање, истраживање звука, цртање и стварање. Када се крећу, играју, драматизују или свирају инструменте деца се ангажују физички. Вокално се ангажују док певају, или гласом стварају звучне ефекте. Социјално се ангажују док имитирају, воде дијалоге или преузимају различите улоге. Она се ангажују и когнитивно јер тумаче и емоционално приказују и интерпретирају осећања и реакције на естетске аспекте музике. Деца су активни учесници музичке игре и када измишљају или прилагођавају текстове песама, покрете или експериметишу са различитим звуцима. Сви ови облици ангажовања, који су такође и облици игре, могу допринети да се код деце развијају музичке вештине и разумевање музике.

ПОЕЗИЈА ЗА ДЕЦУ ЉУБИВОЈА РШУМОВИЋА КАО ОСНОВА МУЗИЧКИХ ИГАРА

Према Мирјани Митровић, у песмама за децу игровни ефекат постиже се на различите начине. У њима се језик користи као основно средство помоћу којег се остварује игра, али и основни предмет играња (фонетске, морфолошке, граматичке, фонетско-семантичке, морфолошко-семантичке и др. игре) (Duran i sar., 1988: 277). Аутор даље наводи да је игра важан чинилац савремене поезије за децу код нас, остварен у језику, избору тема, форми и садржини ових песама (Duran i sar., 1988: 239).

Како наводи Александар Јовановић у предговору књиге *Одакле су делије*, Ршумовићева поезија је сва велика игра. Он се игра обичним стварима као и необичним, својом игром он на исти начин прилази и озбиљним и неозбиљним стварима (Ршумовић, 1998: 12). Тематика песама је углавном хумористична и са звучним потенцијалима. Према Владимиру Миларићу, управо музика речи има владајућу улогу у његовим песмама. Он каже да се скупови речи не организују да оформе један смисао или да сугеришу једну слику, већ њих често води звук (Ршумовић, 1998: 30). Такође, Ршумовићева песма се предаје самом догађају и живи од умножених видова догађајности. Песник не користи интерпункцију, често мења ритам стихова и комбинује риме, чиме доприноси музикалности стихова. Мелодичност стихова песник постиже избором „правих” речи чија фонетска структура претпоставља наизменично спуштање и дизање гласова, смену наглашених и ненаглашених слогова, концентрацију вокала или гласовних скупина (Duran i sar., 1988: 282).

Песме Љубивоја Ршумовића су блиске свету детета, његовој машти, начину размишљања и погледу на свет који га окружује. Подстичу дечје интересовање, те могу бити моћно едукативно средство, пружајући информације о томе о чему деца брину, која знања већ поседују и шта би волела да знају. Тематика великог броја Ршумовићевих песама погодна је за подстицање деце да се изражавају покретом. Моторичност, која је веома изражена код деце предшколског узраста, може се складно стимулисати и усмеравати правилно изабраним литерарним или музичким садржајима. Дечји покрети, захваљујући музици, добијају одговарајући импулс. На тај начин дете развија и негује различите психофизичке диспозиције. Тако изабране песме могу утицати како на развој говорних, музичких и физичких способности, тако и на ширење видокруга из свих васпитних области (богаћење дечјег речника, представа, појмова и друго) (Dobrić i sar., 1983: 147).

Имајући горе наведено у виду, Ршумовићеве песме се могу искористити у музичким активностима као бројалице. На тај начин, могу допринети развијању осећаја за ритам код деце, њихове осетљивости за различита трајања, развијању меморије и говора, али и дисциплине у групи. Увођењем дечјих музич-

ких инструмената у песме – бројалице, деци се даје могућност бирања улога у датој игри. У првој, дете се слушајући упознаје са особинама предмета који производе звук (упознају и препознају изворе звука). У другој улози дете само ствара звук помоћу руку, ногу, предмета или дечјих музичких инструмената (Судзиловски и Ивановић, 2015: 162).

ПРИМЕРИ МУЗИЧКИХ ИГАРА

У наредних неколико примера биће дат предлог на који начин би одређене песме из стваралаштва за децу Љубивоја Ршумовића могле бити искоришћене за различите музичке игре у току музичких активности у предшколској установи. Песме су садржајно блиске деци. Такође, представљају одличну основу за интеграцију различитих области (појмови везани за природу и окружење, музику, елементи физичког васпитања итд.). Имајући у виду да поетски језик, уметничка форма и садржина представљају најважније елементе структуре сваког књижевног дела (Duran i sar., 1988: 264), али и значајне конструктивне факторе стиха и носиоце његове музикалности, изабране песме су прво анализиране из угла датих компоненти. Затим је песмама додата инструментална пратња на дечијим музичким инструментима, која омогућава да се, уз упутства, искористе за различите врсте игара у току музичких активности у предшколској установи.

„Падај кишо благо мени”

Песма „Падај кишо благо мени” се састоји од четири строфе. Прве три строфе састављене су од по четири стиха, док је четврта састављена од пет стихова. Прва два стиха су осмерци са парном римом, док су друга два стиха сваке строфе четверци. Оваквом структуром и успоравањем ритма песник као да даје на значају последњим стиховима, у којима се појављују ликови песме. На овај начин, песник наглашава и значај последње строфе, дајући јој посебно, финално место и означавајући је као врхунац. Свака строфа започиње истим стихом („Падај кишо благо мени”). На тај начин песник повезује строфе у целину, али постиже и ефекат понављања, тј. наглашавања главне идеје песме.

Песма је брза, покретна, жива, са ритмом који је још више убрзава (песник бира углавном речи са кратким акцентом). Речи су звучне, мелодичне. Са парном римом стихова представљају добру основу за изградњу музичке игре.

Садржај песме близак је деци предшколског узраста. Тематика је захвална за интеграцију различитих дисциплина и области – деца могу учити о природи, стаништима, исхрани; повезивати жива бића са њиховим карактеристикама. Када говоримо о употреби дате песме у оквиру музичких активности, могло би се рећи да представља одличан пример да деца покретима или зву-

цима дочарају текст (нпр. падање кише, представљање актера и њихових радњи, као и њиховог оглашавања). Такође, правилан пулс песме одлична је подлога за вежбање моторике и осећаја за ритам код деце. Дечји покрети могу да буду обогаћени и различитим звуцима, које би исто деца стварала. Реч је о звуцима које би деца стварала на дечјим ритмичким инструментима, као што су: бубањ, добош, чинеле, триангл, звечке, штапићи и др. Ове инструменте деца би требало наменски да примењују за време игре, са задатком да се подвуку ритам мелодије или карактер песме (Dobrić i sar., 1983: 148). Деца у почетној фази могу стварати звук уз помоћ руку и ногу, а касније, употребљавајући различите ритмичке инструменте.

Као што је речено, песма се може обрадити као бројалица уз ритмичке инструменте (Пример 1)[1]. У току целе бројалице деца могу штапићима представљати падање кише (равномеран четвртински пулс). Група деце на добошима може да изводи наглашене делове сваког такта. Овакви задаци за децу предшколског узраста нису тешки јер спонтано прате пуласицију песме и правилан ритам стихова. Када деца усвоје основне начине извођења ритма (штапићима и на добошу), у бројалицу се могу додати и други инструменти који ће представљати различите ликове песме – нпр. триангл ће представљати краву, звечке пчелу, даире жабу, а добош дечака. Даља надградња музичке игре може да буде повезивање покрета и ритмичке пратње.

„Једна кишна кап је пала”

Структура песме „Једна кишна кап је пала” није правилна као у претходној песми. Песма се састоји од две строфе са неједнаким бројем стихова. Прва строфа има осам стихова (осмерци и четверци) са парном римом. Друга строфа има четири стиха – прва два су осмерци са парном римом, трећи је четверац, док је последњи стих једна реч. Комбинацијом различитих врста стихова песник мења метар песме. Ритам прве строфе је брз (већина речи је са кратким акцентом). У другој строфи доминирају речи са дугим акцентом и акценатским дужинама, чиме се ритам успорава све до последње речи (стиха), која је разрешење тензије песме. На овај начин песник је унео динамику у песму и учинио да се пажња читаоца одржи до самог краја песме.

И ова песма се може обрадити као бројалица уз пратњу ритмичких инструмената (Пример 2). Група деце на добошима може да изводи наглашене делове сваког такта, стварајући подлогу за „музичко сликање” збивања у песми. Кишна кап, ајкула и кит, као главни ликови у песми, могу бити представљени различитим инструментима. Идеја игре је да се, сваки пут када се у

[1] Иако песник у песмама не користи интерпункцију, у аранжманима су ипак коришћени интрепункцијски знаци, да би деца, уз вођење и упутства васпитача, могла лакше да разумеју садржај песама и реализују захтеве и задатке музичке игре.

песми спомене неки од ликова, чују одређени инструменти. Триангл може лепо да дочара кишну кап која „буђну”; ајкула може бити представљена штапићима, а кит звечкама. Кроз ову игру деца могу да науче да слушају једна друге док заједно изводе пратњу на ритмичким инструментима. Такође, деци може бити пружена могућност да сами бирају инструменте којима би представили актере у песми, али и да импровизују.

„Лаке загонетке”

Песма „Лаке загонетке” састављена је од шест строфа које се појављују у пару – једна строфа представља питање (загонетку), а друга одговор. Свака строфа – загонетка састоји се из три стиха. Први стих је осмерац, а друга два четверци. Први стих има функцију да припреми питање, тј. загонетку, што песник постиже отегнутим ритмом, дугим акцентима и акценатским дужинама на последњим слоговима стиха. У друга два стиха песник даје опис загонетног појма. Ритам је такође спор. Обгрљена рима заокружује строфу. Занимљиво је приметити да се песник у сваком другом стиху игра редоследом речи (*крила нема*, *игле има*, *оклоп има*) стварајући посебну звучност строфе. Насупрот строфама – загонеткама које су терцети, строфе одговори су у облику дистиха. Први стих је осмерац, а други четверац. Рима је парна. Песник ствара брз ритам користећи кратке речи.

Песма је динамична, лепршава, покретна. Садржај је близак деци – интригира их, тера на размишљање и подстиче такмичарски дух. Иако се састоји од шест строфа, песма се лако памти. Појмови (одговори на загонетке) који су централни део песме блиски су деци и њиховом свету маште и игре. Песма може да буде искоришћена као игра пантомиме – могу се изабрати деца која ће „постављати питања”, тј. покретима и гестикулацијом ће покушати да дочарају загонетни појам. Остала деца у групи ће погађати одговоре. Игра пантомиме може да се надогради и музички – деца могу постављати питање (загонетку) покретом и опонашањем звукова загонетних појмова, или их представљати различитим инструментима.

Уколико би се песма искористила као основа за музичку бројалицу, сва деца у групи би прво могла да вежбају да изводе наглашене делове сваког такта (почетке сваког стиха/дистиха) или ритам стихова тапшањем или ударањем дланова о колена. Касније, игра може да постане сложенија и занимљивија, уколико се у њу уведу различити дечји музички инструменти (Пример 3). Деца могу бити подељена у четири групе. Чланови прве групе ће на добошима у току целе песме изводити наглашене делове такта (претходно су исти задатак увежбавали нпр. тапшањем). Чланови друге групе ће свирати звечке на стихове „Крила нема пољем лети” и „То је ветар”. Деца из треће групе наступиће у току друге строфе свирајући на штапићима и пратећи ритам стихова „Игле има не зна шити” и „Јеж с бодљама”. Чланови четврте групе изводиће ритам на даирама уз стихове из последње строфе. Овако замишљена музичка игра

деци може да буде занимљива и изазовна јер подстиче такмичарски дух, жељу за што бољим извршењем задатка, пружа могућност музицирања на различитим инструментима. Касније, деца могу бити охрабривана да дају предлоге како би они музички представили одређене стихове песме. На овај начин подстиче се њихова креативност и музичко стваралаштво.

* * *

Вишеструку вредност музике у предшколском узрасту сумирају Сутерс и Ниланд (Suthers, Niland, 2007), када кажу да, поред тога што има много развојних предности, музика је драгоцена у овом узрасту јер деци пружа задовољство. Чини се да деца уживају у музичким искуствима, због естетске процене звука или музике, друштвене интеракције са одраслима и вршњацима у самом процесу стварања музике, истраживања музике путем коришћења сопствених тела и чула, као и могућности игровних „одговора” (Suthers & Niland, 2007: 21). Стога би музичка игра требало да представља централну активност у процесу учења музике у овом узрасту. Упркос негативним ставовима у вези са игром, истраживање звука може представљати озбиљан посао за децу и требало би га препознати и вредновати кроз званичне документе васпитања/образовања (Trinnick & Pohio, 2018: 20–21).

Уколико је као основа за стварање игре искоришћен садржај који је деци познат (у овом случају, поезија за децу Љубивоја Ршумовића), ефекти игре и знања која деца стичу су вишеструко значајни, али и трајни. Као што је раније у раду напоменуто, Ршумовићева поезија за децу представља непресушан извор тема и инспирација за реализацију различитих активности. Када говоримо о изабраним песмама као основи за стварање и развој дечје музичке игре, требало би нагласити да својом тематиком, структуром, мелодичношћу и звучношћу стихова пружају могућност деци да се изразе на различите начине – гласом, покретом, глумом, сопственим телом или свирањем дечијих ритмичких инструмената. На тај начин, песме – бројалице подстичу развој моторике код деце, као и осећаја за ритам. Деца уче како да стварају различите звуке употребљавајући сопствена тела или ритмичке инструменте. Такође, уче да слушају једна друге док заједно изводе пратњу на ритмичким инструментима. Код оваквих игара деци је пружена и могућност да сами бирају инструменте којима би представили одређене садржаје у песми, али и да импровизују.

Извори и литература

Barrett, M. (2006). Inventing songs, inventing worlds: The "genesis" of creative thought and activity in young children's lives. *International Journal of Early Years Education*, 14(3), 201–220.

Barrett, M. (2016). Attending to "culture in the small": A narrative analysisof the role of play, thought and music in young children's world-making. *Research Studies in Music Education*, 38(1) 41–54.

Bishop, J. & Burn, A. (2013). Reasons for rhythm: Multimodal perspectives on musical play. In R. Willett, C. Richards, J. Marsh, A. Burn & J. Bishop (eds.): *Children, media and playground cultures*. Hampshire. UK: Palgrave Macmillan, 89–119.

Brock, A., Dodds, S., Jarvis, P. & Olusoga, Y. (2009). *Perspectives on play: Learning for life*. Harlow. UK: Pearson Education.

Dobrić, N., Diklić, D., Adamović, N., Šuković, Lj., Matić, R. i Krsmanović, M. (1983). *Igre za predškolsku decu – matematičke igre; za upoznavanje okoline; pokretne igre; govorne igre i jezičko stvaralaštvo dece; muzičke igre; likovne igre*. Beograd: IŠRO Privredno-finansijski vodič.

Duran, M., Plut, D. i Mitrović, M. (1988). *Simbolička igra i stvaralaštvo*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.

Duffy, B. (2006). *Supporting creativity and imagination in the early years*. Maidenhead, UK: Open University Press.

Eljkonjin, D. B. (1981). *Psihologija dečje igre*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.

Johnson, J., Christie, J. & Yawkey, T. (1999). *Play and early childhood development*. New York: Longman.

Marsh, K. & S. Young (2006). Musical play. In G. McPherson (Ed.): *The child as musician: A handbook of musical development*. New York, NY: Oxford University Press, 289–310.

Moyles, J. (1995). *The excellence of play*. Buckingham, UK: Open University Press.

Neelly, L. P. (2001). Developmentally appropriate music practice: Children learn what they live. *Young Children*, 56, 32–37.

Niland, A. (2009). The Power of Musical Play: The Value of Play-Based, Child-Centered Curriculum in Early Childhood Music Education. *General Music Today*, 23(1) 17–21.

Nyland, B. & Acker, A. (2012). Young children's musical explorations: The potential of using Learning Stories for recording, planning and assessing musical experiences in a preschool setting. *International Journal of Music Education*, 30(4), 328–340.

Ршумовић, Љ. (1998). *Одакле су делије*. Горњи Милановац: Дечје новине.

Судзиловски, Д. и Ивановић, М. (2015). Музичка игра у активностима у вртићу. *Зборник радова*, 18(17). Ужице: Учитељски факултет, 157–168.

Suthers, L. & Niland, A. (2007). An exploration of young children's engagement with music experiences. In K. Smithrim & R. Uptitis (eds.): *Listen to their voices: Research and practice in early childhood*. Waterloo, ON, Canada: Canadian Music Educators' Association, 19–33.

Trinick, R. & Pohio, L. (2018). The "Serious Business" of Musical Play in the New Zealand Early Childhood Curriculum. *Music Educators Journal*, 20–24.

Frost, J., Wortham, S. & Reifel, S. (2008). *Play and child development* (3rd ed.). Upper Saddle River, NJ: Pearson Education.

Campbell, P. (2001). Unsafe suppositions? Cutting across cultures on questions of music's transmission. *Music Education Research*, 3(2), 215–226.

Campbell, P. (2010). *Songs in their heads: Music and its meaning in children's lives* (2nd. ed). New York, NY: Oxford.

Пример 1. Песма *Падај кишо*

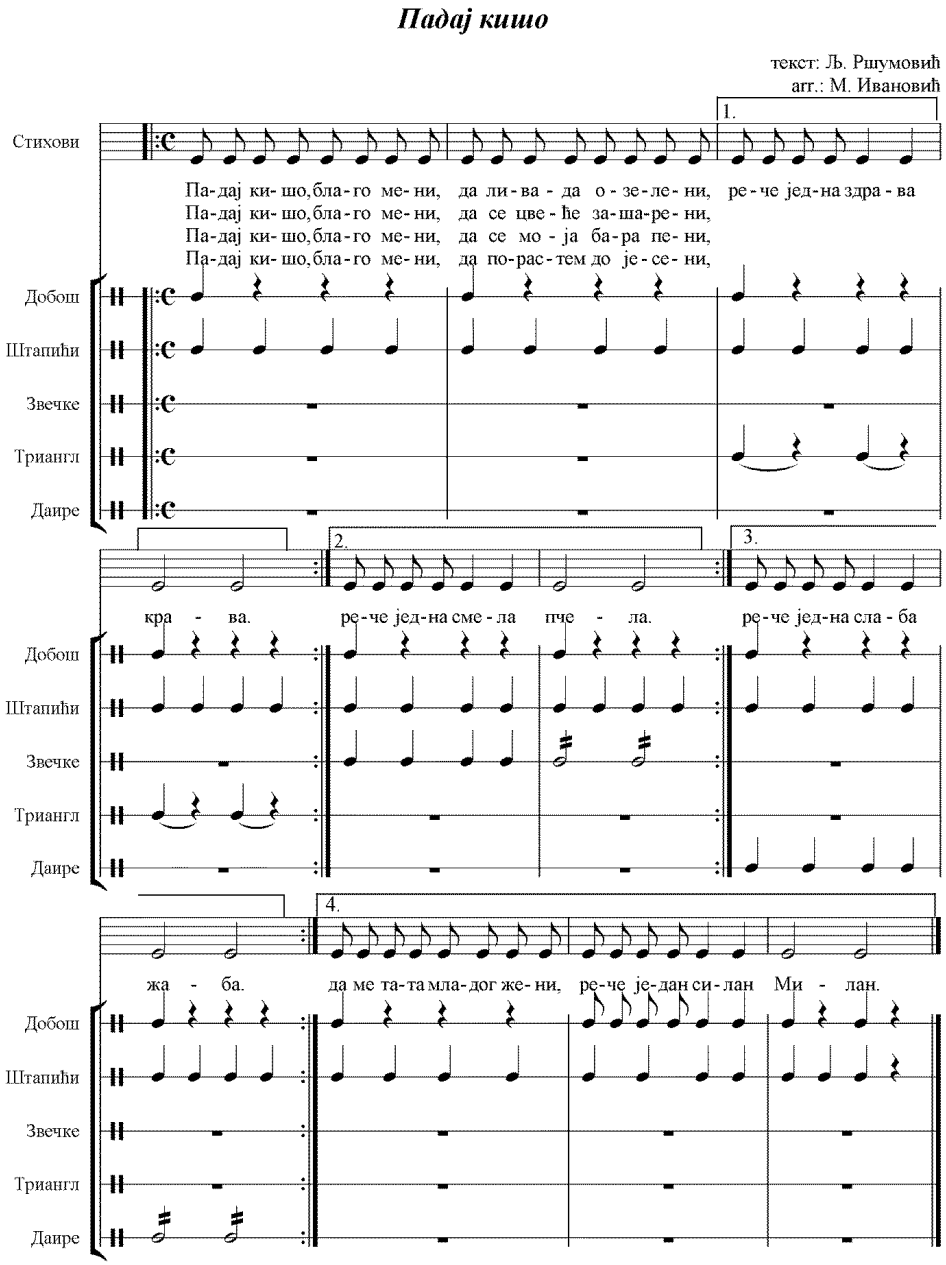

Пример 2. Песма *Једна кишна кап је пала*

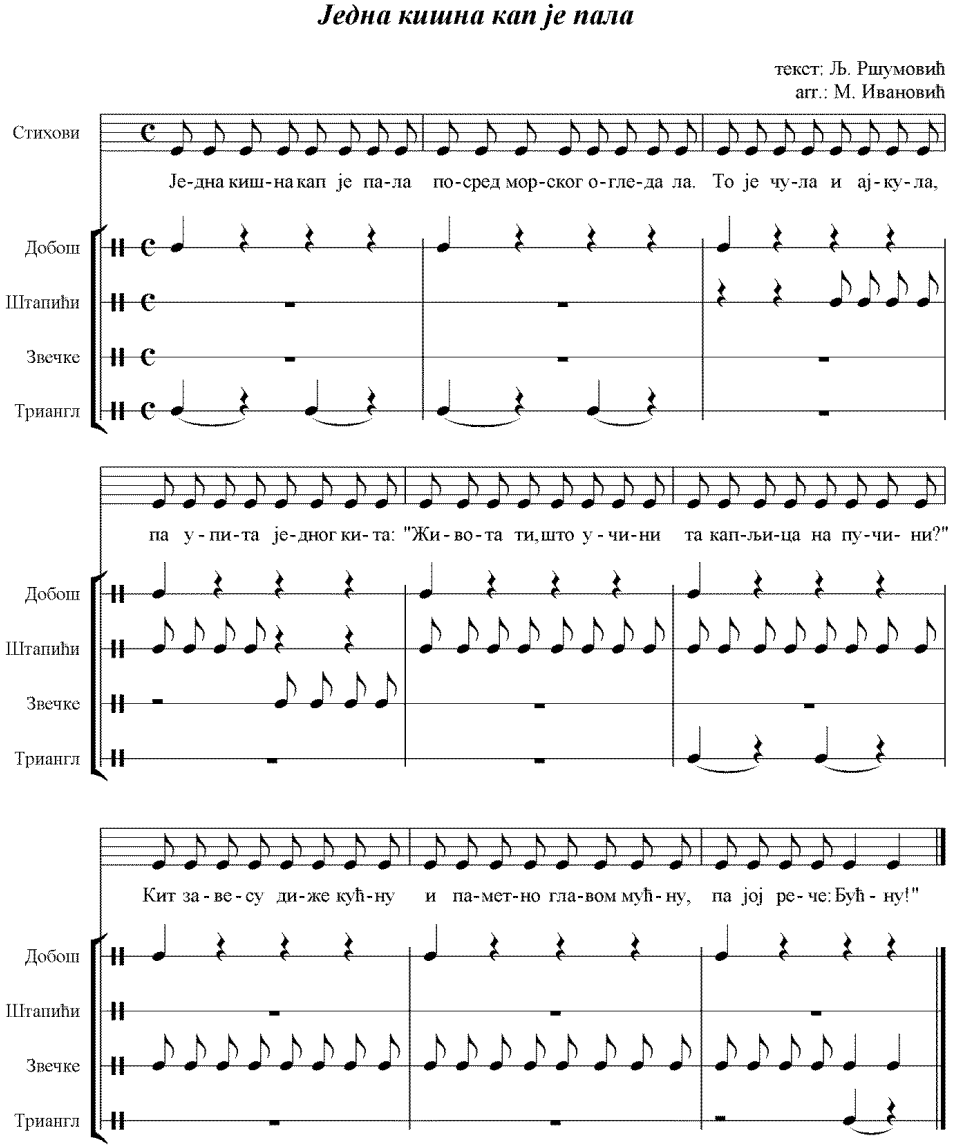

Пример 3. Песма *Лаке загонетке*

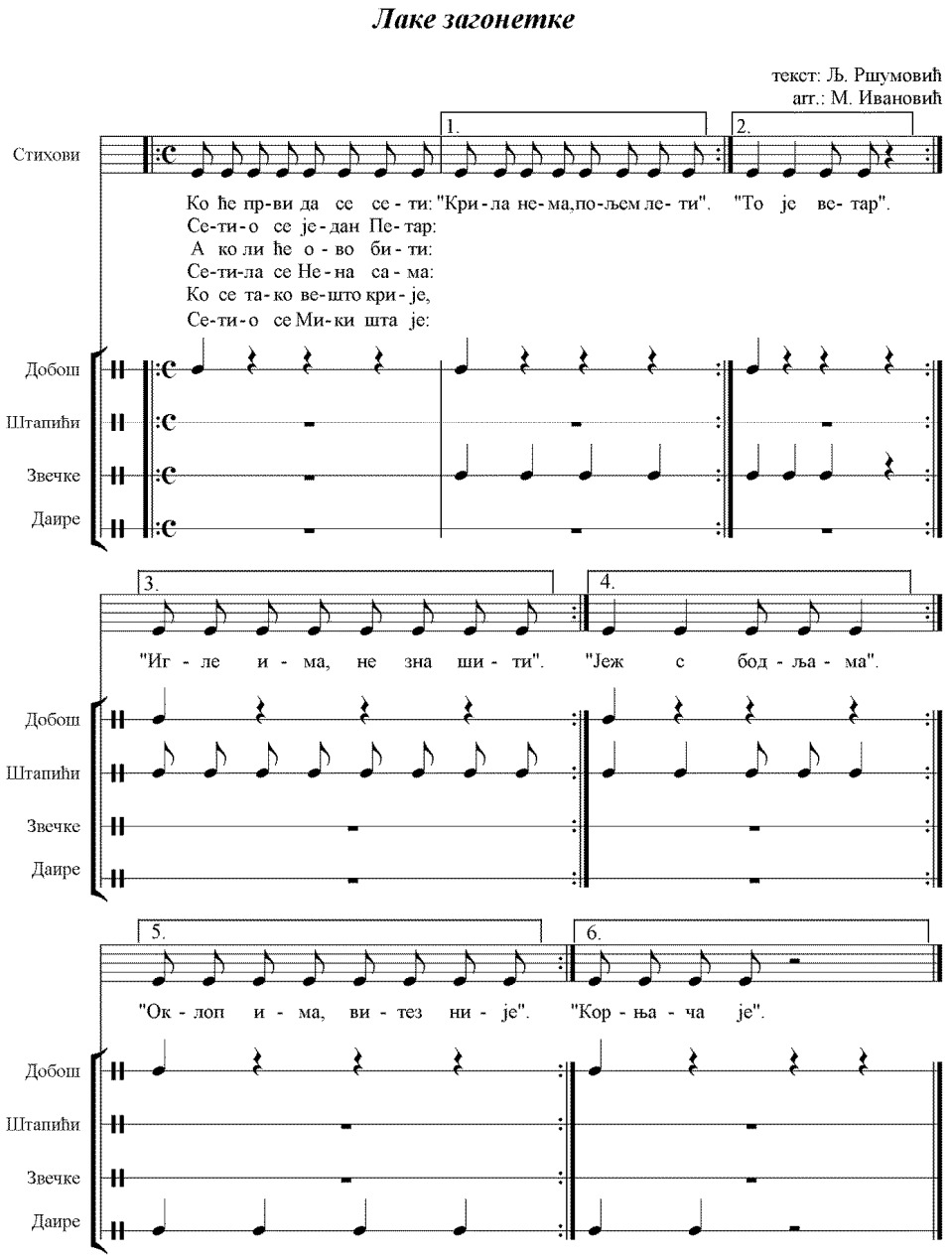

Marija K. Ivanović
University of Kragujevac, Faculty of Education Užice

MUSICAL PLAYS IN LJUBIVOJE RŠUMOVIC'S POETRY FOR CHILDREN

Summary

Musical play represents a multimodal activity in which different combinations of rhythmic speech, movements and gestures, vocalizations and songs intertwine; which flows and is often fragmented and which is transformed rather than simply repeated. It consists of activities that allow children to explore, improvise and create with sound, but it can also include the exploration of vocal, instrumental and sounds from surroundings, as well as the way in which these sounds are created. During musical play children naturally respond to music, text, rhythm and positive social interactions. Starting from the fact that many authors agree that the play is an important factor in contemporary poetry for children (realized in language, choice of topics, form and content of these poems), the basic idea of the paper was to select several children`s poems from the poetry of Ljubivoje Ršumovic, which, by content, structure, rhythm and rhyme, the melody of verses are suitable for pre-school children. The selected poems are first analyzed from the perspective of the given components, bearing in mind that the poetic language, the art form and content are the most important structural elements of each literary work (Duran et al., 1988: 264) but also significant constructive factors of verse and carriers of its musicality. In the final part of the paper, an instrumental accompaniment of children's musical instruments is added to these poems, which enables them, with instructions, to be used in different types of plays during musical activities in preschool institution.

Keywords: *Ljubivoje Rsumovic's poetry for children, play, movement, musical play.*

Научни скуп
Књижевно дело Љубивоја Ршумовића
Педагошки факултет у Ужицу
28. септембар 2018.

ISBN 978-86-6191-061-6
УДК 371.3::78
Прегледни научни чланак
стр. 519–530

Маја Р. Ћалић[*]
Универзитет у Крагујевцу, Педагошки факултет у Ужицу
Јелена Р. Гркић Гинић[*]
Универзитет у Крагујевцу, Факултет педагошких наука у Јагодини

ИНТЕГРАТИВНИ ПРИСТУП У ОБРАДИ ПЕСАМА ЉУБИВОЈА РШУМОВИЋА У НАСТАВИ МУЗИЧКЕ КУЛТУРЕ

Апстракт: Рад се бави применом интегративног приступа у обради песама Љубивоја Ршумовића у настави музичке културе. Садејство елемената музике и поезије омогућава деци комплексан уметнички доживљај, а њихова интеграција изузетно квалитетну подлогу за остваривање интердисциплинарног учења, нарочито у раном школском узрасту. На примерима конкретних песама показује се како стуктурално повезивање литерарних, музичких, ликовних, драмских и других елемената у настави музичке културе подстиче маштовитост и креативност код деце. Истакнута је улога учитеља, у интегративном приступу обраде песама на поетски текст Љубивоја Ршумовића, како са предметним садржајима у разредној настави тако и са доступним мултимедијалним садржајима ван наставе.

Кључне речи: *музичка култура, интегративни приступ, поезија Љубивоја Ршумовића.*

УВОД

Претпоставке о садејству музике и језика проналазимо врло рано (на основу утискиваних цртежа у пећинама наших предака који датирају чак 30000 година пре нове ере), међутим, поуздане изворе омогућило је Едисоново откриће фонографа 1877. године, чијом употребом отвара се могућност за снимање, репродукцију и прецизно бележење мелодија. На основу даљег проучавања карактеристика и својства музике, са сигурношћу се може рећи да „у свим старим културама незамисливо је певање без речи, баш као што не постоји песништво без певања. Од народног певача, записивач не може тражити да му одвојено казује текст и напев, они у његовој свести постоје у неразлучивом јединству”

[*] maja.zlatibor@gmail.com
[*] jelenagrkic@yahoo.com

(Маринковић, 1997: 3). У прилог томе, Маринковић наводи да прве мелодије које су забележене код примитивних култура (Веде са Цејлона, Индијанци са Огњене земље и др.) називају се *логогене*[1] (Маринковић, 1997: 4). То је тип мелодија које се рађају уз речи и у таквим мелодијама разумевање значења текста било је од прворазредне важности.

Указујући на порекло музике, Русо сматра да су музика и језик некада били једно, односно да је музика започела као певање и то у циљу преношења мисли и осећања да би се касније, поделила на говор и музику (према: Антовић, 2004).

У стратешком документу који се односи на развој образовања у Србији до 2020. године, поред осталог, наводи се да школа треба да буде добра и подстицајна средина за стицање квалитетних знања и умења код ученика, који треба да стекну основне компетенције и базичну писменост свих области које уче у основној школи „тако да та знања могу међусобно повезивати и примењивати у даљем школовању и у свакодневном животу" (*Стратегија развоја образовања у Србији до 2020. године)*. Прва напомена у упутсву за дидактичко-методичко остваривање програма за наставу музичке културе указује да је „природа саме музике, па и предмета музичка култура, стално прожимање и садејство свих области и програмских садржаја" (*Правилник о програму наставе и учења за други разред основног образовања и васпитања*, 2018: 36).

У раду желимо да скренемо пажњу на интегративни приступ настави у млађим разредима основне школе где поезија Љубивоја Ршумовића представља интегративни елемент у том приступу.

ИНТЕГРАТИВНИ ПРИСТУП НАСТАВИ

Појам интегративна настава подразумева „процес повезивања грађе различитих наставних области у смисаоне целине организоване око једне теме с циљем да ученици стичу целовита знања о појавама и збивањима из животног окружења независно од дисциплинарних подела" (Стојадиновић, 2017: 15). Овакав модел наставе интегрише садржаје више наставних предмета, при чему се остварује повезивање чињеница из различитих подручја у целину која је одређена неком темом, садржајем или појмом.

Једна од теорија која подржава интегративне процесе и даје добру теоријску подлогу интегративној настави је Гешталт теорија, чије је основно полазиште да људски мозак функционише холистички. У учењу „најважније је разумети односе у организационој целини" (Вилотијевић, 2006: 13) јер, целина је увек дата пре делова, као што се у настави не може посматрати изоловано једно у односу на друга предметна подручја, на чему се заправо заснива инте-

[1] Гр. реч *логос* на срп. значи говор, реч, мисао, разум.

гративан приступ у настави. Зато се структура садржаја организује тако да ученик пронађе пут ка решавању проблема разумевањем садржаја, откривањем и повезивањем садржаја у смислене целине.

Овакве интенције у складу су и са схватањем структуре интелекта који је по мишљењу Гарднера (1993), сложен модел вишеструке интелигенције који обухвата девет подручја активности и разумевања проблема, од којих, систем школства углавном је фокусиран на развијање вербално-лингвистичких и логичко-математичких. Ученицима треба дати прилику да уче кроз њима најаутентичније вештине, самим тим ученици ће бити у стању да те исте вештине примене у другим предметним областима.

Разумевање појмова, решавање проблемских ситуација и пут до решења уз разговор и сарадњу са учитељем (у усменој или писаној форми) су поставке Пијажеа и Виготског, на којима почива интегративна настава. За Пијажеа учење је резултат активне конструкције знања, тако што се стара знања допуњују и реорганизују и тако настају нова знања. Виготски сматра да је деци у учењу неопходан посредник (учитељ) у стицању знања.

Интегративну наставу Нада Вилотијевић дефинише као „остваривање захтева (принципа) да сви елементи наставног процеса – садржајни, психолошки, социолошки и организациони – буду функционално повезани и да чине хармоничну целину" (Вилотијевић, 2006: 7). У том смислу, интегративна настава омогућава целовит контекст за учење у ком се проблему приступа из различитих углова и води ка већој могућности усвајања функционалног знања.

Интегративни приступ настави подразумева стицање функционалног знања тако што се проблему прилази са различитих аспеката наставних предмета. Како се многи проблеми не могу решити из перспективе само једне дисциплине, овакво учење и поучавање обухвата више њих, са циљем стицања целовитог знања независно од дисциплинарних подела.

Предност наставе засноване на интегративном приступу огледа се у томе што ученици различитих интелектуалних способности равноправно учествују у раду, у складу са својим способностима, те овакав вид учења може да буде веома подстицајан и стимулативан. Повезивање садржаја који су слични или заједнички у различитим дисциплинама тешко је остварив применом традиционалне наставе, па је неопходна примена савремене методологије рада која подстиче радозналост и креативност код деце, а могућност за остварење овог циља управо пружа интегративна настава.

МЕТОДИЧКЕ МОГУЋНОСТИ ПРИМЕНЕ ИТЕГРАЦИЈЕ У НАСТАВИ ПРЕДМЕТА МУЗИЧКА КУЛТУРА

Примена интегративном приступу у реализацији музичких садржаја унутар предметног подручја остварује се сталним прожимањем садржаја по активностима (слушање музике, извођење музике и музичко стваралаштво). Наставни програм пружа ту могућност да учитељ има слободу да сам комбинује и одређује редослед музичких активности унутар предметног подручја.

Садржаји у настави музичке културе су веома погодни за примену интегративног приступа зато што је њихова тематика разноврсна и присутна у другим дисциплинама, о чему сведоче радови многих аутора. Музички садржаји се могу повезати са наставом математике у разредној настави (Здравковић и Стојковић, 2013), односно са садржајима предшколског математичког образовања (Маричић и Ћалић, 2014, 2015). Настава музичке културе се интегрише са наставом природе и друштва (Голубовић-Илић, 2008), али и са физичким васпитањем (Џиновић-Којић, 2009; Стојановић, 2017). Кнежевић (2008) истиче да књижевност, ликовна култура и музичка култура чине јединствен систем при обради књижевних дела. Истраживања показују да настава музичке културе пружа велике могућности за интеграцију са наставним садржајима других предмета, чиме се ученицима омогућава да, кроз спој уметничког и научног, брже и лакше науче одређене садржаје, развијају креативност, а да стечена знања буду квалитетнија и функционалнија.

Повезаност наставног предмета Музичка култура и садржаја из књижевности је најочигледнија и то приликом литерарне обраде текста, пре и током усвајања мелодије, при чему се води рачуна како на музички тако и на књижевно уметнички аспект (Јансен, 2003). У прилог томе говоре и резулатати истраживања Дагласа и Вилетса (Douglas & Willatts, 1994) који су дошли до закључка да ученици који су били додатно обучавани у музичким вештинама постижу боље резултате у вештинама читања и писања.

Да музика и језик представљају когнитивне способности и две симболичке форме, које имају значајне површинске (поезија) и дубинске аналогије (проза), Ђорђевић (2011) поткрепљује примером и објашњава: да на часу српског језика деца могу песму да уче напамет као рецитацију, али истовремено, уколико постоји мелодија за исту песму, деца је могу певати (пример: „Деца су украс света", Љубивоје Ршумовић, композитор: Миња Субота). На часу музичке културе певању сваке песме претходи изражајно рецитовање и разумевање текста. Основа ове корелације је доживљај, улога ритма и мелодије, што утиче да дете лакше памти и усваја текст. На овај начин, музика не даје смисао тексту већ га преображава. Структурна корелација са прозом се остварује на релацији музичка фраза и реченица. Поређење мелодије са текстом

може се посматрати у односу на силабично (један тон = један слог) и мелизматично (више тонова на један слог) мелодијско кретање у песми. Међусобни однос, пропорција и аналогија представљају основу сазнања (усвајања нових речи, појмова и симбола), као и улоге музике у структуралном обједињавању свих спознаја људског духа.

У раду, на конкретним примерима објашњавамо како се интегративни приступ остварује у настави музичке културе, на примерима изабраних песама Љубивоја Ршумовића[2]. Определили смо се за обраду песама које су предвиђене наставним програм за музичку културу четвртог разреда, а то су: „Деца су украс света" и „Медвед Брундо".

ИНТЕГРАТИВНИ ПРИСТУП У ОБРАДИ ПЕСАМА ЉУБИВОЈА РШУМОВИЋА У НАСТАВИ МУЗИЧКЕ КУЛТУРЕ

Уз песме Љубивоја Ршумовића одрастале су многе генерације, те песме се певају, радо слушају у вртићима и школама, исто тако постале су део школског програма и уџбеничке литературе у настави. Попут „народне традиције", преносе се са колена на колено и данас живе у нашим домовима, уче се у школама, уз њих деца расту и играју се. То су песме које одишу ведрином и лепотом, васпитавају и образују, истовремено опомињу на праве вредности и одговарају сензибилитету нашег детета.

У најави емисије *Аутопортрет* на РТС-у се, поред осталог, каже да Љубивоје Ршумовић „бори се против уверења да је дечја књижевност тривијална, подсећајући колико је она уствари кључна у васпитању и обликовању најмлађих" (Стаменковић Јојић и Паунковић, 2016). О значају дела Љубивоја Ршумовића за српску књижевност најбоље говоре речи књижевника Душка Радовића: „Његов таленат, бистра глава и здравље, ефикасно делују против загађене средине у којој живимо. Он се као планински поток спустио са Златибора, и сад жубори кроз своје књиге и емисије, бистар, питак и здрав" (Радовић, 1971: 161)

Истичући значај рима у поезији Љубивоја Ршумовића, Данојлић каже да „прејаке риме најчешће су и носиоци значења" јер се музички и смисаони нагласак поклапају (Данојлић, 2004). Сигурно је да, поред осталог, те „јаке риме" у песмама, у којима се интегришу речи из свакодневног живота, измишљене, па чак и оне заборављене речи, уз неизоставан хумор, биле су један од предуслова што су композитори Зоран Рамбосек, Миња Субота и Александар Кораћ успешно налазили инспирацију за компоновање и стварали мелодије за највеће хитове дечјих песама управо на поезију Љубивоја Ршумовића. Препознатљиви стихови „чини ми се вековима вук са овцом нешто има" обележили су почетак музичког стваралаштва, док албум *Добре песме и музички надпро-*

[2] Појам „песма" укључује текст и мелодију, певани текст.

сек Љуба Ршум и Зоран Рамбосек (2015) је закључио плодну сарадњу овог песника и композитора, који укључује следеће песме: „Седам готована", „Мамине мазе", „Био једном један вук", „Песма о вуку и овци", „Баба рога", „Један ован и љута овца", „Нема леба за будале", „Десет љутих гусара", „Ја бих пловио океанима", „Цвет".

У композиторском опусу Миња Суботе су песме: „Деца су украс света", „Ишли смо у Африку", „Телефонијада", „Разболе се лисица". Поред осталих, компоновао је циклус песама *Још нам само але фале* на стихове Љубивоја Ршумовића. У прилог томе додајемо и музичка остварења Александра Корађа у компоновању песама за децу на текст Љубивоја Ршумовића: „Молимо за фину тишину", „Цвеће за моју маму", „Необична песма за маму" итд.

Песме Љубивоја Ршумовића се рецитују и певају данас, саставни су део обавезног и изборног програма у настави српског језика и музичке културе, садржајно обогаћују читанке, школске лектире, уџбенике и музичке дискове у настави музичке културе који су одобрени од Министарства просвете, науке и технолошког развоја у Републици Србији. Чињеница да се поезија Љубивоја Ршумовића налази у наставном програму за сва четири разреда основне школе у настави српског језика обезбеђује континуиран рад на усвајању ових садржаја. Наводимо садржаје који се могу интегрисати у наставу музичке културе јер постоји и певана верзија истих, а то су: за први разред основне школе – „Ау, што је школа згодна", „Дете" и „Деца су украс света" *(Правилник о плану наставе и учења за први циклус основног образовања и програму наставе и учења за први разред основног образовања и васпитања*, 2017*)*, за други разред основне школе („Једног дана", „ДР" или „Миш је добио грип", „Десет љутих гусара", „Ишли смо у Африку", „Ако желиш мишице", „Телефонијада", „Вуче, вуче бубо лења", „Вук и овца" – (*Правилник о програму наставе и учења за други разред основног образовања и васпитања*, 2018). У трећем разреду се обрађује песма „Домовина се брани лепотом" (*Правилник о наставном плану за први, други, трећи и четврти разред основног образовања и наставном програму за трећи разред основног образовања и васпитања*, 2013), у четвртом разреду „Аждаја своме чеду тепа" (*Правилник о наставном програму за четврти разред основног образовања и васпитања*, 2006).

Када је у питању литерарно стваралаштво Љубивоја Ршумовића сигурно је да су његове песме саставни део програма музичке наставе и као такве могу бити реализоване кроз активности певања, свирања, слушања музике, музичке игре, као и музичког стваралаштва. Са циљем интегрисања наставног садржаја, а у складу са наставним планом и програмом укључили смо, осим предмета Музичка култура, Ликовну културу, Српски језик и Природу и друштво да гравитирају око постављене теме, одабраних песама за децу Љубивоја Ршумовића. На конкретним примерима песама Љубивоја Ршумовића приказане су структуре часова на којима је примењен интегрални приступ у обради песама „Деца су украс света" и „Медвед Брундо".

Тема: „Деца су украс света" Љубивоја Ршумовића

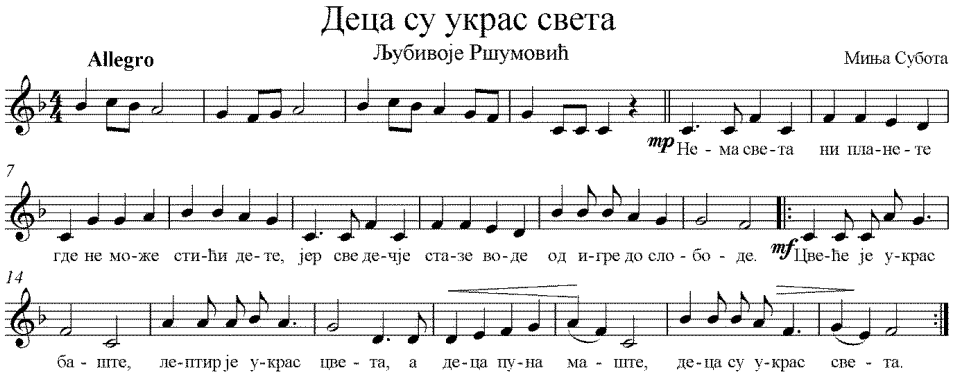

Наставни предмети: Музичка култура, Српски језик, Свет око нас и Ликовна култура.

Циљ: оспособљавање за разумевање могућности музичког, ликовног, усменог или писменог изражавања; упознавање ученика са дечјим правима и обавезама; развијање маште и мотивисање за корисно и лепо.

На почетку часа учитељ обавештава ученике о теми рада (песме Љубивоја Ршумовића). Следи кратак разговор о песниковом стваралаштву за децу. Затим, учитељ изражајно прочита текст песме „Деца су украс света", а потом се води кратак разговор о утисцима и непознатим речима. Цео разред учи да пева песму по слуху (песму изводи учитељ уз пратњу неког хармонског инструмента или се ученицима презентује песма са доступног мултимедијалног садржаја, најчешће у аудио репродукцији са музичког диска који је део уџбеничког комплета за музичку културу). Затим је ученике потребно поделити у четири групе према личним афинитетима и свака група добија задатке. Касније се могу мењати активности по групама. У ову сврху је потребно издвојити два школска часа.

1. Група МУЗИЧКА КУЛТУРА

Група за музичку културу након научене песме „Деца су украс света" ради анализу песме:

– у ком темпу је написана песма (*Allegro*),

– уочава динамичка нијансирања у песми (*mp, mf, crescendo* и *decrescendo*) и

– знаке за репетицију.

Ова песма је погодна за утврђивање такта 4/4, тако да ученици изводе ритам песме уз тактирање.

Ученици могу сами или уз помоћ учитеља да осмисле пратњу песме на Орфовом инструментаријуму и/или неке мелодијске инструменте (фрулица, металофон, синтисајзер) и извести је након урађених задатака.

2. Група СРПСКИ ЈЕЗИК

Група за српски језик пажљиво анализира текст, запажа која стилска средства користи писац. Ученици могу преобликовати песму у причу, повезати са сопственим искуством или написати задатак на тему „Деца су украс света”.

3. Група ПРИРОДА И ДРУШТВО

Група за природу и друштво раговара о Конвенцији о правима детета, животу деце у свету, о односу деце према одраслима и одраслима према деци, о другарству дајући примере из сопственог искуства и окружења.

4. Група ЛИКОВНА КУЛТУРА

Група за ликовну културу бојама изражава доживљај песме користећи разне сликарске материјале (водене боје, темпере). Неке од тема везане за текст обрађене песме које ученици могу да осликају су другарство или како би изгледао свет да њим владају деца.

Тема: „Медвед Брундо” Љубивоја Ршумовића

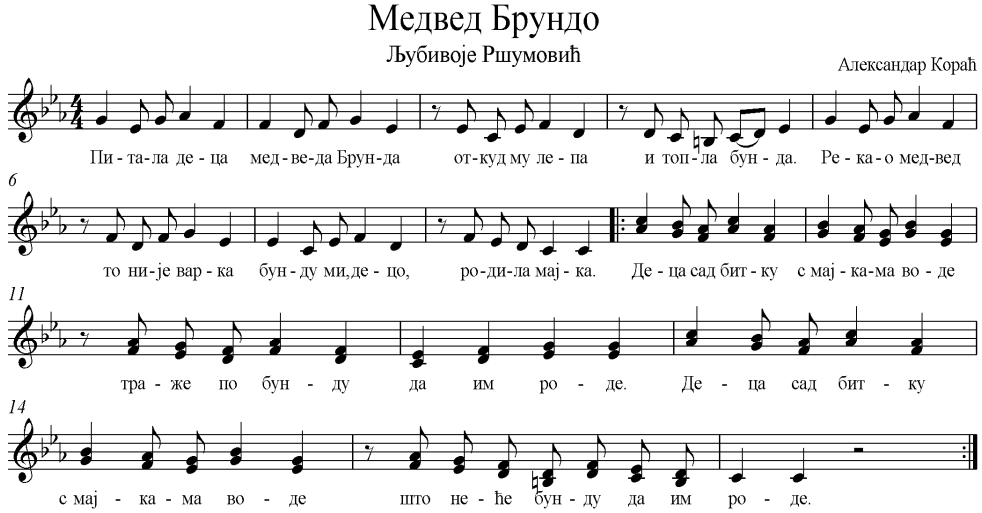

Наставни предмети: Музичка култура, Српски језик, Свет око нас, Ликовна култура.

Циљ: изражавање доживљене песме на различите начине: речима, сликом и музиком; мотивисање за корисно и лепо; усвајање знања о дивљим животињама.

Као и у претходном примеру, учитељ на почетку часа обавештава ученике о теми којом ће се бавити, те са ученицима води кратак разговор о овом, свакако једним од највећих наших песника за децу. Следи изражајно читање песме „Медвед Брундо”, сажимање утисака које је песма оставила на децу и проналажење непознатих речи. Пре него што се разред подели на групе и свака од њих добије задатке, сви уче да певају песмицу „Медвед Брундо” по слуху, са крајњим циљем што изражајнијег певања, водећи рачуна о интонацији и дикцији. Најбоље је, уколико је учитељ у могућности, да песму пева уз инструменталну пратњу. У супротном, песмицу може репродуковати са компакт диска. Након научене песме, разред се дели на четири групе према личним интересовањима и свака ће добити задатке. За реализацију ове теме потребно је издвојити два школска часа.

1. Група МУЗИЧКА КУЛТУРА

Група за музичку културу најпре ради теоријску обраду песме. С обзиром на то да у нотном запису песме није наведен темпо извођења, а нема ни динамичких ознака, ученици имају задатак да сами одреде брзину извођења песмице. Затим ће песмицу поделити на одсеке и сваком доделити динамичку ознаку. Потребно је осмислти пратњу на Орфовом инструментаријуму, те се песмица може извести на крају задатка.

2. Група СРПСКИ ЈЕЗИК

Група за српски језик пажљиво анализира текст, запажа која стилска средства користи писац, затим именице, глаголе, придеве. Ученици могу преобликовати песму у причу или осмислити причу са увођењем нових ликова.

3. Група ПРИРОДА И ДРУШТВО

Група за природу и друштво преко различитих илустрација, апликација и текстова долази до сазнања о одликама дивљих животиња, ниховом станишту, исхрани. Упоредити домаће и дивље животиње.

4. Група ЛИКОВНА КУЛТУРА

Група за ликовну културу разним ликовним техникама илуструје научену песмицу.

ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

У циљу стицања што квалитетнијих и свеобухватнијих знања на тему одабраних песама из стваралачког опуса Љубивоја Ршумовића, уједно за превазилажењем традиционалне наставе, у раду су представљене неке од могућности примене интегративног приступа у млађим разредима основне школе. Из свега произилази да за реализацију таквог облика учења кључна улога припада учитељу. У првој фази организовања оваквог приступа настави од учитеља се очекује да је оспособљен да: планира и припреми садржаје за интегративни приступ, да организује ефикасно међупредметно повезивање, да истакне важност целовитом учењу на задату тему, укаже на преношење функционалног знања и спремност за тимски рад. Дакле, у раду смо изнели предлог рада који је дат по темама за наставне предмете, са оквирним временом за реализацију (по 2 наставна часа). Треба имати у виду да су тема, садржаји и временска организација дати оквирно, док коначан облик обраде одабраних песама Љубивоја Ршумовића првенствено зависи од учитеља, других фактора и приоритета у наставном процесу. За такав подухват увођења интегративног приступа у разредну наставу, учитеље треба оснажити и обезбедити им стручно усавршавање и стицање компетенција за увођење иновативних поступака и метода у свакодневну наставну праксу.

Литература

Антовић, М. (2004). *Музика и језик у људском уму*. Ниш: Нишки културни центар.

Вилотијевић, Н. (2006). *Интегративна настава природе и друштва*. Београд: Папирус.

Вукићевић, Н. и Голубовић-Илић, И. (2008). Могућност корелације наставе природе и друштва и музичке културе у разредној настави. *Педагошка стварност*, 54(5–6), 509–523.

Gardner, H. (1993). *Multiple intelligences: The theory in practice.* New York: Basic Books.

Данојлић, М. (2004). Риме Љубивоја Ршумовића. *Наивна песма: огледи и записи о дечијој књижевности.* Београд: Завод за уџбенике

Douglas, S. & Willatts, P. (1994). *Journal of Research in Reading.* University of Dundee, Scotland (99–107). Retrieved January 10, 2019 from the World Wide Web https://onlinelibrary.wiley.com/doi/.../j.1467-9817.1994.tb00057....

Ђорђевић, Б. (2011). Музика и корелација у разредној настави. *Норма*, XVI(1), 43–56.

Здравковић, В. и Стојковић, В. (2013). Развој когнитивних структура и вештина у васпитно-образовном процесу кроз призму интеграције музичких и математичких елемената. *Методичка пракса*, 13(4), 553–560.

Ивановић, Н. (2007). *Методика општег музичког образовања за основну школу*. Београд: Завод за уџбенике,

Jansen, E. (2003). *Super nastava*. Zagreb: Eduka.

Кнежевић, М. (2008). Етика епских народних песама као модел у васпитнообразовном раду. У Р. Петровић (ур.): *Етичка димензија образовања* (123–131). Јагодина: Педагошки факултет.

Маринковић, С. (1997). *Историја музике*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.

Маричић, С. и Ћалић, М. (2014). Музичка игра у развијању математичких појмова код предшколске деце. У М. Јоковић (ур.): *Наше стварање:* зборник радова са Деветог симпозијума са међународним учешћем „Васпитач у 21. веку" (205–213). Сокобања: Висока школа за васпитаче струковних студија у Алексинцу.

Маричић, С. и Ћалић, М. (2015). Интеграција развоја математичких појмова и музичког васпитања у предшколском васпитању и образовању посредством песме за певање. *Годишњак Учитељског факултета у Врању*, 317–326.

Правилник о плану наставе и учења за први циклус основног образовања и васпитања и програму настае и учења за први разред основног образовања и васпитања. „Службени гласник РС – Просветни гласник", број 10/17.

Правилник о наставном програму за четврти разред основног образовања и васпитања. „Службени гласник Републике Србије – „Просветни гласник", број 3/06.

Правилник о плану наставе и учења за први циклус основног образовања и програму наставе и учења за први разред основног образовања и васпитања. Службени гласник Републике Србије – „Просветни гласник", број 10/17.

Правилник о програму наставе и учења за други разред основног образовања и васпитања, „Службени гласник Републике Србије" – „Просветни гласник", бр. 16/18.

Радовић, Д. (1971). Похвала Ршуму. У Љ. Ршумовић (2004). *Алексине маме*. Рума: Српска књига, 161–162.

Стаменковић Јојић, С. и Паунковић, Т. (2016). *Аутопортрет: Љубивоје Ршумовић* [телевизијска емисија]. Београд: РТС. Retrieved Juny 6, 2016 from the World Wide Web http://www.rts.rs/page/tv/ci/story/17/rts-1/2336635/autoportret-ljubivoje-rsumovic.html.

Стојадиновић, А. (2017). *Интегративни приступ у реализацији садржаја музичке културе у разредној настави*. (Докторска дисертација). Нови Сад: Филозофски факултет.

Стојановић, Г. (2007). *Музичка култура за 4. разред основне школе*. Београд: Завод за уџбенике.

Стратегија развоја образовања у Србији до 2020. године. „Службени гласник РС", бр. 107/12.

Џиновић-Којић, Д. (2009). Покрет и музика кроз плес као детерминанте стваралачке синтезе у преплитању физичких и музичких способности. *Методичка пракса*, 13(2–3), 185–198.

Майя Р. Чалич
Университет в Крагуеваце, Педагогический факультет в Ужице
Елена Р. Гркич Гинич
Университет в Крагуеваце, Факультет педагогических наук в Ягодине

ИНТЕГРАТИВНЫЙ ПОДХОД К ОБРАБОТКЕ СТИХОТВОРЕНИЙ ЛЮБИВОЕ РШУМОВИЧА В ОБУЧЕНИИ МУЗЫКАЛЬНОЙ КУЛЬТУРЕ

Аннотация

В статье рассматривается применение интегративного подхода при обработке стихотворений Любивое Ршумовича в преподавании музыкальной культуры. Взаимодействие элементов музыки и поэзии дает детям сложный художественный опыт, а их интеграция является чрезвычайно высококачественной основой для достижения междисциплинарного обучения, особенно в раннем школьном возрасте. Примеры конкретных песен показывают, как структурная связь литературных, музыкальных, визуальных, драматических и других элементовспособствует воображению и творчеству детей в обучении музыкальной культуре.В статье подчеркнута роль учителя в интегративном подходе обработки стихов на поэтический текст Любивое Ршумовича, как содержаниями в классе, также и смультимедийными содержаниями вне класса.

Ключевые слова: *музыкальная культура, интегративный подход, поэзия Любивое Ршумовича.*

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

821.163.41.09-93 Ршумовић Љ.
012 Ршумовић Љ.

КЊИЖЕВНО дело Љубивоја Ршумовића /
[главни и одговорни уредник Снежана Маринковић].
- Ужице : Педагошки факултет, 2019
(Ужице : Епоха). - 530 стр. ; 24 cm

На спор. насл. стр. : Literary Works of Ljubivoje
Ršumović. На врху насл. стр. : Универзитет у
Крагујевцу. - Тираж 100. - Стр.11-12: Предговор /
Редакција. - Напомене и библиографске
референце уз радове. - Библиографија уз сваки рад.
- Summary ; Аннотация.

ISBN 978-86-6191-061-6

1. Ств. насл. на според. насл. стр.
а) Ршумовић, Љубивоје (1939-) -- Поетика

COBISS.SR-ID 281901580